NY BANKLAGSTIFTNING

FÖRENINGS BANKS LAG

DEL 4

Betänkande av Banklagsutredningen

SOU
1984:29

128

Statens offentliga utredningar
1984:29
Finansdepartementet

Ny Banklagstiftning Del 4

Föreningsbankslag

Betänkande av banklagsutredningen

Stockholm 1984

Omslag Adsum/Magnus Günther

ISBN 91-38-08257-8
ISSN 0375-250X

minab/gotab Stockholm 1984 76873

Innehåll del IV

7 *FÖRSLAG TILL FÖRENINGSBANKSLAG* 7
7.1 Inledning 7
7.1.1 Föreningsbanksrörelsens bakgrund och utveckling 7
7.1.2 Nuvarande ordning 8
7.1.2.1 De lokala föreningsbankerna 9
7.1.2.2 De regionala föreningsbankerna . . . 9
7.1.2.3 Sveriges Föreningsbankers Förbund . . 11
7.1.2.4 Föreningsbankernas bank 11
7.1.2.5 Jordbrukskasserörelselagens uppbyggnad 12
7.1.3 Förslagets allmänna utgångspunkter 12
7.2 Specialmotivering 16
7.2.1 1 kap. Inledande bestämmelser 16
7.2.2 2 kap. Bildande av föreningsbank 29
7.2.3 3 kap. Föreningsbankens medlemmar m m . . . 45
7.2.4 4 kap. Återbetalning av insatser 63
7.2.5 5 kap. Rörelsen 70
7.2.5.1 Verksamhet (1–6 §§) 72
7.2.5.2 Kapitaltäckning och kassareserv (7–8 §§) 88
7.2.5.3 Kreditgivning (9–15 §§) 93
7.2.5.4 Upplåning (16 §) 113
7.2.5.5 Särskilda bestämmelser (17–19 §§) . . 115
7.2.6 6 kap. Föreningsbankens ledning 122
7.2.7 7 kap. Föreningsbanksstämma 147
7.2.8 8 kap. Revision 180
7.2.9 9 kap. Redovisning 203
7.2.9.1 Årsredovisning m m (1–9 §§) 207
7.2.9.2 Koncernredovisning (10–11 §§) . . . 223
7.2.9.3 Delårsrapport (12–14 §§) 227
7.2.10 10 kap. Utdelning av överskott och annan användning av föreningsbankens egendom 229
7.2.11 11 kap. Likvidation och upplösning 242
7.2.11.1 Frivillig likvidation (1 §) 243
7.2.11.2 Tvångslikvidation (2–4 §§) 245
7.2.11.3 Förfarandet hos rätten (5–6 §§) . . . 249
7.2.11.4 Genomförandet av likvidationen (7-18 §§) 250
7.2.11.5 Konkurs (19-20 §§) 262

7.2.12 12 kap. Fusion och inlösen av aktier i dotterbolag 263
7.2.12.1 Fusion genom absorption (1 §) . . . 268
7.2.12.2 Fusion genom kombination (2 §) . . . 271
7.2.12.3 Fusionsförfarandet (3-7 §§) 272
7.2.12.4 Övertagande av del av annan föreningsbanks rörelse (8 §) 278
7.2.12.5 Fusion mellan föreningsbank och helägt dotterbolag (9 §) 281
7.2.12.6 Inlösen av aktier i dotterbolag (10-14 §§) 283
7.2.13 13 kap. Skadestånd m m 288
7.2.14 14 kap. Föreningsbankens firma 301
7.2.15 15 kap. Tillsyn 308
7.2.16 16 kap. Registrering 314
7.2.17 17 kap. Straff och vite 318

Bilaga 1 *Lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen i dess lydelse den 1 januari 1984* 325
Bilaga 2 *Sammanställning med hänvisningar mellan lagrummen i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen och utredningens förslag till föreningsbankslag.* 341
Bilaga 3 *Sammanställning med hänvisningar mellan lagrummen i utredningens förslag till föreningsbankslag, lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen/lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar och utredningens förslag till bankaktiebolagslag.* 345

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen (1975:1385)
BAL	Förslag till bankaktiebolagslag
BFL	Bokföringslagen (1976:125)
BL	Lagen (1955:183) om bankrörelse
FL	Lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar
FbL	Förslag till föreningsbankslag
JkL	Lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen
LFA	Lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering
LKS	Lagen (1973:302) om konvertibla skuldebrev, lagen upphävdes i och med ABL:s ikraftträdande
SFF	Sveriges Föreningsbankers Förbund
SkL	Skadeståndslagen (1972:207)
SkbrL	Lagen (1936:81) om skuldebrev
SpK	Kungörelsen (1955:422) om sparbanker
SpL	Lagen (1955:416) om sparbanker
SpLF	Förslag till sparbankslag

7 Förslag till föreningsbankslag

7.1 Inledning

7.1.1 Föreningsbanksrörelsens bakgrund och utveckling

Karakteristiskt för föreningsbanksrörelsen är att det inom rörelsen bedrivs bankverksamhet i en associationsform som företer stora likheter med de ekonomiska föreningarna. När rörelsen startade i Sverige år 1915 skedde det med förebilder hämtade från utlandet. Redan i början av 1800-talet hade tanken att människor med gemensamma ekonomiska intressen kunde sluta sig samman i ekonomiska föreningar vuxit fram i Europa och Nordamerika. Småbrukarnas besvärliga ekonomiska situation i mitten av 1800-talet föranledde tillskapandet av jordbruksekonomiska föreningar. Ett led i deras verksamhet var att försöka tillgodose småbrukarnas behov av krediter. Först senare renodlades idén, vilket föranledde tillskapandet av särskilda för jordbrukets kreditförsörjning avsedda penninginrättningar, jordbrukskassorna. I utlandet har rörelsen i många länder nått en betydande omfattning, bl.a. i Västtyskland, Frankrike, Holland och Finland.

I slutet av 1800-talet insåg man i Sverige att jordbrukarnas möjligheter att erhålla krediter var otillfredsställande. Särskilt gällde detta krediter som var avsedda för driften av jordbruket och för vilka krediter inteckningssäkerhet i fastigheter inte fanns att tillgå. Frågan behandlades av flera utredningar, men blev inte föremål för lagstiftning förrän år 1915, då en jordbrukskasseförordning godkändes av riksdagen. Omedelbart därefter påbörjades uppbyggnaden av den svenska jordbrukskasserörelsen.

Redan från början var den svenska föreningsbanksrörelsen reglerad av författning. I 1915 års förordning ålades rörelsen kraftiga begränsningar av verksamheten. Det förutsattes att verksamheten bedrevs av två led, jordbrukskassor, som i dag motsvaras av lokala föreningsbanker och centralkassor, som motsvaras av regionala föreningsbanker. Medlemmarnas möjligheter att erhålla lån begränsades till 3 750 kr och deras personliga ansvarighet var betydande. Inlåning fick ske endast från medlemmar och från anslutna ekonomiska föreningar. Under tiden fram till år 1930 genomgick verksamheten volymmässigt en blygsam utveckling bl.a. beroende på de i förordningen föreskrivna restriktionerna. Däremot utveckades organisationen under denna tid på ett gynnsamt sätt och sammantaget hade rörelsen år 1930 ca 14 000 medlemmar.

1930 års jordbrukskasseförordning skapade i förening med ökat ekono-

miskt stöd från statsmakternas sida väsentligt bättre förutsättningar för en gynnsam utveckling av föreningsbanksrörelsen. Från det allmännas sida ställdes en grundfond till förfogande som säkerhet för centralkassornas förbindelser och vissa bidrag till förvaltningskostnaderna lämnades. Lånerätten utvidgades och medlemmarnas ekonomiska ansvarighet begränsades. Jordbrukskassornas inlåningsrätt avskaffades, men i gengäld ökades centralkassornas inlåningsrätt. Bl.a. fick centralkassorna ta emot inlåning från andra än medlemmar. Samtidigt tillskapades en för rörelsen central organisation, Svenska Jordbrukskreditkassan. Under perioden fram till ikraftträdandet av 1942 års jordbrukskasseförordning utvecklades rörelsen kraftigt, särskilt på organisationssidan. Ett flertal nya jordbrukskassor startades, men alltjämt var den ekonomiska utvecklingen relativt sett svag.

Perioden åren 1943–1956 präglades av konsolidering. Trots att jordbrukskassorna under denna tid kom att täcka hela landet gick det totala antalet jordbrukskassor ner. Inlå ningssidan utvecklades avsevärt och det sammanlagda egna kapitalet stärktes betydligt.

Den nu gällande lagen om jordbrukskasserörelsen tillkom år 1956. Lagen skapade förutsättningar för en rad viktiga förändringar. Den viktigaste var tillskapandet av en för jordbrukskasserörelsen central bank, Jordbrukets Bank numera Föreningsbankernas Bank. Avsikten var att rörelsen i denna bank, vari de regionala föreningsbankerna och centralorganisationen har ett avgörande inflytande, skulle samla sina resurser och genom denna bank skulle rörelsens medlemmar kunna beredas bättre service i flera avseenden. Bl.a. skulle banken fungera som en centralbank för de olika kassorna. Den centrala organisationen, numera benämnd Sveriges Föreningsbankers Förbund, skulle fortsättningsvis fullgöra endast administrativa uppgifter och svara för planering, samordning och kontroll av rörelsens verksamhet. Andra viktiga nyheter i 1956 års lag var att rätten att vinna medlemskap i en föreningsbank vidgades avsevärt och att medlemmarnas personliga ansvarighet för kassornas förbindelser avskaffades helt. Vidare avskaffades alla lånerättsbegränsningar och det statliga stödet avvecklades.

Jordbrukskasserörelselagen (JkL) har under årens lopp ändrats vid flera tillfällen. Genom 1968 års samordnade banklagstiftning ändrades reglerna för rörelsen, varvid föreningsbankerna gavs rätt att driva sin verksamhet på i stort sett samma villkor som affärs- och sparbankerna. En annan viktig nyhet infördes år 1973 då kassorna gavs rätt att använda ordet bank i sina firmor. Efter denna lagändring använder rörelsen föreningsbank som gemensamt namn.

I dag (vid utgången av år 1983) finns det tolv regionala föreningsbanker och 395 lokala föreningsbanker. Dessa har sammanlagt över 464 000 medlemmar och den totala inlåningen uppgår till ca 26,6 miljarder kronor. Föreningsbankernas marknadsandel beräknas i dag till 7,6 procent.

7.1.2 Nuvarande ordning

Alltsedan rörelsens tillblivelse år 1915 har dess organisation varit reglerad av författning. Enligt gällande lag är rörelsen i princip uppbyggd i tre led.

7.1.2.1 De lokala föreningsbankerna

En lokal föreningsbank skall ha till huvudsaklig uppgift att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att bereda kredit åt medlemmarna (6 §). Styrelsen antar medlemmar i den lokala föreningsbanken. Numera är det i princip öppet för vem som helst att bli medlem i en lokal föreningsbank. Formellt gäller att villkoren för inträde bestäms av riksorganisationen, Sveriges Föreningsbankers Förbund (SFF). Till skillnad från vad som tidigare gällde behöver således en medlem inte längre ha någon anknytning till jordbruket eller till näring med anknytning till jordbruk. En lokal föreningsbank får inte bedriva verksamhet utan att vara medlem i en regional föreningsbank (9 §). Den lokala föreningsbanken får inte bereda kredit åt någon annan än sina medlemmar (14 §). En principiellt viktig bestämmelse finns i 13 §, vari sägs att den lokala föreningsbanken inte får förskaffa sig kredit från annan än den regionala föreningsbanken utan tillstånd av denna. Den lokala föreningsbanken får aldrig för egen räkning ta emot inlåning från allmänheten. Som ombud för den regionala föreningsbanken får den lokala föreningsbanken förmedla inlåning till den regionala föreningsbanken. Detta innebär att den lokala föreningsbanken inte får bedriva den verksamhet som brukar anses utgöra kärnan i bankrörelsen, nämligen ta emot inlåning från allmänheten. Genom bestämmelserna i 13 § är den lokala föreningsbanken hänvisad till att skaffa sig medel för sin utlåningsverksamhet i princip uteslutande från den regionala föreningsbanken. Möjligheterna för den lokala föreningsbanken att på annat sätt finansiera sin verksamhet är högst begränsade. Den lokala föreningsbanken är också i viss utsträckning ansvarig för den regionala föreningsbankens förbindelser (11 och 21 §§). Den lokala föreningsbanken intar en i förhållande till SFF och den regionala föreningsbank till vilken den lokala föreningsbanken är ansluten, en underordnad ställning. Detta framgår främst av 15 §, vari sägs bl.a. att den lokala föreningsbanken skall ställa sig till efterrättelse de instruktioner och anvisningar för verksamheten som meddelas av SFF och den regionala föreningsbanken.

En lokal föreningsbank är en ur juridisk synvinkel helt självständig juridisk person. Genom olika bestämmelser i JkL har emellertid den lokala föreningsbanken gjorts beroende av den regionala föreningsbank i vilken den lokala föreningsbanken är medlem och av SFF. Såvitt gäller den bankverksamhet som drivs av en föreningsbanksgrupp är den bakom lagen liggande tanken att den drivs av gruppen gemensamt och enheterna i gruppen skall gemensamt svara för de förpliktelser som uppkommer därigenom. I övriga hänseenden utgör däremot de lokala föreningsbankerna mer självständiga enheter även om beroendeförhållandet rent faktiskt även här är påtagligt.

7.1.2.2 De regionala föreningsbankerna

De regionala föreningsbankerna eller centralkassorna för jordbrukskredit är rörelsens regionala organ, men de utgör rörelsens ekonomiska tyngdpunkt. Det är de regionala föreningsbankerna som har rätt att ta emot inlåning från allmänheten och de har dessutom i vissa avseenden ett avgörande inflytande

över de anslutna lokala föreningsbankernas verksamhet. Det finns tolv regionala föreningsbanker. För alla utom en gäller i huvuddrag följande. En regional föreningsbank har enligt 17 § samma ändamål för sin verksamhet som en lokal föreningsbank, nämligen att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att bereda dessa kredit. Medlemskapet i en föreningsbank är emellertid inte öppet på samma sätt som i en lokal föreningsbank. Till medlem i en central föreningsbank får enligt 22 § bara antas lokal föreningsbank vars styrelse har sitt säte inom den regionala föreningsbankens verksamhetsområde samt bolag, förening eller annan sammanslutning, som har till huvudsaklig uppgift att ekonomiskt eller på annat sätt främja jordbruket, binäring till detta eller fisket eller intressen som är gemensamma för utövare av sådana näringar. SFF kan meddela närmare föreskrifter om villkoren för beviljandet av medlemskap i en regional föreningsbank. En enskild person eller en sammanslutning som inte uppfyller de särskilda kraven måste således i princip söka medlemskap i en lokal föreningsbank och blir genom dennas medlemskap i den regionala föreningsbanken indirekt medlem där. Enligt en undantagsbestämmelse i 23 § kan emellertid regeringen ge sitt tillstånd till att en regional föreningsbank själv inom hela sitt område eller inom del av detta utövar den verksamhet som annars ankommer på de lokala föreningsbankerna. Om ett sådant tillstånd har givits får den regionala föreningsbanken anta medlemmar enligt samma bestämmelser som gäller för en lokal föreningsbank. Sedan denna möjlighet infördes med JkL år 1956 har sådant tillstånd meddelats i ett fall. Mälarprovinsernas föreningsbank saknar sålunda anslutna lokala föreningsbanker och bedriver inom verksamhetsområdet både den verksamhet som annars ankommer på lokal föreningsbank och den som vanligen ankommer på en regional föreningsbank.

Sedan regeringen stadfäst stadgarna och meddelat godkännande för en regional föreningsbank får denna ta emot inlåning från allmänheten på räkning som allmänneligen får begagnas av föreningsbanken. Vanligen tillgår inlåningen på det sättet att de anslutna lokala föreningsbankerna som ombud förmedlar den regionala föreningsbankens inlåning. I 24 § sägs att den regionala föreningsbanken bara får lämna kredit åt medlemmar i föreningsbanken eller i anslutna lokala föreningsbanker eller åt andra institut som bedriver finansieringsverksamhet eller försäkringsrörelse. Vad gäller kreditgivningen till anslutna lokala föreningsbanker sägs det att denna företrädesvis skall ske mot säkerhet av de lokala föreningsbankernas fordringsbevis med tillhörande säkerheter. I praktiken fungerar det på det sättet att den lokala föreningsbanken förmedlar inlåning till den regionala föreningsbanken. Den lokala föreningsbanken lånar medel av den regionala föreningsbanken för vidareutlåning till sina medlemmar och som säkerhet för den lokala föreningsbankens lån i den regionala föreningsbanken överlämnar den lokala föreningsbanken fordringshandlingarna jämte därtill hörande säkerheter till den regionala föreningsbanken.

En regional föreningsbank måste, för att få driva verksamhet, vara medlem i SFF och är enligt 25 § skyldig att följa de instruktioner och anvisningar för verksamheten som meddelas av SFF. En regional föreningsbank är också skyldig att underkasta sig kontroll av SFF.

I 34 § JkL finns det bestämmelser om kapitaltäckningskravet. I likhet med

affärsbanker och sparbanker måste föreningsbanker ha visst minsta eget kapital ställt i förhållande till deras placeringar, varmed i detta sammanhang förstås tillgångar och lämnade garantier. Signifikativt för föreningsbankerna är att i detta sammanhang den regionala föreningsbankens och de till denna anslutna lokala föreningsbankernas egna kapital sammanräknas. På samma sätt sammanräknas dessa föreningsbankers placeringar. Kapitaltäckningskravet beräknas således gemensamt för dessa föreningsbanker. Även i andra sammanhang betraktas den regionala föreningsbanken och de till denna anslutna lokala föreningsbankarna som en enhet. Så sker t.ex. i dag vid beräkning av blancokreditramen (36 §) och vid beräkningen av den tillåtna volym inom vilken s.k. bundna lån får lämnas (40 §). Detta synsätt, att betrakta den regionala föreningsbanken och de till denna anslutna lokala föreningsbankerna som en ekonomisk enhet, har mest renodlat kommit till uttryck i 21 § JkL. Där sägs att en regional föreningsbank har rätt att infordra tillskott från de anslutna lokala föreningsbankerna om den själv inte kan infria sina förbindelser med anlitande av de egna tillgångarna. Eftersom de lokala föreningsbankerna varken kan eller får driva sin verksamhet utan att vara medlemmar i en regional föreningsbank är regeln i själva verket inte så uppseendeväckande som den vid första påseende kan uppfattas.

7.1.2.3 Sveriges Föreningsbankers Förbund

SFF är rörelsens centrala organ. Samtliga regionala föreningsbanker är medlemmar i SFF och någon annan än en regional föreningsbank kan inte antas som medlem i förbundet. SFF bedriver inte någon bankverksamhet. Kostnaderna för dess verksamhet bärs av dess medlemmar. Enligt 28 § JkL är SFF ett organ för central ledning, samordning och kontroll av föreningsbankerna och dess verksamhet. SFF skall enligt samma paragraf meddela anvisningar och instruktioner för föreningsbankernas verksamhet samt följa och övervaka verksamheten. SFF:s stadgar skall stadfästas av regeringen. I praktiken utför SFF ett flertal för rörelsen gemensamma arbetsuppgifter. Här kan nämnas utbildning av personal, informationsverksamhet, reklam och förlagsverksamhet. Förbundet är också intresseorganisation för föreningsbankerna.

7.1.2.4 Föreningsbankernas bank

Föreningsbankernas bank tillkom på förslag av 1950 års jordbrukskasseutredning. Tidigare hade dåvarande SFF fungerat som centralorgan för rörelsen med uppgift bl.a. att lämna de anslutna regionala föreningsbankerna service på bankområdet. Föreningsbankernas bank är ett bankaktiebolag, vari de regionala föreningsbankerna och SFF har ett avgörande inflytande. Föreningsbankernas bank har lånerätt hos riksbanken och fullgör en centralbanksfunktion för föreningsbankerna. Föreningsbankerna placerar här sina kassaöverskott och kan här få låna för att täcka kassaunderskott. Föreningsbankernas bank handhar också centralt uppgifter som fondkommission och valutahandel. I JkL finns det inga regler om Föreningsbankernas bank.

7.1.2.5 Jordbrukskasserörelselagens uppbyggnad

JkL avser inte att ge SFF och föreningsbankerna en fullständig lagreglering. Ur associationsrättslig synvinkel har JkL utformats som ett komplement till 1951 års lag om ekonomiska föreningar (FL). Detta kommer till uttryck bl.a. i 1 § tredje stycket, vari sägs att föreningsbankerna och SFF skall registreras som ekonomiska föreningar och att vad som i FL stadgas för ekonomiska föreningar skall äga motsvarande tilllämpning för föreningsbankerna och SFF, såvitt något annat inte följer av JkL. Dessutom anges inledningsvis under varje rubrik vilka bestämmelser i FL som gäller även för föreningsbankerna samt vilka bestämmelser som ersätts av särskilda regler i JkL. JkL måste således läsas gemensamt med FL för att en fullständig bild av den associationsrättsliga regleringen av föreningsbankerna skall erhållas.

I likhet med lagen om bankrörelse (BL) och sparbankslagen (SpL) innehåller JkL ett avsnitt om rörelsen. I detta avsnitt anges vad föreningsbankerna får ägna sig åt för typ av verksamhet samt hur denna i vissa avseende får bedrivas. Uppbyggnaden av rörelseavsnittet följer efter 1968 års samordnade banklagstiftning i mycket hög grad rörelseavsnitten i de lagar som reglerar de båda andra bankinstitutgruppernas verksamhet. I stort sett har endast sådana avvikelser behållits som är betingade av föreningsbankernas särart.

I 6–28 §§ finns det emellertid bestämmelser som helt saknar motsvarighet i de båda andra bankinstitutgruppernas lagar. Här ges regler om föreningsbanksrörelsens organisation. Närmare regler finns om de i rörelsen ingående olika enheterna. Särskilda avsnitt behandlar sålunda de lokala föreningsbankerna (jordbrukskassorna), de regionala föreningsbankerna (centralkassorna för jordbrukskredit) och SFF (riksorganisationen). Även om dessa bestämmelser avses bli kompletterade av de olika föreningsbankernas egna stadgar, binder lagreglerna rörelsen vid den i lagen förutsatta organisationsformen. Det enda undantaget finns i 23 §, för vilken bestämmelse redogjorts tidigare.

7.1.3 Förslagets allmänna utgångspunkter

Enligt banklagsutredningens direktiv skall förslag till ny lag om föreningsbanker läggas fram trots att en ny lag om ekonomiska föreningar ännu inte föreligger. Kooperationsutredningen har emellertid nyligen lagt fram ett förslag till en sådan lag (SOU 1984:9). Banklagsutredningen har under arbetets gång samrått med kooperationsutredningen och förslaget till ny lag om föreningsbanker har utformats mot bakgrund av bl.a. kooperationsutredningens förslag. Banklagsutredningens förslag till ny lag om föreningsbanker har emellertid inte i första hand utarbetats med kooperationsutredningens förslag som förebild. Anledningen härtill är följande. Banklagsutredningens förslag till bankaktiebolagslag och sparbankslag bygger i mycket hög grad på 1975 års aktiebolagslag, även om det särskilt beträffande sparbankslagen, på grund av de för sparbankerna specifika förhållandena, funnits anledning att välja från aktiebolagslagen avvikande lösningar. Inom justitiedepartementet utarbetades ett förslag till ny lag om ekonomiska föreningar (Ds Ju 1976:11) som i mycket hög grad byggde på 1975 års

aktiebolagslag. Sedan detta förslag utsatts för viss kritik vid remissbehandlingen beslöts att kooperationsutredningen skulle ges i uppdrag att utarbeta ett nytt förslag, vari bl.a. kooperationens särart i större utsträckning skulle beaktas. Kooperationsutredningens förslag till lag om kooperativa föreningar avviker sålunda i vissa avseenden avsevärt från 1975 års aktiebolagslag.

Banklagsutredningens förslag till föreningsbankslag bygger sålunda i första hand på 1975 års aktiebolagslag. Enligt utredningens mening talar starka skäl för att de tre lagarna för de olika bankinstitutgrupperna bör vara uppbyggda på ett enhetligt sätt. Den främsta orsaken till detta är att föreningsbankerna numera vuxit betydligt och har kommit att bedriva sin verksamhet under helt bankmässiga former. Även om uppbyggnaden av föreningsbankslagen därigenom kommer att skilja sig från den nya föreningslagen och kanske också från annan lagstiftning som behandlar vissa särskilda föreningstyper såsom exempelvis bostadsrättsföreningar, anser utredningen att det är viktigare att bankinstitutgruppernas lagar är enhetligt uppbyggda. Det kan förtjänas att här påpekas att detta inte alls innebär att den eftersträvade likheten med de båda andra bankinstitutgruppernas lagar innebär att utredningen känt sig bunden att i sakligt hänseende alltid välja lösningar överensstämmande med de andra lagarna. Grundtanken har däremot varit att samma fråga skall regleras på samma ställe i lagkomplexen. I anslutning till varje paragraf anges också i specialmotiveringen inom parentes paragrafens motsvarighet i utredningens förslag till ny bankaktiebolagslag (BAL).

En annan utgångspunkt vid utarbetandet av förslaget till ny föreningsbankslag (FbL) har varit att lagen skall ge en fullständig associationsrättslig reglering av föreningsbankerna. Enligt förslaget kommer riksorganisationen (SFF) – av skäl som redovisas senare – inte att regleras alls i FbL. I 1956 års jordbrukskasserörelselag hänvisades i stor utsträckning till FL. Detta medför att JkL i många hänseenden är svårläst och oöverskådlig. Dessutom innebär denna teknik att en ändring av FL i de flesta fall medför ett behov av en ändring också av JkL. Av dessa skäl har utredningen valt att föreslå att FbL i likhet med bankaktiebolagslagen och sparbankslagen, skall ge berörd institutgrupp en fullständig associationsrättslig reglering. Den tekniska kopplingen till FL försvinner därmed helt.

Den viktigaste frågan vid utformandet av den nya lagen om föreningsbanker har emellertid varit lagens koppling till föreningsbanksrörelsens organisation. Som framgått av redovisningen av JkL:s uppbyggnad binder JkL rörelsen vid en organisationsform, nämligen treledsorganisationen bestående av lokal föreningsbank, regional föreningsbank och riksorganisation. I 23 § ges en möjlighet att efter regeringens tillstånd anta en tvåledsorganisation, i vilken regionbanken övertar de lokala föreningsbankernas uppgifter. De enskilda blir medlemmar direkt i den regionala föreningsbanken och de tidigare lokala föreningsbankerna fungerar som den regionala föreningsbankens avdelningskontor.

Inom föreningsbanksrörelsen har alltid – med större eller mindre intensitet – förts en diskussion om den för rörelsen mest ändamålsenliga organisationsformen. Önskemålet har varit att finna en organisationsform som medger ett effektivt utnyttjande av de tillgängliga resurserna och

bedrivande av rationell verksamhet med bibehållande av den lokala förankringen och det direkta medlemsinflytandet. De olika alternativ som varit föremål för diskussion har bl.a. varit följande

a) En ettledsorganisation bestående av en för hela riket gemensam föreningsbank vari de enskilda är medlemmar.
b) En tvåledsorganisation bestående av en för hela riket gemensam föreningsbank vari de nuvarande lokala föreningsbankerna är medlemmar eller som ett annat alternativ, de nuvarande regionala föreningsbankerna är medlemmar.
c) Ett bibehållande av den nuvarande treledsorganisationen men med en annan uppgiftsfördelning än den nuvarande. Bl.a. har diskuterats att förstärka Föreningsbankernas banks roll inom organisationen.

Ett argument mot förändring har varit att JkL inte medger annan organisationsform än den nuvarande, med undantag för den tvåledsorganisation som 23 § öppnar möjlighet till.

Alltsedan rörelsens tillkomst har dess organisationsform varit föremål för en detaljerad reglering i lag. Under vissa perioder har dessutom det allmänna genom bidrag lämnat sitt stöd till rörelsen. Under senare tid har rörelsen vuxit betydligt och dess verksamhet har blivit alltmer diversifierad och kommit att drivas under helt bankmässiga former. Antalet medlemmar har vuxit kraftigt sedan möjligheten att vinna medlemskap öppnats för alla. Givetvis bör föreningsbankerna liksom andra bankinstitut stå under samhällets tillsyn. I och med att rörelsen är uppdelad på ett flertal olika små enheter finns det dessutom anledning att genom lagstiftning söka garantera att insättarnas medel inte riskeras genom att inlåningsrätten sprids ut på ett alltför stort antal små enheter. Inlåningsrätten bör därför alltjämt vara förbehållen de enheter inom rörelsen som har sådan storlek och styrka att insättarnas medel inte utsätts för onödiga risker. Den fråga som utredningen närmare har undersökt är om de nu angivna förutsättningarna med nödvändighet måste medföra att rörelsens organisationsform regleras i detalj av lagen. Den inom rörelsen förda diskussionen om lämplig organisationsform är angelägen även från samhällets synpunkt, eftersom en framgångsrik föreningsbanksrörelse aktivt bidrar till att vidmakthålla och öka konkurrensen på bankområdet.

Det har inom utredningen upplevts som en nackdel att lagen binder rörelsen vid en organisationsform som numera kanske inte är den som bäst har möjlighet att tillgodose marknadens behov av banktjänster. Över huvud taget har det ansetts vara en brist att organisationsfrågan styrs av lagen. Utredningens strävan har varit att finna en lagstiftningsmodell som kan garantera föreningsbankernas säkerhet och samtidigt erbjuder rörelsen största möjliga rörelsefrihet. Det har inte ansetts att det från det allmännas sida bör anläggas synpunkter på lämpliga organisationsformer, utan det bör vara en fråga som rörelsen internt har att ta ställning till.

Utredningen har inte funnit något alternativ som både tillgodoser de grundläggande krav som tidigare redovisats och som samtidigt innehåller regler för samtliga tre led i den bestående organisationen. Även om detta rent tekniskt skulle vara möjligt måste lagen i så fall bli mycket otymplig och svårläst. Utredningen har därför valt att i stället utgå från att SFF –

riksorganisationen – inte längre skall regleras i lagen. Detta är givetvis inte ett uttryck för en önskan att SFF inte längre bör finnas. Tvärtom har det ansetts vara utomordentligt värdefullt att rörelsen i ett centralt organ fullgör vissa för föreningsbankerna gemensamma arbetsuppgifter. Utredningen förutsätter således att rörelsen vid en bibehållen treledsorganisation behåller SFF som ett centralt organ. För sparbankerna finns en motsvarighet till SFF nämligen Svenska sparbanksföreningen. Sparbanksföreningen har aldrig varit föremål för lagreglering och det bör därför inte möta några principiella hinder att nu upphäva SFF:s legala status. En annan fråga är om det finns anledning att i lag reglera den affärsverksamhet som bedrivs i de för föreningsbankerna och sparbankerna centrala organen eller i dotterföretag till dessa. Denna fråga ligger emellertid utanför banklagsutredningens uppdrag.

Rent praktiskt har det visat sig att den valda lösningen medför problem endast såvitt gäller revisionen. SFF har i lagen givits skyldighet och rätt att kontrollera föreningsbankerna. Inom SFF finns för detta ändamål en revisionsenhet, som utför internrevisionen för föreningsbankerna. Dessutom utförs där uppgifter som hänför sig till externrevisionen, även om de externa revisorerna inte ingår i enheten. Om SFF inte längre i lagen ges denna rätt och skyldighet att kontrollera föreningsbankerna måste troligen en förändring av verksamheten vid revisionsenheten genomföras. Från rörelsen har emellertid upplysts att detta inte bör få förhindra genomförandet av en förändrad lagreglering. I anslutning till 8 kap. återkommer utredningen till denna fråga.

Med förutsättningen att SFF:s legala status upphävs, har utredningen funnit det möjligt att föreslå en modell som ger rörelsen frihet att välja den organisationsform som rörelsen anser bäst tillgodoser kraven på effektivitet och medlemsinflytande utan att därmed insättarnas intressen eftersätts. Inlåningsrätten kommer alltjämt att vara knuten till de regionala föreningsbankerna. Lokala föreningsbanker behöver inte finnas i organisationen, men om de behålls måste de för att få driva sin verksamhet vara medlemmar i en regional föreningsbank. Den föreningsbank som ges rätten att ta emot inlåning från allmänheten måste ha tillstånd av regeringen (oktroj). Dess verksamhetsområde kan överensstämma med de nuvarande regionala föreningsbankernas område men det kan också omfatta hela eller större delar av riket. Det får däremot, med tanke på att de enheter som har rätt att ta emot inlåning från allmänheten bör vara av viss storlek, anses mindre lämpligt att inlåningsrätten sprids till ett betydligt större antal enheter än för närvarande. Den närmare regleringen av de olika föreningsbankernas förhållanden återfinns i 1 kap.

Ett problem har varit att välja beteckning för de föreningsbanker som skall erhålla oktroj. Om rörelsen skulle anta en organisationsform som innebär att en föreningsbank är gemensam för hela riket, blir beteckningen regional föreningsbank missvisande. Utredningen har i stället valt att föreslå beteckningen central föreningsbank. Det kan visserligen påstås att också den beteckningen är missvisande, eftersom det i den bestående organisationen skulle komma att finnas tolv centrala föreningsbanker. Beteckningen central föreningsbank företer emellertid likheter med dessa enheters nuvarande legala beteckning, centralkassa för jordbrukskredit, och den får därför anses

ha visst historiskt stöd. Eventuella olägenheter med den föreslagna beteckningen kan inte förmodas bli så allvarliga att de utgör något hinder mot denna beteckning.

Ett led i utredningens strävanden att försöka ge lagtexten en sådan utformning att rörelsen inte av denna binds vid någon särskild organisationsform har inneburit att vissa stadganden som har anknytning till organisationen rensats bort ur lagen. I större utsträckning än tidigare har således överlåtits åt rörelsen och de enskilda föreningsbankerna att i sina stadgar själva reglera dessa frågor. Flera av bestämmelserna i 1 – 28 §§ JkL har därför inte överförts till förslaget. I bilaga 2 redovisas närmare vilka bestämmelser som rensats bort ur lagtexten.

I förslaget har eftersträvats den effekten att föreningsbanksrörelsen inte blir bunden vid någon särskild organisationsform. Utredningen har däremot inte sett det som sin uppgift att överväga huruvida lagen bör medge nybildningar också utanför den nu befintliga föreningsbanksrörelsen. Praktiskt sett torde det vara förenat med nästan oöverstigliga svårigheter att skapa en ny utanför rörelsen stående föreningsbank, i vart fall så länge de nuvarande begränsade möjligheterna att anskaffa riskkapital består. Den nu rådande ordningen föreslås således gälla oförändrad i detta hänseende. De nybildningar som det kan komma att bli fråga om kan därmed bara ske i samband med ombildningar inom rörelsen.

Regeringen har i proposition den 15 december 1983 (prop 1983/84:84) angående kooperationens kapitalförsörjning, m.m. föreslagit ändringar i bl.a. JkL. Ändringarna innebär att bestämmelser om förlagsinsatser införs också för föreningsbankerna. Utredningen har av tidsskäl inte ansett det möjligt att föra in dessa föreslagna ändringar i FbL. Utredningen vill emellertid betona att detta inte skall ses som ett uttryck för att utredningen i sak tagit ställning till de ändringar i JkL som föreslås i denna proposition. Utredningen har därmed inte heller prövat andra med dessa förlagsinsatser förknippade frågor såsom exempelvis om förlagsandelsbevis i rörelsekapitlets förvärvsregler skall likställas med aktier eller förlagsbevis.

7.2 Specialmotivering

7.2.1 1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens första kapitel innehåller bestämmelser om föreningsbankernas grunddrag och de olika föreningsbankernas inbördes förhållanden. Förslagets viktigaste nyhet finns i detta kapitel. Ändringarna i förhållande till JkL är stora. I stort sett skall bestämmelserna i detta kapitel ersätta 1 – 28 §§ JkL. Vissa bestämmelser återfinns dock på andra ställen i FbL. Som framgått tidigare innebär förslaget att föreningsbanksrörelsens organisationsform inte längre regleras i lagen. Avsikten är i stället att lagens bestämmelser skall i huvuddrag reglera utseendet av de i föreningsbanksrörelsen ingående enheterna och deras samverkan. Enheternas inplacering i ett större sammanhang har däremot lämnats åt föreningsbanksrörelsen att internt besluta om. Lagens bestämmelser förutsätter också att vissa kompletterande regler ges i föreningsbankernas stadgar.

En fråga som diskuterats inom utredningen har varit lagens rubrik. År 1973 gavs jordbrukskassorna och centralkassorna för jordbrukskredit rätt att i sina firmor använda ordet bank. Som gemensamt namn för de olika enheterna inom föreningsbanksrörelsen valdes namnet föreningsbank. Det nya namnet är numera väl inarbetat medan de legala benämningarna har kommit i skymundan. Föreningsbankerna har dessutom under senare tid breddat sin verksamhet betydligt, även om profilen som jordbruksanknuten rörelse behållits. Det har av utredningen därför ansetts naturligt att införa namnet föreningsbank i lagens rubrik.

Som alternativ till den föreslagna rubriken har förts fram "Lag om föreningsbanksrörelsen". Den alternativa rubriken har emellertid bedömts kunna vara missvisande eftersom det i förslaget konsekvent har undvikits att införa regler om själva föreningsbanksrörelsen. Som exempel kan nämnas att SFF:s legala status upphävts. Därtill kommer att begreppet "rörelsen" felaktigt kan leda tanken till de regler om verksamhet, kreditgivning m.m. som finns intagna i 5 kap. Den föreslagna lydelsen står också i bättre principiell överensstämmelse med sparbankslagens rubrik "Sparbankslagen".

1 § Med en central föreningsbank förstås en kooperativ förening som har bildats enligt denna lag och som har fått regeringens tillstånd (oktroj) att driva bankrörelse.

Med en lokal föreningsbank förstås en kooperativ förening som har bildats enligt denna lag och som är medlem i en central föreningsbank.

En föreningsbank har till ändamål att inom ett angivet område, i enlighet med kooperativa grundsatser och sina stadgar, främja sparverksamhet samt utvecklingen inom lantbruket och näringslivet i övrigt.

Verksamhetsområdet för en central föreningsbank och för en lokal föreningsbank skall vara skilt från andra centrala föreningsbankers respektive lokala föreningsbankers verksamhetsområden.

Paragrafens första och andra stycken saknar motsvarighet i gällande lag. Det tredje stycket motsvaras i viss utsträckning av 1 § första stycket, 6 § och 17 § första stycket JkL. Det fjärde stycket motsvaras av 10 och 20 §§ JkL.

I *första stycket* ges en central föreningsbank sin legala definition. En central föreningsbank är en kooperativ förening som har bildats enligt bestämmelserna i FbL och som har fått regeringens tillstånd att driva bankrörelse. Föreningsbankernas associationsform företer stora likheter med de ekonomiska föreningarna. I motsats till vad som gäller nu regleras föreningsbankerna inte alls av FL. I förslaget ges föreningsbankerna sin fullständiga associationsrättsliga reglering. Av paragrafens lydelse framgår att en föreningsbank alltid är att betrakta som en kooperativ förening. I 1 § FL anges vad som krävs för att en ekonomisk förening skall kunna vinna registrering som sådan. De närmare förutsättningarna för att en ekonomisk förening också skall betraktas som en kooperativ förening, i vart fall i beskattningshänseende, finns i anvisningspunkten 12 till 29 § kommunalskattelagen (1928:370). I kooperationsutredningens förslag till lag om kooperativa föreningar ställs motsvarande krav upp i 1 kap. 1 §. En föreningsbank utgör ett av de mer renodlade exemplen på en kooperativ förening. På grund av den särskilda typ av verksamhet som föreningsbankerna driver regleras dessa dock inte av FL utan av JkL. I vissa fall har det

därför ansetts motiverat att för föreningsbankerna välja andra lösningar än för de vanliga ekonomiska föreningarna. Sådana avvikelser förekommer alltjämt i FbL, också sett i förhållande till kooperationsutredningens förslag till lag om kooperativa föreningar. I FbL föreslås vissa regler som medför att föreningsbankerna inte till fullo kan uppfylla de kriterier som uppställs som krav för att en förening enligt lagen om kooperativa föreningar skall anses som en kooperativ förening. Genom bestämmelsen i första stycket slås emellertid fast att en föreningsbank, oavsett detta, alltid är att betrakta som en kooperativ förening. Som exempel på avvikelser av denna typ kan nämnas föreningsbankernas begränsade skyldighet att hålla medlemsförteckningen offentlig (3 kap. 6 §) samt deras möjlighet att begränsa underårigas rösträtt (7 kap. 1 §). I 2 kap. finns det bestämmelser om hur en föreningsbank bildas. Dessa bestämmelser är i stort sett gemensamma för de centrala och lokala föreningsbankerna. Utmärkande för den centrala föreningsbanken är emellertid att den har fått regeringens tillstånd (oktroj) att driva bankrörelse. Detta att en central föreningsbank behöver oktroj för att få driva bankrörelse är en nyhet. Visserligen företas enligt 18 § andra stycket JkL redan i dag en motsvarande prövning beträffande centralkassa för jordbrukskredit. Om centralkassans stadgar överensstämmer med JkL och andra författningar och om stadgarna innehåller föreskrifter som gör kassan ägnad att fullgöra sina uppgifter samt den tillämnade rörelsen bedöms vara nyttig för det allmänna, stadfäster regeringen stadgarna och godkänner kassan. Förslaget innebär således ingen större nyhet i sak. Avsikten har varit att uppnå överensstämmelse med de båda andra bankinstitutgrupperna i detta hänseende. Även sparbankerna skall enligt utredningens förslag fortsättningsvis beviljas oktroj. I 2 kap. finns det bestämmelser som närmare reglerar förfarandet vid tillståndsgivningen och om den prövning som föregår ett sådant tillstånd. Oktrojprövningen är dels formell, varmed förstås att det kontrolleras att stadgarna stämmer överens med denna lag och andra författningar samt att bildandet tillgått på föreskrivet sätt, dels materiell så till vida att det prövas om den planerade rörelsen kan anses vara nyttig för det allmänna.

Innebörden av begreppet bankrörelse finns inte förklarad i FbL. Utredningen har föreslagit att vissa för samtliga bankinstitut gemensamma bestämmelser skall införas i en s.k. ramlag benämnd bankrörelselag. I dess 1 § sägs att med bankrörelse förstås en verksamhet vari ingår inlåning från allmänheten på räkning som av bank allmänt används. I andra stycket sägs vidare att bankrörelse får bedrivas endast av bl.a. centrala föreningsbanker. Den som driver bankrörelse utan oktroj, skall enligt 6 § dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Även om begreppet bankrörelse i dagligt tal anses omfatta betydligt fler andra verksamheter, är det således endast inlåningen från allmänheten på räkning som av bank allmänt används som skyddas av lagen. Som framgår senare kan en lokal föreningsbank inte beviljas tillstånd att bedriva bankrörelse och får således inte för egen räkning ta emot inlåning från allmänheten.

Den centrala föreningsbanken motsvaras i den nuvarande organisationen av en regional föreningsbank. Den centrala föreningsbanken kan emellertid i andra organisationsformer vara en för hela eller delar av hela riket gemensam föreningsbank. En central föreningsbank kan ha lokala föreningsbanker anslutna men kan också fungera utan dessa. Som framgått tidigare är

avsikten med denna lösning att föreningsbanksrörelsen själv skall kunna välja den organisationsform som anses mest ändamålsenlig. Det går emellertid inte att välja en organisationsform där inlåningen från allmänheten förekommer i flera olika led i organisationen. Namnet central föreningsbank kan vara missvisande eftersom det i den nuvarande organisationen finns tolv centrala föreningsbanker. En mer adekvat benämning har emellertid inte stått att finna och den legala benämningen på motsvarande enheter är enligt JkL centralkassor för jordbrukskredit, varför begreppet får anses ha visst historiskt stöd.

Av övergångsbestämmelserna till FbL skall framgå att de tolv centrala föreningsbanker som i dag existerar, vid ikraftträdandet av FbL skall anses ha erhållit oktroj.

I *andra stycket* definieras en lokal föreningsbank. Även den lokala föreningsbanken skall vara bildad enligt FbL. För att få status som lokal föreningsbank krävs därutöver medlemskap i en central föreningsbank. Medan en central föreningsbank inte behöver ha lokala föreningsbanker anslutna, utan själva kan fullgöra de uppgifter som i dag åvilar de lokala föreningsbankerna, måste således en lokal föreningsbank vara medlem i en central föreningsbank för att få status som föreningsbank. Detta innebär bl.a. att om den centrala föreningsbank, till vilken lokala föreningsbanker är anslutna, skulle försättas i konkurs eller träda i likvidation eller på annat sätt upplösas måste de anslutna lokala föreningsbankerna antingen söka medlemskap i en annan central föreningsbank eller upphöra med sin verksamhet och upplösas.

Den lokala föreningsbankens stadgar skall stadfästas av bankinspektionen. Inspektionen skall enligt 2 kap. 2 § pröva den lokala föreningsbankens stadgar enligt samma kriterier som regeringen prövar den centrala föreningsbankens stadgar. I prövningen ingår emellertid inte bedömningen om den planerade rörelsen kan anses vara nyttig för det allmänna. I stället föreskrivs i 2 kap. 4 § att den centrala föreningsbank i vilken den lokala föreningsbanken avser att söka medlemskap, alltid skall beredas tillfälle att yttra sig i ärenden om stadfästelse av anslutna lokala föreningsbankers stadgar.

I *tredje stycket* finns den s.k. ändamålsbestämmelsen. Häri definieras målet för föreningsbankernas verksamhet. I BAL finns ingen motsvarande bestämmelse. Däremot finns i förslaget till sparbankslag en motsvarande ändamålsbestämmelse för sparbankerna. I gällande JkL finns det också bestämmelser som anger vilken målsättning föreningsbankerna skall ha med sin verksamhet. Det kan ifrågasättas om det i dag är ändamålsenligt att i lag föra in bestämmelser som anger vilken målsättning en föreningsbank skall ha med sin verksamhet. I samband med tillkomsten av 1968 års samordnade banklagstiftning framställdes från föreningsbanksrörelsen önskemålet att de dåvarande ändamålsbestämmelserna skulle utgå ur lagtexten. Bestämmelsen behölls dock efter det att departementschefen uttalat (prop. 1968:143, s 78 f) att jordbrukets fortlöpande industrialisering föranledde stora kreditbehov och att rörelsen här hade en mycket viktig uppgift att fylla. Utvecklingen efter år 1968 har för föreningsbanksrörelsen inneburit en kraftig expansion. Verksamheten har diversifierats och kommit att bedrivas under helt bankmässiga former. Förutsättningarna att på andra vägar tillgodose jordbrukets kreditbehov torde i dag vara väsentligt förbättrade jämfört med

år 1968 och samhället har i dag också bättre möjligheter att genom kreditpolitiska åtgärder styra kreditmarknaden. Ändamålsbestämmelsen kan också kritiseras ur den synvinkeln att det numera torde vara omöjligt för det allmänna att med stöd av en sådan ändamålsbestämmelse tvångsvis styra föreningsbankernas verksamhetsinriktning.

Från föreningsbanksrörelsen har emellertid framförts starka önskemål om att det i FbL skall finnas en ändamålsbestämmelse utformad på sätt som framgår av det tredje stycket. Även om den föreslagna ändamålsbestämmelsen anger ett vidare verksamhetsområde än de nuvarande ändamålsbestämmelserna är det inte avsikten att föreningsbankrörelsen skall ändra inriktningen på sin verksamhet. Utredningen förutsätter att föreningsbanksrörelsen i framtiden behåller sin starka anknytning till jordbruket och andra lantbruksnäringar. För att på bästa sätt fullgöra sina uppgifter inom detta område måste föreningsbanksrörelsen – i konkurrens med andra bankinstitut – ha en utvecklad allmän bankrörelse. Utvecklingen har visat att föreningsbanksrörelsen varit vuxen denna uppgift och den har också under senare år utvecklats positivt. Den framtida utvecklingen kommer sannolikt att medföra krav på ytterligare utveckling av den allmänna bankrörelsen för att den hårdnande konkurrensen på bankområdet skall kunna mötas. Det är viktigt att rörelsen då inte hindras att utvecklas positivt av en ändamålsbestämmelse som anger en yttre ram för den verksamhet som föreningsbankerna får bedriva. Här bortses givetvis från den ram som i likhet med de båda andra bankinstitutgruppernas lagar rörelsereglerna utstakar. Den föreslagna ändamålsbestämmelsen uppfyller väl de krav som sålunda bör ställas. Utredningen saknar därför anledning att motsätta sig rörelsens begäran och föreslår att ändamålsbestämmelsen införs i FbL.

I *fjärde stycket* upptas de nu gällande bestämmelserna att föreningsbankernas verksamhetsområden skall vara skilda från varandra, dvs. att lokal föreningsbanks verksamhetsområde skall vara skilt från andra lokala föreningsbankers samt en central föreningsbanks område från andra centrala föreningsbankers. Som framgått av inledningen har utredningen inte ansett det ligga inom utredningsuppdragets ram att förutsättningslöst pröva om det i FbL bör införas möjlighet till nybildningar av föreningsbanker utanför den bestående föreningsbanksrörelsen och utredningen har därför valt att föra över de nu gällande bestämmelserna om verksamhetsområdena utan saklig ändring.

2 § I en föreningsbank svarar medlemmarna inte för föreningsbankens förpliktelser utöver vad som följer av 6 §.

Det åligger en medlem att betala insats i föreningsbanken i enlighet med vad som föreskrivs i stadgarna. Betalningen skall alltid fullgöras i pengar.

Paragrafen motsvaras av 11 § JkL och 2 § FL.

I sak överensstämmer innehållet i *första stycket* med gällande rätt. Numera gäller för alla ekonomiska föreningar den grundsatsen att medlemmarna inte svarar personligen för föreningens förpliktelser. Detta gäller också i princip för medlemmarna i en föreningsbank. I händelse av konkurs svarar således endast föreningsbankens tillgångar för dess förpliktelser. Emellertid måste i paragrafens första stycke, där den nu beskrivna grundsatsen kommer till

uttryck, undantag göras för det fall som avses i 6 §. Där sägs att en central föreningsbank får infordra tillskott från de till den centrala föreningsbanken anslutna lokala föreningsbankerna om den centrala föreningsbanken inte kan infria sina förbindelser utan att dess reservfond måste tas i anspråk. En lokal föreningsbank svarar alltså faktiskt för den centrala föreningsbankens förpliktelser i viss omfattning. Huvudregeln i första stycket måste alltså förses med detta undantag. I anslutning till 6 § kommenteras denna bestämmelse ytterligare.

I *andra stycket* regleras den enda skyldighet som i ekonomiskt hänseende normalt åvilar en medlem i en föreningsbank, nämligen att betala insats enligt vad som föreskrivs i stadgarna. I en ekonomisk förening skiljer man på medlemskap och insats. Till skillnad från vad som gäller för aktiebolag behöver således inte den som har anspråk på att få ut en insats i en ekonomisk förening vara medlem i föreningen. Av 3 kap. framgår bl.a. att den som genom ett familjerättsligt fång förvärvar en insats i en föreningsbank inte därigenom automatiskt blir medlem i föreningsbanken. Den som avgår som medlem ur en föreningsbank har som huvudregel inte heller rätt att omedelbart få ut sin insats ur föreningsbanken. Insatskapitalet i en föreningsbank motsvarar aktiekapitalet i ett bankaktiebolag på det sättet att det utgör det riskkapital som i händelse av konkurs tillgodoses först sedan alla andra borgenärer erhållit full utdelning. Insatskapitalet utgör emellertid endast en mindre betydelsefull del av en föreningsbanks egna kapital och spelar därför mindre roll för en föreningsbank än aktiekapitalet för ett aktiebolag. I 4 kap. finns det emellertid regler som avser att garantera att insatskapitalet knyts till föreningsbanken och inte på kort tid kan försvinna genom utbetalningar till medlemmarna.

Inom föreningsbanksrörelsen förekommer inte att insatserna betalas på annat sätt än kontant i pengar. Insatsreverser och liknande löften om insatser bör med hänsyn till rörelsens karaktär inte heller få förekomma. I sista meningen i andra stycket föreskrivs därför att betalningen av insatser i en föreningsbank alltid skall fullgöras i pengar.

3 § Föreningsbankerna skall stå under tillsyn av bankinspektionen och vara registrerade hos denna.

Sveriges Föreningsbankers Förbund, som är den kooperativa centralorganisation vari endast centrala föreningsbanker får vara medlemmar, skall också vara registrerat hos bankinspektionen.

Paragrafens *första stycke* motsvaras av 5 § andra stycket första meningen JkL och överensstämmer med 1 kap. 2 § BAL.

I JkL används som benämning på bankinspektionen såväl bankinspektionen som tillsynsmyndigheten. I förslaget har genomgående använts endast bankinspektionen.

Bankinspektionen är den för hela riket centrala myndighet som har till uppgift bl.a. att utöva tillsyn över de olika bankinstituten. Hos bankinspektionen förs de olika bankregistren bl.a. föreningsregistret för jordbrukskasserörelsen. Närmare regler om förandet av detta register finns i förordningen (1977:879) om föreningsregistret för jordbrukskasserörelsen.

I 15 kap. finns det bestämmelser om bankinspektionens uppgifter, om tillsynens innehåll och om bankinspektionens befogenheter vid utövandet av

sina uppgifter.

I överensstämmelse med gällande rätt anges i det *andra stycket* att också riksorganisationen skall registreras hos bankinspektionen. Tidigare har framkommit att det i FbL inte upptagits några bestämmelser om riksorganisationen, Sveriges Föreningsbankers Förbund, som är en vanlig ekonomisk förening och som utan särregel skulle registreras i föreningsregistret hos länsstyrelsen. Det har emellertid av utredningen ansetts vara mest ändamålsenligt att SFF alltjämt registreras hos bankinspektionen, främst mot bakgrund av den särskilda verksamhet som bedrivs av föreningsbankerna; något som inverkar på bedömningen av olika frågor hänförliga till registreringen av SFF. Ur systematisk synvinkel kan placeringen av denna bestämmelse väcka viss kritik, men utredningen har inte funnit något alternativ som bättre tillgodoser dessa synpunkter och har därför valt att föra in bestämmelsen i denna paragraf.

4 § En lokal föreningsbank får inte för egen räkning låna in pengar från allmänheten.

En lokal föreningsbank får inte utan den centrala föreningsbankens tillstånd låna upp pengar av annan än denna.

Paragrafens första stycke motsvaras av 17 § andra stycket första meningen JkL. Det andra stycket överensstämmer med 13 § första stycket JkL.

I 4–6 §§ finns de bestämmelser som avser att utgöra den yttre ramen för de centrala och lokala föreningsbankernas verksamhet samt framför allt för deras inbördes förhållande. Ytterligare regler om verksamheten finns i 5 kap. I 4 § regleras formerna för de lokala föreningsbankernas finansiering av rörelsen. I 5 § slås fast att en lokal föreningsbank är skyldig att efterkomma de instruktioner och ansvisningar för verksamheten som meddelas av den centrala föreningsbanken. I 6 § regleras en lokal föreningsbanks skyldighet att i visst fall lämna tillskott till den centrala föreningsbank vartill den lokala föreningsbanken är ansluten. En central föreningsbank som saknar anslutna lokala föreningsbanker berörs således inte av dessa bestämmelser.

Det inbördes förhållandet mellan de olika enheterna i föreningsbanksrörelsen regleras inte fullständigt i förslaget. I mycket större utsträckning än tidigare överlämnas åt rörelsen och föreningsbankerna själva att i sina stadgar reglera dessa frågor. En alltför detaljerad reglering av den inre organisationen motverkar också utredningens strävanden att ge lagen en i förhållande till rörelsens organisation neutral prägel. Ett flertal bestämmelser i JkL saknas därmed i FbL. Bland dessa regler kan här nämnas reglerna om villkoren för medlemskap i en föreningsbank och reglerna om till vilka föreningsbankerna får lämna kredit.

Första stycket föreskriver att en lokal föreningsbank inte får för egen räkning ta emot inlåning från allmänheten. De flesta av de lokala föreningsbankerna utgör i banksammanhang mycket små enheter. Det är från allmän synpunkt angeläget att skyddet för insättarnas medel är effektivt och verkningsfullt. Det är därför en sedan länge gällande princip att de lokala föreningsbankerna inte får för egen räkning låna in medel från allmänheten. Inte ens efter medgivande från den centrala föreningsbanken får således den lokala föreningsbanken ägna sig åt den specialform av upplåning som räkningsinlåningen utgör. Som framgått av 1 § första stycket får däremot den

centrala föreningsbanken ta emot sådan inlåning från allmänheten. Enligt 13 § andra stycket JkL får en lokal föreningsbank i den ordning som riksorganisationen föreskriver som ombud för den centrala föreningsbanken förmedla inlåning från allmänheten till denna. Någon motsvarande regel har inte införts i förslaget, dock utan att någon saklig ändring varit avsedd. Frågan bör dock lämpligen regleras i föreningsbankernas stadgar.

I *andra stycket* sägs att en lokal föreningsbank inte får förskaffa sig kredit från annan än den centrala föreningsbanken utan tillstånd från den centrala föreningsbanken. Den grundläggande tanken är att den lokala föreningsbanken skall i första hand vara hänvisad till den centrala föreningsbanken för refinansieringen av sin verksamhet. Härigenom hålls den centrala föreningsbanken och de anslutna lokala föreningsbankerna ihop och stadgandet förhindrar att de lokala föreningsbankerna gentemot den centrala föreningsbanken intar en alltför självständig hållning. De båda enheterna binds således genom denna bestämmelse ihop till en organisatorisk enhet för bedrivande av bankverksamhet. Även om den lokala föreningsbanken formellt utgör en fristående ekonomisk enhet blir den genom denna bestämmelse faktiskt i mycket hög grad beroende av den centrala föreningsbanken. Reglerna i 24 § andra stycket JkL om återbelåningssystemet, dvs. skyldigheten att som säkerhet för krediter till de lokala föreningsbankerna infordra deras fordringsbevis med tillhörande säkerheter, har däremot utgått ur lagen, eftersom denna bestämmelse har bedömts vara av den karaktären att den lämpligen bör intas i stadgarna.

5 § En lokal föreningsbank skall efterkomma de instruktioner och anvisningar för verksamheten som meddelas av den centrala föreningsbanken.

Paragrafen motsvaras av 15 § JkL.

Från legal synpunkt betraktas den bankverksamhet som bedrivs av en central föreningsbank och av de till denna anslutna lokala föreningsbankerna som en och samma rörelse. Den centrala föreningsbanken har ett övergripande ansvar för den bankverksamhet som bedrivs av dessa enheter. Genom olika bestämmelser i detta kapitel lagfästs enheternas förhållande inbördes och avsikten är att den centrala föreningsbanken skall ges det avgörande inflytandet på bankrörelsen. Bestämmelsen i förevarande paragraf utgör det kanske tydligaste exemplet på att det från det allmännas synpunkt har ansetts angeläget att den lokala föreningsbanken, såvitt gäller bedrivandet av bankverksamheten, intar en beroendeställning gentemot den centrala föreningsbanken. I paragrafen sägs att en lokal föreningsbank är skyldig att efterkomma de instruktioner och anvisningar för verksamheten som meddelas av den centrala föreningsbanken. Denna bestämmelse har i stort sett ordagrant förts över från 15 § JkL. Den sistnämnda paragrafen innehåller emellertid också andra bestämmelser som reglerar den lokala föreningsbankens skyldigheter såvitt gäller att bereda den centrala föreningsbanken möjlighet att granska och kontrollera verksamheten i den lokala föreningsbanken. Dessa bestämmelser har utredningen inte ansett vara av den karaktären att de bör föras in i FbL. Utredningen förutsätter att denna ordning skall bestå, men att de nödvändiga bestämmelserna tas in i stadgarna för föreningsbankerna. Redovisningsbestämmelserna och bestämmelserna

om föreningsbankernas skyldigheter att lämna uppgifter till bankinspektionen tillförsäkrar ytterst att den centrala föreningsbanken ges tillgång till erforderliga uppgifter om verksamheten i de lokala föreningsbankerna.

6 § Om det vid upprättandet av en central föreningsbanks balansräkning befinnes att uppkomna förluster inte kan täckas med mindre än att reservfonden tas i anspråk, får den centrala föreningsbanken infordra tillskott från de anslutna lokala föreningsbankerna med ett sammanlagt belopp som täcker en så stor del av den beräknade förlusten att reservfonden kan tas upp till oförändrat belopp.

Den andel av det totala infordrade tillskottet som en lokal föreningsbank har att utge skall bestämmas i förhållande till i första hand de lokala föreningsbankernas fria egna kapital och i andra hand till deras bundna egna kapital vid utgången av räkenskapsåret närmast före det år då tillskottet infordras. Om en lokal föreningsbank inte kan utge det infordrade tillskottet, skall de övriga anslutna lokala föreningsbankerna ansvara för bristen efter de angivna fördelningsgrunderna.

Paragrafen motsvaras av 21 § JkL.

En lokal föreningsbank måste för att få driva verksamhet vara medlem i en central föreningsbank. Om en central föreningsbank skulle träda i likvidation eller försättas i konkurs eller av annan anledning upplösas måste de till denna centrala föreningsbank anslutna lokala föreningsbankerna antingen upphöra med sin verksamhet eller söka nytt medlemskap i andra centrala föreningsbanker. Dessutom är medlemskapet i en central föreningsbank en nödvändig förutsättning för att kunna driva verksamheten, eftersom den lokala föreningsbanken är helt beroende av den centrala föreningsbanken för finansieringen av rörelsen. Den lokala föreningsbanken får inte för egen räkning ta emot inlåning från allmänheten och måste ha tillstånd från den centrala föreningsbanken för att få förskaffa sig kredit från annan än den centrala föreningsbanken. De lokala föreningsbankerna utgör relativt sett mycket små enheter och torde ha svårt att i någon större omfattning erhålla externa krediter på sådana villkor att de med tillräcklig vinst kan användas i den egna rörelsen för vidareutlåning och för andra placeringar. Det är därför en naturlig bestämmelse att den lokala föreningsbanken i vissa fall måste lämna tillskott till den centrala föreningsbank till vilken den lokala föreningsbanken är ansluten när den centrala föreningsbanken inte förmår att själv täcka sina förluster.

Kapitaltäckningskravet tillgodoses enligt 5 kap. 7 § med den centrala föreningsbankens och de anslutna lokala föreningsbankernas gemensamma egna kapital. Denna utformning av kapitaltäckningsbestämmelsen förutsätter att den centrala föreningsbank och de lokala föreningsbanker som ingår i en grupp verkligen kan använda det gemensamma egna kapitalet för att skydda dem som är insättare i den centrala föreningsbanken. Utan en regel som ger den centrala föreningsbanken rätt att infordra tillskott skulle skyddet för insättarnas medel kunna bli illusoriskt, eftersom den konsolidering som kom att ske i de lokala föreningsbankerna inte kunde användas för att möta förluster i den centrala föreningsbanken.

Enligt gällande lag får den centrala föreningsbanken infordra tillskott först då dess förbindelser inte kan infrias med dess egna medel. En förutsättning för att kunna infordra tillskott är alltså att det egna kapitalet är helt förbrukat. Bestämmelsens konstruktion skulle medföra att den centrala

föreningsbank som infordrar tillskott i princip måste vara konkursmässig och förtroendet för dess säkerhet därmed redan allvarligt skadat. Rätten att infordra sådant tillskott har hittills inte kommit till användning alls.

Den centrala föreningsbanken har stora möjligheter att genom intern prissättning, främst beträffande dess krediter till de anslutna lokala föreningsbankerna, fördela överskotten i rörelsen. Konsolideringen kan därför i vissa regioner komma att ske främst i de lokala föreningsbankerna och i andra regioner främst i den egna centrala föreningsbanken. Med den nuvarande bestämmelsen kan det befaras att den centrala föreningsbanken för att undvika att hamna i den situationen att tillskott från de anslutna föreningsbankerna behöver infordras, låter rörelseöverskottet komma främst den egna centrala föreningsbanken till del. Detta kan negativt påverka de lokala föreningsbankernas möjligheter att utveckla den egna rörelsen och i onödigt hög grad minska dessas självständighet. Utredningen har därför funnit det vara en mer ändamålsenlig lösning att ge den centrala föreningsbanken rätt att infordra tillskott från de anslutna lokala föreningsbankerna på ett tidigare stadium än gällande lag medger. I *första stycket* föreskrivs därför att den centrala föreningsbanken får infordra tillskott från de anslutna lokala föreningsbankerna om den centrala föreningsbanken vid upprättandet av balansräkning finner att uppkomna förluster i rörelsen inte kan täckas med mindre än att reservfonden tas i anspråk. Enligt gällande lag (29 § JkL) är föreningsbankerna skyldiga att av uppkommen vinst avsätta en stor del, minst 50 procent, till reservfonden. Avsättningarna får upphöra först när reservfonden uppgår till ett belopp som motsvarar tio procent av utlåningen. En stor del av föreningsbankernas bundna egna kapital utgörs i dag av reservfonderna. Regler om hur medel får tas i anspråk från reservfonden finns i 10 kap. 4 §. Huvudregeln är att reservfonden får tas i anspråk endast för att täcka uppkommen förlust i rörelsen och det först sedan det fria egna kapitalet förbrukats. Från risksynpunkt ligger reservfonden närmast före insatskapitalet. Utredningen har ansett det vara lämpligt att föreslå att den centrala föreningsbanken ges rätt att infordra tillskott vid den tidpunkt då den centrala föreningsbanken vid upprättandet av balansräkning finner att uppkomna förluster inte kan täckas utan att reservfonden tas i anspråk. I motsats till vad som nu gäller inträder rätten för den centrala föreningsbanken att infordra tillskott först i samband med att en balansräkning upprättas. Den behöver dock inte ha fastställts av stämman. En annan skillnad är att storleken på det tillskott som den centrala föreningsbanken har rätt att infordra föreslås reglerad i lag. Endast ett så stort sammanlagt belopp som motsvarar det belopp varmed reservfonden hade behövt sättas ner i den centrala föreningsbanken får infordras. Det bör ankomma på bankinspektionen, som enligt 9 kap. 1 § har rätt att utfärda kompletterande anvisningar för föreningsbankernas bokföring, att närmare ange hur dessa tillskott skall bokföras. Genom tillskottet skall den uppkomna förlusten minskas med ett så stort belopp att den balansräkning som stämman fastställer kan uppta en oförändrad reservfond.

Bestämmelsen i första stycket har utformats så att den ger den centrala föreningsbanken en rätt att infordra tillskott endast i samband med upprättandet av en balansräkning. Detta sker normalt endast per sista dagen av ett räkenskapsår. Det kan naturligtvis inte uteslutas att den centrala

föreningsbanken redan under ett löpande räkenskapsår kan konstatera att då uppkomna förluster är av den storleksordningen att reservfonden sannolikt måste komma att tas i anspråk vid upprättandet av balansräkningen för räkenskapsåret. Är förlusterna av den storleksordningen att det uppstår omedelbar fara för den centrala föreningsbankens säkerhet kan det finnas ett behov av att infordra tillskottet omedelbart. Inget hindrar att den centrala föreningsbanken av detta skäl upprättar en balansräkning under löpande räkenskapsår och med stöd av den begär tillskott från de anslutna lokala föreningsbankerna.

En fråga som varit föremål för diskussioner har varit om en central föreningsbank skall ges möjlighet att lämna tillskott till en annan central föreningsbank med svag soliditet. Eftersom en central föreningsbank i 5 kap. 4 § 5 p givits rätt att efter vederbörligt tillstånd förvärva också andelar i svenska företag som driver någon form av bankfrämjande verksamhet, har det därigenom i lagen givits en möjlighet till sådant tillskott. Det kan emellertid i dessa fall endast vara fråga om frivilliga tillskott och av kommentaren till den nämnda bestämmelsen framgår att sådant andelsförvärv endast bör komma i fråga i de undantagsfall som verkligt behov av tillskottet föreligger.

I *andra stycket* ges bestämmelser om hur det infordrade tillskottet skall fördelas mellan de anslutna lokala föreningsbankerna. Enligt gällande rätt utgör beräkningsgrunden de lokala föreningsbankernas låneskulder till den centrala föreningsbanken vid utgången av räkenskapsåret närmast före det då tillskottet infordras. För det fall någon av de anslutna lokala föreningsbankerna inte kan utge det infordrade tillskottet skall bristen fördelas mellan de övriga anslutna föreningsbankerna enligt samma beräkningsgrund.

Syftet med bestämmelsen i första stycket är att anvisa en möjlighet och en skyldighet att för förlusttäckning utnyttja hela föreningsbanksgruppens egna kapital. Sedd mot denna bakgrund har utredningen ansett att de lokala föreningsbankernas låneskulder hos den centrala föreningsbanken utgör en mindre rättvisande beräkningsgrund. Utredningen föreslår därför att de lokala föreningsbankernas egna kapital i stället skall utgöra grund för beräkningen av de lokala föreningsbankernas tillskottsskyldighet. Det har därvid ansetts naturligt att gruppens sammanlagda fria egna kapital först tas i anspråk och först därefter det bundna egna kapitalet. Bestämmelsen har utformats i enlighet därmed. I 9 kap. 7 § andra stycket anges närmare vad som avses med fritt och bundet eget kapital. Till det fria egna kapitalet hänförs huvudsakligen fria fonder och balanserade vinstmedel. Den ojämförligt mest betydelsefulla fria fonden är i föreningsbankerna värderegleringsreserven. Till det bundna egna kapitalet hänförs insatskapital, reservfond och uppskrivningsfond.

En fråga som uppkommer i detta sammanhang är om de lokala föreningsbankernas lagfästa skyldighet att lämna tillskott till den centrala föreningsbanken skall vara så långt gående att den lokala föreningsbanken måste ta i anspråk hela sitt egna kapital för att tillgodose den centrala föreningsbankens behov av tillskott. Bestämmelsen infördes ursprungligen vid departementsbehandlingen av JkL. Departementschefen anförde i denna fråga följande (prop. 1956:122 s 127).

"Jordbrukskassas ansvarighet skall icke vara begränsad till visst belopp. Detta följer av att jordbrukskassans eget kapital tillgodoräknas centralkassan såsom inlåningsunderlag utan begränsning. Eftersom inlåningsunderlaget skall tjäna insättarna i centralkassa till säkerhet för insatta medel ligger det i sakens natur att täckning för deras fordringar skall beredas dem så långt jordbrukskassornas eget kapital förslår i fall då centralkassan ej själv förmår prestera betalning. Den ordning vari detta kommer att ske, om lagen utformas i enlighet med departementsförslaget, innebär, att centralkassans insättare och övriga borgenärer genom centralkassan inträder såsom fordringsägare också gentemot de anslutna jordbrukskassorna. Därmed får de företräde till jordbrukskassornas tillgångar framför jordbrukskassemedlemmarna. Enligt min mening torde, för den händelse sådant skulle bli aktuellt, ej behöva uppstå några tekniska svårigheter att utkräva den rätt gentemot jordbrukskassorna som sålunda skall tillkomma centralkassans borgenärer."

Av det anförda framgår att de lokala föreningsbankerna svarar med hela sitt kapital för att den centrala föreningsbanken tillförs det infordrade tillskottet. Detta bör gälla också framgent. Regeln i första stycket innebär emellertid endast en befogenhet för den centrala föreningsbanken och bör inte utnyttjas på det sättet att någon enskild lokal föreningsbank på grund därav tvingas att gå i likvidation eller i konkurs. Skyddet för insättarnas medel i den centrala föreningsbanken kräver emellertid att paragrafen ges denna utformning.

Rent praktiskt kan det uppkomma svårigheter när det gäller att konstatera huruvida en lokal föreningsbank har förmåga att utge ett infordrat tillskott. Tillskottet utgör ju en slags kostnad i rörelsen. I och med att den centrala föreningsbankens rätt att infordra tillskott normalt uppkommer i samband med att bokslutet upprättas och det först då kan konstateras att reservfonden måste tas i anspråk för att täcka uppkomna förluster, är den lokala föreningsbankens möjligheter att utge ett tillskott svåra att bedöma. Eftersom samtliga föreningsbanker inom en grupp måste ha samma räkenskapsår, har det normalt förflutit ett par månader av det innevarande räkenskapsåret när tillskottet infordras. Den balansräkning som upprättades per utgången av det nästföregående räkenskapsåret utgör naturligtvis det viktigaste instrumentet vid bedömningen. Emellertid kan rörelseresultatet under det innevarande räkenskapsåret ha medfört att det egna kapitalet, om en balansräkning hade upprättats, ökat eller minskat. För att kunna konstatera detta måste således en särskild balansräkning upprättas av den lokala föreningsbank som anser sig inte kunna utge det infordrade tillskottet. Först därefter har den centrala föreningsbanken rätt att infordra det på denna lokala föreningsbank löpande beloppet från de övriga lokala föreningsbankerna enligt bestämmelserna i andra stycket.

7 § Äger en föreningsbank så många aktier eller andelar i en svensk juridisk person att den har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar, är föreningsbanken moderförening och den juridiska personen dotterföretag. Äger ett dotterföretag aktier eller andelar i en juridisk person i den omfattning som har angetts nu, är även den sistnämnda juridiska personen dotterföretag till moderföreningen. Detsamma gäller om aktierna eller andelarna ägs av den föreningsbank som är moderförening och ett eller flera dotterföretag tillsammans eller av flera dotterföretag tillsammans.

Har en föreningsbank i annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ensam ett bestämmande inflytande över en juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är föreningsbanken moderförening och den juridiska

personen dotterföretag.

Moderförening och dotterföretag utgör tillsammans en koncern.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande JkL, överensstämmer med 1 kap. 3 § BAL. I paragrafen definieras begreppen moderförening och dotterföretag.

Genom en lagändring år 1981 infördes bestämmelser om koncernförhållanden för ekonomiska föreningar i FL. Dessa bestämmelser avsågs emellertid inte bli gällande för föreningsbankerna. I överensstämmelse med BAL föreslås dessa bestämmelser nu införda i FbL. I förevarande paragraf definieras begreppen moderförening och dotterföretag. I redovisningskapitlet införs bestämmelser om koncernredovisning. Vissa regler om revision i koncernförhållanden föreslås också införda i lagen.

Om en föreningsbank ingår i en koncern förutsätts det i regel att föreningsbanken är moderförening i koncernen. Teoretiskt kan det tänkas att en föreningsbank skulle kunna inta ställning som dotterföretag i en koncern. Om så skulle vara fallet regleras inte förhållandena i den koncernen av bestämmelser i denna lag utan i den lag som reglerar moderföretaget i koncernen. I praktiken torde det dock vara uteslutet att en föreningsbank intar ställning som dotterföretag i en koncern.

De skäl som har ansetts motivera införandet av särskilda regler om koncern är att hänföra främst till redovisningen. Moderföretaget i en koncern intar en i förhållande till de övriga i koncernen ingående företagen mycket dominerande ställning. Genom att driva en medveten prispolitik vid transaktioner inom koncernen kan det redovisade resultatet förbättras hos vissa enheter och i motsvarande mån försämras hos andra enheter. Reglerna om skyddet för bundet eget kapital skulle bli verkningslösa och för allmänheten och kreditgivare skulle det vara svårt att få en rättvisande bild av koncernföretagens verkliga ekonomiska ställning. I bankkoncerner tillkommer intresset av att skydda insättarnas medel. Bankinspektionens kontroll av bankernas verksamhet underlättas också om särskilda bestämmelser om koncernförhållanden införs. Sedan lång tid tillbaka lämnar bankföretagen allmänt koncernredovisning enligt reglerna i bl.a. aktiebolagslagen.

I *första stycket* ges den grundläggande definitionen av begreppet dotterföretag. Om en föreningsbank har röstmajoritet i ett annat företag är föreningsbanken moderförening och det andra företaget dotterföretag. Alla olika typer av svenska associationer kan förekomma som tänkbara dotterföretag. Genom föreslagna ändringar i 5 kap. 4 § ges föreningsbankerna rätt att i vissa fall förvärva också andelar i svenska ekonomiska föreningar. Utformningen av koncerndefinitionen innebär att det är röstmajoritet och inte kapitalmajoritet som grundar ett koncernförhållande. Med en direkt egen röstmajoritet likställs i första stycket andra meningen röstmajoritet som uppnås på det sättet att moderföreningen gemensamt med andra dotterföretag innehar erforderligt antal aktier eller andelar. Samma sak gäller om det bara är ett eller flera dotterföretag som gemensamt innehar så många aktier eller andelar att de tillsammans medför röstmajoritet i företaget.

Enligt *andra stycket* kan ett koncernförhållande föreligga även om en föreningsbank varken ensam eller tillsammans med dotterföretag har röstmajoritet i företaget. Om en föreningsbank, trots att röstmajoritet inte föreligger, på grund av aktie- eller andelsinnehav eller på grund av avtal

ensam har ett bestämmande inflytande över en juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, skall föreningsbanken anses vara moderförening och den juridiska personen dotterföretag. De fall som här främst avses är då föreningsbanken, ensam eller gemensamt med dotterföretag, har en så kallad praktisk röstmajoritet. Om ett företags aktier eller andelar i övrigt är spridda på ett stort antal händer kan ett normalt sett litet innehav praktiskt betyda att ägaren alltid kan räkna med att på stämmor och i andra sammanhang uppnå egen majoritet. Även ett inflytande som grundar sig på ett avtal, exempelvis kreditavtal, kan medföra ett bestämmande inflytande över ett företag och således konstituera ett koncernförhållande. Ett problem var tidigare hur så kallade 50/50-bolag skulle bedömas i detta hänseende. Med detta uttryck avses bolag vari två ägare vardera innehar hälften av rösterna och ingendera av ägarna således ensam kan få egen röstmajoritet. Genom en lagändring år 1981 sköts ordet "ensam" in före "ett bestämmande inflytande" varefter det ansågs klarlagt att ett 50/50-bolag inte enbart på grund av ägareförhållandena skulle betraktas som dotterbolag till någon av ägarna.

I *tredje stycket* definieras uttrycket koncern. En moderförening och dotterföretag utgör tillsammans en koncern. Om ett dotterföretag i sin tur är moderföretag i en koncern utgör denna koncern en underkoncern inom huvudkoncernen.

Utredningen återkommer i den fortsatta specialmotiveringen till de särskilda bestämmelser som träffar en koncern vari en föreningsbank är moderförening, såsom bestämmelser om koncernredovisning och om revision inom koncernförhållanden.

7.2.2 2 kap. Bildande av föreningsbank

Reglerna om bildande av en föreningsbank skiljer sig väsentligt från reglerna om bildande av ett bankaktiebolag. Anledningen till detta är att bankaktiebolaget är en kapitalistisk association vari aktiekapitalet utgör bolagets kärna medan en föreningsbank är en kooperativ organisation vari medlemmarna och deras aktiviteter är den viktigaste tillgången och insatskapitalet spelar en förhållandevis mindre framträdande roll. Med hänsyn till aktiekapitalets stora betydelse för ett bankaktiebolag måste det finnas regler för hur detta aktiekapital skall tillföras bankaktiebolaget bl.a. vid bildandet. Sådana regler behövs inte i FbL. Därav får emellertid inte dras den slutsatsen att frågan hur ett tillräckligt stort eget kapital skall tillföras en föreningsbank saknar intresse. Tvärtom är denna fråga av mycket stor betydelse eftersom den verksamhet som en föreningsbank avses driva är i hög grad kapitalkrävande. Häri ligger en motsättning som lagen inte löser. Rent praktiskt torde det möta mycket stora svårigheter att bilda en central föreningsbank endast med de regler om bildandet som finns i detta kapitel. Frågan hur en nybildad central föreningsbank redan inledningsvis skall kunna erhålla ett så stort eget kapital att insättarnas medel inte sätts i fara, måste lösas innan oktrojen kan beviljas. Eftersom föreningsbanksrörelsen i dag har täckt in hela landet är det emellertid endast vid omorganisationer inom rörelsen som det kan bli aktuellt att tillämpa reglerna i detta kapitel.

I JkL finns det ingen fullständig reglering av bildandet av en förenings-

bank. Vissa regler som berör bildandet finns, men i övrigt anses att reglerna i FL gäller. I detta kapitel samlas alla regler som berör bildandet av en föreningsbank. Några större sakliga nyheter har inte föreslagits. En nyhet är dock att en central föreningsbank måste erhålla oktroj för att få driva bankrörelse, medan däremot kravet att en lokal föreningsbank måste godkännas för att få driva rörelse inte förts över till FbL. Kravet att stadgarna skall stadfästas kvarstår dock. Några andra smärre ändringar har föranletts av att SFF:s legala status föreslås bli upphävd.

I princip gäller samma förfaranderegler vid bildandet av en central föreningsbank och en lokal föreningsbank. Vissa särbestämmelser finns dock och de anges särskilt i lagtexten.

1 § En föreningsbank skall ha minst tjugo medlemmar. I en central föreningsbank får dock antalet medlemmar vara lägre om minst fem medlemmar är lokala föreningsbanker.

Medlemmarna skall anta stadgar samt välja styrelse och revisorer. När detta har skett är föreningsbanken bildad.

Första stycket motsvaras av 2 och 3 §§ JkL. Andra stycket motsvaras i viss mån av 7 § första stycket första meningen och 18 § första stycket första meningen JkL.

Reglerna om bildande av ekonomisk förening i FL avviker i hög grad från reglerna om bildande av aktiebolag i 1975 års aktiebolagslag. En ekonomisk förening behöver inte ha några stiftare och inte heller behöver någon stiftelseurkund upprättas. Regler om konstituerande stämma saknas helt. I stället föreskrivs att en ekonomisk förening måste ha ett visst minsta antal (5) medlemmar och när dessa antagit stadgar och valt styrelse och revisorer är föreningen bildad. Föreningen måste för att bli en juridisk person registreras hos länsstyrelsen i föreningsregistret. Det överlämnas sålunda i praktiken åt föreningarna själva att välja lämpliga former för bildandeprocessen. Det finns inte heller några regler i lagen om hur inbetalningen av insatserna skall göras. I förslaget till lag om kooperativa föreningar har inte föreslagits några ändringar i detta avseende. Inte heller banklagsutredningen finner anledning att frångå denna metod som visat sig fungera utan anmärkning. Detta även om insatskapitalet för en föreningsbank är betydligt viktigare än för en vanlig ekonomisk förening. Det får emellertid överlämnas åt tillståndsgivande myndighet att bevaka att den nybildade föreningsbanken har tillräckligt eget kapital att tillgå.

I *första stycket* första meningen sägs att en föreningsbank måste ha minst tjugo medlemmar. Såvitt gäller en lokal föreningsbank överensstämmer detta med gällande rätt. En vanlig ekonomisk förening måste ha minst fem medlemmar. Det har emellertid länge varit en allmän uppfattning att nya banketableringar inte bör uppmuntras om inte initiativet till nybildningen kommer från så många personer, att det vittnar om ett visst allmänintresse för saken. Även om denna uppfattning har övergivits i utredningens förslag till bankaktiebolagslag, har den ansetts gälla alltjämt för föreningsbankerna eftersom medlemmarna och deras aktiviteter utgör föreningsbankens viktigaste tillgångar. Bestämmelsen att en föreningsbank skall ha minst tjugo medlemmar bör ses som ett uttryck för detta synsätt. Denna skillnad i förhållande till FL bör därför bestå såvitt gäller de lokala föreningsbankerna.

I den befintliga organisationen saknar alla centrala föreningsbanker utom en enskilda medlemmar. Medlemmarna utgörs först och främst av lokala föreningsbanker men också av andra organisationer. I 3 § JkL sägs att en central föreningsbank, om inte regeringen för särskilt fall medger annat, måste ha minst tio lokala föreningsbanker anslutna. Som framgått tidigare kan regeringen enligt 23 § JkL ge en central föreningsbank tillstånd att driva sin verksamhet utan anslutna lokala föreningsbanker. Antalet lokala föreningsbanker har under senare år stadigt minskat – om än i mycket långsam takt – och denna process får ses som uttryck för en strävan att skapa större och effektivare enheter på lokal nivå. Från allmän synpunkt bör denna process betraktas med gillande. En regel som föreskriver att en central föreningsbank måste ha minst tio lokala föreningsbanker skulle kunna motverka denna process. Sålunda har det inträffat att en central föreningsbank i ett fall fått ansöka om dispens från regeln av det skälet att antalet anslutna lokala föreningsbanker kommit att understiga tio. Om en central föreningsbank har anslutna lokala föreningsbanker bör det inte möta några hinder att nu minska det lägsta föreskrivna antalet medlemmar till fem. Det bör emellertid påpekas att det gäller endast i fråga om medlemmar som är lokala föreningsbanker. Om en central föreningsbank dessutom har organisationer och andra juridiska personer som medlemmar, räcker det inte att det totala antalet medlemmar överstiger fem om antalet lokala föreningsbanker inte är minst fem. Om det totala antalet medlemmar överstiger tjugo gäller däremot inte kravet att minst fem av dessa behöver vara lokala föreningsbanker.

I aktiebolagslagen finns det vissa kvalifikationskrav för de personer som är stiftare. De måste vara svenska medborgare, bosatta i Sverige och de får inte vara omyndiga eller i konkurs. Några motsvarande bestämmelser finns varken i FL eller JkL. Inte heller i förslaget till lag om kooperativa föreningar finns några bestämmelser om detta. Inget hindrar således att de medlemmar som bildar en förening är exempelvis utländska medborgare. Emellertid följer av bestämmelserna om styrelseledamöterna att FL ställer samma krav på dessa som aktiebolagslagen ställer på stiftare. Detta innebär att några av de medlemmar som bildar en förening måste uppfylla dessa kvalifikationskrav, eftersom styrelseledamöterna skall väljas bland dessa. I förslaget till lag om kooperativa föreningar mjukas kravet på att styrelseledamöterna skall vara svenska medborgare upp något. För föreningsbankerna saknas det enligt utredningens mening anledning att frångå den föreningsrättsliga traditionen att inte ställa några kvalifikationskrav på de personer som bildar en förening. Även om det inte anses önskvärt att svenskt bankväsende står under inflytande av utländska intressen och dessa intressen genom lagstiftningen har givits ett mycket litet utrymme att i Sverige driva bankverksamhet, bör det anses uteslutet att utländska intressen skulle kunna få ett dominerande inflytande i en föreningsbank. Detta särskilt som endast svensk medborgare kan utses till styrelseledamot.

I *andra stycket* anges vad som krävs för att en föreningsbank skall anses vara bildad. Där sägs att medlemmarna skall anta stadgar samt välja styrelse och revisorer. När detta har skett är föreningsbanken bildad. Till själva bildandet är vissa rättsverkningar knutna. Föreningsbanken får emellertid inte därmed rättslig handlingsförmåga och blir inte juridisk person. Detta

inträder först i och med registreringen (6 §). Enligt 7 § kan föreningsbanken efter bildandet dock agera i mål rörande bildandet och driva in insatsbelopp som medlemmarna utfäst sig att betala. För andra åtgärder svarar inte föreningsbanken, utan i stället de som vidtagit åtgärden. Ansvaret åvilar dessa solidariskt. Avtal som sluts innan registreringen är gällande gentemot medkontrahent som visste att föreningsbanken inte var registrerad under förutsättning att registrering senare sker. Det bör inte föreligga några svårigheter att fastställa tidpunkten för bildandet eftersom detta alltid torde gå att hänföra till ett konstituerande sammanträde med medlemmarna. Inte heller för medlemmarnas del är själva bildandebeslutet av någon större betydelse. Den föreningsrättsliga bindningen av medlemskapet och insatsmedlen uppkommer nämligen först i och med registreringen av föreningsbanken. Om frågan om bildande av föreningsbanken av någon anledning faller, har de medlemmar som betalt insats i föreningsbanken enligt bestämmelserna i 6 § tredje stycket rätt att omedelbart återfå vad de har betalt. Efter bildandet är dock den som anmält sig som medlem skyldig att fullgöra de villkor som uppställts för medlemskap, dvs. i första hand att betala insats enligt stadgarna.

Det beslut om bildande som fattas i och med att stadgar antas samt styrelse och revisorer väljs är egentligen villkorat. Om inte registrering av föreningsbanken söks inom viss tid eller om en registreringsanmälan avslås eller avskrivs är beslutet om bildandet förfallet, dvs. det är ogiltigt.

I förslaget till lag om kooperativa föreningar har intagits en bestämmelse som innebär att en förening vid bildandet kan uppställa kravet att ett visst villkor, exempelvis att insatser inbetalats till visst minsta belopp, skall vara uppfyllt innan verksamheten påbörjas. Har ett sådant villkor uppställts behöver registrering inte ske förrän inom viss tid efter det att villkoret uppfyllts. Någon motsvarande regel har inte ansetts nödvändig för föreningsbankerna. Den tid inom vilken registrering skall ske räknas nämligen för deras del från tidpunkten för beviljandet av oktroj eller stadfästelsebeslutet. Inga regler finns som kräver att en ansökan om oktroj eller om stadfästelse av stadgarna behöver inlämnas inom viss tid från bildandet. Den nybildade föreningsbanken kan därför, om något särskilt villkor anses behöva bli uppfyllt innan verksamheten påbörjas, vänta med att ansöka om oktroj eller om stadfästelse tills detta villkor har uppfyllts.

2 § En föreningsbanks stadgar skall stadfästas. Därvid prövas att stadgarna överensstämmer med denna lag och andra författningar samt om i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av föreningsbankens verksamhet. Om stadgarna ändras skall även ändringen stadfästas.

Stadfästelse meddelas för en central föreningsbank av regeringen och för en lokal föreningsbank av bankinspektionen.

Om regeringen finner att den för en central föreningsbank planerade rörelsen är nyttig för det allmänna, stadfäster regeringen stadgarna samt beviljar oktroj.

I 2 – 4 §§ finns det bestämmelser som rör stadsfästelse av föreningsbanks stadgar vid bildandet och vid beslutade ändringar av stadgarna. Dessutom behandlas frågan om oktroj för en central föreningsbank. De nu ifrågavarande bestämmelserna motsvaras av 7 och 18 §§ JkL. I denna paragraf behandlas de grundläggande bestämmelserna medan 3 och 4 §§ tar upp vissa

speciella frågor. Grunddragen överensstämmer i stort med gällande rätt. En nyhet är att den centrala föreningsbanken måste beviljas oktroj efter en prövning som sker enligt samma kriterier som för ett bankaktiebolag och i fortsättningen också för en sparbank. Oktrojen skall gälla utan tidsbegränsning. Den centrala föreningsbank som i dag driver bankrörelse behöver dock inte ansöka om oktroj för att få driva sin rörelse. Detta skall framgå av övergångsbestämmelserna.

I *första stycket* slås inledningsvis fast att en föreningsbanks stadgar alltid skall stadfästas. Den prövning som därvid skall göras är en formell prövning som tar sikte på att kontrollera att stadgarna till sitt innehåll överensstämmer med denna lag och andra författningar samt att bildandet skett på föreskrivet sätt. I 5 § anges vad stadgarna alltid måste innehålla. Saknas en sådan obligatorisk uppgift i stadgarna för en föreningsbank, bör den myndighet som meddelar stadfästelsebeslutet kunna komplettera stadgarna i detta hänseende. Detta gäller naturligtvis under förutsättning att det inte är fråga om en sådan uppgift som endast föreningsbanken själv kan fastställa innehållet i. I dessa fall bör sökanden föreläggas att komplettera stadgarna eller ansökningen avslås.

I stadgarna kan, utöver de obligatoriska uppgifterna i 5 §, införas alla slags bestämmelser. Endast sådan bestämmelse som strider mot FbL eller annan författning är föreningsbanken förhindrad att införa i stadgarna. Detta gäller också om bestämmelsen i fråga strider mot någon obligatorisk uppgift enligt 5 §. Det kan ofta vara en svårbedömd fråga om en stadgebestämmelse strider mot FbL eller någon annan författning. Inte heller kan några allmänna riktlinjer för denna bedömning ges utan det får överlämnas åt rättstillämpningen att pröva detta. Den myndighet som skall meddela stadfästelse på en föreningsbanks stadgar torde sakna möjlighet att ändra eller stryka en stadgebestämmelse som bedöms vara oförenlig med FbL eller annan författning. Prövningen bör därför i sådana fall resultera i att ansökningen avslås.

Enligt andra meningen kan ifrågavarande myndighet i samband med stadfästelsebeslutet föreskriva vissa villkor om det behövs med hänsyn till omfattningen och arten av den tilltänkta verksamheten. Antagligen måste den nybildade föreningsbanken för att få oktroj eller stadfästelse på stadgarna visa hur tillförseln av ett tillräckligt stort riskkapital skall ske. En bestämmelse med innebörden att föreningsbanken måste ha ett lägsta eget kapital innan verksamheten får påbörjas kan därför tänkas förekomma.

I sista meningen sägs att även en stadgeändring skall stadfästas. I BAL och SpLF återfinns denna bestämmelse i en särskild paragraf som endast behandlar frågan om ändring av bolagsordning respektive reglemente. Samma systematik har inte valts för FbL. Anledningen till detta är att stadfästelseprövningen sker hos olika myndigheter. Regeringen stadfäster en central föreningsbanks stadgar och beviljar oktroj medan bankinspektionen stadfäster en lokal föreningsbanks stadgar. Lagtekniskt innebär det en fördel att disponera lagtexten på det sättet att det redan i första stycket i denna paragraf slås fast att stadfästelse skall meddelas också när föreningsbank ändrar sina stadgar. I en senare paragraf (3 §) införs emellertid en möjlighet för regeringen att i vissa fall delegera sin befogenhet att meddela stadfästelse på central föreningsbanks stadgeändringar.

I *andra stycket* finns de bestämmelser som anger vilken myndighet som meddelar stadfästelse på en föreningsbanks stadgar. Innehållet i bestämmelserna har redovisats ovan. Bestämmelserna överensstämmer med gällande rätt.

I *tredje stycket* anges att regeringen i samband med att en nybildad central föreningsbanks stadgar prövas för stadfästelse också skall pröva om den planerade rörelsen är nyttig för det allmänna och om så befinnes vara fallet bevilja oktroj. Samma prövning skall göras i dag och den enda egentliga skillnaden är att regeringen i stället för att godkänna den centrala föreningsbanken beviljar oktroj. Oktrojprövningen anses innehålla både en kvantitativ prövning och en kvalitativ prövning. Oktrojprövningen infördes ursprungligen i banklagstiftningen år 1911 eftersom man befarade att uppkomsten av nya banker kunde bli så stark att de i stället för att stärka och utveckla ett sunt bankväsende skulle bli till skada för det allmänna. För föreningsbanksrörelsen gör sig i detta hänseende inte samma synpunkter gällande, eftersom det har förutsatts att de centrala föreningsbankerna skall var och en verka endast inom sitt verksamhetsområde och att de därigenom inom detta område inte skall behöva bli utsatta för konkurrens från någon annan central föreningsbank. För dessa torde i stället det tyngst vägande skälet vara, att det är ett allmänt önskemål att de centrala föreningsbankerna inte blir för många, och därmed så små att de inte längre förmår att effektivt upprätthålla skyddet för insättarnas medel. För en nybildad central föreningsbank som ingår i den nuvarande föreningsbanksrörelsen skall den kvalitativa prövningen inte behöva göras alltför ingående. Det kan visserligen finnas anledning att bevaka att den genom nybildningen genomförda omorganisationen inte kan komma att äventyra insättarskyddet, men i övrigt torde medlemskapet i föreningsbanksrörelsen utgöra en garanti för att det är fråga om en seriös och lämplig nybildning.

I förslaget till BAL har i förhållande till gällande rätt den ändringen vidtagits att oktrojen numera skall beviljas utan tidsbegränsning. I dag får oktrojen beviljas för en tid av högst tio år. I motiven till BAL har ingående redovisats skälen för denna förändring och här hänvisas till dessa uttalanden. Av övergångsbestämmelserna till FbL bör framgå att de centrala föreningsbanker som vid ikraftträdandet av FbL har godkänts av regeringen skall anses ha erhållit oktroj enligt FbL.

Enligt 7 § andra stycket JkL skall bankinspektionen vid stadfästelseprövningen också pröva om stadgarna innehåller föreskrifter som gör den nybildade lokala föreningsbanken ägnad att fullgöra sina uppgifter, och om så befinnes vara fallet utöver stadfästelsen av stadgarna godkänna föreningsbanken. Enligt utredningens mening har den nuvarande föreningsbanksrörelsen numera sådan stadga att det måste förutsättas att de lokala föreningsbankerna alltid får anses ägnade att fullgöra sina uppgifter. Något formellt godkännande av lokal föreningsbank behövs därför inte. Av allmänna grundsatser torde bankinspektionen trots det vara oförhindrad att vägra stadfästelse på stadgar som innebär en klart olämplig kompetensfördelning mellan central och lokal föreningsbank eller på något annat sätt innebär fara för föreningsbankens eller gruppens säkerhet.

3 § Regeringen får, såvitt rör en ändring av en central föreningsbanks stadgar, uppdra åt bankinspektionen att i regeringens ställe meddela stadfästelse i sådana fall som inte är av principiell betydelse eller som i övrigt inte är av synnerlig vikt.

Paragrafen motsvaras av 18 § andra stycket andra meningen JkL (2 kap. 4 § BAL). Den gällande bestämmelsen ger regeringen en befogenhet att uppdra åt bankinspektionen att i regeringens ställe meddela beslut om stadfästelse såvitt rör en ändring av en central föreningsbanks stadgar. Den nu föreslagna formuleringen är avsedd att vidga utrymmet för delegation av dessa stadfästelsebeslut.

Prövningen av en beslutad stadgeändring skall i princip ske enligt samma kriterier som prövningen av en nybildad föreningsbanks stadgar. En skillnad är emellertid att stadgeändringarna kan vara av vitt skilda slag. Även fortsättningsvis bör naturligtvis de principiellt viktiga eller mycket betydelsefulla stadgeändringarna prövas av regeringen. I de fall som de beslutade stadgeändringar sett från allmän synpunkt inte är av större vikt bör emellertid stadfästelsebeslutet kunna överlämnas åt bankinspektionen. I motiven till BAL har närmare redogjorts för grunderna för utredningens ställningstagande i detta avseende. Den föreslagna formuleringen överensstämmer helt med motsvarande bestämmelse i BAL.

Ett beslut att ändra en föreningsbanks stadgar måste alltid fattas av föreningsbanksstämman och i enlighet med reglerna i 7 kap. 14 – 16 §§. Ett fattat beslut kan alltid överklagas och i normalfallet skall en sådan talan ha väckts vid allmän domstol inom tre månader från beslutet. Normalt sett skall inte frågan om stadfästelse av stadgeändringen behöva dröja till dess att tiden för väckande av talan gått ut. Ur föreningsbankens synvinkel kan ett snabbt beslut om stadfästelse av ändringsbeslutet ibland vara nödvändigt. Dessutom finns det i vissa fall en rätt att väcka talan mot stämmobeslut som inte är tidsbegränsad (7 kap. 18 § tredje stycket). Om en klandertalan har väckts kan det däremot normalt finnas anledning att avvakta utgången av den processen innan beslut om stadfästelse meddelas. Detta bör emellertid inte gälla om klandertalan synes obefogad. Inte heller bör ett avslagsbeslut på samma eller på annan grund vila i avvaktan på att klanderprocessen avslutas.

Om en stadgeändring innebär att stadgarna ändras i flera olika avseenden, varav en ändring bedöms vara principiellt betydelsefull, bör inte prövningen av ärendet delas mellan regeringen och bankinspektionen utan i dess helhet åvila regeringen.

Samtliga ansökningar om stadfästelse av stadgeändringar skall lämnas in till bankinspektionen, som i de fall som regeringen har att meddela stadfästelsebeslutet, skall översända handlingarna med ett eget yttrande. Detta framgår av bestämmelser i den av utredningen föreslagna bankrörelseförordningen (1 §).

4 § I ett ärende rörande stadfästelse av en lokal föreningsbanks stadgar skall den centrala föreningsbank, i vilken den lokala föreningsbanken avses bli eller är medlem, beredas tillfälle att avge yttrande.

Paragrafen motsvaras av 7 § första stycket andra meningen JkL.

Enligt gällande lag skall riksorganisationen alltid beredas tillfälle att yttra sig i ett ärende angående stadfästelse av en nybildad lokal föreningsbanks

stadgar. Den centrala föreningsbank i vilken en lokal föreningsbank avses bli medlem skall också alltid beredas tillfälle att avge yttrande.

En bestämmelse med denna innebörd är nödvändig även i FbL. Den centrala föreningsbanken har en stor del i ansvaret för den bankverksamhet som bedrivs av de anslutna lokala föreningsbankerna. Inte heller stadgeändringar som förändrar den lokala föreningsbankens roll inom den grupp i vilken den lokala föreningsbanken ingår, bör få ske utan godkännande av den centrala föreningsbanken. Normalt förutsätts att stadgeändringar beslutas i samråd med den centrala föreningsbanken och det är lämpligt att den centrala föreningsbanken samtidigt med den lokala föreningsbankens ansökan om stadfästelse skickar ett yttrande till bankinspektionen. I dag utfärdar SFF normalstadgar för lokala och centrala föreningsbanker. Detta förutsätts ske även i fortsättningen. Avvikelser från dessa normalstadgar kan givetvis förekomma, men dessa bör i stadfästelseärendet prövas särskilt noggrant.

Den centrala föreningsbanken har således ingen rätt att utöva något direkt inflytande över de anslutna lokala föreningsbankernas stadgar, även om det förutsätts att den centrala föreningsbankens yttrande i ärendet tillmäts stor vikt. Detta gäller dock med ett undantag. Den lokala föreningsbanken skall i sina stadgar ta in uppgifter om verksamhetsområdet. Eftersom det av 1 kap 1 § fjärde stycket följer att de olika föreningsbankerna skall verka var och en inom sitt verksamhetsområde och föreningsbanksrörelsen i dag täcker in hela riket kan en förändring av dessa stadgeregler inte ske utan att annan lokal föreningsbank beslutar om motsvarande förändring av sitt verksamhetsområde. Viktigare är emellertid det fallet att lokal föreningsbank i samband med en sådan stadgeändring övertar del av annan föreningsbanks rörelse. En sådan förändring av verksamhetsområdet förutsätter i dag att SFF lämnat sitt medgivande till övertagandet av rörelsen. Inte heller enligt FbL får sådant övertagande ske efter beslut endast av de berörda föreningsbankerna. I 12 kap 8 § första stycket stadgas att det för sådant övertagande krävs medgivande av den eller de centrala föreningsbanker vartill de lokala föreningsbankerna är anslutna. Om en central föreningsbank övertar del av annan föreningsbanks rörelse krävs tillstånd av regeringen.

För den centrala föreningsbanken krävs i dag att den för att få driva verksamhet är medlem i riksorganisationen SFF. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i förslaget. SFF behöver emellertid inte i dag yttra sig över en nybildad central föreningsbanks stadgar, något som inte heller i fortsättningen behöver ske. Det bör emellertid påpekas att SFF i den nuvarande organisationen spelar en betydelsefull roll och det kan finnas anledning för den myndighet som har att pröva stadgarna för en central föreningsbank, att efterhöra SFF:s uppfattning om stadgarna eller stadgeändringen.

5 § Stadgarna skall ange

1. föreningsbankens firma,
2. föreningsbankens verksamhetsområde,
3. den ort där styrelsen skall ha sitt säte,
4. de rörelsegrenar som föreningsbanken avser att bedriva,
5. villkoren för medlemskap i föreningsbanken,
6. den insats med vilken varje medlem skall delta i föreningsbanken, och i vad mån

medlem får delta i föreningsbanken med större insats än han är skyldig till,
7. antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter som får utses av föreningsbanksstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag,
8. om fullmäktige enligt 7 kap. 12 § skall finnas, deras befogenhet, hur de skall utses och tiden för deras uppdrag,
9. sättet att sammankalla föreningsbanksstämman,
10. vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman, samt
11. hur det skall förfaras med föreningsbankens behållna tillgångar när föreningsbanken upplöses.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL, men motsvaras av 6 § FL (2 kap. 5 § BAL). I paragrafen anges vilka uppgifter som en föreningsbanks stadgar måste innehålla. Härutöver kan alla tänkbara uppgifter finnas. Bara sådana uppgifter som strider mot FbL eller annan författning är föreningsbankerna förbjudna att ta in i sina stadgar. Vissa lagbestämmelser i JkL rörande organisationen har inte förts in i förslaget till FbL med motiveringen att bestämmelserna i fråga snarare bör regleras i föreningsbankernas stadgar. Hit hör exempelvis villkoren för medlemskap i en föreningsbank. Det system som i dag tillämpas och som innebär att SFF utfärdar normalstadgar har stora förtjänster och förutsätts utnyttjas även i fortsättningen.

Bestämmelserna i denna paragraf bör ses mot bakgrund av reglerna i 7 kap. 14–16 §§ om ändring av föreningsbanks stadgar. Dessa bestämmelser har till syfte att säkerställa att vissa för föreningsbankens särskilt viktiga stadgebestämmelser inte ändras genom ett vanligt majoritetsbeslut på en stämma. Den medlem som inte besöker en stämma skall inte behöva riskera att förutsättningarna för hans deltagande i föreningsbanken drastiskt förändras utan hans vetskap. Genom att det i förevarande paragraf föreskrivs att stadgarna alltid skall innehålla uppgifter om vissa särskilda förhållanden, lämnas en garanti för att förändringar i här angivna avseenden alltid blir föremål för den handläggning som anges i 7 kap. om ändring av föreningsbanks stadgar. Utan bestämmelserna i förevarande paragraf skulle bestämmelserna i 7 kap. 14–16 §§ om stadgeändring kunna kringgås på det sättet att stadgarna inte alls behandlade de för föreningsbanken viktigaste frågorna utan gjordes innehållslösa.

En allmän strävan har beträffande bestämmelserna i denna paragraf varit att endast sådana uppgifter som bedömts vara av särskild vikt har gjorts till obligatoriska stadgefrågor. Detta har inneburit att vissa uppgifter som enligt 6 § FL är obligatoriska, inte tagits upp i förslaget.

De uppgifter som föreslås bli obligatoriska stadgebestämmelser överensstämmer trots det sagda i stor utsträckning med vad som i dag gäller enligt 6 § FL. En bestående skillnad är dock att uppgift om föreningsbankens räkenskapsår inte behöver tas in i stadgarna. Enligt 9 kap. 1 § första stycket skall kalenderåret alltid utgöra en föreningsbanks räkenskapsår. Därmed är uppgiften i stadgarna om föreningsbankens räkenskapsår onödig. Inget hindrar att uppgiften trots det förs in i stadgarna.

1. *Föreningsbankens firma.* Firman är föreningsbankens namn. I 14 kap. finns det bestämmelser om föreningsbanks firma. Bl.a. måste en lokal föreningsbanks firma innehålla ordet "föreningsbank" och en central

föreningsbanks firma innehålla orden "central föreningsbank". Det är inte tillräckligt att firman endast innehåller några förkortningar av dessa ord. Enligt 3 § i den av utredningen föreslagna bankrörelselagen får inte andra än där angivna associationer, bl.a. föreningsbanker, använda ordet bank i sin firma eller i övrigt vid beteckning av affärsrörelse.

2. *Föreningsbankens verksamhetsområde.* Med verksamhetsområde avses i detta sammanhang det geografiska verksamhetsområdet. I 1 kap. 1 § fjärde stycket föreskrivs att en föreningsbanks verksamhetsområde skall vara skilt från annan föreningsbanks område. Detta område måste alltid anges i stadgarna. I anslutning till 4 § har frågan om förändring av föreningsbanks verksamhetsområde berörts.

3. *Den ort där styrelsen skall ha sitt säte.*

4. *De rörelsegrenar som föreningsbanken avser att bedriva.* I 5 kap. föreslås regler för föreningsbankernas rörelse och i de inledande bestämmelserna anges vilken verksamhet som en föreningsbank får ägna sig åt. Annan än där angiven och tillåten verksamhet är det förbjudet för föreningsbankerna att ägna sig åt. Bestämmelserna i 5 kap. utgör alltså en yttre ram för föreningsbankernas verksamhet. Alla föreningsbanker ägnar sig emellertid inte åt all tillåten verksamhet. De rörelsegrenar som föreningsbanken planerar bedriva skall framgå av stadgarna. Vid stadfästelseprövningen bör det noga granskas huruvida de uppgivna rörelsegrenarna är förenliga med bestämmelserna i 5 kap.

5. *Villkoren för medlemskap i föreningsbanken.* Som framgår av reglerna i 3 kap. upptar FbL inga obligatoriska bestämmelser om villkoren för medlemskap i föreningsbank. Sådana regler finns i JkL intagna i 12 och 22 §§. I anslutning till 3 kap. 1 § har redogjorts för de skäl som ligger bakom denna förändring. Där anges också att avsaknaden av regler i lagen om villkoren för medlemskap i föreningsbank kan innebära vissa oönskade konsekvenser, som t.ex. att lokal och central föreningsbank konkurrerar om samma medlemmar, något som kan medföra svårigheter att finna lämpliga former för representationen vid stämman. Vidare kan de lokala föreningsbankernas ställning försvagas om enskilda personer ges möjlighet att bli medlemmar direkt i den centrala föreningsbanken. Den föreslagna förändringen har av utredningen ansetts vara nödvändig mot bakgrund av den grundläggande tanken att FbL inte bör lägga hinder i vägen, om föreningsbanksrörelsen antar andra organisationsformer än för närvarande. För att i största möjliga utsträckning söka förhindra att de olika föreningsbankerna uppställer olika villkor för medlemskap eller sådana villkor som medför risk för att den valda organisationsformen äventyras, föreslår utredningen att villkoren för medlemskap alltid måste anges i stadgarna. Härigenom uppnås dels att den centrala föreningsbanken genom bestämmelsen i 4 § får ett visst inflytande över villkoren för medlemskap i de anslutna lokala föreningsbankerna och dels att bankinspektionen ges tillfälle att granska att villkoren inte står i strid mot denna lag.

6. *Den insats med vilken varje medlem skall delta i föreningsbanken, och i vad mån medlem får delta i föreningsbanken med större insats än han är skyldig*

till. I 1 kap. 2 § sägs bl.a. att en medlem i en föreningsbank alltid skall fullgöra sin insats i pengar. Det är därför onödigt att i FbL ta in en föreskrift att stadgarna alltid skall ange hur insatserna skall fullgöras. En sådan bestämmelse gäller enligt 6 § FL för en vanlig ekonomisk förening. Enligt samma lagrum skall stadgarna också ange i vad mån medlem får delta i en förening med högre insats än han är skyldig till. Enligt normalstadgarna för föreningsbankerna får en medlem delta med högre insats än stadgarna föreskriver. Enligt 10 kap. 2 § andra stycket får som avkastning på insatsmedel delas ut högst ett belopp beräknat på gällande diskonto plus tre procentenheter. Denna högsta tillåtna utdelning av årsvinsten är högre än den normala inlåningsräntan. För den medlem som avser att sätta in pengar på ett konto kan det således vara en fördel att i stället få betala in insats. Det bör givetvis finnas möjligheter för en föreningsbank att i sina stadgar tillåta medlemmarna att delta i föreningsbanken med större insats än han är skyldig till. För föreningsbanken kan dessa överinsatser vara av mycket stor betydelse för uppbyggnaden av det egna kapitalet. Det är emellertid av vikt att medlemmarnas möjligheter att delta i föreningsbanken med överinsatser regleras i stadgarna och en uppgift om detta måste i de fall de skall tillåtas alltså finnas i dessa.

7. *Antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter som får utses av föreningsbanksstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag.* I 6 kap. 1 § finns det regler om hur många styrelseledamöter som får finnas i en föreningsbank. En lokal föreningsbank får ha fem till sju ledamöter och under viss begränsad tid upp till nio ledamöter under förutsättning att den centrala föreningsbanken medger det. I en central föreningsbank måste det finnas minst fem ledamöter medan lagen inte anger något högsta tillåtet antal ledamöter. Det finns inte heller någon bestämmelse som kräver att suppleanter för styrelseledamöterna skall finnas. I stadgarna skall uppgift om antalet styrelseledamöter och suppleanter för dessa alltid finnas. Givetvis får det däri angivna antalet inte avvika från bestämmelserna i 6 kap. 1 §. Enligt fjärde stycket i samma lagrum bestäms uppdragstiden för en styrelseledamot och suppleant i stadgarna, men den får aldrig överskrida fyra år.

I 8 kap. 1 § sägs att en föreningsbank alltid skall ha minst två revisorer och minst två revisorssuppleanter. I förslaget till BAL har inte som obligatorisk bolagsordningsuppgift tagits upp antalet revisorssuppleanter, eftersom denna ansetts onödig. I lagen föreskrivs att minst två revisorsuppleanter måste utses. Om ett revisionsbolag utses till revisor i en föreningsbank är det ofta onödigt att utse särskild suppleant för detta. Inget hindrar naturligtvis att stadgarna ändå anger hur många revisorssuppleanter som skall utses.

Särskilda bestämmelser om att styrelseledamot skall utses av annan än stämman finns i lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Vidare har bankinspektionen enligt 15 kap. 3 § befogenhet att utse en eller flera revisorer i en föreningsbank. De styrelseledamöter respektive revisorer som har utsetts på sådan i lag angiven grund omfattas inte av denna bestämmelse och behöver således inte ingå i det i stadgarna angivna antalet.

Tiden för en styrelseledamots uppdrag anges i stadgarna och får

bestämmas till högst fyra år. En revisor utses för den tid som anges i stadgarna men någon längsta tid för förordnandet finns inte föreskriven. Därmed underförstås att ett sådant uppdrag normalt lämnas tills vidare. De närmare tiderna för dessa uppdrag bör även fortsättningsvis alltid införas i föreningsbankernas stadgar.

8. *Om fullmäktige enligt 7 kap. 12 § skall finnas, deras befogenhet, hur de skall utses och tiden för deras uppdrag.* I en central föreningsbank som saknar anslutna lokala föreningsbanker kan det förutsättas finnas så många medlemmar att det skulle bli ett praktiskt problem att hantera en föreningsbanksstämma där varje medlem har rätt att delta. Som alternativ till denna direkta medlemsdemokrati, införs i överensstämmelse med gällande rätt i 7 kap. 12 § en möjlighet för föreningsbankerna att i sina stadgar föreskriva att medlemsinflytandet skall utövas av särskilt utsedda fullmäktige, vilka väljs av föreningsbanksstämman. Om fullmäktige har utsetts skall ett fullmäktigsammanträde anses som föreningsbanksstämma. Den längsta uppdragstiden för en sådan fullmäktig är enligt 7 kap. 12 § andra stycket två år. En särskilt viktig fråga är i detta sammanhang uppgiften om hur de fullmäktige skall utses. Avsikten med fullmäktiginstitutet är att medlemmarnas rätt att ta del i föreningsbankens verksamhet utövas av de valda fullmäktige. Varje fullmäktig har en röst. Inom föreningsbanksrörelsen förekommer att fullmäktige utses enligt olika grunder. En sådan ordning måste framgå av stadgarna och en uppgift om detta är också en obligatorisk stadgebestämmelse. Samma gäller för fullmäktiges befogenhet. Denna skall speciellt anges så att medlemmarna har klart för sig vilka befogenheter som tillkommer stämman och vilka som tillkommer fullmäktige. En ändring i dessa förhållanden bör få ske endast med iakttagande av de särskilda föreskrifterna i 7 kap. 14 – 16 §§ om beslut om stadgeändringar.

9. *Sättet att sammankalla föreningsbanksstämman.* Eftersom medlem i huvudsak är hänvisad till att utöva sitt medlemsinflytande endast vid föreningsbanksstämman, är det av särskilt stor vikt att medlemmarna får reda på när stämman skall hållas. Ett beslut som har fattats vid en stämma som inte blivit utlyst i behörig ordning anses också vara en nullitet. Detta innebär att beslut som fattats på en sådan stämma inte lagligen kan åberopas varken av föreningsbanken, styrelsen eller medlemmarna. Rätten att föra klandertalan mot ett sådant beslut är enligt 7 kap. 18 § inte heller tidsbegränsad, något som annars gäller beträffande klandertalan mot de flesta andra beslut som fattats av föreningsbanksstämman. En medlem skall inte behöva befara att sättet för kallelse till stämma ändras utan att de särskilda reglerna i 7 kap. 14 – 16 §§ har iakttagits, vilket bl.a. medför att han antingen själv måste stödja en sådan stadgeändring – tillsammans med alla andra medlemmar – eller ha fått underrättelse om den tilltänkta stadgeändringen och den första stämmans beslut i kallelsen till den andra stämma vid vilken ändringsbeslutet slutligt fattas.

10. *Vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman.* Enligt 61 § första stycket FL – vilken bestämmelse enligt 55 § JkL är tillämplig också på föreningsbanksstämma – skall de ärenden som skall förekomma på en föreningsbanksstämma alltid anges i kallelsen till stämman. Ett ärende som

inte på detta sätt anmälts får inte tas upp på stämman om inte tre fjärdedelar av de närvarande ger sitt samtycke till det. Detta gäller dock inte ärende som enligt lag eller stadgar alltid skall behandlas på stämma. På den ordinarie föreningsbanksstämman skall enligt särskilda regler i FbL exempelvis alltid balansräkning fastställas och beslut fattas om disposition av uppkommen vinst eller förlust. Vidare skall alltid frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna behandlas. En styrelse kan således inte undvika att få ett sådant ärende behandlat vid stämman endast genom att inte ta upp ärendet i kallelsen till stämman. Samma gäller också beträffande sådana ärenden som enligt stadgarna alltid skall förekomma vid en stämma. Den föreslagna formuleringen beträffande denna punkt, som överensstämmer med gällande rätt och med annan associationsrättslig lagstiftning, är egentligen något missvisande. I stadgarna skulle egentligen inte behöva föras in sådana ärenden som enligt lag alltid skall förekomma där. Dessutom borde anges att det är de frågor som *alltid* skall förekomma på den ordinarie stämman som skall anges i stadgarna. Utredningen har emellertid valt att hålla fast vid den hävdvunna formuleringen som, såvitt känt, inte föranlett några praktiska olägenheter. Genom bestämmelsen i 7 kap. 9 § första stycket får ett ärende, som inte obligatoriskt skall förekomma enligt lag eller stadgar, inte tas upp på stämman om ärendet inte har angetts i kallelsen.

11. *Hur det skall förfaras med föreningsbankens behållna tillgångar när föreningsbanken upplöses.* En förening kan upplösas genom likvidation, konkurs eller fusion. I ett avtal om fusion övergår som regel den överlåtande föreningens tillgångar till en annan förening. I de båda andra fallen skall verksamheten avvecklas, tillgångarna realiseras och skulderna betalas. För föreningsbankerna innebär upplösningen vissa särskilda problem. Den kapitalansamling som har skett i en föreningsbank är resultatet av en verksamhet som bedrivits av en central föreningsbank och anslutna lokala föreningsbanker gemensamt. Det är naturligt att det från de kvarvarande föreningsbankerna inom gruppen kan ställas krav på att överskottet vid exempelvis en frivillig likvidation kommer deras fortsatta verksamhet till del och inte delas ut till den upplösta föreningsbankens medlemmar. I normalstadgarna för föreningsbankerna finns det därför en bestämmelse som innebär att sedan medlemmarna vid likvidation erhållit sina insatser, det resterande överskottet skall tillfalla olika enheter inom föreningsbanksrörelsen. En begränsning av medlems rätt att få del av de behållna tillgångarna vid föreningsbankens upplösning är naturligtvis en mycket viktig upplysning för den som avser att söka medlemskap i en föreningsbank. Ändringar i dessa avseenden bör endast få ske på det sätt som föreskrivs för stadgeändringar. Stadgarna skall alltså alltid innehålla uppgifter om detta. I 7 kap. 15 § ges dessutom medlem rätt att efter det att stadgarna ändrats till hans nackdel såvitt gäller rätten att få del av föreningsbankens behållna tillgångar vid dess upplösning, omedelbart ansöka om sitt utträde ur föreningsbanken. Uppgifter om grunderna för fördelningen av föreningsbankens vinst, vilket är en obligatorisk stadgeuppgift i en ekonomisk förening, har inte ansetts behöva utgöra en obligatorisk stadgeuppgift i en föreningsbank. Detta bl.a. av det skälet att en stor del av vinsten enligt bestämmelserna i 10 kap. 4 § första stycket alltid måste bindas i föreningsbanken genom avsättning till reservfonden.

6 § En nybildad föreningsbank skall anmälas för registrering senast fyra månader efter det att oktroj beviljats eller stadfästelse meddelats på dess stadgar.

För registrering krävs att föreningsbanken har minst så många medlemmar som anges i 1 § och att dessa inbetalt insatsbelopp enligt stadgarna.

Om föreningsbanken inte anmäls för registrering inom den tid som anges i första stycket eller om bankinspektionen genom lagakraftägande beslut avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av föreningsbanken, har frågan om föreningsbankens bildande fallit. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen av de belopp som betalts i insatser samt uppkommen avkastning, med avdrag för kostnaderna på grund av åtgärder enligt 7 § första stycket tredje meningen.

Paragrafen saknar direkt motsvarighet i gällande lag. Vissa bestämmelser om registreringen finns dock i 1 § tredje stycket JkL. Genom den allmänna hänvisningen till FL i detta lagrum torde paragrafen motsvaras av 8 § FL (2 kap. 12 § BAL).

I *första stycket* sägs att en nybildad föreningsbank skall anmälas för registrering senast fyra månader efter det oktroj beviljats eller stadfästelse meddelats på dess stadgar. Ytterligare bestämmelser om själva registreringen finns i 16 kap. Registreringsmyndighet för föreningsbankerna är bankinspektionen, som för ett register för var och en av de tre bankinstitutgrupperna.

En viktig fråga har varit att bestämma den tid inom vilken den nybildade föreningsbanken måste ansöka om registrering. För bankaktiebolagen föreslås i BAL att anmälan måste göras inom sex månader efter det att oktroj har beviljats bankbolaget. Enligt SpLF skall sådan anmälan ske inom samma tid. Däremot saknas i de båda förslagen bestämmelser om inom vilken tid en anmälan om oktroj skall göras. Detta sammanhänger naturligen med att beslutet om bildandet, vilket hade utgjort den naturliga utgångspunkten för beräkningen av denna tid, fattas först efter det att oktroj beviljats ett bankaktiebolag eller en sparbanks reglemente stadfästs. Eftersom närmare regler om konstituerande stämma för föreningsbank saknas får i stället förutsättas att det i normalfallet redan har fattats ett beslut om att bilda en föreningsbank innan stadfästelse på stadgarna söks.

Det anses vara ett allmänt intresse att de personer som har förklarat sig vara intresserade av att inträda i en nybildad förening som medlemmar och ansökt om medlemskap inte bör vara bundna av en längre tids ovisshet om föreningen kommer att registreras eller inte. Om föreningen registreras kommer deras insatskapital att bindas hos föreningen enligt reglerna i FL, medan de däremot har ett direkt krav på att omedelbart få tillbaka sin insatser om registrering inte sker.

Liksom för de övriga bankinstituten innebär registreringen att föreningsbanken blir juridisk person och därmed får rättskapacitet. Detta framgår av 7 §. Det får också anses vara ett allmänt intresse att en association inte under lång tid har en formell rätt att driva bankrörelse – efter beviljad oktroj – utan att ha rättskapacitet. Som framgår av 7 § tillerkänns en icke registrerad föreningsbank viss rättshandlingsförmåga och under vissa förutsättningar är dess medkontrahenter under viss tid bundna av avtal som har ingåtts med en föreningsbank under bildande. Det kan antas att det skulle medföra stora olägenheter med många svårbedömbara tvister om föreningsbanker i någon större omfattning agerade utan registrering.

I paragrafen sägs att en föreningsbank måste ansöka om registrering senast fyra månader efter det att oktroj beviljats eller stadfästelse meddelats på dess stadgar. Denna tid är avsevärt kortare än motsvarande tid i de båda andra bankinstitutgruppernas lagar. Anledningen till detta är att både bankaktiebolag och sparbanker enligt lag under tiden mellan oktrojbeslutet och anmälan om registrering skall hålla konstituerande stämmor och teckning av aktier respektive grundfond förutsätts också ske under denna tid. I en sparbank skall också huvudmännen utses. Före registreringen måste också betalning av aktier i viss omfattning och av grundfond ha verkställts. För föreningsbankerna anges som förutsättning för att registrering skall kunna ske bara att föreningsbanken alltjämt har minst så många medlemmar som anges i 1 § och att dessa inbetalt insatsbelopp enligt stadgarna. Jämfört med vad som krävs för registrering av ett bankaktiebolag och av en sparbank är de i andra stycket uppställda kraven relativt blygsamma. Inbetalning av utfästa insatser skall dock ske under denna tid. Någon längre tid bör emellertid inte behövas för att föreningsbanken skall kunna göra en anmälan om registrering sedan oktrojen beviljats eller stadfästelse meddelats på stadgarna.

Den föreslagna utformningen av bestämmelsen i första stycket tillgodoser inte det allmänna intresset, att medlemmarna inte skall behöva sväva i ovisshet under någon längre tid huruvida föreningsbanken verkligen kommer att bildas och registreras eftersom föreningsbanken inte inom viss tid behöver ansöka om oktroj eller stadfästelse. Den valda formuleringen har emellertid ansetts vara att föredra eftersom den stämmer överens med de båda andra institutgruppernas lagar och dessutom tillgodoser intresset att det inte bör dröja onödigt länge mellan tidpunkterna för oktroj eller stadfästelse och registrering.

I *andra stycket* anges vad som krävs för att föreningsbanken skall kunna registreras. De enda formella kraven är att medlemsantalet alltjämt uppgår till det minsta antal som anges i 1 § första stycket – tjugo eller minst fem lokala föreningsbanker – och att medlemmarna betalt insatser enligt stadgarna. Vid registreringen prövas inte föreningsbankens stadgar. Detta skall ha skett redan i samband med att oktrojen beviljades eller stadfästelse meddelades på stadgarna.

I praktiken måste en föreningsbank i samband med ansökan om oktroj eller om stadfästelse av stadgarna redovisa hur föreningsbanken skall uppbringa ett tillräckligt eget kapital. Den myndighet som meddelar stadfästelsebeslutet kan enligt 2 § första stycket förena detta med de bestämmelser som bl.a. i detta hänseende befinnes nödvändiga. Om ett villkor som avses i detta sammanhang därvid har uppställts, bör det ankomma på registreringsmyndigheten, som ju tillika är tillsynsmyndighet, att bevaka att dessa bestämmelser efterkommits.

I *tredje stycket* sägs att frågan om föreningsbankens bildande har fallit om registreringsanmälan inte görs inom den tid som anges i första stycket eller om en registreringsanmälan avslagits genom ett lagakraftvunnet beslut eller avskrivits. En effekt av att bildandefrågan fallit är att de medlemmar som inbetalt insatsbelopp har ett krav på föreningsbanken att omedelbart få tillbaka dessa. Till insatsbeloppet skall läggas uppkommen avkastning. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen. Om det har uppstått kostnader i mål angående föreningsbankens bildande eller om det

har uppstått kostnader vid indrivning av insatsbelopp, får dessa kostnader dras ifrån det belopp som utgör summan av inbetalda insatser och uppkommen avkastning.

7 § Innan föreningsbanken registrerats, kan den inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Den kan inte heller söka, kära eller svara inför domstol eller annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande föreningsbankens bildande och vidta åtgärd för att erhålla utfästa insatser.

För en åtgärd som vidtas på föreningsbankens vägnar före registreringen svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om denna solidariskt. När föreningsbanken registrerats, övergår ansvaret på föreningsbanken, om förpliktelsen följer av stadgarna eller har tillkommit efter det att föreningsbanken bildades.

Har ett avtal för föreningsbanken slutits före registreringen med en medkontrahent som visste att föreningsbanken inte var registrerad, kan denne om något annat inte följer av avtalet, frånträda detta endast om frågan om föreningsbankens bildande har fallit enligt 6 § tredje stycket. Visste medkontrahenten inte att föreningsbanken var oregistrerad, kan han frånträda avtalet innan föreningsbanken har registrerats.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL men motsvaras, såvitt avser de två första styckena, av 3 § FL. Det tredje stycket saknar helt motsvarighet i gällande lag (2 kap. 16 § BAL). I paragrafen anges den tidpunkt då föreningsbankens rättkapacitet inträder och om verkan av rättshandlingar som företagits på föreningsbankens vägnar före registreringen.

Som tidigare nämnts vinner en föreningsbank rättskapacitet först i och med registreringen. Denna princip slås fast i *första stycket.* Innan föreningsbanken registrerats kan den sålunda inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter och inte heller söka, svara eller kära vid domstol eller annan myndighet. Föreningsbankens styrelse har dock möjligheter att dessförinnan vidta nödvändiga åtgärder för att få medlemmarna att fullgöra vissa skyldigheter mot föreningsbanken. Styrelsen kan föra talan i mål rörande bildandet och vidta andra åtgärder för att erhålla betalning för insatser från medlemmarna. Under denna period brukar en association uppträda under sitt avsedda namn med tillägget "under bildande". Härigenom får medkontrahenter och myndigheter vetskap om att associationen inte äger full rättskapacitet, vilket har betydelse för medkontrahentens bundenhet vid avtal och liknande. Detta framgår närmare av tredje stycket.

Uppkommer förpliktelser genom åtgärd på föreningsbankens vägnar före registreringen, svarar enligt *andra stycket* de som deltagit i åtgärden eller beslutet därom solidariskt för förpliktelsen. Sedan styrelse valts, kan åtgärd på föreningsbankens vägnar företas av styrelsen eller annan ställföreträdare för föreningsbanken. Vidtar styrelsen eller särskilda firmatecknare före registreringen åtgärd för föreningsbanken, drabbas de som deltagit i åtgärden eller beslutet därom av personlig och solidarisk ansvarighet för uppkommande förbindelser. Innan föreningsbanken registrerats kan, förutom konstituerande stämma, extra stämma hållas för exempelvis kompletterande val av styrelse och revisorer. Om medlem deltar, antingen det är på stämma med medlemmarna eller på annat sätt, i beslut om åtgärd, ådrar även han sig en personlig ansvarighet.

När föreningsbanken registrerats övergår enligt andra meningen ansvaret för förpliktelse som sagts nu på föreningsbanken, om förpliktelsen tillkom-

mit efter det föreningsbanken bildats. En sådan regel om ansvarets övergång på föreningsbanken saknar motsvarighet i gällande lag. När förpliktelse genom registreringen övergår på föreningsbanken följer därmed också skyldigheten att svara för den skada som kan ha uppkommit för medkontrahenten. Föreningsbanken får då regressrätt mot de ansvariga.

Regler om rätt för den som slutit avtal med föreningsbanken före registreringen att frånträda avtalet saknas i gällande lag. Sådana bestämmelser finns däremot i aktiebolagslagen och BAL. Motsvarande bestämmelser bör gälla även för föreningsbankerna. I *tredje stycket* föreskrivs sålunda att, om avtal för föreningsbanken slutits före registreringen med någon som visste att föreningsbanken inte var registrerad, kan denne frånträda avtalet såvida annat inte följer av detta endast om registreringstiden försuttits eller registrering vägrats. Visste medkontrahenten inte att föreningsbanken var oregistrerad, kan han alltid frånträda avtalet innan föreningsbanken har registrerats.

8 § Den nybildade föreningsbanken skall genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar tillkännage när föreningsbanken börjar sin rörelse. Föreningsbanken skall till bankinspektionen anmäla dagen då kungörande har skett.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL (2 kap. 17 § BAL). Den motsvaras dock av 161 § BL. Bestämmelserna bör ses mot bakgrund av den i 11 kap. 4 § första stycket 1 upptagna regeln som föreskriver en skyldighet för den föreningsbank som inte har öppnat sin rörelse inom ett år från föreningsbankens bildande att träda i likvidation. I 2 kap. 1 § anges att en föreningsbank är bildad när medlemmarna antagit stadgar och valt styrelse och revisorer. När den nybildade föreningsbanken påbörjar sin rörelse avslutas bildandeprocessen. Sannolikt har den sedan länge gällande tvångslikvidationsgrunden motiverats av en önskan, att de bankinstitut som lämnats tillstånd att driva bankrörelse utnyttjar tillståndet, så att uppkomsten av s.k. vilande bankföretag motverkas. Skyldigheten att kungöra dagen då föreningsbanken påbörjar sin rörelse bidrar till att förenkla tillämpningen av tvångslikvidationsbestämmelsen i 11 kap. 4 §.

Det föreligger uppenbara svårigheter att generellt ange vad som innefattas i begreppet "börjar sin rörelse". Det torde krävas någon form av yttre manifestation för att så skall kunna anses ha skett. Som exempel kan nämnas att föreningsbanken öppnar kontorslokal eller på något annat sätt visar att banken faktiskt är beredd att utföra banktjänster åt allmänheten.

Föreningsbanken skall till bankinspektionen anmäla dagen då kungörande har skett. I jämförelse med 161 § BL har denna bestämmelse givits en annan formulering, som undanröjer tveksamheten huruvida det är dagen för öppnandet av rörelsen eller dagen då kungörelse har skett som skall anmälas. Anteckningen i föreningsbanksregistret behöver inte kungöras. Bestämmelsen i 16 kap. 2 § har försetts med ett undantag för dessa fall.

7.2.3 3 kap. Föreningsbankens medlemmar m.m.

I JkL finns endast ett fåtal bestämmelser om medlems intagande i och avgång ur en föreningsbank. Tidigare fanns det regler som noggrant bestämde vilka som kunde vinna medlemskap i en föreningsbank och dessa regler hade till

syfte att garantera att rörelsen bibehöll sin anknytning till jordbruket och till näringar som hade ett samband med detta. Reglerna om rätten att vinna medlemskap i en föreningsbank har också ett samband med rörelsens organisatoriska uppbyggnad. Den lagfästa treledsorganisationen förutsätter att det i lagen ges regler om vem som är berättigad att vinna medlemskap i de olika föreningsbankerna. Saknades dessa regler skulle det kunna medföra komplikationer så till vida att olika föreningsbanker föreskrev olika villkor i sina stadgar, till följd varav den organisationsform som lagen föreskriver skulle äventyras. I samband med 1968 års samordnade banklagstiftning slopades emellertid de detaljerade bestämmelserna om villkoren för medlemskap i en lokal föreningsbank och i stället föreskrevs att SFF skulle fastställa villkoren för inträde i en lokal föreningsbank (12 § JkL). Såvitt gällde de centrala föreningsbankerna behölls emellertid i lagen de bestämmelser som reglerade villkoren för inträde och det överlämnades åt SFF att meddela *närmare* föreskrifter om villkoren för beviljande av medlemskap i en central föreningsbank (22 § JkL). Dessa regler gäller än i dag.

De kompletterande reglerna om medlems intagande i och avgång ur en föreningsbank finns för närvarande i 11-15 §§ FL, vilka bestämmelser enligt den allmänna hänvisningen i 1 § tredje stycket JkL gäller även för föreningsbankerna. Förslaget innebär att dessa regler anpassas till föreningsbankernas förhållanden och flyttas över till FbL i dess helhet. Vidare innebär förslaget att de särskilda reglerna om villkoren för inträde i en central föreningsbank slopas, något som utgör en förutsättning för att lagen inte skall Binda rörelsen vid en given organisationsform. I stället föreslås att den för alla kooperativa föreningar gällande principen om öppenhet införs i lagen. De centrala föreningsbankerna ges därtill rätt att i sina stadgar införa begränsningar av rätten att vinna medlemskap i en central föreningsbank. Om en central föreningsbank har lokala föreningsbanker anslutna bör nämligen den centrala föreningsbanken i sina stadgar införa bestämmelser som medför att det stora flertalet medlemmar erhåller sitt direkta medlemskap i någon lokal föreningsbank och inte i den centrala föreningsbanken.

I ett aktiebolag kan i princip vem som helst bli delägare genom att förvärva en eller flera aktier. Ägandet är opersonligt och delägarnas inflytande i bolaget är beroende endast av storleken på aktieinnehavet. En aktieägare kan, om han själv önskar, inskränka sitt engagemang i bolaget till enbart ägandet av aktierna och helt överlåta åt andra aktieägare och bolagsorganen att besluta om bolagets verksamhet och förvaltningen. Aktiebolaget är en kapitalistisk organisationsform i den bemärkelsen att kapitalinsatsen är det enda villkoret för delägarskap. Aktieägaren kan också fritt sälja sina aktier till annan och aktien är till sin juridiska karaktär väl lämpad för omsättning. I ett handelsbolag är förhållandet det motsatta. Envar delägare är personligen ansvarig för handelsbolagets förpliktelser och om en av delägarna önskar avyttra sin andel till någon annan finns det möjligheter för de kvarvarande delägarna att lösa in denna andel. Delägarskapet i ett handelsbolag är alltså i hög grad personligt och det är vanligt att handelsbolaget upplöses när en av delägarna inte vill kvarstå i bolaget. Ofta har också de övriga delägarnas identitet för parterna vid slutandet av bolagsavtalet varit en väsentlig förutsättning för detta. I detta hänseende intar en föreningsbank liksom andra ekonomiska föreningar en mellanställning. Medlemskapet i en

ekonomisk förening är personligt och kan inte överlåtas. För att föreningen skall kunna vinna rättskapacitet krävs att den är av kooperativ karaktär, vilket innebär att medlemmarna på något sätt själva aktivt skall delta i den verksamhet som föreningen bedriver. Förvaltningen av föreningen skall också skötas av medlemmar som valts av de övriga medlemmarna. Till skillnad mot ett handelsbolag är en ekonomisk förening i princip öppen, d.v.s. vem som helst skall ha rätt att få bli medlem i föreningen. Detta gäller emellertid, vilket kommer att framgå senare, med vissa undantag. Det totala antalet medlemmar får inte heller vara fixerat. Genom medlemskapet får medlemmen rätt att ställa vissa krav på föreningen och får rätt att delta i föreningens förvaltning, antingen direkt eller genom representation av förtroendevalda funktionärer. Föreningen har emellertid också rätt att ställa vissa krav på sina medlemmar. Ett är kravet på insatsbetalning. Medlemmarnas insatser utgör den ekonomiska grundvalen för föreningens verksamhet. Insatsbeloppen är emellertid av mindre betydelse för föreningen än aktiekapitalet för ett aktiebolag. Genom medlemskapet får medlemmen också rätt till en andel i föreningen. Andelen är knuten till insatsen i föreningen och berättigar medlemmen att få del av föreningens ekonomiska resultat och ger rätt till del i de ekonomiska tillgångarna vid föreningens upplösning. Det bör påpekas att denna utdelning saknar samband med den eventuella rätt till återbäring som kan uppkomma. Storleken av dessa återbäringar är nämligen beroende av i vilken omfattning föreningsmedlemmen deltagit i föreningens verksamhet. Sålunda bestämmer exempelvis storleken på insättningar och krediter den återbäring som en medlem i en föreningsbank kan vara berättigad till. Som tidigare nämnts är medlemskapet personligt och kan inte överlåtas till annan. Den ekonomiska rättighet som följer av medlemskapet och insatsbetalningen och som benämns andel är emellertid överlåtbar. Härigenom kan andelsrätten och medlemskapet innehas av två olika personer, om än bara för viss kortare tid. Närmare regler om detta finns i 2 och 3 §§.

En medlem kan också teoretiskt inneha flera andelar i en föreningsbank. Han har dock alltjämt i princip endast en röst på föreningsbanksstämman. Andelarna lämpar sig dåligt för omsättning.

1 § En föreningsbank får inte vägra någon inträde som medlem, om inte det med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningsbankens verksamhet eller föreningsbankens syfte eller av annan orsak särskilda skäl föreligger till det.

En central föreningsbank får i sina stadgar föreskriva att rätten att vinna medlemskap i föreningsbanken begränsas utöver vad som sägs i första stycket.

En juridisk person i vilken en föreningsbank ensam eller tillsammans med andra föreningsbanker har ett dominerande inflytande får inte vara medlem i en föreningsbank.

Styrelsen prövar en ansökan om inträde, om inte något annat följer av stadgarna. I stadgarna får föreskrivas att inträdesansökan skall göras skriftligen.

Paragrafen motsvaras av 12 och 22 §§ JkL. Första och tredje styckena överensstämmer också i stort med 11 § FL.

Det främsta syftet med tillskapandet av en jordbrukskasserörelse var att bygga upp en organisation som kunde tillgodose jordbrukets behov av driftkredit; något som dessförinnan hade mött stora svårigheter. Det var

därför naturligt att försöka uppställa sådana villkor för medlemskap att endast de som hade en naturlig anknytning till jordbruket kunde bli medlemmar i rörelsen. Innehav av en jordbruksfastighet eller drivande av jordbruk på annans fastighet kom därför att bli de kriterier som utgjorde villkor för medlemskap. Fastighetsinnehavet ansågs också vara en garanti för medlemmens solvens, vilket antogs minska riskerna för förluster i kreditgivningen. Under hand vidgades kretsen av de personer som kunde vinna medlemskap i en föreningsbank. Vid tillskapandet av 1956 års JkL diskuterades ånyo frågan om villkoren för medlemskap. Jordbrukskasseutredningen anförde i sitt betänkande (SOU 1955:1, s 101) följande.

> Utredningen har enat sig om att kasserörelsen framdeles ej bör bindas vid uttömmande författningsföreskrifter rörande medlemskapet i jordbrukskassa. Rörelsen bör enligt utredningens mening ha viss frihet att anpassa sin medlemsrekrytering efter inträdande förändringar av olika slag. Emellertid har gentemot åsikten att frågan om medlemskapet i jordbukskassan ej alls skall upptas i författningen andragits, att det kan vara ett visst stöd för rörelsen, att lagen anger den krets, som är naturligt rekryteringsunderlag. Kassornas egenskaper av kooperativa kreditinrättningar gör att de inte bör stå öppna för vem som helst. De måste ha möjlighet att sovra bland de inträdessökande. De får lättare att göra detta om de kan falla tillbaka på bestämmelser i författning. Utredningen har fördenskull stannat vid den lösning som förslaget innehåller och som innebär att författningen ger vissa grundsatser, medan detaljregleringen överlämnas till rörelsen själv.

Utredningsförslaget, som vann departementschefens gillande, och sedermera kom att inflyta i JkL, innebar alltså att vissa grundsatser infördes i lagen, men att den närmare gränsdragningen överlämnades åt rörelsen. De antydda grundsatserna var: Till medlem i jordbrukskassa fick antas

a) den som ägde eller brukade jordbruksfastighet inom kassans verksamhetsområde,
b) den som ägde inom verksamhetsområdet belägen annan fastighet, om han själv idkade jordbruk eller därtill hörande binäring eller fiske eller med arbete eller tjänster biträdde utövare av sådan näring i dennes verksamhet,
c) jordbruksorganisation och
d) kommun

Utöver de personer eller företag som omfattades av dessa grundsatser fick annan antas som medlem i kassan om det inte befanns föreligga hinder för medlemskap med hänsyn till kassans uppgifter eller ändamål. Slutligen överläts åt dåvarande riksorganisationen att meddela närmare föreskrifter om villkoren för medlemskap i jordbrukskassa. Riksorganisationen skulle bevaka att rörelsens anknytning till jordbruket inte tunnades ut och det förutsattes att utvecklingen inte fick medföra att rörelsen fjärmade sig från den ursprungligen uppställda målsättningen.

Kreditinstitututredningen behandlade också frågan om villkoren för medlemskap i jordbrukskassa bl.a. mot bakgrund av en framställning från Sveriges jordbrukskasseförbund. Utredningens förslag innebar att det helt överlämnades åt riksorganisationen att fastställa dessa villkor. Departementschefen ansåg att ändamålsbestämmelsen tillförsäkrade en fortsatt inriktning av rörelsens verksamhet på jordbruket och att reglerna om

villkoren för medlemskap i jordbrukskassorna därför kunde föras bort från lagen. Han betonade dock särskilt att huvudändamålet, att vara ett kreditinstitut huvudsakligen för jordbrukets kreditbehov, därmed inte fick gå förlorat.

Villkoren för medlemskap i en centralkassa för jordbrukskredit har också genomgått en utveckling och alltjämt finns i 22 § JkL regler om vilka som kan antas som medlemmar i dessa kassor. Syftet med dessa regler har delvis varit att tillse att den lagstadgade treledsorganisationen inte uppluckras genom att enskilda tillåts att vinna inträde i centralkassan. Grundtanken är att i första hand endast jordbrukskassorna får vara medlemmar i centralkassan. Dessutom har emellertid vissa jordbruksorganisationer tillåtits bli medlemmar i centralkassan.

I 1942 års jordbrukskasseförordning tilläts utöver jordbrukskassorna endast vissa jordbruksekonomiska föreningar att bli medlemmar i centralkassa. Tillkomsten av 1956 års JkL innebar relativt små förändringar vad gällde villkoren för medlemskap i centralkassa. I stället för enbart jordbruksekonomisk förening gavs emellertid sådan jordbruksorganisation som uppfyllde villkoren för medlemskap i jordbrukskassa också möjlighet att vinna medlemskap i centralkassan. Enligt den nya lydelsen ankom det på riksorganisationen att utfärda närmare anvisningar om i vilka fall en sådan organisation skulle upptas som medlem i en jordbrukskassa och i vilka fall organisationen skulle kunna vinna medlemskap direkt i centralkassan.

Kreditinstitututredningens förslag innebar att rörelsen själv med beaktande av ändamålsbestämmelsen skulle få meddela föreskrifter om villkoren för medlemskap i en centralkassa. Utredningens förslag utsattes emellertid på denna punkt för kritik bl.a. från bankinspektionen. Inspektionen ansåg att det förelåg fara för en uppluckring av treledsorganisationen om enskilda skulle kunna vinna medlemskap direkt i en centralkassa. Departementschefen fann kritiken beaktansvärd och anförde (prop 1968:143, s 80) följande.

> Jag delar – – – inspektionens uppfattning att det inte är motiverat att göra ett sådant ingrepp i treledssystemet som den föreslagna lösningen innebär, särskilt som kasserörelsens organisationsformer inte varit föremål för utredningens övervägande. Härtill kommer, som jordbrukskasseförbundet i sitt yttrande påpekat, att det är praktiskt svårt att för enskilda skapa lämpliga representationsformer vid sidan av jordbrukskassor och andra juridiska personer. Jag anser därför att någon ändring inte bör göras i de gällande reglerna om medlemskap i centralkassa.

För närvarande gäller sålunda sammanfattningsvis att det i praktiken är öppet för alla – såväl fysiska som juridiska personer – att bli medlemmar i en lokal föreningsbank medan villkoren för medlemskap i en regional föreningsbank är reglerad i 22 § JkL. Dessa villkor medför att det endast är anslutna lokala föreningsbanker samt sådana jordbruksorganisationer som uppfyller villkoren i de av riksorganisationen, SFF, meddelade föreskrifterna som kan bli medlemmar i en regional föreningsbank. Av de redovisade uttalandena framgår att syftet med reglerna om medlemskap inte längre är att garantera rörelsens anknytning till jordbruket utan att tillförsäkra att den nu i lag föreskrivna treledsorganisationen inte luckras upp genom att de regionala föreningsbankerna i konkurrens med de lokala föreningsbankerna söker

rekrytera nya grupper av medlemmar.

Förslaget till FbL präglas av grundsynen att lagen inte längre skall binda föreningsbanksrörelsen vid en given organisationsform, utan i stället skapa förutsättningar för rörelsen att själv besluta om lämplig organisationsform. Med detta synsätt följer att det i lagen inte längre kan ges några ovillkorliga regler om medlemskapet i en central föreningsbank. Det är tänkbart att en central föreningsbank beslutar att arbeta utan anslutna lokala föreningsbanker, på samma sätt som 23 § JkL i dag ger möjlighet till. Medlemskåren i en sådan central föreningsbank måste med nödvändighet få en helt annan karaktär än i en central föreningsbank med anslutna lokala föreningsbanker.

Det saknas anledning att nu i lagen införa några regler om medlemskap i en föreningsbank av något annat skäl än att söka förhindra att en central föreningsbank och till den anslutna lokala föreningsbanker rekryterar medlemmar från samma kategorier av personer eller organisationer. Om så skulle komma att ske kan det befaras att de lokala föreningsbankernas ställning skulle försvagas. Samtidigt skulle det skapa svårigheter att finna lämpliga former för representationen på den centrala föreningsbankens stämma. Rimligen bör enskilda personer ges samma möjligheter till inflytande där, oavsett om de är medlemmar i den centrala eller den lokala föreningsbanken. Önskvärt är att villkoren för medlemskap i en central föreningsbank och i de anslutna lokala föreningsbankerna är utformade på ett sådant sätt att dels tyngdpunkten inom gruppen behålls på det lokala planet och dels de olika föreningsbankerna förhindras att konkurrera med varandra i sina strävanden att rekrytera nya medlemmar.

I främsta rummet måste denna fråga vara en angelägenhet för rörelsen att själv bevaka. Om villkoren för medlemskap i föreningsbankerna inte ges en sådan utformning att en ändamålsenlig organisationsform kan bibehållas är det främst rörelsen som drabbas. Enheter inom organisationen som saknar egen livskraft eller som ödslar sina resurser på interna stridigheter får svårt att hävda sig i konkurrensen med andra bankinstitut. Eftersom SFF:s legala status föreslås upphävd faller detta ansvar ytterst på de centrala föreningsbankerna. Frågan lämpar sig bäst att lösas på central nivå och så länge rörelsen behåller den nuvarande organisationsformen är det lämpligt att SFF bevakar att frågan ges en tillfredsställande lösning. Vidare föreslås i 2 kap. 5 § 5 p som en nyhet att en föreningsbanks stadgar alltid måste innehålla uppgift om villkoren för medlemskap. Föreningsbankernas stadgar och stadgeändringar måste alltid stadfästas av regeringen eller av bankinspektionen. Härigenom ges tillfälle till kontroll av att en central föreningsbank med anslutna lokala föreningsbanker i sina stadgar reglerar frågan om villkoren för medlemskap på ett sådant sätt att intressekonflikter och olämpliga organisationsformer undviks. Utredningen anser det på grund härav möjligt att från lagen utesluta reglerna rörande villkoren för medlemskap i en föreningsbank.

Även om utredningen således anser att det inte i lagen behöver anges några särskilda villkor för medlemskap i en föreningsbank, har utredningen i ett avseende ansett sig nödsakad att föreslå införande av en helt ny bestämmelse, som i visst fall förbjuder medlemskap i en föreningsbank. Bakgrunden till förslaget är denna: Av kapitaltäckningsbestämmelsen i 5 kap 7 § följer att en

grupp föreningsbanker måste ha ett eget kapital av viss storlek ställt i förhållande till föreningsbanksgruppens placeringar varmed i detta sammanhang förstås tillgångar och ingångna garantiförpliktelser. Med eget kapital får i det sammanhanget likställas viss del av värderegleringskontona och utgivna förslagsbevis. Dock gäller att dessa konton och förslagsbevis får likställas med eget kapital endast i en utsträckning som svarar mot det egentliga egna kapitalet (insatskapital, reservfond, uppskrivningsfond samt fria fonder och balanserade vinstmedel). Samma gäller i princip för affärsbankerna. I gällande BL liksom i förslaget till BAL uppställs ett principiellt förbud för bankaktiebolag att förvärva egna aktier (6 kap 9 § BAL). Samma förbud gäller också för dotterföretag till bankaktiebolaget. Det viktigaste skälet för detta förbud är att ett direkt eller indirekt innehav av egna aktier anses tunna ut det egna kapitalet och därmed försvaga insättarskyddet. Överfört till föreningsbankernas förhållanden skulle således det kunna tänkas inträffa att ett dotterföretag till en föreningsbank ansöker om medlemskap i föreningsbanken och därefter betalar insats i föreningsbanken. Normalt brukar insatsbeloppet sättas lågt, men inget hindrar att insatsskyldigheten i en föreningsbank i stadgarna bestäms utgöra ett betydande belopp. Det finns inte heller något som hindrar att medlem i föreningsbank deltar med större insats än han är skyldig till. På detta sätt skulle en föreningsbanks dotterföretag kunna lämna tillskott till föreningsbanken i sådana former att det tillskjutna beloppet utgör egentligt eget kapital i föreningsbanken. Om dotterföretagets medel lånats upp hos moderföreningen inses lätt att kapitaltillskottet inte utgör något godtagbart skydd för den centrala föreningsbankens insättare. Utredningen vill emellertid först slå fast att det beskrivna förfarandet veterligt inte alls utnyttjats inom föreningsbanksrörelsen. En viss spärr har antagligen reglerna i JkL om villkoren för medlemskap i föreningsbankerna utgjort och då särskilt de föreskrivna begränsningarna av rätten att bli medlem i en central föreningsbank. När nu den legala regleringen av villkoren för medlemskap föreslås upphävd försvinner den spärren. Enligt utredningens mening bör det i FbL uppställas hinder mot att föreningsbanks dotterföretag tillskjuter insatskapital i föreningsbanken. Enklast är att uppställa ett förbud mot medlemskap i föreningsbank. Mot bakgrund av föreningsbankernas ideologiska samhörighet räcker det emellertid inte att begränsa förbudet till att avse endast dotterföretag. Utredningen har därför valt att föreslå att förbudet skall gälla företag som domineras av en eller flera föreningsbanker gemensamt. Bestämmelsen föreslås införd i tredje stycket.

Första stycket

Genom den allmänna hänvisningen till FL i 1 § tredje stycket JkL har den grundläggande bestämmelsen om ekonomiska föreningars öppenhet gällt även tidigare för föreningsbankerna. Principen om öppenhet har sedan länge tillämpats av de konsument- och producentkooperativa föreningarna. En bidragande orsak härtill har varit bestämmelserna i 29 § 2 mom kommunalskattelagen (1928:370), vari sägs att koopertiv förening får i beskattningshänseende göra avdrag för sådan utdelning som består i pristillägg, rabatt eller på annat sätt beräknad i förhållande till gjorda köp eller försäljningar. I anvisningarna (punkt 12) anges i vilka fall en ekonomisk förening i

beskattningshänseende är att anse som en kooperativ förening. Förutsättningarna för att så skall ske är att föreningen är öppen och i sina angelägenheter tillämpar lika rösträtt. I anvisningarna anges vidare vilka krav som ställs på en förening för att den skall anses som öppen och vilka undantag från huvudregeln om öppenhet och lika rösträtt som därvid kan tillåtas.

Betydelsen av principen om föreningars öppenhet får emellertid inte överdrivas. Det står alla föreningar fritt att begränsa sitt verksamhetsområde geografiskt eller på annat sätt. Inom denna ram får emellertid föreningarna inte vägra någon medlemskap om inte särskilda skäl därtill föreligger. Ett sådant skäl kan vara att sökanden med fog kan antas komma att motarbeta föreningens verksamhet eller dess syfte. En sökande som vägras inträde som medlem i en förening kan föra talan vid domstol och kan således tvinga sig till ett medlemskap i föreningen.

Enligt utredningens mening är det självklart att föreningsbankerna på samma sätt som andra kooperativa föreningar skall vara öppna föreningar. Den från FL hämtade formuleringen i första stycket kan synas passa mindre väl för föreningsbankerna. Ändamålet för föreningsbankernas verksamhet är ju exempelvis angiven i 1 kap 1 § tredje stycket. Utredningen har trots detta valt att med endast viss smärre språklig förändring föra över bestämmelsen från FL till FbL. En från FL avvikande formulering i FbL skulle kunna ge upphov till tvekan huruvida bestämmelsen skall tolkas på något annat sätt än i FL. Eftersom detta inte har varit avsikten överväger, enligt utredningens uppfattning, fördelarna med en likformig utformning av dessa bestämmelser i FL och FbL. Kooperationsutredningens förslag till ny föreningslag har en med första stycket helt överensstämmande utformning av bestämmelsen i fråga.

Andra stycket

Andra stycket saknar motsvarighet såväl i gällande FL som i JkL. Däremot innehåller anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen punkt 12 tredje stycket bestämmelser som medger att kooperativa föreningars centralorganisationer betraktas som öppna föreningar i beskattningshänseende, även om medlemskap i dessa kan vinnas endast av vissa föreningar. Kooperationsutredningens förslag till ny föreningslag innehåller också en motsvarande bestämmelse.

I JkL anges villkoren för medlemskap i en central föreningsbank. I förslaget till FbL har dessa bestämmelser utgått av skäl som tidigare redovisats. Inom den kooperativa rörelsen har sedan länge förekommit att lokala kooperativa föreningar är medlemmar i en centralorganisation, som i sin tur är en ekonomisk förening. Det har ansetts vara tveksamt om ett sådant förfarande har stått i överensstämmelse med ordalydelsen i 11 § första stycket FL. Risken har alltså funnits att dessa centralorganisationer, eftersom de inte uppfyllt villkoren i nämnda lagrum, inte skulle bli betraktade som kooperativa föreningar och således inte vara ekonomiska föreningar i FL:s mening. Om så skulle vara fallet riskerar de att förlora sin rättskapacitet eftersom de ekonomiska föreningar som inte är kooperativa, saknar möjlighet att erhålla rättskapacitet. Det beskrivna förfarandet har emellertid inte blivit utsatt för någon kritik, utan har i stället befunnits ändamålsenligt.

För att undanröja denna tveksamhet föreslås därför att centralorganisationernas juridiska status som kooperativa ekonomiska föreningar lagfästs.

Eftersom principen om öppenhet skall gälla även för föreningsbankerna, bör även i FbL införas en undantagsbestämmelse som möjliggör för de centrala föreningsbankerna att uppställa ytterligare villkor för medlemskap än som följer av första stycket. Som framgått tidigare är sådana begränsningar nödvändiga för den centrala föreningsbank som har lokala föreningsbanker anslutna.

Tredje stycket

Som framgått har utredningen ansett det nödvändigt att införa ett förbud för sådana juridiska personer som domineras av en eller flera föreningsbanker att bli medlem i föreningsbank. Det avgörande skälet för förslaget är att förhindra att dessa företag genom tillskott av insatskapital tunnar ut föreningsbankens eget kapital och därigenom försämrar insättarskyddet. Genom att uppställa ett absolut förbud mot medlemskap uppnås att de tillskott som sådant företag gör i föreningsbanken aldrig kan ges karaktären av insatskapital. Det kan visserligen tänkas förekomma att nu avsett företag förvärvar annan medlems andel. Ett sådant förvärv måste emellertid enligt bestämmelserna i 3 § följas av en ansökan om medlemskap inom sex månader. Om sådan ansökan inte bifalles inom sagda tid – vilket på grund av reglerna i detta stycke aldrig kan komma i fråga för ett föreningsbanksanknutet företag – har andelsinnehavaren endast den rätt som tillkommer avgången medlem, nämligen främst att återfå insatsbeloppet. Den omständigheten att sådan andel först måste ha inbetalts av någon utanför föreningsbanksrörelsen stående medlem, får antas utgöra en naturlig spärr mot missbruk.

Med hänsyn till den ideologiska samhörighet som präglar föreningsbankerna räcker det, som tidigare nämnts, inte att begränsa förbudet för medlemskap till en föreningsbanks dotterföretag. Enbart det förhållandet att två föreningsbanker till lika delar äger ett företag medför enligt definitionen i 1 kap 7 § att företaget inte betraktas som dotterföretag till någon av de båda föreningsbankerna. De företag som enligt förslaget träffas av förbudet har därför definierats som ett företag varöver en föreningsbank ensam eller tillsammans med andra föreningsbanker har ett dominerande inflytande. Den valda definitionen innehåller inget krav på att inflytandet skall följa av direkt delägarskap eller medlemskap. Det är det faktiska inflytandet som skall vara avgörande. Sålunda får exempelvis ett företag som ägs av SFF eller av Föreningsbankernas bank anses tillhöra den krets av företag som träffas av förbudet i detta stycke. Eftersom de lokala föreningsbankerna endast tillåts förvärva aktier i vissa fastighetsbolag, får den här föreslagna bestämmelsen antas komma att beröra främst de centrala föreningsbankerna.

Fjärde stycket

Genom medlemskapet uppkommer bl.a. skyldigheten att erlägga fastställd insats och andra avgifter. Erlagt insatsbelopp får inte lyftas av medlemmen utan iakttagande av lagens och stadgarnas föreskrifter. För föreningen kan det därför vara betydelsefullt att ha tillgång till bevis om inträdesansökan i de fall medlemmen invänder att han aldrig sökt om medlemskap, och därför

vägrar att betala den insats eller de avgifter som föreningen är berättigad till. Samma gäller för föreningsbankerna.

Bestämmelserna om tillåtna formkrav i detta stycke bör ses mot bakgrund av principen att föreningsbankerna skall vara öppna föreningar. En föreningsbank får således inte uppställa ytterligare formkrav än skriftlighet. En föreningsbank som saknar föreskrifter om inträdesansökans utseende torde inte kunna vägra att behandla en muntlig ansökan. I FL sägs i anslutning till denna bestämmelse att en förening också i sina stadgar får kräva att sökandens namnteckning skall vara bevittnad. Denna bestämmelse saknar betydelse för föreningsbankerna som i sina nuvarande stadgar saknar föreskrifter om inträdesansökans utseende och som inte heller har funnit någon anledning att införa sådana. Bestämmelsen om tillåtande av krav på bevittning har därför ansetts onödig i FbL.

Antagandet av nya medlemmar i en förening är en viktig uppgift som normalt sett bör ankomma på styrelsen i en föreningsbank. I vissa fall kan det emellertid vara mer ändamålsenligt att ett annat organ inom föreningsbanken eller andra personer avgör om sökanden skall antas som ny medlem i föreningsbanken. I syfte att garantera att en sådan eventuell delegation klart pekar ut den eller de som tilläggs denna viktiga uppgift, föreskrivs att detta måste framgå av föreningsbankens stadgar. Bestämmelsen garanterar också att ändringar av delegationen underkastas föreningsbanksstämman och att ett sådant beslut fattas av stämman i enlighet med reglerna om beslut om stadgeändringar i 7 kap. 14-16 §§.

2 § Den som genom bodelning, arv eller testamente har förvärvat en avliden medlems andel i en föreningsbank har rätt att efter anmälan inträda såsom medlem i föreningsbanken i den avlidnes ställe, om inte något annat föreskrivs i stadgarna.

En anmälan om inträde skall göras senast sex månader efter medlemmens död eller, om den i 5 § avsedda tiden för dödsboets avgång ur föreningsbanken då ännu inte har inträffat, senast vid den tiden.

Ett förvärv av en medlems andel genom bodelning utan samband med dödsfall medför samma rätt som sägs i första stycket. Anmälan om inträde skall i sådant fall göras senast sex månader efter det att bodelningen vann laga kraft eller, om tiden för avgång enligt 5 § då ännu inte har inträffat, senast vid den tiden.

Paragrafens första och andra stycken motsvaras av 12 § FL. Det tredje stycket saknar motsvarighet i gällande lag.

Som framgått tidigare kan inte medlemskapet, men väl en medlems ekonomiska andel i en förening överlåtas till annan än medlem. I 2 och 3 §§ regleras hur det skall förfaras vid olika typer av förvärv. Grundtanken är den att en andel inte kan vara skild från ett medlemskap under någon längre tid. Förvärvaren av andelen förutsätts ansöka om medlemskap i föreningen och gör han inte det har han endast den rätt till ersättning som tillkommer avgången medlem enligt 4 kap.

Första stycket

Om en medlem i en föreningsbank avlider upphör inte hans medlemskap därmed automatiskt. I stället inträder dödsboet som innehavare av de rättigheter den avlidne åtnjöt som medlem och kan exempelvis utöva dennes rösträtt vid stämma. Å andra sidan är dödsboet också skyldigt att fullgöra den

avlidnes skyldigheter gentemot föreningsbanken såsom att erlägga beslutade avgifter. Medlemskapet övergår emellertid inte heller automatiskt till den av dödsbodelägarna som tillskiftats den ekonomiska andelen i föreningsbanken. Detta gäller även om det endast finns en dödsbodelägare eller om andelen testamenterats av den avlidne till viss person. Den som sålunda förvärvat andelen i föreningsbanken har emellertid enligt bestämmelserna i första stycket rätt att endast genom en anmälan till föreningsbanken få inträda som medlem i föreningsbanken i den avlidnes ställe. Med uttrycket "i den avlidnes ställe" avses att förvärvaren övertar den avlidnes rättigheter och skyldigheter gentemot föreningsbanken. Det är alltså inte fråga om att avsluta den avlidnes medlemskap med återbetalning av den avlidnes andel och ett nyinträde för förvärvaren. Det saknar därför betydelse vid vilken tidpunkt inträdet sker och det torde kunna ske omedelbart efter det att förvärvaren anmält att han avser att utnyttja sin inträdesrätt. Någon formlig ansökan om medlemskap behöver förvärvaren inte göra och föreningsbanken saknar rätt att underkasta anmälningen samma prövning som en inträdesansökan. Det kan emellertid i rena undantagsfall finnas anledning för föreningsbanken att inte godta en sådan förvärvare som medlem. Den rätt som sålunda tillkommer förvärvare av den avlidnes andel kan därför inskränkas genom särskild föreskrift om detta i stadgarna. Några sådana föreskrifter finns inte i föreningsbankernas normalstadgar och det bör för övrigt vara osannolikt att föreningsbankernas verksamhet skulle föranleda ett behov av att inte ge förvärvare av avliden medlems andel rätt till medlemskap endast efter anmälan. Utredningen har därför övervägt att slopa undantagsbestämmelsen i första stycket, men har valt att behålla den eftersom det inte kan uteslutas att behovet kan uppkomma i framtiden.

Andra stycket

För föreningsbanken är det av vikt att inom rimlig tid få veta huruvida den som förvärvat den avlidnes andel i föreningsbanken avser att utnyttja sin rätt att inträda som medlem i föreningsbanken. Dödsboets medlemskap bör bara vara att betrakta som ett provisoriskt tillstånd. Det är emellertid inte onormalt att en boutredning drar ut på tiden. Utan särskilda regler skulle därför det provisoriska tillståndet kunna vara i många fall under så lång tid som ett eller flera år. En förvärvare måste därför utnyttja sin inträdesrätt inom viss kortare tid, och om boutredningen i övrigt inte har hunnit avslutas, måste i många fall andelen i föreningsbanken göras till föremål för särskilt skifte.

En anmälan om inträde i den avlidnes ställe som medlem i en föreningsbank måste av förvärvaren göras senast sex månader efter dödsfallet. Om tidpunkten för dödsboets avgång ur före- ningsbanken då ännu inte har inträffat, förlängs tiden för anmälan om inträde till denna. Om ingen anmälan görs kommer den avlidne att betraktas som avgången ur föreningen vid den tidpunkt som anges i 5 §, nämligen vid utgången av det räkenskapsår som infaller närmast efter en månad efter dödsfallet. Om föreningsbanken i sina stadgar föreskrivit längre tid, högst sex månader, skall utgången av det räkenskapsår som infaller närmast därefter vara den tidpunkt då dödsboets provisoriska medlemskap upphör. Genom ett tillägg i andra stycket behåller förvärvaren sin inträdesrätt under denna tid och denne

kan alltså göra anmälan om inträde under hela den tid som dödsboets provisoriska medlemskap varar.

Tredje stycket

En andel i en ekonomisk förening kan förvärvas inte bara vid en bodelning i anledning av ett dödsfall utan också i samband med en bodelning i anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad mellan två makar. Detta torde vara särskilt vanligt beträffande andel i en föreningsbank. Makarna kan tidigare ha haft ett gemensamt konto hos en föreningsbank och i samband med bodelningen tillskiftas den ena maken tillgodohavandet. Den inträdesrätt som tillkommer förvärvare av andel enligt första stycket bör gälla även i ett sådant fall. Varken gällande FL eller JkL innehåller emellertid en sådan bestämmelse, varför förslaget i denna del innebär en nyhet. Kooperationsutredningens förslag till ny föreningslag kommer däremot också att ha en likalydande bestämmelse. Föreningsbanken kan även beträffande dessa förvärv begränsa inträdesrätten i sina stadgar. Anmälan om inträde skall göras senast sex månader efter det att bodelningen vann laga kraft eller om tidpunkten för avgång enligt 5 § då ännu inte har inträffat, senast vid den tiden. Den make som genom bodelningen överlåtit sin andel har under denna tid, om inte anmälan om utnyttjande av inträdesrätten gjorts, rätt att utöva sina rättigheter som medlem. Vid utgången av den i 5 § angivna tiden betraktas den överlåtande maken emellertid som avgången.

3 § Den som genom överlåtelse har förvärvat en medlems andel skall ansöka om inträde i föreningsbanken inom sex månader därefter. Om ansökningen bifalls inträder han som medlem i överlåtarens ställe. Om han inte söker inträde eller om ansökningen avslås har han den rätt som tillkommer avgången medlem enligt 4 kap. 1 § med den skyldighet som följer av 4 kap. 2 §. Tiden för avgången skall därvid beräknas med utgångspunkt från den dag ansökningen avslogs eller, om ansökan inte gjorts, den dag ansökningstiden gick ut.

Paragrafen motsvaras av 13 § FL.

Som framgått tidigare kan inte medlemskapet i en föreningsbank, men väl den till medlemskapet knutna andelen överlåtas till någon annan. I 2 § behandlades vissa särskilda förvärv som medförde en rätt för förvärvaren att inträda som medlem i föreningsbanken. I denna paragraf behandlas det fallet att överlåtelse skett på något annat sätt än i 2 §. En förvärvare av en andel i en föreningsbank i vilken han inte tidigare är medlem har i dessa övriga fall inte någon rätt att träda in som medlem i föreningsbanken. Däremot ges förvärvaren i paragrafen en möjlighet att inträda som medlem i föreningsbanken i överlåtarens ställe. Detta innebär att föreningsbanken inte behöver återbetala insatsmedel till överlåtaren utan förvärvaren övertar rätten till dessa. Som förutsättning för att förvärvaren skall få inträda i överlåtarens ställe gäller enligt paragrafen att förvärvaren ansöker om medlemskap i föreningsbanken senast sex månader efter förvärvet. Om en sådan medlemsansökan bifalls inträder förvärvaren i överlåtarens ställe. En föreningsbank kan i sina stadgar föreskriva att en förvärvare efter en vanlig överlåtelse har samma rätt till inträde i föreningsbanken som följer av 2 §.

Om ansökan om medlemskap inte inkommer inom den föreskrivna tiden eller om ansökan avslås har andelsinnehavaren den rätt som tillkommer

avgången medlem, d.v.s. rätt att återfå den insats m.m. som hör samman med andelen. Den som överlåter andelen kvarstår som medlem under tiden fram till dess ansökningstiden utgick eller inträdesansökan avslogs.

Efter denna tidpunkt anses medlemskapet uppsagt. Tiden för förvärvarens avgång beräknas från samma tidpunkt, vilket innebär att denna äger rum i och med utgången av det räkenskapsår som infaller närmast efter en månad, eller den längre tid, högst sex månader, som stadgarna föreskriver, därefter. En förvärvare som avses i 2 § har rätt att anmäla sitt inträde i föreningen under hela den tid som löper fram till dess överlåtaren anses avgången ur föreningen. Samma gäller inte för förvärvaren enligt denna paragraf. Detta kan synas något opraktiskt eftersom det bör vara föreningsbankens och förvärvarens gemensamma intresse att undvika en onödig utbetalning av insatsmedel m.m. Inget borde hindra att föreningsbanken låter en förvärvare inträda i överlåtarens ställe även om ansökan om medlemskap inkommit efter sexmånadersfristens utgång, men före det att överlåtaren anses avgången ur föreningsbanken. Någon rätt att få inträda i överlåtarens ställe ger dock inte lagen förvärvaren.

En andel kan förvärvas av två eller flera personer men endast en av dessa kan ansöka om medlemskap i föreningsbanken.

En överlåtelse av en andel bör vara att jämställa med överlåtelse av en vanlig fordran. Här skall inte närmare beröras de juridiska frågor som uppkommer vid en sådan överlåtelse. Sannolikt skall dock reglerna i skuldebrevslagen om enkla skuldebrev analogiskt tillämpas såvitt gäller överlåtelsens rättsliga verkningar, möjligheten att göra godtrosförvärv av en andel och förvärvarens skydd mot överlåtarens borgenärer. Detta innebär att en andel i en föreningsbank inte är lämplig för omsättning på samma sätt som en aktie. En stor omsättning av andelar i föreningsbanker skulle också medföra betydande praktiska problem för föreningsbankerna.

En andel kan pantsättas. Själva pantsättningen berör inte i första hand föreningsbanken. Skulle panten däremot komma att realiseras, d.v.s. säljas, gäller däremot reglerna om överlåtelse och förvärvares rätt att träda in i den tidigare medlemmens ställe.

4 § En medlem har rätt att säga upp sig till utträde ur föreningsbanken. I stadgarna får föreskrivas att uppsägning skall ske skriftligen. I stadgarna får även föreskrivas att uppsägning inte får ske förrän efter viss tid, högst två år, från inträdet.

Medlem får på sådan grund som anges i stadgarna uteslutas ur föreningsbanken. Föreningsbanksstämman fattar beslut om uteslutning, om inte något annat föreskrivs i stadgarna.

Paragrafen motsvaras av 14 § FL.

Första stycket

Reglerna om medlems inträde i och avgång ur en föreningsbank har till ändamål att genom en lämplig avvägning mellan medlemmarnas intressen å ena sidan och föreningsbankernas intressen å andra sidan, ge föreningsbankerna en så stabil uppbyggnad som möjligt. Det är viktigt att inte ställa upp alltför stora hinder för den som önskar träda ut ur en föreningsbank. Detta skulle nämligen ha en menlig inverkan på medlemsrekryteringen. Samtidigt är det nödvändigt att föreningsbankerna kan knyta medlemmarna till sig på

ett sådant sätt att den stabilitet i organisationen uppnås som är en nödvändig förutsättning för att föreningsbankerna på ett ändamålsenligt sätt skall kunna bedriva sin verksamhet i såväl medlemmarnas som det allmännas intresse. Särskilt viktigt är det att medlemmarna inte genom plötslig massavgång kan lämna en föreningsbank och ta insatskapitalet med sig. Gällande regler i FL, vilka är tillämpliga även på föreningsbankerna, får anses innefatta en rimlig avvägning mellan berörda intressen och de bör därför inte nu ändras i någon nämnvärd grad. Bestämmelserna i 4 och 5 §§ samt i 4 kap. utgör gemensamt det system som reglerar detta.

Det är således en allmän princip inom föreningsrätten att en medlems rätt att utträda ur en förening inte bör kunna begränsas. Huvudregeln är därför den att medlem i föreningsbank alltid har rätt att säga upp sig till utträde. I syfte att motverka alltför hastiga förändringar i en föreningsbanks medlemskår har denna huvudregel försetts med vissa undantag. Reglerna i 5 § om tidpunkten för avgången ur föreningsbanken samt reglerna i 4 kap. om återbetalning av insatsmedel har också till syfte att dämpa hastiga minskningar av medlemsantalet och omedelbara krav på stora utbetalningar av insatsmedel. Undantaget i första stycket innebär att en föreningsbank i sina stadgar tillåts att föreskriva att uppsägning inte får ske förrän viss tid från inträdet. Den längsta tid som medlemmen kan vara bunden av ett sådant villkor är dock två år. För vanliga ekonomiska föreningar gäller dessutom att denna tid får utsträckas till högst fem år, om länsstyrelsen medger det. Avsikten med detta undantag har främst varit att ge vissa föreningar, vars verksamhet kräver stora investeringar, möjlighet att kunna överblicka sina resurser i ett något längre tidsperspektiv. Detta har av utredningen inte bedömts vara tillämpligt på föreningsbankerna eftersom arten av deras investeringar inte är sådan att någon längre tids bindning av medlemmarna är nödvändig.

Inte heller får en föreningsbank genom krav på att medlemmens ansökan om utträde skall uppfylla vissa formföreskrifter, försvåra medlems avgång. Ett krav på skriftlighet får dock ställas, men detta måste i så fall framgå av föreningsbankens stadgar. I enlighet med vad som sagts i anslutning till 1 § tredje stycket bör inte en föreningsbank få uppställa krav på att uppsägningen skall vara bevittnad.

Andra stycket

I detta stycke behandlas frågan om uteslutning av medlem, d.v.s. skyldighet för en medlem att utträda ur föreningsbank på grund av ett av föreningsbanken fattat beslut därom.

En föreningsbank får fatta beslut om uteslutning av medlem. En förutsättning är emellertid att stadgarna ger möjlighet till detta. Det är emellertid inte tillräckligt att stadgarna innehåller en allmänt hållen föreskrift om att detta kan ske. Ett beslut om uteslutning är giltigt endast om det fattats med stöd av i stadgarna intagna grunder för uteslutningen. Anledningen till att även grunderna för uteslutning måste finnas i stadgarna är att principen om föreningsbankernas öppenhet i annat fall skulle kunna bli illusorisk. Grunderna för uteslutning får inte i stadgarna vara utformade på ett sådan sätt att de överlämnar åt föreningsbanken att fatta skönsmässiga beslut om uteslutning. Om så vore fallet skulle den medlem som med stöd av

principen om öppenhet tilltvingat sig medlemskap i föreningsbanken, mer eller mindre omedelbart kunna uteslutas ur densamma. Det åligger således regeringen respektive bankinspektionen att bevaka att grunderna för uteslutning inte är sådana att de strider mot principen om öppenhet. Bestämmelsen att också grunderna för uteslutning skall framgå av stadgarna utgör också ett skydd för den enskilde medlemmen mot godtyckliga beslut om uteslutning. En medlem som uteslutits ur en föreningsbank har också alltid möjlighet att få saken prövad vid domstol.

Beslut om uteslutning skall fattas av stämman om inte någonting annat följer av föreningsbankens stadgar. Om en föreningsbank tillägger annan än stämman denna befogenhet, måste detta framgå av stadgarna och föreskriftens lämplighet blir därmed prövad av regeringen eller bankinspektionen i stadfästelseförfarandet. I de lokala föreningsbankernas stadgar har denna befogenhet tillagts styrelsen. I normalstadgarna för de lokala föreningsbankerna föreskrivs dessutom att ett beslut om uteslutning måste godkännas av den regionala föreningsbanken för att vara giltigt.

En särskild fråga är om en föreningsbank får utesluta en medlem som inte längre uppfyller villkoren för medlemskap. Som exempel kan nämnas en medlem som flyttar från en föreningsbanks verksamhetsområde. Uteslutning kan i sådant fall ske endast om detta finns angivet i stadgarna som grund för uteslutning.

5 § Avgång ur en föreningsbank sker, utom i fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket och 12 kap. 3 § andra stycket, vid den utgång av ett räkenskapsår, som infaller närmast efter en månad eller den längre tid, högst sex månader, som har bestämts i stadgarna, från det medlemmen sagt upp sig till utträde eller uteslutits eller annan omständighet som föranlett avgången har inträffat.

En medlem, som har uteslutits ur en föreningsbank, förlorar genast sin rätt att delta i överläggningar och beslut om föreningsbankens angelägenheter.

Paragrafen motsvaras av 15 § FL.

Första stycket

Bestämmelserna i detta stycke har tidigare berörts i anslutning till 2 och 3 §§. Som framgått av kommentaren till 4 § skulle det medföra olägenheter för en föreningsbank om medlemmarna tilläts att med omedelbar verkan utträda ur föreningsbanken. Bl.a. skall en ekonomisk uppgörelse mellan föreningsbanken och medlemmen komma till stånd och det kan medföra stora praktiska svårigheter för föreningsbanken att hantera utträden som sker annat än i samband med utgången av ett räkenskapsår. I första stycket stadgas därför att avgång ur föreningsbank sker vid utgången av det räkenskapsår som infaller närmast efter en månad eller den längre tid, högst sex månader, som föreskrivs i stadgarna från den tidpunkt då orsaken till avgången inträffade. Orsak till avgång kan vara uppsägning, uteslutning eller annan omständighet.

Med uttrycket "annan omständighet som föranlett avgången" avses exempelvis dödsfall, överlåtelse eller lagakraftvunnen bodelning. Om avgången är föranledd av någon av dessa senare omständigheter förutsätts för att avgång skall ske enligt denna paragraf, att förvärvaren inte anmält till föreningsbanken att han utnyttjar sin inträdesrätt enligt 2 § eller ansöker om

medlemskap enligt 3 §. Om förvärvaren i dessa fall blir medlem är den tidigare medlemmen att anse som avgången vid den tidpunkt förvärvaren blir medlem. Som framgått av 3 § skall tiden för sådan avgång som avses i nämnda paragraf beräknas med utgångspunkt från den dag som förvärvarens ansökan om medlemskap avslogs eller, om ansökan inte har gjorts, den dag ansökningstiden gick ut. Om förvärvaren inte har för avsikt att ansöka om medlemskap i föreningsbanken torde han ha rätt att genom att anmäla sitt förvärv och sin avsikt bringa överlåtarens medlemskap att upphöra vid samma tidpunkt som om medlemmen då själv hade sagt upp sig till utträde ur föreningsbanken. Förvärvaren skulle i så fall inte vara tvungen att invänta ansökningstidens utgång.

Enligt huvudregeln kan alltså en medlem säga upp sig till utträde senast den 30 november – föreningsbankerna skall enligt FbL alltid ha kalenderåret som räkenskapsår – för att hans avgång skall få ske vid årsskiftet. Sker uppsägning senare kan han inte avgå förrän vid det nästpåföljande årsskiftet. En föreningsbank kan i sina stadgar förlänga den tid före vilken uppsägning måste ske för att avgången skall få äga rum vid det kommande årsskiftet, dock inte längre än att uppsägning till avgång vid årsskiftet behöver ske tidigare än senast den 30 juni.

Det står en föreningsbank fritt att i sina stadgar föreskriva att olika långa uppsägningstider skall gälla för olika avgångsfall. Utesluten medlem kan således tillåtas avgå ur föreningsbank tidigare än den som självmant säger upp sitt medlemskap. Avgången måste dock alltid ske vid utgången av ett räkenskapsår.

I två fall skall avgången alltid ske på i lagen angiven tid. Det ena av dessa fall föreligger då föreningsbanken beslutat om ändring av stadgarna innebärande att medlemmarnas förpliktelser att erlägga insatser eller avgifter till föreningsbanken ökas, rätt till årsvinst inskränks, rätt till föreningsbankens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränks, rätt till återbetalning av insatser inskränks eller utträde ur föreningsbanken försvåras. En sådan stadgeändring får inte enligt 7 kap. 15 § tredje stycket tillämpas mot den medlem som inom en månad från beslutet säger upp sig till utträde ur föreningsbanken. I sådant fall får medlemmen, oavsett vad stadgarna föreskriver, utträda ur föreningsbanken vid utgången av det räkenskapsår som infaller näst efter en månad efter uppsägningen.

Det andra fallet föreligger då föreningsbanken beslutat att genom en fusion uppgå i en annan föreningsbank. Den medlem som inte har samtyckt till fusionen har alltid rätt att säga upp sig till utträde ur föreningsbanken inom en månad efter beslutet. Gör han det har han enligt 12 kap. 3 § andra stycket alltid rätt att utträda vid den i 7 kap. 15 § tredje stycket angivna tidpunkten.

Andra stycket

Fram till avgången är medlemmen alltjämt berättigad att utnyttja de rättigheter som medlemskapet ger honom. Han kan således exempelvis utöva sin rösträtt vid stämma. Medlemmen är emellertid också alltjämt bunden vid sina skyldigheter gentemot föreningsbanken och är tvungen att i vanlig ordning betala avgifter och insatsbelopp. Ett undantag från denna regel finns intagen i det andra stycket. En medlem som blivit utesluten ur

föreningsbanken förlorar enligt denna bestämmelse omedelbart sin rätt att delta på föreningsbanksstämma och där utöva sin rösträtt. Innehar medlemmen ett styrelseuppdrag förlorar han emellertid inte därmed detta automatiskt på grund av uteslutningen. Det borde emellertid vara förenat med stora praktiska svårigheter att kvarstå som styrelseledamot i en föreningsbank, ur vilken han har uteslutits. Efter det att den uteslutne medlemmen avgått kan han däremot inte längre inneha något styrelseuppdrag (6 kap 3 § andra stycket).

Inget hindrar emellertid att en föreningsbank i sina stadgar tar in bestämmelser som föreskriver att den som sagt upp sitt medlemskap inte får rösta på föreningsbanksstämma, även om han ännu inte har avgått ur föreningsbanken.

6 § Styrelsen skall föra en förteckning över föreningsbankens medlemmar (medlemsförteckning). Förteckningen skall för varje medlem innehålla uppgift om dennes fullständiga namn, person- eller organisationsnummer och postadress.

Medlemsförteckningen kan bestå av ett betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

Styrelsen skall hålla medlemsförteckningen tillgänglig för medlemmarna. Om medlemsförteckningen förs med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av förteckningen på begäran tillhandahållas hos föreningsbanken. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Medlem har rätt att mot ersättning för kostnaderna erhålla sådan utskrift av medlemsförteckningen eller del av den.

Varje medlem har rätt att på begäran få skriftlig uppgift av föreningsbanken om sitt medlemskap och av honom fullgjord insats.

Paragrafen motsvaras av 10 § FL.

I överensstämmelse med gällande rätt åligger det enligt *första stycket* styrelsen i en föreningsbank att föra en medlemsförteckning, innehållande uppgifter om medlemmarnas namn, person- eller organisationsnummer och postadress. Till skillnad från vad som gäller för vanliga ekonomiska föreningar skall emellertid enligt förslaget inte i medlemsförteckningen antecknas med vilken insats medlemmen deltar i föreningsbanken. Inte heller behöver förteckningen innehålla uppgift om det sammanlagda inbetalda insatsbeloppet eller om förestående återbetalningar av insatsmedel orsakade av att medlemmarna deltar med större insatser än de är skyldiga till eller av uppsägningar. Anledningen till att dessa uppgifter normalt alltid måste framgå av en medlemsförteckning är att dessa är av stor betydelse vid bedömningen av en förenings kreditvärdighet. Insatsmedlen utgör ju föreningens riskkapital. Storleken på detta riskkapital är inte fixerat i stadgarna utan varierar beroende på antalet medlemmar, storleken på varje betald insats och på om insaterna under hand ökats genom tillskott. Reglerna om avgång ur förening och utbetalning av insatsmedel avser att förhindra att riskkapitalet plötsligt minskar kraftigt. Genom skyldigheten att anteckna dessa uppgifter i medlemsförteckningen kan en kreditgivare ges kännedom om dels storleken på föreningens riskkapital och dels förväntade minskningar av detta.

Från föreningsbankerna har gjorts gällande att uppgifter om med vilken insats en medlem deltar i föreningsbanken, kan ge upplysning om storleken

på medlemmens affärer med föreningsbanken. Dessa tillämpar nämligen ett system som innebär att återbäringen läggs till medlemmens insats varje år om rörelseresultatet medger sådan gottgörelse. För bedömningen av en föreningsbanks solvens utgör medlemsförteckningen ett mycket trubbigt instrument. Banklagstiftningen i förening med bankinspektionens tillsyn utgör en bättre garanti för föreningsbankernas solvens. Utredningen har därför ansett sig oförhindrad att föreslå att medlemsförteckningen i en föreningsbank inte behöver innehålla uppgifter om insatskapital och om förestående återbetalningar. Däremot skall summan av de insatsbelopp som sagts upp till återbetalning anges i förvaltningsberättelsen (9 kap. 9 §).

I *andra stycket* anges att medlemsförteckningen kan bestå antingen av ett betryggande lösblads- eller kortsystem eller föras med hjälp av maskin för automatisk databehandling (ADB). Förande av en medlemsförteckning är en arbetsuppgift som typiskt sett lämpar sig väl för ADB-tekniken och det har därför ansetts kunna medföra fördelar för i vart fall de stora föreningsbankerna om denna möjlighet ges. Det kan nämnas att bankaktiebolagen föreslås få föra aktieboken med användande av ADB-tekniken.

Om en föreningsbank väljer att föra sin medlemsförteckning med hjälp av en dator blir det fråga om ett personregister i datalagens (1973:289) mening, för vilket datainspektionens tillstånd erfordras.

Föreningsbanken är enligt *tredje stycket* skyldig att hålla medlemsförteckningen tillgänglig för medlemmarna. Enligt gällande rätt har alla som vill det rätt att ta del av en föreningsbanks medlemsförteckning. Eftersom i princip alla medlemmar också är kunder hos banken, medför denna skyldighet att vem som helst är berättigad att få veta vilka som är kunder hos föreningsbanken. Detta förhållande har av föreningsbankerna påstått medföra att föreningsbankerna försätts i ett sämre konkurrensläge gentemot övriga bankinstitutgrupper, vilka inte åläggs någon motsvarande skyldighet. Medlemsförteckningens offentlighet har också påstått strida mot banksekretessen. Utredningen har, i medvetande om att medlemsförteckningens offentlighet utgör en av de grundläggande särdragen för en kooperativ förening, ansett sig kunna tillmötesgå önskemålet att endast medlem skall ha rätt att få del av medlemsförteckningen. Det främsta skälet för detta är att medlemsförteckningen i en föreningsbank för borgenärerna inte har samma betydelse som i en vanlig kooperativ förening. Förteckningen bör hållas tillgänglig vid föreningsbankens kontor och om flera kontor förekommer vid samtliga dessa. Om föreningsbanken för medlemsförteckningen med hjälp av ADB-teknik kan det vara förenat med praktiska svårigheter att hålla den tillgänglig på samtliga kontor. I stället för förteckningen får i sådant fall en utskrift av förteckningen användas. En sådan utskrift får dock inte vara äldre än sex månader. Om medlem vill ha ett eget exemplar av en sådan utskrift har han rätt till det om han betalar kostnaden för den.

En medlem har rätt att hos föreningsbanken begära en skriftlig uppgift om sitt medlemskap och om sin insats. Detta framgår av *fjärde stycket*. För medlemmen kan det vara av värde att få en skriftlig uppgift av föreningsbanken om detta om han exempelvis avser att överlåta eller pantsätta sin andel. Själva beviset saknar dock helt verkan i skuldebrevsrättsligt hänseende. Innehåller beviset en felaktig uppgift om insatsens storlek påverkar det inte alls medlemmens rätt att senare vid avgången återfå det riktiga beloppet.

Om styrelsen för en föreningsbank underlåter att föra medlemsförteckning eller att utfärda intyg som avses i fjärde stycket kan den ådra sig straffansvar enligt 17 kap. 1 §.

7.2.4 4 kap. Återbetalning av insatser

Insatskapitalet i en ekonomisk förening kan sägas motsvara aktiekapitalet i ett aktiebolag. Insatskapitalet utgör grundvalen för föreningens ekonomiska verksamhet och det finns ett flertal regler som har till ändamål att genom att försvåra utbetalningar av insatskapitalet till medlemmarna trygga borgenärernas ställning. Trots detta föreligger stora skillnader mellan ekonomisk förenings insatskapital och aktiekapitalet i ett aktiebolag. Bl.a saknas det i FL regler om hur inbetalning av insatsmedel skall ske, utan det har överlämnats åt föreningarna att i sina stadgar reglera detta. För föreningsbankernas del stadgas det emellertid i 1 kap 2 § FbL att insatsen skall betalas kontant i pengar. En annan viktig skillnad mellan en ekonomisk förening och ett aktiebolag är vidare att insatskapitalet tillåts att öka och minska medan aktiekapitalet måste uppgå till ett belopp som fastställts i bolagsordningen eller hållas inom däri angivna ramar. En delägare i ett aktiebolag som vill avveckla sitt engagemang kan göra det endast genom att finna en köpare till aktierna. Delägaren kan däremot inte framställa några krav på bolaget. En medlem i en ekonomisk förening kan däremot välja om han vill överlåta sin andel i föreningen (3 kap 4 §) eller om han vill avgå ur föreningen och därefter göra anspråk på att återfå sin insats. En viktig skillnad i detta sammanhang är emellertid att medan aktiens värde utgör summan av aktiens nominella belopp och en mot aktien svarande andel i det sparande som skett i aktiebolaget, föreningsmedlemmen inte äger någon rätt att tillgodogöra sig föreningens sparande oavsett om detta skett bundet genom avsättningar till reservfonden eller fritt. Givetvis är aktiens värde också beroende av bolagets förväntade utveckling och framtida resultat. Endast i samband med likvidation kan en föreningsmedlem teoretiskt tänkas få del av det sparande som skett i föreningen. Vad som här sagts om ekonomisk förening gäller i tilllämpliga delar föreningsbank.

Reglerna i detta kapitel avser att ange i vilken omfattning och under vilka förutsättningar en medlem i en föreningsbank har rätt att göra anspråk på föreningsbanken om återbetalning av insatsmedel. Medlemmarnas rätt till återbetalning av insatsmedel är emellertid inte i lagen ovillkorlig, utom i vissa särskilda fall (se nedan 1 §). Det är således tillåtet att föreningsbankerna i sina stadgar föreskriver om begränsningar av medlems rätt till återbetalning av insatsmedel.

Föreningsbankens bundna egna kapital utgörs av insatsmedel, reservfond och, enligt förslaget till FbL, av uppskrivningsfond (9 kap. 7 § andra stycket). Med uttrycket bundet kapital avses i FbL, liksom i annan associationsrättslig lagstiftning, att det bokförda kapitalet endast får minskas för sådana ändamål som lagen föreskriver. Normalt är att insatskapitalet och reservfonden endast får sättas ned för att täcka sådana förluster som inte kan täckas av fritt eget kapital. Angående uppskrivningsfonden hänvisas till 9 kap. 5 §.

Reglerna om insatskapitalet och reservfonden återfinns på olika ställen i FbL. I detta kapitel behandlas medlems rätt att återfå sin inbetalda insats.

Om reservfondens uppbyggnad finns det regler i 10 kap. 4 §. I samma lagrum anges också att den får sättas ned endast för att täcka sådana förluster som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Sedan insatserna inbetalts till föreningsbanken, får dessa fritt utnyttjas för att förvärva tillgångar att användas i rörelsen. Det finns således inga regler om hur dessa medel skall placeras. Därefter kvarstår begreppet insatskapital endast som en bokföringsteknisk post i balansräkningen. Till reservfonden skall avsättas en andel av uppkommen vinst. Även till reservfonden avsatta medel får utnyttjas fritt för förvärv av andra tillgångar och kvarstår endast som ett begrepp i balansräkningen. Posterna i balansräkningen får emellertid inte minskas på annat sätt än i enlighet med lagens föreskrifter.

En stor del av föreningsbankernas egna bundna kapital utgörs av reservfonden. Normalt sett anses inte insatskapitalet spela samma avgörande roll för en ekonomisk förenings soliditet som aktiekapitalet i ett aktiebolag. Inom föreningsbanksrörelsen har det emellertid utvecklats ett system som medför att även insatskapitalet har fått stor betydelse. Enligt normalstadgarna skall nämligen uppburna återbäringar i viss utsträckning användas för att öka insatskapitalet. Sådana avsättningar är i viss utsträckning obligatoriska men är i övrigt frivilliga. På detta sätt kan medlemmarna i en föreningsbank ha fullgjort insatsbetalning i större omfattning än de är skyldiga till. En sådan överskottsinsats har en medlem enligt 3 § rätt att få tillbaka utan att avgå ur föreningsbanken. Reglerna i 4 kap saknar i dag direkt motsvarighet i JkL. På grund av den allmänna hänvisningen till FL gäller dock även för föreningsbankerna bestämmelserna i 16 och 16 a §§ FL. Förslaget innebär i sak nästan inga ändringar alls. I 9 kap. 5 § föreslås att föreningsbankerna ges möjlighet att inrätta en särskild uppskrivningsfond, vilket medför behov av vissa smärre ändringar i detta kapitel.

1 § En medlem som har avgått äger rätt att

1. få ut inbetald insats sex månader efter avgången, i den mån föreningsbankens behållna tillgångar enligt den vid tiden för avgången uppgjorda balansräkningen förslår därtill utan att reservfond eller uppskrivningsfond anlitas eller medlemmarnas lika rätt träds för när,
2. i samma ordning som övriga medlemmar få ut vad som på den avgångne belöper av beslutad överskottsutdelning.

Om föreningsbanken träder i likvidation inom sex månader från det medlem har avgått eller meddelas inom samma tid beslut att försätta föreningsbanken i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut insats bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av föreningsbankens tillgångar.

I stadgarna får en medlems rätt enligt första och andra styckena begränsas, utom för fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 12 kap. 3 § andra stycket.

Paragrafen motsvaras av 16 § 1 mom FL.

Första stycket

Den i lagen angivna huvudregeln innebär att en avgången medlem har rätt att av föreningsbanken dels återfå inbetald insats och dels i samma ordning som andra medlemmar få ut sin andel av beslutad överskottsutdelning. I gällande lag används uttrycket vinstutdelning varmed avses utdelning relaterad till insatsbeloppet (insatsränta). I FbL har detta uttryck ersatts av överskotts-

utdelning, vilket uttryck innefattar såväl insatsränta som utdelning ställd i relation till den omfattning i vilken medlemmen utnyttjat de tjänster som föreningsbanken erbjuder, s.k. återbäring. Som framgår av 10 kap har dessa båda utdelningsformer i FbL behandlats i princip lika. Detta medför att uttrycket överskottsutdelning bör användas också i det nu förevarande sammanhanget. Någon saklig ändring torde detta dock inte innebära i detta sammanhang. Som tidigare framgått kan avgång ur en föreningsbank endast ske vid utgången av ett räkenskapsår. Rätten att återfå insats och att få ta del av överskottsutdelningen inträder inte omedelbart vid avgången. Insatsmedel har den avgångne medlemmen rätt att återfå sex månader efter avgången. Överskottsutdelningen har den avgångne medlemmen däremot rätt att uppbära i samma ordning som andra medlemmar, vilket innebär att eventuell överskottsutdelning kan komma att utbetalas både före och efter sexmånadersfristens utgång. Att insatsräntan enligt lag är begränsad framgår av 10 kap 2 §. Medlemmens rätt att återfå insats omfattar inte bara de insatser som han faktiskt har betalt. Inom föreningsbanksrörelsen är det vanligt att återbäring gottgörs medlemmarna på det sättet att dessa tillförs medlemmarnas insatskonton. Härigenom kan insatserna ökas efter hand. Däremot omfattar medlemmens krav på återbetalning inte årliga avgifter som eventuellt har erlagts under medlemstiden. Sådana avgifter förekommer inte inom föreningsbanksrörelsen. En medlem i en föreningsbank kan också delta med flera insatser. Alla de nu nämnda insatserna kan medlem återfå enligt reglerna i 1 §. I fråga om s.k. överskottsinsatser skall dock 3 § tillämpas. Den avgångne medlemmens rätt att återfå insatsen är inte ovillkorlig, utan begränsas av bestämmelserna i första stycket, som bl a anger att sådan återbetalning endast får ske om föreningsbankens behållna tillgångar enligt den per avgångsdagen upprättade balansräkningen räcker till för utbetalning utan att reservfonden eller uppskrivningsfonden behöver anlitas. Eftersom avgången bara kan äga rum vid utgången av ett räkenskapsår måste en balansräkning alltid finnas upprättad per den dagen. Det måste tyvärr konstateras att det råder en viss oklarhet såvitt gäller tolkningen av denna bestämmelse. Eftersom re- servfonden får sättas ned endast för att täcka sådan förlust som inte kan täckas med fritt eget kapital kan det ligga nära till hands att låta de avgångna medlemmarnas rätt att återfå sin insats bero på föreningsbankens redovisade resultat för det nästföregående räkenskapsåret. I så fall skulle förlusten täckas av en nedsättning av posten insatskapital. Denna tolkning synes vinna visst stöd av Hagbergh-Nisell; Lagen om ekonomiska föreningar, 5 uppl, s 58. Enligt Rodhe; Föreningslagen, 7 uppl, s 105 och s 111 bör dock bestämmelsen att reservfonden inte får anlitas endast ta sikte på den beslutade vinstutdelningen. Enligt Rodhe skulle detta innebära att beslutad vinstutdelning får motsvara högst det belopp som svarar mot den på medlemmen belöpande andelen av det fria egna kapitalet.

En annan tolkning av bestämmelsen, som det också kan finnas fog för, är att det vid prövningen av huruvida återbetalning av insats till avgången medlem kan ske, skall uppställas en schematisk balansräkning med samtliga tillgångar på aktivsidan och på passivsidan samtliga skulder jämte reservfonden och uppskrivningsfonden. Om mellanskillnaden mellan aktiv- och passivsida därvid blir så stor att beloppet minst svarar mot samtliga

medlemsinsatser kan utbetalning ske utan förnärmande av andra medlemmars rätt. Med denna tolkning skulle inte enbart rörelseresultatet för det nästföregående räkenskapsåret vara avgörande för huruvida återbetalning kan ske utan det totala samlade fria öppna sparandet (fria fonder) skulle ingå i bedömningsunderlaget. Utredningen avstår emellertid från att här uttala sitt stöd för någon av dessa tolkningar utan nöjer sig med peka på att denna oklarhet föreligger.

Ett annat krav för att återbetalning skall få äga rum är att detta kan ske utan förnärmande av övriga medlemmars rätt. Med det sagda torde avses bl a det fallet att alla medlemmarnas sammanlagda insatsbelopp överstiger föreningsbankens behållna tillgångar. Om avsättningar till reservfonden ännu inte har hunnit göras eller föreningsbanken redovisar vinst, skulle utbetalningar till avgångna medlemmar inte kunna hindras trots att utbetalningarna omöjliggör för de kvarvarande medlemmarna att få ut sina insatser. Sannolikt får de avgångna medlemmarna nöja sig med att återfå den del av sina insatser som svarar mot deras andel av föreningsbankens sammanlagda behållna tillgångar.

Av tredje stycket framgår att föreningsbankerna är oförhindrade att i sina stadgar begränsa medlemmarnas rätt att återfå sina insatser eller uppställa särskilda villkor för utbetalningen. Inom föreningsbanksrörelsen förekommer inte att medlemmarnas rätt till återbetalning begränsas, utom i det fallet att en förvärvare av en andel inte ansöker om medlemskap eller hans medlemsansökan avslås. En sådan förvärvare saknar enligt normalstadgarna rätt att få ut den på andelen belöpande insatsen och beslutade vinstutdelningen. I normalstadgarna föreskrivs emellertid att utbetalningen av den avgångnes insats sker med en femtedel om året i fem år efter utträdet ur föreningsbanken.

Den avgångne har som framgått rätt att utfå insatsen och andel av beslutad överskottsutdelning. Det bör framhållas att hans rätt inte omfattar en rätt att få del av föreningsbankens övriga sparade medel. Han saknar således rätt att få ut någon andel av reservfonden eller uppskrivningsfonden och inte heller kan han göra några anspråk på en andel av de fria fonderna. Det är först i samband med föreningsbankens upplösning en sådan rätt skulle kunna aktualiseras, men till följd av bestämmelser i de olika föreningsbankernas stadgar skall normalt eventuella överskott inte fördelas mellan medlemmarna utan tillfalla andra enheter inom föreningsbanksrörelsen. Om detta finns det regler i 11 kap.

Andra stycket

Den avgångne medlemmens rätt att utfå sin insats i föreningsbanken begränsas också av bestämmelserna i andra stycket, vari sägs att hans rätt att utfå insats skall bedömas enligt reglerna om skifte av föreningsbanks tillgångar om föreningsbanken inom sex månader efter avgången träder i likvidation eller beslut fattas inom samma tid om att föreningsbanken skall försättas i konkurs. Detta innebär att den avgångnes rätt i och för sig kvarstår men att utbetalningen och storleken av denna görs beroende av om det efter likvidations- respektive konkursförfarandet finns tillgångar kvar för att tillgodose medlemmarnas krav på att återfå sina insatser. Den avgångne medlemmen har därvid inte större rätt till återbetalning än andra medlem-

mar. Teoretiskt kan resultatet vid ett likvidationsförfarande bli att den avgångne medlemmen får ut ett större belopp än insatsen. Detta kan tänkas inträffa om det efter det att föreningsbankens fordringsägare tillgodosetts återstår tillgångar till ett sådant värde att den avgångne medlemmens andel därav överstiger hans insats. Genom föreskrifter i normalstadgarna har dock föreningsbankerna begränsat medlemmarnas rätt till andel av sådana överskott och i stället föreskrivit att överskottet skall tillfalla andra enheter inom föreningsbanksrörelsen. Enligt 2 kap 5 § 11 p måste föreningsbankernas stadgar alltid innehålla uppgift om hur det skall förfaras med föreningsbankens behållna tillgångar när föreningsbanken upplöses. Varken FbL eller JkL innehåller nämligen några regler om hur det i annat fall skall förfaras med de behållna tillgångarna.

Eftersom den avgångne medlemmens rätt att återfå insatsen inträder först sex månader efter avgången och denna alltid måste ske vid utgången av ett räkenskapsår, kan föreningsbanken alltid dessförinnan genom upprättande av resultat- och balansräkningar skaffa sig ett underlag för bedömningen av huruvida utbetalning av insatser kan ske eller om föreningsbanken skall träda i likvidation eller försättas i konkurs och därmed undgå skyldigheten att verkställa utbetalningarna.

Som framgår av 2 § kan den medlem som avgått och som uppburit insatsmedel i visst fall bli skyldig att återbära dessa medel.

Tredje stycket

Bestämmelsen i tredje stycket har berörts tidigare i anslutning till första stycket. De i detta senare lagrum intagna bestämmelserna anger vilken rätt en avgången medlem har att återfå sin insats från föreningsbanken. Denna rätt är emellertid inte att anse som en medlemmens minsta rätt utan anger vad som ska gälla i de fall som en föreningsbank inte berör frågan i sina stadgar. Det är nämligen föreningsbankerna obetaget rätten att i sina stadgar begränsa den avgångne medlemmens rätt att återfå sin insats eller att få del av beslutad vinstutdelning. Genom hänvisningen till andra stycket är det också föreningsbanken obetaget rätten att begränsa den avgångnes rätt att få del av tillgångarna om föreningsbanken inom sex månader efter avgången trätt i likvidation eller försatts i konkurs. Inskränkningar i den avgångnes rätt att återfå insats och få del av beslutad överskottsutdelning får emellertid inte begränsas i vissa fall. De avsedda fallen är desamma som avses med undantagsbestämmelsen i 3 kap 5 §. I detta senare lagrum sägs att medlem i vissa fall har en ovillkorlig rätt till utträde vid den tidpunkt som lagen anger, nämligen vid utgången av det räkenskapsår som infaller näst efter en månad efter uppsägningen. De avsedda fallen föreligger då föreningsbanken beslutat om ändring av stadgarna innebärande att medlemmarnas förpliktelser att erlägga insatser eller avgifter till föreningsbanken ökas, rätt till årsvinst inskränks, rätt till föreningsbankernas behållna tillgångar vid dess upplösning inskränks, rätt till återbetalning av insatser inskränks, eller utträde ur föreningsbanken försvåras, samt då föreningsbanken beslutat att genom fusion uppgå i en annan föreningsbank. Om medlem säger upp sig till utträde ur föreningsbanken med anledning av att föreningsbanken fattat något av dessa beslut äger han alltid avgå inom den i lagen angivna tiden och han äger dessutom enligt det förevarande lagrummet alltid den rätt att återfå

sin insats och del av beslutad överskottsutdelning som han har enligt det första stycket och de tidigare gällande stadgarna.

2 § Om föreningsbanken försätts i konkurs på ansökan som har gjorts inom ett år från det medlem avgick, är den avgångne skyldig att återbetala vad han har utfått av sin insats, i den mån det behövs för att betala föreningsbankens skulder.

Paragrafen motsvaras av 16 § 2 mom FL.

Sedan medlemmarna betalt insats i en föreningsbank och medlemmarnas insatskonton vuxit genom insättning av medlemmarna tillkommande återbäringar redovisas dessa medel i föreningsbankens balansräkning under begreppet Insatskapital. Detta jämte reserv- och uppskrivningsfonderna utgör föreningsbankens bundna egna kapital enligt definitionen i 9 kap. 7 § andra stycket. Det bundna egna kapitalet utgör ett mått på föreningsbankens soliditet. Kapitaltäckningsbestämmelsen i 5 kap. 7 § föreskriver dessutom att det egna kapitalet måste vara av viss storlek, ställt i förhållande till en central föreningsbanks jämte anslutna lokala föreningsbankers placeringar, varmed i detta sammanhang förstås tillgångar och ingångna garantiförpliktelser. Trots att en föreningsbanks insatskapital hänförs till det bundna kapitalet, finns det som framgått risk för att detta minskar därigenom att ett flertal medlemmar säger upp sig till utträde ur föreningsbanken och får ett krav på föreningsbanken om återbetalning av insatserna. För föreningsbankens fordringsägare kan det i sin tur innebära att föreningsbankens ställning genom utbetalningarna allvarligt försämras och deras möjligheter att erhålla betalning för sina fordringar minskar. I syfte att förbättra insatskapitalets ställning som bundet kapital och för att undvika att en föreningsbanks fordringsägare, d.v.s. ytterst insättarna i den centrala föreningsbanken, skall behöva lida skada på grund av återbetalningar till avgångna medlemmar föreskrivs i 2 § att den avgångne medlemmen är skyldig att återbetala vad han erhållit av föreningsbanken om föreningsbanken försätts i konkurs på en ansökan som har gjorts inom ett år från det medlemmen avgick. Den avgångne medlemmens skyldighet att till föreningsbanken betala tillbaka vad han uppburit omfattar enligt ordalydelsen endast återbetalda insatsmedel och inte vad han uppburit av beslutad överskottsutdelning. Skyldigheten är inte heller ovillkorlig. Om föreningsbankens borgenärer i konkursen får full utdelning för sina fordringar behöver den avgångne medlemmen inte betala tillbaka den återbetalda insatsen alls. Han behöver således inte med sin insats öka de behållna tillgångar som medlemmarna, sedan fordringsägarna tillgodosetts, är hänvisade att söka återfå sina insatser ur. Om föreningsbanken inte behöver hela det utbetalda insatsbeloppet för att tillgodose sina fordringsägare i konkursen skall de avgångna medlemmarnas skyldighet begränsas till vad som behövs för detta och mellan dem fördelas proportionellt.

3 § En medlem som deltar i föreningsbanken med ett högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut det överskjutande beloppet utan att avgå ur föreningsbanken. Angående uppsägningen och medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och skyldighet att återbära vad han fått ut gäller 3 kap. 4 § första stycket samt 1 och 2 §§ detta kapitel i tillämpliga delar. Vid tillämpningen av bestämmelserna i 1 § skall tiden räknas från den utgång av ett räkenskapsår som infaller närmast efter en månad eller den längre tid, högst sex månader, som har bestämts i stadgarna, från det uppsägningen har skett. Härutöver gäller att sådant

insatsbelopp får utbetalas endast om det kan ske med hänsyn till bestämmelserna i 5 kap. 7 §.

Paragrafen motsvaras av 16 a § FL, vilken infördes i FL år 1967. Bakgrunden var den att det hade blivit möjligt att delta i en ekonomisk förening med mer än en insats och detta förekom inte sällan inom jordbrukskooperationen. Eftersom FL medgav återbetalning av insatser till medlemmarna endast i samband med utträde ur föreningen eller i samband med nedsättning av insatskapitalet (se 7 kap 16 § andra stycket), uppstod tveksamhet huruvida den medlem som deltog i en förening med en större insats än han var skyldig till, kunde få ut överskottsinsatsen från föreningen utan att avgå ur föreningen. Sedan det befunnits att detta inte var möjligt tillkom bestämmelsen i den förevarande paragrafen.

Inom föreningsbanksrörelsen är det inte ovanligt att medlem deltar med större insats än han är skyldig till. Medlemmens insatskonto ökas enligt stadgarna med erhållna återbäringar intill dess insatsen nått en viss angiven storlek. Insatskontot kan därefter ökas på samma sätt om medlemmen och föreningsbanken kommer överens om det.

En medlem i en föreningsbank har rätt att utan att utträda ur föreningsbanken erhålla den överskottsinsats han, utan att vara skyldig till det, deltar i föreningsbanken med. Emellertid är inte denna rätt ovillkorlig. Som tidigare nämnts utgör insatskapitalets storlek ett mått på föreningsbankens soliditet och för föreningsbankens borgenärer är det av betydelse att insatskapitalet inte minskar. En sådan minskning kan inträda bl.a. på grund av att medlemmarna i föreningsbanken kräver att få ut sina överskottsinsatser. Det har därför inte ansetts att utbetalning av överskottsinsatser skall kunna ske utan vidare och FbL uppställer vissa villkor för att utbetalning skall få ske. Dessa villkor är gemensamma med de villkor som gäller för att avgången medlem skall få ut sin insats. Därtill kommer emellertid att utbetalning inte får äga rum om detta innebär att kapitalkravet enligt 5 kap 7 § därefter inte kan uppfyllas. Detta innebär att medlemmen i sådant fall måste vänta och först vid ett senare tillfälle kan erhålla sin överskottsinsats. Detta följer av att det uppställs förbud för föreningsbanken att verkställa utbetalningen om denna inte kan äga rum med hänsyn till kapitaltäckningsbestämmelsen. Medlemmen står alltså i princip kvar vid sitt krav att erhålla överskottsinsatsen i motsats till vad som annars anses gälla om medlems rätt att återfå insats. Denna rätt torde nämligen normalt förverkas om utbetalning inte får ske på grund av reglerna i 1 § första stycket.

Medlemmen har inte rätt att omedelbart erhålla sin överskottsinsats. Han måste i den ordning som stadgarna föreskriver anmäla till föreningsbanken att han vill erhålla överskottsinsatsen. Rätten till återbetalning inträder därefter vid samma tidpunkt som avgången ur föreningsbanken sker efter uppsägning av medlemskapet, nämligen vid utgången av det räkenskapsår som infaller närmast efter en månad eller den längre tid, högst sex månader, som har bestämts i stadgarna från det uppsägning skett. I enlighet med bestämmelserna i 1 § första stycket sker utbetalningen sex månader därefter under förutsättning att hinder däremot inte föreligger enligt 1 §. Skyldighet att till föreningsbanken återbetala utbetalade insatsmedel kan också enligt 2 § inträda om föreningsbanken sedermera försätts i konkurs. Slutligen får,

som tidigare nämnts, utbetalning äga rum endast om det kan ske med hänsyn till kapitaltäckningsbestämmelsen i 5 kap 7 §. I motsats till vad som gäller enligt FL behöver emellertid inte av medlemsförteckningen framgå vilka krav på återbetalning av överskottsinsatser som framställts av medlemmarna (se 3 kap 6 §). Däremot skall det av förvaltningsberättelsen framgå summan av de insatsbelopp som sagts upp till återbetalning (9 kap 9 §).

7.2.5 5 kap. Rörelsen

I gällande JkL finns under rubriken Rörelsen i 30 – 42 §§ intagna bestämmelser som i olika avseenden reglerar den rörelse som föreningsbankerna får bedriva. Någon motsvarighet till dessa regler finns naturligen inte i FL. Paragraferna överensstämmer däremot i stort med 53 – 70 §§ BL. Före 1968 års samordnade banklagstiftning avvek reglerna om rörelsen i JkL avsevärt från motsvarande bestämmelser i BL. Huvudsyftet med 1968 års samordnade banklagstiftning var att bringa rörelsereglerna i de olika bankinstitutgruppernas lagar i så nära överensstämmelse med varandra som möjligt. I dag skiljer sig reglerna från varandra endast i vissa avseenden. Skillnaderna är mestadels betingade av de för föreningsbanksrörelsen speciella förhållandena, men det förekommer också avvikelser som är betingade av historiska skäl.

Av utredningens ursprungliga direktiv framgick att det i utredningens uppgift inte ingick att förutsättningslöst ompröva rörelsereglerna. Utredningsuppgiften angavs vara denna:

> Sammanfattningsvis bör utredningen såvitt gäller de tre bankinstitutgruppernas rörelseregler inte avse någon genomgripande översyn annat än i fråga om kapitaltäckningsreglerna. Förslag till ändring i övriga rörelseregler bör framläggas endast på de punkter där jämkningar i de gällande reglerna framstår som angelägna mot bakgrund av utvecklingen efter år 1968.

I tilläggsdirektiv den 26 juni 1980 (Dir. 1980:58) tillades utredningen vissa ytterligare uppgifter. Enligt dessa direktiv skulle utredningen bl.a. närmare undersöka det formella säkerhetskravet och frågor med anknytning till bankbolagens nationella och internationella struktur.

I beslut den 18 mars 1982 överlämnade regeringen åt utredningen uppdraget att lägga fram förslag till sådana ändringar i banklagstiftningen att bankerna eller dotterbolag till dem skulle genom att förvärva aktier och lämna förlagslån kunna erbjuda riskvilligt kapital åt mindre och medelstora företag.

Banklagsutredningen har i delbetänkanden behandlat följande frågor med anknytning till rörelsereglerna:

1. Nya kapitaltäckningsregler för bankerna (Ds E 1978:4). Utredningsförslaget har föranlett lagstiftningsåtgärd (SFS 1979:1052).
2. Blancokrediter och bankkontorsetablering (Ds E 1979:5). Utredningens förslag, som innebar en utvidgning av den ram inom vilken bankerna tillåts lämna krediter utan formell säkerhet, har genomförts (SFS 1979:1115). Likaledes har utredningens förslag om ändrade regler för bankkontorsetablering föranlett lagstiftningsåtgärd (SFS 1980:1007).
3. Det formella säkerhetskravet och banks rätt att medverka vid finansie-

ringen av mindre och medelstora företag genom förvärv av aktier m.m. (Ds E 1982:3). Utredningens förslag om en helt ny utformning av säkerhetsbestämmelsen har ännu inte föranlett lagändring. Samma gäller för utredningens förslag om ökade möjligheter för bank att medverka vid finansieringen av mindre och medelstora företag.

Som framgått har utredningens förslag föranlett lagändringar utom såvitt avser förslag framlagda i det senast avlämnade delbetänkandet. Här bör anmärkas att utredningen valt att i det nu förevarande förslaget föra in den tidigare föreslagna nya säkerhetsbestämmelsen (9 §), medan däremot de ändringar i förvärvsbestämmelserna som gav bankerna ökade möjligheter att erbjuda de mindre och medelstora företagen riskkapital inte har förts in.

Genom beslut den 5 maj 1983 tillsatte regeringen en kommitté med uppgift att se över kreditmarknadens struktur (Dir 1983:38). I samband med detta begränsades banklagsutredningens uppdrag (Dir 1983:42) och kom, såvitt avsåg reglerna om bankinstitutens rörelse, att omfatta endast de rörelseregler som utredningen ansåg det vara angeläget att vidta ändringar i och som inte omfattades av det nya kommittéuppdraget.

Banklagsutredningens nu framlagda förslag till rörelseregler för föreningsbankerna bygger på de nu gällande reglerna. Med få undantag har i bestämmelserna vidtagits endast smärre ändringar. Utredningen har emellertid i ett par frågor sett sig oförhindrad att föreslå genomgripande förändringar av de nu gällande reglerna. Bland de bestämmelser som har blivit föremål för mer omfattande förändringar kan nämnas kreditjävsbestämmelsen (13 §), bestämmelsen om s.k. bundna lån (15 §) och upplåningsbestämmelsen (16 §). Därutöver har föreslagits en ny bestämmelse. Utredningen föreslår nämligen att föreningsbankerna med vissa begränsningar tillåts förvärva fordringar (3 §). I ett fall har utredningen underlåtit att överföra en paragraf från JkL:s rörelseavsnitt till förslaget. I 42 § JkL upptas en bestämmelse som förbjuder föreningsbank att vid beviljande av kredit göra förbehåll om att kreditbeloppet eller del av detta skall sättas in hos den centrala föreningsbanken för längre tid än sex månader eller på längre tids uppsägning än sex månader. Bestämmelsen, som i sin helhet stämmer överens med 65 § BL, fördes in i JkL år 1969. I BL togs emellertid bestämmelsen in redan år 1933 efter ett förslag av 1924 års banklagskommitté. Av förarbetena kan utläsas att bestämmelsen syftade till att förhindra utfärdandet av s.k. konstgjorda depositionsbevis d.v.s. sådana depositionsbevis, i regel utställda på lång tid, som lämnades såsom valuta för beviljat lån. Kommittén anförde att sådana transaktioner som man genom den föreslagna bestämmelsen ville förhindra kunde vara ägnade att ogynnsamt påverka penningvärdet. För bankerna, som vid lånens beviljande icke behövde utbetala något belopp, förelåg frestelse att icke underkasta kreditfrågan en tillräckligt noggrann prövning. Erfarenheten hade visat, att banker utfärdat dylika bevis i sådan omfattning att dessa, då de förföll till betalning, kunde vålla svårigheter. Å andra sidan uttalades att bank exempelvis vid växeldiskontering kunde ha anledning föreskriva att viss del av valutan tills vidare skulle innestå i banken såsom förstärkning av säkerheten eller till dess något särskilt villkor för ytterligare utbetalning blivit uppfyllt. En avvägning mellan dessa olika synpunkter föranledde införandet av denna regel i 65 § BL

(NJA II 1933 s 173-176).

I dag framstår regeln i 42 § JkL som uppenbart föråldrad. Hela frågan om ett kvarhållande tills vidare i banken av viss del av lånevalutan är ett detaljspörsmål som knappast kräver en särskild bestämmelse i banklagstiftningen. De skäl som ursprungligen motiverade att bestämmelsen infördes i BL saknar i dag bärkraft. Över huvud taget utfärdas numera inga depositionsbevis. Ett kvarhållande tills vidare av lånevalutan eller en del därav kan många gånger vara en helt naturlig åtgärd. Utredningen har därför inte fört över denna paragraf till förslaget.

Utredningen föreslår vidare att de olika avsnitten i rörelsekapitlet skall ges särskilda rubriker. Detta torde avsevärt underlätta förståelsen av kapitlet i dess helhet. Utredningen har i inledningen till de olika avsnitten närmare redogjort för de bestämmelser som återfinns i avsnittet och deras inbördes förhållande till varandra och till andra regler i detta kapitel.

En målsättning vid arbetet med att utforma reglerna om föreningsbankernas rörelse har varit att försöka undanröja de olikheter som alltjämt finns i detta avsnitt mellan BL och JkL. Detta har resulterat i vissa förändringar av reglerna i FbL. Emellertid kvarstår alltjämt vissa skillnader. Dessa skillnader har föranletts av huvudsakligen två olika omständigheter. Föreningsbanksrörelsens speciella organisationsform förutsätter att den centrala föreningsbanken åläggs ett särskilt ansvar för den bankmässiga verksamheten som bedrivs inom gruppen; alltså också i de anslutna lokala föreningsbankerna. Vidare tillåts föreningsbankerna alltjämt inte att i någon form själva etablera sig i utlandet. Utlandsrörelsen förutsätts i stället bedrivas av Föreningsbankernas Bank för föreningsbanksrörelsens gemensamma räkning.

7.2.5.1 Verksamhet

Reglerna om föreningsbankernas verksamhet är uppbyggda på det sättet att den yttre ramen för deras tillåtna verksamhet anges i 1 §. Föreningsbankerna får således aldrig ägna sig åt en verksamhet som inte har en naturlig anknytning till in- och utlåningsrörelsen. Inom denna yttre ram är emellertid föreningsbankernas verksamhet begränsad i vissa avseenden. Dessa begränsningar finns intagna i 2 – 4 §§. I 2 § anges att föreningsbankerna har rätt att förvärva och driva handel med endast viss i paragrafen angiven egendom. Med uttrycket "driva handel med" avses sådana förvärv som sker för egen räkning och i den bestämda avsikten att den ifrågavarande egendomen senare skall avyttras. I 2 § sägs avslutningsvis att föreningsbank får för egen räkning förvärva egendom som anges i 3 – 6 §§. I 3 § föreslås att föreningsbankerna skall tillåtas förvärva fordringar under förutsättning att fordringarna är av viss i paragrafen särskilt angiven beskaffenhet. Förslaget innebär emellertid inte att föreningsbankerna ges rätt att förvärva fordringar i det bestämda syftet att driva handel med fordringarna. I 4 § anges den egendom som föreningsbankerna får förvärva men inte driva handel med. Gemensamt för den i paragrafen angivna egendomen är att förvärven förutsätts ske i syfte att ge föreningsbanken sådana tillgångar som behövs för att kunna driva rörelsen på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt. I vissa fall tillåts emellertid föreningsbankerna att förvärva även annan än sådan egendom som anges i 2 – 4 §§. Regler om dessa undantag finns i 5 och 6 §§.

Enligt dessa paragrafer tillåts föreningsbankerna att i vissa särskilt angivna fall förvärva även sådan egendom som föreningsbanken annars inte hade kunnat förvärva. Även om det förutsätts att egendomen senare skall avyttras är det inte fråga om sådan handel som avses i 2 §. Enligt 5 § får en central föreningsbank förvärva aktier som ingår i en emission i vilken föreningsbanken medverkat. Underförstått skall syftet med förvärvet här vara att underlätta emissionen. Om en central föreningsbank driver fondkommissionsrörelse får föreningsbanken också i viss utsträckning för att underlätta fondkommissionsrörelsen förvärva aktier, emissionsbevis samt andelar i aktiefond och i ekonomisk förening. I 6 § ges föreningsbanken möjlighet att förvärva snart sagt all typ av egendom i de fall förvärvet sker i syfte att skydda en fordran, dvs. minska eller eliminera en kreditförlust. I första hand avses här förvärv av egendom som utgör säkerhet för en fordran, men även annan egendom kan komma i fråga. Denna sammanfattning av bestämmelserna om föreningsbankernas verksamhet har lämnats i syfte att åskådliggöra uppbyggnaden av rörelsereglerna under denna rubrik. Den har avsiktligt inte gjorts detaljerad eftersom de olika bestämmelserna mer utförligt kommenteras i anslutning till de olika paragraferna.

1 § En föreningsbank får låna ut pengar och i den ordning som följer av denna lag anskaffa medel till utlåningen samt med den inskränkning som följer av 2 §, driva annan verksamhet som står i samband därmed.

Om rätt för en central föreningsbank att driva fondkommissionsrörelse finns det bestämmelser i fondkommissionslagen (1979:748).

En lokal föreningsbank får inte utan tillstånd av bankinspektionen ta emot värdehandlingar till förvaring och förvaltning.

Paragrafen, som motsvarar 30 § JkL, anger föremålet för verksamheten (7 kap. 1 § BAL).

Innan utredningen närmare går in på den nu aktuella paragrafen bör bankrörelsedefinitionen beröras något. Definitionen finns intagen i 1 § andra stycket i den av utredningen föreslagna för de tre bankinstitutgrupperna gemensamma bankrörelselagen. Där sägs att med bankrörelse skall förstås sådan verksamhet i vilken ingår inlåning från allmänheten på räkning som av bank allmänt används. Syftet med bankrörelsedefinitionen är att förhindra att andra än banker driver den för banker mest kännetecknade verksamheten, dvs. den bankmässiga inlåningen. Den som utan tillstånd driver bankrörelse straffas med böter eller fängelse. Definitionen har således endast en negativ betydelse. Som sådan anger den inte exakt och uttömmande vad som skall anses utgöra bankrörelse. Med hänsyn till den till definitionen kopplade straffbestämmelsen har det ansetts tillräckligt att endast ange karaktären av den rörelse som lagen anser vara kärnan i bankrörelsen och som därför skall förbehållas åt vissa rättssubjekt.

I *första stycket* anges den yttre ramen för föreningsbankernas verksamhet. Denna yttre ram har i FbL definierats på ett annat sätt än i BAL. Detta beror på de för de lokala föreningsbankerna föreskrivna begränsningarna i rätten att anskaffa medel för utlåningen. I överensstämmelse med gällande lag hänvisas i första stycket till dessa bestämmelser. Av grundläggande betydelse är bestämmelserna i 1 kap. 4 §, vari sägs dels att en lokal föreningsbank inte får för egen räkning låna in pengar från allmänheten och dels att en lokal

föreningsbank inte utan den centrala föreningsbankens medgivande får förskaffa sig kredit från annan än denna. Vidare anges i 16 § i detta kapitel att en lokal föreningsbank aldrig får anskaffa medel till utlåningen genom att utfärda s.k. masspapper, exempelvis obligationer och förlagsbevis. Den grundläggande tanken bakom detta system är att det bör vara den centrala föreningsbanken som är formellt ansvarig för gruppens externa förbindelser och att de lokala föreningsbankerna i huvudsak skall ha endast en borgenär; den centrala föreningsbanken.

Ramen för föreningsbankens verksamhet är med avsikt beskriven tämligen vagt och har därmed den fördelen att kunna anpassas till utvecklingen på bankområdet. I praxis har närmare bestämts vad som får anses ha samband med den centrala bankverksamheten, in- och utlåningen. Sådan verksamhet torde i allmänhet kunna utpekas utan svårighet, t.ex. inkassorörelse, beviljande av bankgaranti, mottagande av värdehandlingar till förvaring och förvaltning. Enligt 2 kap. 5 § 4 skall i stadgarna anges de rörelsegrenar som föreningsbanken avser att driva. Till följd av denna bestämmelse kommer oktroj- och stadfästelseprövningen att innefatta en granskning av att föreningsbankens planerade verksamhet inte går utöver den i detta stycke beskrivna ramen för verksamheten.

Enligt 4 § första stycket 5 får central föreningsbank förvärva aktier och andelar i vissa typer av företag. I normalfall bör gälla att en föreningsbank inte utanför banken, t.ex. i ett dotterföretag, skall få driva sådan verksamhet som inte kan drivas inom föreningsbanken. Utvecklingen har inneburit att bankerna i allt större utsträckning har i dotterföretag börjat driva verksamheter av de mest skiftande slag. Här kan nämnas t.ex. marknadsföring, revisionsverksamhet, värdetransporter och bevakning. Enligt direktiv 1983:38 ankommer det på kommittén som har till uppgift att se över kreditmarknadens struktur att kartlägga och utvärdera bankernas och även bankorganisationernas engagemang i svenska och utländska bolag och andra företag samt att lägga fram förslag till de regler eller riktlinjer som anses behövliga. Utredningen berör därför inte närmare frågan huruvida den beskrivna utvecklingen bör ge upphov till ändring i gällande rätt.

Inom de gränser för föreningsbankernas verksamhet som dras upp i detta stycke råder emellertid en viss inskränkning. Inskränkningen följer av 2 § som i sin tur hänvisar till 3 – 6 §§. I 2 § anges att föreningsbank får för egen räkning förvärva och driva handel med endast viss däri angiven egendom. Av 3 – 6 §§ följer att föreningsbanken för egen räkning därutöver i flera fall för vissa ändamål får förvärva i dessa paragrafer uppräknad egendom. Annan än i 2–6 §§ nämnd egendom får således föreningsbank inte förvärva för egen räkning. Föreningsbank får inte heller för egen räkning driva handel med annan egendom än den som nämns i 2 §.

I fondkommissionslagen finns bestämmelser om att bankinspektionen under vissa förutsättningar kan lämna bankinstitut tillstånd att driva fondkommissionsrörelse samt bestämmelser om vad som gäller för sådan rörelse. I *andra stycket* har förts in en erinran om detta. Endast central föreningsbank kan ges sådant tillstånd.

I det *tredje stycket* sägs att en lokal föreningsbank inte utan tillstånd av bankinspektionen får ta emot värdehandlingar till förvaring och förvaltning. Enligt JkL måste också en central föreningsbank ha sådant tillstånd för att få

driva notariatrörelse. Numera har de centrala föreningsbankerna nått sådan storlek att dessa utan undantag bör kunna anförtros denna uppgift. De kriterier efter vilka bankinspektionen skall bedöma den föreningsbank som ansöker om tillstånd att driva notariatrörelse anges i dag i lagen. Detta har av utredningen ansetts vara onödigt och bestämmelserna har därför inte förts över till FbL. Det finns emellertid anledning att ställa särskilda krav på den lokala föreningsbank som ansöker om tillstånd att driva notariatrörelse i fråga om storlek och organisation, eftersom den lokala föreningsbanken förutsätts normalt kunna erbjuda sina kunder denna service genom anlitande av den centrala föreningsbanken.

2 § En föreningsbank får för egen räkning förvärva och driva handel med endast mynt, sedlar, växlar, checkar och anvisningar samt obligationer, förlagsbevis och andra fordringsbevis avsedda för den allmänna marknaden. Därutöver får föreningsbanken för egen räkning förvärva egendom som anges i 3 - 6 §§.

Paragrafen motsvarar 31 § JkL (7 kap. 2 § BAL). Tillsammans med 3 – 6 §§ reglerar denna paragraf föreningsbankens rätt att förvärva egendom.

Förarbetena till denna paragraf liksom till flertalet paragrafer i rörelsekapitlet är mycket knapphändiga. En motsvarighet till denna paragraf infördes första gången i 1942 års jordbrukskasseförordning.

I samband med tillkomsten av 1968 års samordnade banklagstiftning bringades dessa bestämmelser i nära överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i BL och SpL.

Den senaste förändringen av 31 § JkL innebar att förbudet för föreningsbankerna att förvärva förlagsbevis avskaffades år 1979 på förslag av kapitalmarknadsutredningen.

Utredningens förslag tar i denna paragraf med vissa smärre förändringar upp den gällande huvudregeln om föreningsbanks rätt att förvärva och driva handel med egendom. De förändringar som vidtagits är följande.

I första meningen räknas den egendom upp som föreningsbank får för egen räkning förvärva och driva handel med. Förvärvet – som får anses vara det fundamentala – har därvid lyfts fram. Bland den egendom som uppräknas i JkL saknas här guld. Föreningsbankernas rätt att driva handel med guld torde numera sakna praktisk betydelse. Bestämmelsen har därför uteslutits ur paragrafen. Som framgår av proposition 1968:143 inbegrips i begreppet mynt även sedlar. Detta har kommit till direkt uttryck i lagtexten. Med mynt och sedlar avses såväl svenska som utländska mynt och sedlar. Det bör dock påpekas att föreningsbank för att kunna driva handel med utländska mynt och sedlar måste ha riksbankens tillstånd enligt 2 § valutaförordningen (1959:264). I egendomsuppräkningen nämns vidare obligationer och förlagsbevis. Som framgår har uppräkningen efter hand kompletterats. Obligationer och förlagsbevis utgör fordringsbevis som är avsedda för den allmänna rörelsen. Detta kommer till bättre uttryck i lagtexten genom att ordet "samt" förs in mellan "anvisningar" och "obligationer". Uttrycket "andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar" har ersatts med "andra fordringsbevis avsedda för den allmänna marknaden". Ändringen avser endast att underlätta förståelsen av bestämmelsen. Det nuvarande uttrycket härstammar ursprungligen från 1914 års stämpelavgiftsförordning och har – trots att beteckningen utgått ur stämpelskattelagen – fått kvarstå i denna paragraf.

(Se även 4 § skuldebrevslagen 1936:81).

Utöver den i första meningen omnämnda egendomen får föreningsbanken för egen räkning förvärva sådan egendom som anges i 3 – 6 §§. Detta framgår av paragrafens andra mening. Föreningsbanken får dock endast förvärva denna egendom och tillåts således inte – i överensstämmelse med gällande rätt – att driva handel med denna.

3 § En föreningsbank får förvärva annan fordran än sådan som avses i 2 § om det låneavtal på vilket fordran grundas har sådant innehåll att föreningsbanken själv vid förvärvstillfället kunnat bevilja krediten.

Paragrafen, som ger föreningsbanken rätt att under vissa förutsättningar förvärva fordringar som inte är avsedda för den allmänna marknaden, saknar motsvarighet i JkL (7 kap. 3 § BAL).

I föregående paragraf har redogjorts för föreningsbankens rätt att förvärva växelfordringar och andra fordringar avsedda för den allmänna marknaden, typ obligationer och förlagsbevis. Av förarbetena till gällande banklagstiftning återfinns inte några skäl som talar mot att ge föreningsbanken en vidgad rätt till fordringsförvärv, dvs. förvärv av sådana fordringar som ligger utanför i 2 § angivna kategorier fordringar. Bankföreningen har framfört önskemål om att bankerna bör ges rätt att förvärva andra fordringar än sådana som är avsedda för den allmänna rörelsen. I anslutning till motsvarande bestämmelse i BAL (7 kap. 3 §) har bankföreningens hemställan utförligt redovisats.

Under den senaste tjugoårsperioden har kreditgivningen i allt större omfattning kommit att ske i former som delvis är nya och delvis är vidareutvecklingar av bankernas traditionella kreditgivning. Sådana former är t.ex. factoring och leasing. Vissa av de traditionella kreditformerna har däremot minskat i betydelse. Växelinstitutet är ett exempel på detta. Bankerna själva har bl.a. på grund av banklagstiftningens utformning i viss utsträckning varit förhindrade att delta i denna utveckling av nya finansieringsformer. I finansbolag, helt eller delvis ägda av bank, har emellertid bankerna indirekt kunnat använda sig av flertalet av de nya formerna för kreditgivningen.

I likhet med vad utredningen föreslår skall gälla för affärsbankerna bör en föreningsbank få förvärva en fordran, om låneavtalet på vilken fordran grundas har ett sådant innehåll att föreningsbanken själv vid förvärvstillfället kunnat bevilja krediten. En föreningsbank skall således vid ett fordringsförvärv inte kunna kringgå banklagstiftningens bestämmelser om kreditgivningen. Fordringsförvärvet skall uppfylla de grundläggande krav som nu ställs på kreditgivningen. Detta innebär att trygghet för förbindelsens fullgörande skall krävas som förutsättning för förvärvet. Fordringar av förlagskaraktär eller vinstandelskaraktär får inte förvärvas. Inte heller skuldebrev innehållande villkor om konverteringsrätt får förvärvas. I 15 § sägs att förfallotiden för lån skall bestämmas så att den är förenlig med villkoren för föreningsbankens förbindelser. Även den grundläggande regel som innebär att balans skall råda mellan en föreningsbanks in- och utlåning bör självfallet gälla. Vidare bör också i fråga om fordringsförvärv beaktas den samlade riskbedömning som enligt 12 § skall ske vid kreditgivning. Den däri upptagna

bestämmelsen om begränsning av banks enhandsengagemang gäller sålunda för en föreningsbanks samtliga fordringsplaceringar. I FbL föreslås av detta skäl en ny utformning av den bestämmelsen. Slutligen bör de i 13 § upptagna jävsreglerna avseende krediter också gälla i fråga om förvärv av fordringar för vilka i den paragrafen nämnda personer är betalningsansvariga. Från kapitaltäckningssynpunkt uppstår inga problem, eftersom det i detta sammanhang inte görs någon skillnad i fråga om placeringarna. Samma täckningskrav gäller oavsett om en fordran hänförs till utlåningen eller till placering på grund av en förvärvad revers.

Bestämmelsen har placerats i en särskild paragraf. Den föreslås inte bli införd i 2 §, eftersom föreningsbank inte bör tillåtas att driva handel med dessa fordringar. En fordran som föreningsbanken förvärvat skall placeras i föreningsbankens kreditportfölj. Föreningsbanken är givetvis oförhindrad att lyfta av krediten till annat kreditinstitut. Övertagande av lånefordringar från annat kreditinstitut för uppläggning av lån i föreningsbankens böcker får för övrigt enligt praxis redan anses ingå som ett led i utlåningsverksamheten. Att en föreningsbank har förvärvat en fordran får för gäldenären anses ha en alldeles särskild betydelse. Fordringsförvärvet är ju i princip att betrakta som en bankkredit. De avlyft av fordringar som ovan nämnts bör således vara för föreningsbanken naturliga avlyft.

4 § En föreningsbank får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda föreningsbanken eller ansluten lokal föreningsbank lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,
2. aktie eller andel i företag, som uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1. angivna ändamålet,
3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet som föreningsbanken äger, eller till lokaler, som föreningsbanken i övrigt innehar,
4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i föreningsbanken eller i ansluten lokal föreningsbank,
5. aktie eller andel i svenskt företag, vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant företag,
6. annan banks rörelse, om övertagandet inte kan anses vara till skada för det allmänna och i de fall förvärvet avser hela eller en icke obetydlig del av rörelsen, endast om regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen lämnar tillstånd till förvärvet.

Endast en central föreningsbank får förvärva egendom som avses i första stycket 5. För sådana förvärv krävs

1. bankinspektionens tillstånd, om det ifrågavarande företaget tillgodoser för föreningsbanker gemensamma intressen, och
2. regeringens tillstånd i andra fall än de som nämnts under 1.

För förvärv av aktier i Föreningsbankernas Bank krävs dock inget tillstånd.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 32 § första – fjärde styckena JkL (7 kap. 4 § BAL).

Direkta regler i författningarna angående föreningsbankernas förvärvsrätt förelåg först i 1942 års jordbrukskasseförordning. Dessförinnan angavs dock redan i 1930 års författningar angående centralkassa och jordbrukskassa att dessa inte fick idka annan rörelse än penningrörelse. 1950 års jordbrukskas-

seutredning föreslog en liberalisering av reglerna om föreningsbankernas förvärvsrätt och de föreslagna ändringarna hade utarbetats med beaktande av motsvarande stadganden i affärsbankslagstiftningen och sparbankslagstiftningen. En viktig nyhet var att de centrala föreningsbankerna enligt förslaget tilläts att intill ett belopp motsvarande hälften av det egna kapitalet fritt förvärva aktier eller andelar i sammanslutning, som skulle ha till uppgift att tillgodose för föreningsbanker gemensamma intressen. Utredningsförslaget utsattes för viss kritik och bestämmelsen omarbetades vid departementsbehandlingen. Den ram inom vilken förvärv av aktier eller andelar i vissa sammanslutningar fick ske begränsades till tio procent av det egna kapitalet. Inom samma ram fick också de centrala föreningsbankerna utge tillskott i övrigt till dessa sammanslutningar. Vidare uppställdes vissa krav för att föreningsbank skulle få förvärva fast egendom. Beslutet om förvärvet skulle godkännas av dels stämman med viss särskild röstmajoritet och dels av riksorganisationen. År 1963 tillades ett nytt stycke till paragrafen vari central föreningsbank gavs rätt att utanför ramen om tio procent av det egna kapitalet efter bankinspektionens medgivande lämna tillskott till sammanslutning med uppgift att tillgodose för föreningsbankerna gemensamma ändamål, under förutsättning att det tillskjutna kapitalet inte grundade in- eller upplåningsrätt hos föreningen eller bolaget. Den samordning av bankinstitutens rörelseregler som företogs år 1968 medförde för föreningsbankernas del relativt omfattande förändringar av dessa förvärvsbestämmelser. Reglerna i denna paragraf anpassades nära till motsvarande regler i BL. Utvecklingen därefter, som har varit gemensam med sparbankslagstiftningen, har inneburit att föreningsbankerna givits ytterligare möjligheter att tillskjuta medel till kreditaktiebolag och att förvärva aktier i annat svenskt aktiebolag, allt under förutsättning att bankinspektionen lämnat tillstånd. I 32 § andra stycket JkL föreskrivs att stämman har beslutanderätt i ärenden om förvärv av egendom för bankverksamheten, om annat inte följer av föreningsbankens stadgar. Det står således föreningsbanksstämman fritt att delegera beslutanderätten till styrelsen i den omfattning den anser det vara befogat. Det sagda gäller förvärv av fast egendom, tomträtt och aktier i bankfastighetsbolag samt även ombyggnad av föreningsbanks lokaler. Utredningen anser att ärenden av ifrågavarande slag i princip bör ankomma på föreningsbankens styrelse, som i dessa ärenden bör ha samma självständighet som ett bankaktiebolags styrelse. Av denna anledning bör bestämmelsen inte överföras till FbL. Det möter naturligtvis inte hinder att i stadgarna föreskriva att föreningsbanksstämman skall besluta i dessa ärenden. En annan nyhet är att föreningsbank enligt punkten 6 ges möjlighet att överta annat bankinstituts rörelse. Utredningen har i övrigt inte funnit anledning att företa några större förändringar av förvärvsreglerna i förevarande paragraf. I strukturkommitténs uppdrag ingår att kartlägga och utvärdera bankernas engagemang i olika dotterbolag. Bestämmelsen i första stycket 5. bör därvid tas upp till prövning. I detta sammanhang kan även erinras om utredningens tidigare avgivna betänkande (Ds E 1982:3) som rör bl.a. banks rätt att medverka vid finansieringen av mindre och medelstora företag genom förvärv av aktier m.m.

Första stycket

Punkt 1. Enligt denna punkt får en föreningsbank förvärva fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda föreningsbanken eller ansluten lokal föreningsbank lokaler för deras inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov. Villkoret att förvärvet skall syfta till att "bereda föreningsbanken lokaler för dess inrymmande" får inte ges en alltför rigorös och snäv innebörd. Det krävs inte att hela den ifrågavarande fastigheten skall disponeras för bankverksamhet. Den närmare innebörden av detta villkor liksom villkoret "för att tillgodose därmed sammanhängande behov" har närmare behandlats i proposition 1968:143, som återgivits i anslutning till 7 kap. 4 § BAL. Som en allmän regel gäller att placering av medel i bankbyggnader inte får ske i större omfattning än som betingas av bankrörelsens krav och som i det enskilda fallet är förenligt med bankinstitutets resurser.

Punkt 2. I denna bestämmelse stadgas bl.a. att föreningsbank får förvärva aktie i bolag, som uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för föreningsbankens "inrymmande". För att undvika nuvarande låsning till en viss associationsform föreslår utredningen att föreningsbank även skall kunna förvärva andel i företag som uteslutande har nämnda syfte.

Punkt 3 överensstämmer helt med gällande lag och torde inte kräva någon ytterligare kommentar.

Punkt 4. Enligt denna bestämmelse får föreningsbank förvärva bostadsrätt för bostadsändamål. Denna möjlighet har uttryckligen begränsats till att avse anställd i föreningsbanken, eller, om det är fråga om en central föreningsbank, även i ansluten lokal föreningsbank.

Punkt 5. Bestämmelserna i 32 § tredje och fjärde styckena JkL beskriver föreningsbanks rätt att förvärva bl.a. aktier i bolag med bankfrämjande eller allmännyttigt ändamål samt föreningsbanks rätt att inom viss ram förvärva andelar, aktier, garantifondbevis eller förlagsbevis som har utgetts av vissa intressesammanslutningar, eller att i övrigt tillskjuta medel till sådana sammanslutningar. I det följande redogörs för dessa bestämmelsers tillkomst. En mer utförlig redogörelse finns intagen i anslutning till motsvarande bestämmelse i SpLF (3 kap. 4 §).

32 § 3 st JkL: Centralkassa får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot högst tio procent av kassans och anslutna jordbrukskassors eget kapital, förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som tillgodoser för kreditkassor gemensamma intressen, eller garantifondbevis eller förlagsbevis som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

Tioprocentsregeln i denna bestämmelse infördes i JkL vid dess tillkomst. Central föreningsbank har således rätt att använda ett belopp, motsvarande högst en tiondel av gruppens egna kapital, till förvärv av andelar i sådan ekonomisk förening eller aktier i sådant aktiebolag, som tillgodoser för föreningsbanker gemensamma intressen, eller till förvärv av förlagsbevis, som utges av föreningen eller aktiebolaget. Beloppet får användas även för

andra tillskott till föreningen eller aktiebolaget. I samband med den samordnade banklagstiftningen gavs föreningsbank även rätt att förvärva garantifondbevis som givits ut av sådant företag. Ett aktiebolag av den art, som avses i dessa bestämmelser, är Föreningsbankernas bank.

32 § 4 st 1 p JkL: Utöver vad som följer av tredje stycket får centralkassa efter tillstånd av tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till förening eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolaget eller annorstädes . . .

Denna bestämmelse tillkom år 1963 efter en framställning från Sparbanksföreningen. Framställningen var närmast betingad av önskemål om en utbyggnad av Sparbankernas datacentraler aktiebolag. Tillskott till företag av typen Sparbankernas datacentraler aktiebolag, som inte ägnar sig åt lånerörelse, ansågs kunna få ske utan att den fria sektorn om tio procent av sparbanks fonder skulle behöva tas i anspråk. I samordningens intresse infördes en likalydande bestämmelse i JkL.

32 § 4 st 2 p JkL: (Utöver vad som följer av tredje stycket får centralkassa efter tillstånd av tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till) kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet.

Denna bestämmelse tillkom år 1972 efter en framställning från Sparbanksföreningen. Enligt 24 § tredje stycket SpL gäller för sparbanks engagemang i sidobolag av det slag som SPINTAB representerar speciella begränsningar, som saknar motsvarighet för affärsbankerna. Sparbank får således inte lämna tillskott till sådant kreditaktiebolag – exempelvis genom att förvärva av företaget utgivna garantifondbevis – till större belopp än som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot tio procent av sparbankens fonder. Sparbanksföreningen visade på att för ett stort antal sparbanker var ramen i det närmaste fullt utnyttjad, ett förhållande som var till inte oväsentligt men för SPINTAB i dess verksamhet. Föreningen betonade angelägenheten av att sparbanksväsendets organ för den långfristiga fastighetskreditgivningen konkurrensmässigt jämställdes med BOFAB. Av denna anledning föreslog föreningen att sparbank, utöver de placeringar i vissa sidobolag inom tioprocentsramen som nu medges i paragrafens tredje stycke, skulle få möjlighet att efter tillstånd av bankinspektionen tillskjuta medel – förutom till de i bestämmelsen angivna gemensamma sparbankssammanslutningarna – till sådant av sparbanksväsendet ägt kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna långfristig kredit mot säkerhet av panträtt i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Som förutsättning borde självfallet gälla att företaget i fråga av Kungl. Maj:t godkänts som en sådan sammanslutning av svenska sparbanker för tillgodoseende av gemensamma intressen, som enligt paragrafens tredje stycke kan erhålla kapitaltillskott av sparbank. Departementschefen ansåg att sparbankerna nu borde få ökade möjligheter att tillskjuta riskbärande kapital till sina hypoteksinstitut och hade ingen erinran mot den av sparbanksföreningen föreslagna lagtekniska lösningen (prop. 1972:118 s 31). Samma bestämmelse borde införas också i JkL.

32 § 4 st 3 p JkL: Efter tillstånd av regeringen får centralkassa förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant bolag.

Denna bestämmelse tillkom år 1975 efter en framställning bl.a. från Sparbanksföreningen. Som skäl för framställningen anfördes främst att det i vissa fall måste vara motiverat att en större sparbank kan engagera sig i sidobolag, t.ex. factoring- och leasingföretag utanför den nu tillåtna kretsen av sammanslutningar. Framställningen bifölls och samma bestämmelse infördes i JkL.

Både historiska och organisatoriska hänsyn har bidragit till att de nu diskuterade förvärvsreglerna företer stora skillnader med de för affärsbankerna gällande motsvarande reglerna. Efter hand som skillnaderna i bankinstitutens verksamheter har minskat, har förvärvsreglerna i de olika banklagarna kommit att bringas i överensstämmelse med varandra i allt högre grad. Förvärvsreglerna i JkL har dock en annan uppbyggnad, eftersom de centrala föreningsbankerna förutsätts i första hand anlita för föreningsbanksrörelsen gemensamma organ för dessa förvärv. Föreningsbankerna har emellertid givits större möjligheter att skjuta till kapital till gemensamma företag och lagtexten har byggts på med nya bestämmelser. År 1975 gavs föreningsbankerna slutligen rätt att förvärva aktier i och garantifondbevis och förlagsbevis utgivna av svenska bolag, vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna. Denna senare bestämmelse är i stort sett densamma som finns intagen i 55 § BL. Utredningen anser att de ifrågavarande förvärvsreglerna i JkL nu skulle kunna byggas upp efter samma mönster som i BL och BAL. En viss avvikelse är dock motiverad eftersom de enskilda föreningsbankernas kapitaltillskott alltjämt i första hand bör ske till centralorgan inom föreningsbanksrörelsen. Ärenden om förvärv av aktier, andelar m.m. i olika gemensamma föreningsbanksföretag förekommer i ett stort antal och är oftast av mindre vikt, varför de ej bör belasta regeringen. Utredningen föreslår därför att tillstånd till dessa förvärv skall lämnas av bankinspektionen.

Enligt den föreslagna bestämmelsen i punkt 5 får en central föreningsbank förvärva aktier och andelar i företag med bankfrämjande eller allmännyttigt ändamål, och även förvärva garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdade av sådana företag. Är det inte fråga om förvärv av aktier eller andelar i för föreningsbanksrörelsen gemensamma företag, måste dock alltjämt tillstånd till förvärvet lämnas av regeringen. Detta framgår av *andra stycket*. En bestående skillnad mellan FbL och BAL är dock att föreningsbank inte ges rätt att förvärva aktier eller andelar i utländska företag. Denna fråga om rätt för föreningsbankerna att etablera sig utomlands torde komma att bli föremål för strukturkommitténs prövning. I överensstämmelse med gällande rätt saknar lokal föreningsbank rätt att förvärva egendom enligt denna punkt. En bestående skillnad mellan FbL och SpLF är att de företag som föreningsbank med tillstånd endast av bankinspektionen får förvärva andelar i, inte behöver vara företag som av regeringen erhållit tillstånd att verka som ett för föreningsbanksrörelsen gemensamt intresseorgan. Ett sådant krav uppställs i SpLF. Denna avvikelse har gällt sedan länge och det saknas enligt utredningens mening anledning att nu frångå den ordning som hittills

fungerat utan komplikationer.

En konsekvens av att de centrala föreningsbankerna nu föreslås kunna förvärva också andelar i företag med bankfrämjande eller allmännyttigt ändamål, är att det i lagen inte längre uppställs något förbud för en central föreningsbank att förvärva andelar i andra föreningsbanker. Utredningen anser att det kan vara en fördel att det på detta sätt nu öppnas en möjlighet för de centrala föreningsbankerna att genom andelsförvärv i andra föreningsbanker tillskjuta kapital som får räknas som egentligt eget kapital i den mottagande föreningsbanken. I kapitaltäckningshänseende krävs en 100-procentig kapitaltäckning för det sålunda tillskjutna beloppet. En förutsättning för sådana andelsförvärv är att den mottagande föreningsbanken i sina stadgar anger villkoren för medlemskap i föreningsbanken på ett sådan sätt att andelsförvärvaren kan bli medlem i föreningsbanken. En annan förutsättning för att ett sådant förvärv skall få ske är att regeringen meddelar tillstånd till förvärvet. Vid den prövningen bör det läggas särskilt stor vikt vid huruvida den mottagande föreningsbanken är i behov av tillskottet. Enligt utredningens mening bör gälla att i princip endast sådana förvärv som är föranledda av ett verkligt behov av riskkapitaltillskott skall få förekomma. Det bör ankomma på regeringen att avgöra om det i enskilda fall finns tillräckligt starka skäl för dessa andelsförvärv.

Som tidigare framgått krävs för föreningsbankerna vissa särbestämmelser som gör det möjligt för de centrala föreningsbankerna att utan alltför stränga krav göra kapitaltillskott till centralorgan inom föreningsbanksrörelsen. I andra stycket 1. föreskrivs därför att det krävs endast bankinspektionens tillstånd när det är fråga om förvärv av andelar eller aktier i de gemensamma föreningsbanksföretagen. Detta gäller även förvärv av garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdade av sådana företag. Dessa bestämmelser motsvarar dem som upptas i 32 § tredje stycket och fjärde stycket första och andra punkterna JkL. I 32 § tredje stycket JkL ges emellertid föreningsbank rätt att inom en ram om tio procent av eget kapital fritt förvärva andelar, aktier, garantifondbevis eller förlagsbevis som utgivits av vissa intressesammanslutningar. Föreningsbankerna har utnyttjat denna fria ram huvudsakligen för förvärv av aktier i Föreningsbankernas Bank. Som framgår av sista meningen i andra stycket föreslår utredningen att dessa förvärv bör vara helt fria. Utredningen anser inte att detta bör vara förenat med några risker. Aktieförvärven sker i ett för föreningsbankerna gemensamt bankaktiebolag och begränsas för varje central föreningsbank på ett naturligt sätt av kapitaltäckningsbestämmelserna.

Den föreslagna bestämmelsen ger central föreningsbank rätt att till vissa företag tillskjuta medel genom förvärv av andelar, aktier, garantifondbevis och förlagsbevis. Av 32 § tredje och fjärde styckena JkL framgår att föreningsbank även givits rätt att tillskjuta medel på annat sätt till vissa intressesammanslutningar. Det kan vara fråga om krediter, t.ex. i form av blancokrediter eller fordringsförvärv enligt 3 §. Några särskilda bestämmelser om sådana kapitaltillskott krävs emellertid inte. Det bör dock erinras om att central föreningsbank efter regeringens tillstånd får lämna lån med efterställd betalningsrätt till företag med bankfrämjande eller allmännyttigt ändamål (10 §). Som en nyhet införs dessutom i 11 § en möjlighet för de centrala föreningsbankerna att under samma förutsättningar och till samma företag lämna vinstandelslån.

Punkt 6. Enligt 88 § JkL får en lokal föreningsbank med riksorganisationens medgivande överta del av annan lokal föreningsbanks rörelse. En central föreningsbank får vidare enligt samma paragraf överta del av annan central eller lokal föreningsbanks rörelse om regeringen eller myndighet som regeringen förordnar prövar att övertagandet inte är till skada för det allmänna och lämnar tillstånd till övertagandet. I JkL finns det inga regler om föreningsbanks övertagande av hela eller del av annat bankinstituts rörelse. Sådana regler finns emellertid såväl i BL som i SpL. Även om det praktiska behovet kan ifrågasättas, saknas det enligt utredningens mening anledning att i detta hänseende i lagen göra åtskillnad mellan föreningsbankerna å ena sidan och de båda andra bankinstitutgrupperna å andra sidan. I punkten 6 föreslås därför att det införs en bestämmelse som möjliggör dessa övertaganden även för föreningsbankerna. Det krävs att regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen lämnat sitt tillstånd till förvärvet, om förvärvet avser hela eller en inte obetydlig del av rörelsen.

Tillståndsprövningen torde närmast avse huruvida övertagandet framstår som ändamålsenligt ur allmän synpunkt. Utredningen har i motiven till 7 kap. 4 § 6. BAL närmare utvecklat skälen till varför tillstånd bör krävas samt även beskrivit hur begreppet "icke obetydlig del" bör tolkas. Dessa motiv är i sina huvuddrag gällande även för föreningsbankerna. Regeringen äger delegera till bankinspektionen att lämna tillstånd till övertagandet.

5 § En central föreningsbank får efter tillstånd av bankinspektionen medverka vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden. Föreningsbanken får förvärva aktier som ingår i emissionen men skall avyttra dessa så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen medge att aktierna får innehas en längre tid.

En central föreningsbank som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktier, emissionsbevis samt andel i aktiefond och ekonomisk förening. Föreningsbanken får inte inneha sådana värdepapper till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1979:748). Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen medge att föreningsbanken får inneha värdepapper i en större omfattning än vad som anges i nyss nämnda paragraf.

Paragrafen överensstämmer med 32 § femte – sjunde styckena JkL (7 kap. 5 § BAL). Utredningen har inte funnit anledning att överväga någon förändring av dessa bestämmelser.

Första stycket innehåller bestämmelser om att en central föreningsbank endast efter tillstånd av bankinspektionen har rätt att medverka vid emission av aktier eller förlagsbevis och att föreningsbanken har rätt att förvärva aktier i samband med sådan emission på den allmänna marknaden. Denna rätt gavs bankerna år 1968 efter förslag av kreditinstitututredningen. Förbudet mot aktieförvärv innebar tidigare att föreningsbankerna inte kunde ta över aktier i fast räkning från ett emitterande företag i och för placering på den allmänna marknaden. Föreningsbankerna kunde alltså inte garantera aktieemissioner. De kunde endast åta sig att i kommission sälja de utbjudna aktierna för företagets räkning. I syfte att förbättra näringslivets kapitalförsörjning och för att minska företagens kostnader för kapitalanskaffning bereddes därför bankinstituten möjlighet att garantera emission av

aktier. Med emission av aktier på den allmänna marknaden avses såväl utgivning av nya aktier som spridning av aktieinnehavet i ett bolag. I proposition 1968:143 (s 94) fann departementschefen att denna rätt att förvärva aktier måste tidsmässigt begränsas för att förhindra mer långsiktiga placeringar. Departementschefen förordade en begränsning av innehavet till ett år från förvärvet dock med en viss möjlighet för bankinspektionen att medge förlängning av tiden. Departementschefen underströk att en sådan förlängning är avsedd att användas mycket restriktivt. Som villkor för dispens borde därför gälla att synnerliga skäl föreligger för förlängning. De situationer departementschefen närmast avsåg var sådana, där händelser – exempelvis internationella förhållanden – som legat helt utanför bankens kontroll och möjligheter att förutse, påverkat pågående emission i negativ riktning. Om så var fallet och i slutet av året en ljusning börjar inträda kunde läget vara sådant att ett utsläppande av en stor post av värdepapper på marknaden skulle pressa priset. Skäl kunde i sådant fall föreligga att ge banken tillstånd att sprida ut försäljningen under ytterligare en kort tid. Enbart risk för förlust för banken borde enligt departementschefens mening emellertid inte räcka som skäl för dispens. Förlustrisken har banken bedömt när emissionsavtalet ingicks och banken får i normala fall ta konsekvenserna av en felbedömning. En bestående skillnad i förhållande till 7 kap. 5 § första stycket BAL bör dock tas upp. En central föreningsbank får nämligen endast efter tillstånd av bankinspektionen medverka vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden. Departementschefen anförde i proposition 1968:143 sid. 93 att den föreslagna rätten att garantera aktie- och förlagslånemissioner i realiteten tills vidare kommer att få betydelse endast för affärsbankerna och att sparbanker och kreditkassor f.n. saknar intresse och resurser att självständigt utöva emissionsverksamhet. Detta borde enligt departementschefen komma till uttryck även i lagstiftningen så att inte institut som saknar personella eller tekniska resurser för emissionsverksamhet ägnar sig åt sådan verksamhet. Av dessa skäl förordade departementschefen att bl.a. föreningsbanker får inlåta sig på sådana engagemang först efter tillstånd av bankinspektionen. I vissa fall bör bankinspektionen, om så är lämpligt, kunna ge generellt tillstånd till sådan verksamhet. Brister förutsättningarna för tillståndet bör det naturligtvis kunna återkallas. Utredningen har inte funnit skäl att göra någon ändring i dessa bestämmelser.

Andra stycket innehåller bestämmelser som ger de centrala föreningsbanker som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse, rätt att inneha ett handelslager av värdepapper i syfte att underlätta fondkommissionsrörelsen. Denna rätt att inneha ett handelslager av värdepapper gavs bankerna år 1979 i samband med fondkommissionslagens (1979:748) tillkomst. I slutbetänkandet (SOU 1976:54) lämnade fondbörsutredningen förslag bl.a. till regler om fondkommissionärernas rätt till handel för egen räkning. Dessa syftade bl.a. till att utan drastiska förbud minska riskerna för den intressekonflikt som kan bli följden av att sådan handel drivs samtidigt med kommissionsuppdrag. Ett annat syfte var att nå en utjämning av konkurrensvillkoren mellan banker och andra fondkommissionärer. I proposition 1978/79:9 (s 137 f) gillade departementschefen utredningens förslag att fondkommissionsbolagens egenhandel skulle begränsas och att även banker som driver fondkommis-

sionsrörelse borde ha rätt att utan särskilt tillstånd förvärva och inneha aktier, dock endast i den omfattning som behövs för att underlätta fondkommissionshandeln. Om bankernas aktieinnehav endast har sådant syfte och begränsas, ansåg departementschefen att det inte skulle möta betänkligheter att göra ett sådant mindre avsteg från huvudregeln i banklagstiftningen att banker i princip inte skall inneha eller handla med aktier och dylika värdepapper för egen räkning. I 16 § första stycket infördes som grundregel att en fondkommissionär, oberoende av rörelsens storlek, får ha ett eget innehav av bl.a. aktier, vars anskaffningsvärde får för närvarande uppgå till högst fyra milj. kronor. Omsättningen i fondkommissionshandeln kan ge rätt till ett större innehav, dock högst intill ett sammanlagt anskaffningsvärde av 25 milj. kr. De värdepapper som omfattas av begränsningsregeln avser aktier, emissionsbevis, andelar i aktiefonder och dessutom andelar i ekonomiska föreningar. För att begränsningarna för fondkommissionsbolagen inte skulle leda till oskäliga resultat i vissa fall, öppnades möjlighet för bankinspektionen att om synnerliga skäl föreligger medge innehav i större omfattning än enligt huvudregeln.

6 § För att skydda fordran får en föreningsbank

1. på offentlig auktion eller fondbörs eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller utgör säkerhet för fordringen, och
2. om det finns anledning att anta att föreningsbanken annars skulle lida avsevärd förlust, såsom betalning för fordran överta egendom som utgör säkerhet för fordringen eller annan egendom.

Vad som nu sagts gäller inte bevis om andel i eller tillskott till föreningsbank.

I utbyte mot egendom som köpts eller övertagits enligt första stycket får föreningsbanken förvärva aktier i ett bolag som bildats för förvaltning av egendom eller för fortsättande av en med denna driven verksamhet.

Har aktier förvärvats enligt första eller andra stycket får föreningsbanken, om uppenbar fara föreligger för att föreningsbanken annars lider förlust förvärva ytterligare aktier i detta bolag.

Har aktier förvärvats enligt första – tredje styckena får föreningsbanken byta ut dessa aktier mot aktier i ett annat bolag, till vilket det första bolaget överlåtit sina tillgångar.

Den egendom som föreningsbanken förvärvat enligt första – fjärde styckena skall avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast när det kan äga rum utan förlust för föreningsbanken. Har egendomen inte avyttrats inom tre år från förvärvet krävs bankinspektionens tillstånd för fortsatt innehav.

Förvärv enligt denna paragraf skall genast anmälas till bankinspektionen.

I paragrafen, som motsvarar 33 § JkL, finns bestämmelser om att föreningsbank för att skydda fordran under vissa förutsättningar får förvärva viss egendom.

I anslutning till motsvarande bestämmelse i BAL (7 kap. 6 §) har utförligt redogjorts för bakgrunden till bestämmelsen och dess utveckling. Bestämmelserna om förvärv till skyddande av fordran har gällt också för föreningsbankerna sedan rörelsens tillkomst. Även om de grundläggande bestämmelserna är gemensamma för alla bankinstitutgrupper, har på grund av affärsbankernas relativt omfattande engagemang i näringslivet, BL:s regler kommit att bli avsevärt mer utbyggda. Några avgörande skäl för att

behålla de sålunda uppkomna skillnaderna mellan bestämmelserna om skyddande av fordran i BL å ena sidan och å andra sidan JkL och SpL har inte befunnits föreligga. Denna paragraf har därför utformats i nära anslutning till motsvarande bestämmelse i BAL. I jämförelse med den nu gällande 33 § JkL innebär det således att paragrafen byggs ut avsevärt.

Bestämmelsen, som i gällande lag utgör en särskild paragraf, utgjorde tidigare ett led i den nuvarande 32 § JkL. Det framgick då tydligare att bestämmelsen utgör ett av undantagen till uppräkningen i nuvarande 2 §, som anger vad föreningsbank för egen räkning får förvärva och driva handel med. Utredningen har försökt klargöra detta genom den utformning som detta kapitels inledande paragrafer givits i FbL. Undantaget har således motiverats med att det i vissa fall skulle vara obilligt om en föreningsbank för att skydda fordran inte fick förvärva pantsatt, utmätt eller annan egendom och beträffande viss egendom byta ut denna mot aktier i ett bolag som förvaltar egendomen eller fortsätter att driva verksamhet med denna. I medvetande om att detta i några avseenden inte överensstämmer med vad en bank får förvärva anser utredningen att fördelarna med denna bestämmelse överväger de nackdelar som annars skulle kunna drabba kredittagaren, föreningsbanken och ibland även det allmänna. Av förarbetena kan framläsas att bestämmelsen skall tillämpas med stor restriktivitet, vilket även kommit till uttryck i lagtexten. Utredningen anser att bestämmelserna i vissa avseenden är onödigt stränga och föreslår en mindre restriktiv reglering. Denna uppmjukning av bestämmelsen uppvägs till viss del av att avyttringsskyldigheten av den förvärvade egendomen – i vilken kan ingå även aktier som erhållits i utbyte – skärpts i förslaget. Följande förändringar av bestämmelsen föreslås.

Första stycket

Enligt gällande lag får en föreningsbank för att skydda fordran köpa egendom som är utmätt eller pantsatt för fordringen. Denna lydelse av bestämmelsen ger inte föreningsbanken någon möjlighet att köpa företagsinteckning egendom, eftersom rätten på grund av företagsinteckning inte kan karakteriseras som panträtt. Företagsinteckningen har visserligen utrustats med vissa sakrättsliga verkningar, men rätten skiljer sig från den typiska panträtten i väsentliga hänseenden. Inteckningen skall avse ett kollektiv av lös egendom med växlande sammansättning, bestämt genom sin anknytning till viss näringsverksamhet och dess utövare och verksamhetens utövare får fritt förfoga över egendomen. Utredningen finner inte skäl att utesluta företagsinteckning egendom från den egendom som föreningsbank enligt denna paragraf får förvärva. För att även företagsinteckning egendom skall kunna inbegripas i den egendom som föreningsbank enligt denna bestämmelse skall få köpa har uttrycket "egendom som är utmätt eller pantsatt för fordringen" utbytts mot "egendom som är utmätt eller utgör säkerhet för fordringen". Motsvarande förändring har företagits i första stycket andra punkten.

Av 33 § första styckets andra mening JkL framgår att föreningsbank för att skydda fordran också som betalning för fordran får överta viss egendom, om det är uppenbart att föreningsbanken annars skulle lida avsevärd förlust. Utredningen antar att det ofta måste vara svårt att påstå att det är *uppenbart*

att föreningsbanken – om egendomen inte tas över av denna – kommer att lida en *avsevärd* förlust. Bestämmelsens lydelse lämnar enligt utredningens mening knappast något utrymme att tillämpa den. Utan att göra alltför stort avkall på den restriktivitet som bestämmelsen ändå skall ge uttryck för, föreslår utredningen att föreningsbanken som betalning för en fordran får överta egendom som utgör säkerhet för fordringen eller annan egendom om det finns anledning att anta att föreningsbanken annars skulle lida avsevärd förlust.

En föreningsbank får inte enligt denna paragraf i något fall förvärva bevis om andel i eller tillskott till föreningsbank. Som en erinran upptas i första stycket i likhet med gällande lag en bestämmelse med detta innehåll. Att en föreningsbank aldrig får ta emot andel i föreningsbank som pant framgår av 9 §.

Andra stycket

Om den köpta eller övertagna egendomen utgörs av fastighet, gruva, fabrik eller annan liknande anläggning får ett bankbolag enligt gällande BL i utbyte mot sådan egendom med tillhörande lös egendom förvärva aktier i bolag, som bildats för förvaltning av egendomen eller för fortsättande av en med denna driven verksamhet.

Utredningen har inte funnit anledning att i lagtexten närmare ange vilken typ av egendom det måste vara fråga om för att ett sådant utbyte skall få ske. I enlighet med vad som anförts ovan föreslås att en sådan möjlighet till utbyte skall finnas också för föreningsbankerna. Bestämmelsen torde bli tillämplig endast i ett fåtal fall och utredningen förutsätter då att bankinspektionen tillser att utbytet mot aktier är sakligt motiverat.

Tredje stycket

Om ett bankbolag tidigare har förvärvat aktier i ett bolag så får bankbolaget förvärva ytterligare aktier i detta bolag, om uppenbar fara är att bankbolaget annars skulle lida förlust. Detta gäller oavsett om det ursprungliga aktieförvärvet har skett enligt första eller andra stycket. Samma föreslås gälla också för föreningsbankerna.

Fjärde stycket

Om ett bankbolag enligt första-tredje styckena har förvärvat aktier i ett bolag som överlåter sina tillgångar till ett annat bolag, får bankbolaget byta ut sina aktier i det första bolaget till aktier i det bolag som övertagit tillgångarna. Även denna bestämmelse har utredningen fört in i FbL.

Femte stycket

Förvärv av egendom enligt denna paragraf utgör ett undantag till den grundläggande förvärvsregeln i 2 §. Föreningsbanken får enligt denna paragraf i en akut situation förvärva även sådan egendom som föreningsbanken i övrigt är förbjuden att inneha. Förvaltningen av sådan egendom kan för ledningen medföra åligganden som ligger utanför ramen för dess vanliga verksamhet och erfarenhet, t.ex. om den förvärvade egendomen utgör ett affärs- eller industriföretag. Det är därför viktigt att föreningsbanken snarast avyttrar egendomen. Den situation som således får antas föreligga medför

emellertid att den förvärvade egendomen inte omedelbart kan försäljas till normalt pris. Föreningsbanken måste därför ges ett visst uppskov med realisationen. I JkL har uppskovet bestämts så att egendomen skall avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast när det kan äga rum utan förlust för föreningsbanken. Den gällande bestämmelsen kan kritiseras för att den ger stöd för ett alltför långt uppskov med avyttrandet. Det sägs att egendomen skall senast avyttras när det kan ske utan förlust för föreningsbanken. "Förlust" är ett mycket vitt och i detta fall svårbestämt begrepp. Utöver vad som nu föreskrivs i bestämmelsen bör därför enligt utredningens mening sättas en maximal tidsgräns för innehavet. Detta får också anses motiverat med hänsyn till de förändringar av bestämmelsen som nu föreslås i övrigt. Utredningen föreslår tre år som en lämplig tidsfrist. Som ett särskilt tillägg till bestämmelsen föreslår emellertid utredningen att bankinspektionen får ge tillstånd till fortsatt innehav.

Sjätte stycket
Alla förvärv enligt denna paragraf skall anmälas till bankinspektionen, som skall tillse att föreningsbanken förvaltar övertagen egendom på ett riktigt sätt och att egendomen realiseras snarast möjligt. Utredningen finner det även lämpligt att föreningsbanken i en särskild instruktion uppdrar åt en eller flera personer inom föreningsbanken att närmare kontrollera föreningsbankens engagemang enligt denna paragraf och att fortlöpande informera styrelsen om vad som skett med den övertagna egendomen.

7.2.5.2 *Kapitaltäckning och kassareserv*

Under denna rubrik återfinns några av banklagstiftningens mest centrala bestämmelser, nämligen de som direkt syftar till att garantera att bankerna har en tillfredsställande soliditet och likviditet. I 7 § finns kapitaltäckningsbestämmelsen som ålägger föreningsbankerna att ha eget kapital till visst lägsta belopp, vilket belopp beräknas i förhållande till föreningsbankens placeringar, d.v.s. tillgångar och ingångna garantiförbindelser. Kassakravet i 8 § ålägger föreningsbankerna att hålla en tillfredsställande betalningsberedskap för att kunna möta variationer i medelsflödet. Utredningen föreslår endast en mindre förändring av denna paragraf. I 7 kap. 8 § BAL föreslår utredningen att en ny bestämmelse om ett särskilt kapitaltäckningskrav för ett bankbolags engagemang i utlandet införs. Eftersom etablering i utlandet för närvarande inte är möjlig för föreningsbankerna förs någon motsvarande bestämmelse inte in i FbL.

7 § En central föreningsbank och anslutna lokala föreningsbanker skall tillsammans till insättarnas skydd ha eget kapital till visst lägsta belopp. Kapitalkravet bestäms för dessa föreningsbanker gemensamt i förhållande till deras tillgångar och ingångna garantiförbindelser (placeringar). Vid beräkningen av kapitalkravet indelas placeringarna i följande fyra grupper nämligen

A 1 inneliggande kassa, checkar, postremissväxlar samt fordringar hos riksbanken och riksgäldskontoret,

2 skattkammarväxlar och obligationer som utfärdats av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, bankaktiebolag, sparbank, central föreningsbank, allmän kassa eller inrättning, vars reglemente fastställts av regeringen, kreditaktiebolag eller Nordiska investeringsbanken,

3 andra fordringar för vilka staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, bankaktiebolag, sparbank, central föreningsbank eller annan under A 1 eller 2 avsedd kassa eller inrättning, kreditaktiebolag, sådant bankägt aktiebolag som enligt regeringens medgivande får jämställas med kreditaktiebolag vid tillämpningen av detta stycke eller försäkringsföretag med svensk koncession svarar,

4 fordringar för vilka säkerheten utgörs av värdehandling eller fordran, som anges under A 1-3,

5 garantiförbindelser för vilka banken erhållit säkerhet i värdehandling eller fordran, som anges under A 1-3,

B 1 andra fullgoda obligationer än de som anges under A 2,

2 fordringar för vilka utländska bankföretag eller annat försäkringsföretag än som avses under A 3 eller samfällighetsförening svarar, därvid fordringar för vilka utländskt bankföretag svarar skall tas upp till en och en halv gånger fordringarnas belopp,

3 fordringar för vilka säkerheten utgörs av
- värdehandling eller fordran, som anges under B 1 eller 2, eller
- inteckning i jordbruks-, affärs-, eller bostadsfastighet eller tomträtt till sådan fastighet inom sjuttiofem procent av det uppskattade värdet av den fasta egendomen eller i fråga om tomträtt, av byggnad som hör till tomträtten,

4 garantiförbindelser för vilka banken erhållit säkerhet i värdehandling eller fordran, som anges under B 1-3,

C 1 fordringar för vilka säkerheten utgörs av
- inteckning i jordbruksfastighet, i bostadsfastighet med en- eller tvåfamiljshus eller med flerfamiljshus för vilket statligt bostadslån utgår eller i tomträtt till sådan fastighet, om inteckningen ligger mellan sjuttiofem och etthundra procent av det uppskattade värdet av den fasta egendomen eller, i fråga om tomträtt, av byggnad som hör till tomträtten,
- inteckning i fastighet, som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet, eller i tomträtt till sådan fastighet inom femtio procent av det uppskattade värdet av den fasta egendomen eller, i fråga om tomträtt, av byggnad och annan egendom som hör till tomträtten, eller
- förlagsbevis eller aktie, som noteras vid fondbörs här i landet,

2 garantiförbindelser för vilka banken erhållit säkerhet i form av värdehandling eller fordran, som anges under C 1,

D övriga tillgångar och garantiförbindelser utom sådana som enligt femte och sjätte styckena skall avräknas från eget kapital.

För placeringar, som anges under A, fordras ej eget kapital. I övrigt skall den centrala föreningsbanken jämte anslutna lokala föreningsbanker vid varje tidpunkt ha eget kapital till lägst ett belopp, som motsvarar sammanlagt
en procent av summan av placeringar, som anges under B,
fyra procent av summan av placeringar, som anges under C, och
åtta procent av summan av placeringar, som anges under D.

Placeringar skall tas upp till följande värden, nämligen

1. fordringar, för vilka reserver som avses i fjärde stycket avsatts, till sitt bruttovärde,
2. övriga tillgångar, till sitt nettovärde
3. garantiförbindelser, som är knutna till kreditgivning, till sitt nominella belopp samt
4. övriga garantiförbindelser, till halva sitt nominella belopp.

Med eget kapital avses bundet eget kapital samt fria fonder och av stämman fastställd vinstbalans. Med eget kapital får, intill ett belopp motsvarande den centrala

föreningsbankens och anslutna lokala föreningsbankers sammanlagda eget kapital, likställas dels fyrtio procent av ett belopp som svarar mot den centrala föreningsbankens och anslutna lokala föreningsbankers sammanlagda reserver för utlåning, garantiförbindelser och utländska valutor samt mot reserverna för obligationer, varmed avses det belopp med vilket obligationernas värde beräknat enligt 9 kap. 4 § 2. överstiger nettovärdet, dels det nominella värdet av förlagsbevis och därmed likartade fordringsbevis avsedda för kapitalmarknaden.

Från den centrala föreningsbankens och anslutna lokala föreningsbankers sammanlagda eget kapital skall avräknas det bokförda värdet av vad de såsom aktiekapital eller i annan form tillskjutit till företag som driver någon form av bankverksamhet. Sådan avräkning skall dock ej ske i fråga om företag där staten är delägare eller i fråga om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet eller att lämna lån till kommuner.

Har någon av föreningsbankerna väsentligt ekonomiskt intresse i aktiebolag, som uteslutande har till syfte att förvalta fastighet eller tomträtt som förvärvats för att bereda någon av föreningsbankerna lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov, skall från det egna kapitalet avräknas åtta procent av summan av det bokförda värdet av aktierna i fastighetsbolaget och bolagets bokförda skulder eller den del av dessa som svarar mot föreningsbankens innehav av aktier i fastighetsbolaget.

Med uppskattat värde avses det värde, som föreningsbank bestämt på grundval av särskild värdering. Har enligt gällande bestämmelser om lån av statsmedel till främjandet av bostadsbyggandet sådant lån beviljats till uppförande av viss byggnad, skall till grund för bedömandet i stället för uppskattningsvärdet läggas det enligt nämnda bestämmelser fastställda pantvärdet för byggnaden eller den fastighet, där denna uppförs, om ej särskilda skäl föranleder annat.

Paragrafen överensstämmer i stort med 34 § JkL (7 kap. 7 § BAL).

Föreningsbankernas kreditgivningsverksamhet finansieras i stor utsträckning med medel som anförtros föreningsbankerna av kunderna genom bl.a. insättningar i den centrala föreningsbanken. Det är normalt att det uppkommer vissa förluster i kreditgivningsverksamheten. Dessa förluster får naturligtvis inte drabba insättarna. Förlusterna i bankverksamheten skall bäras av föreningsbankernas eget kapital och det är därför av största värde att detta egna kapital är tillräckligt stort. Banklagstiftningen i Sverige har också sedan länge innehållit bestämmelser som ålägger bankerna att ha ett visst minsta eget kapital. Dessa bestämmelser har under årens lopp förändrats flera gånger. Före 1968 års samordnade banklagstiftning var bestämmelsen konstruerad som en regel om begränsningar av inlåningsrätten. Därefter har bestämmelsen varit kontstruerad på det sättet att bankerna åläggs ett krav på eget kapital av viss storlek beräknat med utgångspunkt i bankens placeringar, varmed i detta sammanhang förstås dess tillgångar och ingångna garantiförbindelser. De olika placeringarna har indelats i olika riskklasser med olika stora krav på täckning av eget kapital och det sammanräknade kapitalkravet måste täckas av det egna kapitalet, som i detta sammanhang får beräknas på ett särskilt sätt. Smärre ändringar har under årens lopp vidtagits även i denna kapitaltäckningsregel och tendensen har varit den att kapitaltäckningskravet lindrats. Detta har ansetts nödvändigt eftersom kravet bl.a. beroende på inflationen blivit allt svårare att uppfylla för bankerna. Samtidigt har bankernas finansiella konsolidering och ökade

erfarenhet av bedömning av risker i samband med kreditgivning ansetts lämna utrymme för detta.

Banklagsutredningen har år 1978 avlämnat delbetänkandet Nya kapitaltäckningsregler för bankerna (Ds E 1978:4), vari utredningen föreslog att bl.a. föreningsbankerna med det egna kapitalet i detta sammanhang skulle få likställa hälften av värderegleringskontona för utlåning, utländska valutor och obligationer intill ett belopp som svarade mot redovisat eget kapital. Utredningen föreslog också att av den centrala föreningsbanken utgivna förlagsbevis i samma utsträckning skulle få inräknas i kapitalbasen i detta sammanhang. Utredningens förslag godtogs av riksdagen; dock med den ändringen att endast fyrtio procent av värderegleringskontona fick jämställas med eget kapital. Ändringen trädde i kraft år 1979. En fyllig redovisning av gällande rätt och historik återfinns i utredningens delbetänkande.

Kapitaltäckningsbestämmelsen har så sent som år 1978 varit föremål för en ingående översyn och utredningen avstår därför från att nu pröva behovet av några mer genomgripande förändringar av bestämmelsen. Den nuvarande bestämmelsen föreslås därför i stort sett helt oförändrad ingå i FbL.

En ändring i fjärde stycket berör frågan vad som i kapitaltäckningshänseende får likställas med eget kapital. Enligt gällande lag får med eget kapital i detta sammanhang intill ett belopp motsvarande den centrala föreningsbankens och de anslutna lokala föreningsbankernas eget kapital likställas bl.a. förlagsbevis. Förlagsbevis är i vedertagen mening för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som utgivits i tryckt eller graverat skick i ett större antal och som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga borgenärer. Upptagande av förlagslån har av de centrala föreningsbankerna kommit att utnyttjas i syfte att stärka den egna kapitalbasen i viss omfattning. Inom utredningen har väckts frågan om inte också ett vanligt reverslån med tillbakaskjuten betalningsrätt i kapitaltäckningssammanhang bör få likställas med eget kapital. Utredningen anser av skäl som redovisats i anslutning till kapitaltäckningsbestämmelsen i BAL (7 kap. 7 §), att vanlig reversupplåning med efterställd betalningsrätt bör kunna få likställas med eget kapital vid tillämpningen av kapitaltäckningsbestämmelsen. Det får dock inte vara fråga om en kortfristig förlagsupplåning. Utredningen har därför uppställt kravet att de ifrågavarande fordringsbevisen skall vara avsedda för kapitalmarknaden. Genom denna formulering har utredningen också avsett att ge uttryck för åsikten att det främst bör vara de som normalt uppträder som placerare på kapitalmarknaden som föreningsbankerna i dessa fall skall vända sig till. Avsikten med den föreslagna ändringen är att bankerna inte längre skall behöva trycka upp särskilda förlagsbevis i de fall det redan från början står klart att ett förlagslån skall placeras hos ett fåtal långivare. Avsikten är däremot inte att skapa förutsättningar för nya former för anskaffning av riskkapital.

På en punkt har en följdändring måst vidtas. I fjärde stycket första meningen definieras vad som avses med begreppet eget kapital. I 9 kap. 7 § andra stycket sägs att föreningsbankens eget kapital skall delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. I samma stycke anges vidare närmare vad som i balansräkningen skall tas upp under de olika benämningarna bundet och fritt eget kapital. Den nu föreslagna lydelsen avser endast att vara en anpassning till 9 kap. 7 §.

8 § En central föreningsbank skall hålla en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig kassareserv.

Kassareserven skall bestå av tillgångar som med lätthet kan förvandlas i pengar och skall tillsammans med inneliggande kassa uppgå till lägst ett belopp som svarar mot tio procent av föreningsbankens samtliga förbindelser med undantag av

1. förlagslån,
2. lån mot inteckning i egen fastighet,
3. lån som tagits upp hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån enligt fondens reglemente, och
4. garantiförbindelser.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen, får utfärda närmare föreskrifter om vilka tillgångar som får inräknas i kassareserven.

Paragrafen överensstämmer i stort med 35 § JkL (7 kap. 9 § BAL).

Reglerna om skyldighet för bankerna att hålla kassareserv syftar till att skapa garantier för att bankerna håller en tillfredsställande betalningsberedskap så att variationer i kassaflödet kan mötas utan svårigheter. Reglerna i JkL åsyftar endast att garantera en företagsekonomiskt motiverad betalningsberedskap. Det finns – vilket närmare redovisas i anslutning till kassareservbestämmelsen i BAL (7 kap. 9 §) – annan lagstiftning som ålägger bankerna att hålla viss kassareserv, om riksbanken anser att detta är nödvändigt ur penningpolitisk synvinkel.

Före år 1936 anknöt kassareservbestämmelsen för föreningsbankerna till de regler som gällde för sparbankerna. I samband med att de centrala föreningsbankerna detta år erhöll vidgad rätt att ta emot inlåning på bankmässiga räkningar, ändrades också kassareservbestämmelsen och denna kom att anknyta nära till den som gällde för affärsbankerna. Denna överensstämmelse har i stort bibehållits sedan dess.

Det är endast de centrala föreningsbankerna som åläggs skyldighet att hålla kassareserv. Detta sammanhänger naturligen med det förhållandet att de lokala föreningsbankerna i princip endast har en borgenär; den centrala föreningsbanken. Eftersom det är den centrala föreningsbanken som indirekt anskaffar medel för de lokala föreningsbankernas utlåningsverksamhet, bl.a. genom att ta emot medel från allmänheten på insättningsräkningar, är det den centrala föreningsbanken som bär ansvaret för att tillfälliga fluktuationer i medelsflödet kan mötas utan svårigheter.

I anslutning till kassareservbestämmelsen i BAL (7 kap. 9 §) har utredningen redovisat hur bestämmelsen har utvecklats. Vidare har där redogjorts för hur bestämmelsen i praktiken kommit att tillämpas samt för hur den penningpolitiska lagstiftningen inverkat på bankernas kassareservhållning. Angående dessa frågor hänvisas således till kommentaren till 7 kap. 9 § BAL.

Det *första stycket* föreslår utredningen behålls oförändrat. Den kvalitativa regeln är alltså alltjämt huvudregel för måttet på kassakravet. Detta innebär att kassakravet för en föreningsbank kan vara större än vad den kvantitativa regeln i andra stycket utvisar. Värdeportföljens sammansättning, inlåningens fördelning vad gäller bindningstider, antal insättare och enskilda insättningars storlek kan alltså medföra krav på en kassareserv som överstiger tio procent av föreningsbankens förbindelser.

I *andra stycket* bibehålls också den kvantitativa regeln oförändrad. Utredningen finner inte skäl att nu närmare överväga en förändring av de förbindelser som skall läggas till grund för beräkning av kassakravet.

I 35 § andra stycket sista meningen JkL sägs att om kassareserven tillfälligt nedgår under det föreskrivna beloppet, skall denna snarast ökas till detta belopp. Denna bestämmelse har inte tagits med i förslaget. Bestämmelsen anses ge uttryck åt tanken att inte varje avsteg från skyldigheten att hålla viss kassareserv skall behöva föranleda ingripande från bankinspektionen. Som framgår av kommentaren till 7 kap. 9 § BAL, avses härmed inte någon saklig förändring utan anledningen till att den inte förts över till FbL är att den av utredningen bedömts vara onödig och dessutom vilseledande.

I 35 § JkL finns det regler innebärande att pantsatt egendom inte får medräknas bland de tillgångar med vilka föreningsbanken kan uppfylla kassakravet, samt att, i de fall de är pantsatta för en avtalad men icke utnyttjad kredit, de får medräknas endast i viss angiven utsträckning. Detta stadgande har utredningen i det *tredje stycket* ersatt med en generell bestämmelse som ger regeringen, eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen, rätt att utfärda närmare föreskrifter om vilka tillgångar som får inräknas i kassareserven. Den nu gällande bestämmelsen härstammar från 1911 års lag om bankrörelse. Den har under åren genomgått vissa smärre förändringar. Redan vid tillkomsten av 1911 års lag förutsattes att tillsynsmyndigheten skulle närmare ange vilken egendom som fick inräknas i kassareserven. Lagtexten innehöll endast det villkoret att tillgångarna skulle med lätthet kunna förvandlas i penningar. Någon befogenhet att utfärda anvisningar eller föreskrifter i detta hänseende ålades tillsynsmyndigheten dock inte i lagen. Sedan lång tid har emellertid bankinspektionen i föreskrifter angett vilken egendom som får inräknas i kassareserven. Denna ordning har fungerat väl och utredningen anser att den bör gälla även framgent. Det bör emellertid nu slås fast i lag att regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen tilläggs befogenheten att generellt utfärda närmare föreskrifter om vilka tillgångar som får inräknas i kassareserven. Detta möjliggör en smidigare anpassning till utvecklingen på bankområdet.

7.2.5.3 *Kreditgivning*

Kreditgivningen utgör föreningsbankernas centrala verksamhetsgren. Regler om kreditgivningen finns i 9–15 §§. Dessa regler har en annan karaktär än reglerna om föreningsbankernas verksamhet i 1–6 §§. Bestämmelserna om verksamheten är uppbyggda på det sättet att föreningsbankerna tillåts att bedriva viss verksamhet och en del av denna verksamhet får bara bedrivas i vissa former. Sålunda får en föreningsbank enligt 1 § aldrig ägna sig åt en verksamhet som inte består i in- och utlåning eller står i samband med denna. Inom denna yttre ram för verksamheten får föreningsbankerna förvärva och driva handel med endast viss i 2 § uppräknad egendom. Även om det skulle kunna anses att handel med viss annan egendom stod i samband med in- och utlåningen, är föreningsbankerna förhindrade att ägna sig åt den verksamheten om den egendom som avses bli föremål för handel inte finns uppräknad i 2 §. I 3 och 4 §§ uppräknas den egendom som föreningsbankerna får för egen

del förvärva men inte driva handel med. Annan egendom än sådan som anges i 2–4 §§ är föreningsbank alltså förbjuden att förvärva. I 5 och 6 §§ medges föreningsbankerna rätt att i vissa särskilda fall förvärva även sådan egendom som föreningsbankerna normalt är förhindrade att förvärva. Bestämmelserna om kreditgivningen bör däremot ges en annan tolkning. Dessa är uppbyggda så att vissa former av kreditgivning förbjuds, att vissa villkor i samband med kreditgivningen fastställs eller att vissa villkor måste vara uppfyllda för att en föreningsbank skall få lämna viss kredit. Detta innebär att krediter, kreditformer eller villkor för kreditgivningen som inte uttryckligen är förbjudna enligt dessa bestämmelser är tillåtna.

Reglerna om kreditgivningen avser inte att ge en fullständig reglering av denna del av föreningsbankernas verksamhet, utan tar upp vissa särskilda frågor som har anknytning till denna. Reglerna har inte samma strukturella samband med varandra som reglerna om verksamheten. I 9 § behandlas kravet på betryggande säkerhet vid kreditgivningen. Att föreningsbankerna i normala fall inte tillåts att i samband med beviljandet av en kredit avtala att föreningsbankens fordran medför rätt till betalning först efter kredittagarens övriga borgenärer framgår av 10 §. Förbudet mot vinstandelslån finns i 11 §. De bestämmelser som ålägger föreningsbankerna att ägna särskild uppmärksamhet åt att inte krediter beviljas till en och samma låntagare i alltför stor omfattning återfinns i 12 §. Reglerna om kreditjäv, d.v.s. om reglering av villkoren för beviljande av kredit till vissa föreningsbanken närstående personer, finns i 13 §. Slutligen finns reglerna om krediters löptid i 15 §. Reglerna om krediter skall också tillämpas på föreningsbankernas garantigivning, utom såvitt avser bestämmelserna om krediters löptid (14 §).

Banklagsutredningen har tidigare (Ds E 1982:3) lämnat förslag till en förändring av de grundläggande bestämmelserna i 9 §. Förslaget har ännu inte föranlett lagändring. Nu föreslås en genomgripande förändring av bestämmelserna om kreditjäv och en omarbetning av bestämmelserna i 15 § om krediters löptid. I övrigt föreslås endast mindre betydelsefulla ändringar, mestadels föranledda av utredningens förslag att tillåta föreningsbankerna att förvärva fordringar (3 §).

Reglerna om kreditgivningen var i de olika bankinstitutens lagar före den samordnade banklagstiftningen år 1968 utformade på fundamentalt skilda sätt. Dessa skillnader var inte enbart föranledda av en strävan att värna om institutens säkerhet utan avsåg också åstadkomma en arbetsfördelning mellan de olika instituten. Reglerna om kreditgivningen hade således också en gränsdragningseffekt. Denna funktionsfördelning mellan de olika bankinstituten avskaffades i samband med 1968 års samordnade banklagstiftning. Reglerna om kreditgivningen kom därefter att i stort gälla lika för affärs-, spar- och föreningsbankerna. Reglerna byggdes upp med BL:s bestämmelser som förebild, vilket innebär att många av de regler som nu återfinns i 9–15 §§ FbL för föreningsbankerna infördes år 1968.

9 § Kredit får beviljas endast om trygghet föreligger för låneförbindelsens fullgörande. Betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen skall därvid ställas, om inte trygghet för fullgörandet med hänsyn till låntagarens förhållanden ändå föreligger.

En föreningsbank får inte som pant ta emot

1. förlagsbevis utfärdat av en central föreningsbank, eller

2. bevis om andel i eller tillskott till föreningsbanken själv eller annan föreningsbank.

Paragrafen motsvaras av 36 § JkL (7 kap. 10 § BAL).

Första stycket

Banklagsutredningen har i delbetänkandet Det formella säkerhetskravet och banks rätt att medverka vid finansiering av mindre och medelstora företag genom förvärv av aktier m.m. (Ds E 1982:3) lämnat förslag till en ändrad utformning av bestämmelsen om det grundläggande kravet på betryggande säkerhet vid banks kreditgivning. Förslaget har ännu inte slutbehandlats och någon proposition har ännu inte förelagts riksdagen. Den nu föreslagna utformningen överensstämmer i stort med det tidigare avgivna förslaget. Såväl den nu gällande bestämmelsen som det lämnade förslaget har ingående kommenterats i betänkandet.

I gällande JkL sägs att bank får lämna kredit endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. I 36 § tredje stycket JkL finns intagen en bestämmelse som förbjuder föreningsbankerna att som pant ta emot aktie i bolag som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse och vars aktier inte är noterade på fondbörs här i landet. Samma gäller även beträffande förlagsbevis som utfärdats av sådant bolag.

Det nu gällande förbudet för bank att ta emot aktier i icke börsnoterade förvaltningsbolag som pant tillkom efter de stora förluster som bankerna drabbades av i början av 1930- talet. Mot den bakgrunden var det angeläget att förhindra att det inträffade upprepades och förbudet var naturligt sett i det perspektivet. Det är enligt banklagsutredningens mening i och för sig förenat med särskilda risker att som säkerhet för en kredit ta emot dessa aktier som pant. Förvaltningsbolagets tillgångar utgörs huvudsakligen av aktier i andra aktiebolag. Drabbas dessa aktiebolag av förluster förlorar aktierna i värde, vilket i sin tur påverkar värdet av aktierna i förvaltningsbolaget. Banklagsutredningen anser emellertid att tiden nu är mogen att överlämna åt bankerna själva att bedöma värdet av erbjudna säkerheter och riskerna för att säkerhetens värde sjunker. Det förekommer naturligen ofta att bankerna erbjuds säkerheter av sådan natur att deras värde är osäkert och det vore orealistiskt att i lag uppställa förbud för bankerna att ta emot sådan egendom eftersom förhållandena förändras med tiden. Utredningen föreslår därför att förbudet att som pant ta emot aktier i icke börsnoterade förvaltningsbolag inte förs över till FbL.

Andra stycket

I 36 § fjärde stycket JkL finns intagna bestämmelser som förbjuder föreningsbankerna att som pant ta emot

1. aktier i bolag som har till uppgift att tillgodose för föreningsbankerna gemensamma intressen,
2. förlagsbevis som sådant bolag utfärdat,
3. förlagsbevis som central föreningsbank utfärdat, och
4. bevis om andel i eller tillskott till föreningsbanken själv eller annan föreningsbank.

Den under punkten 1 angivna regeln infördes vid departementsbehandlingen av jordbrukskasseutredningens förslag till JkL. Föreningsbankerna medgavs därvid rätt att i viss utsträckning ta emot aktier och förlagsbevis som pant. Bestämmelsen angavs anknyta till bestämmelserna i 28 § SpL. I det sammanhanget uppställdes emellertid förbud för föreningsbankerna att ta emot vissa aktier och förlagsbevis som pant. För sparbankerna gäller ett förbud att som pant ta emot eget förlagsbevis och bevis om tillskott till grundfond eller garantifond i sparbanken. För sparbankerna gäller således inget förbud att som pant ta emot aktier i exempelvis Sparbankernas Bank eller förlagsbevis som denna utfärdat. I samband med att dessa bestämmelser infördes redovisades inte några skäl, varken till bestämmelsens införande eller till avvikelsen från SpL. Utredningen har inte kunnat finna några motiv för denna avvikelse från SpL och föreslår således att förbudet att som pant ta emot aktier i ett bolag som har till uppgift att tillgodose för föreningsbankerna gemensamma intressen eller förlagsbevis som sådant bolag utfärdat, upphävs. Bestämmelsen i övrigt bör däremot gälla oförändrad.

10 § En föreningsbank får inte vid beviljande av kredit avtala att bankens fordran skall medföra rätt till betalning först efter låntagarens övriga borgenärer. Efter tillstånd av regeringen får en central föreningsbank dock avtala om sådant villkor vid beviljande av kredit till svenskt företag, vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna.

Paragrafen överensstämmer helt med 36 a § JkL (7 kap. 11 § BAL).

Före år 1980 saknade bankerna rätt att fritt förvärva och driva handel med förlagsbevis. Det ansågs då också klart att därav följde att bankerna inte heller kunde låna ut medel mot en revers med villkor om tillbakaskjuten betalningsrätt eller förvärva en revers innehållande ett sådant villkor. På förslag av kapitalmarknadsutredningen infördes en möjlighet för bankerna att fritt förvärva och driva handel med förlagsbevis. Härmed avsågs en partialförskrivning, avsedd för den allmänna rörelsen, innehållande ett villkor om tillbakaskjuten betalningsrätt. Rätten att förvärva sådana förlagsbevis som hade givits ut av företag med bankfrämjande verksamhet var dock alltjämt beroende av att regeringen beviljat tillstånd till förvärvet (32 § tredje stycket JkL). Sedan den nya lagstiftningen trätt i kraft uppstod osäkerhet om huruvida den utvidgade rätten att förvärva och driva handel med förlagsbevis också öppnade en möjlighet för bankerna att låna ut medel mot revers innehållande villkor om tillbakaskjuten betalningsrätt. För att undanröja denna oklarhet föreslog banklagsutredningen i ett remissvar på en framställning från Finansbolagens förening om ändring av upplåningsregeln i lagen om finansbolag, att det i BL borde införas en bestämmelse som klargjorde att bankerna alltjämt saknade rätt att låna ut medel mot revers med villkor om tillbakaskjuten betalningsrätt. För att förhindra kringgående av bestämmelsen i 32 § tredje stycket JkL, vari tillstånd av regeringen krävs för förvärv av aktier i och förlagsbevis utgivna av bolag med bankfrämjande ändamål, borde också reversutlåning till dessa företag göras beroende av regeringens tillstånd om reversen innehöll villkor om efterställd betalningsrätt. Departementschefen förordade (prop. 1980/81:36, s 12) att en bestämmelse med denna innebörd infördes i bl.a. JkL. Den nu ifrågavarande bestämmelsen infördes (SFS 1980:1115) att gälla fr.o.m. år 1981. Sådana lån

får bara lämnas av de centrala föreningsbankerna.

Banklagsutredningen anser att bestämmelsen i 36 a § JkL bör, i stort sett oförändrad, föras över till FbL. På en punkt föreslår utredningen dock en förändring. I överensstämmelse med den föreslagna ändringen i 4 §, vari föreningsbankerna tillåts att förvärva andelar i andra företag än sådana som är organiserade som aktiebolag, har i lagtexten ordet aktiebolag fått utgå. Till följd härav kan reversutlåning med tillbakaskjuten betalningsrätt få förekomma till svenskt företag, vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna.

Av 3 § följer att en föreningsbank i princip inte får förvärva en fordran om skuldebrevet innehåller villkor om tillbakaskjuten betalningsrätt. Föreningsbank får inte heller lämna garanti för sådant lån (14 §).

11 § En föreningsbank får inte vid avtal om kredit eller i sin rörelse i övrigt förbehålla sig andel i vinst på affär, som föreningsbanken inte själv får avsluta.

En föreningsbank får inte heller på annat sätt, där ej fråga är om utdelning på aktier eller vad föreningsbanken som ägare av aktier i övrigt kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som föreningsbanken inte själv får bedriva.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första och andra styckena får en central föreningsbank efter tillstånd av bankinspektionen lämna vinstandelslån till ett företag som tillgodoser för föreningsbanker gemensamma intressen.

Första och andra styckena överensstämmer helt med 41 § JkL. Det tredje stycket är nytt men motsvaras i viss mån av 32 § tredje stycket JkL (7 kap. 12 § BAL).

Förbudet mot förbehåll om vinstandel är ett utslag av den för banklagstiftningen grundläggande tanken att bankerna inte skall utsätta sig för andra risker än sådana som är förenade med själva bankverksamheten. Förvärvsreglerna i 1-6 §§ och då särskilt förbudet för föreningsbank att förvärva aktier i bolag med bankfrämmande ändamål, avser att förhindra att föreningsbankerna i spekulationssyfte utsätter sig själva och därmed indirekt insättarna för sådana risker som inte är förenliga med en sund bankverksamhet. Om föreningsbankerna skulle tillåtas att som ersättning för kredit få förbehålla sig andel i vinst på affär som föreningsbanken inte får ägna sig åt själv, kunde förvärvsreglerna på det sättet kringgås.

Den nuvarande bestämmelsen i *första stycket* infördes i JkL i samband med 1968 års samordnade banklagstiftning. Den hade då sedan år 1911 gällt för affärsbankerna, och har alltsedan dess gällt i princip helt oförändrad. Som framgått tidigare krävs denna bestämmelse för att förhindra kringgående av förvärvsreglerna och någon ändring av bestämmelsen föreslås inte.

Andra stycket infördes i BL år 1921 efter förslag av 1915 års banksakkunniga. Syftet med bestämmelsen var att stävja förekomsten av aktiebolag, i vars bolagsordning föreskrevs att bolagets vinst, sedan aktieägarna erhållit viss del därav, skulle tillfalla en namngiven bank. Uppkomsten av sådana bolag hade uppmärksammats och det ansågs oförenligt med de för banklagstiftningen grundläggande syftena att bank på detta sätt deltog i bankfrämmande verksamhet. I dessa bolag hade naturligen banken eller personer med nära anknytning till banken ett avgörande inflytande och bolagets ställning kunde närmast liknas vid ett dotterbolags. Om bank på detta sätt tilläts att få del av rörelseöverskottet i ett aktiebolag, kunde befaras

att banken i sin kreditgivning till bolaget visade benägenhet att ta större risker än vid kreditgivning till andra låntagare. Undantag gjordes naturligen för utdelning på sådana aktier som bankbolaget förvärvat i överensstämmelse med reglerna i BL och för andra förmåner som tillkommer bank såsom ägare av dessa aktier.

Även bestämmelsen i andra stycket har gällt oförändrad sedan tillkomsten och den bör också enligt utredningens mening för föreningsbankerna gälla framgent. Det bör påpekas att bestämmelsen inte uppställer förbud för bankerna att vid kreditgivning tillämpa s.k. mjuka räntevillkor. Räntan får dock inte relateras till kredittagarens vinst.

I det *tredje stycket* upptas ett undantag från förbudet mot förbehåll om vinstandel. Enligt 32 § fjärde stycket JkL får en central föreningsbank inom en viss ram bl.a. tillskjuta medel till en sådan förening eller ett sådant bolag som tillgodoser för föreningsbankerna gemensamma intressen. I uttrycket "tillskjuta medel" anses ingå tillskott som sker i form av vinstandelslån. Bestämmelsen tillkom ursprungligen på initiativ av Sparbanksföreningen och har också kommit att utnyttjas endast av sparbankerna. I och med att 4 § givits en utformning som nära ansluter sig till motsvarande paragraf i BAL, regleras inte möjligheten att lämna sådant tillskott i 4 §. Från sparbankerna har hemställts att denna möjlighet måtte stå till buds för sparbankerna också i framtiden och utredningen har tillmötesgått denna begäran genom att i motsvarande paragraf i SpLF (3 kap. 11 §) införa ett nytt stycke. Motsvarande bestämmelse anser utredningen bör införas också i FbL, främst därför att det saknas bärande skäl för att i detta hänseende avvika från SpLF. Angående den närmare motiveringen för införandet av bestämmelsen hänvisas till kommentaren till den omnämnda paragrafen i SpLF.

Paragrafen om vinstandelslån m.m. har i förslaget lyfts fram och placerats före 14 §, vari sägs att bestämmelserna om kredit i 9-13 §§ skall äga motsvarande tillämpning på garantiförbindelse som föreningsbanken ikläder sig. Syftet med denna förändring har varit att undvika missförstånd. I och för sig inkluderas föreningsbankens garantigivning redan i den nu ifrågavarande paragrafen genom att föreningsbanken inte heller i sin "övriga rörelse" tillåts att förbehålla sig andel på vinst på affär som föreningsbanken själv inte får avsluta. En föreningsbank är således förhindrad att som ersättning för ett garantiåtagande förbehålla sig andel av vinst på bankfrämmande verksamhet. Med den nuvarande placeringen – efter 39 § JkL – kan läsaren emellertid ges det intrycket att föreningsbankerna tillåts att förbehålla sig andel i vinst som ersättning för garantiåtaganden. Någon saklig ändring är således inte åsyftad. Att föreningsbank inte heller får förvärva en fordran av vinstandelskaraktär framgår av utformningen av 3 §.

12 § En föreningsbank skall ägna särskild uppmärksamhet åt att föreningsbanken inte i sådan omfattning, att fara kan uppkomma för dess säkerhet, har fordringar på samma låntagare eller på låntagare, som är förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, eller lämnar kredit mot säkerhet av aktier eller förlagsbevis, som utgivits av samma aktiebolag eller aktiebolag som är förenade i sådan gemenskap som nu sagts. Med fordringar jämställs i detta sammanhang borgen och annan garantiförbindelse till föreningsbanken.

En central föreningsbank skall bevaka att inte föreningsbanken själv och anslutna lokala föreningsbanker har fordringar på låntagare som avses i första stycket i sådan

omfattning att fordringarna sammantagna kan medföra fara för föreningsbankernas säkerhet.

Paragrafen motsvaras av 37 § JkL (7 kap. 13 § BAL).

Ursprungligen uppställdes detaljerade regler för hur stora krediter föreningsbankerna fick lämna. I samband med tillkomsten av JkL uppmärksammades att dessa regler medförde bl.a. att föreningsbankernas kunder inte kunde beviljas krediter, även om dessa ur säkerhetssynpunkt kunde anses som fullt legitima. Föreningsbankernas kunder blev därför i flera fall tvingade att anlita jämväl annan bank för att kunna få sina kreditbehov tillgodosedda. I JkL infördes därför en ny bestämmelse om begränsning av de krediter som lämnades till en och samma låntagare. Bestämmelsen utformades med affärsbankernas motsvarande bestämmelse som förebild.

Det är en allmänt accepterad grundsats att en ojämnt sammansatt kreditportfölj är oförenlig med en banks sunda utveckling. Det främsta skälet är givetvis att banken i alltför hög grad kan bli beroende av en kredittagares ekonomiska utveckling och att dennes ekonomiska svårigheter kan drabba banken så hårt att dess säkerhet kommer i fara. Ett annat skäl är att alltför stora krediter till en och samma låntagare kan medföra risk för att banken lockas eller anser sig tvingad att bevilja ytterligare krediter till denne för att på så sätt försöka undgå hotande förluster på den tidigare kreditgivningen.

Numera fixeras inte storleken på tillåtna enhandsengagemang till något bestämt belopp eller andel av omslutningen eller liknande, utan bestämmelsen innehåller i stället en allmänt hållen begränsning. Bankinspektionen rekommenderar dock bankerna att begränsa ett engagemang på en hand till viss del av det egna kapitalet. Engagemangen på en hand får inte vara så stora att fara kan uppkomma för föreningsbankens säkerhet. Engagemangens storlek är alltså i lagen relaterade till föreningsbankens förmåga att bära förluster i kreditgivningen utan att föreningsbankens säkerhet sätts i fara. Alla föreningsbanker har avsatt reserver för att möta framtida förluster i kreditgivningen. Storleken av dessa reserveringar har alltså stor betydelse i detta sammanhang. Ytterst är det storleken på det totala riskbärande kapitalet som är avgörande för en föreningsbanks möjlighet att bära förluster i kreditgivningen.

Bestämmelsen om enhandskrediter i JkL har fyllt sitt syfte väl och inte vållat några svårigheter i tillämpningen. Enligt utredningens mening saknas det därför anledning att ändra den nu gällande ordningen.

Den föreslagna utformningen av *första stycket* avviker på två punkter från den nu gällande bestämmelsen i 37 § JkL. I 3 § har utredningen föreslagit att föreningsbankerna skall ges möjlighet att förvärva fordringar. Villkoret för att detta skall få ske är emellertid att föreningsbanken var oförhindrad att själv bevilja krediten i fråga. Det är givet att bestämmelsen om enhandsengagemang skall vara tillämplig även på dessa fordringsförvärv. Föreningsbank bör således vara skyldig att ägna uppmärksamhet åt att föreningsbankens sammantagna fordringar på en och samma låntagare eller på låntagare som är förenade i väsentlig ekonomisk intressegemenskap inte blir så stora att fara för föreningsbankens säkerhet uppkommer. Det bör i sammanhanget vara utan betydelse om fordringen uppkommit genom direkt kreditgivning

eller genom fordringsförvärv. Den nu föreslagna utformningen av bestämmelsen avser att ge uttryck åt denna tanke.

I samband med att bestämmelsen att föreningsbankens garantigivning skall jämställas med kredit vid tillämpningen av reglerna om kreditgivningen infördes år 1968, delades paragrafen upp i två stycken och gavs sin nuvarande utformning. Utredningen anser att den föreslagna formuleringen ger klarare uttryck åt den bakomliggande tanken, nämligen att det vid beräkningen av en kredittagares sammanlagda åtaganden gentemot föreningsbanken skall medräknas de borgensförbindelser och garantiåtaganden som kredittagaren ingått för annan kredittagares åtaganden gentemot föreningsbanken.

I bestämmelsens andra led sägs att föreningsbanken inte får som säkerhet ta emot aktier eller förlagsbevis, som utgivits av samma aktiebolag eller av aktiebolag som står i väsentlig ekonomisk intressegemenskap med varandra i sådan omfattning att fara för föreningsbankens säkerhet kan uppkomma. Utredningen har övervägt att föreslå att samma skall gälla för andelar i andra associationer, men avstått eftersom det med största sannolikhet saknar betydelse i det här ifrågavarande avseendet.

Av 14 § framgår att bestämmelsen om enhandskredit skall äga motsvarande tillämpning på garantiförbindelser som föreningsbanken ikläder sig. Detta innebär att föreningsbanken måste ägna uppmärksamhet åt att föreningsbanken inte i sådan omfattning, att fara kan uppkomma för dess säkerhet, lämnar garantier för annans åtaganden. Detta skall tolkas på det sättet att föreningsbankens garantigivning avseende en och samma låntagare måste sammanställas med dennes direkta åtaganden gentemot föreningsbanken både som låntagare och som garant för annan låntagares åtaganden.

Andra stycket

Bestämmelsen i detta stycke saknar motsvarighet i gällande lag. Före 1968 års reform tilläts inte den centrala föreningsbanken bevilja kredit åt andra än medlemmarna i föreningsbanken. Reformen innebar i detta avseende att de centrala föreningsbankerna medgavs rätt att bevilja krediter även till medlemmar i de anslutna lokala föreningsbankerna. Dessförinnan kunde det således inte inträffa att både den centrala föreningsbanken och de anslutna lokala föreningsbankerna beviljade krediter till samma låntagare. I FbL införs det inte några nya begränsningar i detta hänseende. Eftersom den centrala föreningsbanken får förutsättas i första hand bevilja kredit till låntagare som har behov av så stora krediter att de inte kan lämnas av en lokal föreningsbank ensam, finns det anledning att ålägga den centrala föreningsbanken skyldighet att bevaka att de olika enheterna inom en föreningsbanksgrupp inte var och en beviljar samma låntagare eller låntagare som är förbundna i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, så stora krediter att dessa krediter sammantagna är så stora att gruppens säkerhet sätts i fara. En bestämmelse om detta har därför införts i det andra stycket. Bestämmelsen torde medföra ett behov av att den centrala föreningsbanken utfärdar anvisningar för de lokala föreningsbankerna om tillämpningen. Av första stycket sista meningen följer att även i detta sammanhang skall borgen och garantiförbindelser till föreningsbank jämställas med kredit.

13 § En föreningsbank får inte på andra villkor än sådana som föreningsbanken normalt uppställer lämna kredit till

1. styrelseledamot,
2. delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden,
3. anställd som innehar en ledande ställning inom föreningsbanken,
4. revisor,
5. den som är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med person som avses under 1-4,
6. juridisk person i vilken sådan person som avses under 1-5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av del ägare eller medlem.

En lokal föreningsbank får inte utan tillstånd av den centrala föreningsbanken lämna kredit till person eller företag som avses i första stycket.

Föreningsbankens styrelse skall i en förteckning föra in uppgifter om de krediter som av föreningsbanken har beviljats personer eller företag som avses i första stycket. Bankinspektionen får utfärda föreskrifter om vilka uppgifter som skall antecknas i förteckningen samt prövar fråga om anställd eller delegat skall anses ha sådan ledande ställning som avses i första stycket 2 och 3.

Vad som gäller enligt första – tredje styckena skall äga motsvarande tillämpning beträffande krediter som beviljats mot säkerhet av borgen eller fordringsbevis som utfärdats av någon som avses i första stycket. Samma gäller för en fordran som föreningsbanken förvärvar och för vilken någon som avses i första stycket är betalningsskyldig.

Paragrafen, som motsvaras av 38 § JkL, innehåller förslag till ny utformning av kreditjävsbestämmelse (7 kap. 14 § BAL).

Nuvarande ordning

I bankinstitutens lagar finns bestämmelser som begränsar möjligheterna för vissa tjänstemän och andra personer med uppdrag i banken, att erhålla krediter i den "egna" banken. Dessa bestämmelser är numera i stort enhetligt utformade för affärsbankerna och för sparbankerna. Motsvarande regler för föreningsbankerna har däremot en annan principiell utformning. I 61 § BL och 30 § SpL har de personer som träffas av kreditjävsreglerna närmare definierats och vidare har förutsättningarna för att vissa av dessa skall kunna ges krediter i den "egna" banken beskrivits närmare. Ytterligare regler har motiverats av att krediter inte bör kunna beviljas de kreditjäviga personerna närstående fysiska eller juridiska personer. För föreningsbankerna finns motsvarande bestämmelser intagna i 38 § JkL. Dessa bestämmelser har en mer allmän utformning. Några förbud mot kreditgivning eller några närmare villkor för kreditgivningen finns inte. I stället sägs att kredit får lämnas vissa befattningshavare i banken endast om tillstånd till krediten lämnats, i en lokal föreningsbank, av den centrala föreningsbanken och i den centrala föreningsbanken av Sveriges Föreningsbankers Förbund. I paragrafens första stycke anges vilka personer som berörs av bestämmelsen. Sålunda krävs tillstånd för att en föreningsbank skall få lämna kredit till ledamot av föreningsbankens styrelse, revisor i banken eller suppleant för styrelseledamot eller revisor eller till den som är anställd i ledande ställning i föreningsbanken. Tillstånd krävs också i de fall säkerheten för en kredit utgörs av borgen eller fordringsbevis, som utfärdats av sådan person. Det finns inga restriktioner för krediter som föreningsbanken lämnar till den som

är gift med någon av de angivna personerna eller till något dessa personer närstående företag.

Tillsynsmyndigheten har i sista stycket tillagts befogenheten att pröva fråga om anställd skall anses ha sådan ledande ställning som avses i första stycket.

Av allmänna jävsbestämmelser i 27 § FL följer att styrelseledamot inte får delta i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och föreningsbanken eller av fråga i vilken han har ett intresse som kan vara stridande mot föreningsbankens.

Historik

Ursprungligen kunde endast jordbrukskassa vara medlem i en centralkassa för jordbrukskredit. Vidare fick centralkassorna bara låna ut medel till sina medlemmar. De enskilda funktionärerna i centralkassan kunde således inte i centralkassan erhålla kredit för egen del och en kreditjävsbestämmelse för dessa var därför onödig. Den första bestämmelsen om kreditjäv återfinns i 1942 års förordning om jordbrukets kreditkassor. I 58 § sjätte stycket föreskrevs att lån inte fick utestå mot en skuldförbindelse, för vilken en styrelseledamot, suppleant för styrelseledamot eller anställd tjänsteman i kassan svarade i egenskap av gäldenär eller borgensman, om inte styrelsen för centralkassan lämnat sitt medgivande till det. Som motiv för bestämmelsen uttalade departementschefen (prop. 1942:41 s. 75 f) följande.

> Bärande skäl tala för att, såsom styrelsen för den svenska bankföreningen antytt, införa särskilda inskränkande föreskrifter beträffande jordbrukskassans kreditgivning till egna funktionärer. Att helt förbjuda sådan kreditgivning torde likväl med hänsyn till ifrågavarande kassors karaktär icke vara möjligt. Jag förordrar, att föreskrift meddelas om att lån ej må beviljas mot skuldförbindelse, för vars uppfyllande ledamot av jordbrukskassas styrelse eller suppleant för sådan ledamot eller i kassan anställd tjänsteman svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman med mindre medgivande härtill lämnats av styrelsen för centralkassan.

Jordbrukskasseutredningen av år 1950 föreslog i sitt betänkande (SOU 1955:1) att den gällande bestämmelsen i stort skulle föras över till den nya lagen. En nyhet var dock att revisor och suppleant för revisor föreslogs ingå i jävskretsen. En annan nyhet var att medgivandet kunde lämnas av centralkassan som sådan och inte nödvändigtvis av dess styrelse. Till skillnad mot vad som tidigare gällde innebar föreslaget också att medgivandet bara behövde inhämtas vid beviljandet av krediten. Tidigare hade en nyvald funktionär eller nyanställd tjänsteman varit tvungen att få centralkassans medgivande för att få behålla de krediter han tidigare kunde ha erhållit i föreningsbanken. Utredningen hade övervägt att föreslå mer restriktiva bestämmelser för funktionärskrediter med bank- och sparbankslagstiftningarna som förebild. Utredningen kom emellertid till den uppfattningen, att det för jordbrukskassornas del inte fanns skäl för lika stränga bestämmelser som för de båda andra bankinstitutgrupperna. Utredningen förklarade att jordbrukskassorna i sin egenskap av kooperativa kreditinrättningar intar en särställning i förhållande till de andra bankinstituten och denna särställning gör det motiverat att kreditjävsbestämmelserna är lindrigare för jordbrukskassorna. Några menliga verkningar av den dittills tillämpade ordningen

hade enligt utredningen inte visat sig.

En nyhet i 1956 års lag om jordbrukskasserörelsen var bestämmelsen i 23 §, som innebar att en centralkassa efter regeringens tillstånd kunde inom sitt område utöva den verksamhet som annars ankom på jordbrukskassa. En centralkassa kunde alltså hamna i den situationen att den fick bevilja krediter till enskilda medlemmar. Några särbestämmelser om kreditjäv för centralkassa som lämnats sådant tillstånd hade inte diskuterats av utredningen.

Departementschefen förklarade (prop. 1956:122 s. 171) sig dela utredningens ställningstagande angående kreditjävsbestämmelsen i jordbrukskasserörelselagen och erinrade samtidigt om att av grunderna till bestämmelsen borde följa att vid förordnande enligt 23 §, föreskrift skulle meddelas om att kredit till centralkassans funktionärer skulle underställas riksorganisationens prövning. I lagen infördes således en kreditjävsbestämmelse, som med undantag för de av utredningen föreslagna ändringarna överensstämde med den tidigare gällande bestämmelsen.

Kreditinstitututredningen framförde inget förslag till ändring av kreditjävsbestämmelsen i JkL. Däremot gjordes kreditjävsbestämmelserna i bankinstitutens lagar till föremål för en översyn av bankinspektionen. De förslag som inspektionen framförde lades senare till grund för utformningen av dessa bestämmelser vid 1968 års samordnade banklagstiftning. Såvitt rörde kreditkassorna anförde emellertid inspektionen i sin framställning till finansdepartementet att kreditjävsfrågorna var avhängiga av medlemsreglernas utformning och att inspektionen därför avstod från att föreslå någon förändring av dessa.

Departementschefen anförde (prop. 1968:143 s. 199 f) följande.

För jordbrukskassornas del har ansetts att anledning saknas för en lika sträng reglering av kreditjäven som i bank- och sparbankslagarna. Kassorna intar i sin egenskap av kooperativa bankinstitut en särställning i förhållande till de andra instituten. Denna särställning har medfört lindriga jävsregler, enligt vilka för kredit till vissa funktionärer krävs tillstånd av centralkassan. Bankinspektionen har inte föreslagit någon ändring av nuvarande ordning. Jag har samma uppfattning som inspektionen att gällande ordning för jordbrukskassorna inte bör ändras f.n. Jordbrukskasselagen tar nu inte upp några regler om jäv i fråga om kredit som lämnas av centralkassa. Skälet härtill är att centralkassa inte utan Kungl. Maj:ts tillstånd kan bevilja kredit åt enskild person. Meddelas sådant tillstånd, d.v.s. tillstånd att utöva jordbrukskasseverksamhet, förutsätts att kredit till centralkassans funktionärer skall underställas jordbrukskasseförbundet. I avsnittet om medlemskap i jordbrukskasserörelsen har jag även berört frågan om vilka som är berättigade att få låna i en centralkassa. På där anförda skäl förordar jag en vidgning av kretsen kreditberättigade så att den rymmer alla medlemmar i anslutna jordbrukskassor. Mitt förslag innebär alltså att centralkassa i fortsättningen kan bevilja enskild person kredit. Denna omständighet gör det angeläget att på något sätt i lag reglera jäv i kreditförhållanden för centralkassa. Därvid kan enligt min uppfattning regleringen för jordbrukskassor tjäna som förebild. Tillstånd för centralkassa att lämna kredit till kreditjäviga personer bör lämnas av jordbrukskasseförbundet. Departementsförslaget innehåller jävsregler för centralkassa av nu angiven innebörd. Om den fortsatta utvecklingen ställer krav på skärpning av jävsbestämmelserna för jordbrukskasserörelsen, får frågan härom tas upp till förnyad prövning.

I principiell överensstämmelse med den ändring som vidtogs i kreditjävsbestämmelserna i bank- och sparbankslagarna år 1975 ändrades 38 § JkL. För

föreningsbankernas del innebar ändringen att den krets av anställda i föreningsbanken som kom att omfattas av kreditjävsbestämmelsen krymptes och endast de anställda som hade en befattning med ledande ställning i kassan kom att tillhöra jävskretsen. Ett nytt andra stycke infördes vari tillsynsmyndigheten gavs befogenhet att pröva om anställd skulle anses ha sådan ledande ställning som avsågs i första stycket.

Utredningens förslag

I anslutning till kreditjävsbestämmelsen i BAL (7 kap. 14 §) har ingående redovisats vilka brister som utredningen anser vidlåder utformningen av bestämmelsen i BL. Utredningen har på där anförda skäl föreslagit en ny utformning av bestämmelsen. Därvid har bl.a. kunnat konstateras att kreditjävsbestämmelsen i JkL har många fördelar jämfört med motsvarande bestämmelser i BL och SpL. Som framgått är kreditjävsbestämmelsen i JkL utformad på det sättet att kredit till vissa föreningsbanken närstående personer endast får beviljas om tillstånd därtill lämnats, i en lokal föreningsbank av den centrala föreningsbanken och i en central föreningsbank av riksorganisationen. I och med att riksorganisationens legala status föreslås upphävd har emellertid förutsättningarna väsentligen rubbats. Det förutsätts att föreningsbanksrörelsen utan ändring av FbL skall kunna anta en organisationsform som inte förutsätter medverkan av riksorganisationen. I ett sådant läge skulle således den nuvarande kreditjävsbestämmelsen inte kunna tillämpas på avsett sätt. Utredningen har därför valt att föreslå att också i FbL införa en ny kreditjävsbestämmelse, utformad på principiellt likartat sätt som i förslagen till BAL och SpLF. Bestämmelsens utformning medger att de berörda personerna alltjämt kan erhålla krediter i den egna föreningsbanken under förutsättning att det sker på för föreningsbanken normala villkor. En annan fördel med den nya bestämmelsen är att den omfattar också krediter till de kreditjäviga personerna närstående personer eller företag.

Den föreslagna kreditjävsbestämmelsen har en helt annan principiell uppbyggnad än gällande bestämmelse. Den föreslagna bestämmelsen bör enligt utredningens mening bättre uppfylla de krav som det är rimligt att ställa på en kreditjävsbestämmelse. Bestämmelsen förbjuder inte att krediter beviljas vissa personer, och den kräver inte heller att tillstånd alltid ges för att kredit skall få beviljas. I stället föreslås att en allmängiltig regel om föreningsbankernas kreditgivning till de berörda personerna införs som en ny huvudregel. Förslaget innebär att en föreningsbank aldrig får bevilja krediter till dessa personer på andra villkor än sådana som föreningsbanken normalt uppställer. Bestämmelsens syfte är inte att fixera några tillåtna kreditvillkor utan att förhindra att dessa personer beviljas krediter i sådan omfattning eller på sådana villkor att det finns anledning befara att kreditgivningsrätten utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Detta medför ingen praktisk nyhet, eftersom samma norm har tillämpats inom föreningsbanksrörelsen vid tillståndsgivning enligt 38 § JkL. Vidare föreslår utredningen att föreningsbankernas styrelser åläggs skyldighet att i en förteckning föra in uppgifter om de krediter som dessa personer och företag har beviljats. I jämförelse med gällande jävsbestämmelse har personkretsen utökats i två avseenden. Den

som är gift med person som träffas av bestämmelsen eller som utan att vara gift sammanlever med denne under äktenskapsliknande förhållanden har hänförts till den berörda gruppen kredittagare. Samma föreslås gälla juridisk person i vilken kreditjävig person har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

I det *första stycket* slås inledningsvis den grundläggande principen fast, nämligen att föreningsbank inte får bevilja kredit till någon av de i punkterna 1-6 upptagna personerna eller sammanslutningarna på andra villkor än sådana som föreningsbanken normalt uppställer. Regeln innebär att föreningsbanken blir skyldig att behandla dessa kredittagare på i stort sett samma sätt som andra kredittagare. Särvillkor som enbart motiveras av att kredittagaren står i ett särskilt förhållande till föreningsbanken blir sålunda tillåtna endast om motsvarande villkor erbjuds även andra i en sådan omfattning att villkoret kan anses som normalt. Föreningsbankens beslut att bevilja kredit över huvud taget berörs emellertid inte av bestämmelsen. Den fördel som det innebär att ha tillgång till normala krediter består således alltjämt.

Huvudregeln är allmänt hållen och gör inte heller anspråk på att i detalj reglera villkoren för de krediter som föreningsbankerna lämnar de av paragrafen berörda personerna eller företagen. Det är inte uteslutet att det beträffande en viss särskild typ av kredit kan påstås att vissa exakt fixerade villkor är att anse som normala. Utredningen har emellertid valt att inte förhindra varje avvikelse från dessa villkor. Om personalen i allmänhet av en föreningsbank erbjuds krediter på vissa förmånliga villkor, kan således dessa villkor anses som normala även gentemot person som exempelvis är anställd i ledande ställning och omfattas av denna pragraf. Emellertid utgör reglerna om kredit i detta kapitel en yttre ram för dessa tillåtna villkor. Om en föreningsbank således regelmässigt underlåter att kräva att säkerhet ställs för krediter till anställda, kan detta förfarande aldrig anses som normalt. Om däremot de anställda generellt erbjuds viss ränterabatt eller en något längre avbetalningstid än andra kunder, kan detta anses som normala villkor vid kreditgivning till anställda.

Vid kreditgivning till de personer som avses under punkterna 1-5 bör det vara förenat med relativt små svårigheter att konstatera vilka villkor som en föreningsbank normalt uppställer. Redan kreditbestämmelserna i detta kapitel utgör en ram för vad som kan anses normalt. Särskilt betydelsefullt är kravet i 9 § på betryggande säkerhet. Enligt förslaget får en föreningsbank underlåta att för ett lån kräva säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen endast om trygghet för fullgörandet med hänsyn till låntagarens förhållanden ändå föreligger. En mer omfattande kreditgivning till en privatperson utan att formella säkerheter ställs för lånet kan inte anses normalt annat än i undantagsfall. En given förutsättning är också att föreningsbanken i dessa fall alltid har gjort en ingående prövning av vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden. Kreditvillkor som inte föreskriver att avbetalning skall äga rum, kan anses normala bara om det är fråga om krediter i löpande räkning eller om krediten senare skall lyftas av till exempelvis ett bostadsfinansieringsföretag. Några svårigheter att fastställa vad som är normal ränta för ett lån till en privatperson torde inte heller föreligga. Riksskatteverkets anvisningar om den sedvanliga räntan i sam-

band med beräkning av det räntetillägg som skall påföras underlaget för beräkning av tilläggsbeloppet bör ge god vägledning härvidlag.

Vad gäller krediter som beviljas sammanslutning som avses under punkten 6, kan det däremot vara svårt att ange vad som är att anse som normala villkor. Huvudregeln skall givetvis inte hämma en sund utveckling av bankernas kreditgivning och inte heller deras konkurrensförmåga. Huvudregeln torde inte - utom i rena kringgåendefall – komma att tillämpas vid kreditgivning till företag som driver annan än finansiell rörelse. Företagens kreditbehov är av skilda slag och inte sällan kan särskilda villkor i kreditavtalet vara företaget till stor nytta. Det kan här vara fråga om avbetalningsfria perioder under den första tiden av kreditens löptid. Det kan också vara fråga om generösa räntevillkor i inledningsskedet av kredittiden. Företagens behov av krediter skiljer sig så mycket från varandra att det är särskilt svårt att fastställa vad som för dessa är normala villkor. En yttre ram utgör dock naturligen banklagarnas regler för kreditgivningen. Icke rörelsedrivande företag eller företag med endast finansiell verksamhet torde däremot generellt sett ha ett likartat behov av krediter. I vissa undantagsfall kan dock särskilda villkor anses vara normala även för dessa företag.

Den föreningsbank som i ett enskilt fall bryter mot huvudregeln riskerar att bankinspektionen framtvingar ett beslut om ändring av kreditvillkoren eller om uppsägning av krediten i dess helhet. Svårare avvikelser från huvudregeln som är av den karaktären att förfarandet anses strida mot sund bankverksamhet, kan föranleda bankinspektionen att anmäla detta till regeringen som prövar om den centrala föreningsbankens oktroj bör förverkas. I och med att de lokala föreningsbankerna får lämna dessa krediter endast om den centrala föreningsbanken lämnat sitt tillstånd, bär den centrala föreningsbanken ansvaret också för de svårare avvikelser från huvudregeln som förekommer i en ansluten lokal föreningsbanks kreditgivning. Givetvis kan anmälan till regeringen bara komma i fråga om föreningsbank medvetet sätter i system att meddela krediter i strid mot huvudregeln eller vägrar att rätta sig efter bankinspektionens påpekanden. Huvudregeln bedöms ha sitt största värde i det att bankinspektionen, som har att uppmärksamt följa krediter till kreditjäviga personer, nu ges möjlighet att påtala förhållanden som kan hänföras till alla olika typer av kreditvillkor. En svaghet som vidlåder den föreslagna bestämmelsen är att den inte formellt förhindrar att föreningsbankerna genom överenskommelser sinsemellan lämnar krediter till sådana personer som i den andra banken berörs av bestämmelsen. Om det visar sig att korsvisa krediter framdeles förekommer, bör det vara en orsak för bankinspektionen att närmare undersöka kreditavtalen. Skulle det visa sig att villkoren inte är att anse som normala bör förfarandet vara att bedöma som stridande mot "sund kreditgivning" och bör föranleda ett ingripande från bankinspektionen. Föreningsbankernas organisatoriska förhållanden kan i detta hänseende medföra en särskild risk eftersom dessa av ideologiska och ekonomiska skäl står varandra närmare än andra bankinstitut.

Vad gäller den i första stycket angivna personkretsen medför förslaget att denna utvidgas något i förhållande till den kreditjäviga kretsen i 38 § JkL. Den stämmer däremot relativt väl överens med den kreditjäviga kretsen i gällande BL och SpL.

1. Styrelseledamot
Av 6 kap. 1 § femte stycket följer att även suppleant för styrelseledamot omfattas av bestämmelserna i denna pragraf. Vidare omfattar bestämmelserna också till följd av 6 kap. 4 § alltid verkställande direktör och dennes ställföreträdare i en central föreningsbank eftersom dessa alltid ingår i styrelsen antingen som ledamot eller som suppleant.

2. Delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden.
I JkL upptas inga bestämmelser om delegater. Trots det förekommer delegater inom föreningsbanksrörelsen i betydande omfattning. Bestämmelser om delegater föreslås emellertid ingå i FbL. Med delegat avses, som framgår av 6 kap. 5 §, person på vilka särskilda styrelseuppgifter delegerats. I överensstämmelse med såväl BAL som SpLF föreslås att delegat i ledande ställning med uppgift att avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden skall omfattas av kreditjävsbestämmelsen. Bankinspektionen avgör, enligt tredje stycket, vilka delegater som skall anses inneha en ledande ställning.

3. Anställd som innehar ledande ställning inom föreningsbanken.
I överensstämmelse med JkL föreslås vidare att också sådan anställd som innehar en ledande ställning inom föreningsbanken, men inte innehar något delegatsuppdrag att avgöra kreditärenden, skall omfattas av kreditjävsbestämmelsen. Det ankommer på bankinspektionen att närmare ange vilka anställda som skall anses inneha en ledande ställning och således omfattas av paragrafen.

4. Revisor
Av 8 kap. 1 § andra stycket följer att också suppleant för revisor omfattas av bestämmelserna i denna paragraf. I en affärsbank eller i en sparbank får enligt förslagen till BAL respektive SpLF aldrig den som står i låneskuld till banken utses till revisor. I anslutning till 8 kap. 4 § har redogjorts för de skäl som enligt utredningens mening motiverar att inte samma absoluta låneförbud behöver gälla för alla revisorer i en föreningsbank. Enligt det nämnda lagrummet får inte den som utöver vad som normalt sammanhänger med medlemskap i en föreningsbank utses till revisor. Av samma lagrum följer emellertid också att undantagsbestämmelsen inte gäller de särskilt kvalificerade revisorer som föreningsbanksstämman måste utse enligt 8 kap. 3 §. För övriga, s.k. lekmannarevisorer, gäller emellertid att de får i normal omfattning och på normala villkor beviljas krediter av den föreningsbank i vilken revisorsuppdraget utförs. Dessa lekmannarevisorer omfattas sålunda av kreditjävsbestämmelsen i FbL.

5. Den som är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med person som avses under 1-4.
Som en nyhet föreslås att också den som är gift med kreditjävig person skall omfattas av kreditjävsbestämmelsen. Detta gäller redan nu enligt BL och SpL. En annan nyhet är att de som sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden skall likställas med gifta. För att utröna om den presumtive

låntagaren sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med någon som avses under 1 – 4 skall föreningsbanken inte behöva göra några ingående efterforskningar. Endast i de fall där samlevnaden har stadigvarande karaktär och lätt kan konstateras av utomstående, behöver de sammanlevande i detta sammanhang likställas med gifta.

6. Juridiska personer i vilken sådan person som avses under 1-5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.
"Väsentligt ekonomiskt intresse" skall enligt förarbetena i SOU 1927:11 anses föreligga, där någon äger en väsentlig andel i sammanslutningen: "Att innehavaren av aktiemajoriteten i ett bolag faller härunder är uppenbart, men även den som innehar en något mindre, men dock väsentlig andel i sammanslutningen, bör träffas av omförmälda beslut". 1949 års banklagssakkunniga gjorde i SOU 1952:2 följande förtydligande uttalande:

"Ehuru sålunda icke något direkt utsagts rörande den betydelse som bör tillmätas intressets storlek, är det uppenbart, att man icke kan bortse härifrån. Det måste sålunda förutsättas, att ett absolut sett stort intresse i ett företag föranleder att intresset bedömes som "väsentligt" vid en lägre storlek i förhållande till företagets aktiekapital än som skulle varit fallet, om intresset varit ringa. Om det ekonomiska intresset har en absolut sett helt obetydlig storlek torde man, i analogi med vad nyss sagts, kunna tala om "väsentligt ekonomiskt intresse" endast om en majoritetspost föreligger."

Av 6 kap. 6 § framgår att styrelsen alltid själv måste fatta beslut om krediter till de personer och sammanslutningar som avses i detta stycke.

Den föreslagna bestämmelsen förutsätts kunna tillämpas även om riksorganisationen inte består i sin nuvarande form. Det har emellertid av utredningen ansetts angeläget att de fördelar som den nuvarande ordningen medför, tas till vara också i framtiden. Det kan vidare av praktiska skäl vara lämpligt att de krediter som lämnas kreditjäviga personer i de lokala föreningsbankerna underställs den centrala föreningsbankens prövning. Utredningen har därför i *andra stycket* föreslagit att den lokala föreningsbanken måste inhämta den centrala föreningsbankens tillstånd för att få bevilja krediter till nu berörda personer eller företag.

I *tredje stycket* införs ytterligare en nyhet. De personer som enligt gällande bestämmelser omfattas av kreditjävsbestämmelsen tillhör vissa kategorier som har ansetts ha särskilt stora möjligheter att genom obehörig påverkan förskaffa sig krediter från bank på förmånliga villkor. I det tredje stycket har föreningsbankernas styrelser ålagts skyldigheten att anteckna de krediter som beviljats de personer som tillhör den i första stycket angivna kretsen. Anteckningsskyldigheten kan antas i sig ha en preventiv effekt. Vetskapen om att beviljade krediter förs in i en särskild förteckning bör innebära att föreningsbankerna själva bevakar kredittagarens totala skuldsättning hos föreningsbanken. Av förteckningen skall också villkoren för krediten framgå. Alla villkor som gäller för en kredit är emellertid inte av intresse i detta sammanhang. Bankinspektionen bör därför ges befogenhet att i förskrifter närmare ange vilka villkor och andra uppgifter förteckningen skall innehålla. Kredittagarens namn och kreditbeloppet skall självfallet antecknas, liksom räntan och de årliga amorteringarna. Förteckningen skall föras kontinuerligt. Bankinspektionen skall i sin tillsynsverksamhet ges tillgång till

denna. Om förteckningen i något fall skulle komma att inges till bankinspektionen blir den en allmän handling. Den kan dock enligt 8 kap. 5 § första stycket 2 sekretesslagen (1980:100) aldrig bli offentlig utan omfattas alltid av denna sekretessbestämmelse. Uppgifter i denna förteckning omfattas inte heller enligt 16 kap. 1 § 3 samma lag av meddelarfrihet och får således inte av tjänsteman hos bankinspektionen meddelas till massmedia. I likhet med vad som nu gäller skall bankinspektionen också pröva fråga om anställd eller delegat skall anses ha sådan ledande ställning som avses i första stycket punkterna 2 och 3.

I *fjärde stycket* sägs att vad som gäller enligt första- tredje styckena skall äga motsvarande tillämpning beträffande de krediter som beviljats mot säkerhet av borgen eller fordringsbevis som utfärdats av person eller sammanslutning som avses i det första stycket. En kreditjävig person kan söka undkomma anteckningsskyldigheten på olika sätt. I 14 § sägs att bestämmelserna om kredit i bl.a. 13 § äger motsvarande tillämpning på garantiförbindelse som föreningsbanken ikläder sig. Denna bestämmelse innebär att om föreningsbanken lämnar garanti för ett lån exempelvis av annan bank till en person som avses i första stycket, även denna kredit skall av den egna föreningsbanken antecknas i förteckningen. Den innebär också att föreningsbanken inte får lämna garanti, om villkoren för krediten avviker från de för den egna banken normala villkoren. Bestämmelsen i 14 § har kompletterats av reglerna i fjärde stycket. Anteckningsskyldighet skall således på grund härav föreligga för en kredit även i de fall där någon som avses i första stycket iklätt sig borgensförpliktelse för krediten. Samma gäller om en sådan person eller sammanslutning utfärdat en skuldförbindelse och denna ställts som säkerhet för en kredit i föreningsbanken. Enligt 3 § föreslås att föreningsbankerna ges rätt att förvärva fordringar. Om en föreningsbank förvärvar ett fordringsbevis som utfärdats av någon som avses i första stycket skall även detta förvärv antecknas i förteckningen. Den bakomliggande tanken är att det av förteckningen skall framgå de berörda personernas eller företagens totala åtaganden gentemot föreningsbanken. Även om betalningsskyldigheten i dessa fall kan sägas vara sekundär, utgör åtagandena ändå totalt sett en belastning av vederbörandes allmänna betalningsförmåga och ytterst dennes kreditvärdighet.

14 § Bestämmelserna om kredit i 9-13 §§ äger motsvarande tillämpning på garantiförbindelse som föreningsbanken ikläder sig.

Paragrafen överensstämmer helt med 39 § JkL (7 kap. 15 § BAL).

Sedan lång tid har bankernas garantigivning i banklagstiftningen jämställts med kreditgivningen. De risker som är förenade med kreditgivningen föreligger i lika stor utsträckning vid garantigivning. Om den vars åtagande bankgarantin avser att säkerställa inte förmår att fullgöra sitt åtagande blir banken skyldig att träda in. Eftersom det vid garantigivning ofta är fråga om stora belopp kan banken drabbas av en omfattande betalningsskyldighet, vilket i sin tur kan återverka på bankens säkerhet. I JkL infördes denna bestämmelse år 1968. I BL hade sedan länge funnits likalydande bestämmelser kopplade direkt till bestämmelserna om krav på formella säkerheter, om enhandskrediter och om kreditjäv.

Vid tillkomsten av nu gällande BL sammanfördes bestämmelserna till en paragraf. Genom en lagändring år 1956 föll hänvisningen i detta lagrum till bestämmelserna om krediters löptid i 57 § bort eftersom begränsningsregeln i detta lagrum ansågs i praktiken mindre väl lämpad för garantiförpliktelserna. I stället överlämnades åt bankinspektionen att bevaka att garantiförpliktelsernas giltighetstid inte utsträcktes utöver vad som kunde anses vara förenligt med kraven på tillfredsställande likviditet och soliditet hos bankerna.

I och med att bestämmelsen om förbud för föreningsbankerna att bevilja kredit mot skuldebrev med efterställd betalningsrätt infördes i 36 a § år 1980, blev genom hänvisningen i nuvarande 39 § bestämmelsen giltig även beträffande bankgarantierna. En föreningsbank får således normalt inte ikläda sig en garantiförpliktelse för en kredit som lämnats mot skuldebrev med efterställd betalningsrätt.

Den av utredningen föreslagna placeringen av hänvisningen innebär att denna omfattar även vinstandelslåneförbudet, vilket är en förändring jämfört med gällande lag. Någon förändring i sak är inte åsyftad utan avsikten har i stället varit att underlätta förståelsen av reglerna och att undvika missförstånd. Se även kommentaren till 11 §. I övrigt bör hänvisningen gälla oförändrad. Även om ordet kredit i 12 § bytts ut, skall alltjämt garantiförpliktelse som banken ingått för viss kredittagares åtagande medräknas vid tillämpningen av bestämmelserna om enhandskrediter i 12 §.

15 § Förfallotiden för lån skall bestämmas så att den är förenlig med villkoren för föreningsbankens förbindelser.

Ställs ett lån inte att betalas inom ett år, skall föreningsbanken förebehålla sig rätt att säga upp lånet till återbetalning senast inom den sagda tiden.

Utan förbehåll enligt andra stycket får dock föreningsbanken lämna ut lån med en längre löptid än ett år till ett sammanlagt belopp som vid varje tidpunkt svarar mot högst tjugofem procent av summan av den centrala föreningsbankens och anslutna lokala föreningsbankers eget kapital och den centrala föreningsbankens inlåning. En lokal föreningsbank får bevilja sådan kredit endast efter medgivande av den centrala föreningsbanken.

Om staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet helt eller delvis svarar för betalningen av ett lån, gäller inte bestämmelserna i andra och tredje styckena.

Paragrafen, som motsvarar 40 § JkL, innehåller som en normalregel en bestämmelse om kortfristighet vid föreningsbankernas kreditgivning samt undantagen från denna normalregel (7 kap 16 § BAL). Det krav på kortfristighet som regelmässigt gäller i fråga om svenska bankers utlåning är grundat på långvarig tradition och har föranletts huvudsakligen av likviditets- och soliditetshänsyn. Krediter är i väsentlig utsträckning en placering av inlåningsmedel och har därför ansetts inte böra vara bundna i större utsträckning än vad som är förenligt med villkoren för förfogandet över dessa inlåningsmedel.

Gällande rätt

Den gällande paragrafen är uppbyggd på följande sätt:

Första stycket: Här ges normalbestämmelsen om krediternas kortfristighet, dvs lånen skall ställas att betalas inom ett år och – om detta inte görs – skall föreningsbanken förebehålla sig rätt att säga upp lånen till återbetalning senast inom ett år.

Bestämmelserna i de återstående fyra styckena anger de tillåtna avvikelserna från den i första stycket uppställda normen och anger således i vilka fall och i vilken omfattning tidsbundna krediter får förekomma samt under vilka villkor sådana krediter får ges.

Andra stycket: Här anges i vilka fall och i vilken omfattning bunden långivning får ske. Utan förbehåll enligt första stycket får en föreningsbank

1. bevilja återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning.
2. tillsammans med belopp av här avsedd utlåning från de till den centrala föreningsbanken anslutna lokala föreningsbankerna utlämna lån mot skuldebrev inom en viss angiven ram (tjugofem procent av summan av den centrala föreningsbankens och anslutna lokala föreningsbankers eget kapital och den centrala föreningsbankens inlåning med avdrag för beviljade återlån).

Tredje stycket: Här upptas

1. "den gyllene bankregeln", som gäller vid all kreditgivning och som innebär att förfallotiden för lån skall bestämmas så att den är förenlig med villkoren för föreningsbankens förbindelser.
2. en maximal återbetalningstid om tio år för de bundna krediter som utlämnats inom den i andra stycket tillåtna ramen, och
3. en amorteringsbestämmelse innebärande att årlig amortering för de bundna lån som lämnats inom den i andra stycket angivna ramen måste ske om det inte har ställts säkerhet i fast eller lös egendom.

Fjärde stycket ålägger den centrala föreningsbanken att med stöd av 17 § tredje stycket JkL meddela de särskilda anvisningar för de lokala föreningsbankerna som fordras för tillämpningen av bestämmelserna i andra stycket 2. och tredje stycket 1.

Femte stycket: Här stadgas krav på uppsägningsförbehåll (tre månader) vid all bunden kreditgivning.

Sjätte stycket: Här anges

1. Har staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet i sin helhet garanterat ett lån gäller endast "den gyllene bankregeln" för sådant lån. De andra bestämmelserna i paragrafen är alltså inte tillämpliga.
2. Svarar utländsk stat eller utländskt bankföretag för ett bundet lån får, om särskilda skäl föreligger, undantag göras från amorteringsbestämmelsen och kravet på uppsägningsförbehåll.
3. Har ett bundet lån lämnats av en föreningsbank tillsammans med ett utländskt bankföretag eller har lånet i sin helhet refinansierats utomlands, får om särskilda skäl föreligger, undantag göras från amorteringsbestämmelsen.

Före år 1965 medgavs föreningsbankerna inga undantag från kravet på kortfristighet i utlåningen. Huvudregeln angav att reverslån fick beviljas på högst ett år. Kredit i räkning fick beviljas på högst ett år och växel fick diskonteras på högst sex månader. Omsättning av kredit fick medges. På förslag av kreditinstitututredningen (Fi-stencil 1964:7) vidtogs år 1965 stora förändringar i bestämmelsen. Bakgrunden var den att motsvarande bestämmelse i BL hade befunnits alltför rigorös och utredningen ansåg det angeläget att föreslå lättnader i denna. Utredningen fann det samtidigt möjligt att fatta slutlig ståndpunkt i denna fråga också beträffande spar- och föreningsbankerna. Som ett resultat av utredningsförslaget infördes år 1965 i JkL en med

motsvarande bestämmelse i BL i princip likalydande bestämmelse om krediters löptid. Under åren har ändringar vidtagits i denna bestämmelse. En utförlig redovisning av utvecklingen finns intagen i anslutning till motsvarande bestämmelse i BAL (7 kap 16 §). Eftersom samma utveckling skett i JkL, hänvisas här till denna redogörelse.

Utredningen föreslår att bestämmelserna i de olika bankinstitutgruppernas lagar om krediters löptid ändras. Bakgrunden till dessa ändringar och de skäl som av utredningen åberopas till stöd för ändringarna finns återgivna i anslutning till 7 kap 16 § BAL. Även här hänvisas således till kommentaren till nämnda paragraf. Här skall endast kortfattat anges utredningens allmänna utgångspunkter för förslaget. Det principiella kravet på kortfristighet för föreningsbankernas kreditgivning har traditionell hävd och ifrågasätts inte i något avseende av utredningen. Emellertid anser utredningen att bestämmelsen kan ges en bättre utformning utan att detta krav behöver eftersättas. Bestämmelsen har under åren kommit att bli allt mer svåröverskådlig. Utredningsförslaget bygger i hög grad på de gällande bestämmelserna, men paragrafen har i vissa avseenden förenklats.

Det har för utredningen varit naturligt att lyfta fram den gyllene bankregeln till *första stycket*. Som grundläggande princip skall alltså gälla att förfallotiden för lån skall bestämmas så att den är förenlig med villkoren för föreningsbankens förbindelser. Härmed avses naturligen att krediternas bindningstid totalt sett skall stämma överens med villkoren för förbindelserna.

I *andra stycket* slås fast att föreningsbankernas utlåning skall vara kortfristig till sin natur. Stycket överensstämmer med det nu gällande första stycket. Om ett lån inte ställs att betalas inom ett år, måste således föreningsbanken förbehålla sig rätt att säga upp lånet till återbetalning senast inom sagda tid. De förändringar som utredningen föreslår av reglerna om krediters löptid innebär således ingen ändring i detta avseende. Den största förändringen framgår däremot av det *tredje stycket*. Här anges att föreningsbankerna inom en viss ram får lämna bundna lån, dvs. lån med en längre formell löptid än ett år. Detta överensstämmer i och för sig med gällande lag, men skillnaden är den att det i lagen inte föreskrivs några villkor för dessa krediter. Bindningstiden får således överstiga tio år. Lån behöver inte avbetalas enligt särskilda i lagen angivna regler. Den nu gällande bestämmelsen innebärande att föreningsbank måste förbehålla sig rätten att säga upp en bunden kredit om ställd pantsäkerhet skulle förlora i värde eller annan omständighet inträffar som innebär att fara för förlust kan uppkomma, har inte heller förts över till den nya paragrafen. Detta torde normalt förekomma också utan sådan föreskrift. De återlån som central föreningsbank lämnar enligt reglementet angående allmänna pensionsfonden får i dag lämnas för längre tid än ett år och behöver inte inräknas i den ram inom vilken bundna lån får lämnas. Enligt förslaget kommer återlånen att inräknas i ramen. Å andra sidan behöver emellertid inte återlånen frånräknas inlåningen vid beräkningen av ramens storlek.

Det tredje stycket avslutas med en bestämmelse som motsvaras av det nuvarande fjärde stycket, nämligen att den centrala föreningsbanken har skyldighet att bevaka att de bundna krediter som olika enheter inom gruppen beviljar inte överstiger den ram inom vilken sådana lån får beviljas.

Bestämmelsen är naturlig sedd mot bakgrund av att bankverksamheten inom en föreningsbanksgrupp bedrivs gemensamt av de olika enheterna. Eftersom det är den centrala föreningsbanken som förutsätts svara för huvuddelen av den externa medelsanskaffningen är det den som har kännedom om villkoren för förbindelserna. De lokala föreningsbankerna förutsätts i stort sett endast anskaffa medel till utlåningen från den centrala föreningsbanken. Vidare måste den centrala föreningsbanken bevaka att de olika lokala föreningsbankerna inte beviljar bundna lån i sådan omfattning att den föreskrivna ramen överskrids. Bestämmelsen har omformulerats i förhållande till gällande lag. Enligt förslaget måste en lokal föreningsbank som beviljar lån enligt bestämmelserna i tredje stycket erhålla medgivande därtill från den centrala föreningsbanken. Den skärpning som detta innebär är motiverad med tanke på att de närmare villkoren för en bunden kredit inte längre framgår av lagen. I medgivandet ligger alltså också ett krav på godkännande av kreditvillkoren i övrigt. En central föreningsbank kan således inte medge att en lokal föreningsbank beviljar en kredit med villkor som strider mot den gyllene bankregeln i första stycket. Det är emellertid inget som hindrar att den centrala föreningsbanken i form av anvisningar ger de anslutna lokala föreningsbankerna tillstånd att inom vissa ramar och på vissa villkor lämna bundna lån.

Paragrafen avslutas med ett undantag från bestämmelserna i andra och tredje styckena. I *fjärde stycket* sägs sålunda att dessa bestämmelser inte gäller för sådana krediter som staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet helt eller delvis svarar. Detta överensstämmer i stort med gällande lag. En avvikelse är dock att också sådana lån som någon av dessa svarar för endast delvis – något som är vanligt förekommande vid exportgarantier – också får undantas från bestämmelserna i andra och tredje styckena. Den gyllene bankregeln i första stycket gäller dock även för dessa lån.

7.2.5.4 Upplåning

16 § En lokal föreningsbank får inte utfärda fordringsbevis avsedda för den allmänna marknaden eller ikläda sig ansvarighet för sådana förbindelser.

En central föreningsbank får inte i Sverige ge ut obligationer med en löptid överstigande sju år. Obligationer som föreningsbanken ger ut i Sverige med en längre löptid än ett år får utfärdas intill ett belopp som motsvarar högst tre procent av föreningsbankens inlåning från allmänheten.

Paragrafen motsvarar 42 a § första och tredje styckena JkL (7 kap 17 § BAL).

På förslag av jordbrukskasseutredningen infördes i JkL en möjlighet för de centrala föreningsbankerna att ge ut förlagsbevis. Därför infördes en bestämmelse som medgav undantag från förbudet att ge ut tryckta eller graverade fordringsbevis, s.k. masspapper. Bestämmelsen utformades med 1955 års BL som förebild. Syftet med bestämmelsen var att erbjuda föreningsbankerna en möjlighet att stärka inlåningsunderlaget på annat sätt än genom frivilliga insatser från de egna medlemmarna. För att motverka att undantaget för förlagsbevis skulle kunna utnyttjas för försök att kringgå förbudet mot sedelutgivning föreskrevs att förlagsbevisen måste lyda på lägst

100 kr. Undantaget för förlagsbevisen togs in i ett andra stycke.

Genom ett nytt tredje stycke gavs de centrala föreningsbankerna också rätt att utfärda och ställa garanti för räntebärande obligationer som lyder på minst 100 kr och – om de ges ut i Sverige – har en längsta löptid av sju år (SFS 1979:1052). I fråga om obligationer med en längre löptid än ett år föreskrevs att de fick utfärdas intill ett belop som motsvarar högst tre procent av föreningsbankens inlåning från allmänheten. Sistnämnda bestämmelse ändrades senare (SFS 1980:1115) till att avse bara sådana obligationer som ges ut i Sverige. I anslutning till motsvarande bestämmelse i BAL (7 kap 17 §) har förarbetena till det tredje stycket redovisats utförligt.

Bestämmelserna i paragrafens nuvarande första stycke dvs. förbudet för föreningsbank att utfärda tryckta eller graverade till innehavaren eller till viss man eller order ställda förbindelser eller ikläda sig ansvar för sådana förbindelser fyller två syften. Det ena är att förhindra att föreningsbankerna ger ut obligationer. Eftersom föreningsbankerna – om än med vissa begränsningar – numera fått rätt att ge ut och ställa garanti för obligationer anser utredningen att detta skäl inte längre är bärande.

Det andra syftet med bestämmelsen är att förhindra föreningsbankerna att ge ut sedlar. Med hänsyn till att det i regeringsformen (9 kap 13 §) föreskrivs att endast riksbanken har rätt att ge ut sedlar finner utredningen att inte heller detta syfte längre är bärande. I 6 § lagen om Sveriges Riksbank föreskrivs också att endast av riksbanken utgivna sedlar utgör lagligt betalningsmedel. De motiv som ursprungligen låg bakom bestämmelsen i paragrafens första stycke kan således inte längre anses ha någon bärkraft såvitt gäller de centrala föreningsbankerna. I överensstämmelse med utredningens förslag till BAL har denna bestämmelse därför inte förts över till FbL. Såvitt gäller de lokala föreningsbankernas rätt att ge ut tryckta eller graverade förbindelser kvarstår emellertid behov av att bibehålla det nu gällande förbudet. Anledningen till detta är att det av en föreningsbanksgrupps organisatoriska uppbyggnad bl.a. följer att det är den centrala föreningsbanken som skall svara för den externa medelsanskaffningen för utlåningsverksamheten i de lokala föreningsbankerna. Av 1 kap 4 § följer också att de lokala föreningsbankerna aldrig får för egen räkning ta emot inlåning från allmänheten. Som en följd av detta grundläggande synsätt bör inte de lokala föreningsbankerna ges möjlighet att på egen hand ge ut sådana fordringsbevis som avses i denna paragraf. I *första stycket* behålls därför det nu gäl- lande förbudet för de lokala föreningsbankerna att ge ut obligationer m.m. Bestämmelsen har dock omformulerats och de fordringsbevis som det här är fråga om har beskrivits på ett sådant sätt som bättre ankyter till formuleringen i 2 §. Någon saklig ändring är däremot inte avsedd.

Med hänsyn till att det inte längre uppställs något generellt förbud för de centrala föreningsbankerna att ge ut s.k masspapper är det nuvarande undantaget i det andra stycket onödigt. Däremot bör alltjämt vissa begränsningar i rätten att ge ut obligationer gälla. Dessa begränsningar motiveras av strävandena att inte ge bankerna utrymme att konkurrera med andra kreditinstitut på den långfristiga kapitalmarknaden, och att begränsa utrymmet för konkurrens på den medelfristiga obligationsmarknaden. Det *andra stycket* har därför oförändrat förts över från JkL.

7.2.5.5 Särskilda bestämmelser

Under rubriken särskilda bestämmelser har utredningen fört in tre olika bestämmelser som sinsemellan saknar samband. I 17 § behandlas motbokens värdepappersrättsliga status. Föreningsbankernas rätt att etablera bankkontor regleras i 18 § och i 19 § finns det bestämmelser om föreningsbankernas behandling om omyndigas bankmedel. Utredningen föreslår att dessa paragrafer ändras i mycket liten omfattning. Bestämmelserna i 17 och 18 §§ bibehålls oförändrade.

17 § Motbok eller annat bevis, som en central föreningsbank utfärdar om tillgodohavande på räkning, skall ställas till viss man och innehålla att överlåtelse får ske endast till viss man och att överlåtelsen bör anmälas hos föreningsbanken.

En central föreningsbank får inte träffa förbehåll om rätt för föreningsbanken att åberopa betalning till annan än rätt innehavare av motbok.

Om efterlysning och dödande av förkommen motbok gäller särskilda bestämmelser.

Paragrafen överensstämmer med 42 b § JkL (7 kap 18 § BAL). Den infördes i JkL år 1968 och upptar bestämmelser som reglerar insättningsbevis och motböckers skuldebrevsrättsliga natur. Regleringen i banklagstiftningen är i detta avseende inte uttömmande, utan måste kompletteras av regler i 1936 års skuldebrevslag (SkbrL), främst 32 §. Bestämmelserna i första och andra styckena är för föreningsbankerna tvingande bestämmelser och får inte genom överenskommelse mellan föreningsbank och kund avtalas bort. Genom dessa bestämmelser tillförsäkras att motbok och annat insättningsbevis får det enkla skuldebrevets karaktär. I flera hänseenden likställs emellertid dessa handlingar med ett löpande skuldebrev genom bestämmelser i 32 § SkbrL.

Utredningen har inte funnit skäl att nu närmare överväga någon genomgripande förändring av paragrafen. Inte heller har det ansetts föreligga något behov att föreslå någon förändring i övrigt. Förslaget överensstämmer därför helt med 42 b § JkL.

Ursprungligen avsåg dessa regler för affärsbankerna endast insättningsbevisen. Motboken ansågs vara avpassad främst för småspararnas behov och fick därför utnyttjas endast av sparbankerna. Regler om motbok fanns därför först endast i 1892 års lag angående sparbanker. Eftersom det då inte fanns någon allmän lagstiftning om skuldebrev var motboken skuldebrevsrättsligt reglerad bara i denna lag. Med tiden gavs affärsbankerna möjlighet att utfärda motböcker för sparkasseräkningar och bestämmelser om denna inlåningsform infördes första gången i 1911 års banklag. Den grundläggande tankegången har under hela perioden varit att alla bevis om insättning i bank skall ha det enkla skuldebrevets struktur. Ursprungligen torde ett av skälen för denna ståndpunkt ha varit att förhindra kringgående från bankernas sida av sedelutgivningsförbudet. På grund av insättningsbevisets karaktär av enkelt skuldebrev lämpade det sig dåligt för omsättning på den allmänna marknaden. Det främsta skälet har emellertid varit att tillförsäkra insättarna ett skydd mot utbetalningar till obehöriga personer, föranledda av att insättningsbeviset eller motboken på ett obehörigt sätt kommit i händerna på dessa personer. Huvudregeln, som gäller för samtliga typer av insättnings-

bevis, även motboken, har kompletterats av andra regler i och med tillkomsten av 1936 års skuldebrevslag, men också av bestämmelser i BL. En regel som infördes i BL var förbudet för bankerna att träffa förbehåll beträffande motbok, innebärande att banken fick åberopa betalning till innehavare av motboken även om denne var annan än rätt borgenär, dvs en legitimationsklausul. För affärsbankerna gällde denna bestämmelse ursprungligen endast de så kallade sparkasseräkningarna, men i samband med den samordnande banklagstiftningen år 1968 gjordes den tillämplig på alla bankinstitutgruppernas motböcker. Departementschefen anförde till stöd för denna ändring (prop 1968:43, s 210 f) följande.

I det föregående har jag i skilda sammanhang framhållit, att samtliga bankinstitut numera vänder sig till samma insättarkategorier och erbjuder dem ett stort sett likartat sortiment inlåningsräkningar. De räkningar för vilka insättningsbevis i form av motbok vanligen utfärdas utgörs av kapital-, kapitalsamlings- och sparkasseräkningar samt därmed jämförbara räkningar. Sådana räkningstyper förekommer numera inom alla slags bankinstitut. Med hänsyn till utvecklingen på inlåningssidan och de principer som ligger bakom en enhetlig rörelselagstiftning finns det skäl att reglera rättsförhållandet mellan bankinstituten och deras motboksägare enhetligt. Motiven för förbud mot legitimationsklausul i sparkasseböcker och sparbanks motböcker kan med samma styrka numera åberopas i fråga om motsvarande inlåningsräkningar hos affärsbanker och centralkassor. Detta gäller också postsparbankens motböcker. Helt allmänt kan sägas att det stämmer bättre överens med billighet och det allmänna rättsmedvetandet att banken bär den förlust som uppkommer, när banken betalar ut insättarmedel till obehörig person, än att förlusten drabbar insättaren. Affärsbankerna har också sedan år 1963 beaktat detta och avstått från att i motböcker för kapital- och kapitalsamlingsräkningar införa legitimationsklausuler eller att åberopa sådan klausul. Inte heller centralkassor och postsparbanken begagnar i praktiken sådana klausuler. Några skäl mot att lagfästa vad som nu gäller i praxis föreligger inte. Jag godtar därför förslaget att låta förbudet mot legitimationsklausuler avse alla insättningsbevis som bankinstitut utfärdar och som har karaktär av motbok. På så sätt kommer i detta hänseende full likställdhet att råda mellan bankinstituten.

För att kunna förstå vilka olika regler som gäller för insättningsbevis och motböcker måste JkL:s bestämmelser kompletteras med 32 § SkbrL. Paragrafen lyder:

32 § Skuldebrevslagen: Innehåller bevis rörande tillgodohavande hos bank förbehåll enligt vilket medlen ej må uttagas utan att beviset återställes eller förses med påskrift, vare, i fråga om bankens rätt att mot ny innehavare av beviset göra gällande invändning som grundas å bankens förhållande till tidigare innehavare, tillämpat vad med avseende å löpande skuldebrev är stadgat; och skola de i 22 § givna bestämmelser om överlåtelses verkan mot överlåtarens borgenärer äga tillämpning. Varder sådant bevis överlåtet till flere, äge den företräde som i god tro fått beviset i besittning.

Beträffande motbok rörande tillgodohavande hos bank skall vad i första stycket är stadgat gälla, ändå att motboken ej innehåller förbehåll som där är sagt.

Enkla skuldebrev som, under namn av förlagsbevis eller eljest, utgivas i större antal och uppenbarligen äro avsedda för den allmänna rörelsen, vare ock, oaktat sådant förbehåll saknas, ansedda lika med löpande skuldebrev i de hänseenden nu äro angivna.

Reglerna om motbok och annat insättningsbevis kan förenklat sammanfattas på följande sätt. Genom bestämmelserna i SkbrL har motbok och

insättningsbevis med presentationsklausul givits en ställning som i realiteten gör att dessa handlingar intar en mellanställning mellan enkelt och löpande skuldebrev. Redan då motböckerna introducerades var det vanligt att dessa genom särskilda villkor gjordes till ett presentationspapper. Detta att motboken är ett presentationspapper innebär att banken i egenskap av gäldenär kan för betalning kräva att motboken uppvisas i samband med ett uttag och att insättaren /borgenären å andra sidan kan förlita sig på att så länge som han har motboken i sin besittning någon utbetalning till annan inte kan förekomma. Regelmässigt noteras uttag och insättningar kontinuerligt i motboken. Därigenom att bankerna tidigare ofta använde en klausul som gjorde motboken till ett presentationspapper betraktades denna i allmänhetens ögon alltid som ett sådant. Sedermera infördes bestämmelserna i 32 § andra stycket SkbrL, vilka innebär att en motbok alltid skall betraktas som ett presentationspapper även om sådan klausul skulle saknas. Detta gäller emellertid inte för andra insättningsbevis. Avsaknaden av en presentationsklausul bör emellertid enligt Walin, Lagen om skuldebrev, s 212 innebära att banken gentemot insättaren inte kan åberopa som villkor för en utbetalning att motboken skall presenteras.

Motbokens karaktär av presentationspapper nödvändiggör ett system för dödande av sådan motbok som har förkommit. I annat fall skulle insättaren aldrig kunna kräva utbetalning av insatta medel vid förlust av denna. Regler om dödande av motbok finns i 12 § lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling , vilket lagrum åsyftas med hänvisningen i tredje stycket.

Legitimationsreglerna avser att skapa ett system som är lätt att tillämpa för att anvisa vem som är berättigad att framställa ett anspråk på betalning enligt ett skuldebrev (aktiv legitimation) och för att anvisa till vem gäldenären kan betala med befriande verkan (passiv legitimation). Det kan förekomma att det råder ovisshet om vem som är rätt borgenär, dvs. är den materiellt berättigade innehavaren av fordringsrätten och det har ansetts oskäligt att gäldenären, som är betalningsskyldig enligt skuldebrevet och vid utebliven betalning kan drabbas av dröjsmålsränta m.m., skall behöva ta ställning i tvisten mellan två personer som båda påstår sig vara innehavare av fordringsrätten. Betalar gäldenären till den som är legitimerad borgenär har han alltså fullgjort sin betalningsskyldighet. Detta även om det vid en process senare befinnes att annan än den legitimerade borgenären var rätt borgenär. Som framgått tidigare kan en gäldenär genom en legitimationsklausul beträffande ett enkelt skuldebrev tillerkännas rätten att med befriande verkan betala till innehavaren av skuldebrevet. Detta förfarande kan en bank inte använda beträffande en motbok men väl beträffande annat insättningsbevis. Genom en regel i 33 § SkbrL begränsas emellertid räckvidden av en sådan legitimationsklausul. En gäldenär kan enligt detta lagrum aldrig genom en legitimationsklausul befria sig från skyldigheten att iaktta skälig aktsamhet vid prövningen av huruvida innehavaren av enkelt skuldebrev är rätt borgenär. Eftersom bankerna inte tillåts att införa legitimationsklausul i sina motböcker saknar bestämmelsen betydelse för dessa.

Enligt huvudregeln är en gäldenär enligt reglerna om enkelt skuldebrev berättigad att med befriande verkan betala till ursprunglige borgenären om han inte vet eller har skälig misstanke om att skuldebrevet är överlåtet. Den

gäldenär som är betalningsskyldig enligt ett löpande skuldebrev kan betala med befriande verkan till innehavaren av skuldebrevet om detta är ställt till innehavaren eller om skuldebrevet är ställt till viss man eller order till innehavaren, om denne kan presentera en sammanhängande till honom fortgående skriftlig överlåtelsekedja. Generellt gäller således att gäldenären i de fall det är fråga om ett löpande skuldebrev, om de formella förutsättningarna är uppfyllda, inte behöver anställa några efterforskningar om innehavarens materiella rätt till fordringen, för att kunna få åberopa betalningen gentemot den rättmätige innehavaren av fordringen.

I och med att såväl motbok som annat bevis om tillgodohavande på räkning som bank utfärdar aldrig får vara löpande skuldebrev, måste banken för att få åberopa betalning till annan än kontohavaren gardera sig mot att innehavaren av motboken eller beviset inte är den materiellt berättigade fordringsägaren. Såvitt gäller motbok gäller enligt reglerna om presentationsklausul, att boken i princip måste företes för att banken skall vara skyldig att betala ut medel från kontot. Banken kan emellertid inte med stöd bara av innehavet med befriande verkan betala till annan innehavare av motbok än kontohavaren. Banken måste dessutom kräva att innehavaren kan stödja sig på en skriftlig överlåtelsehandling eller förebringa annan övertygande bevisning om att han är den rättmätige innehavaren av fordringsrätten (29 § SkbrL). Det är nämligen denna bankens vetskap som skär av överlåtarens legitimation och i stället gör förvärvaren legitimerad. Mot denna bakgrund framstår regeln i första stycket att motbok och annat insättningsbevis skall innehålla att överlåtelse bör anmälas till föreningsbanken främst som en ordningsföreskrift. Underlåtenhet att avge en sådan anmälan kan nämligen inte förändra reglerna om legitimation. Den förvärvare som presenterar skriftlig överlåtelsehandling eller annan övertygande bevisning om överlåtelsen är trots det berättigad att uppbära betalning och betalningen kan också erläggas med befriande verkan även om ingen anmälan skett. Enligt doktrinen torde bestämmelsen i stället främst ha betydelse för förvärvaren, eftersom en anteckning hos banken om överlåtelsen förhindrar att överlåtaren försöker döda beviset.

En ny innehavare av ett enkelt skuldebrev äger i princip inte bättre rätt mot gäldenären än överlåtaren hade. Gäldenären kan med andra ord göra samma invändningar mot förvärvaren som han kunde göra mot den ursprunglige borgenären. Möjligheten att kvitta en motfordran är emellertid begränsad efter det att gäldenären fick kännedom om överlåtelsen eller hade skälig anledning att förmoda denna. Beträffande löpande skuldebrev är huvudregeln den motsatta. De invändningar mot betalningsskyldigheten som gäldenären kunde göra gentemot den ursprunglige fordringsägaren kan han i princip inte framföra gentemot en ny innehavare av skuldebrevet. Vissa invändningar kan han dock framföra även gentemot denne. Eftersom såväl insättningsbevis som motbok är enkelt skuldebrev skulle bankens invändningsrätt vid överlåtelse enligt huvudregeln kvarstå gentemot ny innehavare. På grund av innehållet i 32 § SkbrL, vari bl a sägs att beträffande banks rätt att göra gällande invändning som grundas på bankens förhållande till tidigare innehavare skall bestämmelserna om löpande skuldebrev tillämpas, blir huvudregeln den motsatta beträffande motbok och insättningsbevis med presentationsklausul. Samma princip gäller beträffande förvärvares skydd

mot överlåtarens borgenärer. Detta skydd inträffar för ett enkelt skuldebrev i och med att gäldenären denuntieras, dvs underrättas om överlåtelsen. Tredjemansskyddet vid överlåtelse av löpande skuldebrev inträffar däremot vid traditionen av skuldebrevet, dvs överlämnandet av detta från överlåtaren till förvärvaren. Genom hänvisningen i 32 § SkbrL är förvärvare av motbok skyddad gentemot överlåtarens borgenärer först efter det att han kommit i besittning av motboken eller det insättningsbevis som är förenat med presentationsklausul. Om en innehavare av en motbok eller ifrågavarande insättningsbevis överlåter handlingen till två eller flera har den förvärvare företräde framför de andra som först kommer i besittning av motboken eller beviset. Detta gäller på grund av den särskilda bestämmelsen i 32 § första stycket SkbrL. Utan denna hade reglerna i 31 § andra stycket samma lag medfört att den förvärvare som först underrättade gäldenären, givits företräde framför de andra förvärvarna.

Ett extinktivt godtrosförvärv medför att en ny innehavare av ett skuldebrev tillerkänns den materiella fordringsrätten framför den som tidigare innehaft denna materiella fordringsrätt, men som på ett obehörigt sätt blivit av med skuldebrevet. Ett extinktivt godtrosförvärv är under vissa förutsättningar möjligt beträffande ett löpande skuldebrev, men anses omöjligt beträffande ett enkelt skuldebrev. I detta avseende skall de allmänna reglerna om enkla skuldebrev tillämpas beträffande motbok och insättningsbevis. Till följd härav kan den som förvärvar en motbok eller ett insättningsbevis i god tro av någon som obehörigen kommit i besittning av handlingen i fråga, aldrig överta den materiella rätten till fordran på banken. Om banken enligt reglerna om legitimation varit berättigad att betala till innehavaren, något som är fullt tänkbart om exempelvis förfalskad överlåtelsehandling presenteras för banken, kvarstår rätten för den rätte borgenären att kräva betalning av den nye innehavaren som uppburit betalningen från banken.

Det saknas regler i FbL om hur de fordringar som innehavarna av motbokslösa konton har på bankerna, skall betraktas i värdepappersrättsligt hänseende. Av allmänna grundsatser bör därför följa att dessa fordringar skall behandlas helt enligt reglerna i SkbrL om enkla skuldebrev (26-31 §§).

18 § Om en föreningsbank har beslutat att inrätta ett bankkontor, skall det utan dröjsmål anmälas hos bankinspektionen.

Paragrafen överensstämmer helt med 42 c § JkL (7 kap 19 § BAL).

Bestämmelserna i banklagstiftningen om bankkontorsetablering har så sent som år 1980 varit föremål för genomgripande förändringar. Banklagsutredningen lämnade i sitt delbetänkande Blancokrediter och bankkontorsetablering (Ds E 1979:5) förslag till förändringar av dessa bestämmelser. Departementschefen förordade i prop 1980/81:37 en annan lösning än den som utredningen framförde. Propositionen bifölls av riksdagen utan ändring (NU 1980/81:26, rksr 83, SFS 1980:1007) och den nya lagen trädde i kraft den 1 januari 1981. Lagändringen innebar i korthet att all förhandskontroll av bankernas kontorsetablering upphörde, men att bankerna ålades skyldigheten att anmäla beslut om att inrätta nya bankkontor till bankinspektionen.

Banklagsutredningen anser sig sakna anledning att nu överväga en förändring av denna paragraf. Utredningen hänvisar beträffande historik och motiv till det nämnda betänkandet och propositionen.

19 § Omyndig får utan förmyndarens tillåtelse förfoga över medel som den omyndige själv satt in hos central föreningsbank efter det att han fyllt sexton år. Utan samtycke får föreningsbanken inte betala ut sådana medel till förmyndaren. Har förmyndaren fått överförmyndarens tillstånd att omhänderta medlen och företett bevis på detta, får den omyndige inte vidare förfoga över medlen.

Medel som en förmyndare eller god man förvaltar enligt föräldrabalken får, utom såvitt gäller ränta som stått inne kortare tid än ett år, tas ut utan överförmyndarens tillstånd endast om förbehåll därom skett enligt 15 kap 9 § andra stycket nämnda balk. Överförmyndaren kan när som helst förordna, att förbehållet inte skall gälla.

Paragrafen överensstämmer i stort med 42 d § JkL (7 kap. 20 § BAL). Den innehåller bestämmelser som behandlar de centrala föreningsbankernas hanterande av omyndigas medel som satts in på konto hos föreningsbanken. Bestämmelserna kompletterar reglerna i föräldrabalken.

Motsvarande bestämmelser infördes i banklagstiftningen första gången år 1924 i 1911 års lag om bankrörelse i samband med tillkomsten av lagen om förmynderskap. Utformningen av dessa bestämmelser har under årens lopp förändrats och anpassats till ny förmynderskapslagstiftning och till ny banklagstiftning. I JkL infördes dessa regler år 1968. Syftet med bestämmelserna har hela tiden varit att dels reglera hur en bank skall förfara med medel som satts in på räkning av sådan omyndig som fyllt sexton år samt dels vilka skyldigheter som åvilar en bank beträffande omyndigas medel som förvaltas av förmyndare eller god man.

Banklagsutredningen har inte funnit anledning att närmare överväga en genomgripande förändring av dessa bestämmelser. Den föreslagna utformningen av bestämmelserna innebär emellertid att vissa regler flyttas från lagen till förordningen.

Första stycket

I 9 kap 3 och 4 §§ föräldrabalken sägs att underårig i vissa fall själv äger råda över den egendom som han förvärvat. I 3 § behandlas de medel som sådan omyndig som fyllt sexton år förvärvat genom eget förvärvsarbete. Denna egendom får den omyndige själv råda över. Samma gäller avkastningen av sådan egendom och vad som trätt i egendomens ställe. I 3 § andra stycket ges emellertid förmyndaren en möjlighet att med överförmyndarens samtycke omhänderta sådan egendom, om det må anses erforderligt med hänsyn till myndlingens uppfostran eller välfärd. I 4 § behandlas det fallet att den underårige genom gåva eller testamente erhållit egendom under villkor att han själv skall få råda över egendomen. Ett sådant villkor är i princip giltigt, men förmyndaren har, om det må anses erforderligt med hänsyn till myndlingens uppfostran eller välfärd, samma möjlighet som i 3 § att omhänderta egendomen. Överförmyndarens samtycke till omhändertagandet erfordras i sådant fall dock endast om den omyndige fyllt sexton år. Om den underårige inte fyllt sexton år, får alltså förmyndaren själv bedöma huruvida medlen bör omhändertas. Samma regler gäller enligt 10 kap 5 och 6 §§ föräldrabalken beträffande medel som den som av rätten förklarats

omyndig satt in på konto hos banken.

Reglerna i det förevarande lagrummet bör läsas med de ovan refererade bestämmelserna i föräldrabalken som bakgrund. Huvudregeln är den att de medel som den omyndige själv satt in på konto hos banken efter det att han fyllt sexton år, får han själv förfoga över utan inblandning från förmyndare eller överförmyndare. I första meningen ges alltså föreningsbanken befogenheten, att utan närmare undersökning av huruvida medlen verkligen förvärvats av den omyndige själv betala ut på kontot innestående medel till den omyndige, under förutsättning att det är den omyndige själv som satt in medlen på kontot. Denna bestämmelse ger alltså banken en mer utvidgad befogenhet att utan närmare undersökning betala till den underårige, än vad som normalt skulle följa av föräldrabalkens regler. I andra meningen förbjuds också föreningsbanken att betala ut dessa medel till förmyndaren utan myndlingens samtycke. Som framgått tidigare kan förmyndaren omhänderta sådana medel som det är fråga om här endast med överförmyndarens samtycke. I sista meningen sägs att förmyndaren måste förete bevis om sådant samtycke till omhändertagande av medlen för att föreningsbanken skall vara förhindrad att med befriande verkan betala till den omyndige själv. Så snart detta bevis företetts för föreningsbanken är emellertid banken förhindrad att med befriande verkan betala till någon annan än förmyndaren. Om detta trots det skulle komma att ske, saknar betalningen befriande verkan gentemot förmyndaren, som alltså kan utkräva hela beloppet på nytt. För föreningsbanken är företeendet av beviset av mycket stor betydelse och det bör för banken vara av största vikt att anteckning om företeendet omedelbart sker på ett betryggande sätt. Detta torde gälla även om det är fråga om ett motbokslöst konto.

Andra stycket

I det första stycket behandlades föreningsbankens befattning med sådana medel som insatts på konto av den omyndige själv efter det att han fyllt sexton år. I detta stycke ges bestämmelser om sådana medel som förmyndare eller god man förvaltar enligt föräldrabalken. Huvudregeln finns i första meningen och innebär att dessa medel inte får lyftas från ett konto utan överförmyndarens tillstånd. Undantag från denna regel görs dels för ränta som stått inne på kontot kortare tid än ett år och dels för sådana medel, för vilka gjorts förbehåll enligt 15 kap 9 § andra stycket föräldrabalken. I detta senare lagrum sägs att medel, som bör hållas tillgängliga för bestridande av utgifter för den omyndiges underhåll eller för vården av hans egendom får sättas in på konto hos bank med förbehåll att medlen får tas ut utan överförmyndarens tillstånd. Ett sådant förbehåll kan göras av den som sätter in ifrågavarande medel på den omyndiges konto, alltså inte bara av förmyndaren utan också av annan person, exempelvis av den som skänkt medlen till den omyndige. Det åligger inte föreningsbanken att kontrollera om förbehållet är befogat. Om den omyndige tidigare har spärrat konto, dvs ett konto från vilket medel får lyftas endast med överförmyndarens tillstånd, bör medel som sätts in hos föreningsbanken med förbehåll föras till ett annat konto än det spärrade.

Det är givet att möjligheten att göra förbehåll vid insättning kan göras till föremål för missbruk i syfte att undandra förvaltningen från överförmynda-

rens kontroll. För att i någon mån motverka detta finns det såväl i 15 kap 9 § tredje stycket föräldrabalken som i detta stycke en regel som ger överförmyndaren rätt att förordna att ett förbehåll skall upphöra att gälla.

I första stycket ges bestämmelser som riktar sig till bankerna och som utgör en påbyggnad av bestämmelserna i föräldrabalken. Jämfört med föräldrabalkens regler avviker bestämmelserna i första stycket således i viss utsträckning. Vad gäller nu ifrågavarande bestämmelser i andra stycket kan däremot konstateras att dessa överensstämmer med motsvarade bestämmelser i 15 kap 9 § föräldrabalken. I detta lagrum hänvisas bl a till JkL med orden "efter vad därom särskilt är stadgat". I JkL finns emellertid inga ytterligare eller från föräldrabalken avvikande regler. Tvärtom: reglerna överensstämmer helt men med det undantaget att det i 15 kap 9 § föräldrabalken dessutom finns en regel som inte finns i JkL, nämligen att bank får utan överförmyndarens tillstånd föra över medel som innestår på ett spärrat konto till annan bank. Det kan med fog ifrågasättas om denna teknik är ändamålsenlig och meningsfull. Den valda tekniken har emellertid vunnit hävd och det skulle kunna antas komma att försvåra bankernas tillämpning av bestämmelserna om en mer genomgripande förändring föreslogs utan samband med en förutsättningslös undersökning av frågan om lagregleringen av bankernas åligganden beträffande omyndigas tillgodohavande på konto. Detta torde emellertid ligga utanför utredningsuppdraget och utredningen avstår därför från att nu föreslå någon förändring i nu diskuterat hänseende.

42 d § andra stycket JkL avslutas med några bestämmelser som utredningen har bedömt vara av den karaktären att de lämpligen bör flyttas över till förordningen. De aktuella bestämmelserna rör dels skyldighet för föreningsbanken att på insättningsbevis eller motbok anteckna att överförmyndaren förordnat att förbehåll enligt 15 kap 9 § inte skall gälla och dels att föreningsbank är skyldig att på begäran till överförmyndare, förmyndare och god man lämna bevis om de medel som sätts in eller står inne på konto hos föreningsbanken och i förekommande fall intyg att av överförmyndaren meddelat tillstånd till uttag från spärrat konto inte har utnyttjats.

I 96 § JkL finns en övergångsbestämmelse av innebörd att medel som sedan den 1 januari 1941 innestå på räkning som förvaltas av förmyndare eller god man utan villkor att medlen får lyftas endast med överförmyndarens tillstånd skall, om inte överförmyndaren förordnar annorledes, vid tillämpningen av denna paragraf anses som om förbehåll enligt 15 kap 9 § andra stycket föräldrabalken gjorts, att de får tas ut utan överförmyndarens tillstånd. En bestämmelse med motsvarande innehåll bör tas in i övergångsbestämmelserna till FbL.

7.2.6 6 kap. Föreningsbankens ledning

I en föreningsbank finns tre föreningsorgan: föreningsbanksstämma, styrelse och revisorer. I gällande lag finns också bestämmelser om verkställande direktör i centralkassa, men den verkställande direktören har ingen självständig ställning, utan utför de uppgifter som styrelsen ger honom. Föreningsbanksstämman är föreningsbankens högsta beslutande organ. Revisorerna fullgör en kontrollfunktion. Styrelsen är föreningsbankens

verkställande organ, men har dessutom vissa beslutsbefogenheter. I detta kapitel behandlas styrelsen. I 7 kap. regleras föreningsbanksstämman och i 8 kap. revisorerna.

Nu gällande regler om styrelsefunktionen i en föreningsbank återfinns i såväl FL som JkL. Genom den allmänna hänvisningen i 1 § tredje stycket JkL skall FL:s regler gälla om inte något annat följer av bestämmelserna i JkL. I FL finns bestämmelserna om styrelsen samlade under rubriken Styrelse och firmateckning. För styrelsen gäller främst bestämmelserna i 21-33 §§. Dessa bestämmelser överensstämmer i stor utsträckning med motsvarande bestämmelser i 1944 års ABL. I FL saknas dock helt regler om verkställande direktör. I kooperationsutredningens förslag till ny föreningslag föreslås emellertid att vissa större föreningar skall ha ett fristående organ motsvarande verkställande direktör benämnt föreningschef. I JkL finns det bestämmelser om styrelsen i 16 och 26 §§. Den förra paragrafen berör en lokal föreningsbanks styrelse och den senare en central föreningsbanks styrelse. Reglerna om föreningsbankernas styrelser avviker på en avgörande punkt också från motsvarande bestämmelser i de båda andra bankinstitutgruppernas lagar – BL och SpL – därigenom att JkL inte tar upp några bestämmelser om s.k. delegater.

Styrelseorganets ställning och uppgifter skiljer sig i viss mån i bankinstituten från styrelsefunktionen i ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. På styrelsen i en bank faller inte bara de förvaltningsmässiga uppgifterna i trång mening, dvs. de rent exekutiva funktionerna, utan också de beslutsbefogenheter som inte genom uttryckliga författningsstadganden eller stadgeföreskrifter är förbehållna stämman. Eftersom det är förenat med praktiskt oöverstigliga svårigheter för styrelsen att rent faktiskt handha de uppgifter som sålunda åvilar denna, har styrelserna i de olika bankinstituten – även i föreningsbankerna – måst tillgripa delegation, dvs uppdra åt andra att vidta sådana åtgärder som annars ankommer på styrelsen. De personer som erhåller ett sådant uppdrag kallas för delegater. Till delegat kan utses verkställande direktör, anställd eller annan person som i övrigt saknar någon anknytning till banken. Trots att JkL saknar regler om delegation har inom föreningsbanksrörelsen delegation tillgripits i betydande utsträckning. En av de viktigaste uppgifterna som åvilar en bankstyrelse är att granska och kontrollera delegaternas befogenhetsutövning. I vissa särskilt viktiga ärenden bör naturligen styrelsen själv fatta beslut. Det kan vara fråga om mer betydelsefulla organisatoriska förändringar. I BL och SpL finns bestämmelser som förbjuder styrelserna att delegera vissa typer av ärenden. Bestämmelserna om styrelsen och dess arbete avviker således i BL och SpL från motsvarande bestämmelser i ABL och FL. Karakteristiskt för bestämmelserna om styrelsen i BL och SpL är att de är mer omfattande än motsvarande reglering i ABL och FL och avsikten därmed är att stärka den inre kontrollen i banken. Alla beslut som fattas under styrelsenivå grundas på delegering från styrelsen. I syfte att säkerställa att kontrollen inte eftersätts får bara ett fåtal av styrelseledamöterna vara anställda i banken. Den delegerade beslutanderätten utövas normalt sett kollegialt men delegering till enskild delegat förekommer också numera allmänt. Det är i första hand fråga om beslut om små eller medelstora krediter. När styrelsen uppdrar åt annan att handlägga styrelseärenden skall styrelsen också samtidigt i en särskild

instruktion meddela föreskrifter angående den befogenhet som uppdraget skall medföra. Styrelsen får dock alltid återkalla ett lämnat uppdrag eller inskränka detta. Styrelsen får slutligen alltid själv avgöra alla ärenden, även om de omfattas av lämnade delegatsuppdrag. Vissa särskilt angivna ärendetyper får styrelsen emellertid aldrig delegera.

Utredningen föreslår inte någon grundläggande förändring av det ovan beskrivna systemet i BL och SpL. Utredningen anser däremot att det också i FbL bör införas bestämmelser om styrelsens delegation och om delegater. Systemet tillämpas redan nu inom föreningsbanksrörelsen och det är angeläget att systemet lagfästs och såväl styrelsens som delegaternas ansvar regleras i lag. Genom de nya reglerna i FbL ges också bankinspektionen möjlighet att övervaka och kontrollera vilka uppgifter som styrelsen lämnar till delegaterna och hur styrelsen utövar sin kontrollfunktion. Det är i dag vanligt att de beslut om delegation som styrelsen i en lokal föreningsbank fattar underställs den centrala föreningsbankens prövning. Det är också vanligt att den centrala föreningsbanken lämnar anvisningar för delegationen. Dessa anvisningar är bindande för de lokala föreningsbankerna. Utredningen förutsätter att delegationsbesluten i en lokal föreningsbank även framgent fattas under den centrala föreningsbankens överinseende. Den centrala föreningsbankens anvisningsrätt föreslås bli lagfäst i FbL (1 kap 5 §).

Det har varit utredningens strävan att också i övrigt utforma bestämmelserna i FbL om styrelsen i så nära anslutning till bestämmelserna i BAL och SpLF som möjligt. Vissa särlösningar har emellertid varit motiverade av hänsyn till föreningsbankernas från de övriga bankinstitutgrupperna avvikande förhållanden.

Förslaget överensstämmer också i sak i mycket stor utsträckning med gällande rätt. Vissa nyheter föreslås dock. Högsta antalet styrelseledamöter i en central föreningsbank fastslås inte längre i lagen. Ledamöternas uppdragstid förlängs till högst fyra år.

BL:s bestämmelse (75 §) om bl a förbud för vissa personer i banken att vara styrelseledamöter i förvaltnings- och emissionsbolag har inte förts in i förslaget. Utredningen har i samband med översynen av BL diskuterat nödvändigheten av att behålla bestämmelserna i 75 § BL i dess nuvarande lydelse. Denna fråga torde emellertid komma att bli föremål för bedömning av strukturkommittén. Utredningen har därför med endast vissa smärre justeringar fört över bestämmelserna i 75 § BL till 8 kap 8 § BAL. Någon motsvarighet till 75 § BL finns inte i JkL. Med hänsyn till att ifrågavarande bestämmelser kommer att göras till föremål för prövning av strukturkommittén och därmed sättas in i ett större sammanhang, har utredningen valt att nu inte föra över ifrågavarande banklagsbestämmelser till FbL.

Vad gäller tolkningen av begreppet anställd i detta kapitel hänvisas till vad som anförts om detta i inledningen till 8 kap BAL.

Lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag ger de anställda i en central föreningsbank rätt att utse normalt högst två styrelseledamöter. Utredningen föreslår inte att dessa bestämmelser inarbetas i FbL. Även i denna fråga hänvisas till inledningen till 8 kap BAL.

1 § En föreningsbank skall ha en styrelse med minst fem ledamöter. Styrelsen i en lokal föreningsbank får ha högst sju ledamöter. Om särskilda skäl föreligger får en central föreningsbank medge att en till denna ansluten lokal föreningsbank för viss tid, högst fem år, får ha högst nio styrelseledamöter.

Styrelsen skall förvalta föreningsbankens angelägenheter i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag.

Styrelsen väljs av föreningsbanksstämman. Särskilda bestämmelser om att styrelseledamot skall utses av annan än stämman finns i 4 § och i lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Styrelseledamöternas uppdrag gäller för den tid som anges i stadgarna. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie föreningsbanksstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag om styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla även suppleant.

Paragrafen, som motsvarar 16 § första stycket och 26 § första stycket JkL, upptar regler om bl a styrelsens storlek, hur ledamöterna utses och om deras uppdragstid (8 kap 1 § BAL).

Första stycket

Varje föreningsbank skall ha en styrelse med minst fem ledamöter. Banklagstiftningen har sedan lång tid tillbaka föreskrivit att bankstyrelserna skall bestå av minst fem personer. Det har ansetts föreligga en viss risk att alltför ensidiga synpunkter kan göra sig gällande om antalet styrelseledamöter är för litet. Det saknas nu anledning att överväga om det föreskrivna antalet ledmöter skall minskas och förslaget överensstämmer med såväl BAL som SpLF. I gällande BL finns det en bestämmelse som förbjuder bankaktiebolagen att i sina styrelser ha fler än 23 personer. En begränsning av högsta antalet styrelseledamöter infördes på förslag av 1932 års banksakkunniga. Som skäl för detta angavs att ett alltför stort antal styrelseledamöter skulle kunna medföra att ledamöternas känsla av ansvar för bankens ledning avtrubbades och att vid tillsättandet av styrelseledamöterna en del personer skulle kunna inväljas inte så mycket av hänsyn till den insats i bankens ledning som de beräknades kunna göra utan mer av hänsyn till deras ställning i samhället eller till andra liknande omständigheter. Ursprungligen sattes gränsen vid tio ledamöter, men det högsta tillåtna antalet styrelseledamöter har under åren höjts till 23. Motsvarande synpunkter skulle kunna anföras vad gäller begränsningen av antalet styrelseledamöter i föreningsbankerna. Enligt JkL begränsas antalet styrelseledamöter i en lokal föreningsbank till sju, med möjlighet för SFF att för viss tid tillåta ett högre antal dock högst nio, och i de centrala föreningsbankerna till högst tio. I utredningens förslag till BAL har bestämmelsen om högsta tillåtna antal styrelseledamöter slopats. Bankbolagen skall i sina bolagsordningar ta in uppgift om hur många styrelseledamöter som skall finnas i banken. Bankinspektionen kan därmed bevaka att antalet inte blir så stort att det kan försvåra ett meningsfullt styrelsearbete. Inte heller föreslår utredningen att det högsta antalet styrelseledamöter i en sparbank skall regleras i lag. I enlighet med detta synsätt föreslår utredningen att bestämmelsen, att antalet styrelseledamöter i en central föreningsbank inte

får överstiga tio, slopas. Det bör därmed ankomma på föreningsbanken att själv fatta beslut om lämpligt högsta antal ledmöter i styrelsen. Att stadgarna skall innehålla uppgift om detta framgår av 2 kap 5 § 7. Emellertid har utredningen föreslagit att den motsvarande regeln för de lokala föreningsbankerna behålls. De skäl som motiverade att bestämmelsen infördes för bankaktiebolagen kan i och för sig tillmätas viss betydelse i detta sammanhang, men det huvudsakliga skälet till detta är att ge uttryck åt den uppfattningen att de lokala föreningsbankerna utgör så små enheter att det ur saklig synvinkel inte kan anses motiverat med större styrelser. På den punkten överensstämmer således förslaget med gällande lag. FbL innehåller också den nu gällande dispensregeln, som gör det möjligt för den lokala föreningsbanken att tillfälligt öka antalet styrelseledamöter till nio. Dispensregeln är främst avsedd att underlätta sammanslagningar. Enligt FbL ankommer det på den centrala föreningsbanken att i förekommande fall bevilja dispens.

Andra stycket

Den schematiska rollfördelningen mellan de olika organen i en ekonomisk förening är att den beslutande myndigheten tillkommer föreningsstämman, den exekutiva uppgiften utövas av styrelsen och den kontrollerande funktionen handhas av revisorerna. Utvecklingen har emellertid efter hand resulterat i att ledningen av en förenings verksamhet i allt väsentligt kommit att ligga hos styrelsen. Vissa beslut av mer kvalificerad art ligger emellertid fortfarande kvar hos föreningsstämman. Denna uppdelning av föreningsorganens uppgifter gäller i huvudsak även för föreningsbankerna. I stycket föreskrivs att styrelsen skall förvalta föreningsbankens angelägenheter i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag. Med uttrycket "förvalta" avses med hänsyn till vad som nämnts i inledningen till detta kapitel något mer än att ta hand om föreningsbankens verkställande funktioner. Styrelsens förvaltningsrätt innefattar förutom de verkställande uppgifterna, vilka styrelsen i stor utsträckning delegerar, i stort sett alla beslutandebefogenheter utom sådana som enligt särskilda bestämmelser i FbL och stadgarna skall vara förbehållna föreningsbanksstämman. Stämman skall t ex utse förvaltnings- och kontrollorgan och besluta om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt om dispositioner beträffande uppkommen vinst eller förlust. Som nämnts i inledningen till detta kapitel utgör verkställande dirktören i en central föreningsbank inte något självständigt organ. En verkställande direktör i en central föreningsbank handlar hela tiden inom ramen för de befogenheter som styrelsen tilldelar honom (se närmare kommentaren till 4 §).

Tredje stycket

Styrelsen väljs av föreningsbanksstämman. I bankaktiebolagen får enligt såväl gällande BL som BAL bolagsordningen innehålla att en eller flera styrelseledamöter får utses på annat sätt. Någon motsvarighet till denna bestämmelse finns inte i JkL och något behov av att nu införa en sådan bestämmelse har utredningen inte funnit föreligga. Emellertid innehåller detta stycke två undantag från huvudregeln, att stämman skall välja styrelseledamöterna. Som framgår av 4 § skall styrelsen i en central

föreningsbank normalt utse minst en verkställande direktör och om denne inte redan tillhör styrelsen skall han ingå som ledamot i styrelsen. Styrelsen ges således befogenhet att själv utse styrelseledamot. En hänvisning till detta lagrum har intagits i stycket.

Enligt lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag har de anställda rätt att utse högst två styrelseledamöter i bl a en central föreningsbank med mer än 25 anställda. Samma rättighet tillkommer emellertid enligt lagen inte de anställda i en lokal föreningsbank. Enligt 7 § nämnda lag skall dessa styrelseledamöter inte räknas in i antalet styrelseledamöter enligt första stycket. Detta innebär att styrelsen i en central föreningsbank måste bestå av minst fem ledamöter som inte har utsetts av de anställda och att styrelsen enligt JkL får bestå av tio ledamöter jämte de anställdas representanter. Enligt 8 § skall arbetstagarledamöterna inte heller medräknas vid tillämpning av "femtalsregeln" i 3 § tredje stycket.

Fjärde stycket

Styrelseledamots uppdrag gäller för tid som anges i stadgarna. Uppdragstiden får inte överstiga en tidsperiod om fyra räkenskapsår och skall upphöra vid den ordinarie föreningsbanksstämma där styrelseval förrättas. Föreningsbanken bör naturligen, fastän det inte anges i lagen, underrätta den som väljs till styrelseledamot. Styrelseuppdraget upphör vid utgången av den stämma då tiden löper ut, även om stämman försummat nyval. Förslaget innebär att längsta tiden för uppdraget har utökats från nuvarande tre till fyra år. Att man enligt utredningens mening når en klarare bestämning av uppdragstiden om "räkenskapsår" i lagtexten byts ut mot "år" framgår av kommentaren till 8 kap 1 § BAL. En sådan förändring av lagtexten bör emellertid samtidigt vidtas i motsvarande bestämmelser i bl a ABL och försäkringsrörelselagen.

Maximitiden för uppdraget gäller alla styrelseledamöter, således också verkställande direktör i en central föreningsbank. Inget hindrar att samma person utses för en ny mandatperiod. I lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag finns särskilda bestämmelser om tiden för en styrelseledamots uppdrag (15 §). Dessa bestämmelser stämmer överens med detta stycke. En samordning bör därför eftersträvas och lätt kunna ske.

Femte stycket

Om styrelsesuppleanter skall finnas, måste det anges i stadgarna med uppgift om antalet eller lägsta och högsta antalet, se 2 kap. 5 § 7. För suppleanter gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om styrelseledamöter.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i det fall då ledamot som inte är vald på föreningsbanksstämman vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller om det uppkommer hinder för honom enligt 3 § att vara styrelseledamot och om det inte finns någon suppleant, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny ledamot för den återstående

mandattiden tillsätts om inte den förutvarande ledamoten har varit en sådan arbetstagarledamot som avses i lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Skall ledamoten väljas på föreningsbanksstämman, kan valet anstå till den nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter och antalet inte understiger fem.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser för det fall att styrelseledamots uppdrag upphör i förtid, motsvaras av 21 § tredje och fjärde styckena FL (8 kap. 2 § BAL).

Styrelsemandat i en föreningsbank är ett förtroendeuppdrag. Styrelseledamot har enligt *första stycket* rätt att efter anmälan avgå i förtid. Anmälan skall göras hos styrelsen och, om ledamoten inte är vald på föreningsbanksstämman, hos den som tillsatt honom. Den verkställande direktören i en central föreningsbank skall givetvis göra anmälan till styrelsen trots att han inte utsetts av stämman.

Enligt första stycket kan en styrelseledamot också när som helst skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom, dvs föreningsbanksstämman, styrelsen eller företrädare för de anställda. Den som begär att en av honom tillsatt styrelseledamot skall avgå i förtid, skall anmäla detta till styrelsen. Detta innebär att när en arbetstagarledamot entledigas av den som utsett honom, skall denne också anmäla detta till styrelsen.

Enligt ABL kan verkställande direktören kvarstå i sin befattning även om han avgår ur styrelsen. Detta är inte möjligt i en central föreningsbank, eftersom det där krävs att verkställande direktören alltid är ledamot av styrelsen. Stämman saknar emellertid befogenheten att direkt avsätta den verkställande direktören i en central föreningsbank om inte den verkställande direktören också är stämmovald styrelseledamot. Om den verkställande direktören enligt stämmans mening inte har fullgjort sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt och bör avsättas, måste således stämman söka förmå de av stämman utsedda styrelseledamöterna att fatta sådant beslut. Om styrelseledamöterna inte efterkommer en sådan framställning torde föreningsbanksstämman vara hänvisad att utnyttja sin befogenhet att avsätta de andra styrelseledamöterna och ersätta dessa med sådana styrelseledamöter som är villiga att efterkomma stämmans önskemål i frågan om den verkställande direktörens avsättande.

Upphör styrelseuppdraget i förtid eller blir en styrelseledamot omyndig eller försatt i konkurs eller bosätter han sig utomlands eller förlorar han sitt svenska medborgarskap och finns ingen suppleant för honom, skall enligt *andra stycket* övriga styrelseledamöter se till att en ny ledamot utses för den återstående mandattiden. Styrelsen skall alltså sammankalla föreningsbanksstämman, om valet ankommer på stämman, eller, om det är fråga om en verkställande direktör i en central föreningsbank, själv utse ny verkställande direktör. Om den förutvarande styrelseledamoten var arbetstagarledamot är de kvarvarande styrelseledamöterna inte skyldiga att vidta några åtgärder. I sådant fall ankommer det helt och hållet på vederbörande fackliga organisation att ta ställning till om ny ledamot skall utses och i så fall för vilken mandattid.

Beträffande ledamot som skall väljas av föreningsbanksstämman, får enligt andra stycket valet av denne anstå till nästa ordinarie stämma på vilken

styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med de kvarstående ledamöterna och suppleanterna och dessa inte är färre än fem. I detta antal får inräknas styrelseledamöter, som inte utsetts av föreningsbanksstämman, t ex arbetstagarledamöter. Liksom enligt gällande JkL kan styrelsen inte fungera om det i 1 § första stycket föreskrivna lägsta antalet styrelseledamöter underskrids. Det räcker således inte att styrelsen bara är beslutför enligt 11 §.

3 § Styrelseledamöterna skall vara svenska medborgare och om inte regeringen eller efter regeringens bemyndigande, bankinspektionen i särskilda fall tillåter något annat, bosatta i Sverige. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara styrelseledamot.

Styrelseledamot skall vara medlem i föreningsbanken. Den som enligt lag är ställföreträdare för medlem eller, om juridisk person är medlem, den som är ledamot av den juridiska personens styrelse får vara styrelseledamot utan att vara medlem i föreningsbanken. Om det till en central föreningsbank finns anslutna lokala föreningsbanker, får en medlem i en av dessa vara styrelseledamot också i den centrala föreningsbanken. Annan än medlem får vara styrelseledamot, om det för särskilt angivna fall är tillåtet enligt stadgarna.

Av styrelseledamöterna får högst en för varje påbörjat femtal vara anställd i föreningsbank. Att arbetstagarledamöterna enligt lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag inte skall medräknas, framgår av 8 § nämnda lag.

Paragrafen, som motsvaras av 22 § FL samt 16 § första stycket och 26 § andra stycket JkL, anger bl a kraven på de personer som kan utses till styrelseledamöter i en föreningsbank (8 kap. 3 § BAL).

Första stycket

I banklagstiftningen har sedan länge uppställts kravet att styrelseledamöterna i en bank måste vara svenska medborgare och bosatta i Sverige. I motsats till vad som gäller enligt ABL är villkoret att styrelseledamot skall vara svensk medborgare ovillkorligt. Utländsk medborgare kan således inte såsom i ABL ges dispens av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, att vara styrelseledamot. Utredningen har inte ansett sig kunna göra avkall på kravet på svenskt medborgarskap. Däremot anser utredningen att bosättningskravet i särskilda fall bör kunna efterges. Det skulle kunna vara värdefullt att i styrelsen få ha kvar en styrelseledamot som tillfälligtvis på grund av tjänstgöring utomlands tvingas ändra bosättningsort. Det bör på samma sätt som i ABL och försäkringsrörelselagen ligga på regeringen eller på myndighet (bankinspektionen) som regeringen bestämmer att ge dispens från bosättningskravet.

Kravet att styrelseledamot skall vara myndig infördes i banklagstiftningen redan år 1911. Samma krav uppställs också inom annan associationsrättslig lagstiftning och det saknas anledning att överväga någon förändring. Däremot är kravet att styrelseledamot inte får vara i konkurs en nyhet. Inom banklagstiftningen har kravet inte ställts upp eftersom det bedömts som högst osannolikt att en sådan person skulle kunna komma i fråga för ett styrelseuppdrag i en bank. Emellertid har utredningen eftersträvat att samma kvalifikationskrav skall gälla för styrelseledamot i bankinstitut som i andra associationer. Bestämmelsen att konkurstillstånd utgör ett absolut

hinder för styrelseuppdrag i en föreningsbank föreslås därför ingå i FbL.

De i första stycket upptagna kvalifikationskraven för styrelseledamot gäller också revisorer (8 kap 2 §) samt – på grund av hänvisningen till förevarande paragraf – firmatecknare (14 §) och likvidatorer (11 kap 8 §). Revisorer kan emellertid beviljas dispens också från kravet på svenskt medborgarskap.

Andra stycket

I första meningen upptas det på föreningslagstiftningens område sedan länge gällande principiella kravet att styrelseledamot skall vara medlem i föreningen. Från denna huvudregel bör vissa undantag göras. Ett vedertaget undantag är att den som enligt lag är ställföreträdare för medlem och den som är ledamot av styrelsen i en juridisk person som är medlem, får vara styrelseledamot utan att själv vara medlem i föreningen. Samma bör givetvis gälla för en föreningsbank. Av detta skulle emellertid följa att i en central föreningsbank med anslutna lokala föreningsbanker i princip endast styrelseledamöterna i de lokala föreningsbankerna kunde uppfylla kvalifikationskravet. För att i någon mån bredda rekryteringsunderlaget till styrelseuppdragen i de centrala föreningsbankerna föreskrivs i detta stycke att också den som bara är medlem i en lokal föreningsbank får vara styrelseledamot i den centrala föreningsbank till vilken den lokala föreningsbanken är ansluten. Bestämmelsen anvisar också en möjlighet för hur den verkställande direktören i en central föreningsbank, genom medlemskap i en ansluten lokal föreningsbank kan uppfylla kvalifikationskravet. Denne kan i annat fall ha svårigheter att uppfylla kvalifikationskravet eftersom villkoren för medlemskap i den centrala föreningsbanken kan innebära att enskild inte får antas som medlem. En annan utväg ges emellertid i den sista meningen. Föreningsbanken får i sina stadgar föreskriva undantag från kravet på medlemskap i föreningsbanken. En förutsättning för att en sådan stadgebestämmelse skall få införas är dock att stadgarna anger noga i vilka fall sådana undantag medges. Det är alltså inte tillåtet att i stadgarna generellt medge att styrelseledamöterna inte behöver vara medlemmar i föreningsbanken.

Tredje stycket

I detta stycke upptas den s k femtalsregeln, vilken innebär att av styrelseledamöterna får inte flera än en för varje påbörjat femtal vara anställda i banken. Bestämmelsen infördes i banklagstiftningen år 1933 samtidigt som delegation av vissa styrelsefunktioner tilläts. Trots att delegatsbegreppet inte regleras i JkL förekommer det allmänt att styrelsen i en föreningsbank delegerar sina befogenheter till en eller flera delegater. Därmed har som tidigare nämnts en av styrelsens viktigaste uppgifter blivit att granska och kontrollera delegaternas befogenhetsutövning. Det är därför angeläget att styrelsen har en sådan uppbyggnad att den inre kontrollen blir reell och effektiv. Det är av det skälet mindre lämpligt att styrelsen behärskas av dem som står under dess överinseende. Genom femtalsregeln värnas således styrelsens självständighet gentemot de anställda i föreningsbanken. För föreningsbankerna har detta varit särskilt viktigt eftersom många av styrelseledamöterna får antas ha endast begränsad erfarenhet av bankverksamhet och de anställdas inflytande därmed kunde antas bli förhållandevis

större än i andra banker.

I JkL finns en bestämmelse motsvarande femtalsregeln bara beträffande centralkassas styrelse. I en sådan styrelse får enligt 26 § andra stycket JkL högst två befattningshavare i ansluten jordbrukskassa vara ledamöter. Jämfört med denna bestämmelse innebär förslaget vissa sakliga nyheter. Femtalsregeln föreslås gälla lika för såväl lokal som central föreningsbank. Vidare föreslås att en "fri" ledamot inte får vara anställd i någon föreningsbank. Med hänsyn till föreningsbankernas ekonomiska och ideologiska samhörighet kunde annars syftet med femtalsregeln förfelas.

Enligt 8 § lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag gäller "femtalsregeln" inte för arbetstagarledamot. Detta gäller därmed även utan särskild hänvisning eftersom allmän lag viker för speciallag. Utredningen har emellertid ansett det praktiskt att en hänvisning görs till bestämmelsen i nämnda lag.

I en föreningsbank kan utses ett antal styrelsesuppleanter. Dessa är inte nödvändigtvis personliga ersättare för de ordinarie ledamöterna. Vid utseende av suppleanter skall också hänsyn tas till "femtalsregeln" och regeln tillämpas på det sammanlagda antalet ordinarie styrelseledamöter och styrelsesuppleanter. Vid ett styrelsesammanträde bör i första hand de ordinarie ledamöterna beredas tillfälle att närvara. Om inte samtliga ordinarie ledamöter kan infinna sig, kallas suppleant. Därvid skall vid kallelse till varje enskilt sammanträde iakttas att sammansättningen av ledamöterna – ordinarie och suppleanter – inte blir sådan att den står i strid med "femtalsregeln". Inget hindrar emellertid att samtliga ledamöter, ordinarie och suppleanter, kallas till sammanträdet. Vid sådant förhållande är det emellertid av vikt att det redan i början av sammanträdet klargörs vilka som vid sammanträdet skall utgöra styrelsen och äga rätt att delta i beslutsfattandet. Därvid skall naturligtvis "femtalsregeln" iakttas.

4 § I en central föreningsbank skall styrelsen utse en verkställande direktör. Denne skall under styrelsens inseende leda verksamheten i föreningsbanken. Om det behövs får flera verkställande direktörer utses. Styrelsen får även utse ställföreträdare för verkställande direktör.

Om någon annan än en styrelseledamot utses till verkställande direktör, skall denne ingå som ledamot i styrelsen. Om det till ställföreträdare för verkställande direktör utses någon annan än en styrelseledamot eller suppleant, skall denne ingå som suppleant i styrelsen.

Vad som sägs i denna lag om verkställande direktören, skall i tillämpliga delar gälla också för ställföreträdaren.

Paragrafen motsvaras av 26 § första stycket JkL (8 kap 4 § BAL).

Första stycket

Som nämnts i inledningen till detta kapitel intar den verkställande direktören i ett bankinstitut en annan ställning än i ett vanligt aktiebolag. Detta framgår främst av det förhållandet att den verkställande direktören inte i lagen ges någon särskild befogenhet. Denne blir sålunda ingen självständig organperson. Den verkställande direktörens uppgifter bestäms i stället av styrelsen. Han lyder sålunda direkt under styrelsen och styrelsen kan när som helst gripa in eller ta över de arbetsuppgifter som den verkställande direktören

tidigare tilldelats. Detta framgår av bestämmelsen i detta stycke genom att det där sägs att den verkställande direktören skall under styrelsens inseende leda verksamheten i banken. Såvitt gäller den verkställande direktörens ställning överensstämmer FbL med BAL och SpLF. På flera andra punkter föreligger det dock alltjämt betydelsefulla skillnader. Enligt såväl gällande BL som BAL måste varje bankaktiebolag ha minst en verkställande direktör. Flera verkställande direktörer får också förekomma. Enligt gällande SpL saknas det möjlighet att utse en verkställande direktör. Flertalet sparbanker har trots det i dag verkställande direktörer och det är bara i de minsta sparbankerna som sådan inte förekommer. Utredningen föreslår att verkställande direktör skall finnas i sparbank och med hänsyn främst till Första SparBanken tillåts sparbankerna också att utse flera verkställande direktörer. Enligt gällande JkL skall styrelsen i en central föreningsbank utse en verkställande direktör. Styrelsen får också utse en ställföreträdare för den verkställande direktören. Lagen ger inget utrymme för att utse ytterligare verkställande direktörer i en central föreningsbank. Lagen medger inte heller att verkställande direktör utses i en lokal föreningsbank. I detta avseende innebär förslaget att FbL oförändrat tar upp bestämmelserna i JkL. De lokala föreningsbankerna utgör i sammanhanget mycket små ekonomiska enheter och de är i hög grad beroende av den centrala föreningsbank till vilken de är anslutna. Det är därför inte motiverat att i FbL införa en möjlighet för dessa att utse verkställande direktör. Däremot föreslår utredningen att det i FbL införs möjlighet att i en central föreningsbank utse flera verkställande direktörer. Det finns i dag inget framträdande behov av att utse flera verkställande direktörer i någon central föreningsbank. Med tanke på att FbL bör kunna medge att föreningsbanksrörelsen intar andra organisationsformer än för närvarande, har utredningen emellertid ansett det vara följdriktigt att i FbL införa denna möjlighet. Möjligheten att utse flera verkställande direktörer kan också antas underlätta sammanslagningar av centrala föreningsbanker vid val av annan organisationsform.

Andra stycket

Också i fråga om sättet att utse den verkställande direktören skiljer sig reglerna i JkL från de nu gällande i BL. Enligt 74 § första stycket BL skall styrelsen inom sig utse en eller flera verkställande direktörer. Detta innebär att den person som styrelsen anser vara lämplig för uppdraget måste, innan han kan utses, väljas in i styrelsen av bolagsstämman. I 26 § JkL sägs i stället att den av styrelsen utsedde verkställande direktören skall ingå i styrelsen. Det står således styrelsen i princip fritt att utse vem som helst och efter valet ingår den utsedde verkställande direktören automatiskt i styrelsen. Lagen innehåller här en bestämmelse som anger att styrelseledamot utses av annan än stämman. En erinran om detta har tagits in i 1 §. Styrelsen måste innan valet bevaka att det bestämda antalet eller det högsta tillåtna antalet styrelseledamöter enligt stadgarna inte överskrids. Eftersom den verkställande direktören alltid betraktas som anställd i föreningsbanken måste styrelsen också bevaka att femtalsregeln i 3 § tredje stycket följs. Bestämmelsen i andra stycket medför avslutningsvis också att den utsedde verkställande direktören i princip måste vara medlem i föreningsbanken och uppfylla de allmänna kvalifikationskraven i 3 § första stycket (Jfr dock 3 §

andra stycket). Den beskrivna ordningen har fungerat utan komplikationer. Det har framförts önskemål om att den nuvarande ordningen måtte få bestå. Trots att det här blir fråga om en avvikelse från BAL, anser utredningen det motiverat att föreslå att de nu gällande reglerna förs över till FbL. Den verkställande direktörens ställföreträdare skall – om sådan utses – ingå i styrelsen som suppleant, om han inte redan har ett uppdrag som ledamot eller suppleant i styrelsen.

Tredje stycket

I detta stycke stadgas att vad som sägs i denna lag om verkställande direktör också skall gälla dennes ställföreträdare. Eftersom ställföreträdare för verkställande direktören skall vara antingen styrelseledamot eller suppleant, gäller de kvalifikationskrav som uppställs i 3 § också för denne.

5 § Styrelsen får, med den inskränkning som följer av 6 §, uppdra åt verkställande direktör eller någon annan att ensam eller tillsammans med andra vidta sådana åtgärder som annars ankommer på styrelsens egen prövning. En person som har fått ett sådant uppdrag kallas delegat.

Styrelsen skall i en instruktion meddela föreskrifter om de befogenheter som skall tillkomma verkställande direktör eller andra delegater. Instruktionen skall fastställas för ett år i sänder. Avser uppdraget att bevilja kredit, skall grunderna för kreditgivningen fastställas. Om det i en central föreningsbank har utsetts flera verkställande direktörer, skall instruktionen ange hur ledningen av föreningsbanken skall fördelas mellan dem. Styrelsen skall så snart det kan ske sända en avskrift av instruktionen till bankinspektionen samt, när ändringar vidtagits i instruktionen, underrätta inspektionen om detta.

Uppdrag som avses i första stycket kan när som helst återkallas eller inskränkas. Utan hinder av att styrelsen har lämnat delegatuppdrag får styrelsen själv avgöra alla ärenden.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL (8 kap. 5 § BAL).

Styrelsen skall förvalta föreningsbankens angelägenheter i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag. Förutom de rent verkställande uppgifterna innefattar styrelsens förvaltningsrätt samtliga beslutande befogenheter utom dem, som enligt uttryckliga stadganden i FbL eller i stadgarna förbehålls föreningsbanksstämman. I gällande JkL saknas det regler om delegation. Dock sägs i 26 § att verkställande direktören i en central föreningsbank får av styrelsen tilläggas vissa uppgifter. Trots detta förekommer delegation inom föreningsbanksrörelsen också till andra personer. Verksamhetens art förutsätter att beslutsfunktionerna flyttas från styrelsen till enskilda styrelseledamöter, verkställande direktör eller andra. Det får således betraktas som en brist att den för föreningsbankerna gällande lagstiftningen nästan helt saknar bestämmelser om delegation. Utredningens strävanden att försöka bringa de olika bankinstitutgruppernas lagar i så nära överensstämmelse med varandra som möjligt, talar också för att det i FbL bör införas bestämmelser om delegation. I denna paragraf föreslås ingå regler om hur delegation får ske samt om bankinspektionens kontroll av styrelsens delegationsbeslut. I 13 kap finns det bestämmelser om det skadeståndsansvar som åvilar delegat.

Enligt *första stycket* får styrelsen delegera sina befogenheter till den

verkställande direktören eller till andra personer. Det ligger i sakens natur att styrelsen i en föreningsbank måste tillgripa delegation i vidsträckt omfattning. De beslut som har större betydelse bör dock redovisas, diskuteras och avgöras i styrelsen, eftersom det annars finns risk för att styrelsens ställning urholkas. Utredningen har ansett att denna viktiga princip bör komma till uttryck direkt i lagtexten (se 6 §).

I en central föreningsbank är det inte enbart verkställande direktören som kan ha ställning som delegat. Enligt första stycket kan styrelsen lämna delegatsuppdrag till vem som helst oavsett om denne tillhör styrelsen eller ej. Åtskilliga kvalificerade befattningshavare i föreningsbankerna har ställning av delegater. De kan ensamma få uppdrag från styrelsen, men oftast får de uppdrag att ingå i särskilda s k direktioner, arbetsutskott eller andra organ med beslutsfunktioner.

Även om begreppet delegat är nytt för föreningsbankerna är det ett hävdvunnet uttryck inom bankvärlden. I första stycket har intagits en definition av begreppet.

Det *andra stycket* har berörts i inledningen till detta kapitel. Enligt stycket skall styrelsen i en särskild instruktion meddela föreskrifter angående de befogenheter som skall tillkomma den verkställande direktören och andra delegater, som fått sina uppdrag enligt bestämmelsen i första stycket. Dessa instruktioner skall vara ändamålsenliga och tydligt avfattade. Detta är angeläget av bl a följande skäl. Genom instruktionen måste en klar avgränsning göras mellan delegatens handlande i kraft av delegation å ena sidan och dennes handlande som anställd i banken å andra sidan. Skadeståndsskyldigheten för delegat regleras i 13 kap medan anställds skadeståndsskyldighet följer de allmänna skadeståndsreglerna. Verkställande direktörens handlande i en central föreningsbank grundar sig – förutom när han agerar som styrelseledamot – alltid på en delegation från styrelsens sida. Dennes ansvar för olika dispositioner regleras därför alltid av bestämmelserna i 13 kap. Det är emellertid även här av betydelse att avgöra i vilken egenskap verkställande direktören företagit en handling, eftersom bestämmelserna om styrelseledamots och delegats skadeståndsansvar i vissa avseenden skiljer sig åt. Exempelvis inträder ansvarspreskription vid olika tidpunkter.

Vad gäller delegaternas befattning med kreditgivningsärenden krävs självfallet att instruktionerna precist anger de gränser inom vilka den delegerade beslutanderätten får utövas. Det gäller inte enbart beloppsgränser utan även säkerheternas beskaffenhet, bindningstid m m.

Instruktionerna skall fastställas för ett år i taget. Styrelsen skall emellertid fortlöpande se över instruktionerna och, om det behövs, snarast vidta erforderliga ändringar. Föreningsbankerna skall också se till att bankinspektionen alltid har kännedom om de aktuella instruktionerna. Genom skyldigheten för föreningsbankerna att sända in avskrifter av instruktionerna till bankinspektionen ges inspektionen möjlighet att övervaka att kraven på tydlighet är uppfyllda och att en delegation överensstämmer med lag och framstår som ändamålsenlig och lämpligt avvägd. Den centrala föreningsbanken bör medverka vid utformningen av delegationsbesluten i de anslutna lokala föreningsbankerna. Detta kan exempelvis ske i form av anvisningar utfärdade med stöd av 1 kap 5 §.

Vad angår verkställande direktörens befogenheter i en central föreningsbank har dessa inte såsom i ABL närmare bestämts i lag utan skall fastställas av styrelsen i en särskild instruktion. Verkställande direktören är inte den ende som kan anförtros ärenden av sådan beskaffenhet att de annars ankommer på styrelsen. Denna har nämligen en allmän befogenhet att delegera sådana ärenden på en eller flera personer, oberoende av om dessa är styrelseledamöter. Styrelsen är det högsta förvaltningsorganet i föreningsbanken och förutsätts som sådan hålla uppsikt över delegaterna. Ett uttryck för att styrelsen förväntas att med uppmärksamhet följa delegaternas funktionsutövning är bestämmelsen i *tredje stycket* som tillåter styrelsen att när som helst återkalla eller inskränka delegaternas (inkl verkställande direktörens) mandat eller utan hinder av detsamma själv avgöra alla ärenden.

6 § Styrelsen får inte uppdra åt enskild styrelseledamot eller någon annan att avgöra ärenden som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt.

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att bevilja kredit till person eller sammanslutning som omfattas av bestämmelserna i 5 kap 13 §.

Utan hinder av vad som sägs i andra stycket får styrelsen uppdra åt annan att inom fastställda gränser bevilja kredit till person eller sammanslutning som där avses i och för en av denne driven rörelse.

Styrelsen får endast i enlighet med de föreskrifter som bankinspektionen utfärdat uppdra åt enskild styrelseledamot eller någon annan att ensam eller i förening med andra bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till dessa närstående personer eller sammanslutningar.

Bestämmelserna i denna paragraf om kredit skall gälla även i fråga om de garantiförpliktelser som föreningsbanken ikläder sig.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL (8 kap 6 § BAL).

Första stycket

Av praktiska skäl måste styrelsen i en föreningsbank tillgripa delegation i vidsträckt omfattning. Som tidigare nämnts sker detta redan i dag även om JkL inte innehåller några uttryckliga bestämmelser om detta. När delegationsbestämmelser nu införs också i FbL måste bestämmelserna i 5 § kompletteras med bestämmelser som drar upp gränserna för denna delegation. En motsvarande bestämmelse har sedan länge funnits i både BL och SpL. Gällande bestämmelse i BL (74 § femte stycket) innehåller en uttömmande uppräkning av de ärenden som styrelsen inte får delegera. Av skäl som redovisats i anslutning till 8 kap 6 § BAL föreslår utredningen att denna uppräkning – med ett undantag – skall ersättas med en allmänt hållen bestämmelse av innebörd att styrelsen aldrig får delegera ärenden som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt. Den främsta orsaken till den föreslagna förändringen är svårigheten att anpassa en ärendekatalog till bankverksamhetens utveckling. Förslaget avser emellertid inte att i något betydelsefullt hänseende medföra någon saklig förändring. De ärenden som omfattas av den nu gällande uppräkningen får således i stort anses omfattas av den föreslagna allmänna regeln. En likalydande bestämmelse föreslås i FbL. Eftersom en motsvarande bestämmelse inte tidigare har gällt för föreningsbankerna lämnas här en kortfattad redovisning av de ärenden som

en styrelse i ett bankaktiebolag för närvarande inte får delegera.

1 Inrättande eller indragning av avdelningskontor eller övertagande av annan banks rörelse.
2 Förvärv eller avyttring av fastighet, avsedd för bankens inrymmande eller för att tillgodose därmed sammanhängande behov.
3 Förvärv av aktier, emissionsbevis, förlagsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening i andra fall än då fråga är om sådant värdepapper som är utmätt eller pantsatt för bankbolagets fordran, eller förvärvet sker för fondkommissionsrörelsen och styrelsebeslut angående förvärvet inte kan avvaktas utan olägenhet.
4 Fastställande av allmänna räntesatser för in- och utlåningen.
5 Utgivande av obligationer med längre löptid än ett år.

I anslutning till 8 kap 6 § BAL har dessa ärendetyper kommenterats.

Bankinspektionen skall enligt 5 § andra stycket tillsändas de instruktioner i vilka ges föreskrifter om de befogenheter som skall tillkomma verkställande direktör eller andra delegater. Vid granskningen av instruktionerna bör bankinspektionen med uppmärksamhet följa omfattningen av delegationen så att denna inte inbegriper ärenden som anses vara av principiell betydelse eller av större vikt.

Andra stycket

Enligt utredningens mening bör en styrelse i princip aldrig kunna delegera beslut om att bevilja krediter till vissa föreningsbanken närstående personer eller sammanslutningar. I stycket uppställs således ett förbud för styrelsen att delegera vissa kreditbeslut. Den krets av personer och sammanslutningar som det rör, är densamma som omfattas av kreditjävsbestämmelserna i 5 kap 13 §. Detta framgår i stycket av hänvisningen till detta lagrum. Detta innebär att krediter till följande personer och sammanslutningar alltid måste beviljas av styrelsen själv. I det tredje stycket upptas dock ett undantag från förbudet.

1 Styrelseledamot,
2 delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden,
3 anställd som innehar en ledande ställning inom föreningsbanken,
4 revisor,
5 den som är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med person som avses under 1-4
6 juridisk person i vilken sådan person som avses under 1-5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

Av kreditjävsbestämmelsen följer bl a att krediter till dessa personer eller sammanslutningar skall antecknas i en särskild förteckning och att en lokal föreningsbank endast får bevilja dessa krediter efter tillstånd av den centrala föreningsbanken. Av bestämmelserna i 8 kap 4 § följer vidare att sådan kvalificerad revisor som avses i 8 kap 3 § aldrig får beviljas kredit av en föreningsbank.

I paragrafens *tredje stycke* upptas ett undantag till förbudet att delegera beslut om kredit till de personer eller sammanslutningar som avses i det andra

stycket. Här föreskrivs nämligen att styrelsen kan inom vissa fastställda gränser delegera besluten om kredit till dessa personer eller sammanslutningar om krediten lämnas i och för en rörelse som någon av dessa driver. Det kan exempelvis vara fråga om en jordbrukare som har ett styrelseuppdrag i en föreningsbank. Dennes normala rörelsekrediter skall inte alltid behöva beviljas av styrelsen. Det är emellertid viktigt att styrelsen noggrant anger gränserna för denna kreditgivning så att denna möjlighet inte kan utnyttjas för kringgående av förbudet i andra stycket. Liksom alla andra beslut om delegation skall nu ifrågavarande delegationsbeslut intas i den instruktion som avses i 5 § och som skall skickas till bankinspektionen.

Enligt *fjärde stycket* får styrelsen till en enskild styrelseledamot eller någon annan delegera beslut om kredit till andra anställda och delegater än de som avses i andra stycket eller till dessa närstående fysiska eller juridiska personer. Delegation enligt detta stycke måste följa de föreskrifter som inspektionen efter samråd med de olika bankerna utarbetar. Dessa föreskrifter bör vara så utformade att beslut om kredit till nämnda personer alltid fattas på en sådan nivå i föreningsbanken att den presumtive kredittagaren saknar möjlighet att påverka prövningen. Vid utformningen av föreskrifterna bör således hänsyn tas till föreningsbankernas organisation och, om så krävs, till enskilda anställdas och delegaters individuella ställning i föreningsbanken.

I paragrafens *femte stycke* har gjorts ett tillägg till andra – fjärde styckenas bestämmelser, varigenom dessa bestämmelser om delegation kommer att gälla också beslut om ställande av garanti för krediter.

7 § Om en föreningsbank har blivit moderförening, skall styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för föreningsbanken de upplysningar som fordras för att beräkna koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL (8 kap 9 § BAL).

Enligt första meningen skall en föreningsbank som blivit moderförening meddela detta till dotterföretagets ledning. Utan särskilt stadgande är det uppenbart, att om dotterföretaget är exempelvis moderbolag i en underkoncern, det bör vidarebefordra meddelandet till de i underkoncernen ingående dotterföretagen.

I paragrafen sägs vidare att dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för föreningsbanken de upplysningar som fordras för att beräkna koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet. I egenskap av aktie- eller andelsägare i ett dotterföretag har föreningsbanken visserligen rätt att ta del av de redovisningshandlingar som skall läggas fram för delägarna och av revisionsberättelsen. Om föreningsbanken och dotterföretaget har samma räkenskapsår kan således flera uppgifter hämtas från detta material. I annat fall fordras särskilda uppgifter från dotterföretaget per föreningsbankens balansdag. Också i övrigt fordras särskilda uppgifter från dotterföretaget såsom upplysningar om interntransaktioner och andra mellanhavanden inom koncernen som inte kan utläsas ur de framlagda redovisningshandlingarna. På grund av de förhållanden som oftast råder mellan en föreningsbank som är moderförening och dotterföretag torde det i allmänhet vara lätt för föreningsbanken att få de uppgifter som krävs för att få en överblick över

koncernens förhållanden. Bestämmelsen har emellertid den betydelsen, att den i förhållande till föreningsbanken begränsar den tystnadsplikt som annars åligger verkställande direktören och styrelsen beträffande dotterföretagets angelägenheter.

8 § Inom styrelsen skall en av ledamöterna vara ordförande. Om inte något annat föreskrivs i stadgarna eller beslutas av föreningsbanksstämman, väljer styrelsen ordförande. Styrelsen får även utse vice ordförande. Vid lika röstetal avgörs vallet genom lottning.

Verkställande direktör eller någon annan anställd i föreningsbanken får inte vara ordförande eller vice ordförande.

Paragrafen, som motsvarar 25 § första stycket FL, innehåller bestämmelser om ordföranden i styrelsen (8 kap 10 § BAL).

Styrelsen skall enligt *första stycket* alltid ha en ordförande, som utses bland dess ledamöter. Normalt utses ordföranden av styrelsen. Föreningsbanksstämman kan emellertid, t.ex. i samband med val av styrelseledamöter, besluta att viss ledamot skall vara ordförande. Stadgarna kan också innehålla särskilda bestämmelser om vilken styrelseledamot som skall vara ordförande i styrelsen. Detta torde överensstämma med gällande rätt. Nu gällande normalstadgar innehåller inga föreskrifter i detta hänseende, vilket får till följd att styrelseordföranden i en föreningsbank normalt utses av styrelsen.

Andra stycket

I den för bankbolagen gällande bestämmelsen sägs att verkställande direktören eller annan befattningshavare i banken inte får vara styrelseordförande. Den bakomliggande tanken är densamma som legat till grund för den s k femtalsregeln (3 § andra stycket), dvs att styrelsen, som har att utöva tillsyn över föreningsbankens befattningshavare, inte bör ledas av någon av dessa.

Av samma skäl som anförts för en ändring av femtalsregeln bör begreppet "befattningshavare" i bestämmelsen bytas ut mot "anställd". Att styrelseordföranden inhämtar kunskap om bankens verksamhet och skötsel genom att ingå i en delegatgrupp kan många gånger vara av vikt för styrelsearbetet. Bankverksamhet har liksom mången annan verksamhet blivit alltmer komplicerad. Det torde därför vara svårt att utan någon förankring i den praktiska verksamheten kunna leda arbetet i styrelsen och fatta de för föreningsbanken riktiga besluten. Alltjämt är emellertid de ursprungliga motiven till bestämmelsen viktiga. Styrelseordföranden bör därför vara förhindrad att i alltför stor omfattning delta i bankens löpande förvaltning. Styrelseordföranden kan då komma att jämställas med en anställd i föreningsbanken och därmed bli förhindrad att fullgöra sin syssla som ordförande. Bankinspektionen bör vid granskningen av de instruktioner som föreningsbankerna skall sända in noggrant följa dessa förhållanden vad gäller ordföranden, så att kravet på en effektiv inre kontroll i banken inte därigenom eftersätts. Om styrelsen utser en vice styrelseordförande får inte heller denne vara verkställande direktör eller anställd i föreningsbanken.

9 § Styrelsens ordförande skall se till att sammanträden hålls när det behövs. Om en styrelseledamot fordrar att styrelsen sammankallas, skall detta ske.

Vid styrelsens sammanträden skall det föras protokoll, som undertecknas eller justeras av ordföranden och den ledamot som styrelsen utser. Styrelseledamöterna har rätt att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 25 § andra och tredje styckena FL (8 kap 11 § BAL).

Enligt *första stycket* ankommer det på styrelseordföranden att se till att sammanträden hålls när det behövs. Vidare föreskrivs att om en ledamot av styrelsen – vari i en central föreningsbank verkställande direktör alltid ingår – fordrar att styrelsen sammankallas, så skall en sådan begäran efterkommas. Utredningen anser att denna bestämmelse bör tolkas så att ordföranden skall vara skyldig att efterkomma styrelseledamotens begäran endast om den fråga som styrelseledamoten önskar förelägga styrelsen utgör ett relevant styrelseärende. Ordföranden bör vidare ha möjlighet att i stället för att kalla till ett extra sammanträde låta det särskilda ärendet bli behandlat vid nästa ordinarie sammanträde om det är uppenbart att ett sådant anstånd med avgörandet saknar betydelse. Utredningen förutsätter att befogenheten att sammankalla styrelsen jämväl tillkommer suppleant för styrelseledamot, även om det inte i varje enskilt fall kan konstateras att förutsättningar för att suppleant skulle ha fått inträda i styrelsen förelegat. Efterkommer ordföranden inte en begäran att sammankalla styrelsen kan han fällas till ansvar enligt straffbestämmelsen i 17 kap 1 § första stycket 3 p.

Uppdrag som styrelsens ordförande innebär inte enbart ordförandeskapet vid styrelsens sammanträden. Han har en särskild skyldighet att följa föreningsbankens verksamhet och, om så erfordras, göra denna till föremål för överväganden inom styrelsen samt att övervaka att styrelsens tillsynsplikt inte eftersätts.

Andra stycket innehåller bestämmelser om protokollföring, om rätt för styrelseledamöterna att få avvikande mening antecknad i protokollet och om hur protokoll skall föras och förvaras. En nyhet är att särskild justeringsman alltid skall utses att jämte ordföranden justera protokollet.

10 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i stadgarna är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter fått tillfälle att delta i ärendets behandling. Om en styrelseledamot har förfall och om det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall denne beredas tillfälle till detta.

Som styrelsens beslut gäller, om stadgarna inte föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträdet mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som ordföranden ansluter sig till. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter.

Handlingar som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

Paragrafen motsvarar 26 § FL (8 kap 12 § BAL).

Styrelsen är enligt *första stycket* beslutför om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande. Med hela antalet styrelseledamöter avses

det antal som skall finnas enligt stadgarna eller, om däri endast anges lägsta och högsta antal, det antal som skall finnas enligt stadgarna och föreningsbanksstämmans beslut. Detta innebär att i uttrycket "hela antalet styrelseledamöter" skall medräknas de stämmovalda ledamöterna och – i en central föreningsbank – verkställande direktör samt arbetstagarledamöterna enligt lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. I stadgarna kan för beslutförhet föreskrivas ett högre antal än som sägs i lagen. Styrelsen får inte fatta något beslut, om kallelse till sammanträdet inte skett i behörig ordning.

Av propositionen 1975/76:166 med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar m m framgår att uttrycket "tillfälle att delta i ärendets behandling" enligt sin lydelse innebär främst att styrelseledamöterna skall ha fått skäligt rådrum och möjlighet att informera sig till styrelsesammanträdet.

År 1976 tillfördes ABL i 8 kap 9 § efter förslag i nyssnämnda proposition en bestämmelse som innebär att styrelseledamot, innan styrelsen får fatta beslut i ett ärende, skall ha erhållit ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Kravet på tillfredsställande underlag syftar både på skriftligt material och muntlig föredragning. Vad som skall anses vara ett tillfredsställande underlag för ett visst ärendes behandling får avgöras från fall till fall. Beslutsunderlaget bör vara så lättförståeligt och informativt som möjligt och bör som huvudregel i sin helhet vara avfattat på det svenska språket. Att beslutsunderlaget skall vara tillfredsställande innebär vidare att allt som är väsentligt för ärendets behandling skall framgå av det tillhandahållna materialet. Frågan om i vad mån kriteriet "tillfredsställande" blivit uppfyllt kommer i första hand att prövas av styrelseordföranden, verkställande direktören eller den som i övrigt svarar för att beslutsunderlag tillhandahålls styrelseledamöterna. Denna bestämmelse är straffsanktionerad i ABL.

I propositionen 1975/76:169 med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag diskuterades styrelsearbetets former och innehåll. Därvid framhölls att möjligheterna att i förväg lämna information till styrelseledamöterna om ärenden som skall behandlas på styrelsesammanträde är avsevärt begränsade på grund av den banksekretess som gäller i främst kreditärenden. Dagordningar och annat material som inte är sekretessbelagt bör dock utsändas i god tid före sammanträdena för att ge styrelseledamöterna möjlighet att kunna delta i styrelsearbetet på ett meningsfullt sätt. Det ansågs emellertid inte lämpligt att införa lagbestämmelser om dessa frågor.

Någon sekretess gentemot styrelsens ledamöter föreligger inte. De ärenden som diskuteras vid sammanträden i en bank är emellertid ofta av känslig karaktär för den person eller det företag ärendet rör. Risk finns att skriftlig information, som för utomstående är sekretessbelagd, om den mångfaldigas och sänds ut till styrelseledamöterna före sammanträdet kan komma i orätta händer. Med hänsyn härtill anser utredningen att ABL:s bestämmelse att styrelseledamöterna skall ha erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet inte bör överföras till bankinstitutgruppernas lagar. Liksom hittills bör det i övrigt ankomma på varje styrelse att bestämma formerna för styrelsearbetet och därmed sammanhängande frågor. Bestämmelserna i ABL bör dock i flera fall kunna få motsvarande tillämpning på

styrelsearbetet i en föreningsbank.

Enligt *andra stycket* fattas styrelsebeslut med enkel majoritet, om inte det i stadgarna föreskrivs särskild röstmajoritet. Ordföranden har utslagsröst. Giltigt styrelsebeslut, när styrelsen inte är fulltalig, föreligger först om det biträds av mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter.

Handlingar, som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen, skall enligt *tredje stycket* undertecknas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter. I lag kan dock uttryckligen föreskrivas att samtliga styrelseledamöter skall skriva under en handling (se 9 kap 2 § andra stycket beträffande årsredovisningen).

11 § En styrelseledamot eller en delegat får inte handlägga frågor om avtal mellan honom och föreningsbanken. Inte heller får han handlägga fråga om avtal mellan föreningsbanken och annan, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan strida mot föreningsbankens. Med ett avtal jämställs en rättegång eller någon annan talan.

Paragrafen, som i stort överensstämmer med 27 § FL, upptar bestämmelser om jäv för styrelseledamot (8 kap 13 § BAL).

Bestämmelsen stadgar att styrelseledamot eller delegat inte får handlägga frågor rörande avtal mellan honom och föreningsbanken. Inte heller får han handlägga frågor om avtal mellan föreningsbanken och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot föreningsbankens. Med ordet handlägga avses såväl ett kollegialt som ett individuellt beredande och avgörande av ärenden. I en föreningsbank deltar styrelseledamot – i denna sin egenskap - endast i kollegial behandling av olika frågor. Vid tillämpning av delegats funktionsutövning, kan det emellertid bli fråga också om en individuell handläggning, exempelvis från verkställande direktörens sida. Bestämmelsen förhindrar den jävige funktionären både från att delta i överläggningen och beslutet. Stadgandet hindrar emellertid inte styrelseledamoten eller delegaten att närvara vid överläggningen. Står han som direkt motpart till föreningsbanken i ärendet kan hans närvaro t o m tänkas vara erforderlig för viss slutlig förhandling mellan kontrahenterna. Vid den slutliga överläggningen, liksom då beslutet fattas, bör han emellertid avträda.

För att jäv skall anses föreligga i fråga om avtal mellan föreningsbanken och annan fordras att ifrågavarande styrelseledamot eller delegat har ett "väsentligt intresse" i ärendet och vidare skall detta intresse kunna vara stridande mot föreningsbankens. Sammanfaller intresset med föreningsbankens föreligger alltså inte jäv.

Förbudet att handlägga frågor rörande avtal får anses träffa även sådana ensidiga rättshandlingar som har betydelse för ett avtals uppkomst, förändring eller upphörande, t ex uppsägning av ett kontrakt. Jävsregeln får anses äga motsvarande tillämpning beträffande gåva från föreningsbanken. I paragrafens sista punkt jämställs med fråga om avtal frågor rörande rättegång och annan talan.

Även om jävsbestämmelserna nu inte omfattar just den situationen då avtal sluts mellan föreningsbanken och någon som en styrelseledamot i föreningsbanken ensam eller tillsammans med annan företräder, bör styrelseledamoten eller delegaten avhålla sig från att delta i behandlingen av föreningsbankens mellanhavande med denne.

12 § Styrelsen företräder föreningsbanken och tecknar dess firma.

Styrelsen kan bemyndiga en styrelseledamot eller någon annan att företräda föreningsbanken och teckna dess firma, om förbud mot detta inte har tagits in i stadgarna. För den som inte är styrelseledamot gäller vad som sägs om sådan i 3 § första stycket och 11 §.

Rätten att teckna firman får utövas endast av två eller flera personer i förening. Andra inskränkningar får inte registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla sådana bemyndiganden som avses i andra stycket.

Paragrafen, som motsvarar 28 § FL och 16 § andra stycket och 27 § JkL, reglerar rätten att företräda föreningsbanken och att teckna dess firma (8 kap 14 § BAL).

Firmateckningsrätten innefattar rätt att såsom föreningsbankens ställföreträdare representera föreningsbanken vid avtal och andra rättshandlingar samt inför domstolar och myndigheter i övrigt. Ställföreträdarskapet kan utövas inte endast genom skriftlig firmateckning utan också muntligt, såsom vid ingående av muntliga avtal. Paragrafen ger, liksom motsvarande bestämmelser i gällande lag, endast regler för sådana representanter som enligt lagen är ställföreträdare för föreningsbanken, dvs styrelseledamöter och firmatecknare. En position i viss mån likartad med de legala ställföreträdarna intar de befattningshavare i föreningsbanken, vilka har behörighet att företräda föreningsbanken enligt s k ställningsfullmakt. I bankerna har ofta banktjänstemän en sådan ställning utåt att de vanligen får anses behöriga att till följd därav ingå vissa avtal för föreningsbanken och även i övrigt företräda denna (jfr 10 § andra stycket avtalslagen).

Första stycket

Styrelsen är alltid ställföreträdare för föreningsbanken. Med styrelse förstås den beslutande styrelsen, dvs om styrelsen fattar ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för föreningsbanken, kan majoriteten också representera föreningsbanken när avtalet sluts.

Av första stycket jämfört med 9 § delgivningslagen (1970:428) följer att delgivning som sker enligt lag eller andra författningar får ske med en av flera gemensamt behöriga firmatecknare. Motsvarande torde gälla även andra meddelanden till föreningsbanken.

I 7 kap. 19 § finns särskilda bestämmelser om hur föreningsbanken skall företrädas när styrelsen vill föra talan mot föreningsbanken, t.ex. för att klandra ett beslut av föreningsbanksstämman.

Andra stycket

Enligt FbL kan endast styrelsen bemyndiga och entlediga firmatecknare. Denna styrelsens befogenhet kan endast inskränkas genom föreskrift i stadgarna. Befogenheten får emellertid inte i stadgarna överlåtas till någon annan än styrelsen. Firmatecknaren handlar under styrelsens överinseende och så till vida på styrelsens ansvar. Styrelsen kan bemyndiga vem som helst att vara firmatecknare, i den mån annat inte föreskrivs i stadgarna. Detta är en nyhet. För närvarande gäller att styrelsen får utse annan än styrelseledamot till firmatecknare endast om stadgarna medger det. Firmatecknare får enligt förslaget emellertid inte vara omyndig eller i konkurs. Han skall vara

svensk medborgare och skall, om inte regeringen eller myndighet (bankinspektionen), som regeringen bestämmer medger annat, vara bosatt här i riket. Har styrelseledamot fått dispens från bosättningskravet enligt 4 §, kan styrelsen ge honom firmateckningsrätt utan ny dispens. Jävsbestämmelserna i 11 § är tillämpliga på firmatecknare.

Tredje stycket

Denna bestämmelse tillkom år 1933 ytterst på förslag av 1924 års bankkommitté och skiljer sig från ABL:s och FL:s regler genom att kollektiv firmateckning alltid skall tillämpas i bankerna. Enligt 16 § andra stycket och 27 § JkL gäller samma regler för föreningsbankerna. Enligt ABL och FL ankommer det på styrelsen att fritt bedöma, om kollektiv firmateckning skall tillämpas.

1932 års banksakkunniga ansåg att åtgärder borde vidtas för att förhindra att en person ensam tecknar en banks firma. 1924 års bankkommitté hade föreslagit att på skriftlig handling, varigenom bank ikläddes förpliktelser skulle bankens firma tecknas av minst två personer (SOU 1927:11 s 146). Då det kunde uppstå tveksamheter om vilka handlingar som avsågs, ansåg de sakkunniga att bankbolags firma över huvud taget inte borde få tecknas av endast en person (SOU 1932:30 s 76).

I FbL behålls regeln att endast kollektiv firmateckning skall få förekomma i föreningsbank. Styrelsen kan föreskriva annan begränsning i firmatecknarens befogenheter, t.ex. begränsning till vissa slag av rättshandlingar, men en sådan begränsning får inte registreras. Även om en sådan bestämmelse meddelats i stadgarna, kan den åberopas endast mot tredje man som inte är i god tro.

Om hur firma tecknas för föreningsbank ges bestämmelser i 14 kap 3 §. Sistnämnda lagrum innehåller bara vissa utfyllande bestämmelser, medan de grundläggande bestämmelserna ges i firmalagen. Beträffande verkan av att en handling utfärdas utan firmateckning hänvisas till 14 kap. 3 §.

Enligt *fjärde stycket* kan styrelsen liksom enligt gällande bestämmelse när som helst återkalla ett bemyndigande att teckna föreningsbankens firma.

13 § Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för föreningsbanken får inte företa rättshandlingar eller andra åtgärder som är ägnade att bereda otillbörliga fördelar åt medlem eller andra till nackdel för föreningsbanken eller andra medlemmar.

En ställföreträdare får inte följa en föreskrift av föreningsbanksstämman eller något annat föreningsorgan, om föreskriften inte är gällande därför att den står i strid mot denna lag eller stadgarna.

Paragrafen, som motsvaras av 20 § andra stycket och 32 § första stycket FL, innehåller den av de s k generalklausulerna som riktar sig till föreningsbankens styrelse; se också 7 kap. 17 § (8 kap. 15 § BAL).

Enligt *första stycket* får styrelsen eller annan ställföreträdare för föreningsbanken inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att bereda otillbörliga fördelar åt medlem eller andra, till nackdel för föreningsbanken eller andra medlemmar.

I 31 § FL finns bestämmelser som innebär att styrelsen eller någon annan ställföreträdare för föreningsbanken inte får vidta åtgärder för ändamål som uppenbarligen är främmande för föremålet för föreningsbankens verksam-

het eller för verksamhetens syfte. Vidare får de inte vidta sådana åtgärder att fördel uppenbarligen bereds vissa medlemmar till nackdel för föreningsbanken eller övriga medlemmar. Dessa bestämmelser är utformade i nära överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i 1944 års ABL, före de ändringar som vidtogs år 1973. Vid ändringen av ABL år 1973 (prop 1973:93 s 83 och 137) gällde det att formulera en regel som bättre skyddade minoriteten med hänsyn bl a till att bolagsledningen i ABL skulle ges fler befogenheter och större handlingsfrihet än vad den tidigare hade. Samtidigt gällde det att å ena sidan ge bestämmelserna en avfattning som inte skulle ge dessa en alltför begränsad betydelse och, å andra sidan, inte heller ett alltför vidsträckt tillämpningsområde, eftersom det skulle kunna medföra svårigheter för bolagsledningen och andra att avgöra om en företagen åtgärd var rättsenlig eller inte. För föreningsbankernas del finns det anledning att införa ett motsvarande minoritetsskydd. En generalklausul – likalydande med ABL och BAL – föreslås därför ingå i FbL. Generalklausulen kan sägas vara ett uttryck för principen att alla medlemmar i en föreningsbank är likställda. Denna princip får anses vara grundläggande för FbL och får återverkningar på de olika organens handlingsfrihet. Organen är skyldiga att handla lojalt mot en minoritet av föreningsbankens medlemmar och får alltså inte fatta beslut i strid mot generalklausulen.

Om en ställföreträdare för föreningsbanken skulle företa en rättshandling, som innebär att ställföreträdaren därmed överskrider sin befogenhet, är enligt 14 § rättshandlingen inte gällande mot föreningsbanken såvida tredje man insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Om ställföreträdaren överskrider sin behörighet är rättshandlingen däremot aldrig, oavsett om medkontrahenten var i god tro eller inte, gällande mot föreningsbanken. Enligt 12 § första stycket äger alltid styrelsen rätt att företräda föreningsbanken. Gränserna för styrelsens behörighet bestäms av FbL och stadgarna. Om ett av styrelsen fattat beslut befinnes strida mot generalklausulen uppstår frågan om styrelsen därmed överskridit sin behörighet eller sin befogenhet. Övervägande skäl torde tala för att det här är fråga om en överträdelse av befogenheten. Generalklausulen tar ju främst sikte på att reglera förhållandena mellan medlemmarna inbördes. För att rättshandlingen inte skall bli gällande mot föreningsbanken krävs därmed att medkontrahenten varit i ond tro, dvs insåg eller hade bort inse att åtgärden stred mot generalklausulen. Både rättshandlingens beskaffenhet och tredje mans ställning kan bli av avgörande betydelse vid bedömningen av medkontrahentens onda tro. Om den rättshandling som innebär skada för föreningsbanken eller medlem samtidigt för tredje man innebär en sådan fördel som objektivt sett måste betecknas som otillbörlig, torde den faktiska situationen många gånger vara sådan att god tro får anses utesluten.

Enligt gällande lag är det förbjudet för föreningsbankens ställföreträdare att vidta åtgärder för ändamål som uppenbarligen är främmande för föremålet för verksamhetens syfte. En i sak därmed överensstämmande bestämmelse fanns i ABL fram till år 1975, då den togs bort. Redan i FbL:s bestämmelser om rörelsen (5 kap) beskrivs i väsentlig del föremålet för föreningsbankens verksamhet. Närmare uppgifter om föreningsbankens speciella inriktning framgår av ändamålsbestämmelsen (1 kap 1 § tredje stycket) och av stadgarna. Redan genom dessa föreskrifter uppställs hinder

för styrelsen och andra ställföreträdare att vidta åtgärd som är främmande för verksamhetens syfte. Eftersom styrelsen således på grund av andra bestämmelser inte får vidta verksamhetsfrämmande åtgärder har den särskilda bestämmelsen om detta inte tagits upp i förslaget.

Enligt 20 § första stycket andra meningen FL äger styrelsen rätt att ge vissa gåvor. Denna regel återfinns i 10 kap 6 §.

I *andra stycket* stadgas att föreningsbankens ställföreträdare inte får följa föreskrifter av föreningsbanksstämman eller något annat organ, om föreskriften står i strid mot denna lag eller stadgarna på ett sådant sätt att den är ogiltig. Detta överensstämmer med gällande lag.

Stycket blir inte tillämpligt, om föreningsbanksstämmans beslut genom klanderpreskription enligt 7 kap. 18 §, blivit gällande.

I gällande lag föreskrivs också att ställföreträdare inte får följa en föreskrift av föreningsbanksstämma "om sådan åtgärd avseende förvaltningen av föreningsbankens angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av föreningsbankens intresse". En föreskrift av föreningsbanksstämman av sådant slag torde praktiskt taget alltid stå i strid mot generalklausulen i 7 kap 17 § och alltså även i strid mot lagen. Den gällande lagregeln torde ha tillkommit för att hindra styrelsen att undandra sig ansvar för en för föreningsbanken skadlig åtgärd genom att på förhand skaffa föreningsbanksstämmans samtycke till åtgärden. Det torde förhålla sig så att styrelsen är ansvarig, om den uppsåtligen eller av vårdslöshet föranlett ett stämmobeslut om en för föreningsbanken skadlig åtgärd. Samma bör också gälla om styrelsen underlåtit att söka förhindra eller väcka klandertalan mot ett sådant beslut. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde emellertid inte behövas och har därför inte tagits med i FbL.

Det finns inte någon rättslig skyldighet för ställföreträdare att verkställa ett stämmobeslut, om föreningsbanken därigenom tillfogas skada. Tvärtom kan verkställighet av sådant beslut medföra skadeståndsskyldighet för styrelsen, om styrelsen lämnat stämman oriktiga eller ofullständiga uppgifter eller om det, sedan beslutet fattats, inträffar omständigheter som medför att verkställande av beslutet medför skada för föreningsbanken.

Gällande lag innehåller en bestämmelse som innebär att styrelsen och annan ställföreträdare med vissa undantag måste följa de särskilda föreskrifter som meddelas i stadgarna eller av föreningsbanksstämman. Någon motsvarande regel finns inte i förslaget. Regeln torde nämligen i allmänhet gälla utan någon särskild lagbestämmelse. Det följer av att föreningsbanksstämman är det överordnade organet vars beslut föreningsbankens ställföreträdare i princip är skyldiga att följa.

Paragrafen reglerar endast föreningsorganens skyldigheter i föreskrivet hänseende. Huruvida sådana anställda i föreningsbanken som inte intar organställning är skyldiga att följa föreningsbanksstämmans, styrelsens eller – i en central föreningsbank – verkställande direktörens anvisningar, får avgöras enligt allmänna rättsregler. Det blir därvid i första hand fråga om en tolkning av anställningsavtalet eller kollektivavtal, med beaktande av anvisningens art.

14 § Om en ställföreträdare, som har företagit en rättshandling för föreningsbanken, har överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen inte gällande mot föreningsbanken, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds.

Paragrafen, som överensstämmer med 33 § första stycket FL, upptar regler om verkan av att ställföreträdare för föreningsbanken vid företagande av en rättshandling överskridit sin befogenhet (8 kap 16 § BAL). Har en ställföreträdare som företagit en rättshandling för föreningsbanken överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen inte gällande mot föreningsbanken, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds, dvs var i ond tro.

Enligt 12 § första stycket företräder styrelsen föreningsbanken och tecknar dess firma. Detta innebär att styrelsen alltid inom vissa yttre gränser är behörig att företräda föreningsbanken. Gränserna för styrelsens behörighet bestäms främst av FbL och stadgarna. Om styrelsen exempelvis fattar ett beslut om likvidation – något som enligt lagen föreningsbanksstämman måste fatta beslut om – har styrelsen överträtt sin behörighet. Ett avtal som styrelsen träffar utanför sin behörighet kan aldrig binda föreningsbanken. Den med vilken styrelsen ingått avtalet förutsätts sålunda känna till innehållet i både FbL och föreningsbankens stadgar. Om däremot styrelsen inom behörighetsgränserna vidtar en åtgärd i strid mot ett av föreningsbanksstämman i behörig ordning fattat beslut i en särskild angelägenhet, kan föreningsbanken undgå att bli bunden av avtalet endast om medkontrahenten kände till eller hade bort känna till stämmobeslutet. Vad som här sagts om styrelsen gäller även i de fall avtal ingåtts genom av styrelsen utsedda firmatecknare. Dessa har av styrelsen givits befogenheten att företräda föreningsbanken och bör därför anses ha samma behörighet som denna. Givetvis förekommer det i en föreningsbank att andra än styrelsen eller firmatecknare företräder föreningsbanken. Föreningsbankens personal får anses ha behörighet att företräda föreningsbanken i frågor som vanligen brukar handhas av bankanställda. Som exempel kan nämnas en kassörska som på grund av ställningsfullmakt anses behörig att för föreningsbankens räkning ta emot medel för insättningar eller betalningsförmedling. Det är också vanligt att kontorschefer och kreditchefer har behörighet att för föreningsbankens räkning träffa kreditavtal. Om en sådan person slutit ett kreditavtal är föreningsbanken bunden därav, eftersom dennes ställning utåt sett varit sådan att han vanligen har sådan behörighet. Det går däremot inte att hävda att kassörskans ställning normalt medför en behörighet att sluta ett kreditavtal. Om så har skett är föreningsbanken obunden av avtalet oavsett om medkontrahenten var i god tro eller inte. Har däremot ett avtal slutits eller en åtgärd vidtagits för föreningsbankens räkning av en ställföreträdare som på grund av lag, stadgar eller ställningsfullmakt hade behörighet att träffa avtalet eller vidta åtgärden, men denne därmed överskred sin befogenhet, blir föreningsbanken bunden endast om medkontrahenten var i ond tro, dvs. kände till eller hade bort känna till att befogenheten överskreds.

De här anförda exemplen avser att åskådliggöra innebörden av bestämmelsen i denna paragraf. Givetvis kan besvärliga gränsdragningsfrågor

uppstå, varvid det endast med svårighet går att ange huruvida exempelvis styrelsens agerande innebär ett befogenhets- eller behörighetsöverskridande. Det måste överlämnas åt rättstillämpningen att närmare dra upp denna gräns.

15 § Föreningsbanken skall för registrering anmäla vem som utsetts till styrelseledamot och suppleant samt till firmatecknare. Samtidigt skall dessa personers postadress och personnummer anmälas. För registrering skall även anmälas vilka som tecknar föreningsbankens firma och hur denna tecknas.

Anmälan görs första gången när föreningsbanken enligt 2 kap 6 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att en ändring inträffat i de förhållanden som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan har även den som anmälningen gäller.

Ändras föreningsbankens postadress, skall föreningsbanken genast anmäla det för registrering.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 9 och 37 §§ FL, innehåller bestämmelser om att föreningsbanken skall för registrering anmäla vem som har utsetts till styrelseledamot och suppleant samt till firmatecknare. En nyhet är att det är föreningsbanken som sådan och inte som nu styrelsens ordförande som åläggs anmälningsskyldigheten. En annan nyhet är att postadress och personnummer skall anges för de omnämnda personerna (8 kap. 17 § BAL).

I ABL föreskrivs att ett aktiebolag skall till registreringsmyndigheten sända in en förteckning över styrelseledamöter, verkställande direktör, suppleanter och firmatecknare. Förteckningen skall sändas in senast en månad efter den ordinarie bolagsstämman. Denna bestämmelse har tillkommit för att myndigheterna skall kunna kontrollera förändringar i bolagets ledning inför exempelvis en förestående likvidation eller konkurs. Utredningen anser att det för föreningsbankernas del med hänsyn till den kontroll som bankinspektionen utövar inte är nödvändigt med en motsvarande uppgiftsskyldighet. Förslaget innehåller därför inte någon sådan bestämmelse.

7.2.7 7 kap. Föreningsbanksstämma

Föreningsbanksstämman är föreningsbankens högsta beslutande organ. I princip har varje medlem rätt att delta på stämman, att lägga fram förslag till stämman och att med sin röst påverka de beslut som stämman fattar. Föreningsbanksstämman utser de förvaltande och kontrollerande organen, styrelsen respektive revisorerna. På den ordinarie stämman skall också resultaträkningen och balansräkningen per utgången av det föregående räkenskapsåret fastställas. Dessutom beslutas om dispositionen med anledning av uppkommen vinst eller förlust. Stämman skall också alltid behandla frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Vid stämman kan i princip alla föreningsbankens angelägenheter behandlas utom sådana som i lag eller i stadgarna förbehållits styrelsen. En omdiskuterad fråga är huruvida stämman äger fatta för styrelsen bindande beslut i sådana angelägenheter som enligt de allmänna grunderna för kompetensfördelningen mellan styrelse och stämma rätteligen borde ankomma på styrelsen. Om stämman fattade beslut

i ärenden som är av den karaktären att de hör hemma under den löpande förvaltningen skulle styrelsens arbete försvåras och ibland också omöjliggöras. Svaret torde med det numera vedertagna synsättet på styrelsefunktionen vara, att styrelsen inte är skyldig att efterkomma stämmobeslut som rör rena förvaltningsåtgärder. Styrelsen får inte heller efterkomma beslut som strider mot lag eller stadgarna eller innebär att föreningsbankens intressen sätts åsido. Om stämman har en från den sittande styrelsen klart avvikande uppfattning i en förvaltningsfråga, återstår det för stämman endast att välja andra styrelseledamöter.

För att ett sammanträde med medlemmar i föreningsbanken skall få kallas stämma måste i princip alla medlemmar ha kallats i överensstämmelse med lagens och stadgarnas föreskrifter. Om så inte har skett föreligger inte en föreningsbanksstämma och de beslut som fattas är inte bindande för föreningsbanken. I vissa fall kan dock sådant beslut bli giltigt om det inte klandras inom viss föreskriven tid. För att en föreningsbanksstämma skall kunna fatta ett giltigt beslut om stadgeändring måste dessutom vissa ytterligare villkor om särskild röstmajoritet och kallelsens innehåll vara uppfyllda.

En föreningsbanksstämma är en enskild sammankomst och andra än medlemmar eller deras biträden eller ombud har inte rätt att närvara vid stämman. Ingenting hindrar emellertid att även andra, exempelvis anställda hos föreningsbanken tillåts att närvara vid stämman. Ofta kan en öppenhet vara förenlig med föreningsbankens önskan att dra uppmärksamhet till stämman.

Till skillnad från aktiebolagen, vari olika delägare ges olika stort inflytande på bolagsstämman beroende främst på storleken av deras aktieinnehav, gäller inom kooperationen sedan länge principen att varje medlem skall ha en röst på stämman. Enligt gällande lag får en förening och även en föreningsbank i sina stadgar föreskriva att medlemmarna kan ges olika stort inflytande på stämman. På grund av de lättnader som i inkomstbeskattningshänseende ges en förening som tillämpar principen att varje medlem har en röst, har den kommit att nästan undantagslöst tillämpas inom kooperationen. Inom föreningar som är centralorganisationer förekommer dock allmänt att medlemmarnas inflytande på stämman varierar beroende av med vilken insats de deltar i centralorganisationen eller antalet medlemmar i föreningarna. Detta förfarande har allmänt accepterats och en centralförening som tillämpar graderad rösträtt anses också i beskattningshänseende som en kooperativ förening.

Genom en särskild hänvisning i 55 § 1 mom. JkL blir nästan samtliga regler i FL om stämma tillämpliga också på föreningsbankerna. Endast i ett avseende särregleras föreningsbanksstämman. Styrelsens skyldighet att lämna upplysningar till stämman är mer begränsad än i en vanlig ekonomisk förening beroende på att medlemmarnas rätt att få upplysningar om föreningsbankens angelägenheter annars kan komma i konflikt med banksekretessen. Denna fråga berörs ytterligare i anslutning till 11 § nedan.

I gällande FL återfinns det bestämmelser om föreningsstämman i 52–62 §§ under rubriken Om föreningsstämma, i 67 och 68 §§ under rubriken Om ändring av förenings stadgar samt i 69 § under rubriken Talan å förenings-

stämmobeslut. Därtill kommer vissa regler som har anknytning till styrelseledamöters m.fl. skadeståndsansvar i 63–66 §§ och om stämmans befogenheter och skyldigheter i anslutning till detta. Dessa senare bestämmelser inflyter i FbL i det särskilda kapitlet om skadestånd (13 kap.). Övriga bestämmelser om föreningsbanksstämma föreslås emellertid i sin helhet inflyta i detta särskilda kapitel om föreningsbanksstämman. Förslaget överensstämmer till stor del med gällande rätt. Det ansluter också nära till kooperationsutredningens förslag till nytt stämmokapitel i den nya föreningslagen. Till sin uppläggning företer förslaget också stora likheter med såväl 1975 års aktiebolagslag som utredningens förslag till BAL. Av hänsyn till föreningsbankernas särskilda förhållanden har däremot i förslaget intagits vissa regler som saknar motsvarighet i BAL eller som avviker från BAL:s bestämmelser.

En viktig nyhet är emellertid att principen att varje medlem äger en röst vid stämman blir obligatorisk för de olika lokala föreningsbankerna medan de centrala föreningsbankerna tillåts att differentiera de lokala föreningsbankernas rösträtt med utgångspunkt i antalet medlemmar i de lokala föreningsbankerna. Vidare föreslås att medlem skall ha rätt att ta med ett biträde på stämman.

Med begreppet "röstberättigad som inte är medlem" avses i detta kapitel liksom i lagen i övrigt den som är ställföreträdare för en juridisk person som är medlem. Sådan person tillerkänns i lagen medlemsrättigheter men åläggs också samma ansvar som andra medlemmar (13 kap. 3 §). När i FbL används begreppet "röstberättigad" avses emellertid samtliga medlemmar utom de som saknar rösträtt. Det är i första hand fråga om uteslutna medlemmar som enligt 3 kap. 5 § andra stycket förlorar sin rätt att delta i överläggningar och beslut omedelbart i samband med uteslutningen. Han kvarstår dock som medlem intill dess han avgått ur föreningsbanken, vilket endast kan ske vid viss tidpunkt. Röstberättigad är inte heller den underårig som genom föreskrift i stadgarna saknar rösträtt (se 1 §).

1 § Medlems rätt att besluta i föreningsbankens angelägenheter utövas vid föreningsbanksstämman.

Varje medlem har en röst. I stadgarna för en central föreningsbank får, om det till den centrala föreningsbanken finns lokala föreningsbanker anslutna, föreskrivas att deras rösträtt skall utövas efter antalet medlemmar i de lokala föreningsbankerna. En föreningsbank får i stadgarna föreskriva att underåriga medlemmar saknar rösträtt.

Att föreningsbanksstämmans befogenhet kan helt eller delvis överlämnas åt därtill valda fullmäktige följer av 12 §

Paragrafens första stycke motsvaras av 52 § FL. De andra och tredje styckena saknar däremot någon direkt motsvarighet i gällande lag (9 kap. 1 § BAL).

Första stycket

Medlemmarna i en föreningsbank får enligt första stycket utöva sin rätt att besluta i föreningsbankens angelägenheter genom att delta på föreningsbanksstämman. Om en medlem inte valts till styrelseledamot eller revisor saknar han därmed också rätt att på något annat sätt påverka föreningsbankens förvaltning eller andra angelägenheter. I inledningen har berörts frågan

om kompetensfördelningen mellan stämman och styrelsen.

Som framgått i samband med kommentaren till 6 kap. innebär förslaget att styrelsens ställning som föreningsbankens ledande organ och ansvarig för föreningsbankens organisation och för förvaltningen av föreningsbankens angelägenheter förstärks. Detta torde innebära att stämman saknar befogenheten att besluta i enskilda frågor som ligger inom styrelsens kompetensområde. Om stämman ändå skulle fatta beslut i sådan angelägenhet torde styrelsen i allmänhet vara oförhindrad att underlåta att verkställa ett sådant beslut enligt bestämmelserna i 6 kap. 13 § andra stycket. Däremot torde stämman vara oförhindrad att ge styrelsen direktiv även i frågor som hör samman med förvaltningen. Skulle styrelsen inte efterkomma sådana direktiv kan emellertid stämman inte kräva fullgörande på annat sätt än att styrelseledamöterna avsätts och ersätts av personer som är villiga att följa stämmans direktiv.

Som framgår bl.a. av det tredje stycket och av 12 § kan en föreningsbank i sina stadgar föreskriva att föreningsbanksstämmans befogenheter helt eller delvis skall utövas av därtill valda fullmäktige. Om detta har skett, vilket är det normala i en central föreningsbank, kan medlemmens rätt att direkt delta i föreningsbankens angelägenheter bestå endast i att utse fullmäktig. I anslutning till 12 § kommenteras fullmäktiginstitutet närmare.

I princip har alla medlemmar i en föreningsbank rätt att delta i en föreningsbanksstämma. Med begreppet delta avses en rätt att väcka fråga på stämman – dock endast i enlighet med bestämmelserna i lag och stadgar – och att delta i överläggningarna och med sin röst påverka stämmans beslut.

Enligt nu gällande rätt har föreningsbankerna möjlighet att i sina stadgar föreskriva att vissa medlemmar saknar rätt att delta i föreningsbanksstämman. Enligt normalstadgarna föreskrivs för de lokala föreningsbankerna sålunda exempelvis att den medlem som sagt upp sig till utträde ur föreningsbanken inte äger rätt att delta. Att föreningsbankerna har denna möjlighet följer av 56 § FL, vari bl.a. sägs att varje medlem äger en röst på stämman om inte annat föreskrivs i stadgarna. I och med att principen att varje medlem har en röst blir obligatorisk, kommer utrymme för sådana stadgebestämmelser inte längre att finnas. Även den som sagt upp sig till utträde ur en föreningsbank äger således rätt att delta i stämman intill dess avgången ur föreningsbanken skett. I ett fall saknar emellertid en medlem rätt att delta på stämman och det fallet regleras i 3 kap. 5 § andra stycket. Där sägs att den medlem som uteslutits ur en föreningsbank genast förlorar sin rätt att delta i överläggningar och beslut om föreningsbankens angelägenheter.

I *andra stycket* lagfästs den viktiga och tidigare omtalade principen att varje medlem obligatoriskt måste ha en röst. Principen innebär också att i en lokal föreningsbank vissa medlemmar inte får disponera över flera röster än andra, även om det är fråga om stora organisationer som kan anses ha starkare intressen än andra medlemmar i föreningsbanken. I andra meningen medges emellertid ett undantag från huvudregeln. Om en central föreningsbank har lokala föreningsbanker anslutna, bör dessa kunna ges en differentierad rösträtt. Ett av skälen till detta är att det har ansetts angeläget att de lokala föreningsbankerna alltid gemensamt bör kunna uppnå majoritet på en central föreningsbanks stämma. Om möjligheten till differentierad

rösträtt inte fanns kunde exempelvis de jordbruksorganisationer som i dag tillåts vara medlemmar direkt i den centrala föreningsbanken kunna överrösta de lokala föreningsbanker som är medlemmar i den centrala föreningsbanken. Därigenom skulle det samspel som förutsätts äga rum mellan central och lokal föreningsbank inte kunna fungera på avsett sätt.

I sista meningen upptas ytterligare ett undantag från principen att varje medlem skall ha en röst. I 2 § begränsas rätten att som ombud företräda medlem vid föreningsbanksstämma på det sättet att ett ombud bara äger företräda en medlem. Avsikten är att garantera att inte en person genom röstvärvning skall kunna dominera en stämma. Någon motsvarande begränsning av rätten att uppträda som ställföreträdare för flera medlemmar finns däremot inte. Det uppställs i FL inte hinder mot att omyndiga är medlemmar i en förening. En förmyndare kan således vid en stämma företräda såväl sig själv, om han är medlem, som de omyndiga. Detta har inte ansetts medföra några påtagliga olägenheter. I föreningsbankerna är det däremot inte ovanligt att underåriga är medlemmar. Enligt uppgift lär ungefär 1,5 procent av medlemmarna vara underåriga. Det uppställs i lagen inget hinder mot att barnens förmyndare vid stämman företräder dem. Detta kan innebära en fara bestående i att en förälder med många barn som alla är medlemmar, kan förfoga över så många röster vid en stämma att han där får ett dominerande inflytande. Som nämnts är detta ett problem som speciellt berör föreningsbankerna och inte andra föreningar. Utredningen har ansett att det därför bör tillåtas att föreningsbankerna i sina stadgar begränsar de underårigas rösträtt. Det bör emellertid uppmärksammas att samma inte gäller andra omyndiga än underåriga, dvs. sådana som är omyndiga på grund av rättens beslut.

Till skillnad från vad som föreslås av kooperationsutredningen tillåts bara vissa av den centrala föreningsbankens medlemmar komma i åtnjutande av den differentierade rösträtten, nämligen de anslutna lokala föreningsbankerna. Vidare föreskrivs att differentieringen endast får ske med utgångspunkt i de lokala föreningsbankernas medlemsantal. På det sättet kan alltså en ansluten lokal föreningsbank med många medlemmar få ett större inflytande i den centrala föreningsbanken än de mindre lokala föreningsbankerna. Inom föreningsbanksrörelsen tillämpas emellertid numera nästan undantagslöst fullmäktigesystemet enligt 12 § såvitt gäller representationen i de centrala föreningsbankerna. De här föreslagna bestämmelserna kan därför antas få högst begränsad betydelse.

En erinran om att föreningsbanksstämmans befogenheter helt eller delvis kan överlämnas åt valda fullmäktige finns intagen i det *tredje stycket.*

2 § En medlems rätt vid föreningsbanksstämma utövas av medlemmen personligen eller genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Sådan fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet. Ingen får som ombud företräda mer än en medlem.

Medlem får vid föreningsbanksstämma medföra ett biträde.

Paragrafen motsvaras av 56 § första stycket 2 och 3 punkterna FL (9 kap. 2 § BAL). Paragrafen innehåller delvis nya bestämmelser om hur medlems rätt vid föreningsbanksstämman får utövas.

Enligt *första stycket* är huvudregeln att medlem personligen skall närvara på stämman för att själv utöva sina medlemsrättigheter. För fysiska personer

medför regeln inga komplikationer. Emellertid kan även juridiska personer vara medlemmar i en föreningsbank. Det kan vara fråga om dödsbon, ekonomiska föreningar, aktiebolag, handelsbolag eller kommuner. Det är givet att dessa juridiska personer måste företrädas på stämman av en eller flera fysiska personer. Vem som äger företräda dessa juridiska personer framgår av lag. Exempelvis företräder styrelsen ett aktiebolag eller en ekonomisk förening. Ingenting torde hindra att hela styrelsen är närvarande på stämman även när det är fråga om flera personer. Dessa personer förfogar emellertid bara över den eller de röster som den organisation som de representerar förfogar över. Även om det är fråga om flera röster är dessa odelbara. Detta innebär att om en medlem representeras av flera personer som sinsemellan är oense, måste medlemmens samtliga röster ge uttryck åt endast en vilja.

Om en medlem har förhinder att själv närvara vid en föreningsbanksstämma kan han låta sig representeras av ett ombud. Enligt gällande lag måste ombudet också vara medlem i föreningsbanken, såvida inte något annat medges i stadgarna. Tidigare gällde enligt 1944 års aktiebolagslag att ett aktiebolag i sin bolagsordning kunde föreskriva att endast annan aktieägare fick nyttjas som ombud vid stämman. Denna bestämmelse slopades från och med den 1 januari 1974 och numera har en aktieägare en ovillkorlig rätt att fritt utse den som han vill låta sig representeras av på stämman. Samma bör enligt utredningens mening gälla även för medlem i en föreningsbank. Ofta har medlemmens engagemang i föreningsbanken ett intimt samband med medlemmens privata ekonomi. Det är därför viktigt att medlemmen kan välja ett ombud som han känner förtroende för. Det är också viktigt att ombudet väl känner till hur medlemmen vill att han skall agera på stämman, något som förutsätter att ombudet ges erforderliga instruktioner men också i övrigt äger kännedom om medlemmens ställningstaganden.

Gällande lag saknar bestämmelser om fullmaktens utseende och giltighetstid. Av 56 § FL följer att sådana föreskrifter däremot kan finnas i föreningsbankernas stadgar. I överensstämmelse med ABL och BAL föreslås av ordningsskäl dels att fullmakten skall vara skriftlig och daterad och dels att fullmaktens giltighetstid begränsas till högst ett år från utfärdandet.

Med hänsyn till föreningsbankernas kooperativa karaktär är det angeläget att förhindra att ett ombud företräder flera medlemmar. Det skulle i hög grad strida mot de grundläggande kooperativa idéerna om ett system med röstvärvning kom i tillämpning inom föreningsbanksrörelsen. I likhet med kooperationsutredningen föreslår utredningen därför att det inte bör medges de enskilda föreningsbankerna att i sina stadgar meddela föreskrift om att ombud får representera mer än en medlem.

Enligt *andra stycket* får medlem vid föreningsbanksstämma medföra ett biträde. Även denna regel är tvingande. Det betyder att en medlem, som inte är sakkunnig, har möjlighet att ta med sig en expert i exempelvis affärsekonomiska, juridiska eller tekniska frågor till föreningsbanksstämman. Av 10 § andra stycket följer att såväl ombud som biträde skall anmärkas i röstlängden vid föreningsbanksstämman.

3 § En medlem får inte själv eller genom ombud rösta i fråga om
1 talan mot honom
2 hans befrielse från skadeståndsansvar eller annan förpliktelse gentemot föreningsbanken, eller
3 sådan talan eller befrielse som avses i 1 och 2 beträffande annan, om medlemmen i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot föreningsbankens.

Medlem får inte heller som ombud för annan rösta i frågor som avses i första stycket.

Paragrafen motsvaras av 54 § första och andra styckena FL och innehåller begränsningar i medlems rätt att rösta på föreningsbanksstämma (9 kap. 3 § BAL).

En medlems rätt att få delta på en föreningsbanksstämma är försett endast med det undantaget som föreskrivs i 3 kap. 5 § andra stycket och som avser utesluten medlem. I övrigt är denna rätt ovillkorlig. Det är däremot inte lika uppenbart att samtliga medlemmar som har rätt att bevista en föreningsbanksstämma också skall ha rösträtt i alla frågor. Enligt gällande lag har inte medlem ens rätt att delta i behandlingen i en fråga vari han kan ha ett eget intresse stridande mot föreningsbankens. Enligt förslaget, som på denna punkt överensstämmer med ABL och BAL, inskränks begränsningen till medlemmens rösträtt. Det har ansetts lämpligt att en jävig person deltar i behandlingen av ärendet på föreningsbanksstämman så att han får tillfälle att utveckla sina synpunkter i frågan och lämna kompletterande upplysningar.

I *första stycket* anges i vilka fall en medlem är förhindrad att delta i röstningen på en föreningsbanksstämma. Jämfört med vad som nu gäller har antalet jävssituationer reducerats påtagligt. Enligt gällande lag föreligger hinder för en medlem att delta i behandlingen av fråga om avtal mellan föreningsbanken och annan om medlemmen i frågan äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot föreningsbankens. Jävsreglerna får praktisk betydelse bara i de fall som den eller de jävigas röster utgör tungan på vågen i en majoritetsgruppering. I en sådan situation får i stället minoriteten beslutanderätten och man sätter majoritetens önskningar åsido. Det kan alltså inte göras gällande att dessa jävsregler lämnar några garantier för att frågan får en riktig behandling. Generalklausulen i 17 §, vari sägs att föreningsbanksstämman inte får fatta beslut som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt vissa medlemmar eller andra till nackdel för föreningsbanken eller andra medlemmar, utgör ett bättre skydd mot sådana illojala förfaranden än de nu gällande jävsbestämmelserna. I överensstämmelse med BAL innehåller förslaget endast ett fåtal jävsbestämmelser. De beslut som medlem alltjämt är förhindrad att delta i vid föreningsbanksstämman är dels när fråga är om väckande av talan mot honom själv och dels när det gäller att utkräva skadestånd av honom. Till området för jäv hör också frågor om befrielse från andra förpliktelser mot föreningsbanken, exempelvis på grund av ett vanligt kreditavtal eller på grund av skadegörelse på föreningsbankens egendom. Det är kanske ägnat att förvåna att vid prövning av frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamot denne själv inte är förhindrad att delta i omröstningen, vilket han är enligt gällande lag. Skälet är emellertid att ansvarsfrihet kan beviljas honom endast om inte minst tio procent av de närvarande medlemmarna röstat mot ansvarsfrihet. Det saknar således betydelse att

styrelseledamoten själv får rösta.

Enligt första stycket får medlem inte heller genom ett ombud rösta i fråga som berör honom på sätt som anges i första stycket. Enligt *andra stycket* får han inte heller som ombud för annan medlem rösta i dessa frågor.

4 § Föreningsbanksstämman skall hållas på den ort inom föreningsbankens område som styrelsen bestämmer. Om utomordentliga omständigheter påkallar det, får stämman hållas utanför verksamhetsområdet.

Paragrafen saknar motsvarighet i gällande lag (9 kap. 4 § BAL).

Enligt ABL och BAL skall stämman hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. Någon motsvarande bestämmelse innehåller inte FbL. I stället föreskrivs att stämman skall hållas inom föreningsbankens område på den ort som styrelsen bestämmer. Det kan exempelvis för en central föreningsbank finnas anledning att hålla sin stämma på olika platser inom sitt område för att på så sätt stimulera intresset för verksamheten. Om utomordentliga förhållanden påkallar det får stämman hållas också utanför föreningsbankens område.

5 § Ordinarie föreningsbanksstämma skall hållas inom fem månader efter utgången av varje räkenskapsår. Vid den ordinarie föreningsbanksstämman skall årsredovisningen och revisionsberättelsen samt, i en föreningsbank som är moderförening, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen läggas fram.

Vid stämman skall beslut fattas

1 om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i föreningsbank som är moderförening, koncernresul taträkningen och koncernbalansräkningen,
2 om dispositioner beträffande föreningsbankens vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen,
3 om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna,
4 i andra ärenden som ankommer på stämman enligt denna lag eller stadgarna.

Om ett beslut i en fråga som avses i andra stycket 1-3 skjuts upp till en fortsatt stämma, skall denna hållas inom två månader. Något ytterligare uppskov är inte tillåtet.

Om skyldighet att sända in vissa handlingar till bankinspektionen finns det bestämmelser i 15 kap. 6 §.

Paragrafen motsvaras av 57 § 1 mom FL och innehåller bestämmelser om när den ordinarie föreningsbanksstämman skall hållas och vilka ärenden som måste tas upp på denna stämma (9 kap. 5 § BAL).

Första stycket

Den ordinarie föreningsbanksstämman skall hållas inom fem månader efter utgången av varje räkenskapsår. I BAL föreslås den för bankaktiebolag nu gällande tiden fyra månader bestå oförändrad. Utredningen har således här valt att inte följa ABL, som liksom 1944 års aktiebolagslag föreskriver att den ordinarie stämman skall hållas inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår. Det har varit utredningens strävan att de olika bankinstituten i detta avseende skall ha likartade regler. För föreningsbankerna är emellertid förutsättningarna härvidlag andra än för bankaktiebolagen. Enligt FbL skall en central föreningsbank som har lokala föreningsbanker anslutna redovisa inte endast de egna resultat- och balansräkningarna utan även redovisa en sammanställning över gruppens resultat och ställning i dess helhet. Detta

förutsätter att den centrala föreningsbanken har tillgång till de anslutna lokala föreningsbankernas redovisningshandlingar. Om föreningsbankerna generellt skulle behöva hålla sina ordinarie stämmor inom samma tid som bankaktiebolagen, fyra månader, innebar det att de lokala föreningsbankerna tvingades att färdigställa sina resultat- och balansräkningar på mycket kort tid. Detta har inte ansetts praktiskt genomförbart. Utredningen har i stället för att föreslå olika tider för de centrala och för de lokala föreningsbankerna funnit mest lämpligt att föreslå att samtliga föreningsbanker skall hålla sina ordinarie föreningsbanksstämmor inom fem månader efter utgången av varje räkenskapsår. Samtidigt som den stipulerade tidsfristen ger föreningsbankerna möjlighet att färdigställa sina redovisningshandlingar, ger den också uttryck för den skyndsamhet som i detta avseende har ansetts vara av särskild vikt för de olika bankinstituten. Samtliga föreningsbanker har kalenderåret som räkenskapsår, något som enligt FbL kommer att bli obligatoriskt. Samtliga ordinarie stämmor måste därmed hållas före utgången av maj månad.

Vid den ordinarie stämman skall årsredovisningen och revisionsberättelsen samt i den föreningsbank som är moderförening, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen läggas fram. Att den centrala föreningsbank som har lokala föreningsbanker anslutna skall lägga fram årsredovisning för hela gruppen framgår av 9 kap. 1 § tredje stycket. I övrigt kan vilka ärenden som helst förekomma på stämman. I FbL finns regler som föreskriver att vissa ärenden måste behandlas på föreningsbankernas ordinarie stämmor. Ingenting hindrar emellertid att jämväl andra ärenden enligt stadgarna alltid skall förekomma på stämman eller att föreningsbanken under året skall hålla flera ordinarie stämmor med vissa i stadgarna angivna årligen återkommande ärenden. Andra föreningsbanksstämmor än ordinarie kallas extra stämmor.

Andra stycket

I andra stycket anges de ärenden vari skall fattas beslut vid den ordinarie stämman. I sak överensstämmer förslaget med gällande rätt. Reglerna härom ändrades emellertid så nyligen som år 1980.

Föreningsbanksstämman skall alltid fastställa balansräkningen och till skillnad från vad som gällde före 1980 års ändring även resultaträkningen. Stämman skall också besluta om dispositioner beträffande föreningsbankens vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen. I koncernförhållanden skall föreningsbanksstämman i moderföreningen ta ställning till frågan om vinst eller förlust enligt den fastställda koncernbalansräkningen. Vidare skall liksom tidigare frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna alltid utgöra ett obligatoriskt ärende på den ordinarie föreningsbanksstämman. Eftersom den verkställande direktören alltid är styrelseledamot, kommer frågan om ansvarsfrihet för denne i hans egenskap av styrelseledamot alltid att prövas vid stämman. De åtgärder som den verkställande direktören vidtagit i egenskap av delegat kommer däremot inte att prövas på stämman.

Enligt 2 kap. 5 § 10 skall stadgarna alltid ange vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman. Några ärenden som regelmässigt brukar återkomma är val av styrelseledamöter och av revisorer. Om

stadgarna därutöver innehåller att visst eller vissa ärenden alltid skall tas upp på den ordinarie föreningsbanksstämman skall en sådan föreskrift följas (punkten 4). Enligt lag skall exempelvis alltid en ordförande väljas vid stämman och en röstlängd fastställas om det behövs. Vid en ordinarie föreningsbanksstämma får också förekomma andra ärenden än de som obligatoriskt alltid måste förekomma. Ett villkor för att ett sådant ärende skall kunna behandlas på stämman är att lagens och stadgarnas föreskrifter om motionstid m.m. har iakttagits.

Tredje stycket

Enligt FbL tvingas medlemmarna i en föreningsbank att på den ordinarie stämman fatta beslut om fastställande av resultat- och balansräkningarna, om dispositioner med anledning av uppkommen vinst eller förlust samt om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Förhållandena bakom de framlagda redovisningshandlingarna kan vara komplicerade och fordra en närmare undersökning än som varit möjligt under kallelsetiden. Det kan också visa sig att debatten beträffande dessa frågor vid stämman ger vid handen att kompletteringar eller ytterligare överväganden behövs. Det vore mot denna bakgrund oskäligt att kräva att stämman alltid omedelbart måste fatta beslut i dessa frågor. Samtidigt är det emellertid viktigt att utan dröjsmål få avgjort i vad mån redovisningen för ett avslutat räkenskapsår kan läggas till grund för den fortsatta verksamheten och hur den uppkomna vinsten eller förlusten skall disponeras. En längre tids ovisshet i dessa frågor är till skada både för föreningsbanken och för utomstående. Lagen ger därför stämman möjlighet att under viss begränsad tid skjuta upp beslutet. Uppskovet får emellertid vara högst två månader och något ytterligare uppskov är inte tillåtet. Det kan vara förenat med betydande praktiska svårigheter om stämman vägrar att fastställa också de reviderade redovisningshandlingarna. Med stor sannolikhet måste stämman ha styrelsens och den verkställande ledningens biträde för att kunna upprätta den resultat- eller balansräkning som stämman vill fastställa. Trots detta medger lagen inga ytterligare uppskov av hänsyn främst till föreningsbankens fordringsägare och andra avtalsparter. I motsats till vad som gäller för vanliga aktiebolag och föreslås gälla för bankaktiebolag är den här föreslagna regeln inte utformad som ett minoritetsskydd. Om det visar sig föreligga ett behov av uppskov är det mindre lämpligt att kräva att ett sådant förslag måste fattas av minst exempelvis en tiondel av medlemmarna. Detta skulle omintetgöra ett ändamålsenligt beslut i de fall stämman är dåligt besökt. Om det å andra sidan utformades en regel av innebörd att en tiondel av de vid stämman företrädda medlemmarna får fatta uppskovsbeslutet skulle vid en dåligt besökt stämma ett fåtal medlemmar ges möjlighet att diktera ett beslut av avgörande betydelse för föreningsbanken. Ett beslut om ajournering måste därför fattas av en majoritet av de vid stämman företrädda röstberättigade medlemmarna. Enligt 8 § måste, för det fall att uppskovet är längre än fyra veckor, ny kallelse utfärdas till den uppskjutna stämman.

Styrelsens redovisningshandlingar och, i förekommande fall koncernredovisningshandlingar, revisionsberättelse m.m. skall om bankinspektionen begär det sändas till inspektionen enligt 15 kap. 6 §. En erinran om detta har tagits in i det *fjärde stycket.*

6 § Extra föreningsbanksstämma skall hållas när styrelsen finner skäl till detta. En sådan stämma skall även hållas när det för visst angivet ändamål skriftligen begärs av revisorerna eller av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller det mindre antal som kan vara bestämt i stadgarna. I en lokal föreningsbank får den centrala föreningsbank till vilken den lokala föreningsbanken är ansluten, begära att en extra föreningsbanksstämma skall hållas. Kallelse skall utfärdas inom fjorton dagar från den dag då sådan begäran kommit in till föreningsbanken.

Paragrafen, som motsvaras av 58 § FL, anger när en extra föreningsbanksstämma skall hållas (9 kap. 6 § BAL).

En extra föreningsbanksstämma kan enligt paragrafen sammankallas på styrelsens initiativ. Denna befogenhet tillkommer endast styrelsen och inte enskilda styrelsemedlemmar. Däremot har bestämmelsen karaktär av minoritetsskydd såvitt gäller medlemmarnas rätt att påkalla extra stämma. Om en tiondel av samtliga röstberättigade skriftligen begär det och anger för vilket ändamål den extra stämman skall hållas, är styrelsen skyldig att efterkomma sådan begäran. Inget hindrar att föreningsbanken i sina stadgar föreskriver att denna rättighet skall tillkomma en mindre minoritet än den i lagen angivna. Däremot får inte föreningsbanken i sina stadgar försämra minoritetsskyddet och föreskriva att minoriteten måste, för att deras begäran skall efterkommas, bestå av mer än tio procent av samtliga röstberättigade. Kallelse till stämman måste utfärdas inom fjorton dagar efter det att begäran om extra stämma har inkommit till föreningsbanken.

Med det övergripande ansvar för bankverksamheten i en föreningsbanksgrupp som åvilar den centrala föreningsbanken är det naturligt att också ge den centrala föreningsbanken rätt att påkalla extra stämma i en ansluten lokal föreningsbank. Som en nyhet har därför en bestämmelse härom intagits i paragrafen.

Enligt FL, vilken lag enligt 55 § 1 mom. JkL i detta avseende gäller även för föreningsbankerna, får revisorerna påfordra att styrelsen skall sammankalla en extra föreningsbanksstämma. I 58 § FL föreskrivs vidare, att om inte samtliga revisorer är överens om att utlysa en extra stämma, skall den mening gälla som de flesta revisorerna ansluter sig till. Förekommer lika många röster för som emot skall den mening gälla, som anser att en extra stämma skall utlysas. Samma bestämmelser fanns i 1944 års ABL (122 § andra stycket). I gällande ABL får däremot varje revisor påkalla en extra stämma. Samma föreslås av kooperationsutredningen gäller även för de ekonomiska föreningar. Utredningsförslaget skiljer sig härifrån genom att varje enskild revisor inte ges denna rätt. I stället bör gälla att mer än hälften av revisorerna skall vara ense för att de skall kunna begära en extra stämma. En sådan bestämmelse kan sägas utgöra ett skydd mot förhastade aktioner från revisorernas sida. Att förhindra sådana aktioner, som skulle kunna inverka menligt på allmänhetens förtroende för föreningsbankerna, är särskilt viktigt för dessa. Varje revisor är naturligtvis oförhindrad att till bankinspektionen anmäla sådana förhållanden som han anser anmärkningsvärda eller diskutabla. Som framgår av 15 kap. 4 § har bankinspektionen möjlighet att kalla till extra föreningsbanksstämma. Sådan kallelse kan endast ske om styrelsen inte har rättat sig efter inspektionens begäran att utfärda kallelse till en extra föreningsbanksstämma. I likhet med vad som gäller beträffande medlemmarnas begäran om en extra stämma måste revisorernas framställning vara

skriftlig och innehålla uppgift om för vilket ändamål stämman skall hållas.

Styrelsen bör ha möjlighet att vägra efterkomma en begäran om extra föreningsbanksstämma från medlemmar, om det uppgivna ärendet som skall behandlas på stämman saknar anknytning till föreningsbanken eller samma ärende nyligen har behandlats på en stämma. För att inte minoritetsskyddet skall uttunnas bör detta dock tillåtas endast inom vissa snävare gränser. I tveksamma fall bör bankinspektionen kunna vägleda styrelsen vid denna prövning.

7 § Röstberättigad har rätt att få ett ärende behandlat vid föreningsbanksstämma om han skriftligen framställer ett yrkande om detta hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen till stämman.

Paragrafen saknar motsvarighet i gällande lag (9 kap. 7 § BAL). Det är normalt att föreningsbankernas stadgar innehåller bestämmelsen att medlem måste senast en månad före stämma till styrelsen anmäla om han vill hänskjuta ärende till stämman. Däremot innehåller ABL tvingande bestämmelser om aktieägares rätt att få ett ärende upptaget i kallelsen till stämman och därmed behandlat på denna.

Rätten att få ett ärende behandlat vid föreningsbanksstämma utgör en rättighet av grundläggande betydelse för medlemmarna. Inskränkningar i denna rättighet bör få tillåtas endast om mycket tungt vägande skäl kan åberopas för detta. Inom vissa föreningar kan den stipulerade tiden vara alltför kort för att ärendena vid stämman skall kunna beredas och presenteras för stämman på ett sådant sätt att stämman har möjlighet att ta ställning i ärendet. För föreningsbankerna torde detta endast undantagsvis vara fallet. Om en medlem sent anmäler ett ärende till styrelsen riskerar han, om det är fråga om ett mer komplicerat ärende, att saken inte blir tillräckligt utredd och stämman sålunda oförmögen att fatta något beslut. I lagen föreslås därför – i överensstämmelse med ABL och BAL – att medlem har rätt att få ett ärende behandlat på en föreningsbanksstämma om han i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen skriftligen till styrelsen anmäler detta. Det bör anmärkas att den rättighet som bestämmelsen ger de enskilda medlemmarna inte innebär att föreningsbanken måste fatta slutligt beslut i saken utan endast att ärendet behandlas på stämman.

Medlemmens rätt att få ett ärende behandlat på en föreningsbanksstämma gäller enligt förslaget såväl ordinarie som extra stämma. Såvitt gäller den ordinarie stämman har en medlem till följd av bestämmelsen i 5 § om senaste tidpunkt för den ordinarie stämman vissa möjligheter att bedöma när sådan stämma skall hållas och kan därför i god tid anmäla ett visst ärendet till styrelsen. Eftersom föreningsbankernas normalstadgar inte innehåller andra bestämmelser om när kallelse till stämma skall ske, än att sådan kallelse måste utfärdas senast två veckor före ordinarie stämma och senast en vecka före extra stämma, kan medlemmen inte säkert veta hur tidigt styrelsen avser att utfärda kallelsen. Att detta inte får ske tidigare än fyra veckor före stämman framgår emellertid av 8 §. Medlemmen måste således, för att vara säker på att hans anmälan inte skall inkomma för sent, normalt sett göra anmälan tidigare än fyra veckor från stämman. Vid en extra stämma saknar däremot den enskilde medlemmen vanligtvis kännedom om den förestående

stämman. I praktiken kan det därför vara svårt för medlemmarna att utnyttja den rättighet som de ges i denna paragraf vid en extra stämma. Men om han, innan kallelsen har utfärdats, får kännedom om en förestående extra stämma, har han rätt att begära att även andra frågor skall behandlas vid stämman.

Bestämmelsen gäller endast medlem som själv har rätt att delta i föreningsbanksstämman. En medlem som har uteslutits och enligt 3 kap. 5 § andra stycket förlorat sin rätt att delta i överläggningar och beslut om föreningsbankens angelägenheter kan inte begära att få ärende behandlat vid stämma. Däremot torde sådan underårig som på grund av föreskrift i stadgarna frånkänts rösträtt ha rätt att begära att få ärende behandlat vid stämma.

Enligt 12 § får en föreningsbank i sina stadgar bestämma, att föreningsbanksstämmans befogenheter helt eller delvis skall utövas av därtill valda fullmäktige. Detta tillämpas i dag av alla centrala föreningsbanker. I dessa föreningsbanker får en medlem utöva sina rättigheter endast genom att vara med och välja den person som han tror är mest representativ för hans åsikter. Har detta skett torde det medföra att enskilda medlemmar förlorar sin rätt enligt denna paragraf, om inte stadgarna innehåller något annat. Gällande lag innehåller inte någon direkt reglering av detta.

8 § Styrelsen kallar till föreningsbanksstämma. Kallelsen skall utfärdas tidigast fyra veckor före stämman. Om inte stadgarna föreskriver längre tid, skall kallelsen utfärdas senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma. Uppskjuts stämman till en dag som infaller senare än fyra veckor efter det stämman har inletts, skall kallelse ske till den fortsatta stämman. Fordras det enligt denna lag eller stadgarna för giltighet av ett föreningsbanksstämmobeslut att det fattas på två stämmor, kan kallelse till den andra stämman inte ske innan den första stämman har hållits. I sådan kallelse skall det anges vilket beslut den första stämman har fattat.

Kallelse skall ske enligt stadgarna. I kallelsen skall tydligt anges de ärenden som skall behandlas på stämman.

Om stämman skall behandla ett ärende om föreningsbankens fusion med annan föreningsbank eller om dess försättande i likvidation skall detta och grunden därför särskilt anges i kallelsen. Om ett ärende avser en ändring av stadgarna, skall det huvudsakliga innehållet av förslaget till ändringen anges i kallelsen. Ett fullständigt förslag till stadgeändringen skall efter det att kallelse skett hållas tillgängligt för medlemmarna hos föreningsbanken och genast sändas till medlem som begär det.

Under minst en vecka före den stämma som avses i 5 §, skall avskrifter av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen hållas tillgängliga hos föreningsbanken för medlemmarna och genast sändas till medlem som begär det.

Paragrafen, som delvis motsvaras av 60 § och 61 § första stycket FL, innehåller bestämmelser om vem som skall kalla till föreningsbanksstämman samt om tiden och sättet för sådan kallelse (9 kap. 8 § BAL).

Enligt *första stycket* ankommer det på styrelsen att kalla till föreningsbanksstämma. I 59 § FL finns bestämmelser som föreskriver att om styrelse inte finns eller om en styrelse inte efterkommer en i behörig ordning framställd begäran om hållande av extra stämma eller om styrelsen underlåter att kalla till en ordinarie eller beslutad extra föreningsstämma, skall sådan kallelse utfärdas av länsstyrelsen. Genom hänvisningen i 55 § 1 mom JkL gäller denna bestämmelse även för föreningsbankerna. Någon

motsvarande bestämmelse finns inte i gällande BL och föreslås inte heller införd i BAL. Föreningsbankerna står under bankinspektionens tillsyn och förutsätts uppfylla sina skyldigheter såvitt avser utfärdande av kallelse till en föreningsbanksstämma som skall hållas enligt denna lag, stadgarna, stämmobeslut eller på grund av en i enlighet med bestämmelserna i 6 § gjord framställning till styrelsen om extra stämma. Skulle det förekomma att en föreningsbanks styrelse inte fullgör sina skyldigheter i detta avseende, bör således det i främsta rummet bli bankinspektionen som ingriper med stöd av bestämmelserna i 15 kap. Om styrelsen underlåtit att efterkomma en begäran från bankinspektionen att kalla till en extra stämma, kan också inspektionen enligt 15 kap. 4 § första stycket kalla till en sådan.

I första stycket föreskrivs också när kallelse till föreningsbanksstämma skall ske. Enligt förslaget får inte kallelse till stämman utfärdas tidigare än fyra veckor före denna. Kallelse får inte heller utfärdas senare än senast två veckor före ordinarie stämma och senast en vecka före extra stämma. I stadgarna får endast intas bestämmelser som föreskriver längre tid. Detta överensstämmer i stort med motsvarande bestämmelser i BAL. Dock föreslås för föreningsbankerna alltjämt gälla att kallelse till en extra föreningsbanksstämma inte får utfärdas senare än en vecka före stämman. Kallelse får, även utan uttrycklig bestämmelse i lag, anses utfärdad den dag kallelsen avsänds med posten eller en kungörelse om kallelsen införs i tidningen.

Uppskjuts stämman till en dag som infaller mer än fyra veckor efter det att stämman har inletts, skall ny kallelse, liksom enligt gällande rätt, ske till den fortsatta stämman. Motsatsvis framgår att kallelseåtgärder inte behövs, när stämman ajourneras till en tidpunkt jämnt fyra veckor efter det stämman har inletts eller kortare tid.

Vissa stämmobeslut måste, för att kunna bli giltiga, fattas på två stämmor. Det kan vara fråga om beslut att ändra stadgarna, vilka beslut enligt 14 och 15 §§ måste fattas på två stämmor om inte samtliga röstberättigade vid den första stämman biträtt förslaget. Det kan också vara fråga om beslut som enligt föreskrifter i stadgarna för att kunna bli giltiga måste fattas på två stämmor. Beträffande dessa gäller enligt det första stycket att kallelse till den andra stämman, i överensstämmelse med gällande rätt, inte får ske förrän den första stämman har hållits. I kallelsen till den andra stämman skall också anges vilket beslut den första stämman har fattat i den fråga som skall göras till föremål för ett andra beslut på den efterföljande stämman.

I *andra stycket* behandlas det sätt på vilket kallelse till stämma skall ske. Enligt 2 kap. 5 § 9 skall en föreningsbanks stadgar alltid innehålla föreskrifter om detta och dessa föreskrifter skall naturligtvis följas. I ABL och BAL föreskrivs härutöver att skriftlig kallelse måste ske i vissa särskilt angivna fall, bl.a. när det är fråga om att vidta vissa ändringar i bolagsordningen eller att försätta bolaget i likvidation. Enligt normalstadgarna skall kallelse till en central föreningsbanks stämma alltid ske skriftligen medan skriftlig kallelse till en lokal föreningsbanksstämma inte behöver utfärdas. Utredningen anser att det helt bör överlåtas åt föreningsbankerna att i sina stadgar reglera kallelseförfarandet. Eftersom ett flertal av de lokala föreningsbankerna bedriver verksamhet inom ett begränsat geografiskt område kan det antas att kallelse genom anslag eller genom annonsering i lokalpress är tillräcklig,

även om det är fråga om stadgeändringar. I kallelsen skall tydligt anges de ärenden som skall behandlas på stämman. Enligt gällande lag behöver inte i kallelsen anges de ordinarie stämmoärendena enligt 5 § eller stadgarna. Undantag för dessa görs däremot inte i förslaget. Anledningen till detta är att det har ansetts vara praktiskt att kallelsen nära överensstämmer med dagordningen på stämman. Det kan ofta vara förenat med onödigt stora kostnader att i annons i pressen ange samtliga de ärenden som skall förekomma på en föreningsbanksstämma. Detta gäller särskilt de obligatoriska stämmoärendena. Eftersom FbL inte uppställer några formella krav på hur kallelse till stämma skall ske, finns det inget som hindrar att det i stadgarna föreskrivs exempelvis att kallelse skall ske genom anslag, men att ett sammandrag av kallelsen också skall införas i en eller flera tidningar eller att de obligatoriska stämmoärendena får utelämnas i en sådan annons. Av 9 § framgår emellertid att ärenden som är obligatoriska på föreningsbanksstämma kan avgöras även om de inte tagits upp i kallelsen till stämman. Det är naturligtvis alltid viktigt att tid och plats för stämman noggrant anges i kallelsen. Med hänsyn till reglerna i 8 kap. 12 § bör revisorerna alltid underrättas om när stämma skall hållas.

I *tredje stycket* finns det regler om kallelsens innehåll i vissa fall. Vissa beslut på en stämma är av särskilt stor betydelse för en föreningsbank. Beslut som påverkar föreningsbankens fortsatta existens och verksamhetsformer utgör naturligen några av de mest viktiga. Det är därför särskilt angeläget att dessa beslut fattas efter noggranna överväganden. En viktig förutsättning för detta är att medlemmarna i kallelse till den stämma varpå en sådan fråga avses att bli behandlad underrättas om föreslagets innehåll. De medlemmar som anser att förslaget inte bör genomföras ges därmed möjlighet att bevaka ärendets behandling på stämman. Genom föreskrifter i 14 och 15 §§ uppställs ytterligare skydd på det sättet att beslut om stadgeändringar måste fattas antingen vid en stämma av alla röstberättigade eller vid två på varandra följande stämmor. I förevarande stycke föreskrivs att kallelsen i vissa fall måste innehålla uppgift om förslagets innehåll. De fall som berörs av bestämmelserna är dels stadgeändringar och dels beslut om att föreningsbanken skall fusionera med annan föreningsbank eller att föreningsbanken skall försättas i likvidation. I de båda senare fallen föreskrivs att kallelsen dessutom skall ange grunderna. Givetvis bör det inte komma i fråga att ange grunderna annat än helt kortfattat. Det bör dock framgå exempelvis om det är fråga om frivillig likvidation eller tvångslikvidation och, om det föreslagna beslutet avser att utgöra ett led i en strukturomvandling, vad denna är avsedd att resultera i. Är det fråga om att ändra stadgarna föreskrivs särskilt att det av kallelsen måste framgå det huvudsakliga innehållet av förslaget. Om det låter sig praktiskt göras, bör förslaget tas in i dess helhet medan mer omfattande ändringsförslag däremot kan redovisas i dess huvuddrag. Särskilt med tanke på det senare fallet måste också det fullständiga ändringsförslaget hållas tillgängligt för medlemmarna hos föreningsbanken. Föreningsbanken är också skyldig att sända det fullständiga ändringsförslaget till medlem som begär det. Någon obligatorisk skyldighet att skriftligen underrätta samtliga medlemmar föreligger således inte.

Under minst en vecka närmast före den stämma där årsredovisningen resp. koncernredovisningen skall behandlas, skall denna och revisionsberättelsen

resp. koncernrevisionsberättelsen eller avskrifter av dessa handlingar hållas tillgängliga för medlemmarna hos föreningsbanken. En bestämmelse om detta tas upp i *fjärde stycket.* En nyhet i förhållande till gällande lag är att föreningsbanken dessutom har skyldighet att sända dessa handlingar till de medlemmar som särskilt begär det. Av 12 § femte stycket följer att de enskilda medlemmarna alltid har den rätt som här sägs, således även om föreningsbanksstämmans befogenheter enligt stadgarna helt utövas av fullmäktige.

För de föreningsbanker där fullmäktige förekommer gäller att kallelse enligt denna paragraf skall tillställas de fullmäktige om inte det är fråga om sådana beslut som enligt stadgarna alltjämt ankommer på medlemmarna. Se närmare härom i anslutning till 12 §.

9 § Om någon kallelse till föreningsbanksstämma inte har utfärdats eller handlingar inte har tillhandahållits eller sänts ut enligt denna lag eller stadgarna, får föreningsbanksstämman inte besluta i något ärende utan samtycke av de medlemmar som berörs av felet. Har ett ärende inte tagits upp i kallelsen, får föreningsbanksstämman inte utan ett sådant samtycke avgöra ärendet, om det inte enligt denna lag eller stadgarna skall förekomma på stämman. Föreningsbanksstämma får alltid besluta att extra stämma skall sammankallas för att behandla ett visst ärende.

Paragrafen motsvaras delvis av 61 § tredje stycket FL. Den anger i vad mån föreningsbanksstämman med giltig verkan kan fatta beslut trots att de i lagen eller stadgarna givna föreskrifterna om kallelse och tillhandahållande av handlingar m.m. inte har iakttagits (9 kap. 9 § BAL).

Bestämmelserna om kallelse till föreningsbanksstämma är av central betydelse för att medlemmarna skall kunna utöva sin rätt att delta i föreningsbankens angelägenheter. Reglerna kan också ses som ett slags minoritetsskydd. Varje medlem skall kunna lita på att kallelsereglerna följs så han inte riskerar att hamna i den situationen att stämman fattar beslut i en fråga utan att han fått kännedom om att frågan skulle tas upp till behandling av stämman. Eftersätts föreskrifter rörande de åtgärder som styrelsen skall vidta för att kalla medlemmarna till stämman och ge dem information om ärenden på stämman, medför det i regel att föreningsbanksstämmans beslut inte kan anses ha tillkommit i behörig ordning. Beslutet kan därför genom klander bli upphävt enligt 18 §. Om kallelse inte har skett alls eller bestämmelse om kallelse väsentligen har eftersatts, utgör detta en av de i 18 § tredje stycket angivna grunderna som medför ogiltighet oavsett klandertalan. Ett åsidosättande sker naturligtvis även när kallelsen eller handlingarna inte har det erforderliga innehållet. Av lagens syfte följer vidare att om det i kallelsen eller handlingarna skall ingå förslag till ett stämmobeslut av angivet innehåll, stämman inte utan de berörda medlemmarnas samtycke kan fatta beslut som innebär en reell avvikelse från förslaget. Av utomordentlig betydelse är också att medlemmarna kan lita på att andra ärenden än sådana som upptagits i kallelsen till stämman inte behandlas på stämman. Det skulle emellertid enligt utredningens mening föra alltför långt om stämman i lag förbjöds att behandla dessa ärenden. Det är normalt svårt att skilja de angelägenheter som är av betydelse för föreningsbanken från varandra. Ofta är det i stället fråga om faktorer som samverkar. Det skulle utgöra ett allvarligt ingrepp i stämmofunktionen om lagen ställde upp hinder för den

debatt som kan föras med anledning av ett ärende. Vidare kvarstår ju skyldigheten för styrelsen att ta upp ärendet i kallelsen till den föreningsbanksstämma på vilken beslutet skall fattas.

I förevarande paragraf uppställs som en undantagsregel att föreningsbanksstämma trots fel av ifrågavarande slag kan fatta giltigt beslut, om samtycke därtill ges av de medlemmar som berörs av felet. I det till lagrådet remitterade förslaget till ABL krävdes beträffande denna fråga samtycke av samtliga aktieägare. Motiven (prop. 1975:103 s 401) är skrivna med utgångspunkt från detta krav. Efter granskning av lagrådet, som inte berörde denna paragraf, ändrades lydelsen i paragrafen till den nu gällande. Ändringen har inte motiverats utan kan av föredraganden ha bedömts såsom en redaktionell jämkning. En sådan undantagsregel gäller i själva verket för alla fall då ett stämmobeslut är behäftat med formella fel. Särregleringen av de nu ifrågavarande formella felen har emellertid skett av praktiska skäl, eftersom undantagsregeln här har sin största betydelse.

Om den ifrågavarande försummelsen beträffande kallelse etc. skulle ha drabbat endast vissa medlemmar, t.ex. om kallelse inte behörigen tillsänts dem, är deras samtycke tillräckligt för att giltigt beslut skall kunna fattas.

Det är också en allmän regel att formella felaktigheter i fråga om kallelse eller i annat avseende inte kan göra föreningsbanksstämmans beslut ogiltigt, om det är tydligt att felet inte har inverkat på beslutets innehåll. En medlem som genom styrelsens försumlighet inte i rätt tid fått en i stadgarna föreskriven skriftlig kallelse men infinner sig på stämman och medger att han likväl i rätt tid tagit del av en till annan medlem sänd kallelse, kan rimligtvis inte under åberopande av att han inte fått någon kallelse motsätta sig att stämman fattar beslut. Detsamma gäller, om handlingar inte funnits tillgängliga i föreskriven ordning före stämman, men ingen medlem har frågat efter dem.

Föreningsbanksstämman kan vidare avgöra ett ärende trots att detta inte tagits upp i kallelsen, om ärendet enligt denna lag eller stadgarna skall förekomma på stämman. Det mest praktiska fallet är de till den ordinarie stämman hörande ärendena som nämnts i 5 § och som också skall vara angivna i stadgarna. Men hit kan också höra val av styrelseledamöter och revisorer och eventuellt andra i denna lag eller stadgarna angivna ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman. Sådana ärenden kan få tas upp och avgöras av stämman utan hinder av att de inte angivits i kallelsen. Bestämmelsen gäller däremot inte andra fel, t.ex. att kallelse inte skett i rätt tid.

Enligt gällande lag likställs med ärenden som enligt stadgarna skall förekomma på den ordinarie stämman ett sådant ärende som "omedelbart föranledes" därav. Ett sådant ärende kan alltså tas upp till behandling trots att det inte särskilt angivits i kallelsen. Bestämmelsen har inte tagits med i förslaget. Någon väsentlig ändring i sak betyder detta dock inte. Om stämman fattar beslut i en fråga och beslutet som en mer eller mindre nödvändig eller självskriven följd kräver beslut i ett därmed sammanhängande ärende eller om frågorna annars står i så nära samband med varandra att de rimligtvis bör behandlas och avgöras samtidigt, kan de ofta i förevarande hänseende betraktas som en enhet, dvs. som ett ärende.

Liksom enligt gällande rätt föreslås föreningsbanksstämman kunna

besluta att en extra stämma skall sammankallas för behandling av ett ärende som inte har angivits i kallelsen. Visserligen ger 6 § rätt åt en tiondel av samtliga röstberättigade eller det mindre antal som är angivet i stadgarna att begära att en extra stämma inkallas för ett visst ärende. Denna rätt för stämman att besluta om en extra stämma kan dock vara av betydelse om inte så stor del av medlemmarna som förutsätts för minoritetsrättens utövning är företrädd på stämman eller den majoritet som på stämman önskar att en extra stämma skall sammankallas inte uppgår till en tiondel av samtliga röstberättigade.

10 § Föreningsbanksstämman öppnas av styrelsens ordförande eller av den som styrelsen utsett därtill. Ordförande vid föreningsbanksstämman utses av stämman, om inte något annat föreskrivs i stadgarna.

Ordföranden skall, om det behövs, upprätta en förteckning över de närvarande röstberättigade medlemmarna, ombuden och biträdena (röstlängd). Om en medlem i en central föreningsbank vid stämma kan företrädas av flera fullmäktige, skall därutöver antecknas vilken medlem dessa företräder. Röstlängden skall, sedan den godkänts av stämman, tillämpas intill dess stämman beslutat att ändra den. Uppskjuts stämman till en senare dag än nästföljande vardag skall, om det behövs, ny röstlängd upprättas.

Genom ordförandens försorg skall protokoll föras vid stämman. Röstlängd skall tas in i protokollet eller fogas till detta som bilaga. I protokollet skall införas stämmans beslut och, om omröstning skett, hur den utfallit. Protokollet skall undertecknas av ordföranden och av den eller de justeringsmän som har utsetts på stämman. Senast två veckor efter stämman skall protokollet hållas tillgängligt hos föreningsbanken för medlemmarna. Protokollen skall förvaras på betryggande sätt.

Paragrafen, som i stort överensstämmer med 55 § FL, reglerar val av ordförande på föreningsbanksstämma, upprättande av röstlängd samt protokollföring vid föreningsbanksstämma (9 kap. 10 § BAL).

Enligt *första stycket* ankommer det på styrelsens ordförande eller på den som styrelsen därtill utsett att öppna föreningsbanksstämman. På den som öppnar stämman faller uppgiften att leda stämman till dess stämmoordförande valts. Lagen medger inte att föreningsbanken i sina stadgar föreskriver vem som skall öppna stämman. Styrelseordföranden eller den av styrelsen särskilt utsedde personen får förutsättas åtnjuta medlemmarnas förtroende att i vart fall leda stämman tills valet av stämmoordförande skett. Såvitt gäller val av stämmoordförande får däremot föreningsbankerna i sina stadgar föreskriva att stämmoordföranden skall utses på annat sätt än av stämman. Enligt föreningsbankernas normalstadgar ankommer dock denna uppgift på föreningsbanksstämman.

Enligt *andra stycket* åligger det stämmoordföranden att upprätta en röstlängd, om detta behövs. Om det befinnes att röstlängd måste upprättas redan inför valet av stämmoordförande åligger det den som öppnar stämman att upprätta denna. Det förtjänar att påpekas att ordförandens utslagsröst kan komma till användning redan när föreningsbanksstämman skall rösta om fastställande av denna röstlängd. Det beskrivna förfarandet kan antas komma att tillämpas endast i enstaka undantagsfall. Det förutsätts därvid att ordföranden vid stämman skall sträva efter att leda stämman på ett objektivt sätt med bortseende från sina egna ställningstaganden i olika frågor. Han får däremot, om han är medlem, rösta och har enligt 13 § vid lika röstetal utslagsröst.

Sedan stämmoordföranden utsetts åligger det denne att upprätta en förteckning över de närvarande medlemmarna, ombuden och biträdena om så inte redan skett inför valet av stämmoordförande. Denna förteckning kallas för röstlängd. I överensstämmelse med gällande rätt är upprättandet av en röstlängd inte obligatoriskt. Detta behöver endast ske om det behövs. I normala fall fattas besluten vid en föreningsbanksstämma enhälligt eller med klar majoritet. Det omständliga och i en något större föreningsbank mycket tidsödande arbetet blir då meningslöst. Närvarande medlem har givetvis rätt att begära att röstlängd skall upprättas och hans begäran bör alltid efterkommas så länge det inte är uppenbart att begäran framställts av helt ovidkommande skäl. Röstlängden upprättas på grundval av medlemsförteckningen. Denna är emellertid inte avgörande. Om en person kan styrka att han oavsett vad medlemsförteckningen utvisar är medlem i föreningsbanken, skall detta beaktas. I de lokala föreningsbankerna förekommer inte någon form av differentierad rösträtt. I de centrala föreningsbankerna tillämpas däremot undantagslöst fullmäktigsystemet. Enligt normalstadgarna kan de anslutna lokala föreningsbankerna i en central föreningsbank företrädas av olika många fullmäktige. Reglerna om röstlängd skall tillämpas lika vid ett fullmäktigsammanträde. Det bör av denna då framgå vilken medlem som de fullmäktige representerar och en regel om detta finns intagen i andra stycket.

Sedan ordföranden upprättat röstlängden skall den fastställas av föreningsbanksstämman. Det kan därvid framkomma att närvarande person anser att han felaktigt inte tagits upp i röstlängden eller att flera fullmäktige än vad röstlängden utvisar representerar en av medlemmarna i en central föreningsbank. Vid röstningen om huruvida den upprättade röstlängden skall godkännas, skall den upprättade röstlängden läggas till grund. Rösträtt vid den omröstningen har således de som upptagits i denna. Om en medlem anser att hans rätt därvid trätts för när, kan han inte föra klandertalan mot det stämmobeslutet. Han kan däremot föra talan mot ett annat av stämman därefter fattat beslut och som grund för denna talan åberopa att röstlängden felaktigt fråntagit honom eller andra rösträtt vid stämman.

En föreningsbanksstämma kan ajourneras och fortsätta senare på dagen eller senare dag. Gällande rätt uppställer inget krav att ny röstlängd skall upprättas om stämman uppskjuts. Förslaget innebär emellertid att ny röstlängd skall upprättas om stämman uppskjuts till en senare dag än nästföljande vardag. Detta behöver emellertid inte ske om det inte behövs. Situationen kan vara den att samma personer bevistar även den fortsatta stämman. Det kan också vara onödigt av det skälet att de kontroversiella frågor som krävde omröstning har slutbehandlats. Det som nu sagts gäller oavsett om det vid stämmans inledande sammanträde upprättades röstlängd eller inte. Någon skyldighet för föreningsbanksstämman att upprätta en ny röstlängd eller att ändra den redan upprättade röstlängden föreligger dock inte av den anledningen att medlemmar tillkommer eller avlägsnar sig från stämman. Beträffande samtliga beslut rörande röstlängdens upprättande gäller, att klandertalan bara kan föras mot ett stämmobeslut som fattas i ett ärende där omröstningen skett på grundval av röstlängden.

I det *tredje stycket* finns bestämmelser om protokollet vid föreningsbanksstämman. Protokoll skall föras genom ordförandens försorg. Detta innebär

inte att han själv skall föra protokollet, men det ankommer på honom att tillse att detta blir gjort. Av protokollet måste framgå stämmans beslut och om omröstning har skett, hur denna utfallit. Upprättas en röstlängd skall den tas in i protokollet eller fogas till detta som en bilaga. Några andra regler om vad protokollet skall innehålla ges inte i förslaget. Det är emellertid givet att bl.a. gjorda reservationer bör framgå av protokollet.

Ordföranden vid föreningsbanksstämman skall alltid underteckna protokollet. Detta måste dessutom undertecknas av en av stämman utsedd justeringsman. Har flera justeringsmän utsetts skall alla underteckna protokollet. Om ordföranden eller någon justeringsman anser att protokollet är ofullständigt eller innehåller felaktighet, skall han vid sin underskrift ange hur han anser att protokollet skall utformas. Medlemmarna har rätt att hos föreningsbanken ta del av protokollet från stämman. Av 12 § femte stycket följer att medlemmarna har denna rätt även om stämmans befogenheter enligt stadgarna helt skall utövas av fullmäktige.

11 § Styrelsen skall, om en medlem begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentligt förfång för föreningsbanken eller nämnvärd olägenhet för enskild, på föreningsbanksstämman lämna upplysningar om förhållanden, som kan inverka på bedömandet av föreningsbankens årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärenden på stämman. Upplysningsplikten avser även föreningsbankens förhållande till dotterföretag i koncernen och koncernredovisningen samt sådana förhållanden beträffande dotterföretagen som avses i första meningen.

Om en begärd upplysning endast kan lämnas med stöd av sådana uppgifter som inte är tillgängliga på stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hållas tillgänglig hos föreningsbanken för medlemmarna samt sändas över till de medlemmar som har begärt upplysningen.

Finner styrelsen att en begärd upplysning inte kan lämnas till medlemmarna utan väsentligt förfång för föreningsbanken eller nämnvärd olägenhet för enskild, skall upplysningen i stället på medlemmens begäran lämnas till föreningsbankens revisorer inom två veckor efter stämman. Revisorerna skall inom en månad efter stämman till styrelsen skriftligen yttra sig över, om den begärda upplysningen lämnats till dem samt om upplysningen enligt deras mening bort föranleda någon ändring i revisionsberättelsen eller, beträffande föreningsbank som är moderförening, koncernrevisionsberättelsen eller om upplysningen i övrigt ger någon anledning till erinran. Om så är fallet, skall ändringen eller erinringen anges i yttrandet. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt för medlemmarna hos föreningsbanken samt sända över det i avskrift till de medlemmar som har begärt upplysningen.

Paragrafen, som överensstämmer i huvudsak med 55 § 2 mom. JkL, är den enda av bestämmelserna om föreningsbanks stämma som innehåller från FL avvikande regler (9 kap. 11 § BAL). I paragrafen behandlas medlemmarnas rätt att på stämman få upplysningar av styrelsen i frågor som rör föreningsbankens förhållanden. Den antydda särregleringen har motiverats av föreningsbankens behov att av hänsyn till sina kunder i vissa fall kunna vägra att lämna en upplysning till stämman om deras förbindelser med föreningsbanken. En regel av samma innebörd föreslås införd i 9 kap. 11 § BAL.

Frågerätten är enligt *första stycket* begränsad på det sättet att upplysningar måste lämnas endast där det kan ske utan väsentligt förfång för föreningsbanken eller nämnvärd olägenhet för enskild. Befrielse från informations-

plikten inträder inte så fort skada av vad slag som helst kan åberopas. Men förhållandena kan vara sådana att styrelsen inte får lämna upplysningar, t.ex. om föreningsbankens affärshemligheter skulle yppas för utomstående eller om konkurrenters intressen skulle främjas. Enskild medlems intresse måste i så fall stå tillbaka för föreningsbanksmedlemmarnas gemensamma intresse.

För föreningsbankernas medlemmar är frågerätten även begränsad på det sättet att upplysning skall meddelas endast om det kan ske utan nämnvärd olägenhet för enskild. Reglerna om medlems frågerätt på föreningsbanksstämman har hämtats från 1955 års BL. 1949 års banksakkunniga, som utformade reglerna om frågerättsinstitutet, hade som målsättning att detta institut inte fick rubba banksekretessen. För att upplysningar som lämnades till följd av frågerätten inte skulle åsidosätta banklagstiftningens sekretessregel, fick upplysningar inte lämnas om de medförde ett "förnärmande av enskilds rätt" (SOU 1952:2 s 177 f). Lagrådet kritiserade denna anknytning till själva lagregeln om sekretessen och anförde (prop. 1955:3 s 315):

> Uppenbarligen kunna enskilda äga sådant intresse av att deras förhållanden till banken ej yppas, att en särskild inskränkning i styrelsens upplysningsplikt på den grund är påkallad. Emellertid torde bestämmelserna i förevarande paragraf få anses innebära, att upplysningar som styrelsen meddelar i den ordning paragrafen förutsätter och i de hänseenden som där angivas knappast någonsin kunna anses lämnade i oträngt mål. Den inskränkning i upplysningsplikten som betingas av enskildas intresse av att sekretessen även i nu förevarande fall bevaras synes därför ej böra anknyta till den allmänna sekretessregeln. I stället bör väljas ett uttryckssätt som ger vid handen att styrelsen vid upplysningspliktens fullgörande har att beakta även nyssnämnda intresse. För att upplysning skall vägras torde ej böra krävas att den skulle lända enskild till förfång. Å andra sidan bör det ej utgöra tillräcklig grund för vägran att enskild skulle tillskyndas olägenhet, om än aldrig så obetydlig. Till utmärkande härav kunde som förutsättning för upplysningars meddelande stadgas, att det kan ske utan nämnvärd olägenhet för enskild. Vid bedömandet huruvida olägenhet som skulle uppkomma är att anse som nämnvärd bör kunna i viss mån beaktas vikten av de intressen som upplysningarna skulle tillgodose.

Lagrådsuttalandet ligger till grund för bestämmelsens nuvarande utformning.

De förhållanden om vilka medlemmarna kan begära upplysningar av styrelsen skall inverka på bedömandet av föreningsbankens årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärenden på stämman. Har den begärda upplysningen ingen anknytning till något av dessa förhållanden behöver styrelsen inte lämna upplysningen i fråga. Eftersom detta bara gäller bl.a. uppgifter som inte påverkar bedömningen av föreningsbankens ställning torde det emellertid i praktiken endast vara helt irrelevanta frågor som inte behöver besvaras av styrelsen. För föreningsbankerna innebär detta bl.a. att en medlem i en lokal föreningsbank torde ha rätt att begära upplysningar som hänför sig till den centrala föreningsbankens förhållanden. Motsvarande torde en medlem i den centrala föreningsbanken ha rätt att kräva att styrelsen lämnar upplysningar angående förhållanden som är hänförliga till de anslutna lokala föreningsbankerna. Eftersom den centrala föreningsbanken och de till denna anslutna lokala föreningsbankerna utgör en ekonomiskt sammanhållen grupp, kan medlemmarna ha ett stort intresse av att få

upplysningar om de andra föreningsbankernas förhållanden. Enligt 9 kap. 1 § tredje stycket åligger det också en central föreningsbank att i sin årsredovisning återge en sammanställning av gruppens resultat- och balansräkningar.

Upplysningsplikten avser även förhållanden till andra föreningar och bolag i samma koncern. Denna regel gäller alla sammanslutningar som ingår i koncernen. Särskild koncernredovisning skall lämnas av den föreningsbank som är moderförening. Upplysningsplikten för föreningsbankens ledning gäller då i fråga om koncernredovisningen. Ledningen bör också vara skyldig att ge upplysningar om dotterföretagens förhållanden. Särskilda bestämmelser om detta har tagits in i paragrafen. Medlemmarnas frågerätt vad gäller koncernförhållanden är så till vida begränsad att styrelsen har att i varje särskilt fall pröva, om en begärd upplysning kan lämnas utan väsentligt förfång för det företag som avses eller nämnvärd olägenhet för enskild. Däremot är förhållandena något annorlunda när uppgifter om enskildas förhållanden till föreningsbanken skall lämnas av dotterföretagets styrelse till aktie- eller andelsägare i dotterföretaget. Det torde många gånger vara en svår uppgift för dotterföretagets styrelse att avgöra om upplysningen om den enskildes förhållande till föreningsbanken är av sådan karaktär att det skulle vara till nämnvärd olägenhet för enskild om den lämnades till stämman. Utredningen har därför inte funnit det lämpligt att i lag reglera denna "korsvisa" upplysningsplikt.

Kan en begärd upplysning lämnas endast med stöd av uppgifter som inte är tillgängliga på stämman, skall enligt *andra stycket* upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hållas tillgänglig hos föreningsbanken för medlemmarna samt sändas till de medlemmar som begärt upplysningen.

Enligt *tredje stycket* ankommer det på styrelsen att pröva om en begärd upplysning kan lämnas på stämman utan väsentligt förfång för föreningsbanken eller nämnvärd olägenhet för enskild. Finner styrelsen att en begärd upplysning mot denna bakgrund inte får lämnas, skall upplysningen i stället på begäran av medlemmen inom två veckor lämnas till revisorerna för yttrande. Revisorernas yttrande skall endast innehålla ett uttalande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem, samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda en ändring i revisionsberättelsen eller i övrigt ger anledning till någon erinran. Anser revisorerna att så är fallet, skall de i yttrandet ange den ändring i berättelsen som enligt deras mening upplysningen bort föranleda eller den erinran som upplysningen annars ger anledning till. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt hos föreningsbanken för medlemmarna samt sända det i avskrift till de medlemmar som begärt upplysningen.

Anser en medlem i motsats till styrelsen, att en begärd upplysning kan lämnas utan väsentligt förfång för föreningsbanken eller nämnvärd olägenhet för enskild, kan han föra talan inför domstol med yrkande om utlämnande av den begärda upplysningen.

12 § I stadgarna får bestämmas, att föreningsbanksstämmans befogenheter skall helt eller delvis utövas av därtill valda fullmäktige.

En fullmäktig får inte väljas för längre mandatperiod än två år. Till fullmäktig får utses endast medlem i föreningsbanken eller den som utan att var medlem, enligt 6 kap 3 § andra stycket ändå kan väljas till styrelseledamot.

Ett fullmäktigsammanträde anses som en föreningsbanksstämma. I fråga om fullmäktig gäller bestämmelserna i 1 – 11 §§ om föreningsbanksmedlem. En fullmäktig får dock inte rösta genom ombud.

Angående beslut av fullmäktige i ärenden som avses i 15 § eller 12 kap 3 § skall medlemmarna underrättas på sätt stadgarna föreskriver.

Även om fullmäktige har utsetts, gäller föreskrifterna i 8 § fjärde stycket och 10 § tredje stycket femte meningen om föreningsbankens skyldighet att hålla handlingar tillgängliga för medlemmarna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om fullmäktige. Första – fjärde styckena överensstämmer med 62 § FL. Det femte stycket saknar däremot motsvarighet i gällande rätt.

Det så kallade representativa systemet infördes i svensk föreningslagstiftning år 1928 för att lösa de praktiska problem som följde med den ökade medlemsanslutningen till de ekonomiska föreningarna och föreningarnas allt större verksamhetsområden. Inom föreningsbanksrörelsen tillämpas systemet med fullmäktige på två helt olika sätt. I Mälarprovinsernas föreningsbank, som med stöd av 23 § JkL driver sin verksamhet utan anslutna lokala föreningsbanker, utövas stämmans befogenheter helt av fullmäktige. Dessa utses dels av vissa medlemmar enskilt och dels vid distriktsmöten av övriga medlemmar. Enligt stadgarna får en fullmäktig där utses för varje påbörjat antal av 300 medlemmar i distriktet. Mälarprovinsernas föreningsbank är därmed organiserad på det sätt som bestämmelserna i denna paragraf förutsätter. Enligt normalstadgarna för de andra centrala föreningsbankerna utövas stämmans befogenheter helt av fullmäktige. Detta trots att antalet medlemmar i en central föreningsbank normalt sett är mycket litet och egentligen inte alls motiverar att fullmäktigsystemet tillämpas. Emellertid används här systemet för att tillgodose medlemmarnas krav på ett inflytande i den centrala föreningsbanken som svarar mot de lokala föreningsbankernas storlek. Sålunda får de lokala föreningsbankerna utse det antal fullmäktige i den centrala föreningsbanken som svarar mot antalet medlemmar i den lokala föreningsbanken. Övriga medlemmar i den centrala föreningsbanken får vardera utse en fullmäktig. Att denna graderade rösträtt får förekomma i en central föreningsbank framgår av 1 § andra stycket.

Utredningen anser inte att dessa två skilda tillämpningsformer behöver medföra en från FL avvikande utformning av bestämmelserna om fullmäktige. FL:s regler låter sig väl anpassas till de för föreningsbankerna särskiljande förhållandena.

I *första stycket* föreskrivs att i stadgarna får bestämmas att föreningsbanksstämmans befogenhet helt eller delvis skall utövas av därtill valda fullmäktige. Några regler om sättet för utseende av fullmäktige och deras behörighet tas inte upp i lagen utan det får ankomma på föreningsbanken att, om fullmäktige skall utses, i stadgarna meddela föreskrifter om detta. Om fullmäktige ges generell behörighet, betyder detta att de enskilda medlemmarnas enda uppgift blir att utse fullmäktige. Ges inte sådan behörighet, uppstår den situationen att föreningsbanken får två sidoordnade beslutande organ, de fullmäktige, som beslutar i vissa frågor, och stämman, som beslutar i övriga angelägenheter. Det är däremot inte tillåtet att tillämpa systemet så, att en församling utses, som består av både fullmäktige och enskilda medlemmar.

Av *andra stycket* framgår att fullmäktig får väljas för högst två år. Med avvikelse från såväl gällande rätt som kooperationsutredningens förslag till ny lag om kooperativa föreningar föreslås här en längsta mandattid för fullmäktige på två år. Enligt gällande lag får mandattiden vara tre år medan däremot de centrala föreningsbankerna i sina normalstadgar föreskriver en längsta tid om ett år. Den här föreslagna avvikelsen avser att ge uttryck åt den redan nu inom föreningsbanksrörelsen förhärskande åsikten att mandatperioden inte får vara så lång att medlemmarna förlorar intresset för föreningsbankens angelägenheter. Endast föreningsbanksmedlem eller den som enligt 6 kap. 3 § andra stycket utan att vara medlem ändå kan väljas till styrelseledamot kan utses till fullmäktig.

I konsekvens med att fullmäktige helt eller delvis kan ta över föreningsbanksstämmans befogenheter föreskrivs i *tredje stycket* att fullmäktigsammanträde skall anses som föreningsbanksstämma. Där föreskrivs även att fullmäktig inte får rösta genom ombud. Detta ligger i fullmäktiguppdragets natur. Till skillnad från vad som gäller för medlemmar torde fullmäktig även vara skyldig att infinna sig till sammanträdet. Lagen innhåller inte några regler om medlems rätt att närvara vid fullmäktigsammanträdet eller att få förslag underställt fullmäktiges prövning. Det är lämpligt att sådana frågor regleras i stadgarna.

Om fullmäktige utses, innebär det att bestämmelserna om medlem i 1–11 §§ i stället skall gälla i fråga om fullmäktig. Innebörden av bestämmelsen är emellertid också att föreningsbanksmedlemmarna i den utsträckning stämmans befogenhet överlämnats åt fullmäktige förlorar sin rätt enligt nyssnämnda paragrafer. Skall fullmäktige helt utöva stämmans befogenheter, vilket torde vara det vanliga, får sålunda den rätt som tillkommer medlemmarna enligt 1 – 11 §§ utövas endast av fullmäktige. Från denna princip har emellertid gjorts undantag i femte stycket.

Regeln i *fjärde stycket* om underrättelse till medlem i vissa fall sammanhänger med att den i 15 § tredje stycket bestämda utträdesfristen börjar löpa först då medlemmen underrättas om beslut som fattats av fullmäktige. Stadgarna skall innehålla föreskrifter om hur sådan underrättelse skall ske.

Som tidigare nämnts innebär det representativa systemet inte att föreningsbanksmedlemmarna helt avskärs från sin rätt enligt 1 -11 §§. I *femte stycket* av förevarande paragraf bibehåller sålunda medlemmarna sin rätt enligt 8 § fjärde stycket och 10 § tredje stycket femte meningen, även om fullmäktige utsetts. Medlem har alltså rätt att få ta del av och rekvirera årsredovisning m m inför fullmäktiges sammanträde samt att ta del av protokoll från sådant sammanträde. Regeln skall ses mot bakgrund av att föreningsbanksmedlem har rätt att föra talan mot beslut av fullmäktige enligt 18 §. Något hinder mot att genom bestämmelser i stadgarna ge medlemmarna ytterligare rättigheter, t ex närvarorätt vid fullmäktigsammanträde och rätt till upplysningar enligt 11 § föreligger inte.

13 § Föreningsbanksstämmans beslut utgörs av den mening som fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Vid val anses den vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottdragning, om inte något annat har beslutats av stämman innan valet förrättades.

Första stycket gäller inte om något annat följer av denna lag eller föreskrivs i stadgarna. Beträffande de beslut som avses i 14 och 15 §§ kan det dock i stadgarna endast föreskrivas längre gående villkor än som anges i dessa paragrafer.

Paragrafen motsvaras i viss mån av 56 § första stycket punkterna 4 och 5 samt 67 § fjärde stycket FL. Den innehåller bestämmelser som anger vad som fordras i rösthänseende för att ett giltigt stämmobeslut skall föreligga (9 kap 12 § BAL).

I *första stycket* föreskrivs att föreningsbanksstämmans beslut utgörs av den mening, som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening ordföranden biträder. Detta innebär att det i andra frågor än sådana som rör val, krävs röstmajoritet för giltiga beslut. I fall där fler än två förslag har väckts, kan det således bli nödvändigt att ställa voteringsproposition med kontraproposition, så att vid den slutliga omröstningen endast två förslag står mot varandra.

En ordförande som inte är röstberättigad i egenskap av medlem, ställföreträdare eller ombud får givetvis inte delta i själva omröstningen. Om lika röstetal förekommer i denna, avgör han däremot hur beslutet skall falla. En ordförande som är röstberättigad kan å andra sidan självfallet delta också i omröstningen. Den ordningen bör därvid iakttas att han röstar, öppet eller slutet, såsom medlem tillsammans med övriga medlemmar. Om lika röstetal föreligger när rösträkningen är avslutad måste han naturligen öppet förklara vilken mening han i egenskap av ordförande biträder, även när omröstningen varit sluten.

I stycket föreskrivs vidare att vid val den anses vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottdragning. Detta innebär att man vid val inte skall arbeta med systemet med voteringsproposition och kontraproposition. Om valet står mellan flera än två, kan därför en av dem få de flesta rösterna och därvid bli vald även om han inte får så många som mer än hälften av samtliga avgivna röster. Även enligt gällande rätt är ett val med sådan majoritet giltigt, om inte något annat föreskrivs i stadgarna. En nyhet är slutligen bestämmelsen att föreningsbanksstämman innan valet påbörjas kan besluta hur man skall förfara vid lika röstetal. Om så inte har skett, avgörs valet genom lottdragning.

Enligt *andra stycket* är bestämmelserna i första stycket dispositiva. I föreningsbankernas normalstadgar förekommer emellertid inte några från huvudregeln avvikande föreskrifter. I 14 och 15 §§ ställs emellertid för giltighet av vissa föreningsbanksstämmobeslut krav på större röstmajoritet än att det fattas med mer än hälften av de avgivna rösterna. I sådana fall kan enligt andra stycket andra meningen stadgarna inte lindra, men däremot skärpa kraven genom att fordra ännu större röstmajoritet eller ställa upp andra villkor. Det förekommer exempelvis i de lokala föreningsbankernas normalstadgar att ändring av stadgarna inte får ske om inte ändringen godkänts av såväl den centrala föreningsbanken som SFF. I andra fall än de som avses i 14 och 15 §§ kan stadgarna innehålla bestämmelser som både ökar och minskar kraven på röstmajoritet. Det är vidare fullt tillåtet att i stadgarna föra in föreskrifter som innebär att valen vid stämman skall ske på ett annat sätt än som anges i första stycket. Stadgarna kan exempelvis föreskriva att valen skall ske proportionellt.

Om föreningsbanksstämmans befogenheter utövas av fullmäktige gäller paragrafens bestämmelser fullmäktigsammanträdet. Detta framgår av 12 § tredje stycket första meningen.

14 § Beslut att ändra stadgarna fattas av föreningsbanksstämman. Beslutet är giltigt endast om det har biträtts av samtliga röstberättigade eller har fattats på två på varandra följande föreningsbanksstämmor och på den senare stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande, om inte något annat följer av 15 §.

Paragrafen motsvaras av 67 § första stycket FL. Den överensstämmer med gällande rätt (9 kap 13 § första stycket BAL).

Inom den ram som lagen drar upp är föreningsbankerna fria att själva besluta om sina angelägenheter. Särskilt viktiga i detta avseende är föreningsbankens stadgar. I dessa preciseras bl a medlemmarnas rättigheter och skyldigheter gentemot föreningsbanken. För den som avser att ansöka om medlemskap i en föreningsbank är det därför av stor vikt att han tar del av dessa och är införstådd med de villkor som anges däri. Mot denna bakgrund är det naturligt att stadgeändringar inte bör få förekomma utan att medlemmarna verkligen får en möjlighet att sätta sig in i vad ändringarna betyder för honom och att han ges tillfälle att försöka förhindra en sådan ändring som han anser vara oförenlig med sina intressen. Att stadgeändringar inte bör få ske helt enligt föreningsbankens eget gottfinnande är också i vissa fall motiverat av hänsyn till föreningsbankens borgenärer och till andra i samma grupp ingående föreningsbanker.

Jämfört med reglerna om ändring av aktiebolags bolagsordningar så som dessa var utformade i 1944 års aktiebolagslag är de nu gällande reglerna i FL relativt enkla. I samband med tillkomsten av 1975 års aktiebolagslag förenklades emellertid reglerna om bolagsordningsändringar högst avsevärt. Den nya lagen föreskriver kvalificerad majoritet som förutsättning för ändringar av bolagsordning bara i vissa särskilt angivna fall. Som skäl för dessa långtgående förändringar åberopades att bolagen måste ges möjlighet att möta kraven på snabbare anpassning efter förändrade villkor. Motsvarande förenklingar föreslås införda i BAL. För de ekonomiska föreningarnas del är behovet av förenkling av reglerna om stadgeändring något mindre framträdande. De tidigare reglerna var, som nämnts, förhållandevis enkla och anknytningen mellan en förening och dess medlemmar är ofta av en starkt personlig karaktär. Det är angeläget att ändringar av stadgarna grundligt övervägs och diskuteras av medlemmarna. Mot den bakgrunden har reglerna i FL i huvudsak oförändrade lyfts över till FbL.

Reglerna i 14 och 15 §§ anger förutsättningarna för att ett beslut om stadgeändring skall kunna bli giltigt såvitt avser röstmajoritet på stämman. Det bör emellertid påminnas om att dessa regler endast utgör en del av det skydd mot överrumplande eller oöverlagda beslut om stadgeändringar som lagen uppställer. I kallelse till stämman skall enligt 8 § tredje stycket det huvudsakliga innehållet i ändringförslaget anges. Om beslutet fattas på två stämmor skall vidare i kallelsen till den andra stämman anges vilket beslut som den första stämman har fattat. Av 13 § andra stycket framgår också att föreningsbanken i sina stadgar kan föreskriva krav på större röstmajoritet än denna paragraf uppställer eller uppställa ytterligare villkor för stadgeändringar.

I förevarande paragraf föreskrivs inledningsvis att beslut om ändring av stadgarna fattas av föreningsbanksstämman. För att stämman skall kunna fatta ett giltigt beslut om stadgeändring krävs emellertid därutöver antingen att samtliga röstberättigade förenat sig om beslutet eller att beslutet har fattats på två på varandra följande stämmor och på den senare stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Av 13 § andra stycket följer att de uppställda villkoren är obligatoriska så till vida att det i stadgarna får uppställas endast längre gående krav. För att ett giltigt beslut skall kunna fattas på bara en stämma krävs att alla röstberättigade förenat sig om beslutet. Detta torde tillhöra ovanligheterna i andra än mycket små föreningsbanker, eftersom det inte bara är fråga om att uppnå en total enighet mellan de på stämman representerade röstberättigade utan också att alla röstberättigade är representerade på stämman. Om beslutet fattats på två stämmor, krävs endast enkel majoritet för beslutet på den första stämman. Vid den andra stämman måste däremot minst två tredjedelar av de röstande biträda beslutet. De som lagt ner sina röster vid omröstningen skall inte anses ingå bland de "röstande". Även om erforderlig röstmajoritet uppnåtts kan ett beslut om stadgeändring förklaras ogiltigt. I uttrycket "giltigt endast om" avses ligga att ändringsbeslutet givetvis kan klandras på helt andra grunder. Sålunda kan exempelvis kallelsen till någon av stämmorna vara behäftad med en formell felaktighet eller annat i stadgarna uppställt ytterligare villkor inte vara uppfyllt.

I 16 § erinras om att stadgeändringar måste stadfästas och registreras och att de inte får verkställas förrän registrering har skett. I vissa i 16 § andra stycket angivna fall får inte beslutet verkställas förrän ett år efter registreringen.

Som framgår av 15 § uppställer lagen som förutsättning för att beslut om stadgeändring skall kunna bli giltigt i vissa fall ännu strängare krav på röstmajoritet än de som uppställs i denna paragraf.

15 § Ett beslut om sådan ändring av stadgarna som innebär att medlemmarnas förpliktelse att erlägga insatser eller avgifter till föreningsbanken ökas eller att en medlems rätt till årsvinst inskränks är giltigt, endast om det på den senare stämman enligt 14 § biträtts av minst tre fjärdedelar av de röstande.

Ett beslut om sådan ändring av stadgarna som innebär att medlems rätt till föreningsbankens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränks är giltigt, endast om det på den senare stämman enligt 14 § biträtts av samtliga röstande. Detsamma gäller, om ändringen innebär en inskränkning i medlems rätt till återbetalning av insatser enligt 4 kap 1 eller 3 § eller innebär att en medlems utträde ur föreningsbanken försvåras och ändringen skall gälla även dem som var medlemmar i föreningsbanken när ändringen beslutades.

Ett beslut om ändring av stadgarna i de hänseenden som avses i första och andra styckena får inte tillämpas mot en medlem som inte har samtyckt till ändringen och som säger upp sig till utträde ur föreningsbanken inom en månad från det slutligt beslut fattades eller, om beslutet fattades av fullmäktige, från det medlemmen underrättades om beslutet. I sådant fall får medlemmen, oavsett vad stadgarna föreskriver utträda ur föreningsbanken vid utgången av det räkenskapsår som infaller näst efter en månad efter uppsägningen. Vid utträdet har medlemmen den rätt som enligt 4 kap 1 § första och andra styckena tillkommer avgående medlem.

Paragrafen, som motsvaras av 67 § andra och tredje styckena och 68 § andra stycket FL, uppställer längre gående villkor för giltighet av beslut om att ändra stadgarna i vissa särskilt angivna fall. I paragrafens tredje stycke finns bestämmelser om medlems rätt till utträde ur föreningsbanken efter dessa stadgeändringar. Förslaget överensstämmer i stort med gällande rätt (9 kap 14 § BAL).

Av 14 § följer att giltigt beslut om ändring av föreningsbankens stadgar alltid kan fattas, om samtliga röstberättigade förenar sig om det. Uppnås inte enighet bland samtliga röstberättigade, måste beslutet fattas på två på varandra följande stämmor och på den senare stämman biträdes av en majoritet bestående av minst två tredjedelar av de röstande. Enligt *första stycket* i förevarande paragraf krävs att beslut om sådan ändring av stadgarna, som innebär att medlemmarnas förpliktelse att erlägga insatser eller avgifter till föreningsbanken ökas eller medlems rätt till årsvinst inskränks, vid den senare stämman måste biträdas av minst tre fjärdedelar av de röstande för att kunna bli giltigt. Med ökning av föreningsbankens insatser bör jämställas skyldighet att betala in insatserna under en kortare period än som ursprungligen varit avsett.

Beslut om sådan ändring av stadgarna, som innebär att medlems rätt till föreningsbankens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränks, kräver enligt *andra stycket* biträde av samtliga röstande vid den senare stämman. Samma sak gäller i fråga om ändring som innebär inskränkning i medlems rätt att få tillbaka sina insatser eller innebär att medlems utträde ur föreningsbanken försvåras. Här gäller emellertid den inskränkningen att – förutsatt att stadgarna inte innehåller andra bestämmelser – beslut kan fattas av en majoritet bestående av två tredjedelar av de röstande om ändringen skall tillämpas endast mot nytillkommande medlemmar.

Paragrafens *tredje stycke* innehåller bestämmelser om medlems rätt att utträda ur föreningsbanken, om stadgarna utan hans samtycke ändrats i de hänseenden som avses i första och andra styckena. Den medlem som med åberopande av denna bestämmelse utträder ur föreningsbanken äger därvid åberopa stadgarnas före ändringen gällande föreskrifter, såvitt gäller exempelvis hans rätt att återfå erlagd insats. En medlem som är närvarande på stämman – personligen, genom ställföreträdare eller genom ombud – får anses ha samtyckt till beslutet om han inte röstat emot det. Om stadgeändringen beslutats av fullmäktige, har samtliga medlemmar denna utträdesrätt utom de fullmäktige som själva får anses ha samtyckt till densamma. Utträdesrätten har närmare kommenterats i anslutning till 3 kap 4 och 5 §§ samt 4 kap 1 §.

16 § Ett beslut att ändra stadgarna skall genast anmälas för registrering sedan ändringen har stadfästs, och får inte verkställas förrän registrering har skett.

Ett beslut som innebär nedsättning av insatsernas belopp eller lindring av den skyldighet att betala insatser till föreningsbanken som enligt stadgarna åvilar medlemmarna, får inte verkställas förrän ett år efter registreringen.

Paragrafen motsvaras av 68 § första och tredje styckena FL (9 kap 13 § andra stycket BAL).

Ett beslut om ändring av en föreningsbanks stadgar kräver för giltighet enligt 2 kap 2 § stadfästelse av regeringen eller av bankinspektionen. I *första*

stycket föreskrivs att ändringsbeslutet genast efter det att stadfästelse meddelats skall anmälas för registrering. Registreringsmyndighet är bankinspektionen. Om registrering vägras förfaller rättsverkningarna av ändringsbeslutet. Stadgeändringen får inte heller verkställas förrän registrering har skett.

I *andra stycket* uppställs en regel som avser att bereda föreningsbankens insättare och andra borgenärer ett visst skydd mot att föreningsbankens egna kapital hastigt minskar. Redan stadfästelseprövningen utgör en garanti för att en föreningsbank inte genom en stadgeändring försämrar sin kapitalbas i en oacceptabel utsträckning. I detta stycke föreskrivs emellertid som en förstärkning av borgenärsskyddet att vissa beslut om stadgeändring inte får verkställas förrän ett år efter registreringen av stadgeändringen. De beslut som det här är fråga om är sådana stadgeändringar som innebär nedsättning av insatsernas belopp eller lindring av den skyldighet att betala insatser till föreningsbanken som följer av stadgarna. Bestämmelsen överensstämmer med gällande rätt.

17 § Föreningsbanksstämman får inte fatta beslut som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt vissa medlemmar eller andra till nackdel för föreningsbanken eller andra medlemmar.

Paragrafen motsvaras av 20 § andra stycket FL (9 kap 15 § BAL). Den innehåller en generalklausul som riktar sig till föreningsbanksstämman. Stämman får sålunda inte fatta beslut som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt vissa medlemmar eller andra till nackdel för föreningsbanken eller andra medlemmar. En i huvudsak likalydande generalklausul finns i 6 kap 13 § första stycket, vilken bestämmelse riktar sig till styrelsen. Den närmare innebörden av klausulen har redovisats i anslutning till den paragrafen. Av 6 kap 13 § andra stycket följer att styrelsen eller annan ställföreträdare kan vara skyldig att inte följa ett stämmobeslut som strider mot denna lag. Ett beslut som står i strid med klausulen kan också klandras enligt bestämmelserna i 18 §. En medlem eller röstberättigad som inte är medlem som biträtt ett sådant beslut kan vidare enligt 13 kap 3 § ådra sig skadeståndsskyldighet om överträdelsen skett uppsåtligen eller av grov vårdslöshet.

18 § Om ett beslut, som har fattats på en föreningsbanksstämma,inte har tillkommit i behörig ordning eller i övrigt strider mot denna lag eller stadgarna, kan talan mot föreningsbanken om att beslutet skall upphävas eller ändras föras av medlem eller av styrelsen eller en styrelseledamot.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom denna tid är rätten till talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad som sägs i andra stycket när

1 beslutet är sådant att det inte lagligen kan fattas ens med alla medlemmars samtycke,
2 samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa medlemmar och sådant samtycke inte har givits, eller
3 kallelse till stämman inte har skett eller de för föreningsbanken gällande bestämmelserna om kallelse har väsentligen eftersatts.

Dom, varigenom föreningsbanksstämmans beslut upphävs eller ändras, gäller även för de medlemmar som inte har instämt talan. Rätten kan ändra föreningsbanksstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha

haft. Är föreningsbanksstämmans beslut sådant att det skall anmälas för registrering enligt denna lag och har det upphävts eller ändrats genom en dom som vunnit laga kraft eller har det genom beslut under rättegången förordnats att föreningsbanksstämmans beslut inte får verkställas, skall rätten underrätta bankinspektionen för registrering.

Paragrafen, som motsvaras av 69 § FL, innehåller regler om talan mot stämmobeslut (9 kap. 16 § BAL). Den är också tillämplig i fråga om beslut av fullmäktige.

En talan mot ett beslut fattat av föreningsbanksstämman avser att leda till att beslutet på grund av att det inte har tillkommit i laga ordning eller på grund av att det till sitt innehåll är rättsstridigt skall förklaras ogiltigt eller ändras. Liksom enligt gällande lag dras en gräns mellan de fall då klandertalan mot stämmans beslut på grund av något fel i fråga om beslutets tillkomst eller innehåll måste väckas inom viss tid för att klanderrätten inte skall upphöra och beslutet därigenom blir giltigt, och de fall då lagen inte fastställer någon tid för väckande av talan mot beslutet. De sistnämnda fallen brukar betecknas som nullitetsfall. Inte heller i sådana fall kan emellertid ogiltigheten göras gällande hur länge som helst. Längre tids passivitet från medlemmarnas sida kan enligt allmänna rättsregler ha den verkan att de förlorar sin rätt att föra talan mot beslutet.

Enligt *första stycket* kan, om stämmobeslut inte tillkommit i behörig ordning eller i övrigt strider mot denna lag eller stadgarna, talan mot föreningsbanken om upphävande eller ändring av beslutet föras av medlem eller av styrelsen eller en styrelseledamot.

En förutsättning är således att ett stämmobeslut föreligger, även om det är behäftat med mer eller mindre svåra fel i formellt eller materiellt avseende. En sammankomst som några medlemmmar håller utan att medlemmarna i allmänhet kallats, kan inte anses som föreningsbanksstämma och vid sammankomsten fattade beslut är inte stämmobeslut, även om de avser föreningsbankens angelägenheter och av de agerande betecknas som stämmobeslut. Skillnaden mellan ett sådant beslut och sådant stämmobeslut som är en nullitet, har i allmänhet ingen praktisk betydelse. En nullitetstalan enligt förevarande stycke skiljer sig i regel inte från den talan som enligt allmänna processrättsliga regler kan föras för att få fastställt att ett beslut på en sammankomst av nyssnämnt slag inte har verkan av stämmobeslut. Dock torde rätten i en sådan fastställelseprocess inte, såsom när det gäller talan enligt förevarande stycke, kunna ändra det beslut som har fattats vid sammankomsten

Liksom enligt gällande lag kan enligt första stycket talan föras mot ett beslut som är formellt felaktigt, dvs felaktigt i fråga om tillkomstsättet. Talan kan också föras mot beslut som är behäftat med ett materiellt fel; dvs att dess innehåll strider mot FbL eller stadgarna. Ett beslut som strider mot annan lag har lämnats utanför lagtexten. Det är klart att ett beslut som går ut på någon kriminell eller mot goda seder stridande åtgärd, alltid är ogiltigt. Den omständigheten att ett stämmobeslut strider mot vanlig civillag medför däremot inte att beslutet i och för sig blir ogiltigt. En annan sak är att föreningsbanken kan bli skadeståndsskyldig.

Berättigade att föra talan är, liksom enligt gällande lag, medlem, styrelsen

och styrelseledamot. När lagen säger att talan kan föras av en medlem är förutsättningen att han är medlem när talan väcks och så länge han för talan. Däremot krävs det inte att han var medlem när det aktuella beslutet fattades. Än mindre behöver han alltså ha deltagit i den föreningsbanksstämma där beslutet fattades. Att en medlem röstat för ett stämmobeslut betyder i och för sig inte att han förlorat rätten att klandra beslutet. Frågan under vilka förutsättningar han kan anses ha tyst eller uttryckligen avstått från talerätten får överlämnas till rättstillämpningen.

Även beträffande styrelseledamot gäller att han måste inneha sitt uppdrag när talan väcks och så länge han för talan. Vid prövningen av om talan skall väckas handlar han under samma skyldighet mot föreningsbanken att iaktta dennas intressen liksom annars vid utövande av sitt uppdrag som styrelseledamot. Han har alltså talerätten framför allt i föreningsbankens intresse. Detta innebär bl a att han i vissa fall kan anses skyldig att väcka klandertalan.

En fullmäktig har inte rätt att föra talan mot stämmo- eller fullmäktigbeslut i denna sin egenskap. Medlem har däremot talerätt mot ett fullmäktigbeslut.

I gällande lag finns en bestämmelse som innebär att en klandertalan, som grundas på att stämmobeslut strider mot bestämmelserna om förbud för ställföreträdare att vidta åtgärd för ändamål som uppenbarligen är främmande för föreningsbankensens syfte inte får anställas med mindre de som för talan utgör minst en tiondel av föreningsbankens medlemmar. Som anförts vid 6 kap 13 § får det för ställföreträdarna gällande förbudet anses följa redan av stadgarna. Beslut av föreningsbanksstämman som strider mot stadgarna kan överklagas av varje enskild medlem. Några undantag från denna regel bör inte göras. Förslaget saknar därför motsvarighet till den nu berörda inskränkningen i talerätten.

Enligt *andra stycket* skall talan, om inte något annat följer av tredje stycket, väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom den tiden är rätten till talan förlorad.

Av *tredje stycket* framgår i vilka fall sådana beslut som strider mot FbL eller stadgarna måste klandras och i vilka fall ett beslut är att betrakta som en nullitet. Medan gällande lag endast anger vilka beslut som är enbart klanderbara innehåller förslaget en uppräkning av de fall där ett beslut är en nullitet. En klandertalan mot sådant beslut får föras i princip utan tidsbegränsning. De i stycket angivna nullitetsfallen är följande.

1. När beslutet är sådant att det inte lagligen kan fattats ens med alla medlemmars samtycke.

De centrala regler i FbL som avser att skydda andra än föreningsbankens medlemmar, dvs blivande medlemmar, insättare, andra borgenärer, anställda och andra som kan göra anspråk på rättigheter mot föreningsbanken, är tvingande och får inte åsidosättas ens av ett enhälligt beslut av samtliga medlemmar. Det gäller framför allt de regler som har till syfte att hålla kvar det bundna kapitalet. Hit hör också tvingande regler beträffande föreningsbankens organisation såsom organens sammansättning samt deras befogenheter och skyldigheter m m. Ett beslut som strider mot dessa regler kan

därför inte bli giltigt därigenom att det inte klandras inom den i lagen angivna klandertiden. Lagen anger inte närmare vilka regler som på nu angivet sätt är tvingande. Detta har ansetts vara en uppgift för rättstillämpningen och doktrinen.

2. När samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa medlemmar och sådant samtycke inte har givits.

Det är här fråga om samtycke av alla medlemmar eller av de medlemmar på vilkas rätt beslutet inkräktar. För ändring av stadgarna genom beslut på en stämma krävs samtycke av alla medlemmar. Ett sådant krav kan också finnas i stadgarna för beslut i andra frågor.

Enligt gällande lag gäller inte klanderpreskription för ett stämmobeslut som skall anmälas för registrering, om de i FL eller stadgarna upptagna föreskrifterna om särskild röstmajoritet inte har iakttagits. Ett sådant beslut blir, fastän klandertalan inte instämts, inte gällande i annat fall än om registrering av beslutet skett i strid med vad som bort ske. Regeln avser att skydda en minoritet i särskilt betydelsefulla frågor. Denna regel har utelämnats i ABL och BAL, eftersom ovisshet om giltigheten av sådana för företagen mycket viktiga beslut, kan vålla svåra olägenheter för företagens verksamhet. Av samma skäl har bestämmelsen inte tagits upp i FbL. Detta innebär bl a att beslut om ändring av stadgarna, som inte går in under de särskilt angivna nullitetsfallen, blir giltiga även när en föreskriven röstmajoritet inte har uppnåtts, om de inte klandras inom föreskriven tid. Väcks inte klandertalan skall de alltså stadfästas och registreras.

3. När kallelse till stämman inte har skett eller de för föreningsbanken gällande bestämmelserna om kallelse väsentligen har eftersatts.

Gällande lag innehåller ingen motsvarande bestämmelse. Det är endast vid stämman som medlemmarna i en föreningsbank har möjlighet att direkt påverka föreningsbankens verksamhet. Det är därför av grundläggande betydelse att medlemmarna erhåller underrättelse om förekommande stämmor. Underlåtenhet att utfärda kallelse till stämma eller att på annat sätt i väsentlig grad eftersätta de för föreningsbanken gällande reglerna om sådan kallelse, måste därför anses utgöra sådan åtgärd som bör föranleda att beslut fattade på stämman blir ogiltiga även utan klandertalan. Frågan huruvida i det särskilda fallet brister i kallelsen innebär att kallelsereglerna väsentligen eftersatts kan naturligtvis vara svår att avgöra. Felet kan bestå i att kallelse inte skett inom den tid, som anges i 8 § första stycket och stadgarna, eller i den form som föreskrivits i nämnda paragraf andra stycket och stadgarna. Att fel i kallelsen förlorar sin betydelse, om samtliga medlemmar eller de medlemmar som berörs av beslutet samtycker till att beslutet på stämman ändå fattas, framgår av 9 §. Frågan huruvida i det särskilda fallet brister i kallelsen innebär att kallelsereglerna skall anses ha väsentligen eftersatts får dock överlämnas till rättstillämpningen.

I fråga om formella fel gäller att sådana inte gör beslut ogiltigt eller klanderbart, om det är tydligt att felet inte inverkat på beslutet. I likhet härmed blir ett begånget fel utan betydelse, om den som berörs av felet är

närvarande på stämman och uttryckligen eller tyst samtycker till att beslutet fattas. Även ett efter stämman givet sådant samtycke får anses ha denna verkan.

Enligt *fjärde stycket,* som har motsvarighet i gällande lag, gäller en dom, varigenom föreningsbanksstämmans beslut upphävs eller ändras, även för de medlemmar som inte har instämt talan. Rätten kan ändra föreningsbanksstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är föreningsbanksstämmans beslut sådant att det enligt denna lag skall anmälas för registrering och har beslutet upphävts eller ändrats genom en dom som vunnit laga kraft eller har genom beslut under rättegången förordnats att föreningsbanksstämmobeslutet inte får verkställas, skall rätten underrätta bankinspektionen om detta för registrering. Vid underrättelsen om upphävande eller ändring av ett föreningsbanksstämmobeslut bör fogas domstolens beslut med bevis om laga kraft.

19 § Om styrelsen vill väcka talan mot föreningsbanken, skall föreningsbanksstämma kallas samman för att välja ställföreträdare som skall föra föreningsbankens talan i tvisten. Stämningen delges med den valda ställföreträdaren.

Förbehåll i stadgarna, att tvister mellan föreningsbanken och styrelsen, en styrelseledamot, en likvidator, en föreningsbanksmedlem eller en röstberättigad som inte är medlem skall hänskjutas till skiljemän, har samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen skiljemannaförfarande mot föreningsbanken, tillämpas första stycket. Är det fråga om klandertalan av styrelsen mot föreningsbanksstämmans beslut är rätten till talan inte förlorad enligt 18 § andra stycket, om styrelsen inom den där angivna klandertiden har kallat till föreningsbanksstämma enligt första stycket.

Paragrafen motsvaras, såvitt gäller första stycket, av 36 § FL och såvitt gäller det andra stycket, av 116 § FL (9 kap 17 § BAL). Bortsett från regeln om delgivning av stämningen överensstämmer paragrafen med gällande rätt. Den innehåller bestämmelser om vad som skall ske, om styrelsen vill väcka talan mot föreningsbanken samt bestämmelser om verkan av en skiljedomsklausul i föreningsbanks stadgar.

Om styrelsen vill väcka talan mot föreningsbanken skall enligt *första stycket* en föreningsbanksstämma sammankallas för val av ställföreträdare att föra föreningsbankens talan i tvisten. Enligt gällande lag anses stämning delgiven då den blivit föredragen vid stämman. Det naturliga är emellertid att stämningen delges den på stämman särskilt valde ställföreträdaren. Förslaget har utformats härefter. Självfallet kan delgivning ske med ett behörigt ombud för ställföreträdaren.

Ett förbehåll i stadgarna att tvister mellan föreningsbanken och styrelsen, styrelseledamot, likvidator, medlem eller röstberättigad som inte är medlem, skall hänskjutas till skiljemän har enligt *andra stycket* samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen tillämpning av förbehållet, skall första stycket tillämpas. Det innebär att föreningsbanksstämman skall sammankallas för val av ställföreträdare att föra föreningsbankens talan i tvisten. Yrkandet om skiljemannaförfarande delges med den särskilt valde ställföreträdaren eller hans behöriga ombud.

Om det är fråga om klandertalan av styrelsen mot föreningsbanksstämmans beslut, gäller tidsfristen i 18 § andra stycket. Enligt nämnda stycke skall ansökan om stämning göras hos rätten inom tre månader från dagen för

beslutet. Denna regel kan inte tillämpas i fråga om skiljemannaförfarande. I stället föreskrivs i tredje meningen i detta stycke att i fråga om klandertalan av styrelsen mot föreningsbanksstämmans beslut har styrelsen bevarat sin rätt till talan, om den inom den i 18 § andra stycket angivna klandertiden utlyst en föreningsbanksstämma enligt första stycket.

7.2.8 8 kap. Revision

Revisorerna är föreningsbankens kontrollerande organ. Det råder en principiellt viktig funktionsuppdelning mellan de interna revisorerna och de externa revisorerna. De interna revisorerna brukar normalt lyda direkt under den verkställande ledningen i ett företag och utses av styrelsen eller verkställande direktören. Deras uppgift är att granska och kontrollera den löpande verksamheten i företaget och för företagsledningen påtala uppdagade oegentligheter. Det är också internrevisorernas uppgift att samla och sammanställa uppgifter om företagets ekonomiska förhållanden och därigenom ge företagsledningen beslutsunderlag. De externa revisorerna utses däremot av det högsta beslutande organet, i en föreningsbank föreningsbanksstämman. De externa revisorerna har till uppgift att granska och kontrollera företagsledningens förvaltning av företagets angelägenheter. De skall vidare granska de upprättade resultat- och balansräkningarna vid utgången av ett räkenskapsår samt göra uttalanden huruvida stämman bör fastställa dessa. Vidare skall revisorerna bedöma styrelsens förslag till dispositioner med anledning av uppkommen vinst eller förlust. I samband med den ordinarie stämman skall också revisorerna göra uttalande om huruvida styrelsen och i förekommande fall verkställande direktören bör av stämman beviljas ansvarsfrihet eller inte. Det torde av det sagda följa att det är av största vikt att de externa revisorerna står fria gentemot företagsledningen. Även om de interna och externa revisorernas uppgifter sålunda skiljer sig från varandra är det därmed inte sagt att det också går att fastställa vilka åtgärder som faller inom respektive revisors kompetensområde. Allmänt torde gälla att de externa revisorernas kontrollerande verksamhet kan begränsas om den interna revisionen är organiserad på ett sätt som den externe revisorn bedömer vara tillfredsställande. Den externe revisorn har emellertid ingen rätt att kräva att den interna revisionen skall organiseras enligt hans anvisningar. De interna revisorerna skall i stället följa styrelsens anvisningar. Om den externe revisorn bedömer att den interna revisionen är otillräcklig i något hänseende är det däremot hans skyldighet att tillse att det erforderliga gransknings- och kontrollarbetet blir utfört, antingen av honom själv eller av någon annan han anlitar för detta.

Inom föreningsbanksrörelsen har revisionsarbetet till följd av JkL:s regler organiserats på ett något avvikande sätt. Enligt 28 § JkL åläggs riksorganisationen, SFF, skyldighet och rättighet att kontrollera föreningsbankerna. Enligt 49 § första stycket JkL skall SFF också utse en av revisorerna i samtliga centrala föreningsbanker. För att kunna uppfylla den uppgift som sålunda tillagts SFF, har det inom förbundet tillskapats en central revisionsenhet. De uppgifter som utförs där är närmast att jämföra med de interna revisorernas uppgifter i andra företag. Eftersom lagen givit SFF en rätt att kontrollera föreningsbankerna, bär emellertid verksamheten inom revisionsenheten

drag också av extern revision. De revisorer som är anställda åtar sig dock inte uppdrag som externrevisorer i föreningsbankerna, utan denna uppgift fullgörs i de centrala föreningsbankerna av utanför föreningsbanksrörelsen stående revisorer och av lekmannarevisorer i de lokala föreningsbankerna. Granskning- och kontrollarbetet vid revisionsenheten brukar emellertid organiseras i enlighet med de utomstående revisorernas anvisningar.

Såväl JkL som FbL innehåller regler endast om de externa revisorerna och om deras uppgifter. I 49 § JkL hänvisas till vissa särskilt angivna lagrum i FL och dessa bestämmelser skall tillämpas också på föreningsbankerna. Dessutom anges emellertid i samma paragraf att i stället för övriga bestämmelser i FL om revisionen skall föreskrifterna som meddelas i 50–54 §§ JkL tillämpas. Gemensamt för dessa bestämmelser är att de är anpassade till det förhållandet att revisionsarbetet gäller bankföretag. År 1980 genomfördes en omfattande revidering av revisionsbestämmelserna i FL. Dessa anslöt därefter nära till motsvarande bestämmelser i 1975 års ABL. Många av de bestämmelser som nu föreslås införda i FbL överensstämmer därför med gällande rätt. De gällande bestämmelserna om revisionen i en föreningsbank avviker således för närvarande från motsvarande bestämmelser i BL och SpL. Såväl BAL som SpLF innehåller dock dessa bestämmelser. I samband med 1980 års revidering företogs också ändringar i JkL. Dessa var emellertid i stor utsträckning endast av redaktionell natur. I de avseenden som JkL innehåller från FL avvikande bestämmelser innebär därför detta förslag vissa nyheter i sak, medan föreslagna regler i övrigt överensstämmer med gällande rätt.

Den för föreningsbankerna mest betydelsefulla nyheten, såvitt gäller revisionen, berörs emellertid inte i detta kapitel. En grundläggande tanke bakom FbL är att lagen skall vara neutral i förhållande till den organisationsform som föreningsbanksrörelsen väljer för sin verksamhet. Detta har, som framgår av inledningen till denna lag, medfört att bestämmelserna om riksorganisationen har måst mönstras ut. Sålunda innehåller FbL inte den bestämmelse som ger riksorganisationen rätt och skyldighet att kontrollera föreningsbankerna. Det vore enligt utredningens mening att beklaga om denna förändring skulle innebära att den erfarenhet och kompetens som i dag finns representerad inom förbundets revisionsenhet inte utnyttjades även framdeles. Ingenting hindrar att enheten fortsätter att fungera som tidigare. Den skulle emellertid bli beroende av att främst de centrala föreningsbankerna beslutar sig för att alltjämt anlita enheten för den interna revisionen. Från föreningsbanksrörelsen har upplysts att den föreslagna förändringen troligen inte kommer att medföra några mer genomgripande förändringar i detta avseende. Liksom hittills kan emellertid inte enheten eller tjänstemännen där utses till externa revisorer.

Auktorisation av revisor meddelas av kommerskollegium (SFS 1973:221). För auktorisation krävs bl a att revisorn avlagt ekonomexamen vid svenskt universitet eller högskola i enlighet med vad kommerskollegium närmare bestämmer. Vidare skall revisorns lämplighet för revisorsyrket ha dokumenterats genom minst fem års praktisk verksamhet i yrket utövad på tillfredsställande sätt. Vid sidan av auktoriserade revisorer finns det s k godkända revisorer. Också godkännandet meddelas av kommerskollegium. För godkännande krävs viss teoretisk utbildning och erfarenhet av minst fem

års praktisk verksamhet som revisor.

I FbL föreslås att de lokala föreningsbankerna måste utse minst en godkänd revisor. JkL ställer inte upp något motsvarande krav. Från och med den 1 januari 1983 måste, efter en ändring i ABL, alla därefter nybildade aktiebolag, oavsett storlek, utse minst en godkänd revisor. Från årsskiftet 1987/1988 måste också alla äldre aktiebolag ha minst en sådan revisor utsedd. I samband med denna lagändring uttalades farhågor att antalet godkända revisorer inte skulle räcka till för aktiebolagen och detta var skälet till att kravet inte kom att gälla alla aktiebolag förrän vid årsskiftet 1987/1988. Samma farhågor skulle kunna framföras även beträffande utredningens förslag att alla lokala föreningsbanker skall utse minst en godkänd revisor. Utredningen har därför ansett det nödvändigt med en motsvarande övergångstid. Detta bör framgå av övergångsbestämmelserna. Utredningen har ansett att den föreslagna förändringen är angelägen och förutsätter att det centralt inrättas ett revisionsorgan med godkända revisorer eller att sådana revisorer på något annat sätt anlitas centralt. På det sättet bör föreningsbankernas behov av godkända revisorer kunna tillgodoses. Om ett särskilt revisionsbolag tillskapas måste jävsreglerna i 4 § beaktas. I bolagets styrelse får inte sitta funktionärer i de föreningsbanker som bolaget eller däri anställda revisorer skall revidera.

En annan nyhet föreslås i 4 § angående revisorsjäv. Enligt gällande lag får den utses till revisor som endast i normal omfattning står i låneskuld till föreningsbanken. I ett bankaktiebolag får enligt BAL däremot inte en revisor alls stå i låneskuld till banken. Det är angeläget att den som fullgör ett uppdrag som revisor står fri och obunden i förhållande till den bank vari uppdraget fullgörs. Utredningen har, av skäl som närmare redovisas i anslutning till den nämnda paragrafen, ansett att det inte är rimligt att uppställa samma krav beträffande alla revisorer i en föreningsbank. Utredningen har emellertid ansett att det beträffande de särskilt kvalificerade revisorer som enligt 3 § måste finnas i samtliga föreningsbanker, finns anledning att uppställa strängare krav i detta avseende. Därför föreslås att dessa kvalificerade, godkända eller auktoriserade revisorer, inte får stå i låneskuld till föreningsbank.

I och med att bestämmelser om koncern införs i FbL bör vissa regler om revisorer och revisionsarbetet i en koncern införas i lagen. Det är mindre vanligt förekommande att lokal föreningsbank uppträder som moderförening i en koncern. Någon åtskillnad mellan de olika typerna av föreningsbanker har emellertid inte gjorts i förslaget. Vidare föreslås att uppdragstiden för revisor får bestämmas i stadgarna och kan bestämmas att gälla tills vidare. Förslaget innebär sammanfattningsvis att bestämmelserna ansluter nära till utredningens förslag till BAL, dock med hänsyn tagen till föreningsbankernas särart. I stort följer därmed bestämmelserna också motsvarande bestämmelser i 1975 års ABL. I likhet med förslaget till BAL upptas dock inte i detta kapitel ABL:s bestämmelser om registrering av revisor, om särskild granskning och om minoritetsrevisor. Inte heller finns någon motsvarighet till bestämmelserna om ingripande av länsstyrelsen i vissa fall då revisorer inte har utsetts i vederbörlig ordning eller obehöriga revisorer har utsetts.

1 § Föreningsbanksstämman skall välja minst två revisorer och minst två suppleanter. I stadgarna kan dock bestämmas att en eller flera av revisorerna, dock inte alla, skall utses i annan ordning. Bankinspektionen skall dessutom enligt vad som föreskrivs i 15 kap 3 § i en central föreningsbank utse en eller flera revisorer.

Bestämmelserna i denna lag om revisorer gäller i tillämpliga delar om revisorssuppleanter.

För de revisorer som är valda av föreningsbanksstämman gäller uppdraget för den tid som anges i stadgarna. Om uppdraget inte skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie föreningsbanksstämma på vilken revisorsval förrättas.

Paragrafen, som motsvaras av 50 § första och tredje styckena JkL och 45 § första och andra styckena FL, innehåller regler om utseende av revisorer (10 kap 1 § BAL).

Föreningsbanksstämman skall enligt *första stycket* välja minst två revisorer. Detta överensstämmer såvitt gäller de lokala föreningsbankerna med gällande lag. Däremot föreskriver JkL att det i en central föreningsbank skall utses minst tre revisorer. En av dessa skall utses av tillsynsmyndigheten och en skall utses av riksorganisationen. Att bankinspektionen alltjämt skall utse minst en revisor i central föreningsbank framgår av 15 kap 3 §, till vilken bestämmelse det hänvisas i detta stycke (se nedan). Riksorganisationens rätt att utse en revisor föreslås emellertid utgå ur lagen, eftersom organisationen enligt detta kapitel åläggs varken rätt eller skyldighet att kontrollera föreningsbankerna. I stadgarna kan dock föreskrivas att ett större antal revisorer skall utses. Vidare kan i stadgarna bestämmas att en eller flera av revisorerna, men inte alla, skall utses av annan än föreningsbanksstämman. Innebörden härav är att minst en revisor alltid måste väljas av föreningsbanksstämman.

I saklig överensstämmelse med gällande lag skall alltså minst två revisorer utses. Utredningen menar att föreningsbankernas särart motiverar att minst två revisorer alltid måste finnas. FL:s bestämmelser (45 § första stycket) att antalet revisorer kan bestämmas fritt i stadgarna har därför inte förts över till FbL.

Vidare sägs i första stycket, att föreningsbanksstämman skall välja minst två suppleanter. Detta skiljer sig från gällande rätt som föreskriver, att då revisorer väljs på föreningsbanksstämma lika många suppleanter skall utses. Denna senare bestämmelse infördes i 1955 års BL, som då kom att överensstämma med 1944 års ABL och även med den ordning som ofta tillämpades inom bankerna. I ABL upptas inte den tidigare bestämmelsen att lika många revisorssuppleanter som revisorer skall väljas. Anledningen härtill är bl.a. att om ett revisionsbolag utsetts till revisor, det saknas anledning att utse suppleant för detta. Departementschefen anför vidare beträffande denna fråga (prop 1975:103 s 149): "För egen del ansluter jag mig dock till utredningens uppfattning att det är onödigt att genom bestämmelse i lagen binda stämman i fråga huruvida revisorssuppleanter skall utses och till vilket antal. Stämman avgör alltså denna fråga. Hinder föreligger emellertid inte för att i bolagsordningen inta bestämmelse om revisorssuppleanter".

Även om föreningsbankerna har möjlighet att utse ett revisionsbolag till revisor och det därför inte krävs någon suppleant för detta, finner utredningen att ett minimikrav på två suppleanter bör uppställas i FbL liksom i BAL.

I stadgarna kan bestämmas att en eller flera revisorer, dock inte alla, skall tillsättas av någon annan än föreningsbanksstämman. Enligt 50 § tredje stycket JkL skall bl a SFF utse en av revisorerna i en central föreningsbank. Eftersom FbL inte upptar bestämmelser om SFF, har denna regel inte förts över till FbL. Däremot föreslås att den nu gällande bestämmelsen i 45 § första stycket FL, att stadgarna kan innehålla att revisor skall utses av annan än stämman, tas in i FbL. Härigenom ges de centrala föreningsbankerna möjlighet att i sina stadgar föreskriva att revisor skall utses av SFF. Det kan också finnas anledning att i en lokal föreningsbanks stadgar föreskriva att en revisor skall utses av den centrala föreningsbank till vilken den lokala föreningsbanken är ansluten. Av den kompetensfördelning som lagen gör mellan de olika föreningsorganen framgår det dock att den egna styrelsen inte kan ges rätt att utse revisor.

I första stycket erinras om att bankinspektionen i en central föreningsbank skall utse en eller flera revisorer. Härom finns det föreskrifter i 15 kap 3 §, där det även sägs att bankinspektionen skall utfärda en instruktion för dessa revisorer. Inspektionen äger också när som helst återkalla förordnandet och i stället utse en ny revisor. Den omständigheten att bankinspektionen förordnat särskild revisor inverkar inte på skyldigheten för den centrala föreningsbanken att enligt första stycket första och andra meningarna utse minst två revisorer. Det bör i detta sammanhang också erinras om att bankinspektionen i samma lagrum föreslås få rätt att utse revisor även i lokal föreningsbank. Denna rätt bör dock inte utnyttjas annat än i de fall omständigheterna utvisar att ett verkligt behov av sådan revisor finns.

Enligt *andra stycket* gäller för suppleanter i tillämpliga delar vad i lagen sägs om revisorer. Detta gäller om tillsättande och entledigande, om mandattid och kvalifikationer. Om revisor enligt lagen skall vara auktoriserad eller godkänd revisor, skall detta givetvis även gälla i fråga om suppleant för honom.

I *tredje stycket* upptas bestämmelser om revisors uppdragstid. Enligt 45 § andra stycket FL gäller att revisor i en föreningsbank skall utses för tiden till dess ordinarie föreningsbanksstämma har hållits. Vidare gäller att uppdragstiden inte får bestämmas längre än till och med den stämma som skall äga rum under andra räkenskapsåret efter det de utsetts. I 1976 års förslag till ny lag om ekonomiska föreningar (Ds Ju 1976:11) upptogs en med 1975 års ABL likalydande regel om uppdragstiden, nämligen att revisor kunde utses för tid som anges i stadgarna. Uppdragstiden kunde där bestämmas till viss längsta tid men också bestämmas att gälla tills vidare. Om uppdragstiden enligt stadgarna bestämts till viss tid upphör uppdraget att gälla vid slutet av den ordinarie föreningsbanksstämma på vilken revisorsval skall hållas. Inom justitiedepartementet upprättades senare en promemoria (Ds Ju 1979:14) Nya redovisningsregler för ekonomiska föreningar m m med förslag till nya regler om bl a revision i ekonomiska föreningar. Promemorian remissbehandlades och lades till grund för lagändringarna i FL år 1980. Promemorian stämde i hög grad överens med 1976 års förslag till lag om ekonomiska föreningar såvitt avsåg reglerna om revision. I 1979 års promemoria upptogs emellertid inte den med ABL överensstämmande regeln om revisorernas uppdragstid. I detta hänseende gjordes sedermera endast ändringar i FL av redaktionell natur. I kooperationsutredningens förslag till ny föreningslag

upptas denna bestämmelse i sak oförändrad.

Enligt utredningsförslaget skall mandattiden anges i stadgarna, som kan föreskriva viss tid, kortare eller längre än ett år, men också bestämma att revisorsuppdraget gäller för en obestämd tid, dvs till dess ny revisor väljs (2 kap 5 § 7.). En obligatorisk maximitid synes inte påkallad. Tvärtom kan det vara önskvärt att revisorsmandatet inte automatiskt upphör för tidigt. En revisor som valts för längre tid eller utan tidsbegränsning får – även om stämman alltid kan entlediga honom – gärna en något starkare ställning i förhållande till företagsledningen.

I gällande lag (45 § tredje stycket FL) föreskrivs att den som utsetts till revisor ofördröjligen skall underrättas om detta. Denna bestämmelse, som tillkom med tanke på den förpliktelse vederbörande har att omedelbart påbörja den faktiska utövningen av sina funktioner, finns inte medtagen i förslaget. Bestämmelsen är borttagen även i ABL, då man ansett att underrättelsen är så självklar att någon uttrycklig föreskrift om detta inte är nödvändig.

I överensstämmelse med gällande rätt har ABL:s bestämmelser om minoritetsrevisor och särskild granskning inte efterbildats eftersom de bedömts vara onödiga. Skälet till detta är bl a den tillsynsverksamhet som bankinspektionen utövar och som främst sker genom de av inspektionen utsedda revisorerna.

En revisor som utses av någon annan än föreningsbanksstämman enligt bestämmelser i stadgarna eller förordnas av bankinspektionen fyller samma funktion som en av föreningsbanksstämman utsedd revisor och har samma rättigheter och skyldigheter som en sådan. Arvodet till revisor som förordnats av inspektionen bestäms av denna.

2 § Revisorerna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen i särskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara revisor.

Revisorerna skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor kan även utses ett auktoriserat eller ett godkänt revisionsbolag. Vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel likställs ett auktoriserat revisionsbolag med auktoriserad revisor och ett godkänt revisionsbolag med godkänd revisor. Ett bolag som utses till revisor skall till styrelsen för den föreningsbank som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Den huvudansvarige skall i ett auktoriserat revisionsbolag vara auktoriserad revisor och i ett godkänt revisionsbolag, auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna i 4 och 12 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av föreningsbankens revisorer.

Paragrafen, som motsvaras av 46 § 1 mom första och andra styckena och 46 § 3 mom FL, innehåller bestämmelser om vem som kan utses till revisor (10 kap 2 § BAL).

Enligt *första stycket* skall revisor vara svensk medborgare och bosatt i Sverige, om inte regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen i särskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara revisor. Stycket överensstämmer helt med gällande lag.

I *andra stycket* uppställs såsom ett allmänt kvalifikationskrav att revisorerna skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållande som fordras för uppdragets fullgörande. Bestämmelsen gäller alla revisorer i en föreningsbank. Dessutom uppställs i 3 § särskilda kompetenskrav för minst en av de stämmoutsedda revisorerna.

Regeln i andra stycket är sanktionerad endast på det sättet att om föreningsbanksstämman till revisor utser någon som inte fyller de upptagna kompetenskraven, kan stämmans beslut klandras.

I *tredje stycket* ges bestämmelser om revisionsbolag. Bestämmelserna överensstämmer helt med gällande lag. Ett bolag som utses till revisor skall till styrelsen för den föreningsbank som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Den huvudansvarige skall i ett auktoriserat revisionsbolag vara auktoriserad revisor och i ett godkänt revisionsbolag auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna om jäv och om revisors rätt och skyldighet att närvara vid föreningsbanksstämma tillämpas även på den huvudansvarige.

En särskild föreskrift om skadeståndsansvar för ett till revisor förordnat revisionsbolag har upptagits i 13 kap 2 § andra stycket.

Till revisor i en föreningsbanks dotterföretag bör, om det kan ske, enligt *fjärde stycket* utses minst en av föreningsbankens revisorer. Bestämmelsen överensstämmer helt med 46 § 3 mom FL, vilken bestämmelse infördes i samband med 1980 års revidering av bl a bestämmelserna om revision i FL. De bestämmelser om koncernförhållanden som då infördes i FL gäller inte för föreningsbankerna. I 49 § JkL hänvisas inte heller till detta lagrum. I och med att regler om koncern, vari en föreningsbank ingår som moderförening nu införs i FbL, bör bestämmelsen inflyta också i FbL. Det är mindre vanligt förekommande att en lokal föreningsbank äger dotterföretag. Denna bestämmelse torde därför främst bli tillämplig på centrala föreningsbanker. Bestämmelsens syfte är att ge föreningsbankens kontrollorgan kännedom om dotterföretagens förhållanden, vilket uppenbarligen är av stor betydelse för möjligheten att bedöma föreningsbankens och koncernens ställning, resultat och förhållanden i övrigt. Om inte gemensamma revisorer kan utses, är det självfallet angeläget att revisorerna i föreningsbanken såsom moderförening på något annat sätt, framför allt genom ett nära samarbete med revisorerna i dotterföretagen, skaffar sig den kännedom om dotterföretagen som de behöver.

I paragrafen används uttrycket "dotterföretag" i stället för uttrycket "dotterbolag", vilket sammanhänger med den avfattning reglerna om koncern fått i förslaget (1 kap. 7 §). Självfallet blir regeln inte tillämplig på dotterföretag som drivs i en juridisk form som inte medför skyldighet att ha revisorer, t.ex. handelsbolag.

3 § Minst en av de revisorer som föreningsbanksstämman utser skall i en central föreningsbank vara auktoriserad revisor och i en lokal föreningsbank godkänd revisor.

Paragrafen motsvarar 50 § tredje stycket FL (10 kap. 3 § BAL).

Enligt gällande BL skall minst en av de stämmovalda revisorerna i ett bankaktiebolag vara auktoriserad. Detta krav infördes vid tillkomsten av 1955 års BL. Enligt gällande SpL krävs endast att revisor skall ha den

erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till sparbanks verksamhet erfordras för uppdraget. Enligt BAL respektive SpLF krävs att minst en av de stämmovalda revisorerna är auktoriserad. I förhållande till gällande SpL innebär detta en skärpning för sparbankerna.

Kravet att minst en av de stämmoutsedda revisorerna i en central föreningsbank skall vara auktoriserad infördes vid tillkomsten av 1956 års JkL. För de lokala föreningsbankerna gäller däremot på grund av hänvisningen i 49 § JkL bara det allmänna kompetenskravet i 46 § 1 mom. första stycket FL, innebärande att revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som det med hänsyn till arten och omfånget av föreningens verksamhet fordras för fullgörande av uppdraget. Det vid 1980 års revidering av FL införda särskilda kravet på auktoriserad revisor i en förening med viss angiven storlek eller med ett visst antal anställda, är däremot inte tillämpligt på de lokala föreningsbankerna enligt hänvisningen i 49 § JkL.

Sedan den 1 januari 1983 (SFS 1982:739) måste minst en av bolagsstämman utsedd revisor i alla aktiebolag vara auktoriserad eller godkänd. Om aktiebolaget är av viss storlek eller är börsnoterat måste alltid en revisor vara auktoriserad revisor. Ändringen år 1982 innebar att även de minsta aktiebolagen alltid måste ha åtminstone en godkänd revisor. Lagändringen gäller från den angivna dagen för samtliga därefter nybildade aktiebolag och för äldre bolag från den 31 december 1987. Ändringen motiverades av strävandena att komma till rätta med sådan ekonomisk brottslighet och annan oegentlighet som kan förekomma i samband med näringsverksamhet.

Utredningen anser att det nu saknas anledning att överväga en förändring av bestämmelsen att en av revisorerna i en central föreningsbank måste vara auktoriserad revisor. Utredningen föreslår däremot att minst en av de av föreningsbanksstämman utsedda revisorerna i en lokal föreningsbank skall vara åtminstone godkänd revisor. De skäl som anfördes till stöd för ändringen i ABL år 1982 bör i och för sig inte tillmätas någon betydelse i detta sammanhang eftersom bankinspektionens tillsyn innebär att föreningsbankerna inte bör kunna driva sin verksamhet i strid mot författningar och stadgarna. Däremot måste anses allmänt gälla att uppgiften att vara revisor i en bank ställer särskilt stora krav på den som utför granskningsarbetet. Som framgår bl.a. av 5 § förutsätts att revisor i bank inte inskränker sitt granskningsarbete till att kontrollera årsredovisningshandlingar och liknande. I stället bör revisor i bank löpande följa verksamheten och utföra kontroller under löpande räkenskapsår. Mot denna bakgrund anser utredningen att det inte är försvarbart att inte ställa något formellt kompetenskrav på någon av en lokal föreningsbanks revisorer. Det förhållandet att riksorganisationen enligt gällande JkL åläggs skyldighet att kontrollera de lokala föreningsbankerna får i viss mån anses ha kompenserat denna brist, men i och med att denna kontrollskyldighet föreslås utgå ur lagen, anser utredningen att det i FbL måste införas ett särskilt kompetenskrav på åtminstone en av lokal föreningsbanks revisorer. Enligt SpLF skall minst en av de av huvudmännen utsedda revisorerna vara auktoriserad revisor. Det har av utredningen inte ansetts nödvändigt att uppställa detta krav för alla

lokala föreningsbanker. Generellt utgör de lokala föreningsbankerna mindre enheter än sparbankerna. Dessutom inverkar det förhållandet att den centrala föreningsbanken har en auktoriserad revisor, eftersom revisionsarbetet inom en föreningsbanksgrupp med hänsyn till de särskilda förhållandena av nödvändighet måste samordnas. Att revisorerna i en central föreningsbank dessutom har uppgifter som hänför sig till de anslutna lokala föreningsbankerna framgår av 10 § fjärde stycket. Utredningen föreslår på grund av det anförda att minst en av de av föreningsbanksstämman utsedda revisorerna i en lokal föreningsbank måste vara åtminstone godkänd revisor. Det ligger i sakens natur att även en auktoriserad revisor kan uppfylla detta krav.

I samband med ändringen i ABL år 1982 framfördes farhågor att antalet godkända revisorer inte skulle komma att räcka till för att omedelbart tillgodose det nya kompetenskravet. Som framgått tillmötesgick man denna kritik på det sättet att kravet inte kom att gälla de då befintliga aktiebolagen förrän vid årsskiftet 1987/88. På samma sätt bör enligt utredningens mening föreningsbankerna ges en väl tilltagen övergångstid, åtminstone fem år, för att praktiskt kunna klara de nya kraven.

4 § Den kan inte vara revisor som

1. är styrelseledamot eller delegat i en föreningsbank eller ett dotterföretag eller biträder vid en föreningsbanks bokföring eller medelsförvaltning eller en föreningsbanks kontroll däröver,
2. är anställd hos en föreningsbank eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till en sådan eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder en föreningsbank vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller föreningsbanks kontroll däröver,
3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
4. står i låneskuld till en föreningsbank eller något annat företag i föreningsbanks koncern eller har förpliktelser för vilka en föreningsbank eller ett sådant företag har ställt säkerhet.

Utan hinder av vad som sägs i första stycket 4 får till annan revisor än sådan som avses i 3 §, utses den som inte utöver vad som normalt sammanhänger med medlemskap i en föreningsbank står i låneskuld till en föreningsbank eller något annat företag i föreningsbanks koncern eller har förpliktelser för vilka en föreningsbank eller ett sådant företag har ställt säkerhet.

Revisorerna får vid revisionen inte anlita någon som enligt första och andra styckena inte är behörig att vara revisor. Har en föreningsbank anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta föreningsbankens interna revision, får revisorerna dock anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

Paragrafen, som motsvaras av 46 § 1 mom. tredje stycket och 49 § första stycket FL, innehåller bestämmelser om jäv för revisorer (10 kap. 4 § BAL). I 46 § 1 mom. fjärde stycket FL föreskrivs att den som inte är behörig att vara revisor i moderförening inte heller får vara revisor i dotterföretag. Denna bestämmelse har inte efterbildats i förslaget, eftersom en föreningsbank inte kan såsom dotterföretag ingå i en koncern.

Enligt 49 § JkL skall i fråga om revision av styrelsens förvaltning och av föreningsbanks räkenskaper bl.a. 46 § 1 mom. och 49 § FL tillämpas. Som framgått upptas i detta lagrum bestämmelser om revisorsjäv. Före 1980 års ändring innehöll detta lagrum i stort samma jävsbestämmelser som i dag gäller enligt BL. Ändringen år 1980 innebar att bestämmelserna i FL och därmed även för föreningsbankerna ändrades så att dessa i stort överensstämmer med motsvarande bestämmelser i 1975 års ABL. Förslaget innebär därför i detta avseende inte några större sakliga förändringar i förhållande till gällande rätt. I andra stycket föreslås däremot en ny bestämmelse.

Första stycket

Det är av största vikt att revisorerna intar en självständig ställning i förhållande till föreningsbanken. Bestämmelserna beträffande revisorsjäv är utformade så att personer som på ett eller annat sätt kan komma att beröras av revisionen inte får utses till revisorer eller anlitas av revisor som biträde. Eftersom samtliga föreningsbanker ingår i en och samma rörelse, föreningsbanksrörelsen, och dessutom vissa föreningsbanker har ett intimt ekonomiskt samarbete med andra i samma grupp ingående föreningsbanker, grundar sig förslaget på den tanken att även den som intar en beroendeställning gentemot en annan föreningsbank skall omfattas av revisorsjäv. Detta överensstämmer med gällande lag (50 § andra stycket JkL).

De personer som inte kan komma i fråga för uppdrag som revisor har delats in i följande fyra grupper.

1. Styrelseledamot eller delegat i en föreningsbank eller ett dotterföretag eller den som biträder vid en före ningsbanks bokföring eller medelsförvaltning eller en föreningsbanks kontroll däröver.

I denna punkt har i likhet med vad som föreskrivs i BAL tillagts delegater i föreningsbanken. Vidare är den som biträder vid föreningsbankens bokföring, medelsförvaltning eller kontrollen däröver jävig vare sig han är anställd i en föreningsbank eller anlitas som konsult. Med medelsförvaltning avses förvaltning av föreningsbanks tillgångar eller befattning med föreningsbanks inbetalnings-, utbetalnings-, inköps-, försäljnings- eller finansieringsrutiner på sådant sätt att befogenhet ges att ändra föreningsbanks förmögenhetsställning. Med föreningsbanks kontroll över bokföring eller medelsförvaltning avses utförande av kontroll- och atteståtgärder av sådant slag som bör ingå i föreningsbankens egna rutiner för intern kontroll. En revisor bör inte ta någon befattning med den löpande bokföringen. Till den löpande bokföringen hänförs enligt bokföringslagen dels grundbokföringen och dels huvudbokföringen. I överensstämmelse med kammarkollegiets revisorskungörelse (KFS 1977:23) får revisor dock lämna råd och anvisningar i bokslutsfrågor.

2. Anställd hos en föreningsbank eller någon som på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till en sådan eller till någon som avses under 1. eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder en föreningsbank vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller föreningsbanks kontroll däröver

Undantaget för personer som intar en underordnad eller en beroende ställning i förhållande till styrelseledamöter m.fl. är till för fall där en påtaglig fara för osjälvständighet eller partiskhet föreligger.

Det framgår av denna punkt att jäv föreligger beträffande person som är verksam hos en konsult som föreningsbank anlitar. Längre gående biträde får lämnas av det revisorsorgan, där revisorn är verksam, om åtgärderna utförs av en person som inte deltar i revisionen och inte är överordnad revisorn. Med grundbokföringen, medelsförvaltningen eller föreningsbankens kontroll däröver får revisionsorganet dock inte biträda.

3. Släkt och svågerskap.

I denna punkt sägs att den inte får vara revisor som är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon. Dessa släktskapsjäv är desamma som i gällande lag. I fråga om jäv på grund av syskonförhållande eller släktskap i rätt upp- eller nedstigande led har adoption samma verkan som blodsband.

Följande relationer till personer under 1 medför således jäv: make eller sammanboende under äktenskapsliknande förhållanden, far, mor, farfar, farmor, morfar, mormor, barn, barnbarn, styvfar, styvmor, fars eller mors styvfar eller styvmor, barns make, barnbarns make, makes far eller mor, makes farföräldrar eller morföräldrar, makes barn, makes barnbarn, syskon, makes syskon och syskons make.

4. Person som står i låneskuld till en föreningsbank

Enligt ABL får den som står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka bolaget eller sådant företag har ställt säkerhet inte utses till revisor i bolaget. Denna regel infördes i ABL år 1973. En med denna bestämmelse i sak överensstämmande regel föreslås införd också i BAL. Enligt 46 § 1 mom. tredje stycket 4 p FL föreligger emellertid inte hinder mot att utse den till revisor som endast i den utsträckning som normalt sammanhänger med medlemskap i föreningen står i skuld till föreningen. Denna bestämmelse infördes i FL år 1980. Dessförinnan innehöll FL ingen bestämmelse om revisorsjäv för den som stod i låneskuld till föreningen och ändringen innebar därför en skärpning i förhållande till gällande rätt. Anledningen till att det i FL inte uppställs lika stränga krav som i ABL var enligt proposition 1979/80:14 s 67 att det i en del föreningar utgör ett normalt led i verksamheten att medlemmarna åtnjuter krediter för varuinköp eller får en förenings borgen för produktionslån. Det ansågs därför lämpligt att utforma jävsbestämmelsen på ett sådant sätt att föreningsmedlemmarna kunde vid sidan om externa revisorer ställa upp som förtroenderevisorer i föreningsarbetet. För föreningsbankerna gäller i detta hänseende samma regler som för de vanliga föreningarna på grund av hänvisningen i 49 § JkL. Det synes inte i samband med 1980 års lagändring ha prövats huruvida den nu ifrågavarande jävsbestämmelsen utan vidare kunde anses avpassad för föreningsbankernas särskilda förhållanden. Ett stort antal

medlemmar i en föreningsbank står i låneskuld till föreningsbanken. En mer restriktiv regel om revisorsjäv kan antas föra med sig svårigheter att rekrytera lämpliga och intresserade medlemmar för revisorsuppdrag. Utredningen anser det därför inte lämpligt att föreslå en generell skärpning av jävsbestämmelsen. Som framgått motiverades den nu gällande regeln med att medlemmar, som stod i normal låneskuld till föreningen, skulle kunna utses till förtroenderevisor vid sidan om de externa revisorerna. Det sagda ger det intrycket att motsvarande inte ansågs böra gälla också dessa externa revisorer. Med externa revisorer torde ha avsetts revisorer utan annan anknytning till föreningen. Enligt utredningens uppfattning inger det betänkligheter att tillåta att alla revisorerna i en föreningsbank står i låneskuld till föreningsbanken. Det kan antas medföra vissa olägenheter att generellt förbjuda att den som står i låneskuld till föreningsbank utses till revisor i en föreningsbank. Samma behöver emellertid inte gälla om ett sådant revisorsjäv inskränktes till att gälla endast den av föreningsbanksstämman utsedde revisorn som avses i 3 §. Med denna ordning uppnås också en viss kontroll av att de övriga revisorerna inte står i låneskuld till föreningsbanken i större utsträckning än vad som normalt sammanhänger med medlemskap i en föreningsbank. Bestämmelsen föreslås införd i ett *andra stycke* och utformad på det sättet att till annan revisor än sådan som avses i 3 § får utses den som inte utöver vad som normalt sammanhänger med medlemskap i en föreningsbank står i låneskuld till en föreningsbank. Det kan finnas anledning att här påpeka att det inte finns något som hindrar att andra än medlemmar utses till revisorer i föreningsbank. Vidare kan exempelvis den godkände revisorn i en lokal föreningsbank vara medlem i den föreningsbank han reviderar. Han får dock som sagt inte stå i låneskuld till en föreningsbank.

En komplett uppräkning av revisorsjäven är svår att åstadkomma. En revisor måste emellertid alltid överväga vad som är förenligt med hans utövande av ett revisionsuppdrag. Som allmän regel gäller att revisor inte får försätta sig i en sådan situation, som ger upphov till lojalitetskonflikter, vilka han inte själv kan bemästra och vilka kan rubba förtroendet för honom. Lojalitetskonflikten understryks av att revisorn innehar en förtroendeställning, som medför att han fattar beslut på egen hand.

En situation som kan antas rubba förtroendet för en revisor är om någon honom närstående fysisk eller juridisk person står i skuld till en föreningsbank. Lagen innehåller inga direkta regler om detta bl.a. eftersom den närståendekrets som anges i kreditjävsbestämmelsen, 5 kap. 13 §, i vissa fall kan vara otillräcklig. I det nämnda lagrummet avses med närstående fysisk person den som är gift med vederbörande eller sammanlever med denne under äktenskapsliknande förhållanden. Med närstående juridisk person avses sammanslutning vari en berörd person har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem. Såvitt gäller revisor finns det således anledning att pröva huruvida den tilltänkte revisorns ställning gentemot föreningsbank i sin helhet är av sådan karaktär att han kan anses inta en beroende och osjälvständig ställning i förhållande till föreningsbanken. Vad som här sagts gäller oavsett om det är fråga om kvalificerad revisor enligt 3 § eller lekmannarevisor, men får naturligtvis tillämpas något olika beroende på vilken typ av revisorsuppdrag det är fråga om.

En annan situation som kan antas rubba förtroendet för en revisor kan vara att revisorn har väsentliga intressen i ett konkurrerande bankinstitut eller annat företag. Det kan vidare vara fall där en person är nära knuten till en styrelseledamot eller en anställd i ledande ställning i föreningsbank. Föreligger sådana eller liknande situationer av "delikatessjävskaraktär" bör bankinspektionen – även om revisorn inte träffas av något direkt i lag upptaget revisorsjäv – tillse att revisorn entledigas från uppdraget.

Revisor får vid revisionen inte anlita någon som omfattas av revisorsjäv. Bestämmelser om detta har tagits upp i *tredje stycket.* Har emellertid en föreningsbank i sin tjänst anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen handha föreningsbanks interna revision, bör revisorerna dock vid revisionen kunna få anlita sådana personer i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed. En sådan hjälp kan avsevärt underlätta revisorernas arbete och därmed förbättra revisionens kvalitet. I själva verket tillämpas detta i stor omfattning inom föreningsbanksrörelsen. SFF:s revisionsenhet utför sålunda sina revisionsuppdrag i enlighet med de externa revisorernas anvisningar. Revisorerna har självfallet rätt att begära allehanda upplysningar av föreningsbankens anställda eller delegater. Detta innebär inte att de anställda eller delegaterna "anlitas" vid revisionen.

5 § Ett av föreningsbanksstämman lämnat uppdrag att tills vidare vara revisor upphör när ny revisor har utsetts.

Ett uppdrag som revisor upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en revisor som inte är vald på föreningsbanksstämman vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

Om en revisors uppdrag upphör i förtid eller det uppkommer hinder för honom enligt 2 – 4 §§ eller enligt stadgarna att vara revisor och om det inte finns någon suppleant, skall styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor tillsätts för den återstående mandattiden.

Paragrafen, som motsvaras av 45 § andra stycket FL, reglerar bl.a. tiden för revisors uppdrag och uppdragets upphörande (10 kap. 5 § BAL).

Enligt *första stycket,* som enbart gäller de stämmovalda revisorerna, upphör en revisors uppdrag, om uppdraget avser obestämd tid, när ny revisor utsetts. Till skillnad från gällande lag kan alltså revisor utses för obestämd tid.

Enligt *andra stycket,* som gäller samtliga revisorer, kan en revisor avgå eller skiljas från uppdraget av den som utsett honom utan hinder av att uppdragstiden inte gått till ända. En revisor kan på egen begäran frånträda sitt uppdrag genom anmälan till den som utsett honom. Bestämmelsen i detta stycke omfattar således bl.a. den nu gällande bestämmelsen i 170 § andra meningen JkL, att bankinspektionen när som helst kan återkalla förordnande för den av inspektionen utsedde revisorn och i stället utse ny revisor.

Upphör revisors uppdrag i förtid eller blir han obehörig enligt 2–4 §§ eller enligt stadgarna och finns det inte någon suppleant, skall enligt *tredje stycket* styrelsen genast se till att en ny revisor utses. Detta innebär att styrelsen kan bli skyldig att utlysa en extra föreningsbanksstämma för val av revisor eller att i förekommande fall anmoda utomstående att utse en ny revisor. Denna bestämmelse kommer sannolikt inte att tillämpas ofta, eftersom en

föreningsbank alltid skall utse två revisorssuppleanter. Om en föreningsbank utser fler revisorer än FbL och stadgarna kräver bör bankinspektionen i vissa fall även utan någon uttrycklig lagregel kunna tillåta att kompletteringsvalet skjuts upp till nästa föreningsbanksstämma, om denna inte äger rum alltför långt fram i tiden.

6 § Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos bankinspektionen

1. om en bestämmelse i denna lag eller stadgarna om antalet revisorer har åsidosatts,
2. om auktoriserad eller godkänd revisor inte är utsedd enligt 3 §, eller
3. om en revisor är obehörig enligt 2 § första stycket eller 4 § första och andra styckena eller enligt stadgarna.

Anmälan enligt första stycket kan göras av envar.

Paragrafen, som motsvaras av 51 § JkL, innehåller bestämmelser om att anmälan till bankinspektionen skall göras i vissa fall då föreskrivet antal revisorer inte har utsetts eller då revisorerna är obehöriga enligt vissa av bestämmelserna i 2 och 4 §§ eller enligt stadgarna (10 kap. 6 § BAL).

I denna paragraf regleras styrelsens skyldighet och vars och ens rätt att göra anmälan till bankinspektionen. Till den motsvarande bestämmelsen i ABL (10 kap. 6 §), som föreskriver skyldighet att göra anmälan till länsstyrelsen, är knuten en befogenhet och en skyldighet för länsstyrelsen att själv komplettera revisorsbeståndet eller att utse en behörig revisor. En motsvarande bestämmelse finns i 71 § JkL men har inte upptagits i förslaget. Varken gällande BL eller SpL upptar denna bestämmelse och den föreslås inte heller införd i BAL och SpLF. Vissa bestämmelser i tillsynskapitlet möjliggör för inspektionen att ändå få till stånd en likvärdig rättelse. De bestämmelser som avses är främst 15 kap. 3 § första och andra styckena och 15 kap. 7 §. (Se också under inledningen till 15 kap.)

Anmälan skall eller får göras om revisorer inte utsetts till föreskrivet antal eller om något kvalifikationsvillkor beträffande dessa satts åsido. Anmälan till inspektionen i dessa fall syftar till att ge inspektionen möjlighet att rätta till felet. Anmälan till inspektionen får göras av vem som helst. Styrelsen åläggs emellertid skyldighet att göra en anmälan, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisorn. Att styrelsen inte behöver göra anmälan om rättelse sker utan dröjsmål är en nyhet. Styrelsen bör alltså, om det gäller en revisor som skall utses av föreningsbanksstämman, sammankalla en stämma för val av en behörig revisor. Som anmärkts vid föregående paragraf bör dock i vissa fall ett sådant kompletteringsval kunna anstå till nästa ordinarie föreningsbanksstämma. Detta bör endast kunna ske efter samråd med bankinspektionen. Gäller det en av utomstående utsedd revisor bör styrelsen först anmoda vederbörande att tillsätta en ny revisor. Om föreningsbanksstämman eller den utomstående ändå underlåter att utse revisor, är styrelsen skyldig att anmäla förhållandet till bankinspektionen.

Bankinspektionen kan inte ingripa endast av det skälet att en revisor inte anses uppfylla de allmänna kvalifikationskraven i 2 § andra stycket. Den frågan kan prövas endast inför domstol genom klander av revisorsvalet. Ett val på föreningsbanksstämman av en formellt obehörig revisor kan också klandras och prövas inför domstol. För fall då en revisor avgår eller

entledigas eller blir obehörig föreskrivs vidare i 5 § tredje stycket att styrelsen i vissa fall skall se till att ny revisor utses. Det starkaste remediet torde emellertid vara att revisorer måste finnas och medverka för att beslut om fastställelse av årsredovisning samt om överskottsutdelning och ansvarsfrihet skall vara lagliga. Om revisor finns men är jävig, kan besluten klandras.

7 § Revisorerna skall i den omfattning som följer av god revisionssed granska föreningsbankens årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens förvaltning.

Om föreningsbanken är en moderförening, skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer, som är utsedda av någon annan än bankinspektionen, skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av föreningsbanksstämman, såvida de inte strider mot lag, stadgarna eller god revisionssed.

Paragrafen, som motsvaras av 52 § och 53 § första stycket JkL, anger i allmänna drag omfattningen av en revisors granskningsuppgift. Paragrafen överensstämmer i stort med de år 1980 införda ändringarna i 50 § första och andra styckena FL (10 kap. 7 § BAL).

Första stycket

Före 1980 års ändringar i FL och JkL upptogs i 52 § JkL en uppräkning av de åtgärder som revisorerna hade att vidta vid fullgörandet av sin granskningsuppgift. I första stycket fanns en uppräkning av åtgärder som i stort överensstämde med en motsvarande uppräkning i dåvarande 50 § första stycket FL. I 52 § andra stycket JkL finns den nu gällande uppräkningen av de särskilda granskningsåtgärder som är föranledda av att granskningsobjektet är ett bankinstitut. Sålunda skall revisorerna minst en gång varje halvår exempelvis granska större krediter och andra större placeringar samt ta del av erinringar och rapporter från bankinspektionen rörande föreningsbanken. I samband med 1980 års ändringar slopades uppräkningen av granskningsåtgärder i såväl 50 § första stycket FL som 52 § första stycket JkL och ersattes med den allmänna bestämmelsen om revisorernas granskningsskyldighet som tas upp i detta stycke. Den föreslagna bestämmelsen överensstämmer i sak med 10 kap. 7 § första stycket ABL, vilken bestämmelse motsvarades av en uppräkning av åtgärder i 1944 års ABL. Som skäl för ändringen anförde aktiebolagsutredningen i sitt betänkande (SOU 1971:15 s 266) följande.

De angivna åtgärderna faller så självklart under revisorernas plikter att de inte behöver anges i lagen. En sådan uppräkning kan t.o.m. ha en negativ effekt eftersom den inte är eller kan göras uttömmande. Att granskningen skall ha den omfattning som följer av god revisionssed betyder att den får växlande omfattning och innebörd allt efter företagens skiftande förhållanden och att en anpassning måste ske efter utvecklingen genom teori och praxis i fråga om uppfattningen om revisionsuppdragets innebörd och omfattning.

Däremot vidtogs i 52 § andra stycket JkL vid 1980 års revidering endast ändringar av redaktionell natur. Uppräkningen av de åtgärder som särskilt åligger revisor i en föreningsbank gäller därför alltjämt.

Banklagsutredningen ansluter sig till aktiebolagsutredningens återgivna uttalande, men anser att det därav bör följa att den generella bestämmelsen

om granskningsuppdragets omfattning bör ersätta jämväl uppräkningen i 52 § andra stycket JkL. Eftersom de lokala föreningsbankerna enligt FbL åläggs skyldighet att utse minst en godkänd revisor (3 §), bör förutsättningarna för ett ändamålsenligt revisionsarbete föreligga också utan en sådan uppräkning. I första stycket upptas därför endast den nu gällande generella regeln rörande omfattningen av revisorernas granskningsuppgifter.

Den föreslagna formuleringen av bestämmelsen om revisorernas åligganden avser inte att i sak förändra revisionsarbetets innehåll. Utredningen vill med kraft stryka under betydelsen av ett aktivt handlande från revisorernas sida. Liksom hittills bör alltså revisorerna så ofta som de finner det vara nödvändigt bl.a. ta del av styrelsens protokoll och av styrelsen utfärdade föreskrifter om kreditgivningen, granska av styrelsen beviljade större krediter och andra större placeringar av föreningsbankens medel samt av styrelsen vidtagna åtgärder i fråga om förvaltning och avyttring av inköpt eller övertagen egendom. De bör också se till att föreningsbankens organisation av och kontroll över bokföringen och medelsförvaltningen är tillfredsställande. Vidare bör de ta del av de förelägganden och erinringar som bankinspektionen kan ha gjort till styrelsen eller verkställande direktören, samt av rapporter över inspektioner och undersökningar beträffande föreningsbankens huvud- och avdelningskontor samt beträffande företag som ägs av föreningsbanken.

En ytterligare bestämning av revisorernas granskningsuppgifter i vissa avseenden framgår av några av de följande paragraferna i detta kapitel, särskilt 10 §. Revisorernas uppgifter är emellertid inte begränsade till sådan granskning som avses i detta kapitel. I flera andra kapitel förekommer bestämmelser om revisorernas medverkan i olika sammanhang. Exempelvis skall revisorerna i vissa fall medverka när styrelsen på stämma skall svara på medlemmarnas frågor (7 kap. 11 §). Vid likvidation skall revisorerna fungera i stort sett som vanligt (11 kap. 8 §) och vid fusion skall de avge vissa yttranden (12 kap. 1 och 2 §§).

Liksom hittills innebär således revisorernas granskningsuppgift inte bara att revidera årsredovisningen. De skall också i den omfattning god revisionssed kräver det, utöva en löpande kontroll under uppdragstiden.

Enligt *andra stycket* skall revisorerna i en föreningsbank som är moderförening även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt. Bestämmelsen är ny och överensstämmer med 10 kap. 7 § andra stycket ABL. Revisorerna får den bästa överblicken över koncernförhållandena om, såsom rekommenderas i 2 § sista stycket, någon av föreningsbankens revisorer är revisor också i dotterföretaget. Vidare har i 8 § införts en bestämmelse att ledningen i ett dotterföretag har upplysningsplikt gentemot föreningsbankens revisorer.

De revisorer som inte har utsetts av bankinspektionen, skall enligt *tredje stycket* följa de särskilda föreskrifter som meddelas av föreningsbanksstämman såvida de inte strider mot lag, stadgarna eller god revisionssed. Bestämmelsen har motsvarighet i gällande lag (53 § första stycket JkL).

I JkL saknas ett uttryckligt stadgande om revisors rätt att anlita medhjälpare. Detta har inte tolkats så att revisor i en föreningsbank skulle sakna en sådan rätt. Av straffbestämmelsen i 85 § 7 p JkL framgår tvärtom att denna rätt tillkommer revisor. Även om straffbestämmelsen nu utmönstras,

får revisor anses alltjämt ha rätt att anlita medhjälpare. Av 4 § tredje stycket framgår f.ö. att lagen förutsätter att en revisor i mån av behov får använda en lämplig medhjälpare. Om ett bolag utses till revisor, kan den för revisionen huvudansvarige utnyttja hos bolaget anställda personer såsom medhjälpare.

8 § Styrelsen skall ge revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning som revisorn finner behövlig samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Samma skyldighet åligger styrelsen, verkställande direktören och revisor i ett dotterföretag gentemot revisor i en föreningsbank som är moderförening.

Paragrafen, som motsvaras av 53 § andra stycket JkL, innehåller bestämmelser om ledningens skyldighet att medverka vid revisionen. En med denna paragraf likalydande bestämmelse intogs år 1980 i 50 § tredje stycket FL (10 kap. 8 § BAL).

Styrelsen skall enligt paragrafen ge revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning revisor finner det behövligt samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Detta innebär bl.a. att föreningsbankens ledning inte har rätt att hemlighålla någonting rörande föreningsbankens angelägenheter i förhållande till revisorerna. Revisorerna har alltså en oinskränkt rätt att få upplysningar från styrelsen. I detta ligger att de också bör kunna få besked direkt från verkställande direktören, anställda och delegater. Denna rätt till upplysningar är förenad med tystnadsplikt för revisorn.

Samma skyldighet föreligger för styrelsen, verkställande direktören och revisorn i ett dotterföretag till föreningsbanken i förhållande till föreningsbankens revisorer.

9 § Sedan revisorerna slutfört granskningen, skall de skriva en hänvisning till revisionsberättelsen på årsredovisningen och i fråga om en föreningsbank som är moderförening på koncernredovisningen. Finner revisorerna att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall de anteckna även detta. I en föreningsbank som är moderförening gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

Paragrafen motsvaras av 54 § 1 mom. andra stycket JkL. I samband med 1980 års lagändring infördes ett med denna paragraf likalydande stycke i 50 § FL. I 54 § 1 mom. JkL gjordes då endast redaktionella ändringar (10 kap. 9 § BAL).

För att kunna identifiera den årsredovisning och den koncernredovisning som granskats vid revisionen skall revisorerna enligt paragrafen på denna göra en hänvisning till revisionsberättelsen sedan de slutfört granskningen av redovisningen. För att förebygga att en redovisning som revisorerna anser vara oriktig och inte bör fastställas, ändå kan uppfattas som godkänd av dem, skall revisorerna enligt paragrafen göra en anteckning på årsredovisningen, att de anser att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas. I en föreningsbank som är moderförening görs i dessa fall motsvarande anteckningar på koncernredovisningen.

10 § Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till föreningsbanksstämman. Berättelsen skall överlämnas till föreningsbankens styrelse senast två

veckor före den ordinarie föreningsbanksstämman.

Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande, huruvida årsredovisningen gjorts upp enligt denna lag. Innehåller inte årsredovisningen sådana upplysningar som skall lämnas enligt 9 kap., skall revisorerna ange detta och, om det kan ske, lämna behövliga upplysningar i sin berättelse.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att någon åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger en styrelseledamot till last eller att en styrelseledamot på annat sätt handlat i strid mot denna lag eller stadgarna, skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande i fråga om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela medlemmarna.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilda uttalanden om föreningsbankens förvaltningsutgifter, den inre kontrollen inom föreningsbanken, fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande föreningsbankens vinst eller förlust. I en central föreningsbank, till vilken det finns anslutna lokala föreningsbanker, skall revisionsberättelsen innehålla särskilda uttalanden i dessa hänseenden om gruppen i dess helhet.

I en föreningsbank som är moderförening skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Härvid skall första – fjärde styckena tillämpas.

Paragrafen, som motsvaras av 54 § JkL, innehåller bestämmelser om revisionsberättelsen. En med denna paragraf nästan helt överensstämmande paragraf togs in i FL (51 §) år 1980. Samtidigt ändrades också 54 § 1 mom. JkL, men dessa ändringar var endast av redaktionell natur. Den här föreslagna utformningen ansluter nära till 51 § FL (10 kap. 10 § BAL).

Revisorerna skall enligt *första stycket* för varje räkenskapsår avge en revisionsberättelse till föreningsbanksstämman. Berättelsen skall överlämnas till föreningsbankens styrelse senast två veckor före den ordinarie föreningsbanksstämman. Eftersom årsredovisningshandlingarna enligt 9 kap. 3 § första stycket skall överlämnas till revisorerna senast en månad före den ordinarie föreningsbanksstämman, har revisorerna tillförsäkrats viss minsta tid för upprättandet av revisionsberättelsen. Motsvarande bestämmelser finns i gällande lag.

I andra – fjärde styckena ges bestämmelser om revisionsberättelsens innehåll. Motsvarande bestämmelser finns i gällande lag.

Enligt *andra stycket* skall revisionsberättelsen innehålla uttalanden, huruvida årsredovisningen gjorts upp enligt denna lag. Enligt 9 kap. 1 § andra stycket skall bestämmelserna om årsbokslut i bokföringslagen (1976:125) iakttas vid upprättande av årsredovisningen. Enligt tredje stycket samma paragraf får regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen utfärda närmare föreskrifter om föreningsbankernas löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning samt därvid meddela från bokföringslagen avvikande föreskrifter. Revisorsuttalandet skall naturligtvis göras med beaktande av bestämmelserna i bokföringslagen och de föreskrifter som utfärdats av regeringen eller bankinspektionen. Det krävs alltså av revisorerna såsom föreningsbankernas kontrollorgan, att de gör ett uttalande huruvida redovisningen är uppgjord enligt de i lag givna bestämmelserna och de särskilda anvisningarna, beträffande såväl specificering som värdering. Om revisorerna på någon punkt känner sig tveksamma i dessa hänseenden,

skall de i revisionsberättelsen ge uttryck för denna tveksamhet.

Om det i årsredovisningen inte har lämnats sådana upplysningar som enligt 9 kap. skall lämnas, är revisorerna skyldiga att ange detta. De skall i sådana fall lämna behövliga tilläggsupplysningar, om det kan ske. Meningen är emellertid inte att de i revisionsberättelsen skall lämna sådana tilläggsuppgifter som föreningsbankens ledning med hänsyn till föreningsbankens intressen inte önskar och inte heller är skyldiga att lämna ut.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att en åtgärd eller en försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger en styrelseledamot till last, skall det enligt *tredje stycket* anmärkas i berättelsen. Formuleringen avser att utmärka att revisorerna har skyldighet att göra anmärkningar i revisionsberättelsen endast om de verkligen funnit att åtgärden eller försummelsen är av det slaget att den medför skadeståndsskyldighet. Om revisorerna anser det mer eller mindre sannolikt att skadeståndsskyldighet kan föreligga men inte är säkra på det, kan det vara lämpligt att i revisionsberättelsen ge ett i skadeståndsfrågan neutralt uttalande i förening med uppgift om resultatet av deras granskning i detta avseende. Här liksom i övrigt bör revisorerna vid utformningen av berättelsen beakta den särskilda betydelse det har för en föreningsbank att allmänhetens förtroende för föreningsbanken inte i onödan rubbas. Även om det inte direkt anges i lagen bör revisorerna på motsvarande sätt granska verkställande direktörens och delegaternas befogenhetsutövning. Denna granskning ankommer i första hand på styrelsen. Det åligger däremot revisorerna att påtala förekommande brister i denna granskning. Om revisorerna skulle finna att skadeståndsskyldighet åligger annan, exempelvis tidigare revisor eller medlem, skall revisorerna lämna upplysning om det i revisionsberättelsen. Tredje stycket innehåller vidare en bestämmelse om att revisorerna skall anmärka om de vid sin granskning funnit att en styrelseledamot i något annat avseende handlat i strid mot FbL eller mot stadgarna.

Enligt 7 kap. 5 § andra stycket 3 skall den ordinarie föreningsbanksstämman fatta beslut i frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Enligt andra meningen av förevarande stycke skall revisionsberättelsen även innehålla uttalanden om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Revisorerna bör i allmänhet tillstyrka eller avstyrka ansvarsfrihet och ange skälen. Liksom enligt gällande rätt är de inte ovillkorligen skyldiga att göra detta utan torde i tveksamma fall kunna begränsa sig till att ange skälen för eller emot ansvarsfrihet. Även om revisorerna anmärker på en viss åtgärd, som enligt deras mening kan föranleda skadeståndsskyldighet, är de oförhindrade att tillstyrka ansvarsfrihet för den som enligt deras anmärkning eventuellt gjort sig skyldig till en skadeståndsgrundande handling, t.ex. om skadan och hans vårdslöshet är ringa och han kanske i övrigt fullgjort sitt uppdrag på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Enligt sista meningen i detta stycke kan revisorerna i övrigt i berättelsen meddela de upplysningar som de önskar bringa till medlemmarnas kännedom. Eftersom revisionsberättelsen kan bli en offentlig handling, skall revisorerna räkna med att dess innehåll kommer till allmän kännedom. Naturligtvis skall revisorerna här som annars noggrant hålla sig inom ramen för sitt uppdrag. De får inte lämna upplysningar om affärshemligheter vilkas

yppande för allmänheten kan vålla föreningsbanken skada eller obehörigen röja något om enskildas förhållanden till föreningsbanken. Det bör påpekas att rätten för revisorerna att lämna upplysningar i revisionsberättelsen kan och i vissa fall bör utnyttjas av dem för att ge positiva uppgifter om föreningsbankens förhållanden, t.ex. upplysningar som vederlägger förekommande rykten om oegentligheter från ledningens sida eller om stora förluster för föreningsbanken.

I *fjärde stycket* föreskrivs att revisionsberättelsen skall innehålla ett särskilt uttalande om föreningsbankens förvaltningsutgifter, om den inre kontrollen inom föreningsbanken, om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det framställda förslaget till dispositioner beträffande föreningsbankens vinst eller förlust. Bestämmelsen har motsvarighet i gällande lag. Liksom f.n. kan revisorerna undantagsvis underlåta att direkt till- eller avstyrka fastställandet av en granskad räkning och i stället påpeka att styrelsens förslag om samma räkning i ett visst angivet avseende kan ge anledning till tvekan. Det är dock önskvärt att revisorerna i detta avseende ger stämman så god och klar ledning som möjligt.

Beträffande styrelsens förslag i fråga om dispositioner rörande vinst eller förlust gäller liksom enligt gällande lag att revisorerna bör tillstyrka eller avstyrka förslaget och att de i vart fall skall uttala sig om detta. De är givetvis skyldiga att göra anmärkning såvida den föreslagna dispositionen inte står i överensstämmelse med FbL eller stadgarna. Detta gäller också om det har föreslagits en överskottsutdelning utan att regeln i 10 kap. 2 § tredje stycket om beaktande av god affärssed m.m. iakttagits. Någon uttrycklig bestämmelse om detta behövs dock inte.

Om en central föreningsbank har anslutna lokala föreningsbanker, förutsätter FbL att det i ekonomiska frågor råder ett intimt samspel mellan de i gruppen ingående föreningsbankerna. De lokala föreningsbankerna har i FbL tillförsäkrats ett dominerande inflytande i den centrala föreningsbanken och den centrala föreningsbankens anvisningsrätt gentemot de anslutna lokala föreningsbankerna har lagfästs i 1 kap. 5 §. Genom sin utdelningspolitik kan gruppen styra sparandet till olika enheter inom gruppen. Det är därför av vikt att gruppen ses som en helhet i de avseenden som avses i detta stycke. Det är därför lämpligt att revisorerna i den centrala föreningsbanken åläggs skyldighet att göra uttalanden om hela gruppens förhållanden i de avseenden som avses i detta stycke. I sista meningen införs en bestämmelse om detta. För att sådana uppgifter skall kunna lämnas av revisorerna i den centrala föreningsbanken förutsätts att de under hand har kontakter med de anslutna lokala föreningsbankernas revisorer. Det kan finnas anledning för den centrala föreningsbankens revisorer att ge revisorerna i de anslutna lokala föreningsbankerna anvisningar för revisionsarbetet, men någon formlig anvisningsrätt tillkommer inte den centrala föreningsbankens revisorer. Om brister i revisionen uppdagas, skall dock revisorerna i den centrala föreningsbanken anmärka det i sin revisionsberättelse. Om rättelse inte sker eller om missförhållandena är påtagliga, kan det finnas anledning att göra anmälan till bankinspektionen, som äger rätt att utse en revisor i den lokala föreningsbanken (15 kap. 3 §).

Varje revisor är i princip ansvarig för hela den granskning som ingår i revisionsuppdraget, även om det inte sällan kan anses rimligt och praktiskt

ofrånkomligt att en viss arbetsfördelning sker mellan revisorerna. Då skadeståndsskyldighet för revisor förutsätter vårdslöshet, kan en arbetsfördelning som utformats i enlighet med god revisionssed beaktas vid bedömningen av skadeståndsfrågor.

Varje revisor har således ett eget ansvar för revisionen i dess helhet och därav följer utan uttryckliga lagbestämmelser att han liksom enligt gällande lag har rätt att få en från medrevisorerna avvikande mening uttryckt i revisionsberättelsen antingen genom att foga ett särskilt yttrande till denna eller genom att avge en egen revisionsberättelse.

Enligt 7 kap. 5 § andra stycket 1 skall i en föreningsbank som är moderförening i en koncern – i likhet med vad som föreskrivs i ABL – koncernredovisningen fastställas av föreningsbanksstämman. Som en konsekvens härav föreskrivs i *femte stycket* att revisorerna i en föreningsbank som är moderförening skall avge en särskild revisionsberättelse för koncernen och däri bl.a. göra de uttalanden och lämna de upplysningar om koncernen som avses i andra stycket samt uttala sig angående fastställande av koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen. Bestämmelserna i första – fjärde styckena skall således tillämpas på en sådan redovisning.

Av andra stycket följer att det i koncernrevisionsberättelsen skall anges om koncernredovisningen inte innehåller sådana upplysningar som skall lämnas i denna. Ett uttalande om koncernredovisningen kan göras endast om alla viktigare dotterföretag underkastas revisionsgranskning och dotterföretagens revisorer överlämnat en rapport om resultatet till föreningsbankens revisorer. Saknar ett dotterföretag revisorer måste föreningsbankens revisorer själva föranstalta om en granskning av dotterföretaget i den utsträckning som det är praktiskt möjligt. Självfallet möter det inte något hinder att ta in revisionsberättelsen för föreningsbanken och revisionsberättelsen för koncernen i en och samma handling. Föreningen för auktoriserade revisorer (FAR) rekommenderar att koncernrevisionsberättelsen återges i samma handling som revisionsberättelsen för moderföretaget under särskild rubrik men med gemensam underskrift för moderföretaget och koncernen.

11 § De erinringar som revisor framställt till styrelsen skall antecknas i ett protokoll eller någon annan handling som skall överlämnas till styrelsen och bevaras av denna på betryggande sätt.

Paragrafen, som motsvaras av 53 § tredje stycket JkL och 50 § femte stycket FL, innehåller bestämmelser om att de erinringar som revisorerna framställt till styrelsen skall antecknas i protokoll eller annan handling. Den föreslagna bestämmelsen infördes i FL år 1980 men gäller för närvarande inte föreningsbankerna (10 kap. 11 § BAL).

Enligt 10 § tredje stycket skall revisorerna i revisionsberättelsen föra in de upplysningar som de anser bör komma till medlemmarnas kännedom. I denna paragraf ges bestämmelser om sådana erinringar som revisorerna gör till föreningsbankens ledning, men som de inte anser vara av den beskaffenheten att de bör komma till medlemmarnas och allmänhetens kännedom på grund av att de är mindre betydelsefulla eller berör affärshemligheter e.d. Sådana erinringar skall göras skriftligen så att de för framtiden är tillgängliga för föreningsbankens ledning och för senare

revisorer, vilket bidrar till att ge kontinuitet åt revisionen. Med hänsyn till att revisionsprotokoll inte är obligatoriskt enligt FbL, föreskrivs att erinringarna skall föras in i protokoll eller någon annan handling. Revisorerna kan alltså ta in sin erinran i en rapport eller i ett vanligt brev eller dylikt. Dessa skriftliga erinringar i protokoll eller andra handlingar skall förvaras av styrelsen på ett betryggande sätt. De blir inte offentliga, men är liksom föreningsbankens handlingar i övrigt tillgängliga för senare revisorer.

Erinringar som avses här har inte karaktären av verkliga anmärkningar mot redovisningen eller förvaltningen utan mer av råd och förslag till förbättringar. De innefattar endast uttalanden om önskvärda förbättringar för framtiden i olika avseenden. Paragrafen betyder inte att varje uttalande som revisorerna gör till bolagsledningen eller en ledamot av denna måste ske i en skriftlig handling. Revisorerna måste under sin löpande verksamhet kunna muntligt framställa sådana påpekanden som revisorerna själva anser vara av alltför ringa vikt att behöva lämnas i skriftlig form.

12 § Revisor har rätt att närvara vid föreningsbanksstämma. Han är skyldig att närvara vid stämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses påkallat.

Paragrafen, som motsvaras av 53 § FL, innehåller bestämmelser om revisorernas rätt och skyldighet att närvara vid föreningsbanksstämma (10 kap. 12 § BAL).

Liksom enligt gällande lag har varje revisor rätt att närvara på föreningsbanksstämman. Han har naturligtvis även rätt att yttra sig på stämman i angelägenheter som rör hans granskning. Han är enligt paragrafen skyldig att närvara vid föreningsbanksstämman, om det på grund av ärendenas beskaffenhet kan anses påkallat. Som anges i 53 § FL bör revisor närvara på föreningsbanksstämma där redovisning för föreningsbanken skall behandlas.

13 § Revisor får inte till enskild medlem eller utomstående lämna upplysningar om sådana föreningsbankens angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till förfång för föreningsbanken.

Om revisors tystnadsplikt vad avser uppgifter om enskildas förhållanden till föreningsbanken finns det föreskrifter i 4 § bankrörelselagen (1984:00).

Revisor är skyldig att till föreningsbanksstämman lämna alla upplysningar som föreningsbanksstämman begär, om det inte skulle vara till väsentligt förfång för föreningsbanken eller till nämnvärd olägenhet för enskild. Revisor är vidare skyldig att lämna medrevisor, ny revisor och, om föreningsbanken har försatts i konkurs, konkursförvaltare erforderliga upplysningar om föreningsbankens angelägenheter.

Paragrafens första stycke motsvaras av 85 § 7 JkL. Det andra stycket motsvaras av 89 § JkL, men det tredje stycket saknar motsvarighet i gällande lag (10 kap. 13 § BAL). Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorernas tystnadsplikt och om deras upplysningsskyldighet.

I JkL kommer revisorernas tystnadsplikt till uttryck genom en straffbestämmelse som stadgar straff för den revisor eller medhjälpare som trots att han insett eller bort inse att skada kunde följa därav, yppar något om det som vid verkställd granskning kommit till hans kännedom utan att det med nödvändighet fordras för fullgörande av hans uppdrag. Förslaget innehåller ingen motsvarande straffsanktion (se inledningen till 17 kap.).

Revisorerna bör inte få lämna ut uppgifter om föreningsbanken på sådant sätt att föreningsbanken lider skada. Å andra sidan bör revisorernas tystnadsplikt inte omfatta sådana upplysningar som kan lämnas utan att det skadar föreningsbanken. I *första stycket* föreskrivs därför att revisor inte får till enskild medlem eller utomstående lämna upplysningar om föreningsbanken, om det kan vara till skada för denna. Tystnadsplikten gäller i princip även efter det revisorns uppdrag upphört. Åsidosätter en revisor sin tystnadsplikt kan han ådra sig skadeståndsansvar (se 13 kap. 2 §). Av 17 kap. 1 § andra stycket följer emellertid att revisor inte på grund av överträdelse av bestämmelsen i detta stycke kan ådra sig straffansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

I 4 § första stycket bankrörelselagen (1984:00) finns det en bestämmelse som förbjuder bl.a. revisor att obehörigen röja enskildas förhållanden till föreningsbanken. Denna bestämmelse överensstämmer i sak med 89 § JkL. I *andra stycket* erinras om denna bestämmelse. För närmare uppgifter om innebörden av denna banksekretessbestämmelse hänvisas till motiven till nämnda paragraf.

Tystnadsplikten enligt första stycket, som endast gäller i förhållande till enskilda medlemmar och utomstående, gäller inte i förhållande till föreningsbanksstämman. Inte heller banksekretessbestämmelsen i 4 § första stycket bankrörelselagen är tillämplig på uppgifter som revisorerna skall lämna till stämman, eftersom sådan upplysningar inte kan anses bli röjda på ett obehörigt sätt. I likhet med vad som gäller enligt bestämmelserna om medlemmarnas frågerätt vid föreningsbanksstämma (7 kap. 11 §) bör dock sekretessintresset föranleda en viss modifiering av uppgiftsskyldigheten till föreningsbanksstämman vad gäller enskildas förhållanden till föreningsbanken. En förutsättning för att revisor skall vara skyldig att lämna uppgifter till föreningsbanksstämman om dessa förhållanden bör vara att det kan ske "utan nämnvärd olägenhet för enskild". *Tredje stycket* innehåller således en bestämmelse om att revisorerna är skyldiga att till föreningsbanksstämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentligt förfång för föreningsbanken eller nämnvärd olägenhet för enskild. Självfallet innebär denna bestämmelse inte att revisor skall avslöja innehållet i handlingar som är sekretessbelagda enligt lag eller annan författning. En enskild medlem kan inte på stämman kräva vissa upplysningar av revisorerna. För att revisor skall vara skyldig att lämna begärd information krävs ett stämmobeslut.

I tredje stycket andra meningen anges vidare att revisorerna är skyldiga att lämna medrevisor, ny revisor och, om föreningsbanken har försatts i konkurs, konkursförvaltaren erforderliga upplysningar om föreningsbankens angelägenheter. Denna bestämmelse gäller sedan den 1 juli 1981 i ABL (SFS 1980:1104). Denna utvidgade upplysningsskyldighet begränsas inte av något skaderekvisit. Revisorerna har tystnadsplikt och någon skada för föreningsbanken eller för enskild kan därför inte uppkomma om de informeras. Även konkursförvaltaren kan informeras utan skada för föreningsbanken eller enskild.

7.2.9 9 kap. Redovisning

Syftet med styrelsens årsredovisning är att vid varje räkenskapsårs utgång lämna upplysningar om föreningsbankens årsresultat, ekonomiska ställning och de övriga förhållanden som är av betydelse för bedömningen av föreningsbankens utvecklingsmöjligheter. Årsredovisningens främsta uppgift är att verka som ett kommunikationsmedel mellan föreningsbankens styrelse och olika intressenter såsom medlemmar, anställda, insättare och andra borgenärer, myndigheter, offentliga institutioner och massmedia. Utomståendes behov av insyn i föreningsbanken tillgodoses bl.a. genom att föreningsbanken ålagts skyldigheten att hålla redovisningshandlingarna tillgängliga för envar i sina lokaler.

I gällande lag finns de grundläggande redovisningsbestämmelserna upptagna i 43-48 §§ JkL, vari också hänvisas till bokföringslagens (BFL) regler. Genom en allmän hänvisning i 43 § JkL är också reglerna i 38 § första och tredje – femte styckena FL tillämpliga på föreningsbankerna. År 1980 infördes nya redovisningsregler för de ekonomiska föreningarna. Samtidigt vidtogs vissa ändringar i JkL, föranledda av en strävan att anpassa redovisningsreglerna i JkL till BFL. Några betydelsefulla sakliga ändringar infördes dock inte. Utredningen har i förslaget behållit det nu gällande systemet med uppdelning av redovisningsbestämmelserna, men med hänvisning i högre grad än tidigare till BFL, där numera de grundläggande allmänna redovisningsbestämmelserna finns.

I bokföringslagens bestämmelser om årsbokslut – den bokföringsskyldiges officiella men ej offentliga redovisning – återfinns utförliga regler bl.a. om vad som förstås med olika slags tillgångar, uppställning av resultaträkning och balansräkning, vissa kompletterande upplysningar till dessa handlingar samt om värdering av omsättnings- och anläggningstillgångar. De bestämmelser som till komplettering av de generella stadgandena i BFL krävs för föreningsbankernas del rör bl.a. räkenskapsårets omfattning, vilka handlingar årsredovisningen – den offentliga redovisningen – omfattar, dessas offentliggörande, vissa tilläggsuppgifter i balansräkningen, ytterligare upplysningar som resultat- och balansräkningarna bör kompletteras med, värderingen av anläggningstillgångar och uppskrivning av värdet på dessa tillgångar samt innehållet i förvaltningsberättelsen.

Bokföringslagens regler och redovisningsbestämmelserna i detta kapitel skall vidare kompletteras av föreskrifter utfärdade av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av bankinspektionen. Enligt utredningens mening är det mest praktiskt att regeringen genom en generell delegationsbestämmelse intagen i bankrörelseförordningen ger inspektionen rätt att utfärda dessa kompletterande föreskrifter (se 52 § 4 i utredningens förslag till bankrörelseförordning). Detta ger möjlighet till en smidig anpassning till utvecklingen på redovisningsområdet. Vidare skall regeringen eller inspektionen kunna meddela från BFL avvikande föreskrifter. Detta bör endast kunna ske om särskilda skäl föreligger. Någon möjlighet att meddela avvikande föreskrifter från redovisningsbestämmelserna i detta kapitel ges inte, eftersom dessa är utformade med beaktande av de för föreningsbankerna speciella förhållandena.

Bankinspektionen skall i sina föreskrifter bl. a. meddela bestämmelser om

uppställning av resultaträkning och balansräkning i årsbokslut enligt bokföringslagen och i årsredovisningen. Dessa föreskrifter skall naturligtvis så långt som möjligt följa bokföringslagens regler om uppställning av resultaträkning och balansräkning.

De av utredningen föreslagna nya redovisningsbestämmelserna för föreningsbankerna är således anpassade till FL och bokföringslagen samt överensstämmer i stort också med de föreslagna redovisningsreglerna i BAL. Föreningsbankernas särart föranleder dock vissa avvikelser från dessa lagar. Dessutom upptar redovisningskapitlet bestämmelser om koncernredovisning och avlämnande av delårsrapport. Dessa bestämmelser ansluter nära till motsvarande bestämmelser i BAL. Även koncernredovisningsbestämmelserna skall kompletteras av föreskrifter som utfärdas av bankinspektionen. I 1 kap 7 § finns en koncerndefinition. Denna utgår från att föreningsbank med sin karaktär av kooperativ förening inte kan ingå som ett dotterföretag i en koncern. Koncernredovisningsreglerna i kapitlet berör enbart koncern i vilken föreningsbank är moderföretag. Enligt förslaget skall central föreningsbank avge delårsrapport. Utredningen anser att delårsrapporten fyller ett väsentligt informationsbehov. Även om det för föreningsbanken inte är fråga om någon rapportering till aktiemarknaden, har en frekvent rapportering en stor betydelse för medlemmar, anställda och olika myndigheter, däribland främst bankinspektionen.

Kapitlet innehåller särskilda regler för värdering av föreningsbanks tillgångar. Dessa regler avviker till viss del från såväl BFL:s som FL:s regler. Vad gäller anläggningstillgångar skall dessa i princip alltid värderas enligt lägsta värdets princip. Däremot har möjligheten till uppskrivning av anläggningstillgångar vidgats. Dessa tillgångar kan skrivas upp på sätt BFL och FbL föreskriver. Uppskrivningsbeloppet kan användas för utjämning vid nedskrivning av värdet på föreningsbankens övriga tillgångar. I BFL kan uppskrivningsbeloppet i princip användas för utjämning vid nedskrivning av värdet på endast andra anläggningstillgångar. En annan nyhet i förslaget är att uppskrivningsbeloppet skall kunna användas för avsättning till en uppskrivningsfond. I förslaget införs också en möjlighet för föreningsbankerna att i likhet med sparbankerna få avsätta uppskrivningsbeloppet eller uppskrivningsfonden till reservfonden. Enligt 11 kap 4 § ABL får uppskrivningsbelopp tas i anspråk för bl.a. en fondemission. Med hänsyn främst till sparbankernas särart, vilken medför att någon vinstutdelning aldrig kommer i fråga i en sparbank, har utredningen ansett sig oförhindrad att föreslå att sparbankerna får använda uppskrivningsbelopp och uppskrivningsfond för avsättning till reservfonden. I nu förevarande hänseende ligger det dock närmare till hands att jämföra en föreningsbanks reservfond med reservfonden i ett bankaktiebolag.

I en framställning till regeringen den 6 november 1978 hemställde kooperationsutredningen att regeringen måtte vidta åtgärder som ledde till en sådan ändring av FL att lagen medgav bl.a. rätt till en permanent bindning av anläggningstillgångs uppskrivna värde i bl.a. reservfond. I promemorian (Ds JU 1979:14) Nya redovisningsregler för ekonomiska föreningar m.m. s. 71 ff avvisades detta förslag med motiveringen att behovet av en sådan ordning inte uppvägde de lagtekniska komplikationer som förslaget ansågs innebära. I prop 1979/80:144 s 45 anslöt sig föredragande statsrådet till den i

promemorian redovisade inställningen och anförde: "Enligt min mening bör frågan om en permanent bindning av uppskrivningsbelopp lösas i ett större sammanhang. En av kooperationsutredningens viktigaste uppgifter är att överväga kooperationens kapitalförsörjningsproblem."

I kooperationsutredningens förslag till lag om kooperativa föreningar saknas bestämmelser som gör det möjligt för de ekonomiska föreningarna att permanent binda belopp varmed uppskrivning skett till reservfonden.

För en föreningsbank torde det sakna betydelse från kreditvärdighetssynpunkt om uppskrivningsbelopp bundits i en uppskrivningsfond eller i reservfonden. Beloppet ingår i det bundna egna kapitalet och ingår i det egentliga egna kapitalet vid beräkningen av eget kapital i kapitaltäckningssammanhang. Varken uppskrivningsfonden eller reservfonden får sättas ned för att möjliggöra överskottsutdelning. Reservfonden får däremot sättas ned för att täcka förlust, medan uppskrivningsfonden inte får sättas ned för detta ändamål. Om föreningsbanken åsamkats förlust därigenom att en tillgång minskat i värde, måste tillgångens bokförda värde skrivas ned. I en föreningsbank får, oavsett om det är fråga om en anläggnings- eller omsättningstillgång, en sådan nedskrivning utjämnas genom en nedsättning av uppskrivningsfonden. Sålunda torde behovet av den nu ifrågavarande möjligheten vara mindre för föreningsbankerna än för andra ekonomiska föreningar. Det finns emellertid en omständighet som med viss styrka talar för att trots det tillåta att uppskrivningsbelopp eller uppskrivningsfond i en föreningsbank avsätts till reservfond. I 10 kap FbL föreslås, i överensstämmelse med gällande rätt, att föreningsbankernas skyldighet att göra avsättningar till reservfonden skall upphöra först när reservfonden uppgår till tio procent av utlåningen. För närvarande motsvarar föreningsbankernas sammanlagda reservfonder cirka en procent av den sammanlagda utlåningen. Eftersom det i kapitaltäckningssammanhang krävs eget kapital motsvarande åtta procent för de mest riskfyllda placeringarna, inses lätt att det endast i rena undantagsfall kan tänkas förekomma att en föreningsbank har fullgjort hela sin skyldighet att göra avsättningar till reservfonden. Det får därför förutsättas att det är i praktiken uteslutet att en föreningsbank också med ianspråktagande av tillgängligt uppskrivningsbelopp eller tillgänglig uppskrivningsfond får en reservfond som når upp till den gräns där avsättningsskyldigheten upphör. Det är mot denna bakgrund svårt att tänka sig en situation där uppskrivningsbeloppet eller uppskrivningsfonden skulle genom att föras över till reservfonden möjliggöra en överskottsutdelning, som annars inte hade kunnat äga rum. Det är förlusten redovisas får överskottsutdelning ske endast med ianspråktagande av kvarvarande fria fonder och balanserad vinst. Varje år som föreningsbanken redovisar vinst måste föreningsbanken besluta om avsättning till reservfonden med minst det i 10 kap 4 § föreskrivna beloppet, om inte reservfonden uppgår till tio procent av utlåningen, vilket således får antas förekomma endast i rena undantagsfall. Enligt utredningens mening föreligger därför inga principiella hinder mot att tillåta att föreningsbankerna utnyttjar uppskrivningsbelopp och uppskrivningsfond för avsättning till reservfonden. Även om behovet av denna möjlighet kan sättas i fråga har utredningen därför valt att föra fram det förslaget. Som framgår av kommentaren till bestämmelsen förutsätts dock att sådan disposition företas endast efter bankinspektionens medgivan-

de och att det föreslagna förfarandet inte utnyttjas regelmässigt utan kommer till användning endast i sådana fall som det föreligger starka motiv för dispositionen.

Liksom i FL har i förslaget införts begreppet noter till resultat- och balansräkningarna. Detta sammanhänger med att det å ena sidan i många fall är önskvärt att kompletterande upplysningar lämnas rörande vissa poster i resultat- och balansräkningarna, medan å andra sidan redovisningshandlingarna inte bör bli alltför otympliga och svåröverskådliga. En bättre överskådlighet åstadkoms om den kompletterande upplysningen lämnas i not. Bestämmelser om noter finns, förutom i 8 §, även i 20 § BFL. Dessa paragrafer anger uttömmande vilka uppgifter som skall tas in i noter. Specifikationer som krävs enligt andra lagrum i fråga om resultat- och balansräkningarna får alltså inte lämnas i not. Däremot står det varje föreningsbank fritt att utnyttja nottekniken för frivilliga kompletteringar och upplysningar utöver vad som krävs i lag.

En annan nyhet i förslaget är att det till förvaltningsberättelsen skall fogas en kapitaltäckningsanalys. I denna skall lämnas uppgifter om det egna kapitalet, om därmed likställt kapital och om kapitalkravet enligt bestämmelserna i 5 kap 7 §.

I JkL finns i kapitlet om styrelsens årsredovisning en bestämmelse som inte tagits med i förslaget. Detta gäller bestämmelsen i 45 § JkL som behandlar frågan hur fordran på insatsbelopp skall tas upp i balansräkningen. Eftersom det i 1 kap 2 § föreslås att betalningen av insatserna i en föreningsbank alltid skall fullgöras i pengar, saknas det numera behov av denna bestämmelse.

En föreningsbank kan aldrig förvärva egna andelar, eftersom ett sådant förvärv är att betrakta som inlösen av insats. På grund av bestämmelsen i 3 kap 1 § tredje stycket, vari sägs att en juridisk person i vilken en föreningsbank ensam eller tillsammans med andra föreningsbanker har ett dominerande inflytande inte får vara medlem i en föreningsbank, har det uppställts hinder för ett dotterföretag att permanent inneha andelar i föreningsbanken. Detta följer av att medlemskapet och de ekonomiska rättigheter som är knutna till andelen inte kan vara åtskilda annat än under en övergångstid. Blir inte andelsinnehavaren medlem – något som är en omöjlighet för dessa dotterföretag – måste föreningsbanken lösa in insatsen. Det sagda medför att det i detta kapitel saknas behov av några regler om hur sådana andelar skall värderas och redovisas.

I förslaget till redovisningsbestämmelser för föreningsbankerna har endast tagits in en bestämmelse som direkt undantar vissa regler i BFL från tillämpning på dessa. Det gäller 17 § andra och tredje styckena BFL. Detta innebär att föreningsbank inte får som tillgång ta upp kostnader bl.a. för teknisk hjälp, forsknings- och utvecklingsarbete, provdrift, marknadsundersökningar m.m. I 17 § första stycket BFL finns en bestämmelse om goodwill, vilken föreslås bli gällande för föreningsbankerna. Detta innebär att även föreningsbank nu får möjlighet att ta upp förvärvad goodwill som tillgång. Beträffande skälen för förslaget hänvisas till vad utredningen anfört i inledningen till 11 kap BAL. Det bör understrykas, att endast goodwill med riktigt, helst realiserbart värde bör kunna tas upp som tillgång. Avskrivning bör ske med högsta skattemässigt tillåtna belopp. Goodwill av tveksamt värde måste alltid skrivas bort omedelbart. Bankinspektionen har möjlighet

att utfärda närmare föreskrifter beträffande den redovisningsmässiga behandlingen av goodwill. Det åligger såväl revisorer som bankinspektionen att noga följa bankernas redovisning av förvärvad goodwill.

7.2.9.1 Årsredovisning m.m.

1 § Kalenderår utgör räkenskapsår, om inte annat följer av 12 § andra stycket bokföringslagen (1976:125). För varje räkenskapsår skall årsredovisning avges. Denna består av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse.

I fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen gäller, förutom bestämmelserna i nämnda lag, föreskrifterna nedan i detta kapitel.

En central föreningsbank skall i årsredovisningen återge en sammanställning av de egna och de anslutna lokala föreningsbankernas resultaträkningar och balansräkningar.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen, får utfärda närmare föreskrifter om föreningsbankernas löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning samt därvid, om särskilda skäl föreligger, meddela föreskrifter som avviker från bokföringslagen. Föreskrifterna skall utformas så att de främjar en klar och rättvisande översikt av föreningsbankens resultat och ställning.

Paragrafen motsvaras av 43 § JkL, 38 § första stycket FL samt 73 § JkL (11 kap 1 § BAL).

I *första stycket* föreslår utredningen att kalenderår alltid skall utgöra räkenskapsår. I JkL finns inga regler om detta. Trots det tillämpas i dag den föreslagna bestämmelsen av samtliga föreningsbanker. Enligt förslaget till BAL skall även bankaktiebolagen ha kalenderår som räkenskapsår. Samordnade räkenskapsår för bankerna torde vara lämpligt även med hänsyn till den uppgiftsskyldighet som bankerna har gentemot bankinspektionen. S.k. brutna räkenskapsår bör således inte få förekomma i banker. När bokföringsskyldighet inträder eller upphör, får dock räkenskapsåret vara kortare eller längre än kalenderåret, dock högst arton månader. Detta undantag regleras i 12 § andra stycket BFL, till vilken bestämmelse hänvisas i detta stycke.

I första stycket anges vidare att föreningsbanken skall avge årsredovisning för räkenskapsåret och att årsredovisningen skall bestå av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse. Detta överensstämmer helt med gällande lag. I förvaltningsberättelsen skall ingå en kapitaltäckningsanalys enligt 9 § sista stycket.

Andra stycket innehåller den grundläggande föreskriften att för upprättandet av årsredovisningen skall, utöver bestämmelserna i FbL, bestämmelserna i BFL om resultaträkning och balansräkning i årsbokslut iakttas. Gällande redovisningsregler för föreningsbankerna är uppbyggda på motsvarande sätt. Hänvisningen till BFL innebär också att bestämmelsen i 2 § nämnda lag om god redovisningssed skall tillämpas vid upprättandet av årsredovisningshandlingarna. I 10 § första stycket anges särskilt att detta även skall gälla vid upprättandet av förvaltningsberättelsen.

Såvitt gäller den ekonomiska verksamheten i en föreningsbanksgrupp bör den, som tidigare framgått, betraktas som en helhet. I kapitaltäckningsbestämmelsen (5 kap 7 §) skall t.ex. gruppens sammanlagda egna kapital ställas mot gruppens sammanlagda placeringar. Genom intern pris- och boksluts-

politik kan sparandet i gruppen fördelas på olika sätt mellan enheterna. De lokala föreningsbankerna inom gruppen kan också ha helt skilda resultatutvecklingar. För att få en rättvisande bild av en central föreningsbanks resultat och ställning krävs därför att också de lokala föreningsbankernas resultat och ställning redovisas. En föreskrift om detta finns i det *tredje stycket*. Någon motsvarande bestämmelse finns inte intagen i gällande lag, men samtliga centrala föreningsbanker (utom Mälarprovinsernas föreningsbank) tillämpar det nu föreslagna systemet i sina årsredovisningar.

Fjärde stycket innehåller en bestämmelse om att regeringen får utfärda närmare föreskrifter om löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning. Därvid får från bokföringslagen avvikande föreskrifter meddelas, om sådana är nödvändiga med hänsyn till de särskilda förhållanden som gäller för föreningsbankerna. Regeringen får enligt förslaget genom ett bemyndigande överlåta befogenheten att utfärda föreskrifter åt bankinspektionen (se 52 § 4 i den av utredningen föreslagna bankrörelseförordningen).

Enligt 73 § JkL, som överensstämmer med 151 § BL, får bankinspektionen meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av föreningsbankens räkenskaper. Dessa tillämpningsföreskrifter som t.ex. berör uppställningen av resultaträkning och balansräkning arbetas fram inom inspektionen bl.a. efter vad som förekommit vid årliga sammankomster med de olika bankinstituten. Enligt departementschefens uttalande i propositionen 1975:104 med förslag till ny bokföringslag bör de i stycket nämnda föreskrifterna ta över eller komplettera bestämmelserna i BFL.

Den föreslagna bestämmelsen ger – efter delegation – bankinspektionen större möjligheter än enligt gällande rätt att meddela föreskrifter och anvisningar rörande redovisningen. Denna ordning som enligt förslaget till BAL skall gälla för bankaktiebolagen och som nyligen även upptagits i försäkringsrörelselagen finner utredningen lämplig. Redovisningsreglerna måste kunna anpassas efter de skiftande förhållanden som råder på bankområdet. På grund av bankspecifika förhållanden måste BFL:s bestämmelser i vissa avseenden ändras eller kompletteras för att redovisningsreglerna skall kunna fylla sin avsedda funktion. Detta bör kunna ske utan större omgång, och denna uppgift bör därför kunna läggas på bankinspektionen. De regler som meddelas med stöd av bemyndigandet skall utformas så att de främjar en klar och rättvisande översikt av föreningsbankens ställning och resultat. Denna bestämmelse är hämtad från försäkringsrörelselagen liksom kravet på att det skall föreligga särskilda skäl för att göra avsteg från BFL:s bestämmelser. Endast när klara motiv föreligger kan således inspektionen meddela föreskrifter som avviker från BFL. Avsteg kan emellertid inte göras från de bestämmelser som tas upp i detta kapitel. Dessa är utformade direkt med beaktande av föreningsbankernas särart.

När bankinspektionen avser att utforma anvisningar eller föreskrifter för föreningsbankernas redovisning är det naturligt att inspektionen följer de rutiner för samråd med bankerna som redan nu tillämpas. Självfallet bör samråd även ske med bokföringsnämnden.

2 § I årsredovisningen skall återges resultaträkningen och balansräkningen för det närmast föregående räkenskapsåret. Har det under året skett någon ändring i specificeringen av poster i resultaträkningen och balansräkningen skall, om det inte

möter särskilda hinder, uppgifterna från den tidigare årsredovisningen sammanställas så att dessa kan jämföras med posterna i den senare årsredovisningen.

Årsredovisningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter. Har avvikande mening beträffande årsredovisning antecknats till styrelsens protokoll, skall den avvikande meningen fogas till redovisningen.

Paragrafen överensstämmer i stort med nu gällande 38 § andra och tredje styckena FL (11 kap 2 § BAL).

I *första stycket* föreskrivs att föregående års resultaträkning och balansräkning skall tas med i årsredovisningen. För att uppgifterna skall kunna jämföras med varandra föreskrivs att om en ändring under året vidtagits beträffande posters specificering, motsvarande förändringar skall ske också vid återgivandet av föregående års resultat- och balansräkningar. Eftersom kravet på fullständig överensstämmelse knappast kan upprätthållas räcker det att tidigare uppgifter sammanställs så att man kan jämföra dessa med den ändrade specificeringen i den nya årsredovisningen. Det sagda tar sikte även på den sammanställning som avses i 1 § tredje stycket.

I vissa situationer torde emellertid ett absolut krav på omarbetning inte kunna ställas. Medan en ändrad uppställning av balansräkningens poster endast i undantagsfall ger problem i detta avseende, kan exempelvis en ändrad kostnadsredovisning medföra en orimlig arbetsinsats, om kravet på jämförbarhet i resultaträkningen ovillkorligen skulle upprätthållas. Med hänsyn främst till sådana fall föreskrivs därför att omarbetning måste ske endast om särskilda hinder inte möter. I redovisningshandlingarna bör, om av särskilda skäl omarbetning inte varit möjlig, lämpligen anges för vilka poster jämförbarhet inte föreligger. Någon uttrycklig lagregel om detta fordras knappast.

Väsentliga förändringar mellan åren i resultat- och balansräkningarna såväl med avseende på posters specificering som i övrigt bör särskilt kommenteras i årsredovisningen. En föreskrift av denna innebörd tas upp i 8 § första stycket 4.

Bestämmelserna i första stycket innebär bl.a. att föregående års fastställda resultat- och balansräkningar skall redovisas i oförändrat skick, bortsett från eventuell ändrad specificering. Detta medför att en förändring i koncernens sammansättning, t.ex. en under året skedd försäljning av ett dotterbolag, inte får föranleda att det avyttrade företaget utesluts från tidigare års redovisning. Visserligen kommer i detta fall vissa poster i resultaträkningen inte att bli fullt jämförbara, men den från resultatberäkningssynpunkt kanske viktigaste uppgiften, nämligen rörelseresultatet, blir så långt det är möjligt jämförbar. Vid fusion mellan två föreningsbanker eller en föreningsbank och ett helägt dotterbolag, bör vid tillämpningen av bestämmelsen båda företagens siffror kunna slås samman. Detta är ett förfarande som närmare bör belysas genom upplysning enligt 8 § första stycket 4.

Uppgifter från de tidigare redovisningshandlingarna kan skrivas in i den aktuella handlingen. Detta bör i så fall ske i en särskilt rubricerad kolumn. Enligt utredningens mening bör bankinspektionen utfärda närmare bestämmelser om hur de nämnda uppgifterna skall redovisas.

I *andra stycket* föreskrivs dels att årsredovisningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter, i en central föreningsbank däribland verkstäl-

lande direktören, dels att, om avvikande mening antecknats till styrelsens protokoll, denna skall fogas till redovisningen. Dessa bestämmelser, som har motsvarigheter i gällande rätt, har tillkommit med hänsyn till redovisningshandlingarnas vikt och det ansvar för handlingarnas innehåll som åvilar styrelsens samtliga ledamöter. Vid förfall för någon styrelseledamot får naturligtvis en suppleant underskriva handlingarna.

Bestämmelserna i paragrafen skall också tillämpas i fråga om koncernredovisningen, se 10 § andra stycket och 11 § första stycket.

3 § Minst en månad före den ordinarie föreningsbanksstämman skall årsredovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret avlämnas till revisorerna.

Senast en månad efter det att resultaträkningen och balansräkningen blivit fastställda, skall avskrift av årsredovisning och revisionsberättelse hållas tillgängliga hos föreningsbanken för envar.

En central föreningsbanks redovisningshandlingar och revisionsberättelse skall hållas tillgängliga såväl inom den centrala föreningsbanken och dess avdelningskontors expeditionslokaler som inom de anslutna lokala föreningsbankernas expeditionslokaler. På avskriften av årsredovisningen skall det finnas uppgift om att resultaträkningen och balansräkningen har fastställts. Fastställelsedagen samt föreningsbanksstämmans beslut beträffande föreningsbankens vinst eller förlust skall antecknas i anslutning därtill.

Om skyldigheten att sända in redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen till bankinspektionen finns det föreskrifter i 15 kap 6 §.

Paragrafen motsvaras av 54 § 1 mom första stycket och 48 § JkL (1 kap 3 § BAL).

I *första stycket* föreskrivs att redovisningshandlingarna skall lämnas till revisorerna minst en månad före den ordinarie föreningsbanksstämman. Bestämmelsen garanterar sålunda revisorerna en minimitid om fjorton dagar för avslutandet av revisionen, eftersom revisorerna enligt 8 kap 10 § första stycket skall avge sin revisionsberättelse till styrelsen senast två veckor före den ordinarie föreningsbanksstämman (se kommentaren till den bestämmelsen).

I *andra och tredje styckena* föreskrivs i överensstämmelse med gällande rätt att årsredovisningshandlingarna måste hållas tillgängliga för alla som vill ta del av dem hos föreningsbanken. FbL skiljer sig på denna punkt från förslagen till BAL och SpLF. Avvikelsen föreligger även för närvarande. Som framgår av 15 kap 6 § 3, skall redovisningshandlingarna alltid skickas till bankinspektionen om inspektionen begär det. Man kan alltså inte utgå från att samtliga dessa handlingar finns tillgängliga hos inspektionen. En central föreningsbanks redovisningshandlingar m. m. skall dessutom hållas tillgängliga hos de anslutna lokala föreningsbankerna. En förändring i förhållande till gällande rätt är dock att det endast krävs att de redovisningshandlingar som läggs fram förses med uppgift att resultaträkningen och balansräkningen har fastställts. Enligt JkL måste ett bevis om detta antecknas på redovisningshandlingarna av styrelseledamot. Detta har utredningen ansett vara en onödigt rigorös bestämmelse.

I *fjärde stycket* erinras om bestämmelsen i 15 kap 6 § 3 som föreskriver skyldighet för föreningsbanken att om bankinspektionen begär det sända in redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen till inspektionen.

Bestämmelserna i paragrafen skall enligt 10 § andra stycket tillämpas också på koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen.

4 § Utöver vad som följer av 14 § bokföringslagen (1976:126) gäller följande vid värdering av omsättningstillgång.

1. Om en särskild upplysning lämnas i årsredovisningen, får en omsättningstillgång tas upp över anskaffningsvärdet, dock inte över verkliga värdet.

2. Räntebärande obligationer som avses i 5 kap 7 § första stycket A2 eller B1 får tas upp till ett värde (medeltalsvärde), som grundas på ett medeltal av emissionsräntorna under de senaste tio åren på obligationer som utfärdats av Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa, Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag och som avser kreditgivning för nyproduktion av bostäder eller, i den mån statligt bostadslån utgår, för annat byggande. Medeltalet tillkännages av bankinspektionen.

5 § Utöver vad som följer av 15 § bokföringslagen (1976:126) får en anläggningstillgång, vars värde på balansdagen är lägre än anskaffningsvärdet, inte tas upp över detta verkliga värde.

För uppskrivning av en anläggningstillgång enligt 15 § fjärde stycket bokföringslagen krävs bankinspektionens medgivande

Utan hinder av vad i 15 § fjärde stycket bokföringslagen föreskrivs om användning av belopp, varmed värdet av där avsedd anläggningstillgång skrivs upp, får sådant belopp utnyttjas även till

1. erforderlig nedskrivning av värdet på omsättningstillgångar, om det finns särskilda skäl för en sådan utjämning,
2. avsättning till reservfond, eller
3. avsättning till uppskrivningsfond.

Uppskrivningsfonden får tas i anspråk endast för det ändamål som avses i 15 § fjärde stycket bokföringslagen eller för de i tredje stycket 1 och 2 angivna ändamålen.

4 § innehåller bestämmelser om värderingen av föreningsbanks omsättningstillgångar och 5 § behandlar värderingen av föreningsbanks anläggningstillgångar samt möjligheterna att skriva upp sådana tillgångar. Vad gäller de olika värderingsreglerna innebär förslaget en avvikelse från gällande rätt. De har utformats i nära anslutning till de värderingsregler som utredningen föreslår skall gälla för bankaktiebolagen och som i stora drag bygger på BL:s värderingsregler (11 kap 4 och 5 §§ BAL).

För närvarande gäller för föreningsbankerna att de på grund av hänvisningen i 43 § JkL vid värderingen av tillgångarna skall följa reglerna i bokföringslagen och bestämmelserna i 44 och 45 §§ JkL. I den senare av dessa paragrafer regleras hur fordran på insats skall tas upp. Eftersom insatsen i en föreningsbank enligt 1 kap 2 § alltid skall betalas i pengar, behövs inte denna bestämmelse. I 44 § JkL behandlas värderingen av dels obligationsportföljen och dels frågan om under vilka förutsättningar en anläggningstillgång får skrivas upp. Dessa båda bestämmelser återfinns i 4 och 5 §§. Bestämmelsen i 44 § tredje stycket JkL om att förvaltningskostnad inte får tas upp som tillgång, återfinns i 7 § tredje stycket. I och med att bestämmelserna om värdering av tillgångar i FbL avser att nå en reglering som ligger så nära BAL som möjligt, innebär förslaget att bestämmelserna i större utsträckning än för närvarande anpassas till de särskilda förhållanden som råder för bankerna.

Förslaget skapar därmed i stort jämbördiga villkor mellan de olika

bankinstituten; något som kan förväntas underlätta bankinspektionens tillsynsarbete.

4 §

Paragrafen innehåller de för föreningsbankerna speciella värderingsreglerna för omsättningstillgångar. Som framgår av 1 § andra stycket och av inledningen till denna paragraf bygger paragrafen på bestämmelsen i 14 § BFL, som anger att omsättningstillgång skall värderas enligt lägsta värdets princip, d.v.s. en omsättningstillgång får inte tas upp över vare sig anskaffningsvärdet eller verkliga värdet. Denna bestämmelse i BFL är således tillämplig på föreningsbanker. 14 § BFL innehåller andra värderingsregler beträffande omsättningstillgångar som även de blir tillämpliga på föreningsbanker. I paragrafen anges t.ex. vad som avses med verkliga värdet av en omsättningstillgång.

Omsättningstillgångar, d.v.s. tillgångar som inte är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas i rörelsen, utgör för föreningsbankernas del den helt dominerande tillgångsposten. Beträffande värderingen av dessa tillgångar upptas i paragrafen två undantag från huvudregeln om lägsta värdets princip. Det första undantaget, intaget i *punkten 1,* innebär att en omsättningstillgång får tas upp över anskaffningsvärdet om en upplysning om detta meddelas i årsredovisningen, d.v.s. i en not i balansräkningen. Verkliga värdet utgör dock den övre gränsen.

I 14 § fjärde stycket BFL finns ett motsvarande undantag från lägsta värdets princip. En omsättningstillgång får enligt denna bestämmelse tas upp över anskaffningsvärdet, om särskilda omständigheter föreligger och det kan anses tillåtet enligt god redovisningssed. Medgivandet att omsättningstillgång får tas upp över anskaffningvärdet innebär inte, att den i någon situation får värderas över sitt verkliga värde. Bestämmelsen kan enligt förarbetena komma till användning t.ex. när en färdigställd större leverans av något särskilt skäl inte enligt planerna kan fullgöras före räkenskapsårets slut eller vid värderingen av påbörjade men ännu inte färdigställda större objekt. Vid värderingen av dessa tillgångar bör ett företag kunna ta upp en efter försiktig bedömning beräknad andel av påräknelig vinst. Mycket stor restriktivitet måste iakttas då det gäller här ifrågavarande avsteg från lägsta värdets princip. Enligt 20 § första stycket p 1 BFL krävs särskild upplysning i årsbokslut och årsredovisning när denna undantagsregel har utnyttjats.

Bestämmelsen i ifrågavarande punkt är betydligt mer liberal än bestämmelsen i 14 § fjärde stycket BFL. Det krävs således inte att några särskilda omständigheter föreligger, utan det krävs endast en upplysning för att föreningsbanken skall få ta upp tillgången över anskaffningsvärdet. Denna avvikelse från BFL:s bestämmelse är motiverad av den omständigheten att omsättningstillgångarna hos en föreningsbank skiljer sig till sin natur väsentligt från andra företags tillgångar. Huvuddelen av ett vanligt företags omsättningstillgångar utgörs normalt av varulager, halvfabrikat och råvaror. Beträffande dessa tillgångar måste anskaffningsvärdet representera ett toppvärde på ett helt annat sätt än det måste göra beträffande föreningsbankernas portföljer av värdehandlingar.

Exempel på fall där avsteg kan göras från lägsta värdets princip är redovisningen av olika valutor. Med stöd av denna punkt kan sålunda

föreningsbanks innehav av utländska valutor tas upp till den officiella kursen på balansdagen. Tillgångar i utländsk valuta kan därvid komma att tas upp över anskaffningsvärdet. Ett annat fall där ett dylikt avsteg bör kunna göras är vid värdering av sådana aktier eller obligationer som utgör omsättningstillgångar. Dessa bör tas upp till det värde som framgår av börskursen på balansdagen.

I *punkten* 2 ges särskilda regler om värdering av obligationer. Dessa regler överensstämmer helt med de som är intagna i 44 § första stycket JkL. Syftet med reglerna är att föreningsbankerna skall ha möjlighet att successivt anpassa obligationernas bokvärden till en långsiktig marknadsutveckling. Tillfälliga kursväxlingar skall inte behöva återspeglas i bokföringen. Den bakomliggande tanken är att föreningsbankernas obligationsinnehav, som normalt omfattar ett stort antal olika lån, ingår bland placeringarna under så lång tid att tillfälliga fluktuationer på marknaden blir utan större betydelse. Regeln har inneburit att en obligationsportfölj kan bokföras till ett högre värde än marknadsvärdet. Enligt en år 1974 vidtagen ändring av bestämmelsen fick det högsta bokföringsvärdet grundas på medelräntan under de senaste tio åren på obligationer som utfärdats av staten, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank och med en återstående löptid på minst tio år. Med utgångspunkt från ett avkastningskrav lika med medelräntan beräknades ett teoretiskt obligationsvärde, benämnt medeltalsvärde, vilket värde lades till grund för bokföringen. Bankinspektionen fastställde medelräntan.

Den 1 januari 1982 ändrades beräkningen av medelräntan så att avkastningskravet numera utgörs av den genomsnittliga emissionsräntan i stället för den s.k. effektiva räntan. I underlaget för ränteberäkningen ingår obligationer utgivna av stadshypotekskassan, BOFAB och Spintab men däremot inte längre obligationer utgivna av staten och hypoteksbanken (prop. 1981/82:23). Anledningen till denna ändring var bl.a. att beräkningen av medelräntan för obligationer med en återstående löptid på minst tio år hade givit ett inte avsett resultat, eftersom de flesta obligationslån, som hade emitterats på senare tid, var försedda med en femårig räntejusteringsklausul. Den nya regeln är inte så komplicerad och arbetskrävande som den tidigare.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om värdering av föreningsbanks anläggningstillgångar och om möjligheterna att skriva upp sådana tillgångar.

Som framgår av *första stycket* bygger den föreslagna allmänna värderingsregeln för föreningsbanks anläggningstillgångar på 15 § BFL, som föreskriver att en anläggningstillgång får tas upp till högst anskaffningsvärdet. Vidare följer av denna paragraf att i anskaffningsvärdet får inräknas sådana utgifter för värdehöjande förbättringar av tillgången som nedlagts under räkenskapsåret eller balanserats från tidigare räkenskapsår. Med vissa undantag får en anläggningstillgång inte heller tas upp till högre värde än det, vartill den är uppförd i närmast föregående balansräkning. Också bestämmelserna i 15 § andra stycket BFL om avskrivning på anläggningstillgång och i paragrafens tredje stycke om nedskrivning av värdet på anläggningstillgång är tillämpliga.

BFL:s värderingsregler kompletteras i detta första stycke med en bestämmelse som anger att om tillgångens verkliga värde på balansdagen är lägre än anskaffningsvärdet, får tillgången inte tas upp över detta verkliga värde. Anläggningstillgångarna i en föreningsbank bör således – liksom omsättningstillgångarna – värderas enligt lägsta värdets princip. Det verkliga värdet för tillgångar som stadigvarande används i rörelsen – fastigheter, datorutrustning och övriga inventarier – får därvid beräknas enligt en vedertagen bruksvärdesprincip. I praktiken innebär detta att ett normalt avskrivningsförfarande enligt BFL tillämpas.

15 § fjärde stycket BFL innehåller bestämmelser om uppskrivning av anläggningstillgångars värde. Anläggningstillgång, som äger ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp vartill den är uppförd i närmast föregående balansräkning, får tas upp till högst detta värde, om det belopp varmed uppskrivning sker används till erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar och särskilda skäl föreligger för en sådan utjämning. Fast egendom, som åsatts taxeringsvärde, får emellertid inte skrivas upp över taxeringsvärdet. I *andra stycket* kompletteras BFL:s uppskrivningsregel med bestämmelsen att det krävs bankinspektionens medgivande för att en föreningsbank skall få skriva upp en anläggningstillgång. Detta gäller redan nu enligt 44 § andra stycket JkL.

Huvudprincipen skall alltjämt vara att en anläggningstillgång inte får tas upp över värdet i närmast föregående fastställda balansräkning. Detta framgår numera av 15 § första stycket tredje meningen BFL. De föreslagna bestämmelserna innebär emellertid att föreningsbank ges möjlighet att i princip skriva upp samtliga de anläggningstillgångar som har ett högre bestående värde för något av de ändamål som anges i det tredje stycket. Alltjämt bör dock som ett generellt tak för uppskrivningen gälla att tillgången får tas upp till högst det nya bestående värdet. I likhet med gällande rätt får emellertid fast egendom inte skrivas upp över gällande taxeringsvärde. Med hänsyn till sitt syfte bör sistnämnda regel tillämpas så att en föreningsbank med flera fastigheter inte får skriva upp fastigheternas sammanlagda redovisade värde utöver motsvarande sammanlagda taxeringsvärde.

För att en anläggningstillgång skall få skrivas upp krävs enligt förslaget och i överensstämmelse med gällande rätt bankinspektionens medgivande. Möjligheten till en uppskrivning är också enligt förslaget beroende av vad det belopp varmed uppskrivning sker skall användas till för ändamål. Enligt tredje stycket får uppskrivningsbeloppet användas till en nedskrivning av värdet på andra tillgångar, avsättning till reservfond eller avsättning till uppskrivningsfond. I inspektionens medgivande bör därför även ligga en prövning huruvida det av föreningsbanken angivna ändamålet för användning av uppskrivningsbeloppet är tillåtet och lämpligt.

I *tredje stycket* anges till vilka ändamål, utöver det i 15 § fjärde stycket BFL angivna ändamålet, uppskrivningsbeloppet får användas.

Punkt 1

Enligt denna punkt får uppskrivningsbeloppet användas till nedskrivning av värdet på omsättningstillgångar. Genom hänvisningen till 15 § fjärde stycket BFL gäller att nedskrivning av värdet på anläggningstillgångar normalt får

ske. Uppskrivningsbeloppet får endast användas för en erforderlig nedskrivning av värdet på andra tillgångar, d.v.s. endast i samband med en varaktig väsentlig värdeminskning beträffande tillgången i fråga. Möjligheten uppskrivning-nedskrivning begränsas endast till sådana fall då sådan utjämning är påkallad av särskilda omständigheter. Genom kravet på särskilda skäl markeras att utjämning endast bör förekomma undantagsvis. Särskilda skäl kan anses föreligga vid oförutsedda kraftiga förändringar i fråga om olika tillgångars användning och värde. För att nedskrivningsrätten inte skall missbrukas, måste situationen vara den att nedskrivningen under alla omständigheter måste företas, men att nedskrivningen inte får göras större än vad som är motiverat.

Enligt denna punkt bör således en föreningsbank på samma sätt som gäller för bankaktiebolag ha möjlighet att skriva upp värdet på en anläggningstillgång och använda uppskrivningsbeloppet till att skriva ner värdet på såväl anläggnings- som omsättningstillgångar. Bestämmelsen i BL tillkom på förslag av 1949 års banklagssakkunniga. De framhöll att befogenheten att skriva upp anläggningstillgångar har sitt berättigande främst genom att den möjliggör avskrivning på värdet av andra tillgångar såväl anläggnings- som omsättningstillgångar. I proposition 1955:3 fann departementschefen att det därvid inte hade uttalats att också den avskrivning som korresponderade med uppskrivningen, skulle – i likhet med vad ABL kräver – avse anläggningstillgång. Enligt departementschefen torde det vara motiverat, att banklagstiftningen lämnar något större frihet i detta avseende än den allmänna aktiebolagslagstiftningen, men att avskrivningens hänförande till annan anläggningstillgång dock bör betraktas som det normala.

Punkt 2

Av skäl som redovisats i inledningen till detta kapitel föreslår utredningen att uppskrivningsbeloppet också skall få användas för avsättning till reservfonden. Det finns här anledning att erinra om den restriktivitet som skall prägla tillämpningen av bestämmelsen. I andra stycket anges att uppskrivning av anläggningstillgång får ske endast med bankinspektionens medgivande. Tidigare har nämnts att den föreningsbank som ansöker om sådant medgivande också skall ange för vilket ändamål uppskrivning skall ske och att det i bankinspektionens medgivande ligger som en förutsättning att uppskrivningsbeloppet verkligen används för det uppgivna ändamålet. Uppkommer behov av ändrade dispositioner av uppskrivningsbeloppet bör därför detta uppges för bankinspektionen, som får ta ställning till om medgivandet alltjämt skall gälla oförändrat. Avsättning till reservfond bör inte få ske regelmässigt utan bara i de fall som föreningsbanken kan åberopa tungt vägande skäl för åtgärden.

Punkt 3

Med ABL som förebild har utredningen föreslagit att bankaktiebolagen dessutom skall ges möjlighet att avsätta uppskrivningsbelopp till en särskild uppskrivningsfond. Om en uppskrivningsfond inrättas behöver inte uppskrivningsbeloppet utnyttjas genast för nedskrivning. I denna punkt föreslås därför att också föreningsbankerna skall ges möjlighet att avsätta uppskrivningsbeloppet till en uppskrivningsfond. Som framgår av 7 § andra stycket

utgör uppskrivningsfonden en del av föreningsbankens egna bundna kapital. Uppskrivningsfonden får inte sättas ned för att täcka förlust eller för att skapa utrymme för överskottsutdelning. Uppskrivningsfonden får endast sättas ned i de i *fjärde stycket* angivna fallen, nämligen för erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggnings- eller omsättningstillgångar samt för avsättning till reservfonden. Som framgått av kommentaren till punkt 2 är avsikten att avsättningar till reservfonden, genom nedsättning av uppskrivningsfonden, får ske endast i särskilda fall. Även om det i lagen inte uppställs något krav på att bankinspektionen måste ge tillstånd till en sådan disposition av uppskrivningsfonden, anser utredningen att föreningsbank bör uppge sin avsikt för bankinspektionen innan åtgärden vidtas om inte föreningsbanken redan vid uppskrivningstillfället anmält att det till uppskrivningsfonden avsatta beloppet planeras att senare avsättas till reservfonden.

6 § Bestämmelserna i 17 § andra och tredje styckena bokföringslagen (1976:125) gäller inte för föreningsbank.

Vid uppställning av resultaträkningen och balansräkningen samt vid specificering enligt 8 § skall andelar i andra företag än aktiebolag likställas med de aktier som föreningsbanken äger.

Paragrafen saknar motsvarighet i gällande lag (11 kap 6 § BAL).

Första stycket

Enligt 17 § andra och tredje styckena BFL får utgifter för teknisk hjälp, forsknings- och utvecklingsarbete, provdrift, marknadsundersökningar samt kapitalrabatt och direkta emissionsutgifter vid upptagande av långfristiga lån tas upp som tillgångar. Enligt gällande BL får dock dessa utgifter inte tas upp som tillgångar. Utredningen anser att denna ordning fortsättningsvis bör gälla också för föreningsbankerna. I paragrafen föreskrivs därför att de nämnda bestämmelserna i BFL inte gäller för dessa. Undantag har emellertid inte gjorts för bestämmelserna i 17 § första stycket BFL, vari sägs att förvärvad goodwill får tas upp som tillgång. Föreningsbankerna får därigenom möjlighet att ta upp goodwill som tillgång. Denna nyhet har berörts i inledningen till detta kapitel.

Andra stycket

Enligt 5 kap 4 § ges föreningsbankerna möjlighet att förvärva andelar också i andra associationer än aktiebolag, t.ex. andelar i ekonomiska föreningar och i handelsbolag. I denna paragraf föreskrivs att dessa andelar vid uppställning av resultat- och balansräkningarna samt vid specificering enligt 8 § skall likställas med aktier som föreningsbanken äger. Eftersom det bör vara betydligt vanligare att föreningsbankerna äger aktier än andelar av annat slag har bestämmelserna utformats på detta sätt.

7 § I balansräkningen skall aktier i dotterbolagen tas upp som en särskild post bland tillgångarna.

En föreningsbanks eget kapital skall delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall tas upp insatskapital, reservfond och uppskrivningsfond. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust skall

tas upp fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragsposter. Särskilda bestämmelser om beräkning av eget kapital för tillgodoseende av kravet på kapitaltäckning finns i 5 kap 7 §.

Utgifter för föreningsbankens bildande eller för föreningsbankens förvaltning får inte tas upp som tillgångar.

I paragrafen upptas erforderliga särbestämmelser om uppställningen av balansräkningen. Paragrafen saknar motsvarighet i gällande lag (jfr dock 41 § FL). Paragrafens tredje stycke motsvaras dock i viss mån av 44 § tredje stycket JkL. (11 kap. 7 § BAL)

I *första stycket* klargörs att aktier i dotterbolag skall redovisas separat från andra föreningsbanken tillhöriga aktier. Det är ett led i koncernredovisningen att så sker. Dessa aktier är att hänföra till anläggningstillgångar. Bestämmelser om specifikation av aktieinnehavet upptas i 8 § första stycket 1. På grund av bestämmelser i 6 § andra stycket gäller detta också föreningsbankens andelar i andra dotterföretag.

I *andra stycket* upptas bestämmelser om föreningsbankens eget kapital. I 41 § andra stycket FL finns bestämmelser som anger vad som är bundet och fritt eget kapital i en förening. I 43 § JkL hänvisas dock inte till denna paragraf och den torde därför inte gälla för föreningsbankerna. Föreningsbankens eget kapital delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Med bundet eget kapital förstås sådana delar av det egna kapitalet som inte kan tas i anspråk för överskottsutdelning. Härunder upptas insatskapital, reservfond och uppskrivningsfond. Med fritt eget kapital förstås vad som benämns vinst enligt balansräkningen, dvs. fria fonder, balanserad vinst samt räkenskapsårets vinst. Förlustposterna "balanserad förlust" och "förlust för räkenskapsåret" skall ingå under fritt eget kapital och tas upp som avdragsposter (negativa poster).

I termen insatskapital inbegrips medlemmars inbetalda insatser, dvs. också s.k. överskottsinsatser. Enligt 1 kap 2 § skall betalningen av insatserna alltid fullgöras med pengar. Av detta följer bl.a. att s.k. insatsreverser inte kan förekomma i föreningsbankerna. De särskilda reglerna i 45 § JkL om redovisningen av dessa behöver därför inte föras över till FbL.

I andra stycket erinras också avslutningsvis om att det i 5 kap 7 § finns särskilda bestämmelser om beräkningen av eget kapital för tillgodoseende av kapitaltäckningskravet.

I andra stycket används begreppet nettovinst. Detta begrepp är hämtat från ABL. Enligt svensk praxis förstås med nettovinst vad som utan ytterligare avdrag kan tillföras eget beskattat kapital och stå till förfogande för vinstutdelning, i förekommande fall efter avdrag för täckande av balanserad förlust och avsättningar till bundna fonder. Nettovinstbegreppet har betydelse genom att vissa lagregler utgår från nettovinsten, såsom reglerna om överskottsutdelning i 10 kap.

I *tredje stycket*, som överensstämmer med 44 § tredje stycket JkL, förbjuds aktivering av kostnader för föreningsbanks bildande. Grunden för att dessa utgifter omedelbart skall avföras såsom kostnader är att ifrågavarande åtgärder inte kan anses komma den ekonomiska verksamheten under kommande år till godo. I stycket förbjuds också aktivering av kostnader för

föreningsbankens löpande förvaltning. Detta motsvarar gällande lag.

I 41 § fjärde stycket FL finns intagna bestämmelser som reglerar specifikationsskyldigheten i fråga om bl.a. inbördes fordrings- och skuldförhållanden i en koncern. I dessa bestämmelser anges att om i fordrings- eller skuldpost enligt balansräkningen upptagits fordringar och skulder till dotterföretag, så skall beloppen anges särskilt. Detta innebär att upplysning inte bara skall lämnas om det sammanlagda beloppet av överskjutande fordran eller skuld utan också för varje särskilt slag av fordringar eller skulder skall anges vad som därav avser dotterföretag. Uppgiften kan lämnas inom linjen. Vidare upptas samma krav på särredovisning av fordringar hos eller skulder till moderförening. Bestämmelsen riktar sig naturligen till sådana dotterförtag som drivs i aktiebolagsform. Sådan redovisningsskyldighet föreligger inte enligt JkL. Mellanhavandena med moderföreningen utgör emellertid erfarenhetsmässigt ofta betydande belopp i dotterföretags balansräkningar och upplysningar om detta kan vara av stor vikt för en läsares förståelse av ett sådant företags finansieringsförhållanden. Ett bolag, som samtidigt är moder- och dotterbolag, skall var för sig visa sina mellanhavanden med dotterföretag och moderbolag.

Slutligen innehåller dessa bestämmelser samma regler om separat redovisning av panter och därmed jämförliga säkerheter samt ansvarsförbindelser som i första punkten stadgas i fråga om fordringar och skulder. Med pant avses givetvis alla sådana säkerheter som tas upp i balansräkningen under denna rubrik. Förutom handpanter avses sålunda bl.a. pantbrev. Uttrycket "med pant jämförliga säkerheter" har tillkommit främst med tanke på äganderättsförbehåll till tillgångar som köpts på avbetalning eller annars på kredit. Det får nämligen anses stå i överensstämmelse med god redovisningssed att ett bolag som inköpt och fått leverans av tillgångar med äganderättsförbehåll också tar upp dessa i sin balansräkning. Förekommer sådan försäljning mellan t.ex. moderförening och dotterföretag, bör naturligen särskild upplysning lämnas också om detta förhållande.

Utredningen anser att dessa bestämmelser, som ger uttryck för god redovisningssed, i princip även skall tillämpas inom bankkoncerner. Med hänsyn till de skilda förhållanden som gäller för bankerna uppstår särskilda svårigheter att i lagtext klargöra hur moderföreningens och dotterföretagens mellanhavanden närmare skall särredovisas. Det torde också vara redovisningsmässigt svårt att ta fram olika konton för särredovisning. Av denna anledning anser utredningen att en bestämmelse motsvarande den i 41 § fjärde stycket FL inte bör tas in i FbL. I stället anser utredningen att bankinspektionen med stöd av bestämmelsen i 1 § andra stycket, skall svara för föreskrifter om den närmare utformningen av denna för koncernförhållanden viktiga specifikationsskyldighet. Samma föreslås gälla för bankaktiebolagen.

8 § Utöver vad som följer av bokföringslagen (1976:125) skall i resultaträkningen och balansräkningen uppgifter och särskilda upplysningar lämnas i följande hänseenden:

1. Aktier i andra bolag skall tas upp med angivande för varje bolag av dess namn, antalet aktier samt dessas nominella värde och bokförda värde. För varje bolag skall vidare anges aktiernas röstvärde samt den utdelning som erhållits. Bankinspektionen får tillåta att aktier redovisas utan specifikation.

2. Ändringar i beloppen av det egna kapitalets poster jämfört med föregående balansräkning skall specificeras.
3. För fastigheter som är anläggningstillgångar skall anges de sammanlagda taxeringsvärdena fördelade på de tillgångar som tagits upp under särskilda poster i balansräkningen.
4. Om det har förekommit sådana förändringar i resultaträkningen eller balansräkningen beträffande posternas gruppering eller något annat som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren, skall redogörelse lämnas för förändringarna.

De uppgifter och särskilda upplysningar som avses i första stycket får tas in i noter, om tydliga hänvisningar görs vid de poster i redovisningshandlingarna till vilka de hänför sig.

Paragrafen, som motsvaras av 42 § FL, ger föreskrifter om skyldighet att lämna vissa tilläggsuppgifter och särskilda upplysningar i anslutning till resultaträkning och balansräkning. Bestämmelserna överensstämmer i stort med 42 § FL (11 kap 8 § BAL). Sannolikt gäller emellertid inte dessa bestämmelser för föreningsbankerna (se 43 § JkL).

Skälet till att begreppet noter till resultat- och balansräkningarna införts är i korthet följande. I lag och praxis krävs i många fall kompletterande upplysningar om posterna i resultat- och balansräkningarna, vilka upplysningar inte lämpligen kan eller bör insättas i själva redovisningshandlingarna, bl.a. eftersom dessa då kan förlora i överskådlighet. Placeringen av sådana upplysningar i förvaltningsberättelsen medför att kopplingen mellan en kommentar eller specifikation och den post vartill den hänför sig inte blir så tydlig som är önskvärt. Läsaren förbiser lätt kommentaren och det är lämpligt att själva resultat- och balansräkningarna blir så upplysande som möjligt.

Bestämmelserna är utformade så att noterna kan undvaras, om motsvarande uppgift eller upplysning i stället lämnas i resultat- eller balansräkning. Däremot kan noterna inte ersättas genom omnämnande i förvaltningsberättelsen.

Om en uppgift enligt paragrafen tas in i not, skall enligt andra stycket tydlig hänvisning göras vid den eller de poster i redovisningshandlingarna, vartill uppgiften hänför sig. Detta sker lämpligen genom att i postens text eller vid dess belopp anges notens nummer t.ex. "Not 1". Återfinns noten på samma sida, är en enkel fotnothänvisning uppenbarligen tillräcklig. Noterna blir sålunda en form av tillägg till resultat- och balansräkningarna. Dessa tillägg är naturligtvis oavskiljbara, d.v.s. noterna och hänvisningarna till dem får inte uteslutas i avskrifter eller vid tryckning av årsredovisningen.

Paragrafen anger uttömmande vilka uppgifter som får tas in i noter. Specifikation som krävs enligt 7 § och bestämmelserna i BFL om resultat- och balansräkning får alltså inte lämnas i not med åberopande av förevarande paragraf. Däremot står det varje föreningsbank fritt att utnyttja nottekniken för frivilliga kompletteringar och upplysningar utöver vad som krävs i lag.

Av *första styckets* fyra punkter avser de tre första kompletterande uppgifter till särskilda poster i balansräkningen. I många fall torde en sådan uppgift kunna lämnas direkt i balansräkningen. Om uppgiften tas in i not bör hänvisning ske vid ifrågavarande balanspost eller poster. Punkten 4 avser särskilda upplysningar som i regel kräver en kortare eller längre löpande text,

varför upplysningen normalt kommer att lämnas i not. Hänvisning till noten kan i vissa fall bli erforderlig både i resultat- och balansräkningarna.

Punkt 1. Under denna punkt upptas föreskrifter om specifikation av föreningsbankens innehav av aktier och sådana andelar som enligt 6 § skall likställas med aktier. I fråga om aktiernas (och andelarnas) värden skall för varje post i specifikationen anges såväl nominella värdet som bokförda värdet. Vidare skall för varje bolag anges aktiernas röstvärde samt den utdelning som erhållits. Bankinspektionen får meddela dispens från kravet på specifikation av aktier. Därav följer att inspektionen även bör kunna dispensera från kravet på specifikation av röstvärde och utdelning. Det kan t.ex. inte vara meningsfullt att föreningsbank specificerar varje aktiepost i den aktieportfölj som får förvärvas enligt 16 § fondkommissionslagen. Det bör räcka med en klumpredovisning av denna aktieportfölj och utdelningen eftersom sammansättningen växlar under året. Detsamma gäller sådana aktier som föreningsbanken förvärvat i samband med en emission i vilken banken medverkat (5 kap 5 §). En klumpredovisning av å ena sidan utdelningen från alla andra än organisationsaktierna och å andra sidan utdelning från föreningsbankens organisationsaktier borde även vara möjlig.

Punkt 2 föreskriver att förändringar i det egna kapitalet under räkenskapsåret skall specificeras. Det egna kapitalets poster kan ändras på flera olika sätt, bl.a. genom vinstdisposition eller förlusttäckning, genom nedsättning av insatsbelopp eller genom uppskrivning av anläggningstillgångar enligt 5 §. För varje post som ändras skall anges slaget av ändring samt beloppet i fråga.

Av bestämmelsens karaktär framgår, att specifikationskravet gäller även den post i huvudgruppen eget kapital som utgörs av nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Vad som upptas som sådan post i en balansräkning övergår ju omedelbart efter balansdagen till att utgöra balanserad vinst eller förlust. Den automatiska överföringen som skett i fråga om vinst eller förlust i den föregående balansräkningen behöver inte ingå i specifikationen. Består den enda ändringen i övrigt av det egna kapitalet däri, att en utdelning beslutats, kommer denna sålunda att redovisas som en förändring av beloppet balanserad vinst.

Punkt 3 föreskriver att uppgift om fastigheters sammanlagda taxeringsvärden skall lämnas. Värdena skall fördelas på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna. Kravet på redovisning av taxeringsvärden gäller endast fastigheter som är anläggningstillgångar.

Punkt 4 föreskriver upplysningsskyldighet i fråga om förändringar i resultat- och balansräkningarnas uppställning som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren. Om beträffande posters gruppering eller eljest förekommit förändring i resultat- eller balansräkning, som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren, skall sålunda enligt punkten redogörelse lämnas för förändringarna.

Det *andra stycket* har kommenterats ovan.

9 § Förvaltningsberättelsen skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed.

I förvaltningsberättelsen skall upplysningar lämnas om

1. sådana förhållanden som inte skall redovisas i resultat räkningen eller i balansräkningen men som är viktiga för bedömningen av föreningsbankens verksamhetsresultat och ställning,
2. händelser av väsentlig betydelse för föreningsbanken, som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut, samt
3. väsentliga förändringar i medlemsantalet och om summorna av insatsbelopp som skall återbetalas under löpande räkenskapsår enligt bestämmelserna i 4 kap 1 och 3 §§.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet av i föreningsbanken anställda personer under räkenskapsåret. Vidare skall anges det sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och andra personer i ledande ställning, dels till övriga anställda och delegater i föreningsbanken.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande föreningsbankens vinst eller förlust.

En central föreningsbank skall till förvaltningsberättelsen foga en kapitaltäckningsanalys. I denna skall lämnas uppgifter om föreningsbankens eller gruppens eget kapital, om vad som därmed enligt 5 kap 7 § får likställas och om kapitalkravet enligt bestämmelserna i nämnda lagrum.

Paragrafen, som behandlar förvaltningsberättelsens innehåll, motsvaras av 47 § JkL (11 kap 9 § BAL). Den överensstämmer i huvudsak med gällande rätt.

Första stycket innehåller den grundläggande föreskriften att förvaltningsberättelsen skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed.

Enligt *andra stycket* punkterna 1 och 2 skall upplysning lämnas om sådana för bedömningen av föreningsbankens resultat och ställning viktiga förhållanden som inte skall redovisas i resultat- eller balansräkning, och om händelser av väsentlig betydelse för föreningsbanken och som har inträffat under räkenskapsåret eller därefter. Detta överensstämmer med gällande lag utom på den viktiga punkten att den s.k. förfångsklausulen har slopats. De skäl som anförts för klausulens slopande för de allmänna aktiebolagen, d.v.s. att skapa förutsättningar för en öppen redovisning av alla sådana förhållanden som underlättar bedömningen av bolagets resultat och ställning, gäller även för föreningsbankerna. Utredningen vill emellertid peka på lagrådets tveksamhet att från lagtexten utmönstra förfångsklausulerna (prop. 1975:103 sid 767 f). Enligt lagrådets uppfattning skulle en öppen redovisning i vissa fall varken vara i myndigheternas, de anställdas, borgenärernas eller aktieägarnas intresse. I viss parallellitet med brottsbalkens bestämmelser om nöd måste den underförstådda regeln anses gälla att styrelsen skall kunna underlåta redovisning, om en sådan skulle vara uppenbart oförsvarlig med hänsyn till bolagets intressen. Departementschefen instämde i vad lagrådet anfört.

Enligt punkten 3 skall i förvaltningsberättelsen också lämnas uppgift om väsentliga förändringar i medlemsantalet och om summorna av insatsbelopp som skall återbetalas under löpande räkenskapsår enligt bestämmelserna i 4 kap. 1 och 3 §§. Bestämmelsen gäller för närvarande för vanliga ekonomiska föreningar (43 § andra stycket FL) men inte för föreningsbankerna. Något sakligt skäl för denna avvikelse har inte befunnits föreligga och inte heller har någon motivering kunna påträffas. Enligt utredningens mening föreligger det starka skäl för att i FbL införa denna bestämmelse. För dem som har intresse av en föreningsbanks ställning, bör denna uppgift vara

särskilt betydelsefull. Antalet medlemmar bör utgöra ett av de viktigare kriterierna vid bedömningen av den förväntade utvecklingen, eftersom medlemmarna i en föreningsbank i mycket hög grad utgör föreningsbankens kundkrets. Att föreningsbankerna är skyldiga att hålla en medlemsförteckning tillgänglig för medlemmarna framgår av 3 kap 6 §. I denna förteckning skall emellertid inte, till skillnad från en medlemsförteckning i en vanlig ekonomisk förening, lämnas uppgift om medlemmarnas insatsbelopp. I anslutning till den nämnda paragrafen har redogjorts för skälen till detta. Av medlemsförteckningen i en vanlig ekonomisk förening skall dessutom framgå summorna av de insatsbelopp som efter utgången av det närmast föregående räkenskapsåret skall återbetalas till medlemmarna enligt bestämmelserna om återbetalning av insatskapital i FL. Det kan vara fråga om dels återbetalning av avgångna medlemmars insatser och dels återbetalning av överskottsinsatser. Inte heller denna uppgift behöver upptas i medlemsförteckningen i en föreningsbank. Stora förestående återbetalningar av insatsbelopp kan emellertid påverka föreningsbankens soliditet negativt. Det bör därför vara viktigt att uppgift om summan av förestående återbetalning av insatsbelopp i stället redovisas i förvaltningsberättelsen. I ett avseende skiljer sig den föreslagna formuleringen från FL:s motsvarande bestämmelse. I 43 § FL sägs att uppgiften skall avse återbetalning under nästa räkenskapsår. Mot bakgrund av bestämmelserna i 4 kap om återbetalning av insatsbelopp torde det därmed avses utbetalningar under räkenskapsåret efter det år som förvaltningsberättelsen avser. Denna uppfattning vinner också stöd i den tidigare formuleringen av bestämmelsen. För att undvika tveksamhet i detta avseende föreslår utredningen att uppgiften skall avse återbetalningar under löpande räkenskapsår, dvs. det räkenskapsår som löper när förvaltningsberättelsen upprättas.

Enligt *tredje stycket* skall liksom enligt gällande lag i förvaltningsberättelsen anges medeltalet av i föreningsbanken anställda personer under räkenskapsåret. Vidare skall anges det sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och andra personer i ledande ställning och dels till övriga anställda i föreningsbanken. Eftersom delegatsbegreppet föreslås infört i FbL, föreskrivs att ersättningar till dessa också skall anges i förvaltningsberättelsen. Beträffande innebörden av begreppet "personer i ledande ställning" får det ankomma på bankinspektionen att närmare bestämma denna krets, så att likformighet nås mellan de olika bankinstituten. Av formuleringen följer att det här avses både anställda och delegater i ledande ställning. I denna krets ingår i en central föreningsbank alltid verkställande direktören och dennes ställföreträdare.

Av det i lagtexten använda uttrycket "räkenskapsårets löner och ersättningar" framgår att det är årets kostnadssumma, inte utbetalningssumma av löner etc, som skall anges. Till "ersättningar" som åsyftas i stycket hör arvoden, provisioner, semesterersättningar och andra belopp som utgår direkt till vederbörande, däremot inte pensions- och socialförsäkringspremier o.d.

I JkL anges att förvaltningsberättelsen skall innehålla uppgift om medeltalet anställda vid varje arbetsställe med mer än 20 anställda. Enligt motiven har denna bestämmelse en arbetsmarknadspolitisk bakgrund. Med hänsyn till att föreningsbankernas arbetsställen som regel är belägna inom

orter med ett differentierat näringsliv, synes en motsvarande bestämmelse för föreningsbankernas del obehövlig. Någon sådan regel tas inte heller upp i BAL.

I ABL krävs att tantiem till styrelsen skall särredovisas. Med tantiem avses en volymbestämd ersättning, t.ex. en viss procent av omsättningen, inlåningen e.d. Motsvarande regler föreslås ingå i BAL. Tantiem förekommer inte i föreningsbankerna. Systemet med tantiem strider också mot den för föreningsbanksrörelsen fundamentala principen att verksamheten drivs främst i medlemmarnas intresse. Inom föreningslagstiftningen saknas också bestämmelser om tantiem. För föreningsbankerna har det alltså saknats regler om särredovisning av dessa ersättningsformer. Utredningen bedömer det som högst osannolikt att systemet skulle komma i tillämpning inom föreningsbanksrörelsen och avstår därför från att föreslå några bestämmelser om det i FbL.

I *fjärde stycket* föreskrivs i enlighet med gällande lag att förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande vinst eller förlust. Förslaget skall omfatta de belopp som i balansräkningen redovisas som balanserad vinst eller förlust och nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Det som redovisas som fria fonder behöver tas med bara om en minskning av en sådan fond föreslås.

I 43 § femte stycket FL finns en bestämmelse, att till förvaltningsberättelsen skall i större föreningar fogas en finansieringsanalys. Ändamålet med en sådan analys är att ge en översikt över ett företags finansierings- och investeringsförhållanden. Utredningen anser inte att en sådan analys är av lika stort värde i en föreningsbank som i en vanlig ekonomisk förening. I *femte stycket* föreslår utredningen i stället att central föreningsbank till förvaltningsberättelsen skall foga en kapitaltäckningsanalys. Om den centrala föreningsbanken har anslutna lokala föreningsbanker, skall analysen avse gruppen som helhet. I analysen skall anges kapitalkravet fördelat på de olika riskklasserna. Närmare föreskrifter om vad analysen skall innehålla och hur den skall ställas upp bör meddelas av bankinspektionen efter samråd med bankerna.

7.2.9.2 Koncernredovisning

10 § I en föreningsbank som är moderförening skall utöver årsredovisningen för föreningsbanken, för varje räkenskapsår avges koncernredovisning bestående av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för föreningsbanken.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket och 3 § skall tillämpas på koncernredovisningen.

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om koncernredovisningens omfattning och inriktning (11 kap 10 § BAL). De i 10 och 11 §§ upptagna bestämmelserna om koncernredovisning saknar motsvarighet i JkL. De är tillämpliga på såväl lokala som centrala föreningsbanker. Det torde emellertid vara mindre vanligt att en enskild lokal föreningsbank är moderförening i en koncern. Det kan förtjänas att anmärkas att dessa bestämmelser inte är tillämpliga i de fall som flera lokala eller centrala föreningsbanker tillsammans äger företag, om inte någon av dessa ägare

innehar en sådan andel i företaget att ägaren skall anses vara företagets moder enligt 1 kap 7 §.

I *första stycket* föreskrivs att föreningsbanken såsom moderförening skall avge en koncernredovisning som skall bestå av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för föreningsbanken.

Hänvisningen i *andra stycket* till 2 § andra stycket innebär att koncernredovisningen skall undertecknas av samtliga styrelseledamöter i föreningsbanken, samt att en till styrelseprotokollet antecknad avvikande mening skall fogas till redovisningen. Vidare innebär hänvisningen till 3 § att koncernredovisningen skall underställas revisorerna i föreningsbanken för granskning minst en månad före den ordinarie föreningsbanksstämman samt att koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen skall läggas fram på föreningsbanksstämman och offentliggöras. Genom hänvisningen erinras även om skyldigheten att sända koncernredovisningshandlingarna till bankinspektionen om inspektionen begär det.

Bevis om att både koncernresultaträkning och koncernbalansräkning fastställts skall utfärdas med uppgift också om det beslut föreningsbanksstämman träffat i fråga om föreningsbankens vinst eller förlust.

Att handlingarna skall tillhandahållas medlemmarna i föreningsbanken föreskrivs i 7 kap 8 § fjärde stycket.

11 § Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av föreningsbankens och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 § första stycket och 4-8 §§.

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinster under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses föreningsbankens andel av vinst som uppkommit genom att en tillgång överlåtits inom koncernen, i den mån inte tillgången därefter överlåtits till köpare utanför koncernen eller tillgången förbrukats eller dess värde satts ned hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Vid koncernredovisningen får de undantag från första eller andra stycket göras som förhållandena kräver om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl

1. är förenat med synnerliga svårigheter att i vissa hänseenden tillämpa bestämmelserna eller
2. av bankinspektionen lämnas medgivande till detta.

För sådana avvikelser skall en motiverad redogörelse lämnas i föreningsbankens förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för en föreningsbank som är moderförening skall vidare i tillämpliga delar lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 9 § andra och tredje styckena. Redogörelsen skall lämnas för vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid upprättandet av koncernredovisningen. Vidare skall uppges det belopp som skall föras över till det bundna kapitalet från det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna.

Paragrafen bestämmer koncernredovisningens innehåll och motsvaras av 11 kap 11 § BAL. I *första stycket* föreskrivs att resultaträkningen och balansräkningen för koncernen skall var för sig vara ett sammandrag av

koncernföretagens redovisningshandlingar. För upprättande av sammandraget är den goda redovisningsseden vägledande. Utöver FbL gäller som tidigare nämnts BFL:s bestämmelser och bankinspektionens anvisningar.

Beträffande möjligheten att ta upp värdet av förvärvad goodwill som tillgång i koncernredovisningen hänvisas till inledningen av 11 kap BAL (jfr 6 §).

Den i stycket intagna hänvisningen till 2 § innebär bl.a. att föregående års koncernresultaträkning och koncernbalansräkning skall återges i årets koncernredovisning på samma sätt som gäller i fråga om föreningsbankens egen årsredovisning.

Enligt *andra stycket* skall vid beräkning av koncernens årsresultat, vilket skall anges i koncernresultaträkningen, enligt första punkten i stycket som avdragspost tas upp ökning av internvinst sedan föregående balansdag resp. som tilläggspost upptas minskning av internvinst. Vidare skall avdrag göras för under året redovisad vinstutdelning mellan företag inom koncernen.

Vid uppställning av koncernbalansräkningen, som skall visa hur stort fritt eget kapital eller ansamlad förlust som finns, måste avdrag göras för interna vinster inom koncernen.

Med internvinst avses den på föreningsbanken belöpande andelen av vinst som uppkommit vid överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån inte överlåtelse av tillgången skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången. Internvinst kan alltså uppkomma genom överlåtelse från föreningsbanken till dotterföretag eller från dotterföretag till föreningsbanken eller till annat dotterföretag.

Bestämmelsen om internvinst avser överlåtelse av alla slags tillgångar. Uttrycket "föreningsbankens andel" av vinsten åsyftar att vid uträkningen av internvinst avdrag får göras för den vinst som belöper på utomståendes minoritetsandelar i dotterföretag.

Utredningens förslag saknar bestämmelser om formen och metoderna för hur koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall upprättas. Utredningen anser att det bör ankomma på bankinspektionen att utarbeta föreskrifter för uppställning av resultat- och balansräkningarna för koncernen. Det bör emellertid anmärkas att praxis numera anpassat sig till den s.k. förvärvsmetoden vid eliminering av moderbolagets redovisade värde av aktierna i dotterbolagen.

I *tredje stycket* finns bestämmelser om att föreningsbanken får avvika från redovisningsbestämmelserna i första och andra styckena. Avvikelser får ske, om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att tillämpa första och andra styckena (punkt 1) eller om bankinspektionen lämnar sitt medgivande till avvikelse (punkt 2).

Punkt 1. Skilda bokslutsdagar kan i regel inte anses ge anledning till att inte ta med ett dotterföretag i koncernredovisningen. Undantagsregeln tar i stället sikte på bl.a. de tillfällen då ett dotterföretag är utländskt och följer avvikande redovisningsregler. Det bör dock anmärkas att föreningsbank för närvarande saknar möjlighet att förvärva aktier eller andelar i utländska företag. Även valutakurser och kursdifferenser kan ha sådan inverkan på dotterföretagets redovisning att en koncernredovisning ger en vilseledande

bild av verkligheten. I fråga om dotterföretag som nyligen införlivats med koncernen kan vidare under ett övergångsskede skilda kontoplaner och konteringsprinciper ge obalans åt ett koncernsammandrag, varför undantagsbestämmelsen kan behöva åberopas. Samma kan förhållandet vara i fråga om ett nyligen övertaget företag med annat räkenskapsår än koncernen i övrigt. En sådan omständighet är dock inte en tillräcklig grund för att helt och hållet utesluta företaget från koncernredovisningen med hänsyn till att krav bör kunna ställas på att månadsbokslut eller annat periodiskt bokslut utarbetas.

Punkt 2. Bankinspektionen bör kunna lämna medgivande till undantag från redovisningsbestämmelserna i första och andra styckena. Sådana fall kan tänkas i fråga om bolag, vars aktier föreningsbanken övertagit för skyddande av fordran och i fråga om bolag, vars aktier föreningsbanken övertagit vid medverkan vid emission. Det kan också vara fråga om smärre dotterbolag med synnerligen obetydlig inverkan på koncernens ställning och resultat. Även i fråga om dessa bolag bör inspektionen i vissa fall kunna lämna medgivande till undantag.

Av stycket framgår att företagen avvikelse samt skälen för denna skall anges i föreningsbankens förvaltningsberättelse.

I *fjärde stycket* ges föreskrifter om vilka ytterligare uppgifter avseende koncernen som skall tas in i föreningsbankens förvaltningsberättelse. I denna skall sålunda enligt hänvisningen till 9 § tas med upplysningar om viktiga förhållanden och händelser av väsentlig betydelse för koncernen såsom kompletterande underlag för den fullständiga koncernbedömningen. Vidare skall på sätt som föreskrivs i 9 § antalet anställda inom koncernen redovisas samt löner och ersättningar till dessa.

För att göra det siffermaterial som presenteras i koncernredovisningshandlingarna mer lättförståeligt, föreskrivs vidare i förevarande stycke att uppgift skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som kommit till användning. Redogörelse skall alltså lämnas om bl.a. koncernbalansmetod, t.ex. parivärde- eller förvärvsmetod.

Genom den fullständiga koncernredovisningen kommer det direkt att framgå dels koncernens årsresultat (nettovinst eller förlust), och dels beloppet av fritt eget kapital eller av ansamlad förlust i koncernen. Dessa uppgifter ligger till grund för beräkningen av hur stor överskottsutdelning som får förekomma i föreningsbanken. Emellertid måste uppgift också lämnas om det belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen skall överföras till bundet eget kapital. Bestämmelse härom har tagits in i stycket. Genom att ange det belopp som skall föras över till det bundna kapitalet, klarläggs att en del av det fria egna kapitalet på balansdagen på grund av koncernföretagens årsredovisningar kan komma att bli disponerat i koncernföretag på sådant sätt att det inte står till förfogande för överskottsutdelning. I beloppet skall ingå avsättningar till bundna fonder (reservfond etc.). Framräknandet av beloppet sker vid sidan av koncernredovisningen och liksom i denna skall avdrag göras för de andelar i respektive dotterföretags belopp som faller på minoritetsdelägare.

7.2.9.3 Delårsrapport

12 § En central föreningsbank skall minst en gång under det räkenskapsår som omfattar mer än tio månader avge särskild redovisning (delårsrapport). Rapporten skall avse föreningsbankens verksamhet från räkenskapsårets början. En delårsrapport skall omfatta två tredjedelar av räkenskapsåret.

Delårsrapport avges av styrelsen eller, om styrelsen bestämmer det, av verkställande direktören. Rapporten skall hos föreningsbanken och anslutna lokala föreningsbanker hållas tillgänglig för envar och genast sändas till medlem i någon av dessa som begär det. Om skyldigheten att sända in delårsrapport till bankinspektionen finns det föreskrifter i 15 kap. 6 § 3.

I 12-14 §§ upptas bestämmelser om delårsrapport. De saknar motsvarighet i gällande lag men överensstämmer i stort med motsvarande bestämmelser i ABL och FL samt i BAL och SpLF.

12 § innehåller grundläggande bestämmelser om skyldigheten att avge delårsrapport (11 kap. 12 § BAL).

Första stycket

Samtliga centrala föreningsbanker blir enligt förslaget skyldiga att årligen avge minst en delårsrapport. Enligt 1 § första stycket skall som huvudregel räkenskapsåret utgöras av kalenderåret. När bokföringsskyldighet inträder eller upphör, kan dock räkenskapsåret vara längre eller kortare än kalenderåret. Behovet av delårsrapport är naturligtvis mindre – eller helt obefintligt – om verksamhetsåret omfattar kortare tid än normalt tolv månader. Någon nedre tidsgräns för räkenskapsår finns inte. Av praktiska skäl föreskrivs därför i stycket att delårsrapport endast behöver avges för räkenskapsår som omfattar mer än tio månader.

Den obligatoriska delårsrapporten skall omfatta en rapportperiod om två tredjedelar av räkenskapsåret och skall alltid avse verksamheten från räkenskapsårets början. Eftersom föreningsbanker enligt 1 § måste ha kalenderåret som räkenskapsår skall den obligatoriska delårsrapporten normalt omfatta tiden fram till den 1 september.

Det åligger i första hand styrelsen att svara för delårsrapporteringen. I *andra stycket* föreskrivs att styrelsen kan uppdra åt verkställande direktör att avge delårsrapport, vilket torde kunna bidra till att rapporten avges snabbt.

I andra stycket ges vidare föreskrifter om spridning och om offentliggörande av delårsrapport. Först och främst skall rapporten hållas tillgänglig för envar hos föreningsbanken och översändas till medlem som begär det. Om den centrala föreningsbanken har anslutna lokala föreningsbanker, skall delårsrapporten också hållas tillgänglig hos dessa. Avges flera delårsrapporter, gäller bestämmelserna samtliga rapporter.

För att tillgodose offentlighetsintresset föreskrivs också i 15 kap. 6 § 3. att delårsrapporten så snart det kan ske skall sändas till bankinspektionen om inspektionen begär det. En erinran om detta har tagits in i andra stycket. I FL föreskrivs endast att den obligatoriska delårsrapporten skall sändas in till länsstyrelsen och att detta skall ske senast två månader efter rapportperiodens utgång. Utredningen finner inte skäl att uppställa någon bestämd tidsgräns för föreningsbankerna, utan förutsätter att alla – även de icke

obligatoriska – delårsrapporter med största skyndsamhet sänds till bankinspektionen i de fall inspektionen framställt begäran. Den centrala föreningsbanken är också skyldig att genast sända delårsrapport till medlem i den egna föreningsbanken eller i någon av de anslutna lokala föreningsbankerna om medlemmen begär det.

13 § I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för utvecklingen av inlåningen, utlåningen och likviditeten sedan det föregående räkenskapsårets utgång. Vidare skall i belopp anges resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Bestämmelserna i 9 § andra stycket gäller i tillämpliga delar för delårsrapporten.

Om en central föreningsbank har anslutna lokala föreningsbanker, skall den centrala föreningsbanken i delårsrapport utöver uppgifter för den centrala föreningsbanken i tillämpliga delar lämna motsvarande uppgifter för gruppen. Är en central föreningsbank moderförening skall föreningsbanken i delårsrapport, utöver uppgifter för föreningsbanken, lämna samma uppgifter för koncernen.

Paragrafen anger vilka uppgifter som skall ingå i en delårsrapport (11 kap. 13 § BAL).

I *första stycket* föreskrivs till en början att i delårsrapport skall lämnas en översiktlig redogörelse för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för utvecklingen av inlåningen, utlåningen och likviditeten under rapportperioden.

Bestämmelserna i 9 § andra stycket första punkten om förvaltningsberättelsens innehåll gäller i tillämpliga delar för delårsrapport. Detta ger ramen för beskrivningen av hur verksamheten fortskridit. Obligatoriskt skall sålunda upplysning lämnas om alla för bedömningen av föreningsbankens resultat och ställning viktiga förhållanden samt händelser av väsentlig betydelse för föreningsbanken, även om de inträffat efter rapportperiodens slut. Dessutom skall delårsrapport innehålla uppgift om väsentliga förändringar i medlemsantalet. Utöver den beskrivna redogörelsen skall enligt första stycket också lämnas beloppsuppgift om resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden.

I *andra stycket* föreskrivs att en central föreningsbank med anslutna lokala föreningsbanker, utöver uppgifter för föreningsbanken, skall lämna uppgifter för gruppen i tillämpliga delar motsvarande vad som föreskrivs i första stycket. Samma uppgifter skall en central föreningsbank som är moderförening i en koncern lämna för koncernen.

14 § Om det inte möter särskilda hinder, skall i anslutning till uppgifterna enligt 13 § även lämnas motsvarande uppgifter för samma rapportperiod under det föregående räkenskapsåret.

Begrepp och termer i delårsrapport skall i möjlig mån överensstämma med dem som använts i den senast framlagda årsredovisningen.

I paragrafen, som överensstämmer med 11 kap. 14 § BAL, föreskrivs att en delårsrapport skall innehålla uppgifter för motsvarande period föregående år. Använda termer och begrepp bör enligt paragrafen överensstämma med dem som använts i senast framlagda årsredovisning. Genom dessa bestämmelser underlättas bedömningen av resultatutvecklingen och användningen av delårsrapporten som kontrollinstrument för prognoser grundade på

tidigare avgiven årsredovisning. Bestämmelserna torde inte ytterligare behöva kommenteras.

I detta sammanhang bör anmärkas att det får anses åligga revisorerna att i samband med sin förvaltningsrevision undersöka om delårsrapport avgivits i rätt tid och motsvarar lagens krav. Även om revisorerna inte granskar rapporten innan den avges, erhålles därigenom en viss ytterligare kontroll av att lagens bestämmelser om delårsrapport efterlevs.

7.2.10 10 kap. Utdelning av överskott och annan användning av föreningsbankens egendom

I en föreningsbank har medlemmarna inget personligt ansvar för föreningsbankens skulder. Detta innebär bl.a. att föreningsbankens borgenärer endast har föreningsbankens egna tillgångar att hålla sig till för att erhålla betalning eller annan fullgörelse. Liksom alla andra föreningar måste föreningsbankerna därför ha ett eget kapital som ytterst häftar för föreningsbankens förpliktelser. Det egna kapitalet indelas i bundet eget kapital och fritt eget kapital. Det bundna egna kapitalet har bl.a. den egenskapen att det normalt inte får utbetalas till medlemmarna medan däremot det fria egna kapitalet kan disponeras bl.a. för överskottsutdelning. Insatskapitalet och reservfonden utgör för närvarande en föreningsbanks bundna egna kapital. Enligt FbL får också uppskrivningsfonden räknas dit. Det fria egna kapitalet består av andra fonder än reservfond och uppskrivningsfond, samt av balanserad vinst och nettovinst för räkenskapsåret.

Karakteristiskt för det bundna egna kapitalet är att det i princip inte får betalas ut till en förenings medlemmar. Detta gäller dock inte utan undantag. Såvitt gäller reservfonden får denna aldrig sättas ned p.g.a. utbetalning till medlemmarna, utan bara användas i samband med förlusttäckning. För att aktiekapitalet i ett aktiebolag skall få användas för utbetalning till aktieägarna krävs bl.a. rättens tillstånd och nedsättning av aktiekapitalet får bara ske för i lagen vissa särskilt angivna ändamål. Däremot saknar en aktieägare möjligheten att av bolaget kräva att hans aktier löses in. Aktieägaren får i stället sälja sina aktier till annan. Insatskapitalet i en föreningsbank kan däremot minskas därigenom att medlemmarna avgår ur föreningsbanken. Avgångna medlemmar är i princip berättigade att återfå sina insatser, men utbetalning får ske endast om vissa särskilda förutsättningar föreligger (4 kap. 1 §). En medlem som deltar i föreningsbanken med s.k. överskottsinsats, dvs. med en högre insats än han är skyldig till, har i princip samma rätt att återfå överskottsinsatsen utan att avgå ur föreningsbanken (4 kap. 3 §). I ett aktiebolag får tillskjutna belopp inte återbetalas till aktieägarna utan samtliga fordringsägarnas uttryckliga medgivande. Återbetalning av insatsbelopp kan, som framgått, däremot ske utan att fordringsägarna behöver tillfrågas. FbL ger i stället fordringsägarna vissa möjligheter att ingripa i efterhand och tvinga de avgångna medlemmarna att till föreningsbanken återbetala vad som utbetalts i anledning av avgången.

FbL uppställer inga hinder mot att en föreningsbank beslutar att sätta ned insatsernas belopp. Några särskilda bestämmelser om detta finns emellertid inte i FbL. Ett beslut om nedsättning av insatsbeloppet fordrar att stadgarna ändras. En sådan ändring skall registreras och kungöras och därigenom får

borgenärerna kännedom om nedsättningen. Enligt 7 kap. 16 § andra stycket får inte heller ett sådant beslut verkställas förrän ett år efter registreringen.

En av de mer betydelsefulla skillnaderna mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar är det sätt varpå överskottet av verksamheten fördelas. I aktiebolag erhåller aktieägarna utdelning på det kapital som dessa tillskjutit till bolaget i form av aktiekapital. En motsvarighet till denna utdelning förekommer också i de ekonomiska föreningarna. En ekonomisk förening kan dela ut överskott till medlemmarna i form av utdelning på andelarna. Denna form av överskottsutdelning har emellertid varit av mindre betydelse för föreningarna på grund av beskattningsreglerna. Storleken på denna utdelning är också begränsad enligt lag till gällande diskonto jämte tre procentenheter. I regeringskansliet behandlas för närvarande ett förslag om förändring av beskattningsreglerna, vilket kan medföra att intresset för denna form av överskottsutdelning kan förväntas öka. Av större betydelse är den överskottsfördelning till medlemmarna som är baserad på den omfattning i vilken medlemmarna deltagit i föreningens verksamhet. Vanligen sker denna fördelning i form av återbäringar eller efterlikvider. Vad som här sagts gäller också för föreningsbankerna.

Vinstutdelning på insatskapital förekommer inom föreningsbanksrörelsen i en mycket begränsad omfattning, medan det däremot är vanligt förekommande att medlemmarna gottgörs återbäring beräknad med utgångspunkt i medlemmarnas inbetalda eller uppburna räntor. Denna senare form av överskottsutdelning har också skattemässiga fördelar. Enligt 29 § 2 mom. kommunalskattelagen får nämligen kooperativ förening vid inkomstbeskattningen göra avdrag från vinsten med ett belopp motsvarande vad som på detta sätt fördelats till medlemmarna. Att en föreningsbank alltid är att anse som en kooperativ förening framgår av 1 kap. 1 §. Inom föreningsbanksrörelsen är det dessutom vanligt att insatsskyldigheten i föreningsbank bl.a. fullgörs på det sättet att uppburna återbäringar påförs medlemmarnas insatskonton intill dess en medlems konto uppnått viss föreskriven storlek. Även frivilliga avsättningar till ett insatskonto kan göras därutöver. På detta sätt kan alltså en stor del av vinstutdelningen bindas i föreningsbanken och utnyttjas för förstärkning av den egna soliditeten.

En konsekvens av detta system är att det överskott på föreningsbankens rörelse som skall betalas ut till medlemmarna kan redovisas på två olika sätt i föreningsbankens balansräkning. Den ena möjligheten är att man redovisar överskottet som vinst i balansräkningen, en vinst som sedan kan delas ut. Denna metod kan användas vare sig utdelningen sker i form av utdelning på insatserna eller i form av återbäringar. Den andra metoden innebär att del av överskottet gottskrivs medlemmarna varefter beloppet redovisas som en föreningsbankens skuld till medlemmarna vid räkenskapsårets utgång. Tillämpas den metoden uppstår ingen vinst i balansräkningen eller reduceras vinsten i förhållande till det totala överskottet. Den sistnämnda metoden kan användas bara om utdelningen sker i form av återbäringar.

I en vanlig ekonomisk förening påverkas inte skyldigheten att göra avsättningar till reservfonden av den valda redovisningsmetoden. I en föreningsbank baseras emellertid inte skyldigheten att göra avsättningar till reservfonden också på utbetalda återbäringar och liknande. Detta innebär

att den valda redovisningsmetoden får stor betydelse vid bestämningen av avsättningsskyldighetens storlek. Som framgår av 29 § JkL är föreningsbankerna skyldiga att avsätta minst femtio procent av nettovinsten till reservfonden. Om den senare redovisningsmetoden väljs, minskar skyldigheten att göra avsättningar till reservfonden.

Jämfört med gällande rätt innehåller detta kapitel förslag till vissa sakliga förändringar av bestämmelserna om överskottsutdelning i en föreningsbank. I parallellitet med kooperationsutredningens förslag till ny föreningslag införs begreppet överskottsutdelning. Med detta begrepp avses både sådan utdelning som gottgörs medlemmarna beräknad på grundval av deras delaktighet i föreningsbankens verksamhet och utdelning på insatskapitalet. Vidare föreskrivs att utbetalning av överskott inte får överstiga vad som har redovisats som fritt eget kapital enligt den fastställda balansräkningen. Denna begränsning gäller oavsett vilken form av överskottsutdelning det är fråga om. Från det utdelningsbara beloppet skall dras redovisad förlust och obligatorisk avsättning till bundet eget kapital. Hänsyn skall härvid tas såväl till föreningsbankens som, om föreningsbanken är moderförening, till koncernens balansräkningar. Härutöver gäller liksom för närvarande att utdelning på insatskapitalet inte får överstiga en ränta som motsvarar gällande diskonto plus tre procentenheter.

En annan nyhet är att det i FbL införs en bestämmelse att beslut om överskottsutdelning skall fattas av föreningsbanksstämman och att stämman inte får fatta beslut om utdelning av större belopp än vad styrelsen föreslagit eller godkänt. Denna senare regel har hämtats från ABL och BAL. Den föreslagna ordningen överensstämmer med vad som i dag allmänt tillämpas inom föreningsbanksrörelsen. Bestämmelsen skall gälla oavsett i vilken form överskottsutdelningen sker.

Utredningsförslaget innehåller i detta kapitel slutligen en nyhet såvitt gäller skyldigheten att göra avsättningar till reservfonden. Som framgått föreskriver gällande regler i 29 § JkL att femtio procent av nettovinsten skall avsättas till denna fond. Däremot behöver inte avsättningsskyldighetens storlek bestämmas med hänsyn tagen till beslutad återbäring. Detta medför, eftersom återbäringarna är befriade från inkomstskatt, att föreningsbankerna föredrar att använda denna form för utdelning av överskottet. Avsättningsskyldigheten blir därför i regel liten. I och för sig finns det inget att invända mot detta förfarande eftersom föreningsbankerna gottgör medlemmarna sina återbäringar på det sättet att dessa påförs medlemmarnas insatskonton i den mån dessa inte uppgår till stadgeenligt maximum. Föreningsbankens insatskapital ökar därmed. En avgörande skillnad mellan posten insatskapital och reservfonden är emellertid att insatskapitalet kan minskas därigenom att medlemmarna avgår ur föreningsbanken eller begär att deras överskottsinsatser skall utbetalas. Från föreningsbankens sida är således insatskapitalet mer flyktigt än reservfonden, som bara får sättas ned för att täcka en förlust. Utredningen anser därför att föreningsbankerna bör tvingas att i större omfattning än för närvarande göra avsättningar till reservfonden, och i likhet med vad som gäller för andra ekonomiska föreningar låta avsättningsskyldigheten bero inte bara på nettovinstens storlek utan också på beslutad återbäring till medlemmarna. Av skäl som redovisas i anslutning till 4 § anser utredningen att föreningsbankerna bör

åläggas att till reservfonden avsätta tjugofem procent av nettovinsten, däri inräknat beslutade återbäringar eller liknande. Det saknas däremot enligt utredningens mening anledning att föreslå någon förändring av den gräns vid vilken fortsatta avsättningar till reservfonden får upphöra.

1 § Föreningsbankens medel får betalas ut till medlemmarna endast enligt bestämmelserna i denna lag om överskottsutdelning, återbetalning av insatsbelopp enligt 4 kap., utbetalning vid nedsättning av insatsernas belopp och utskiftning vid föreningsbankens likvidation.

Överskottsutdelning sker som gottgörelse i form av återbäringar eller liknande eller som utdelning på insatskapital.

Att stadgarna skall innehålla bestämmelse om användning av behållna tillgångar vid föreningsbankens likvidation följer av 2 kap. 5 §.

Paragrafen, som motsvaras av 18 § första stycket FL, innehåller allmänna bestämmelser om under vilka förutsättningar föreningsbankens medel får betalas ut till medlemmarna (12 kap. 1 § BAL). År 1980 ändrades 18 § FL, men denna ändring innebar inte att de bestämmelser som upptas i 1 § förändrades i sak.

Första stycket innehåller den viktiga regeln att föreningsbankens tillgångar, som i frånvaron av personligt ansvar för dess skulder är det enda insättarna och andra borgenärer har att hålla sig till, i viss utsträckning är undandragna medlemmarnas dispositionsrätt och så till vida bundna i föreningsbanken. Föreningsbanken får enligt stycket inte till medlemmarna föra över tillgångar i större omfattning eller i annan ordning än som anges i bestämmelserna om överskottsutdelning, återbetalning av insatsbelopp, nedsättning av insatsernas belopp och om likvidation.

Förbudet avser inte bara utbetalning i pengar utan också överföring av annan egendom. Förbudet avser bara utbetalning till medlemmarna i denna deras egenskap. Självfallet finns det inte något hinder för föreningsbanken att sluta vanliga avtal med medlemmarna – om köp, anställning etc. – varvid medlemmen är att betrakta som utomstående. Skulle någon försöka kringgå utbetalningsförbudet genom att en mer eller mindre benefik överföring till medlem maskeras som en vanlig affärstransaktion, kan emellertid bestämmelserna om olaga utbetalning i 5 § bli tillämpliga.

Utbetalningsförbudet riktar sig endast mot medlemmar. Det kan emellertid påpekas att en transaktion mellan föreningsbanken och tredje man, som strider mot verksamhetens föremål eller syfte, t.ex. en gåva eller en till formen onerös men i verkligheten benefik rättshandling i annat fall än som anges i 6 § är ogiltig enligt 6 kap. 14 och 15 §§. Den kan dock bli giltig, om alla medlemmar samtycker till den. Sådant samtycke har dock verkan endast inom ramen för medlemmarnas dispositionsrätt över föreningsbankens tillgångar, dvs. endast om transaktionen inte tar i anspråk andra medel än sådana som föreningsbanken kan utdela som vinst eller i form av gottgörelse på grund av rörelsens resultat.

Enligt *andra stycket* kan överskottsutdelning i en föreningsbank ske i två olika former. Dels kan fördelningen av överskottet bestämmas med utgångspunkt i den omfattning som medlemmarna deltagit i föreningsbankens verksamhet. En sådan gottgörelse benämns inom föreningsbanksrörelsen återbäring. Denna beräknas i praktiken på grundval av hur stora

räntebelopp en låntagare betalt och/eller hur stora räntebelopp en insättare uppburit från föreningsbanken. Att sådan återbäring i beskattningshänseende får avräknas från föreningsbankens vinst framgår av vad som sagts i inledningen till detta kapitel. Överskottsutdelning kan också beräknas som en årsränta på medlemmarnas insatskapital. Denna utdelningsform benämns ibland insatsränta. Utdelningen på insatskapitalet är enligt 2 § andra stycket begränsad till gällande diskonto plus tre procentenheter. En grundläggande tanke bakom de förändringar som föreslås i detta kapitel är att de båda olika utdelningsformerna bör likställas i den utsträckning som det är möjligt. En viktig kvarstående skillnad är emellertid att insatsräntan begränsas i likhet med vad som nu gäller.

Enligt 2 kap. 5 § skall föreningsbanks stadgar innehålla bestämmelse om användning av behållna tillgångar vid likvidation. En erinran om det har tagits upp i det *tredje stycket* av förevarande paragraf.

2 § Utdelning av överskott till medlemmarna får inte överstiga vad som i den fastställda balansräkningen och, i fråga om föreningsbank som är moderförening, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret redovisas som föreningsbankens eller koncernens nettovinst för året, balanserad vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för

1. den redovisade förlusten, och
2. det belopp som enligt lag eller stadgarna skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om föreningsbank som är moderförening, det belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall föras över till det bundna kapitalet.

Utdelning på insatskapital får fastställas till högst en ränta som motsvarar det av riksbanken fastställda diskontot med tillägg av tre procentenheter.

Utbetalning av överskott enligt 1 § andra stycket får inte ske med så stort belopp att utbetalningen med hänsyn till föreningsbankens eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god affärssed.

Paragrafen, som motsvaras av 18 § FL, innehåller bestämmelser om när utdelning av överskott får ske och om vissa begränsningar av utdelningsrätten. Paragrafen ändrades år 1980, varvid infördes bl.a. regler om vinstutdelning i koncernförhållanden och den allmänna försiktighetsprincipen i tredje stycket.

Paragrafen innehåller vissa nyheter. De nu gällande reglerna om när och i vilken omfattning vinstutdelning i en föreningsbank får äga rum, tar sikte endast på den utdelningsform som beräknas som en ränta på insatskapitalet. I enlighet med vad som sagts i inledningen till detta kapitel anser utredningen att de båda utdelningsformerna bör likställas i allt väsentligt. Det är mot den bakgrunden naturligt att paragrafen föreslås tillämpas på båda utdelningsformerna. Oavsett vilken metod som en föreningsbank tillämpar i sin redovisning får i detta hänseende utbetalda återbäringar inte frånräknas vinsten. En förutsättning för att en föreningsbank skall få fatta beslut om att medlemmarna skall gottgöras återbäringar är alltså enligt förslaget att dessa återbäringar jämte beslutad insatsränta inte överstiger föreningsbankens fria egna kapital. På grund därav är den i dag gällande bestämmelsen att återbäring inte får utgå i sådan omfattning att inte föreskriven avsättning till reservfonden kan ske, obehövlig och utredningen har inte tagit upp den i FbL. I övrigt innebär förslaget till denna paragraf inte några sakliga nyheter.

Av *första stycket* framgår att förutsättningen för att överskottsutdelning till medlemmarna skall få ske är att en i vederbörlig ordning fastställd balansräkning för det senaste räkenskapsåret utvisar fritt eget kapital som överstiger eventuell redovisad förlust. Innan överskottsutdelning till medlemmarna får ske skall dock från detta överskott av fritt eget kapital dras av vad som enligt lag eller stadgar skall avsättas till bundet eget kapital. Bestämmelser om obligatorisk avsättning till reservfond finns i 4 §. Ytterligare avsättningsskyldighet kan följa av stadgarna. Stadgarna kan också t.ex. föreskriva att visst belopp av årets vinst skall avsättas till annan fond, som därvid får anses vara bunden.

Enligt stycket gäller i huvudsak samma bestämmelser för utdelningen i föreningsbank som är moderförening i en koncern. Uppgift om koncernens nettovinst och fritt eget kapital i koncernen finns i koncernbalansräkningen. Vid beräkningen av det utdelningsbara beloppet skall avdrag göras för förlust enligt denna balansräkning. Därjämte skall avdrag göras för belopp, som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna, skall överföras till bundet eget kapital. Upplysning i sistnämnda hänseende skall enligt 9 kap. 11 § fjärde stycket lämnas i föreningsbankens förvaltningsberättelse.

Av bestämmelserna följer således att i en föreningsbank som är moderförening inte får delas ut mer än vad som är utdelningsbar vinst enligt föreningsbankens egen balansräkning och inte heller större belopp än vad som är utdelningsbar vinst enligt koncernbalansräkningen.

I *andra stycket* upptas en regel som begränsar föreningsbankernas möjligheter att besluta utdelning i förhållande till inbetalda insatser. Regeln, som överensstämmer med gällande rätt, ligger helt i linje med andra bestämmelser i FbL som syftar till att skilja föreningsbankerna från de rena kapitalassociationerna. Tanken är, som tidigare nämnts, att överskottet i en föreningsbank bör främst fördelas i förhållande till den omfattning som medlemmarna utnyttjat föreningsbankens tjänster. I viss utsträckning bör emellertid utdelning efter andra grunder vara tillåten. I stycket föreskrivs därför att utdelning, som beräknas på annat sätt än i förhållande till den omfattning i vilken medlemmarna deltagit i föreningsbankens verksamhet, får fastställas till högst gällande diskonto plus tre procentenheter för år på inbetalda insatser. Detta överensstämmer helt med gällande rätt.

I *tredje stycket* upptas den generella försiktighetsregeln i fråga om överskottsutdelning. Utdelning av överskott får inte ske med så stort belopp, att utdelningen med hänsyn till föreningsbankens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god affärssed. Liksom för alla associationer är konsolideringen viktig för föreningsbankerna. Hänsyn till konsolideringsbehovet kan tas på olika sätt. Det kan ske inom ramen för föreningsbankens avskrivningspolitik så att stora dolda reserver skapas. Självfallet kan konsolidering också ske genom avsättning till fria fonder. Normalt torde en ganska betydande reservering av vinstmedel vara påkallad om föreningsbanken skall kunna möta framtida försämringar i lönsamheten till följd av konjunkturnedgång, konkurrens, ökade kreditrisker eller andra förhållanden. Detta behov torde för föreningsbankerna vara särskilt påtagligt eftersom kapitaltäckningsreglerna i 5 kap. 7 § uppställer krav på ett eget kapital av viss storlek ställt i relation till föreningsbankens placeringar.

En ökning av verksamhetsvolymen ställer således krav på en ökning av det egna kapitalet. Styrelsens särskilda ansvar i fråga om föreningsbankens konsolidering och utveckling markeras genom bestämmelsen i 3 § att större överskottsutdelning än styrelsen föreslår eller godkänner inte får beslutas av stämman.

I lagen klargörs att föreningsbankens konsolideringsbehov måste beaktas vid bedömningen av vilken överskottsutdelning som skall få förekomma. I stycket anges att överskottsutdelning inte, med hänsyn till föreningsbankens eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt, får stå i strid mot god affärssed. Till omständigheter som också bör beaktas av föreningsbankens organ – och som täcks genom det i lagtexten använda uttrycket "ställning i övrigt" – hör förändringar i föreningsbankens ställning vilka inträffat efter räkenskapsårets slut. En av föreningsbanken lämnad större kredit kan exempelvis visa sig bli förlustbringande. Sådana omständigheter kan utvisa att redan i balansräkningen större avskrivningar bort ske. Men även eljest kan de utgöra ett särskilt skäl till återhållsamhet med utdelning.

3 § Föreningsbanksstämman fattar beslut om överskottsutdelning. Stämman får inte besluta om överskottsutdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

Paragrafen saknar direkt motsvarighet i gällande lag; jfr dock 57 § 1 mom andra stycket andra meningen FL (12 kap 3 § BAL).

I paragrafen anges som huvudregel att föreningsbanksstämman fattar beslut om överskottsutdelning. Av 7 kap. 5 § följer att det endast är den ordinarie stämman som kan fatta beslut om överskottsutdelning. Styrelsens förslag till överskottsutdelning finns i årsredovisningen. Enligt 9 kap. 9 § fjärde stycket skall den i årsredovisningen ingående förvaltningsberättelsen innehålla förslag till dispositioner beträffande årets vinst eller förlust. I motsats till gällande lag, men i överensstämmelse med ABL och BAL, upptar paragrafen den bestämmelsen att stämman inte får besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt. Denna ordning har emellertid sedan länge tillämpats inom föreningsbanksrörelsen och innebär således ingen praktisk förändring. Det är givetvis omsorgen om föreningsbankens konsolidering och långsiktiga utdelningspolitik som motiverar att den nuvarande ordningen slås fast i lag. Den föreslagna ordningen förhindrar att stämman fattar beslut om överskottsutdelning av sådan storlek att denna står i strid mot den lagfästa försiktighetsprincipen (2 §) eller föreningsbankens utdelningspolitik i övrigt. Beslutas om högre utdelning än som är tillåtet enligt denna lag eller stadgarna, kan den till vilken utbetalningen skett bli återbetalningsskyldig enligt 5 §. Den föreslagna bestämmelsen tar sikte på utdelning som sker såväl i form av återbäring som i form av insatsränta. Föreningsbanksstämman bör också vara förhindrad att besluta om annan form av utdelning än den som styrelsen har föreslagit. Inte heller bör stämman inom den av styrelsen föreslagna utdelningsramen kunna besluta om högre återbäring eller högre insatsränta. Normalt brukar styrelsens förslag till överskottsutdelning föras fram först efter samråd med bankinspektionen.

4 § Om reservfonden inte uppgår till ett belopp som motsvarar tio procent av föreningsbankens utlåning vid utgången av det senast föregående räkenskapsåret, skall till reservfonden avsättas minst tjugofem procent av den del av föreningsbankens nettovinst för året, däri inräknad beslutad gottgörelse i form av återbäring eller liknande, som inte går åt för att täcka en balanserad förlust.

Till reservfonden skall vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur föreningsbanken inte får tillbaka av sin insats,
2. enligt stadgarna skall avsättas till reservfonden,
3. enligt beslut av föreningsbanksstämman i övrigt skall föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsbanksstämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Paragrafen, som motsvaras av 29 § JkL, innehåller bestämmelser om skyldighet att göra avsättning av belopp till reservfonden och om reservfondens användning (12 kap. 4 § BAL).

Allmänt sett innebär reglerna om reservfonden att företag åläggs skyldighet att använda viss del av den beskattade vinsten till att bygga upp den egna soliditeten. Därigenom kan en del av vinsten inte användas för utdelning till delägarna. Reservfonden utgör en del av ett bolags eller en förenings egna bundna kapital. Reservfonden får sättas ned endast för visst i lagen särskilt angivet ändamål, nämligen för att täcka sådan förlust enligt fastställd balansräkning som inte kan täckas av fritt eget kapital. I aktiebolag får reservfonden också sättas ned för fondemission eftersom detta innebär att sparandet binds ytterligare i bolaget och därefter utgör en del av det egna aktiekapitalet. Reglerna om reservfonden betingas sålunda av omsorgen att förbättra företagens soliditet. För bankinstituten gäller dessutom att kapitaltäckningsbestämmelserna ställer krav på en viss soliditet beräknad med utgångspunkt i bankernas placeringar, varmed i detta sammanhang förstås tillgångar och ingångna garantiförpliktelser. I kapitaltäckningssammanhang utgör reservfonden en del av det egentliga egna kapitalet. Den faktiska storleken av det egna kapitalet utgör därvid utgångspunkten för bestämmandet av den totala kapitalbasen.

Reglerna om skyldighet att göra avsättningar till reservfonden är inte enhetliga för aktiebolag och vanliga ekonomiska föreningar. Enligt ABL skall avsättning årligen göras med minst tio procent av den del av den redovisade nettovinsten som inte går åt för att täcka en balanserad förlust och sådana avsättningar måste fortgå tills reservfonden uppgår till tjugo procent av aktiekapitalet. I en ekonomisk förening måste avsättning göras med fem procent av dels årets vinst och dels sådan gottgörelse som tillgodoförts medlemmarna i form av efterlikvider, återbäringar o.dyl. Avsättningarna måste göras intill dess reservfonden antingen motsvarar minst fyrtio procent av tillgångarna eller det totala skuldbeloppet enligt balansräkningen. En viss relation mellan insatskapitalet och reservfonden måste också upprätthållas.

I jämförelse med andra bolag och föreningar måste för närvarande bankinstituten göra avsättningar till reservfonden i en större omfattning än dessa. Detta gäller såväl det avsatta beloppets storlek som reservfondens storlek vid den tidpunkt när vidare avsättningar får upphöra. Enligt gällande

BL skall bankbolagen avsätta minst femton procent av årsvinsten tills reservfonden uppgår till ett belopp motsvarande minst 50 procent av aktiekapitalet. Enligt gällande SpL skall i princip hela årsvinsten i en sparbank alltid avsättas till reservfonden.

För föreningsbankerna har sedan länge gällt strängare krav på avsättningar till reservfonden än för andra föreningar. Enligt 1942 års jordbrukskasseförordning skulle centralkassas hela årsvinst avsättas till reservfonden och av jordbrukskassas årsvinst skulle minst 75 procent avsättas. Uppbyggnaden av reservfonden skulle pågå i en centralkassa tills fonden uppgick till ett belopp motsvarande minst tio procent av utlåningen och i en jordbrukskassa tills fonden uppgick till ett belopp motsvarande tjugo procent av utlåningen. Jämfört härmed liberaliserades avsättningsskyldigheten vid tillkomsten av nu gällande JkL. Denna lag föreskriver att alla föreningsbanker – både centrala och lokala föreningsbanker – måste avsätta minst 50 procent av årsvinsten till en reservfond tills denna uppgår till ett belopp motsvarande tio procent av föreningsbankens utlåning vid utgången av det senast förflutna räkenskapsåret. Samtidigt bör det emellertid påpekas att föreningsbankerna inte, i motsats till vad som gäller för de vanliga ekonomiska föreningarna, behöver göra avsättningar till reservfonden också med en andel av de återbäringar som tillgodoförts medlemmarna. Den av jordbrukskasseutredningen föreslagna uppmjukningen av avsättningskravet motiverades bl.a med att en ordning då hade kommit att tillämpas inom föreningsbanksrörelsen som innebar att de återbäringar som tillgodoförts medlemmarna gottskrevs medlemmarna i fråga som insats i föreningsbanken. Därigenom förstärktes föreningsbankens soliditet på i princip samma sätt som om avsättning till reservfonden hade gjorts. Eftersom föreningsbankerna i beskattningshänseende får göra avdrag för utbetalda återbäringar har detta system allmänt kommit i tillämpning. Avsättningar till resevfonden sker alltid vid disposition av nettovinsten efter skatt.

Ett sammandrag av samtliga föreningsbankers balansräkningar per den 31 december 1983 ger också vid handen att uppbyggnaden av reservfonderna har kommit att ske i en relativt blygsam omfattning. Det sammanlagda insatskapitalet redovisades per denna dag med 163 milj kr medan reservfonderna sammanlagt uppgick till 209 milj kr. Av den sammanlagda redovisade utlåningen utgjorde reservfonderna något drygt en procent.

Enligt kapitaltäckningsbestämmelsen i 34 § JkL består föreningsbankernas kapitalbas i första hand av det egentliga egna kapitalet. Detta består av posterna insatskapital, reservfond, dispositionsfond, garantifond och fastställd vinstbalans. Det egentliga egna kapitalet utgör utgångspunkten för beräkningen av den totala kapitalbasen eftersom övriga däri ingående poster i detta sammanhang får likställas med eget kapital med högst ett belopp som svarar mot det egentliga egna kapitalet. Sålunda får intill detta belopp med eget kapital likställas dels fyrtio procent av värderegleringskontona och dels utgivna förlagsbevis. Värderegleringskontona för utlåning och obligationer uppgick enligt den senaste balansräkningen för föreningsbankerna sammanlagt till ett belopp om 1 329 milj kr. Vid samma tidpunkt hade utgivits förlagsbevis till ett sammanlagt belopp om 76 milj kr.

Utredningen har beträffande avsättningskravet för bankaktiebolagen föreslagit att detta skall mjukas upp och förslaget innebär att avsättnings-

kraven för bankbolagen blir desamma som för vanliga aktiebolag. Till stöd för förslaget har utredningen anfört bl.a.

> Den faktiska storleken av det beskattade kapitalet utgör utgångspunkten för bestämmandet av den totala kapitalbasen. Inom ramen för denna volym eget kapital skall reservfondbestämmelserna garantera att en viss grad av soliditetsuppbyggnad kommer till stånd i former som förhindrar vinstutdelning. Detta mål tryggas genom att det beskattade kapitalet utgör kärnan i kapitalbasen. En sänkning av kravet på avsättning till reservfonden skulle mot denna bakgrund inte inverka på fördelningen mellan bundet kapital och fria fonder. En sådan ändring av bestämmelsen påverkar därmed inte bankernas soliditetsuppbyggnad och skattekostnader.

Det anförda äger tillämpning också på föreningsbankerna. Det ligger i hög grad i föreningsbankernas eget intresse att öka det egentliga egna kapitalet och därmed kunna bredda kapitalbasen med stöd av avsättningar till värderegleringskonton och utgivna förlagsbevis. För föreningsbankerna sammantagna skulle en ökning av posterna insatskapital eller reservfond medföra att en större del av värderegleringskontona fick medräknas vid beräkningen av kapitalbasen i kapitaltäckningssammanhang. Utredningen har emellertid inte ansett sig kunna föreslå en formlig uppmjukning av avsättningsreglerna i FbL. Det avgörande skälet för detta ställningstagande är följande. En aktieägare kan aldrig begära att bolaget skall lösa in hans aktier. Vill en aktieägare avveckla sitt engagemang i ett aktiebolag är han hänvisad till att försöka finna någon som är villig att köpa aktierna. För aktiebolaget är aktiekapitalet bundet på det sättet att det i princip endast får sättas ned för att täcka förluster som inte kan täckas på något annat sätt. Vissa undantag härifrån av mindre betydelse finns dock. Insatskapitalet i en föreningsbank kan däremot minska till följd av att medlemmar säger upp sig till utträde ur föreningsbanken. Insatskapitalet är alltså inte i förhållande till föreningsbanken bundet på samma sätt som aktiekapitalet i ett aktiebolag. Insatskapitalet får visserligen inte utnyttjas för vinstutdelning, men det kan utan föreningsbankens egen förskyllan komma att minska. Från risksynpunkt framstår därför reservfonden som mer stabil än insatskapitalet. Eftersom det från beskattningssynpunkt är mer förmånligt att tillföra medlemmarnas insatskonton gottgörelse i form av återbäringar kan det befaras att uppbyggnaden av reservfonden inte skulle komma att ske i den omfattning som är önskvärd. Enligt utredningens mening är det därför angeläget att förändra bestämmelsen om skyldighet att göra avsättning till reservfonden så att en tillfredsställande relation mellan insatskapitalet och reservfonden upprätthålls. Den modell som bör komma i fråga för detta är att i likhet med vad som gäller för vanliga ekonomiska föreningar låta avsättningsskyldigheten bestämmas inte bara på grundval av nettovinstens storlek utan också på grundval av beslutad överskottsutdelning i form av återbäringar till medlemmarna. Utredningen finner det därvid naturligt att minska den andel av nettovinsten som måste avsättas till reservfonden. Föreningsbankerna har med hänsyn till verksamhetens art ett särskilt konsolideringsbehov, varför den avsättningsskyldighet som gäller för vanliga ekonomiska föreningar, fem procent, inte kan anses tillräcklig. I BAL föreslås en sänkning av avsättningsskyldigheten från femton till tio procent av vinsten. Med hänsyn till att insatskapitalet i en föreningsbank inte är

bundet på samma sätt som aktiekapitalet i ett bankaktiebolag anser utredningen att inte heller denna avsättningsskyldighet är tillräcklig för föreningsbankerna. Utredningen har i stället utgått från den för samtliga föreningsbanker genomsnittliga storleken på avsättningar till reservfond för räkenskapsåret 1982. Om de för detta räkenskapsår utbetalade återbäringarna läggs samman med den beskattade nettovinsten motsvarade avsättningarna till reservfond drygt fyrtio procent av summan. Det förekommer givetvis individuella variationer i de olika föreningsbankerna. Med hänsyn till vad som här sagts anser utredningen att föreningsbank lämpligen bör åläggas att till reservfonden avsätta tjugofem procent av nettovinsten, däri inräknat beslutade återbäringar eller liknande ersättningar. Det saknas däremot enligt utredningens mening anledning att överväga en förändring av bestämmelsen om när vidare avsättningar till reservfonden får upphöra.

I *första stycket* föreskrivs sålunda att avsättning till reservfonden måste ske intill dess reservfonden uppgår till ett belopp som svarar mot tio procent av föreningsbankens utlåning vid utgången av det senast föregående räkenskapsåret. Avsättningar till reservfonden får ske även därefter men skyldigheten att göra avsättningar upphör när reservfonden nått denna storlek. Om reservfonden tagits i anspråk för förlusttäckning och satts ned under den nivån, inträder ånyo skyldighet att göra avsättningar intill dess den föreskrivna beloppsgränsen uppnås. Samma gäller om utlåningen ökar. En särskild bestämmelse om detta finns intagen i 29 § JkL, men den har av utredningen bedömts vara onödig och har därför inte tagits upp i FbL. Någon ändring i sak är emellertid inte avsedd.

Vidare föreskrivs i samma stycke att den årliga avsättningen skall motsvara minst tjugofem procent av den del av föreningsbankens nettovinst som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Som framgått är avsättningsskyldigheten mer omfattande än för vanliga ekonomiska föreningar. En nyhet är att föreningsbankerna måste göra avsättningar också i förhållande till återbäringar och liknande som tillgodoförts medlemmarna.

Till reservfonden skall därutöver avsättning göras i vissa i *andra stycket* särskilt angivna fall. Enligt punkten 1 skall till reservfonden avsättas sådant belopp som medlem vid avgång ur föreningsbanken inte får tillbaka av sin insats. En medlem som avgår ur föreningsbanken har i princip alltid rätt att återfå sin insats, oavsett av vilken anledning han lämnar föreningsbanken. Även utesluten medlem har denna rätt om inte någonting annat föreskrivs i stadgarna. Av 4 kap. 1 § framgår emellertid att föreningsbanken i vissa fall är förhindrad att tillmötesgå avgående medlems återbetalningskrav. Som närmare utvecklats i anslutning till nämnda paragraf får inte utbetalning av insatsmedel ske om detta kräver att reservfonden måste sättas ned eller om medlemmarnas lika rätt därmed träds för när.

Enligt punkten 2 är det möjligt att i stadgarna ta in bestämmelser om att avsättning till reservfonden skall ske. Eftersom bestämmelserna i första stycket är tvingande kan stadgarna bara föreskriva längre gående avsättningsskyldighet än vad som där anges. Det finns däremot ingen maximigräns för hur stor del av vinsten som skall avsättas eller hur länge uppbyggnaden av reservfonden skall pågå.

I punkten 3 anges slutligen att föreningsbanksstämman kan fatta beslut om att belopp skall föras över från det egna fria kapitalet till reservfonden. Detta

kan naturligen endast avse enskilda fall. Om stämman avser att framdeles öka avsättningarna till reservfonden måste stadgarna ändras i enlighet därmed. Att det för stadgeändringar krävs särskild röstmajoritet framgår av 7 kap 14 och 15 §§.

Reservfonden ingår i föreningsbankens bundna kapital. I *tredje stycket* finns regler om när reservfonden får tas i anspråk. Liksom enligt gällande rätt får reservfonden användas bara för att täcka sådan förlust som enligt fastställd balansräkning har uppstått på föreningsbankens verksamhet i dess helhet och som inte kan täckas med från föregående år balanserad vinst eller fria fonder. Det fria egna kapitalet måste således förbrukas innan reservfonden får tas i anspråk för förlusttäckning. Förlusten behöver emellertid inte täckas genom nedsättning av reservfonden utan kan balanseras. I allmänhet torde man föredra att upplösa de obeskattade reserverna för att undvika att reservfonden tas i anspråk för förlusttäckning. Reservfonden får emellertid inte användas för utbetalning till föreningsbankens medlemmar, givetvis med undantag för det fallet att föreningsbanken träder i likvidation. Av bestämmelserna i 1 kap 6 § följer att en lokal föreningsbank under vissa förutsättningar kan bli skyldig att utge tillskott till den centrala föreningsbank vartill den lokala föreningsbanken är ansluten. Av motiven till paragrafens andra stycke framgår att denna tillskottsskyldighet teoretiskt kan omfatta en lokal föreningsbanks hela egna kapital, således också reservfonden. Det sagda innebär att förluster i den centrala föreningsbanken kan medföra skyldighet för lokal föreningsbank att sätta ned sin reservfond för att täcka denna förlust. I anslutning till 1 kap 6 § har utredningen uttalat att det bör ankomma på bankinspektionen att i anvisningar närmare ange hur dessa tillskott skall bokföras. Oavsett hur dessa anvisningar utformas, torde det vara oundvikligt att i de lokala föreningsbankerna bokföra tillskotten på något annat sätt än att dessa belastar de lokala föreningsbankernas resultat. Sålunda bör ett rörelseöverskott i en lokal föreningsbank kunna utnyttjas för att täcka tillskottet. Om tillskottet emellertid leder till förlust också i lokal föreningsbank följer av bestämmelserna i detta tredje stycke att reservfonden får utnyttjas för att täcka förlusten. Enligt utredningens uppfattning är det således inte nödvändigt att komplettera bestämmelsen i det tredje stycket med en erinran om att en lokal föreningsbanks reservfond får sättas ned också för att täcka en förlust i den centrala föreningsbanken.

Det bör här påpekas att reservfonden i samband med en överlåtelse av del av rörelsen till annan föreningsbank får sättas ned enligt 12 kap. 8 §.

5 § Sker utbetalning till medlem eller någon annan i strid mot denna lag, skall mottagaren betala tillbaka vad han erhållit med ränta, beräknad enligt 5 § räntelagen (1975:635), från det att utbetalningen erhållits intill dess räntan skall betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag. Detta gäller dock inte om mottagaren hade skälig anledning att anta att utbetalningen utgjorde laglig överskottsutdelning.

För den brist som uppkommer vid återbetalningen ansvarar enligt 13 kap. 1-3 §§ de som medverkat till att besluta om eller verkställa utbetalningen eller till att upprätta eller fastställa en oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet.

I paragrafen, som i sak överensstämmer med 19 § FL, upptas bestämmelser om påföljden av att utbetalning av föreningsbankens medel sker i strid mot 1 § (12 kap 5 § BAL).

Utbetalning av föreningsbankens medel till medlemmarna får ske endast vid överskottsutdelning, återbetalning av insatsmedel, nedsättning av insatsernas belopp samt utskiftning vid likvidation. En lagstridig utbetalning kan innebära att vissa medlemmars rätt kränks, eller strida mot reglerna om skyddet för det bundna kapitalet.

I *första stycket* föreskrivs till en början att påföljden av en olaglig utbetalning är att mottagaren skall lämna tillbaka vad han uppburit. På återbäringsbeloppet skall liksom enligt gällande lag erläggas ränta enligt 5 § räntelagen (prop 1975:102 sid 147). Den tid under vilken ränteberäkning sker sträcker sig från den dag utdelningen uppburits intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av lagens 3 eller 4 §.

Återbäringsskyldighet enligt stycket gäller även om den olagliga utbetalningen visserligen inkräktat på föreningsbankens bundna kapital men inte förorsakat någon skada för borgenärerna och föreningsbanken således ändå kan fullgöra sina förpliktelser.

I andra meningen av stycket upptas bestämmelse om undantag från återbäringsskyldigheten. Återbetalningsskyldighet föreligger inte om mottagaren hade skälig anledning att anta att utbetalningen utgjorde laglig överskottsutdelning dvs. exempelvis återbäring eller insatsränta. Godtrosskyddet vidgas härigenom i jämförelse med gällande lag som föreskriver ovillkorlig återbäringsskyldighet för det fall att utdelningen skett utan att balansräkningen fastställts eller med större belopp än som enligt den fastställda balansräkningen är utdelningsbart vinstbelopp.

Godtrosregeln i första stycket omfattar alla de fall då belopp utbetalas som överskottsutdelning utan att lagens regler därom iakttagits. Som exempel härpå kan nämnas att utdelning har skett utan att stämman har fattat beslut om det, att föreningsbanksstämman beslutat om större utdelning än styrelsen föreslagit eller godkänt eller då stämmans beslut om utdelning av formella skäl är ogiltigt eller undanröjs efter klander.

Godtrosregeln gäller bara i fråga om överskottsutdelning enligt 1 § andra stycket. Om t.ex. återbetalning av insatsbelopp skett utan att de därom givna reglerna iakttagits, skall återbäring alltså ovillkorligen ske. Det har ansetts att det skulle alltför mycket äventyra borgenärsskyddet, om godtroende medlem fick behålla sådant belopp.

Reglerna om återbäringsskyldighet tar i första hand sikte på kontanta lagstridiga utbetalningar till medlemmar. Reglerna täcker emellertid även fall då egendom överförs i annan form till medlem.

I *andra stycket* upptas en med gällande lag i sak överensstämmande regel om ansvarighet för brist vid återbäring. De som medverkat till beslutet om utbetalningen eller verkställt detta eller medverkat till upprättande eller fastställande av den oriktiga balansräkning som legat till grund för beslutet, blir enligt stycket ansvariga enligt bestämmelserna i 13 kap. 1-3 §§ om skadeståndsskyldighet. Hänvisningen till dessa lagrum betyder att styrelseledamot, delegat, revisor och medlem under de i paragraferna angivna förutsättningarna blir ansvariga för brist vid återbäringen. I objektivt hänseende krävs endast att brist uppkommit vid återbäringen, medan det på den subjektiva sidan skall föreligga uppsåt eller oaktsamhet (enligt 13 kap 3 § grov oaktsamhet) i förhållande till olagligheten av den åtgärd som grundar återbetalningsskyldigheten. Ersättningsskyldigheten för flera blir solidarisk.

Jämkning kan ske enligt 13 kap. 4 §. Däremot blir reglerna i 5 och 6 §§ nämnda kapitel om talan mot de ansvariga inte tillämpliga. Beviljad ansvarsfrihet påverkar alltså inte ansvarigheten för brist vid återbäringen, och talan om denna ansvarighet – liksom om återbäringen – kan väckas inom den allmänna preskriptionstiden.

6 § Föreningsbanksstämman får besluta om gåvor till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål, om det med hänsyn till ändamålens beskaffenhet, föreningsbankens ställning och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. Styrelsen får till sådana ändamål endast använda tillgångar som med hänsyn till föreningsbankens ställning är av ringa betydelse.

I denna paragraf, som motsvaras av 20 § första stycket andra meningen FL, upptas bestämmelser om föreningsbanksstämmans och styrelsens rätt att disponera över föreningsbankens medel för gåva till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål; jfr 6 kap. 14 § första stycket och 7 kap. 17 § (12 kap. 6 § BAL). Paragrafen ger ingen närmare vägledning för bedömningen av hur stora gåvor föreningsbanksstämman får besluta om. I stället förutsätts att det sker en bedömning i varje enskilt fall. Innan stämman fattar sådant beslut, bör föreningsbanken ha samrått med bankinspektionen om det inte är fråga om mycket blygsamma gåvor.

7.2.11 11 kap. Likvidation och upplösning

I likhet med gällande lag anges i FbL på vad sätt och vid vilken tidpunkt en föreningsbank upplöses. Ett sätt är genom likvidation, varom bestämmelser ges i detta kapitel. Ett annat sätt är upplösning genom fusion, varvid föreningsbankens tillgångar och skulder övertas av en annan föreningsbank (12 kap). Slutligen är en föreningsbank som försatts i konkurs i visst fall att betrakta som upplöst i och med att konkursen avslutas (19 §).

Ett likvidationsförfarande i egentlig mening torde endast undantagsvis komma till användning i fråga om föreningsbanker. Hittills har det vanliga sättet för en föreningsbanks upplösning varit att dess tillgångar och skulder överförs till en annan föreningsbank i samband med rörelsens övertagande av den senare föreningsbanken eller i samband med fusion.

Under likvidationen avvecklas föreningsbankens verksamhet, tillgångarna förvandlas i pengar, dess skulder betalas och de behållna tillgångarna utskiftas bland medlemmarna. Enligt föreningsbankernas normalstadgar skall dock alltid de behållna tillgångarna föras över till någon annan enhet inom föreningsbanksrörelsen. Likvidationen innebär inte i och för sig en upplösning av föreningsbanken. Även under likvidationen är föreningsbanken ett bestående rättssubjekt, där visserligen styrelsen ersatts av likvidatorer men där föreningsbanksstämman och revisorerna fortfarande fungerar. Föreningsorganens rättigheter och skyldigheter är i stora delar desamma som förut, fastän deras uppgifter narurligtvis har förändrats och begränsats eftersom syftet med likvidationen är att avveckla föreningsbankens verksamhet och förbereda den för upplösning. Därför får det under likvidationen inte ske någon överskottsutdelning och som regel inte heller någon ändring av stadgarna. Föreningsbankens upplösning bildar slutpunkten i likvidationsförfarandet.

Nu gällande bestämmelser om likvidation och upplösning finns intagna i 56 – 67 §§ JkL. I 56 § hänvisas till FL, vars regler om likvidation och upplösning skall gälla även för föreningsbankerna i den utsträckning som anges i paragrafen. I vissa hänseenden, bl a gäller det likvidationsgrunderna, innehåller JkL från FL avvikande regler. Detta kapitel har utformats med 13 kap BAL som förebild. Detta innebär att samtliga regler för föreningsbankerna om likvidation och upplösning nu tas in i FbL. Det innebär vidare att flera från FL avvikande regler bibehålls. Som i andra sammanhang har emellertid vissa för föreningsbankerna särskilda förhållanden föranlett införandet av regler som avviker också från BAL. Som exempel på sådan avvikelse kan nämnas bestämmelsen i 4 § första stycket punkten 3 vari sägs att en lokal föreningsbank som inte är ansluten till en central föreningsbank, är skyldig att träda i likvidation. Ett annat exempel på detta är bestämmelsen i 14 § andra stycket som stadgar att medel inte får utbetalas i samband med utskiftning av en lokal föreningsbanks behållna tillgångar med ett större belopp än att föreningsbanksgruppen alltjämt förmår att uppfylla kapitaltäckningskravet enligt 5 kap 7 §.

Såväl vad gäller övriga tvångslikvidationsgrunder som genomförandet av likvidationen har utredningen sökt anpassa reglerna i FbL till BAL. Detta har inneburit att nya tvångslikvidationsgrunder införts. I 2 kap har föreslagits att även en central föreningsbank skall söka oktroj för sin verksamhet. En ny grund för tvångslikvidation är således att föreningsbankens oktroj förklarats förverkad. Vidare föreslås som en nyhet att likvidatorerna, av skäl som anförts i anslutning till inledningen till 13 kap BAL, alltid skall utses av bankinspektionen. Särskilda likvidationsrevisorer utses inte. De ordinarie revisorerna fortsätter sina uppdrag under likvidationen. Så gör även den eller de av bankinspektionen särskilt utsedda revisorerna i en central föreningsbank. Av denna anledning och med hänsyn till att likvidatorerna föreslås alltid utses av bankinspektionen, har utredningen inte funnit skäl att behålla bestämmelsen att inspektionen äger förordna ett ombud med uppgift att övervaka likvidationen (76 § första stycket JkL). En föreningsbank som trätt i likvidation ges i 18 § möjlighet att under vissa förutsättningar besluta om likvidationens upphörande och verksamhetens återupptagande. För verkställighet av sådant beslut krävs bankinspektionens tillstånd.

7.2.11.1 Frivillig likvidation

1 § Föreningsbanksstämman kan besluta att föreningsbanken skall träda i likvidation.

Ett beslut om likvidation är inte giltigt med mindre samtliga röstberättigade förenat sig om detta eller beslutet fattats på två på varandra följande föreningsbanksstämmor och på den senare stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Om det för giltighet av beslutet i stadgarna är bestämt ytterligare något villkor, skall det gälla. Föreningsbanksstämman kan besluta att likvidationen skall inträda en viss senare dag.

När det föreligger grund för tvångslikvidation enligt 2 eller 4 §, kan ett beslut om likvidation alltid fattas med enkel majoritet. Ett sådant beslut har omedelbar verkan.

Paragrafen motsvarar 57 § JkL (13 kap. 1 § BAL).

Liksom enligt gällande lag skall det enligt *första stycket* normalt ankomma

på föreningsbanksstämman att fatta beslut om likvidation. Detta gäller både när föreningsbanken utan att vara skyldig till det önskar träda i likvidation (frivillig likvidation) och när föreningsbanken av anledning som anges i lagen eller i stadgarna tvångsvis kan försättas i likvidation (tvångslikvidation). När anledning till tvångslikvidation föreligger, men föreningsbanksstämman inte beslutar om likvidation, skall enligt 2 och 4 §§ rätten besluta om likvidation.

I 7 kap. 8 § tredje stycket finns det bestämmelser om hur kallelse skall utfärdas till den föreningsbanksstämma som skall behandla frågan om föreningsbankens försättande i likvidation.

Om fullmäktige har utsetts och deras befogenhet i nu ifrågavarande hänseende inte har inskränkts, skall bestämmelserna i detta kapitel om föreningsbanksstämma och röstberättigade i stället avse fullmäktigsammanträde respektive de fullmäktige.

Enligt JkL gäller olika majoritetsregler beroende på om grund för tvångslikvidation föreligger eller inte. För giltighet av föreningsbanksstämmans beslut om frivillig likvidation krävs enligt gällande lag att samtliga medlemmar förenat sig om detta eller att beslutet fattats på två på varandra följande stämmor och på den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Om det föreligger grund för tvångslikvidation, uppställer emellertid JkL inga särskilda regler om röstpluralitet utan enkel majoritet är tillräcklig. Dessa regler överensstämmer med vad som nu föreslås gälla. Enligt gällande ABL kan ett beslut om frivillig likvidation fattas med enkel majoritet. En minoritet i ett allmänt aktiebolag kan således inte framtvinga att bolaget fortsätter verksamheten. Utredningen har inte funnit skäl att beträffande dessa majoritetsregler anpassa BAL till ABL. Inte heller kooperationsutredningen har i sitt förslag till ny lag om kooperativa föreningar föreslagit någon förändring i detta avseende. Det saknas därför anledning att i FbL införa några nya majoritetsregler. Om det föreligger grund för tvångslikvidation i en föreningsbank räcker det däremot med enkel majoritet. I paragrafens *andra stycke* behålls således de gällande bestämmelserna om särskild röstmajoritet för beslut om likvidation.

Vid frivillig likvidation finns möjlighet att föreskriva att föreningsbanken skall träda i likvidation viss senare dag. Denna bestämmelse fyller ett praktiskt behov då det t.ex. kan vara lämpligt att likvidationen skall inträda i och med räkenskapsårets utgång. Någon bestämmelse om den tid efter beslut om likvidation som likvidationen senast skall inträda har inte tagits upp i förslaget. Det ligger i sakens natur att uppskovet inte får vara för långt. Utan särskilda skäl bör tiden inte kunna utsträckas längre än till nästa räkenskapsår.

I stadgarna får föreskrivas att ytterligare villkor skall vara uppfyllt för att likvidationsbeslutet skall kunna bli giltigt. Det kan vara fråga om särskild röstmajoritet, men det kan också vara fråga om att beslutet skall godkännas exempelvis av central föreningsbank eller SFF. I föreningsbankernas normalstadgar finns detta senare villkor infört. Som framgår av stycket skall ett sådant villkor gälla i de fall det är fråga om frivillig likvidation. Föreligger det grund för tvångslikvidation räcker det däremot alltid med enkel majoritet vid stämman. Detta framgår av *tredje stycket*. Av samma stycke framgår vidare att likvidationsbeslut som fattats därför att grund för tvångslikvidation

föreligger, alltid får omedelbar verkan. Det finns således inte i ett sådant fall någon möjlighet att föreskriva att föreningsbanken skall träda i likvidation viss senare dag.

7.2.11.2 Tvångslikvidation

2 § Om antalet medlemmar i en föreningsbank nedgår under det i 2 kap. 1 § föreskrivna lägsta antalet, skall styrelsen snarast möjligt till föreningsbanksstämman hänskjuta frågan om föreningsbanken skall träda i likvidation. Om inte ett tillräckligt antal medlemmar inträder i föreningsbanken inom tre månader, skall styrelsen, om inte stämman beslutar att föreningsbanken skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att föreningsbanken försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av en styrelseledamot, en revisor eller en medlem i föreningsbanken. En anmälan till rätten om samma förhållande kan även göras av bankinspektionen.

Om en ansökan eller en anmälan enligt första stycket görs, förordnar rätten att föreningsbanken skall träda i likvidation, om det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att det föreskrivna lägsta medlemsantalet har uppnåtts.

Paragrafen, som motsvaras av 58 § första stycket JkL, innehåller regler om skyldighet för föreningsbank att träda i likvidation om antalet medlemmar understiger det i 2 kap. 1 § föreskrivna lägsta antalet. Paragrafen saknar motsvarighet i BAL.

I 4 § anges ytterligare grunder för tvångslikvidation. Anledningen till att den i denna paragraf upptagna likvidationsgrunden inte kopplats samman med de övriga tvångslikvidationsgrunderna står att finna dels i det förhållandet att likvidationsskyldigheten enligt denna paragraf inte inträder omedelbart och dels att styrelseledamöterna och medlemmarna kan ådra sig personlig ansvarighet för föreningsbankens förpliktelser om inte de föreskrivna åtgärderna vidtas.

I överensstämmelse med gällande rätt och i likhet med vad som föreskrivs i FL är en föreningsbank skyldig att träda i likvidation om antalet medlemmar nedgår under det i 2 kap. 1 § föreskrivna antalet och medlemsantalet inte inom viss tid ökas till föreskriven nivå. Detta framgår av det *första stycket.* I 2 kap. 1 § sägs att en föreningsbank skall ha minst tjugo medlemmar, men att antalet medlemmar i en central föreningsbank får vara lägre om minst fem av medlemmarna är lokala föreningsbanker. Så snart det kan konstateras att medlemsantalet sjunkit och understiger det föreskrivna antalet måste styrelsen snarast möjligt till föreningsbanksstämman hänskjuta frågan om föreningsbanken skall träda i likvidation. Om inte ordinarie stämma är nära förestående, måste styrelsen sammankalla extra föreningsbanksstämma för att behandla frågan. Meningen är att medlemmarna skall underrättas om föreningsbankens situation. Om föreningsbanksstämman emellertid inte beslutar att föreningsbanken med anledning av nedgången i medlemsantalet skall gå i likvidation, får föreningsbanken enligt andra meningen anstånd till dess tre månader förflutit från det minimiantalet underskreds. Inträder inte tillräckligt antal medlemmar inom denna tid, skall styrelsen, om stämman inte fattar likvidationsbeslut, ansöka hos rätten om tvångslikvidation. Sådan ansökan kan liksom för närvarande också göras av styrelseledamot och medlem men även av revisor, vilket är en nyhet. Bankinspektionen har alltid rätt att göra anmälan till rätten om samma förhållande.

När ansökan eller anmälan enligt första stycket görs, skall rätten enligt

andra stycket förordna att föreningsbanken skall träda i likvidation, om det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att det föreskrivna lägsta medlemsantalet uppnåtts. Föreningsbanken kan alltså undgå tvångslikvidation genom att under ärendets handläggning i tingsrätten förebringa bevisning om att likvidationsanledningen upphört; d.v.s. att tillräckligt antal medlemmar inträtt.

3 § Om inte styrelseledamöterna fullgör vad som åligger dem enligt 2 § första stycket, svarar de och andra som med vetskap om detta handlar på föreningsbankens vägnar solidariskt för föreningsbankens uppkommande förbindelser. Ett sådant ansvar inträder även för de medlemmar som, när likvidationsplikt föreligger enligt 2 § första stycket, med vetskap om detta deltar i beslut att fortsätta föreningsbankens verksamhet. Denna ansvarighet gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning eller sedan ett tillräckligt antal medlemmar inträtt efter den i 2 § första stycket angivna tiden.

Paragrafen motsvaras av 60 § JkL. Den innehåller bestämmelser om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter m fl i de fall sådana åtgärder som föreskrivs i 2 § inte vidtas (13 kap 3 § BAL).

Liksom enligt gällande lag svarar styrelseledamöter som underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt 2 § och andra som med vetskap om detta handlar på föreningsbankens vägnar solidariskt för föreningsbankens uppkommande förbindelser. Även medlem som, när likvidationsplikt föreligger enligt 2 § dvs när tremånaderstiden gått till ända, med vetskap om detta förhållande deltar i beslut att fortsätta föreningsbankens verksamhet kan drabbas av sådant ansvar. I likhet med vad som gäller för närvarande inträder inte personligt ansvar för förbindelser som uppkommit sedan tillräckligt antal medlemmar inträtt efter tremånadersfristens utgång. När detta inträffat föreligger inte längre grund för tvångslikvidation. Ansvar bör emellertid inte heller inträda för förbindelser som uppkommit sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning. Paragrafen har utformats i enlighet härmed.

Det bör observeras att ansvar för styrelseledamöterna inträder först när de underlåter att fullgöra vad som föreskrivs i 2 §. Om de hänskjuter likvidationsfrågan till föreningsbanksstämman och, för den händelse denna inte beslutar att föreningsbanken skall träda i likvidation, ansöker hos rätten om att föreningsbanken skall försättas i likvidation, har de alltså rätt att utan personligt ansvar handla på föreningsbankens vägnar ända fram till dess rättens likvidationsbeslut föreligger.

Vid sidan av de nu berörda reglerna om tvångslikvidationsskyldighet kan allmänna regler om konkurs, gäldenärsbrott och skadestånd på grund av sådant brott bli av betydelse såsom skydd för insättarna och andra borgenärer.

4 § Rätten skall förordna att föreningsbanken skall träda i likvidation, om

1. rörelsen inte öppnats inom ett år från föreningsbankens bildande,
2. regeringen har förklarat en central föreningsbanks oktroj förverkad,
3. i fråga om en lokal föreningsbank, den inte är ansluten till en central föreningsbank, som inte är i likvidation eller i konkurs, eller
4. föreningsbanken är försatt i konkurs som avslutats med överskott och föreningsbanksstämman inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 19 § andra stycket.

Beslut om likvidation skall inte meddelas, om det styrks att likvidationsgrunden upphört under ärendets handläggning i tingsrätten.

Frågor om likvidation enligt första stycket prövas på anmälan av bankinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot eller medlem. I det fall som avses i första stycket 4 prövas frågan på ansökan även av en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda föreningsbanken.

I paragrafen, som motsvaras av 58 § första stycket JkL, upptas övriga tvångslikvidationsgrunder enligt denna lag (13 kap. 4 § BAL).

I såväl BL som BAL upptas som en tvångslikvidationsgrund att bankbolaget överlåtit hela sin rörelse. Denna likvidationsgrund har dock inte, i överensstämmelse med gällande lag, intagits i FbL. I 12 kap. 8 § har införts bestämmelser om en föreningsbanks övertagande av en del av annan föreningsbanks rörelse. I anslutning till denna bestämmelse har konstaterats att det sannolikt är omöjligt för en föreningsbank att överlåta hela eller en del av sin rörelse till annan än en annan föreningsbank. Om det är fråga om övertagande av hela rörelsen måste detta ske enligt reglerna om fusion. Sedan fusionen har genomförts är den överlåtande föreningsbanken upplöst. Om det däremot bara är fråga om överlåtelse av del av rörelsen, förutsätts att den överlåtande föreningsbanken fortsätter att driva den kvarvarande delen av rörelsen. Av det sagda framgår att det inte är möjligt för en föreningsbank att avhända sig hela rörelsen utom i samband med fusion. Den nu aktuella tvångslikvidationsgrunden fanns intagen i JkL före år 1962, då fusionsreglerna infördes. I samband därmed försvann möjligheten för en föreningsbank att i annan ordning överlåta hela sin rörelse. På inrådan av lagrådet (prop. 1962:50, s 43) uteslöts därför denna tvångslikvidationsgrund ur lagen. Utredningen anser att det inte finns anledning att nu göra någon annan bedömning och tar inte upp den tvångslikvidationsgrunden i FbL.

I *första stycket* upptas under punkterna 1 – 4 olika grunder för tvångslikvidation. De upptagna grunderna stämmer till viss del överens med gällande rätt men till övervägande del är de nya. Ett par nyheter är motiverade av hänsyn till vissa grundläggande skillnader mellan uppbyggnaden av JkL och FbL. Andra nyheter är däremot föranledda av strävandena att bringa de olika bankinstitutens lagar i så nära överensstämmelse med varandra som möjligt.

Punkten 1 överensstämmer i stort med gällande rätt. En skillnad är dock att tiden enligt FbL räknas från föreningsbankens bildande och inte, som för närvarande, från den dag föreningsbanken godkändes. Enligt FbL kan inte en lokal föreningsbank godkännas, utan endast dess stadgar stadfästas. Av 2 kap. 8 § följer att föreningsbanken är skyldig att genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar tillkännage när föreningsbanken börjar sin rörelse.

Enligt JkL skall en föreningsbank träda i likvidation om dess godkännande återkallats. I *punkten 2* anges att grund för tvångslikvidation föreligger i en central föreningsbank om oktrojen förklaras förverkad. Som framgår av 2 kap innebär förslaget att en central föreningsbank behöver oktroj för att driva sin verksamhet. Någon motsvarande prövning skall däremot inte göras beträffande lokal föreningsbank. Denna skillnad motiveras av att det är den centrala föreningsbanken som har rätten att driva den egentliga bankverksamheten, inlåningen från allmänheten och att alla lokala föreningsbanker i dag får anses väl ägnade att fullgöra sina uppgifter. I samband med att

föreningsbankernas stadgar stadfästs, bör det emellertid ske en allmän prövning av att organisationen i en föreningsbanksgrupp är sådan att insättarnas intressen inte äventyras. Den föreslagna ordningen innebär att bankinspektionen inte kan direkt medverka till att den lokala föreningsbanken förhindras att fortsättningsvis driva verksamhet om allvarligare missförhållanden uppdagas. Förslaget avser emellertid inte att i sak förändra den nu gällande ordningen. FbL bygger på bl a den tanken att den centrala föreningsbanken och de till denna anslutna lokala föreningsbankerna utgör en sammanhållen grupp för drivande av bankverksamhet. Ansvarig gentemot insättarna för denna verksamhet är den centrala föreningsbanken. De lokala föreningsbankerna förutsätts vidare vara så beroende av den centrala föreningsbanken för sin medelsanskaffning att de inte kan fungera utan att vara anslutna till en central föreningsbank. Den centrala föreningsbanken förutsätts slutligen äga ett dominerande inflytande över de anslutna lokala föreningsbankerna, i alla fall i de frågor som hör samman med bankverksamheten. Denna ordning garanteras av bl a bestämmelsen i 1 kap 5 §, vari sägs att en lokal föreningsbank skall efterkomma de instruktioner och anvisningar för verksamheten som meddelas av den centrala föreningsbanken. Om bankinspektionen anser att det finns anledning att ingripa mot en lokal föreningsbank, kan bankinspektionen visserligen tillgripa de olika medel som anges i 15 kap. Bankinspektionen kan dock inte ifrågasätta återtagande av något godkännande av föreningsbanken eller dra in något tillstånd. I stället är bankinspektionen hänvisad till att ålägga den centrala föreningsbanken att verka för att de uppdagade missförhållandena undanröjs. Om så inte skulle komma att ske, finns det anledning att överväga att till regeringen anmäla frågan om förverkande av den centrala föreningsbankens oktroj. Saken kan också uttryckas på det sättet att den centrala föreningsbanken med sin oktroj ansvarar för verksamheten också i de lokala föreningsbankerna. Något uttryckligt godkännande för lokal föreningsbank har därför inte ansetts behövligt.

Av i stort sett samma skäl som anförts ovan beträffande likvidationsgrunden under punkten 2 föreskrivs i *punkten 3* att en lokal föreningsbank är skyldig att träda i likvidation om den inte är ansluten till en central föreningsbank, som inte är i likvidation eller i konkurs. Det är inte möjligt för en lokal föreningsbank att driva verksamhet utan medlemskap i en central föreningsbank. Trots det anser utredningen att det i FbL bör införas en ovillkorlig likvidationsskyldighet för den lokala föreningsbanken i dessa fall. Det är inte tillräckligt att den lokala föreningsbanken är ansluten till en central föreningsbank som är i likvidation eller i konkurs. Om den centrala föreningsbanken skulle träda i likvidation eller försättas i konkurs, måste de anslutna lokala föreningsbankerna antingen söka anslutning till någon annan central föreningsbank eller träda i likvidation. Det finns i JkL en bestämmelse som uppfyller samma syfte som den här föreslagna tvångslikvidationsgrunden. I 90 § JkL sägs att om en kassa driver verksamhet utan att vara medlem i en central föreningsbank respektive riksorganisationen, så svarar medlemmarna för de uppkomna förbindelserna personligen i den mån de medverkat till uppkomsten av förpliktelsen. Denna bestämmelse har inte förts över till FbL utan motsvaras närmast av den nu ifrågavarande tvångslikvidationsgrunden.

Enligt *punkten 4* skall föreningsbanken träda i likvidation om föreningsbanken är försatt i konkurs och konkursen avslutas med överskott. Ytterligare bestämmelser om detta finns i 19 § andra stycket, som föreskriver att föreningsbanksstämman i ett sådant fall skall besluta om likvidation. Underlåter föreningsbanksstämman att fatta ett sådant beslut inom en månad från det konkursen avslutades, blir bestämmelserna i denna paragraf tillämpliga.

I FL upptas andra tvångslikvidationsgrunder, såsom att föreningen saknar behörig styrelse, att föreningen inte sänt in årsredovisning för något av de senaste tio räkenskapsåren, eller att föreningens verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar, under vilka registrering skett. Bankinspektionen har till uppgift att bl a kontrollera att sådana förhållanden inte uppstår i föreningsbanker. Om detta skulle inträffa kan oktrojen förklaras förverkad för den centrala föreningsbanken och detta utgör då en grund för likvidation.

Även om likvidationsgrund enligt första stycket föreligger när ärendet anhängiggörs hos rätten kan föreningsbanken enligt *andra stycket* undgå likvidation genom att visa att likvidationsanledningen upphört under ärendets handläggning i tingsrätten.

Enligt *tredje stycket* prövar rätten inte frågan om tvångslikvidation enligt förevarande paragraf ex officio utan endast på anmälan av bankinspektionen eller på ansökan av behörig sökande. Behöriga sökanden är styrelsen, styrelseledamot och medlem. I fall som avses i första stycket punkt 4 får ansökan också göras av en borgenär eller någon, vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda föreningsbanken.

En revisor är inte formellt behörig att göra ansökan hos rätten om att föreningsbanken skall försättas i likvidation. Det torde emellertid utan särskilt stadgande därom få anses åvila en revisor skyldighet att till bankinspektionen anmäla om det enligt revisorns uppfattning föreligger grund för tvångslikvidation.

7.2.11.3 Förfarandet hos rätten

5 § Görs ansökan eller anmälan som avses i 2 eller 4 § skall rätten genast kalla föreningsbanken, bankinspektionen samt de medlemmar och de borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på en bestämd dag, då frågan om skyldighet för föreningsbanken att träda i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges föreningsbanken, om det kan ske på något annat sätt än enligt 15 – 17 §§ delgivningslagen (1970:428). Kallelsen skall kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL (13 kap 5 § BAL).

Bestämmelserna i 5 och 6 §§ gäller domstolsförfarandet i ärenden rörande tvångslikvidation enligt 2 eller 4 §. I övrigt är lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden tillämplig på sådana ärenden.

Görs ansökan eller anmälan om tvångslikvidation enligt 2 eller 4 §, skall rätten genast kalla föreningsbanken, bankinspektionen samt medlemmarna och borgenärerna. Kallelsen skall delges föreningsbanken, såvida det finns upplysning om någon med vilken delgivning kan ske, samt kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader

före inställelsedagen.

Med hänsyn till likvidationsfrågans betydelse för medlemmar och borgenärer i allmänhet bör kungörelseförfarande ske i dessa fall. Orden "delges föreningsbanken" innebär en anpassning till terminologin i delgivningslagen (1970:428). Bestämmelsen innebär ett krav på att föreningsbanken bevisligen skall ha delgetts kallelse till förhandlingen inför rätten. Härvid är i första hand 3, 9 och 13 §§ delgivningslagen tilllämpliga. Kan föreningsbanken inte delges enligt nämnda lagrum, skall emellertid i stället för vad som sägs i delgivningslagen om kungörelsedelgivning bestämmelsen i förevarande paragraf om kungörelse äga tillämpning. Sådan kungörelse skall under alla förhållanden utfärdas. Den har primärt till syfte att utan personlig delgivning kalla föreningsbankens medlemmar och borgenärer till förhandlingen. Kungörelsen får emellertid också under den nyss angivna förutsättningen ersätta bevislig delgivning med föreningsbanken.

Av lagtexten framgår att frågan om likvidationsskyldighet skall prövas på grundval av vad som framkommer vid inställelsen på den utsatta dagen. Någon möjlighet att besluta om uppskov för att avgöra ärendet vid ett senare tillfälle finns alltså inte.

6 § Har sökanden haft kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärendet enligt 2 eller 4 §, skall dessa betalas av föreningsbankens medel, om föreningsbanken förpliktas träda i likvidation eller om rätten i annat fall finner det skäligt. När en anmälan gjorts av bankinspektionen skall dessa kostnader betalas av föreningsbanken.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande lag, ger sökanden och bankinspektionen rätt till ersättning av föreningsbanken för vissa kostnader i samband med likvidationsförfarandet (13 kap 6 § BAL).

7.2.11.4 Genomförandet av likvidationen

7 § Föreningsbanksstämman eller den domstol, som fattar beslut att föreningsbanken skall träda i likvidation, skall genast till bankinspektionen anmäla likvidationsbeslutet för registrering. Bankinspektionen skall därvid utan dröjsmål utse två eller flera likvidatorer. Dessa träder i styrelsens ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen.

Paragrafen motsvaras av 59 § första och andra styckena samt 63 § första stycket första meningen JkL (13 kap 7 § BAL).

Enligt gällande JkL skall som regel likvidatorerna utses av föreningsbanksstämman. Endast i det fall att behöriga likvidatorer inte har utsetts, ankommer det på rätten att utse dessa. I paragrafen föreslås som en nyhet att likvidatorerna i en föreningsbank alltid skall utses av bankinspektionen. Motiven för förslaget har redovisats i inledningen till 13 kap BAL.

Förordnandet av likvidatorer bör ske skyndsamt. Eftersom dessa skall utses av annan än den som fattar beslut om likvidationen kan det föreligga risk för att en viss tidsutdräkt uppstår. Riskerna härför bör emellertid inte överdrivas. Det får anses som uteslutet att en föreningsbank försätts i tvångslikvidation utan att bankinspektionen lång tid dessförinnan har uppmärksammats på dess situation. Om föreningsbanken beslutar om frivillig likvidation bör det inte vara lika angeläget att snabbt utse

likvidatorerna och om så ändå skulle vara fallet kan bankinspektionen i förväg underrättas om det planerade beslutet.

De likvidatorer som bankinspektionen utser skall ha i uppgift att genomföra likvidationen. Givetvis skall därvid tillses att samtliga berörda parters intressen tillgodoses såvitt möjligt. Särskilt viktigt är att insättarnas intressen bevakas och att likvidationen om möjligt genomförs utan förluster för dessa. Det är angeläget att likvidatorerna besitter tillräcklig kunskap och erfarenhet och står fria i förhållande till den tidigare ledningen och medlemmarna. Det kan tänkas förekomma fall där likvidationen utgör ett led i en omstrukturering. I sådant fall kan det finnas skäl att tillmötesgå föreningsbankens önskemål om att till likvidatorer utse personer som är väl förtrogna med förhållandena i den berörda föreningsbanken. Det ankommer på bankinspektionen att bedöma i vad mån en sådan begäran skall efterkommas.

Enligt ABL och FL behöver endast en likvidator utses. Likvidatorerna skall överta styrelseledamöternas arbete. I en föreningsbank måste finnas minst fem styrelseledamöter. Vidare måste föreningsbankens firma tecknas av minst två personer i förening (6 kap 12 §). Mot den bakgrunden bör det för föreningsbankernas del alltjämt uppställas ett krav på att minst två likvidatorer skall utses.

Bestämmelserna i 76 § JkL om bankinspektionens rätt att utse god man med uppgift att kontrollera likvidatorernas förvaltning har inte överförts till förslaget, eftersom bankinspektionen alltid utser likvidatorerna.

När likvidationen inträder övergår ledningen av föreningsbanken från styrelsen till likvidatorerna. Likvidatorerna utses att genomföra hela likvidationen och tillsätts inte som styrelseledamöterna för viss tid. Antalet likvidatorer – utöver två – får bestämmas efter vad bankinspektionen finner lämpligt. Även suppleanter kan utses.

Paragrafen förutsätter att endast den som utsett likvidatorerna kan entlediga dem. Föreningsbanksstämman kan alltså inte entlediga en likvidator. Medlemmar eller andra intressenter kan med angivande av skäl hos inspektionen begära att en likvidator entledigas och att en annan utses i hans ställe.

Föreningsbanksstämman eller den domstol som beslutar om likvidation har skyldighet att genast anmäla beslutet för registrering. Anmälan gör det möjligt för bankinspektionen att kontrollera att likvidationsbeslutet stämmer med FbL och stadgarna. Sedan anmälan gjorts ankommer det som ovan nämnts på inspektionen att snarast utse likvidatorer.

8 § Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter skall tillämpas på likvidatorer, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att föreningsbanken träder i likvidation. Bestämmelserna i 8 kap skall tillämpas under likvidationen. Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs.

Paragrafen saknar direkt motsvarighet i gällande lag (13 kap 8 § BAL).

Enligt *första stycket* likställs likvidatorerna med styrelseledamöter, om något annat inte följer av bestämmelserna i detta kapitel. Att likvidatorerna har andra uppgifter än styrelsen framgår bl.a. av 12 §. Av bestämmelserna i

detta stycke jämförda med 6 kap följer bl.a. att likvidatorerna är underkastade behörighetsvillkoren enligt 6 kap 3 § och jävsreglerna i 6 kap 11 §. Likvidatorerna kan också entledigas och de får avgå enligt samma regler som för styrelseledamöter. De kan dock entledigas endast av bankinspektionen. Bestämmelserna i 6 kap 10 § om sammanträden m m skall tillämpas. Vidare har likvidatorerna rätt att gemensamt företräda föreningsbanken och förordna firmatecknare m m enligt 6 kap. Likvidatorernas skadeståndsansvar regleras av 13 kap 1 och 4 §§. Reglerna om talan för föreningsbanken mot styrelseledamöter gäller även beträffande talan mot likvidatorerna. Om suppleanter utses, gäller för dessa i tillämpliga delar samma regler som för likvidatorerna, jfr 6 kap. 1 § femte stycket.

Enligt *andra stycket* skall det förhållandet att föreningsbanken träder i likvidation inte beröra ett uppdrag att vara revisor.

Enligt gällande lag upphör revisorernas uppdrag när föreningsbanken träder i likvidation, men i deras ställe inträder av föreningsbanksstämman utsedda likvidationsrevisorer. För dessa gäller i stort sett samma regler som för revisorerna. I överensstämmelse med ABL och BAL föreslås här emellertid att de ordinarie revisorerna, som kan antas vara väl insatta i föreningsbankens förhållanden, fortsätter sin verksamhet under likvidationen. Något val av nya revisorer fordras därför inte, om inte de nuvarande revisorernas mandattid gått ut. Naturligtvis finns det inte något hinder mot att de gamla revisorerna entledigas och nya utses, om det skulle anses önskvärt. Revisorernas kontroll över likvidatorernas förvaltning är densamma som över styrelsens förvaltning. För revisorerna, deras tillsättande och entledigande, deras mandattid och verksamhet skall 8 kap gälla. De kvalifikationskrav som enligt 8 kap 3 § gällde före likvidationen bör tillämpas även under denna. Särskilda uppgifter under likvidationen tillkommer revisorerna genom att de har att granska styrelsens redovisning enligt 10 § och likvidatorernas slutredovisning enligt 15 § samt i förekommande fall avge yttrande om likvidationens upphörande vid beslut om återupptagande av föreningsbankens verksamhet (18 §).

Enligt sista punkten i detta stycke skall revisionsberättelsen under likvidationen innehålla uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs. Även om likvidatorerna utsetts av bankinspektionen utgör denna bestämmelse en garanti för att likvidatorernas arbete sker med den skyndsamhet som situationen kräver.

Bankinspektionen skall enligt 15 kap 3 § utse en eller flera revisorer i varje central föreningsbank. Detta förordnande upphör inte genom att föreningsbanken träder i likvidation. Inspektionens revisor skall alltså fortsätta sitt uppdrag under likvidationen. Bestämmelsen i 76 § fjärde stycket JkL om en särskild av inspektionen utsedd likvidationsrevisor har därför blivit överflödig.

9 § I fråga om föreningsbanksstämma under likvidation skall bestämmelserna i denna lag om föreningsbanksstämma tillämpas, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

Paragrafen, som delvis motsvaras av 82 § FL, innebär vissa förändringar i förhållande till gällande rätt och innehåller bestämmelser om föreningsbanksstämma under likvidationen (13 kap 9 § BAL).

Föreningsbanksstämman skall under likvidationen fungera efter samma regler som tidigare. Det betyder bl a att ordinarie föreningsbanksstämma skall hållas inom den i 7 kap 5 § angivna tiden med iakttagande även av närmare tidsangivelse, om sådan finns i stadgarna. Föreningsbanksstämmans befogenheter begränsas dock av att föreningsbankens egentliga verksamhet har upphört. Sålunda kan föreningsbanksstämman inte fatta giltiga beslut om överskottsutdelning (13 §), vilket skulle innebära bl a att föreningsbanken under likvidationen inte heller får gottgöra medlemmarna återbäringar eller liknande. Föreningsbanksstämman torde vidare vara förhindrad att besluta om ändringar i stadgarna. Att likvidationen ändå inte hindrar beslut om fusion anges i 12 kap 1 § första stycket. Om föreningsbanksstämmans befattning med frågan om ansvarsfrihet för likvidatorerna finns det bestämmelser i 15 §.

10 § När föreningsbanken trätt i likvidation skall styrelsen genast avge en redovisning för sin förvaltning av föreningsbankens angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut lagts fram på föreningsbanksstämma. Redovisningen skall läggas fram på föreningsbanksstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse skall tillämpas.

Om tiden även omfattar det föregående räkenskapsåret, skall en särskild redovisning, i en föreningsbank som är moderförening omfattande även koncernredovisning, avges för detta år.

Paragrafen motsvaras av 81 § FL (13 kap 10 § BAL).

När föreningsbanken trätt i likvidation, skall enligt *första stycket* styrelsen genast avge redovisning för sin förvaltning av föreningsbankens angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut lagts fram på en föreningsbanksstämma. Redovisningen, som skall upprättas enligt reglerna om årsredovisning, skall läggas fram på föreningsbanksstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse, om deras tillhandahållande och om handläggning på stämman skall tillämpas. Det betyder att reglerna i 7 kap 5 § och 8 § fjärde stycket, 8 kap 9 och 10 §§ samt 9 kap skall iakttas.

Reglerna om koncernredovisning förutsätter att koncernföretagen normalt har samma räkenskapsår. Koncernredovisningsreglerna kan i princip inte bli tillämpliga i fall som avses i förevarande paragraf, eftersom den redovisning som avses i paragrafen vanligtvis gäller endast del av räkenskapsår. Omfattar tiden även föregående räkenskapsår, skall dock enligt *andra stycket* särskild redovisning, i en föreningsbank som är moderförening omfattande även koncernredovisning, avges för nämnda år.

11 § Likvidatorerna skall söka kallelse på föreningsbankens okända borgenärer.

Paragrafen motsvarar 83 § första stycket FL (13 kap 11 § BAL).

Ansökan om kallelse på okända borgenärer skall enligt 4 § lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer göras vid den tingsrätt där gäldenären bör svara i tvistemål i allmänhet, dvs i detta fall den ort där föreningsbanksstyrelsen har sitt säte. Enligt andra stycket i nämnda paragraf skall likvidatorerna till ansökan bifoga en förteckning över föreningsbankens kända borgenärer och såvitt möjligt ange deras adress. Bland en central föreningsbanks kända borgenärer ingår samtliga insättare. I gällande lag sägs

att likvidatorerna "ofördröjligen" skall söka kallelse på de okända borgenärerna. Med hänsyn till det stora antalet insättare i en central föreningsbank finns inte i FbL intaget detta krav på skyndsamhet. Detta får emellertid inte uppfattas som ett avkall på det principiella kravet på skyndsamhet i förevarande sammanhang. Kallelseansökan bör således lämnas snarast möjligt. I en lokal föreningsbank finns inga insättare och därför saknas det normalt anledning att beträffande dessa göra avkall på kravet att kallelse på okända borgenärer skall göras "ofördröjligen".

Enligt 6 § lagen om kallelse på okända borgenärer är kallelsen på okända borgenärer preklusiv, dvs en okänd borgenär förlorar sin rätt att göra fordran gällande efter utgången av kallelsetiden. Enligt 5 § samma lag är denna tid sex månader.

12 § Likvidatorerna skall så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på något annat lämpligt sätt förvandla föreningsbankens egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala föreningsbankens skulder. Föreningsbankens rörelse får fortsättas om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skäligt rådrum för att skaffa sig nya anställningar.

Paragrafen motsvaras av 84 § första stycket FL (13 kap. 12 § BAL).

Likvidatorerna har rätt att relativt fritt bedöma om och när realisation av föreningsbankens egendom skall ske. Ibland kan det vara både onödigt och olämpligt att förvandla föreningsbankens egendom i pengar i större utsträckning än vad som krävs för att betala föreningsbankens skulder. Det kan gälla fall då föreningsbanken i samband med likvidation uppgår i en annan föreningsbank eller annat bankinstitut. Uttrycket "i den mån det behövs för likvidationen" ger möjlighet till en lämplig avvägning i detta hänseende. Föreningsbankens rörelse kan vidare få fortsättas om det behövs för en ändamålsenlig avveckling. Detta bör emellertid inte betyda att likvidatorerna får driva ny in- och utlåningsverksamhet. Rörelsebegreppet i paragrafen torde därför ha en inskränkt betydelse. En nyhet är att likvidatorerna har möjlighet att fortsätta rörelsen, om det behövs för att de anställda skall få skäligt rådrum att skaffa sig nya anställningar. Även här är det fråga om ett inskränkt rörelsebegrepp. Ett uppskov med avvecklingen får emellertid inte bli så långvarigt att det strider mot syftet med själva likvidationen; jfr även 8 § andra stycket. För avyttring under hand krävs enligt 65 § JkL samtycke av det ombud som bankinspektionen enligt 76 § JkL äger rätt att förordna. Eftersom bankinspektionen skall förordna likvidatorer i samtliga fall har bestämmelsen om ett sådant särskilt ombud fått utgå. Något samtycke till försäljning under hand torde för övrigt inte längre vara nödvändigt. I paragrafen sägs att egendomens försäljning skall ske på offentlig auktion eller på något annat lämpligt sätt. Därigenom har man velat markera likvidatorernas skyldighet att noggrant överväga om en försäljning under hand är förmånligare för föreningsbanken än en försäljning på offentlig auktion.

13 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge en årsredovisning, som skall läggas fram på den ordinarie föreningsbanksstämman för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen skall 7 kap 5 § andra stycket 1 och 2 samt 9 kap. 9 § tredje–femte styckena samt 10 och 11 §§ inte tilllämpas.

I balansräkningen tas det egna kapitalet upp i en post, varvid insatskapitalet anges inom linjen.

Ingen tillgång får tas upp till ett högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet eller om för en skuld och en likvidationskostnad kan beräknas åtgå ett belopp som väsentligt avviker från den redovisade skulden, skall vid tillgångs- eller skuldposten det beräknade beloppet anges inom linjen.

Paragrafen motsvaras av 86 § och 87 § andra stycket FL (13 kap 13 § BAL).

Enligt 8 § första stycket gäller beträffande likvidatorerna samma regler som beträffande styrelsen, i den mån annat inte följer av detta kapitel. I enlighet därmed skall likvidatorerna enligt *första stycket* lägga fram årsredovisningen på den ordinarie föreningsbanksstämman. Eftersom denna redovisning emellertid inte, såsom under föreningsbankens normala verksamhet, skall läggas till grund för bestämmandet av vinst eller förlust och eventuellt för överskottsutdelning eller annan disposition av vinsten, krävs inte någon formlig fastställelse av balansräkningen och resultaträkningen, utan stämman skall endast godkänna eller inte godkänna årsredovisningen.

Däremot skall frågan om ansvarsfrihet för likvidatorerna tas upp till behandling och avgörande på den ordinarie föreningsbanksstämma där årsredovisningen lagts fram. I likhet med styrelsen framlägger således även likvidatorerna en årsredovisning som skall ha granskats av revisorerna. Att ansvarsfrihet kan beviljas likvidator i denna ordning är en nyhet i förhållande till gällande lag, som i princip utgår från att ansvarsfrihet beviljas först när likvidationen är slutförd.

Redovisningen skall under likvidationen utformas på samma sätt som dessförinnan. Sålunda skall bl a resultaträkning ingå i redovisningen, något som inte krävs i gällande lag. Det är en fördel att årsredovisningen efter likvidationen har samma form som tidigare. Man får bl a en form för redovisningen som är välkänd både för den som skall upprätta den och för läsaren. Uppgifter om nedskrivningar samt om vinst eller förlust på avyttringar av föreningsbankens tillgångar får en lämpligare form genom att dessa tas in i resultaträkningen än, vilket sker enligt gällande lag, när de lämnas endast i en förvaltningsberättelse. Slutligen uppnås en kontinuitet med föreningsbankens redovisning före likvidationen. Den balansräkning som ingår i styrelsens slutredovisning enligt 10 § ger ingångsvärden för redovisningen under likvidationen, varigenom medlemmarna får en möjlighet att överblicka alla förändringar i det egna kapitalet intill dess likvidationen avslutats. Av denna anledning har FL:s bestämmelse om skyldighet för likvidatorerna att upprätta en särskild ingående balansräkning inte upptagits i förslaget.

Från huvudregeln att årsredovisningen skall upprättas enligt samma regler som före likvidationen görs dock i första stycket undantag för några av föreskrifterna rörande innehållet i förvaltningsberättelsen. Uppgifter enligt 9 kap 9 § tredje stycket om medeltalet under räkenskapsåret anställda eller om vissa löner behöver således inte lämnas. Förslag om avsättning till reservfond enligt fjärde stycket samma paragraf behöver inte heller lämnas.

Vidare krävs inte någon kapitaltäckningsanalys enligt 9 kap. 9 § femte stycket. Slutligen blir inte heller reglerna i 9 kap. 10 och 11 §§ rörande koncernförhållanden tillämpliga.

Av 8 § andra stycket framgår att reglerna om revision skall tillämpas även under likvidationen. Den i 15 kap 6 § föreskrivna skyldigheten att till bankinspektionen sända in årsredovisning och revisionsberättelse, omfattar även den av likvidatorerna framlagda årsredovisningen jämte revisionsberättelsen.

Föreningsbanken får enligt *andra stycket* redovisa det egna kapitalet i en enda post, varvid insatskapitalet skall anges inom linjen. Detta sammanhänger med att det, när föreningsbanken är i likvidation, inte är nödvändigt att kunna urskilja utdelningsbara poster i balansräkningen. Någon uppdelning mellan fritt och bundet eget kapital behöver därför inte göras. Posten eget kapital framkommer såsom skillnaden mellan tillgångar och skulder. Uppgiften om insatskapitalet har intresse för beräkningen av andelen per insats i de behållna tillgångarna.

Om likvidation pågår, finns det behov av särskilda balansvärderingsregler. Tillgångarna skall i regel avyttras under likvidationen. De bör därför inte få tas upp till högre värde än det beräknade försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna. Regeln om detta i *tredje stycket* första punkten har egentlig betydelse främst beträffande anläggningstillgångar. Nedskrivning skall sålunda i förekommande fall ske till detta maximivärde och denna nedskrivning, liksom förekommande justeringar av bokförda skulders värden, kommer till synes i resultaträkningen för det första likvidationsåret.

Till följd av det principiella förbudet att skriva upp värdet på anläggningstillgångar kan emellertid vissa tillgångar komma att tas upp till värden som understiger vad tillgångarna enligt likvidatorernas beräkning kan komma att inbringa vid en försäljning. I andra punkten föreskrivs därför att större övervärden av detta slag skall anges genom att det beräknade värdet uppges inom linjen. Därvid bör givetvis beaktas de tillkommande skattekostnader som kan bli aktuella om tillgångarna kan realiseras till de beräknade värdena, antingen så att värdena anges efter avdrag för skatt eller så att beräknad skatt tas upp inom linjen på skuldsidan.

För skulderna upptas en motsvarande informationsregel. Denna regel avser även likvidationskostnaderna. I möjligaste mån bör beloppet för återstående sådana kostnader uppskattas och tas upp bland skulderna i balansräkningen. Eftersom detta ibland kan möta svårigheter finns det, om de beräknade likvidationskostnaderna väsentligt avviker från den redovisade skulden, enligt stycket möjlighet att inom linjen lämna uppgift om de beräknade kostnaderna.

14 § När den i kallelsen på okända borgenärer bestämda inställelsedagen är förbi och alla kända skulder blivit betalda, skall likvidatorerna skifta föreningsbankens behållna tillgångar. Om något skuldbelopp är tvistigt eller inte förfallet till betalning eller av någon annan orsak inte kan betalas, skall så mycket av föreningsbankens medel behållas som kan behövas för denna betalning.

I en lokal föreningsbank får till medlemmarna utöver av dessa betalda insatser, utbetalas medel endast i den mån det kan ske med hänsyn till bestämmelserna i 5 kap 7 §. De medel som sålunda innehållits, skall föras till den centrala föreningsbankens

reservfond.

De medlemmar som vill klandra skiftet skall väcka talan mot föreningsbanken senast tre månader efter det slutredovisningen lades fram på föreningsbanksstämman.

Om en medlem inte har anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet inom fem år efter det slutredovisning lades fram på föreningsbanksstämman, har han förlorat sin rätt till detta. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall 17 § tillämpas.

Paragrafens första, tredje och fjärde stycken motsvaras av 88 § första, tredje och fjärde styckena FL. Bestämmelsen i andra stycket saknar däremot motsvarighet i gällande lag.

När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och alla kända skulder blivit betalda, skall enligt *första stycket* likvidatorerna skifta föreningsbankens behållna tillgångar. Om något skuldbelopp är tvistigt eller inte är förfallet till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, skall erforderliga medel hållas inne och återstoden skiftas.

Med uttrycken skifte och skifta åsyftas fastställelsen av vad som skall tillkomma varje medlem, inte det faktiska utlämnandet av skifteslotterna till medlemmarna. Detta utlämnande kan komma att dröja kortare eller längre tid beroende på när medlemmarna lyfter vad de erhållit.

Det *andra stycket* saknar motsvarighet i gällande lag och motiveras av föreningsbankernas organisatoriska förhållanden. I kapitaltäckningssammanhang skall den centrala och de anslutna lokala föreningsbankernas egna kapital sammanräknas och ställas mot deras sammanlagda placeringar, varmed i detta sammanhang förstås deras tillgångar och ingångna garantiförpliktelser. Det står en föreningsbanksgrupp fritt att bestämma om det gemensamma sparandet skall ske i den centrala eller i de lokala föreningsbankerna. Genom intern prispolitik m m kan sparandet i gruppen styras till olika enheter inom gruppen. Medlemmarna i en lokal föreningsbank saknar enligt bestämmelser i bl a 4 kap möjlighet att få del av det sparande som skett i föreningsbanken annat än i samband med likvidation och skifte. Enligt 2 kap 5 § skall en föreningsbanks stadgar alltid innehålla föreskrifter om bl a hur det skall förfaras med föreningsbankens behållna tillgångar när föreningsbanken upplöses. Enligt föreningsbankernas normalstadgar skall eventuellt överskott, efter det att medlemmarna återfått sina betalda insatser, tillfalla annan enhet inom föreningsbanksrörelsen. Emellertid är det tänkbart att en enskild lokal föreningsbank i sina stadgar föreskriver att överskottet skall tillfalla medlemmarna vid upplösningen. FbL uppställer inget hinder mot en sådan bestämmelse. Mot bakgrund av vad som här anförts om olika föreningsbankers konsolidering, anser utredningen emellertid att det inte bör få förekomma att medlemmarna i en lokal föreningsbank vid skiftet tillgodogörs överskottet, om det skulle innebära att gruppen därefter inte förmår att uppfylla kapitaltäckningskravet enligt 5 kap 7 §. I detta stycke införs därför en bestämmelse att utbetalning av överskott får ske till medlemmarna endast i den mån detta kan ske med hänsyn till kapitaltäckningskravet enligt 5 kap 7 §. Innehållna medel skall föras till den centrala föreningsbankens reservfond. Eftersom den centrala föreningsbankens likvidation medför likvidationsskyldighet även för de anslutna lokala föreningsbankerna, saknas det anledning att tillämpa

bestämmelsen också på en central föreningsbank (4 §).

Enligt *tredje stycket* kan medlem, som anser att han vid skiftet inte fått vad han har rätt till, inom tre månader från det slutredovisningen med den däri ingående redogörelsen för skiftet framlades på föreningsbanksstämman, väcka talan mot föreningsbanken. Om sådan talan vinner bifall, betyder det att skiftet ändras. Det kan medföra att den i skiftet angivna lotten för någon eller flera av de övriga medlemmarna minskar. I sådana fall föreligger återbäringsskyldighet, varvid bestämmelserna i 10 kap 5 § tillämpas. Ansvar för brist vid återbäringen kan åligga likvidatorerna och de medlemmar som medverkat till det oriktiga skiftet.

Har medlem inte inom fem år efter det att slutredovisningen framlades på föreningsbanksstämman anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han enligt *fjärde stycket* förlorat sin rätt därtill. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att de skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall likvidationen fortsättas, varvid 17 § tillämpas.

15 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge en slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse avseende likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla medlemmarna till en föreningsbanksstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för medlemmarna och sändas till medlem som begär det samt läggas fram på stämman. Föreskrifterna i 7 kap 5 § andra stycket 3 och tredje stycket om beslut på föreningsbanksstämma om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna skall tillämpas på likvidatorerna. Om skyldighet att sända in de nämnda handlingarna till bankinspektionen finns bestämmelser i 15 kap 6 §.

Paragrafen motsvaras av 89 § FL (13 kap 15 § BAL).

Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de enligt *första stycket* så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse avseende likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet, dvs fastställandet av vad som skall utfalla på varje insats. En redogörelse för detta skall framläggas för medlemmarna, som på grundval av detta får bedöma om de vill klandra skiftet inom tre månader från det slutredovisningen lades fram på föreningsbanksstämman (14 § andra stycket). Om skiftet helt eller delvis verkställts genom utbetalning när redovisningen avges, bör det framgå av slutredovisningen.

Vid förvaltningsberättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

När likvidatorerna får revisionsberättelsen skall de enligt *andra stycket* genast kalla medlemmarna till en föreningsbanksstämma för granskning av slutredovisningen. Förvaltningsberättelsen med bifogade redovisningshand-

lingar och revisionsberättelsen skall på det sätt som anges i 7 kap 8 § fjärde stycket tillhandahållas medlemmarna före stämman samt framläggas på stämman. Hänvisningen till 7 kap 5 § andra stycket 3 och tredje stycket innebär dels att frågan om ansvarsfrihet för likvidatorernas åtgärder efter det föregående räkenskapsårets slut skall behandlas samtidigt som redovisningen granskas och dels att stämman kan påfordra uppskov till en fortsatt stämma med beslut i ärende rörande ansvarsfrihet för likvidatorerna. Reglerna om minoritetens rätt att på föreningsbankens vägnar föra talan mot styrelseledamöter äger motsvarande tillämpning beträffande talan mot likvidator, jfr 16 § andra stycket.

Till andra stycket har fogats en erinran om skyldigheten att sända in de i paragrafen nämnda handlingarna till bankinspektionen om inspektionen begär det (15 kap 6 §).

16 § När likvidatorerna lagt fram slutredovisningen är föreningsbanken upplöst. Detta förhållande skall genast anmälas för registrering.

Utan hinder av vad som anges i första stycket kan en tiondel av samtliga röstberättigade hos likvidatorerna begära att en föreningsbanksstämma inkallas för att behandla en fråga om talan enligt 13 kap 5 §.

Paragrafen motsvaras av 90 § första stycket FL (13 kap 16 § BAL).

Enligt *första stycket* gäller att föreningsbanken är upplöst när likvidatorerna lagt fram slutredovisningen på föreningsbanksstämman. Anmälan om detta för registrering skall göras genast.

Utan hinder av att likvidatorerna lagt fram slutredovisningen kan en tiondel av samtliga röstberättigade hos likvidatorerna enligt *andra stycket* påkalla en föreningsbanksstämma för behandling av en fråga huruvida talan enligt 13 kap. 5 § skall anställas dvs talan om skadestånd till föreningsbanken enligt 13 kap. 1–3 §§.

Frågan om föreningsbankens rätt att föra talan mot likvidatorerna om skadestånd regleras av 8 § första stycket jämfört med 13 kap 1, 5 och 6 §§. Eftersom likvidator enligt 8 § första stycket bl a i detta hänseende likställs med styrelseledamot skall reglerna i 13 kap om skadeståndstalan mot styrelseledamot tillämpas lika på likvidator. Detsamma gäller beträffande minoritetens rätt att föra skadeståndstalan på föreningsbankens vägnar. En förutsättning för att en minoritet skall kunna föra en talan är enligt 13 kap 5 § första stycket emellertid att det vid föreningsbanksstämman lagts fram förslag om ansvarsfrihet eller om anställande av talan och att förslaget inte lett till giltigt beslut om ansvarsfrihet eller avstående från talan. Eftersom föreningsbanken är upplöst efter det att slutredovisningen lagts fram, har minoriteten i förevarande stycke tillerkänts rätt att även därefter påkalla en föreningsbanksstämma för behandling av fråga om talan mot likvidatorerna. Det kan anmärkas att den i 13 kap 5 § tredje stycket uppställda fristen för talans väckande – ett år från det årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på föreningsbanksstämma – är tillämplig också för talan mot likvidator. Fristen börjar därvid löpa när slutredovisningen läggs fram. En föreningsbanksstämma som påkallas enligt förevarande stycke, måste därför hållas inom sådan tid att tillräckligt rådrum återstår för talans väckande.

I sammanhanget förtjänar att påpekas att det av första stycket jämfört med

17 § följer att föreningsbanken inte är upplöst, om föreningsbanksstämman när slutredovisningen läggs fram, beslutar att anställa talan för föreningsbanken mot likvidator.

Bestämmelsen i andra stycket torde emellertid kunna få tillämpning framför allt då det gäller talan mot medlem. Situationen kan vara den att väl likvidatorerna fått ansvarsfrihet vid den föreningsbanksstämma, där granskningen av slutredovisningen skett, men att en minoritet av den storlek som nämns i stycket därefter finner att skadeståndstalan bör väckas mot annan medlem. En förutsättning för sådan talan är bl.a. att frågan om dess anställande behandlats vid föreningsbanksstämman.

Enligt 13 kap. 5 § fjärde stycket föreligger möjlighet att – även om ansvarsfrihet beviljats eller beslut fattats att inte föra skadeståndstalan utan att minst en tiondel av samtliga röstberättigade röstat däremot – likväl väcka sådan talan, nämligen om föreningsbanksstämman vilseletts eller inte lämnats tillräcklig information. Fråga om talan behöver inte i sådant fall behandlas på ny stämma.

Om en förening i likvidation inte har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna föreskrivs i 91 § FL att likvidationen skall läggas ned och föreningen anses upplöst. En motsvarande bestämmelse har av utredningen ansetts vara mindre väl lämpad för föreningsbankerna och har därför inte tagits med i förslaget. Det torde i och för sig vara uteslutet – bl.a. med hänsyn till att reglerna om skyldighet för en föreningsbank att träda i likvidation (tvångslikvidation) är betydligt strängare än för de vanliga föreningarna – att en föreningsbank inte ens skulle ha tillgångar som täcker likvidationskostnaderna. Det främsta skälet är emellertid att det är ett allmänintresse att en banks likvidation slutförs under reglerade former och i en central föreningsbank, med iakttagande av främst insättarnas intressen.

17 § Om det efter föreningsbankens upplösning enligt 16 § visar sig att föreningsbanken har tillgångar eller om talan väcks mot föreningsbanken eller om det av någon annan orsak uppkommer behov av en likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Detta skall genast anmälas av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första föreningsbanksstämman efter återupptagandet skall utfärdas enligt stadgarna. Därutöver skall skriftliga kallelser sändas till varje medlem vars postadress är känd för föreningsbanken.

Paragrafen motsvaras av 92 § FL (13 kap. 17 § BAL).

Om tillgång yppas för föreningsbanken efter dess upplösning enligt 16 § eller om talan väcks mot föreningsbanken eller om det annars uppkommer behov av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. I sådant fall är föreningsbanken inte längre att anse som upplöst.

Den fortsatta likvidationen knyter an till den föregående där denna avslutades. Likvidatorerna återinträder utan vidare i sina uppdrag. Skulle någon av de tidigare likvidatorerna inte längre kunna fortsätta sitt uppdrag, får bankinspektionen utse en ny likvidator. Vid återupptagandet får eventuellt utsedda fullmäktiges mandattid anses utsträckt. Samma bör gälla för de tidigare revisorerna.

Fortsätts likvidationen, skall anmälan om detta genast göras av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första föreningsbanksstämman efter återupptagandet skall sändas till varje medlem med för föreningsbanken känd adress.

18 § Om en föreningsbank har trätt i likvidation på grund av föreningsbanksstämmans beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och föreningsbankens verksamhet återupptas. Ett sådant beslut får dock inte fattas,

1 om det finns anledning till likvidation på grund av denna lag eller stadgarna, eller

2 om utskiftning har ägt rum.

För beslut enligt första stycket krävs sådan kvalificerad majoritet som föreskrivs i 1 § andra stycket. När sådant beslut fattas, skall en styrelse samtidigt väljas.

Föreningsbanksstämmans beslut om likvidationens upphörande och val av en styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän bankinspektionen lämnat tillstånd till detta och registrering har skett.

Om ett likvidationsbeslut som avses i 1, 2 och 4 §§ blivit upphävt genom lagakraftägande dom eller beslut av domstol, skall likvidatorerna genast anmäla detta för registrering samt kalla till föreningsbanksstämma för val av styrelse.

När likvidation har upphört enligt denna paragraf, skall 15 § tillämpas.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande lag, innehåller bestämmelser om att i vissa fall likvidation kan avbrytas och verksamheten återupptas (13 kap. 18 § BAL).

Om en föreningsbank har trätt i likvidation torde möjligheten att avbryta likvidationen och återuppta verksamheten vara praktiskt taget utesluten. Redan före likvidationsbeslutet bör samtliga förutsättningar för att undgå likvidationen vara prövade. Utredningen vill dock inte utesluta möjligheten att situationen för föreningsbanken efter likvidationsbeslutet kan förändras så att det vore önskvärt att kunna avbryta likvidationen och återuppta verksamheten. En tänkbar möjlighet är att andra enheter inom föreningsbanksrörelsen tillskjuter kapital (5 kap. 4 §).

Om föreningsbanken har trätt i likvidation på grund av föreningsbanksstämmans beslut kan stämman, sedan revisorerna avgett yttrande, enligt *första stycket* besluta att likvidationen skall upphöra och föreningsbankens verksamhet återupptas. Ett sådan beslut får dock inte fattas, om likvidationsanledning föreligger på grund av lagen eller stadgarna. Inte heller får ett sådant beslut fattas om utskiftning har ägt rum.

Enligt *andra stycket* krävs kvalificerad majoritet för beslut om att återuppta föreningsbankens verksamhet. Samma majoritetsregler gäller som för beslut om frivillig likvidation, dvs. samtliga röstberättigade skall ha förenat sig om beslutet eller också skall det ha fattats på två på varandra följande föreningsbanksstämmor och på den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande.

Vid den föreningsbanksstämma som beslutar om ett återupptagande av föreningsbankens verksamhet skall en styrelse väljas. Något val av revisorer behöver inte ske eftersom de ordinarie revisorerna förutsätts fullgöra sitt uppdrag även under likvidationsförfarandet.

Tredje stycket föreskriver att beslutet om likvidationens upphörande och valet av styrelse skall anmälas för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän bankinspektionen lämnat tillstånd till detta. Även om det inte föreligger något hinder enligt denna paragraf att återuppta verksamheten, kan föreningsbanken ha kommit i konflikt med andra skyddsregler som

uppställs i FbL. Bankinspektionen har alltså inte bara att pröva om förutsättningarna för ett återupptagande är uppfyllda enligt denna paragraf. När tillstånd ges, låter inspektionen samtidigt registrera beslutet och den valda styrelsen.

Om ett likvidationsbeslut har blivit upphävt genom domstols lagakraftägande dom eller beslut, skall enligt *fjärde stycket* likvidatorerna genast anmäla detta för registrering samt kalla till föreningsbanksstämma för val av styrelse.

När likvidationen har upphört enligt denna paragraf skall likvidatorerna avge slutredovisning enligt 15 §. Bestämmelser om detta har tagits in i *femte stycket.*

7.2.11.5 Konkurs

19 § Om en föreningsbank är försatt i konkurs och denna avslutas utan något överskott, är föreningsbanken upplöst när konkursen avslutas.

Om det finns överskott, skall föreningsbanksstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att föreningsbanken skall träda i likvidation. Om inte ett sådant beslut fattas, gäller 4 §.

Var föreningsbanken i likvidation när den försattes i konkurs, skall likvidationen fortsättas enligt 17 §, om konkursen avslutas med överskott.

Paragrafen motsvaras av 67 § JkL (13 kap. 19 § BAL).

Enligt *första stycket* är en i konkurs försatt föreningsbank upplöst när konkursen avslutas utan överskott. I *andra och tredje styckena* ges bestämmelser om det fall att konkursen avslutas med överskott. Principen är att föreningsbanken i sistnämnda fall skall avvecklas genom likvidation, jfr. 4 § första stycket 4. I motsats till vad som gäller för vanliga föreningar har stämman således ingen valfrihet, utan måste fatta beslut om likvidation. I annat fall föreligger grund för tvångslikvidation.

20 § Om en föreningsbank försätts i konkurs, skall konkursdomaren sända en underrättelse om beslutet till bankinspektionen för registrering.

Under konkursen företräds föreningsbanken som konkursgäldenär av den styrelse eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Under konkursen gäller dock bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

När konkursen har avslutats skall konkursdomaren genast för registrering underrätta bankinspektionen samt ange om något överskott finns eller inte. Konkursdomaren skall även för registrering underrätta bankinspektionen när en överrätt genom beslut, som vunnit laga kraft, upphävt ett beslut att försätta föreningsbanken i konkurs.

Om förhandling om offentligt ackord har inletts för en lokal föreningsbank, skall underrättelse ske enligt första och tredje styckena.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 93 § FL (13 kap. 20 § BAL).

I *första stycket* föreskrivs att konkursdomaren skall underrätta bankinspektionen när föreningsbanken försätts i konkurs. Att en föreningsbank försätts i konkurs betyder inte att den är upplöst och att dess organ upphör att existera. Organen förlorar emellertid befattningen med alla de rättigheter och skyldigheter som tillkommer konkursboet och de angelägenheter som

handläggs av konkursförvaltningen enligt konkurslagens regler. Sålunda kan varken styrelsen eller föreningsbanksstämman besluta om eller disponera över föreningsbankens tillgångar, och föreningsbanksstämman kan inte med verkan mot konkursboet bevilja styrelseledamöterna ansvarsfrihet. Konkursboet kan till och med utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats viss tid före konkursen, föra talan om skadestånd enligt 13 kap. 6 § sista stycket.

Att föreningsorganen ändå fortfarande existerar framgår av *andra stycket,* vari föreskrivs att såväl styrelsen som föreningsbanksstämman har vissa uppgifter under konkursen. Styrelsen eller likvidatorerna företräder föreningsbanken såsom konkursgäldenär under konkursen och föreningsbanksstämman har befogenhet att entlediga och tillsätta styrelseledamöter. Det kan också erinras om att föreningsbanksstämman, om konkursen avslutas med överskott, utan vidare skall fungera och fatta beslut om att föreningsbanken skall träda i likvidation.

I fråga om dem som under konkursen skall företräda föreningsbanken såsom konkursgäldenär, utgår förslaget liksom gällande lag ifrån att detta ankommer på den vid konkursens början utsedda styrelsen eller likvidatorerna, om sådana då är utsedda. Styrelseledamöterna förutsätts sålunda stå kvar även om den tid för vilken de valts skulle gå ut, innan konkursen avslutas. Men de har liksom likvidatorerna rätt att avgå, och vidare skall gälla vad som föreskrivs i lagen om entledigande och skyldighet att utse efterträdare till den som entledigas eller av annan orsak avgår.

Någon bestämmelse om vad som skall gälla för det fall fullmäktige har utsetts och deras mandatperiod går ut under konkursen, har inte tagits upp i FbL. Detta föranleds av den grundläggande principen att föreningsbankerna själva bör reglera fullmäktiges befogenheter i stadgarna.

I *tredje stycket* föreskrivs att konkursdomaren skall underrätta bankinspektionen när konkursen avslutats. Konkursdomaren skall därvid ange om konkursen avslutats med överskott eller inte. När bankinspektionen får besked om att en konkurs avslutats med överskott skall den anmäla förhållandet för rätten för beslut om tvångslikvidation enligt 4 §. Konkursdomaren skall enligt stycket även för registrering underrätta bankinspektionen om en överrätt upphävt ett konkursbeslut.

Enligt 48 § ackordslagen (1970:847) skall bestämmelserna i lagen inte tillämpas bl.a. på de centrala föreningsbankerna. Några bestämmelser om underrättelse i anledning av att förhandling om offentligt ackord för central föreningsbank har inletts, finns därför inte i FbL. Däremot kan ackordslagen tillämpas på de lokala föreningsbankerna. Om en förhandling om offentligt ackord inleds för en lokal föreningsbank – något som måste förutsättas kunna ske endast i rena undantagsfall – skall bankinspektionen erhålla underrättelse om detta, liksom om när förhandlingarna avslutats. En bestämmelse om detta har intagits i det *fjärde stycket.* Bestämmelsen saknar motsvarighet i gällande lag.

7.2.12 12 kap. Fusion och inlösen av aktier i dotterbolag

I JkL finns ett särskilt förfarande för samgående mellan föreningsbanker benämnt fusion. Fusion innebär att en föreningsbank (den överlåtande föreningsbanken) går upp i en annan föreningsbank (den övertagande

föreningsbanken) varefter medlemmarna i den överlåtande föreningsbanken automatiskt blir medlemmar i den övertagande föreningsbanken och den överlåtande föreningsbankens tillgångar och skulder övergår på den övertagande föreningsbanken. I samband härmed upplöses den överlåtande föreningsbanken utan likvidation. Fusionen innebär också att den överlåtande föreningsbankens samtliga rättigheter och skyldigheter övergår på den övertagande föreningsbanken.

Till skillnad från gällande BL, som helt saknar regler om fusion, finns det i JkL särskilda regler om detta i 87 §. De för föreningsbankerna särskilda reglerna upptas i denna paragraf medan övriga bestämmelser om fusion finns i 96 och 98 §§ FL, vartill hänvisas i JkL. Bestämmelserna infördes i JkL år 1962 med motsvarande bestämmelser i SpL som förebild. Anledningen till att dessa bestämmelser kom att införas i JkL var att det i en framställning till regeringen från dåvarande Sveriges jordbrukskasseförbund hade framhållits vikten av att den då pågående utvecklingen med sammanslagningar av olika föreningsbanker underlättades genom införande av regler om fusion i JkL. Ett samgående mellan två föreningsbanker hade ditintills måst resultera i att endera av de inblandade föreningsbankerna fick likvideras, något som befarades kunna medföra att allmänheten blev oroad och drog felaktiga slutsatser om likvidationens innebörd. Vidare medförde sammanslagningarna en risk för att medlemmarna i den upphörande föreningsbanken inte skulle komma att ansöka om medlemskap i den övertagande föreningsbanken, något som efter ett avgörande av högsta domstolen (NJA 1958:438) klarlades måste ske för att dessa skulle bli medlemmar i den övertagande föreningsbanken.

De för föreningsbankerna nu gällande reglerna om fusion möjliggör endast den form av fusion som benämns absorption, vilket förfarande inledningsvis redovisats. Reglerna medger inte att en central föreningsbank går upp i en lokal föreningsbank, men alla andra kombinationer är möjliga. Inte heller medger JkL delfusion mellan en lokal föreningsbank och en del av en annan föreningsbank. Denna fråga var föremål för diskussion i samband med att fusionsreglerna infördes i JkL år 1962, men avvisades av föredragande statsrådet (prop. 1962:50 s 25). Däremot behölls möjligheten för en föreningsbank att genom förvärv överta en del av en annan föreningsbanks rörelse (88 § 1 mom). Det saknas i dag i svensk rätt möjlighet att genom fusion slå samman två olika typer av associationer. En föreningsbank kan således inte fusionera med någon annan association än en annan föreningsbank.

Den nya aktiebolagslagen innehåller bestämmelser om tre olika former av fusion, nämligen

1. fusion som innebär att ett bolag uppgår i ett annat genom att dess tillgångar och skulder överflyttas till detta varefter det förra bolaget efter skifte av fusionsvederlaget och slutredovisning upphör,
2. fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag och
3. fusion som innebär att två eller flera bolag går upp i ett nytt för ändamålet grundat bolag.

De två förstnämnda formerna brukar kallas absorption och den sistnämnda kombination.

Den grundläggande skillnaden mellan gällande regler om fusion mellan

aktiebolag respektive föreningar är att det vid fusion mellan föreningar i allmänhet i första hand är fråga om att föra över den överlåtande föreningens medlemmar till den övertagande föreningen och först i andra hand om ett övertagande av tillgångarna. Skillnaden har sin grund i de principiella olikheter som förligger mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar. De för föreningsbankerna nu gällande reglerna om fusion motsvaras närmast av den form av fusion som nämnts under 1. Någon anledning att vidta andra än marginella ändringar i dessa regler föreligger enligt utredningens mening inte. Syftet med dessa fusionsbestämmelser är i första hand att skydda minoritetsintressena i den överlåtande föreningsbanken och att tillgodose denna föreningsbanks rätt.

Vad härefter angår den form av fusion som nämnts under 2 ovan är denna i första hand avpassad för företag som drivs i bolagsform. För föreningsbank gäller, att den måste ha minst tjugo – i vissa fall fem – medlemmar. Det är alltså inte möjligt för en föreningsbank att förvärva samtliga andelar i en annan föreningsbank. Någon direkt motsvarighet till den nyss nämnda fusionsformen kan därför inte komma i fråga i FbL. Däremot föreslår utredningen en motsvarighet till denna fusionsform bestående i att föreningsbank fusionerar med ett helägt dotterbolag (se nedan).

Vad beträffar den under 3 ovan angivna fusionsformen innebar denna en nyhet på den svenska aktiebolagsrättens område. Denna form av fusion torde med fördel kunna tillämpas också på FbL:s område. Särskilt i sådana fall, där mer eller mindre jämbördigt stora föreningsbanker finner det förenligt med sina intressen att gå samman, kan det visa sig att fusion genom kombination kan vara en lämpligare utväg än den som för närvarande står till buds. I sådana fall kan det nämligen vara svårt för medlemmarna i den överlåtande föreningsbanken att acceptera att den andra parten i fusionsavtalet är övertagande. Genom att samtliga föreningsbanker vid kombination blir överlåtande i förhållande till den nybildade föreningsbanken blir avtalsparterna jämbördiga. Vidare blir samtliga medlemmar i de av fusionen berörda föreningarna berättigade att delta i beslut om fusion. Med hänsyn till det anförda har i FbL liksom i BAL och SpLF tagits upp regler om fusion genom kombination.

Frågan huruvida fusion bör tillåtas mellan företag med olika företagsform uppmärksammades vid remissbehandlingen av aktiebolagsutredningens förslag. Sålunda framfördes från Lantbrukarnas riksförbund (LRF) önskemål om utredning av möjligheten att skapa regler för fusion mellan i första hand aktiebolag och ekonomiska föreningar. Enligt LRF förekommer företagsekonomiskt samarbete mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar inom näringslivet i betydande omfattning. Samgående genom absorption kan emellertid med nuvarande lagregler endast ske genom köpeavtal och ena företagets likvidation. Det mest angelägna var enligt LRF att möjlighet öppnades för fusion mellan moderförening och dotterbolag. LRF fann att ett stort behov av regler för konvertering av aktiebolag till ekonomisk förening och vice versa förelåg. Föredragande statsrådet anförde i denna fråga (prop. 1975:103 s 520):

Med anledning av vad LRF anfört vill jag erinra om att mellan ekonomiska föreningar och aktiebolag finns vissa grundläggande principiella skillnader. Bl.a. skall föreningen

vara kooperativ d.v.s. medlemmarna skall personligen delta i föreningens verksamhet. Avsikten med detta krav är att utesluta sammanslutningar av kapitalistisk prägel från föreningsformen och hänvisa dem till någon av bolagsformerna. Med hänsyn härtill är jag inte beredd föreslå bestämmelser som skulle möjliggöra fusion på sätt LRF föreslår.

Kooperationsutredningen har emellertid i förslag till ny lag om kooperativa föreningar infört regler om fusion mellan en kooperativ förening och ett av sådan förening helägt dotterbolag. Förslaget innehåller också regler om tvångsinlösen av minoritetsaktier i dotterbolag. Mot bakgrund av föreningsbanksrörelsens nuvarande struktur kan en sådan möjlighet antas komma att utnyttjas endast i rena undantagsfall. Utredningen har emellertid trots det valt att föreslå att även dessa regler införs i FbL. En sådan ordning kan antas komma att underlätta en omorganisation av rörelsen och eftersom en grundläggande tanke bakom FbL är att lagen inte skall lägga hinder i vägen för rörelsen att anta den organisation som rörelsen finner lämplig, bör det enligt utredningens mening införas bestämmelser i FbL som möjliggör sådant samgående. Särskilt om den organisationsformen väljs som innebär att en för hela riket gemensam föreningsbank bildas, kan det komma att finnas ett påtagligt behov av att slå samman helägda dotterbolag med denna föreningsbank.

Reglerna om fusion i FbL bygger på 1975 års ABL. I utredningens förslag till BAL har också regler om fusion införts. En allmän strävan har varit att få enhetliga regler om fusion i de olika bankinstitutgruppernas lagar. Det har vidare varit en utgångspunkt att fusionsförfarandet bör göras så enkelt som möjligt och onödig tidsutdräkt i största möjliga utsträckning undvikas. Utredningens förslag skiljer sig därför på vissa punkter från ABL:s regler.

I överensstämmelse med gällande rätt skall enligt förslaget inte rätten pröva om fusionsavtalet skall få verkställas. I stället föreslås om en central föreningsbank berörs av fusionen, att regeringen och i övriga fall bankinspektionen skall ge tillstånd till fusionen och därvid göra en prövning som är anpassad till föreningsbankernas särskilda förhållanden. I de centrala föreningsbankerna utgör insättarna den dominerande borgenärsgruppen. Enligt förslaget skall regeringen bevaka insättarnas och övriga borgenärers intressen i såväl den övertagande som den överlåtande föreningsbanken. Under fusionsförfarandet kommer bl.a. fusionsavtalet och beslut om tillstånd till verkställighet av fusionsbeslutet att registreras. Fusionsavtalet skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar enligt 18 kap. 2 §. Härigenom har det särskilda kallelseförfarandet vid domstolsproceduren vid fusion av ekonomisk förening ansetts kunna undvikas.

Också i förhållande till BAL innehåller FbL avvikande regler om fusion. Eftersom något fusionsvederlag i egentlig mening inte förekommer vid fusion mellan två föreningsbanker, behövs inga regler om hur vederlaget skall erläggas. Strävandena att förenkla och tidsmässigt förkorta förfarandet har inneburit vissa ytterligare förändringar i förhållande till gällande rätt.

I detta kapitel (8 §) har också införts reglerna om föreningsbanks övertagande av del av annan föreningsbanks rörelse. I JkL är dessa regler också införda under rubriken Om fusion m.m. Eftersom det inte anses

möjligt för en föreningsbank att överlåta sin bankrörelse till annan än föreningsbank, kan dessa övertaganden liknas vid en delfusion. Någon fusion är det emellertid inte fråga om bl.a. eftersom de av övertagandet berörda medlemmarna inte automatiskt blir medlemmar i den övertagande föreningsbanken, utan måste ansöka om att få sitt medlemskap överflyttat.

Proceduren för fusion enligt 1 och 2 §§ blir enligt FbL följande

A *Absorption* (1 §)

1. Styrelserna i två eller flera föreningsbanker träffar ett fusionsavtal, som innebär att en eller flera föreningsban ker (överlåtande föreningsbank) uppgår i en annan föreningsbank (övertagande föreningsbank).
2. Styrelsen i överlåtande föreningsbank skall därefter upprätta handlingarna enligt 1 § tredje och fjärde styckena.
3. Fusionsavtalet jämte de handlingar som avses i 1 § tredje och fjärde styckena hålls tillgängliga för medlemmarna i överlåtande föreningsbank.
4. Minst en vecka därefter skall styrelsen i överlåtande föreningsbank lägga fram fusionsavtalet på föreningsbanksstämma för godkännande.
5. Föreningsbanksstämmans godkännande av fusionsavtalet skall inom fyra månader från beslutet anmälas för registrering hos bankinspektionen. Bankinspektionen kungör registreringen i Post- och Inrikes Tidningar. Om anmälan inte görs inom sagda tid eller bankinspektionen på formella grunder avskriver anmälan eller vägrar registrering är frågan om fusion förfallen.
6. Senast två månader etter registreringen skall de av fusionen berörda föreningsbankerna hos regeringen eller i vissa fall hos bankinspektionen ansöka om tillstånd att verkställa fusionsavtalet. Ändringen av den övertagande föreningsbankens stadgar skall samtidigt stadfästas. Samtliga handlingar som ligger till grund för fusionen skall inlämnas till bankinspektionen.
7. Regeringen eller bankinspektionen prövar frågan om tillstånd och stadfäster stadgeändringen.
8. När fusionstillstånd enligt 5 § meddelats och vunnit laga kraft registreras det och då blir medlemmarna i överlåtande föreningsbank medlemmar i den övertagande föreningsbanken och den överlåtande föreningsbankens skulder och tillgångar övergår till den övertagande föreningsbanken. I samband härmed anses fusionen genomförd och överlåtande föreningsbank upplöst. Denna registrering skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

   Frågan om fusion kan förklaras förfallen av regeringen eller bankinspektionen enligt 5 § tredje stycket.

B *Kombination* (2 §)

1. Fusionsavtal träffas om att två eller flera föreningsbanker (överlåtande föreningsbanker) förenas genom att bilda en ny föreningsbank.
2. Styrelserna i de överlåtande föreningsbankerna upprättar handlingarna enligt 1 § tredje och fjärde styckena och håller dessa tillgängliga för respektive föreningsbanks medlemmar.
3. Minst en vecka därefter skall styrelserna i de överlåtande föreningsbankerna lägga fram fusionsavtalet jämte övriga handlingar inför respektive föreningsbanksstämma för godkännande. Fusionsavtalet skall bl.a. innehålla förslag till stadgar för den nya föreningsbanken och ange hur dess styrelse och revisorer skall utses.
4. Respektive föreningsbanksstämma godkänner avtalet och utser styrelse och revisorer i enlighet med bestämmelserna i fusionsavtalet.
5. Senast fyra månader efter det att stämmorna godkänt fusionsavtalet skall det anmälas till bankinspektionen för registrering och kungörelse. Om anmälan inte gjorts inom sagda tid eller om bankinspektionen avskrivit anmälan eller vägrat registrering av avtalet, är frågan om fusion förfallen.

6. Senast två månader efter det att det godkända avtalet registrerats skall de berörda föreningsbankerna hos regeringen eller hos bankinspektionen ansöka om tillstånd att verkställa fusionsavtalet och samtidigt ansöka om stadfästelse av den nybildade föreningsbankens stadgar samt i de fall denna är en central föreningsbank, om oktroj.
7. När dessa beslut har registrerats är den nya föreningsbanken bildad och de överlåtande föreningsbankerna upplösta. Medlemmarna i dessa föreningsbanker blir medlemmar i den nybildade föreningsbanken och de överlåtande föreningsbankernas tillgångar och skulder övertas av den nybildade föreningsbanken. Bankinspektionen kungör registreringen i Post- och Inrikes Tidningar och avför de överlåtande föreningsbankerna ur föreningsbanksregistret.

7.2.12.1 Fusion genom absorption

1 § Avtal om fusion, varigenom en föreningsbank (överlåtande föreningsbank) skall uppgå i en annan föreningsbank (övertagande föreningsbank) innebär att medlemmarna i den överlåtande föreningsbanken blir medlemmar i den övertagande föreningsbanken och att den överlåtande föreningsbanken upplöses utan likvidation och dess tillgångar och skulder övertas av den övertagande föreningsbanken. Ett sådant avtal skall för att bli giltigt godkännas av föreningsbanksstämman i den överlåtande föreningsbanken. Fusion kan ske utan hinder av att den överlåtande föreningsbanken trätt i likvidation. I ett sådant fall skall likvidationen avslutas när tillstånd enligt 5 § har registrerats.

En central föreningsbank kan inte genom ett sådant fusionsavtal som avses i första stycket gå upp i en lokal föreningsbank.

Följande handlingar skall hållas tillgängliga för de röstberättigade i den överlåtande föreningsbanken under minst en vecka före den föreningsbanksstämma vid vilken frågan om godkännande av fusionsavtalet skall behandlas, samt läggas fram på stämman,

1. förslag till föreningsbanksstämmans beslut,
2. fusionsavtalet,
3. en redogörelse av styrelsen för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för föreningsbanken,
4. ett yttrande av revisorerna över styrelsens redogörelse enligt 3,
5. avskrift av den övertagande föreningsbankens årsredovisning för det senaste räkenskapsåret, försedd med anteckning om föreningsbanksstämmans beslut rörande föreningsbankens vinst eller förlust samt avskrift av revisionsberättelsen för samma räkenskapsår.

Om den överlåtande föreningsbankens årsredovisning inte skall behandlas på stämman eller om den övertagande föreningsbankens årsredovisning för det senaste räkenskapsåret inte har behandlats på stämman i den föreningsbanken, skall följande handlingar hållas tillgängliga och läggas fram på stämman i enlighet med vad som anges i tredje stycket:

a) avskrift av föreningsbankens senaste årsredovisning, försedd med anteckning om föreningsbanksstämmans beslut rörande föreningsbankens vinst eller förlust, samt av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
b) av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för föreningsbankens ställning och som har inträffat efter det att årsredovisningen avgetts, och
c) ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Handlingarna skall genast sändas till medlem som begär det.

Paragrafen motsvaras av 87 § 1 mom JkL och 96 § 1 mom FL (14 kap. 1 § BAL). Paragrafen överensstämmer i huvudsak med gällande rätt. Den

innehåller bestämmelser om fusion mellan två föreningsbanker genom absorption. En föreningsbank går i och med fusionen upp i en annan föreningsbank och upplöses därefter. Det i denna paragraf reglerade fusionsförfarandet kan tillämpas endast på två eller flera föreningsbanker och möjliggör inte fusionering av en föreningsbank och en annan typ av association. Det sagda gäller såväl andra bankinstitut som andra ekonomiska föreningar. I överensstämmelse med gällande rätt är det fullt möjligt att genomföra en fusion mellan två lokala föreningsbanker eller mellan två centrala föreningsbanker. Det är vidare möjligt att en lokal föreningsbank genom fusionen går upp i en central föreningsbank. Det går däremot inte att genomföra en fusion varigenom en central föreningsbank går upp i en lokal föreningsbank. Ett förbud mot en sådan fusion har intagits i det andra stycket.

I det *första stycket* redogörs för vilka effekter en fusion har för de inblandade föreningsbankerna. Som framgått tidigare innebär en fusion mellan två föreningsbanker inte bara att den övertagande föreningsbanken tas över av den övertagande föreningsbanken utan också att medlemmarna i den överlåtande föreningsbanken automatiskt blir medlemmar i den övertagande föreningsbanken. Av 7 kap. 15 § tredje stycket framgår att den medlem som inte har samtyckt till fusionen i den överlåtande föreningsbanken har en ovillkorlig rätt att utträda ur föreningsbanken. Det är styrelserna i de båda berörda föreningsbankerna som träffar avtalet om fusion. Avtalet måste, för att kunna verkställas, godkännas av föreningsbanksstämman i den överlåtande föreningsbanken. I kooperationsutredningens förslag till ny lag om kooperativa föreningar föreslås att också föreningsstämman i den övertagande föreningen måste godkänna avtalet. Som skäl för sitt förslag har kooperationsutredningen åberopat bl.a. att en fusion kan bli ekonomiskt kännbar för medlemmarna i den övertagande föreningen om exempelvis den överlåtande föreningen har en nedsliten produktionsapparat och därmed försämrar resultatet i den övertagande föreningen. Detta kan få till följd att medlemmarna i den övertagande föreningen inte kan påräkna samma ersättning för sin medverkan som tidigare eller samma gottgörelse i form av återbäringar och efterlikvider. De skäl som kooperationsutredningen åberopat till stöd för sitt förslag torde inte vara av det slaget att de är direkt tillämpliga också på föreningsbankerna. Visserligen kan det inträffa att den överlåtande föreningsbanken har en sämre soliditet än den övertagande föreningsbanken, men enbart denna omständighet bör inte normalt kunna motivera att en ändamålsenlig fusion inte genomförs. Dessa och andra förhållanden som inverkar på bedömningen av lämpligheten av en beslutad fusion skall dessutom beaktas av regeringen eller bankinspektionen som skall lämna tillstånd till verkställighet av avtalet (5 §). Eftersom medlemmarna i en föreningsbank på grund av normalstadgarnas utformning dessutom normalt saknar möjlighet att ta del av föreningsbankens sparande, kan inte ett sådant argument tillmätas någon avgörande betydelse i detta sammanhang.

I 3 § anges den röstmajoritet som krävs för ett godkännande av fusionsavtalet i den överlåtande föreningsbanken.

I stycket sägs avslutningsvis att den omständigheten att den överlåtande föreningsbanken har trätt i likvidation inte hindrar en fusion. Styrelsens uppgifter under fusionsförfarandet fullgörs i sådana fall av likvidatorerna.

När regeringens eller bankinspektionens tillstånd enligt 5 § har registrerats skall likvidationen i den överlåtande föreningsbanken avslutas i vanlig ordning genom slutredovisning.

Som tidigare nämnts kan inte en central föreningsbank genom en fusion enligt denna paragraf gå upp i en lokal föreningsbank. Detta sägs uttryckligen i det *andra stycket*. Skälen härför är uppenbara med tanke på de organisatoriska förhållandena inom en föreningsbanksgrupp bestående av både en central föreningsbank och anslutna lokala föreningsbanker.

I *tredje stycket* anges vilket material som skall tillhandahållas medlemmarna och framläggas på föreningsbanksstämman i den överlåtande föreningsbanken vid bedömningen av fusionsfrågan. Detta material är dels det fullständiga fusionsavtalet, dels vissa redovisningshandlingar m.m. rörande den övertagande föreningsbanken. Handlingarna skall hållas tillgängliga för de röstberättigade under minst en vecka före föreningsbanksstämman och läggas fram på denna. Om en medlem begär det skall handlingarna också enligt det femte stycket sändas till medlemmen.

De handlingar som sålunda skall tillhandahållas anges i det tredje stycket i fem punkter. I punkten 1 tas upp förslag till föreningsbanksstämmans beslut. Enligt punkten 2 skall fusionsavtalet tillhandahållas. Av första stycket följer att fusionsavtalet måste vara fullständigt, eftersom de delar av fusionsavtalet som inte omfattas av föreningsbanksstämmans godkännande, inte blir giltiga.

Att fusionsavtalet skall vara fullständigt betyder att det bör reglera förutsebara rättsliga frågor, som fusionen ger upphov till och som inte är lösta i lagen. Eftersom den överlåtande föreningsbankens medlemmar genom fusionen blir medlemmar i den övertagande föreningsbanken, blir det dock inte fråga om något fusionsvederlag i vedertagen mening.

Enligt punkterna 3 och 4 skall styrelsen i den överlåtande föreningsbanken lämna redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för föreningsbanken och insättarna. Revisorerna skall yttra sig över denna redogörelse.

Enligt punkt 5 skall avskrift av den övertagande föreningsbankens årsredovisning för det senaste räkenskapsåret tillhandahållas, försedd med anteckning om föreningsbanksstämmans beslut rörande föreningsbankens vinst eller förlust, samt avskrift av revisionsberättelsen för samma räkenskapsår. Att årsredovisning m.m. för den övertagande föreningsbanken skall tillhandahållas sammanhänger med att de som står i begrepp att genom fusionen bli medlemmar i denna föreningsbank måste kunna bedöma konsekvenserna av sitt beslut. Det är emellertid inte säkert att årsredovisningen är tillräcklig i detta avseende. Bl.a. kan förekomsten av s.k. dolda reserver påverka bedömningen. Det kan därför bli nödvändigt att göra en särskild värdering av föreningsbankens tillgångar oberoende av och vid sidan av årsredovisningarna. Några bestämmelser om det torde emellertid inte erfordras utan frågan kan regleras i fusionsavtalet.

I *fjärde stycket* ges en särskild regel som tar sikte på det fall då den överlåtande föreningsbankens årsredovisning inte skall behandlas på stämman eller då den övertagande föreningsbankens årsredovisning för det senaste räkenskapsåret inte behandlats på stämma vid den tidpunkt då fusionsfrågan kommer upp till behandling. Anledningen till att beslut

rörande årsredovisningen för det senaste räkenskapsåret inte kan avvaktas kan vara att fusionsbeslutet inte bör fördröjas. I sådana situationer skall följande handlingar i stället tillhandahållas, nämligen

1. avskrift av den ifrågavarande föreningsbankens senaste årsredovisning, försedd med anteckning om föreningsbanksstämmans beslut rörande föreningsbankens vinst eller förlust, samt avskrift av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
2. en av föreningsbankens styrelse undertecknad redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för föreningsbankens ställning, vilka inträffat efter årsredovisningens avgivande, samt
3. ett av revisorerna i föreningsbanken avgivet yttrande över redogörelsen.

De nu angivna reglerna överensstämmer i huvudsak med gällande rätt. För närvarande har styrelsen emellertid ingen skyldighet att i den berättelse som motsvarar redogörelsen i punkten 2 lämna sådana upplysningar som kan vara till skada för föreningsbanken. Att denna begränsning inte tagits upp i förslaget sammanhänger med den ståndpunkt som intagits i frågan om den s.k. förfångsklausulen när det gäller upprättande av förvaltningsberättelsen (se 9 kap.).

Enligt *femte stycket* skall handlingar som avses i tredje och fjärde styckena genast sändas till medlem som begär det.

7.2.12.2 Fusion genom kombination

2 § Avtal om fusion, varigenom två eller flera föreningsbanker (överlåtande föreningsbanker) förenas genom att bilda en ny föreningsbank, innebär att medlemmarna i de överlåtande föreningsbankerna blir medlemmar i den nya föreningsbanken och att de överlåtande föreningsbankerna upplöses utan likvidation och deras tillgångar och skulder övertas av den nya föreningsbanken. Ett sådant avtal skall för att bli giltigt godkännas av föreningsbanksstämman i varje överlåtande föreningsbank. Bestämmelserna i 1 § första stycket tredje meningen skall därvid tillämpas.

De handlingar som anges i 1 § tredje och fjärde styckena skall upprättas för varje överlåtande föreningsbank. De skall hållas tillgängliga för medlemmarna i de överlåtande föreningsbankerna under minst en vecka före den föreningsbanksstämma vid vilken frågan om godkännande av fusionsavtalet skall behandlas. Handlingarna skall genast sändas till medlem som begär det. De skall läggas fram på stämmorna.

Fusionsavtalet skall innehålla ett förslag till stadgar för den nybildade föreningsbanken och ange hur styrelse och revisorer skall utses. Om de överlåtande föreningsbankerna godkänner fusionsavtalet, skall de i enlighet med fusionsavtalets bestämmelser utse styrelse och revisorer i den nya föreningsbanken.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande lag, reglerar förfarandet vid fusion genom kombination (14 kap. 2 § BAL).

Fusion genom kombination innebär att två eller flera föreningsbanker (överlåtande föreningsbanker) uppgår i en ny föreningsbank som bildas i och med fusionen och att medlemmarna i de överlåtande föreningsbankerna blir medlemmar i den nya föreningsbanken. Såvitt gäller fusion genom kombination kan de överlåtande föreningsbankerna vara både centrala och lokala föreningsbanker. Om en av de berörda föreningsbankerna är en central föreningsbank, blir den nybildade föreningsbanken alltid en central före-

ningsbank. Av hänvisningen till 1 § första stycket tredje meningen framgår att fusion kan ske utan hinder av att av fusionen berörd föreningsbank trätt i likvidation.

Tillvägagångssättet vid fusion genom kombination blir följande. Mellan de överlåtande föreningsbankerna träffas avtal om fusion. Eftersom föreningsbankerna blir överlåtande föreningsbanker i förhållande till den nya, skall båda föreningsbanksstämmorna i de förstnämnda föreningsbankerna godkänna avtalet. Godkännandet träffas enligt reglerna i 3 §. Beträffande tillhandahållande och framläggande på stämman av handlingar skall 1 § tredje och fjärde styckena tillämpas. Dessa handlingar skall upprättas för var och en av de överlåtande föreningsbankerna och tillhandahållas de röstberättigade i de överlåtande föreningsbankerna före de föreningsbanksstämmor vid vilka frågan om godkännande av fusionsavtalet skall behandlas. Om medlem begär det, skall handlingarna skickas till honom. Handlingarna skall läggas fram på föreningsbanksstämmorna. Detta innebär i praktiken att de överlåtande föreningsbankerna gemensamt sammanställer de redovisningshandlingar m m som krävs enligt lagen, till en gemensam fusionsakt som används vid samtliga föreningsbanksstämmor vid vilka fusionsavtalet behandlas.

Godkänner föreningsbanksstämmorna i de överlåtande föreningsbankerna fusionsavtalet, skall de samtidigt anta stadgar samt i enlighet med fusionsavtalets bestämmelser utse styrelse och revisorer i den nybildade föreningsbanken. Avtalet måste alltså innehålla förslag till stadgar samt bestämmelser om tillsättande av styrelse och revisorer i samband med bildandet av nämnda föreningsbank. I dessa bestämmelser kan anges vilka personer som skall utses eller t.ex. att föreningsbanksstämman i varje överlåtande föreningsbank får välja visst antal av styrelseledamöterna och revisorerna. Detta innebär att styrelse och revisorer under ett övergångsskede i den nybildade föreningsbanken utsetts av annan än stämman i den föreningsbanken.

Någon ändring av de föreslagna stadgarna kan inte ske vid stämma som hålls för att godkänna fusionsavtal. Om ändring önskas, måste själva fusionsavtalet, i vilket stadgarna ingår, ändras och behandlas enligt denna paragraf. Sedan den nya föreningsbanken bildats kan naturligtvis ändring av stadgarna ske i vanlig ordning.

Tillsammans med de övriga handlingar som skall hållas tillgängliga för de röstberättigade och framläggas på stämman, förutsätts fusionsavtalet ge medlemmarna i de överlåtande föreningsbankerna erforderlig information för bedömningen av fusionens lämplighet. Styrelsen i överlåtande föreningsbank är också skyldig enligt 7 kap. 11 § att på yrkande av medlem lämna upplysningar rörande fusionen.

7.2.12.3 Fusionsförfarandet

3 § Beslut om godkännande av fusionsavtal är giltigt endast om det biträtts av samtliga röstberättigade eller fattats på två på varandra följande föreningsbanksstämmor och på den senare stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Längre gående villkor får föreskrivas i stadgarna.

En medlem i en överlåtande föreningsbank som inte har samtyckt till fusionen, får säga upp sig till utträde inom den tid och på de villkor som anges i 7 kap. 15 § tredje stycket.

Paragrafen överensstämmer med 96 § 2 mom. första och andra styckena FL. Den saknar motsvarighet i BAL, som endast föreskriver enkel majoritet på bolagsstämman för giltigt beslut om godkännande av fusionsavtal.

Första stycket innehåller bestämmelser om den röstmajoritet som fordras för att ett beslut om godkännande av fusionsavtal skall kunna bli giltigt. Dessa bestämmelser är tillämpliga vid fusion såväl enligt 1 § som enligt 2 §. För att beslut om godkännande av fusionsavtal skall kunna bli giltigt fordras att samtliga röstberättigade förenat sig om det eller att beslutet fattats på två på varandra följande föreningsbanksstämmor och på den senare stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Detta överensstämmer med vad som gäller för närvarande. Skälen för att behålla gällande rätts regler om kvalificerad röstmajoritet för godkännande av fusionsavtal är desamma som åberopats i fråga om beslut om ändring av föreningsbanks stadgar eller frivillig likvidation (jfr. vid 7 kap. 14 § och 11 kap. 1 §). I stadgarna kan föreskrivas längre gående villkor än vad som anges i stycket (jfr. 7 kap. 13 § andra stycket).

I 7 kap. 8 § tredje stycket finns bestämmelser om hur kallelse skall utfärdas till den föreningsbanksstämma som skall behandla fråga om fusion.

Har fullmäktige utsetts och har inte deras befogenhet i nu ifrågavarande hänseende inskränkts, skall bestämmelserna i detta kapitel om föreningsbanksstämma och röstberättigade i stället avse fullmäktigsammanträde resp. de fullmäktige. Särskild underrättelseskyldighet föreligger dock gentemot medlemmarna (se 7 kap. 12 § fjärde stycket).

Av *andra stycket* framgår att en medlem i överlåtande föreningsbank som inte har samtyckt till fusionen, får säga upp sig till utträde ur föreningsbanken inom tid och på de villkor som anges i 7 kap. 15 § tredje stycket. Reglerna överensstämmer med gällande rätt. I fråga om innebörden av uttrycket "inte samtyckt till fusionen" hänvisas till vad som anförts under 7 kap. 15 §. En medlem i en övertagande föreningsbank har däremot inte denna ovillkorliga rätt till utträde, men kan givetvis ansöka om utträde ur föreningsbanken i enlighet med bestämmelserna därom i FbL och stadgarna.

4 § När fusionsavtalet har godkänts av föreningsbanksstämman skall föreningsbanksstämmans beslut anmälas av överlåtande föreningsbank för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från beslutet eller om bankinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av beslutet, har frågan om fusion fallit.

Om fusionsavtalet har godkänts av fullmäktige, skall registreringsanmälan innehålla försäkran av styrelsen att underrättelse som avses i 7 kap. 12 § fjärde stycket skett.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 96 § 2 mom. tredje stycket FL (14 kap. 3 § BAL). Den innehåller bestämmelser om registrering av beslut om godkännande av fusionsavtal.

Eftersom en överlåtande föreningsbank upplöses genom fusionen är det av vikt att alla som har intressen i föreningsbanken får kännedom om att fusionsavtal träffats och godkänts av föreningsbanksstämman i den överlåtande föreningsbanken. Därför skall föreningsbanken enligt *första stycket* göra registreringsanmälan till bankinspektionen inom fyra månader från stämmans beslut att godkänna fusionsavtalet. Har inte samtliga röstberätti-

gade godkänt fusionsbeslutet, skall enligt 3 § beslutet fattas på två på varandra följande stämmor. I det fallet räknas tidsfristen från den senare stämman. Till skillnad från gällande rätt skall anmälan ske oavsett om stämmans beslut klandras. Genom anmälningen kommer föreningsbanksstämmans beslut om godkännande av fusionsavtalet att införas i föreningsbanksregistret. Enligt 16 kap. 2 § är bankinspektionen skyldig att kungöra det som införs i registret i Post- och Inrikes Tidningar. Om sådan anmälan försummas eller om bankinspektionen avskriver ansökan eller vägrar registrering genom beslut som vinner laga kraft, förfaller frågan om fusion. Vid fusion genom kombination enligt 2 § skall registreringsanmälan göras av var och en av de överlåtande föreningsbankerna, vilket innebär att hela fusionsfrågan faller, om någon av dem kommer för sent med sin anmälan.

I fråga om *andra stycket* hänvisas till vad som anförts under 3 § och 7 kap. 12 §.

5 § Senast två månader efter det att beslutet om godkännande av fusionsavtalet registrerats skall såväl överlåtande som övertagande föreningsbanker ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Om den övertagande föreningsbanken, eller i fall som avses i 2 § den nybildade föreningsbanken, är en central föreningsbank meddelas sådant tillstånd av regeringen och i andra fall av bankinspektionen. Tillstånd att verkställa fusionsavtalet skall meddelas om fusionen dels kan anses förenlig med deras intressen som är insättare i eller har fordringar på de av fusionen berörda föreningsbankerna, dels framstår som ändamålsenlig ur allmän synpunkt.

När beslut om sådant tillstånd som avses i första stycket meddelas skall stadgeändringar eller, i fall som avses i 2 §, den nybildade föreningsbankens stadgar stadfästas. Om den nybildade föreningsbanken är en central föreningsbank skall regeringen också bevilja oktroj.

Har inte ansökan om tillstånd att verkställa fusionsavtalet gjorts inom den i första stycket föreskrivna tiden eller har ansökan avslagits, skall bankinspektionen förklara att frågan om fusion har fallit.

Paragrafen, som motsvaras av 87 § 2 mom. första och andra styckena JkL, innehåller bestämmelser om tillstånd att verkställa fusionsavtal (14 kap. 4 § BAL).

Vid fusion mellan allmänna aktiebolag eller vanliga ekonomiska föreningar krävs rättens tillstånd för att fusionsavtalet skall få verkställas. Reglerna i ABL och FL har bl.a. till syfte att uppställa ett skydd för överlåtande sammanslutnings borgenärer. Rätten skall kalla såväl de kända som de okända borgenärerna med föreläggande för den som vill bestrida ansökningen att senast viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta, vid äventyr att han annars anses ha medgivit ansökningen. Om ansökningen inte bestrids eller om de borgenärer som bestrider får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, skall tillståndet meddelas.

Av samma skäl som anförts i anslutning till motsvarande bestämmelse i BAL (14 kap. 4 §) anser utredningen att det inte bör övervägas att med ändring av nu gällande regler, lägga på rätten att pröva frågor om verkställighet av fusionsavtal som slutits enligt bestämmelserna i FbL. Enligt gällande lag ankommer detta på bankinspektionen. Sådant tillstånd får emellertid lämnas endast om riksorganisationen, SFF, lämnat sitt medgivande till fusionen och i de fall en central föreningsbank övertar annan lokal eller

central föreningsbank, regeringen, eller den myndighet regeringen förordnat, prövat att övertagandet inte är till skada för det allmänna. Tillstånd till verkställighet av fusionsavtal som slutits mellan bankaktiebolag eller mellan sparbanker skall enligt BAL och SpLF lämnas av regeringen. Såvitt gäller fusioner mellan sparbanker innebär detta en förändring eftersom det nu är bankinspektionen som lämnar detta tillstånd. Utredningen anser att den nu gällande ordningen för föreningsbankerna i princip bör bestå. Det saknas emellertid enligt utredningens mening anledning att ge regeringen möjlighet att bemyndiga bankinspektionen att lämna tillstånd i de fall den övertagande föreningsbanken eller, i fall som avses i 2 §, den nybildade föreningsbanken är en central föreningsbank. I sådana fall bör frågan om tillstånd att verkställa fusionsavtalet alltid vara av sådan dignitet att regeringen och inte bankinspektionen skall pröva ärendet. Fusioner vari en central föreningsbank övertar annan föreningsbank måste i princip alltid utgöra ett led i en omorganisation av rörelsen och det kan därför aldrig vara fråga om ett rutinärende. Samma gäller i princip vid fusioner enligt 2 §. Tillstånd att verkställa ett fusionsavtal som inte berör en central föreningsbank bör däremot regelmässigt prövas av bankinspektionen.

I paragrafen uppställs inte som formligt krav att den centrala föreningsbanken skall lämna sitt medgivande till en fusion mellan två anslutna lokala föreningsbanker. Det får emellertid anses uteslutet att en fusion mellan två lokala föreningsbanker som inte har godkänts av den centrala föreningsbanken skall kunna framstå som ändamålsenlig ur allmän synpunkt. Eftersom fusionen alltid medför behov av att ändra de berörda föreningsbankernas stadgar, åtminstone vad gäller verksamhetsområdena, måste alltid den centrala föreningsbankens yttrande inhämtas i fusionsärendet (2 kap. 4 §).

I *första stycket* föreskrivs sålunda att tillstånd att verkställa fusionsavtalet skall sökas av såväl överlåtande som övertagande föreningsbank. Ansökningen skall göras senast två månader efter registreringen av fusionsavtalet. Detta innebär i förhållande till gällande lag en förkortning av den tid inom vilken ansökan måste göras. Detta är ett resultat av utredningens allmänna strävanden att undvika onödig tidsutdräkt i samband med fusioneringar. Den föreslagna tidsfristen har bedömts vara fullt tillräcklig. Försummas denna ansökan, faller frågan om fusion enligt tredje stycket.

Vidare finns i första stycket regler om vad prövningen av en ansökan om tillstånd att verkställa ett fusionsavtal skall innefatta. Samtliga borgenärers intressen i både överlåtande och övertagande föreningsbanker skall bevakas. För tillstånd till verkställighet av fusionen krävs vidare att fusionen framstår som ändamålsenlig ur allmän synpunkt. Härmed avses exempelvis att fusionen inte bör vara till nackdel för bankväsendet som sådant eller motverka en ändamålsenlig organisation av föreningsbanksrörelsen. Tillstånd att verkställa ett fusionsavtal som träffats mellan två lokala föreningsbanker bör exempelvis i princip inte lämnas om inte den centrala föreningsbank till vilken endera eller båda lokala föreningsbanker är anslutna har tillstyrkt fusionen.

I överensstämmelse med gällande lag kan enligt förslaget tillstånd ges till verkställighet av fusionsavtalet utan att varje enskild borgenär gett sitt medgivande till fusionen. Borgenärerna har dock möjlighet att lämna

synpunkter på fusionen, eftersom denna offentliggörs i Post- och Inrikes Tidningar på ett tidigt stadium av förfarandet. Regeringen eller bankinspektionen får således agera som ställföreträdare för insättare och andra borgenärer och bevaka att deras intressen inte äventyras genom fusionen. Detta förfarande innebär ett avsteg från de allmänna civilrättsliga reglerna om skuldövertagande. De speciella förhållanden som gäller vid en fusion i vilken bankinstitut deltar motiverar enligt utredningens mening detta avsteg.

Andra stycket

Vid fusion enligt 1 § krävs att stadgarna ändras i de berörda föreningsbankerna. Dessa skall samtidigt med ansökan om tillstånd att verkställa fusionsavtalet ansöka om stadfästelse av stadgeändringarna.

Vid fusion enligt 2 §, genom vilken en ny föreningsbank bildas, skall de överlåtande föreningsbankerna samtidigt underställa regeringen eller, i de fall det är fråga om en nybildad lokal föreningsbank, bankinspektionen den nybildade föreningsbankens stadgar för stadfästelse. Regeringen eller bankinspektionen skall i dessa fall även, på sätt 2 kap. 2 § föreskriver, pröva om stadgarna överensstämmer med FbL och med andra författningar samt om särskilda bestämmelser krävs. Ytterligare en förutsättning för att ett fusionsavtal enligt 2 § skall få verkställas är att den för en nybildad central föreningsbank planerade rörelsen är nyttig för det allmänna. Om detta befinnes vara fallet och jämväl övriga förutsättningar enligt första stycket är uppfyllda, skall, när tillstånd till verkställighet av fusionsavtalet ges, stadgarna stadfästas samt, i de fall det är fråga om en nybildad central föreningsbank, oktroj beviljas.

I *tredje stycket* föreskrivs att bankinspektionen skall förklara frågan om fusion förfallen, om inte ansökan om tillstånd att verkställa fusionsavtalet görs inom den föreskrivna tiden eller om regeringen eller bankinspektionen avslagit en sådan ansökan.

6 § Om en pensionsstiftelse eller en personalstiftelse hör till en överlåtande föreningsbank, gäller om stiftelsens överförande till den övertagande föreningsbanken bestämmelserna i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m m.

Paragrafen motsvarar 87 § 2 mom. sjätte stycket JkL (14 kap. 5 § BAL).

Av bestämmelserna i lagen om tryggande av pensionsutfästelse skall särskilt 23 § första och andra styckena beaktas. Av dessa stycken framgår bl a att pensionsborgenärs medgivande till överflyttning av ansvaret för pensionsutfästelsen inte behöver inhämtas om tillsynsmyndigheten medger det och efterträdaren kan anses god för pensionsutfästelsen. Vidare framgår att innehavare av pensionsfordran inte behöver förtecknas och kallas i ärende om fusion enligt 14 kap. 4 § ABL, om tillsynsmyndigheten medger det. Tillsynsmyndighet är länsstyrelsen i det län där arbetsgivaren har sin hemvist. Utredningen anser att dessa regler bör gälla vid fusioner enligt FbL. Den nu ifrågavarande paragrafen innehåller därför en hänvisning till lagen om tryggande av pensionsutfästelse. För att kunna underlåta att förteckna och kalla pensionsborgenärerna vid fusion enligt FbL måste i 23 § lagen om tryggande av pensionsutfästelse också göras en hänvisning till fusionsreglerna i detta kapitel. Utredningen föreslår att en sådan hänvisning tas in i

lagrummet i fråga. Utredningen föreslår att det förs in en hänvisning också till de båda andra bankinstitutgruppernas fusionsregler.

7 § När ett lagakraftvunnet beslut om tillstånd att verkställa fusionsavtalet registrerats och nödvändiga stadgeändringar eller, vid fusion enligt 2 §, stadgar för den nybildade föreningsbanken stadfästs och, om den nybildade föreningsbanken är en central föreningsbank, oktroj beviljats, anses fusionen genomförd och överlåtande föreningsbank upplöst. Överlåtande föreningsbanks medlemmar blir medlemmar i den övertagande föreningsbanken, om inte uppsägning skett enligt 3 § andra stycket, och tillgångarna och skulderna övergår till den övertagande föreningsbanken.

Paragrafen motsvaras av 87 § 2 mom. fjärde och femte styckena JkL (14 kap 6 och 8 §§ BAL). Den innehåller bestämmelser om fusionsförfarandets avslutande.

Enligt gällande lag skall styrelsen i de av fusionen berörda föreningsbankerna inom sex månader efter det att tillstånd till fusionen beviljats, till bankinspektionen för registrering anmäla beslutet i fråga. När denna registrering har skett anses fusionen genomförd. Enligt utredningens förslag till BAL skall de båda berörda styrelserna endast i vissa fall vid nybildning och då fusionsvederlaget utgörs av aktier i det övertagande bankbolaget anmäla att de fullgjort sina skyldigheter enligt fusionsavtalet och först då detta registrerats anses fusionen genomförd. Det överlåtande bankbolaget anses inte upplöst förrän fusionsvederlaget skiftats och styrelsens förvaltning under den tid för vilken redovisningshandlingar inte tidigare lagts fram på stämman redovisats. Någon motsvarighet till dessa bestämmelser finns inte i FL, som i likhet med JkL föreskriver att fusionen är att anse som genomförd i och med registreringen av tillståndet att verkställa fusionsavtalet.

Som tidigare framgått har det varit utredningens avsikt att i största möjliga utsträckning förenkla och förkorta fusionsförfarandet i FbL. Det har inte framkommit något behov av den sexmånadersfrist som JkL ger de av fusionen berörda föreningsbankerna att anmäla tillståndsbeslutet för registrering. Något fusionsvederlag i egentlig mening kan det inte bli fråga om vid en fusion mellan två föreningsbanker. Vid fusion enligt 2 § skall styrelse och revisorer i den nya föreningsbanken utses i samband med att de berörda föreningsbankernas stämmor godkänner fusionsavtalet. Eventuellt kvarstående åtgärder med anledning av fusionen såsom byte av firma eller omorganisation av verksamheten kan vidtas oberoende av huruvida fusionen genomförts. Utredningen har därför föreslagit att fusion enligt detta kapitel skall anses genomförd och överlåtande föreningsbank upplöst när tillståndsbeslutet registrerats, vilket ex officio sker sedan inspektionens beslut vunnit laga kraft eller regeringens beslut meddelats. Samma förenkling av förfarandet föreslås av kooperationsutredningen beträffande fusion mellan vanliga ekonomiska föreningar. Det kan vara förenat med vissa praktiska fördelar om de berörda föreningsbankerna redan på ett tidigt stadium av fusionsförfarandet underrättar bankinspektionen om fusionen och därigenom så snart som möjligt får veta om det från inspektionen framförs några principiella invändningar mot den tilltänkta fusionen. Givetvis är varken regeringen eller inspektionen bundna av vad som förekommit vid sådana förberedande kontakter. Som ytterligare förutsättning för att fusionen skall anses fullbordad anges dessutom att erforderliga stadgeändringar har

stadfästs eller vid fusion enligt 2 § den nybildade föreningsbankens stadgar stadfästs. Är det vid fusion enligt 2 § fråga om en nybildad central föreningsbank skall denna också ha beviljats oktroj av regeringen. I överensstämmelse med gällande rätt anges i paragrafen innebörden av att fusionen fullbordats, nämligen att medlemmarna i överlåtande föreningsbank blir medlemmar i den nybildade föreningsbanken utan att dessa behöver vidta någon särskild åtgärd såsom att ansöka om medlemskap i föreningsbanken. Vidare innebär fusionens fullbordan att överlåtande föreningsbank är upplöst och att dess tillgångar och skulder övergår till den övertagande föreningsbanken. Både tillgångar och skulder får anses övergå i sin helhet till den övertagande föreningsbanken, även om någon av dem inte skulle ha uppgivits eller ens varit känd vid tiden för avtalet.

Ett bankaktiebolag anses inte upplöst förrän styrelsen i överlåtande bankbolag på bolagsstämma har lagt fram redovisning av sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid för vilken redovisningshandlingar inte förut lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall också innehålla en redogörelse för skiftet (14 kap 7 och 8 §§ BAL). Bestämmelserna har utformats med motsvarande bestämmelser i ABL som förebild. Motsvarande bestämmelser saknas däremot såväl i FL som i JkL. Inte heller kooperationsutredningens förslag till lag om kooperativa föreningar upptar dessa bestämmelser. För föreningarna innebär detta att det är revisorerna i den övertagande föreningen som får granska förvaltningen av den överlåtande föreningen fram till tiden för fusionens genomförande och uttala sig om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna i den föreningen. Det innebär vidare att det är föreningsstämman i den övertagande föreningen som skall besluta i frågan om ansvarsfrihet för dessa. Denna ordning gäller också för föreningsbankerna. Det gällande systemet synes ha fungerat utan komplikationer. Utredningen föreslår därför inte någon ändring i detta avseende. I kooperationsutredningens förslag till lag om kooperativa föreningar har med ABL som förebild som en nyhet införts den bestämmelsen att eventuella skadeståndsanspråk i överlåtande förening inte genom fusionen övergår till den övertagande föreningen. Dessutom föreslås att en minoritet i den överlåtande föreningen kan hos styrelsen påkalla en föreningsstämma i den överlåtande föreningen för behandling av fråga om väckande av skadeståndstalan. I FbL har emellertid inte dessa bestämmelser efterbildats. Eftersom det sålunda är den övertagande föreningsbanken som tillagts befogenheten att granska förvaltningen i den övertagna föreningsbanken för tiden fram till fusionens genomförande och att fatta beslut om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna, synes det mest följdriktigt att också överföra eventuella skadeståndsanspråk till den övertagande föreningsbanken. Enligt FbL övergår således i och med fusionens genomförande den överlåtande föreningsbankens samtliga tillgångar och rättigheter till den övertagande föreningsbanken.

7.2.12.4 Övertagande av del av annan föreningsbanks rörelse

8 § En lokal föreningsbank får överta del av annan lokal föreningsbanks rörelse endast efter medgivande av den eller de centrala föreningsbanker till vilka de lokala föreningsbankerna är anslutna. En central föreningsbank får överta del av annan föreningsbanks rörelse endast efter tillstånd av regeringen eller efter regeringens

bemyndigande bankinspektionen. Sådant tillstånd skall meddelas om övertagandet framstår som ändamålsenligt ur allmän synpunkt.

I samband med sådant övertagande som avses i första stycket får den överlåtande föreningsbankens reservfond med bankinspektionens medgivande sättas ned med skäligt belopp .

Paragrafen motsvaras av 88 § JkL. Den saknar motsvarighet i BAL.

Fusionsbestämmelserna infördes i JkL år 1962. Dessförinnan innehöll JkL regler endast om en föreningsbanks övertagande av annan föreningsbanks rörelse. I och med att sådana övertaganden inte hade karaktären av fusion, krävdes emellertid att medlemmarna genom en viljeförklaring begärde inträde i den nya föreningsbanken. I samband med tillkomsten av fusionsreglerna diskuterades huruvida de tidigare gällande reglerna om övertagande skulle gälla alltjämt, såvitt de avsåg övertagande av del av annan föreningsbanks rörelse. Föredragande statsrådet förklarade (prop 1962:50, s 25) att han inte ville motsätta sig att de tidigare bestämmelserna skulle gälla även fortsättningsvis när föreningsbank övertar del av annan föreningsbanks rörelse. Det är således fullt möjligt att en del av en föreningsbank övertas av en annan föreningsbank. Detta gäller såväl central föreningsbank som lokal föreningsbank. En lokal föreningsbank kan dock inte överta del av en central föreningsbanks rörelse. Förfarandet förutsätter att de medlemmar som berörs av övertagandet aktivt medverkar till att deras medlemskap överflyttas till en annan föreningsbank. De regler som berör detta förfarande finns intagna i 88 § JkL. I 1 mom anges som förutsättning för att ett sådant övertagande skall kunna ske av en lokal föreningsbank från en annan lokal föreningsbank, att SFF medgivit övertagandet. Om en central föreningsbank övertar en annan föreningsbanks rörelse skall övertagandet prövas av regeringen eller av myndighet som regeringen förordnat. Medgivandet till övertagandet får lämnas endast om det inte är till skada för det allmänna. I 2 mom berörs frågan om nedsättning av reservfonden i samband med sådant övertagande. Huvudregeln är att sådan nedsättning får äga rum med skäligt belopp efter medgivande av bankinspektionen och SFF. Om det är fråga om det fallet att en lokal föreningsbank övertar del av annan lokal föreningsbanks rörelse och båda dessa lokala föreningsbanker är anslutna till samma centrala föreningsbank, räcker det att endast SFF lämnar sitt medgivande.

I 88 a § JkL finns det bestämmelser som utredningen inte anser behöver föras in i FbL. Där anges att en föreningsbank i samband med övertagande av en annan föreningsbanks rörelse får överta också sådan egendom som föreningsbanken annars inte får förvärva. Eftersom rörelsereglerna är enhetligt uppbyggda för alla föreningsbanker torde en sådan bestämmelse numera vara överflödig. Visserligen får en central föreningsbank enligt 5 kap 4 § förvärva egendom i större utsträckning än lokal föreningsbank. Eftersom det emellertid aldrig kan bli fråga om att en lokal föreningsbank enligt reglerna i detta kapitel övertar del av en central föreningsbanks rörelse, synes dessa regler inte längre fylla något praktiskt behov.

I anslutning till 2 kap 4 § har närmare berörts frågan om vad som krävs för att föreningsbank skall tillåtas att ändra sina stadgar, såvitt gäller verksamhetsområdet. Därvid konstaterades att en sådan stadgeändring i en lokal föreningsbank inte torde kunna tillåtas utan att den centrala föreningsbank-

en tillstyrkt stadgeändringen. Om en ändring av verksamhetsområdet också innebär övertagande av en del av annan föreningsbanks rörelse, finns det enligt utredningens mening anledning att uppställa likartade krav. Utredningen föreslår därför att bestämmelserna i 88 § JkL förs över till FbL. Vissa förändringar av bestämmelserna krävs dock eftersom FbL skall medge att föreningsbanksrörelsen antar en organisationsform som inte förutsätter SFF:s medverkan. Det synes vara en lämplig avvägning att en lokal föreningsbank tillåts överta en del av en annan lokal föreningsbanks rörelse endast efter medgivande av den eller de centrala föreningsbanker vartill de berörda lokala föreningsbankerna är anslutna. Om det däremot är fråga om en central föreningsbank som övertar del av annan föreningsbanks rörelse, måste regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen ha lämnat tillstånd till övertagandet. Enligt 5 kap 4 § 6 p. krävs tillstånd av regeringen eller bankinspektionen också i de fall som en föreningsbank övertar hela eller en inte obetydlig del av annat bankinstituts rörelse.

I JkL saknas regler om överlåtelse av hela eller del av föreningsbanks rörelse till annan än föreningsbank. Antagligen föranleds detta av uppfattningen att föreningsbankernas associationsrättsliga uppbyggnad omöjliggör en sådan överlåtelse. Med rörelse får här förstås bankrörelsen, dvs inlåningsräkningar och kreditportfölj. Det får anses vara en omöjlighet att en föreningsbank överlåter medlemmarna i deras egenskaper av kunder i banken till annan bank. Veterligt har något sådant heller aldrig förekommit. En indragning av ett avdelningskontor på en ort kan visserligen rent praktiskt få sådana konsekvenser och då särskilt i de fall som lokalerna och inventarierna överlåts till annat bankinstitut. Medlemmarna behåller dock alltjämt sitt medlemskap i föreningsbanken och får förutsättas alltjämt kunna vara kunder hos föreningsbanken. För ett annat bankinstitut får därför ett övertagande av en föreningsbanks rörelse också antas ha ett begränsat värde. Även om den omständigheten att det inte längre i lagen uppställs några krav på att föreningsbankerna endast får bevilja krediter till medlemmar, teoretiskt kan tänkas medföra ett ökat utrymme för en bankrörelse uppbyggd på andra än medlemmar, får det dock alltjämt förutsättas gälla att en föreningsbank inte kan överlåta sin bankrörelse till annan än till annan föreningsbank. Således införs inte heller i FbL några regler om sådan överlåtelse.

I *första stycket* anges således under vilka förutsättningar en föreningsbank får överta del av annan föreningsbanks rörelse. Eftersom ett sådant övertagande alltid kräver ett beslut om ändring av stadgarna såvitt gäller verksamhetsområdet, gäller de i 7 kap 14 § uppställda kraven på stämmobeslut och på särskild röstmajoritet. Av detta stycke framgår att det därutöver krävs för sådant övertagande att medgivande till detta lämnats, såvitt gäller övertagande som sker mellan två lokala föreningsbanker, av den eller de centrala föreningsbanker till vilka de berörda föreningsbankerna är anslutna och i de fall en central föreningsbank övertar del av annan central eller lokal föreningsbanks rörelse, av regeringen eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen. För att en central föreningsbank skall ges sådant medgivande krävs att övertagandet prövas vara ändamålsenligt från allmän synpunkt. Därvid bör samma prövning göras som enligt 5 § skall äga rum vid fusion. Det uppställs i förslaget inget krav på att stämman i den

överlåtande föreningsbanken skall ha godkänt avtalet om övertagande. Emellertid medför sådant övertagande alltid behov av att ändra stadgarna såvitt gäller verksamhetsområdet och detta beslut kan bara stämman fatta.

Som en allmän förutsättning för att den överlåtande föreningsbankens reservfond skall få sättas ned i samband med ett sådant övertagande som avses i första stycket gäller att den överlåtande föreningsbanken beslutat att så skall få ske. Sådant beslut behöver inte med nödvändighet ha fattats av stämman, men starka skäl talar för att den frågan bör föreläggas stämman i samband med att stämman beslutar om stadgeändring. I *andra stycket* anges att reservfonden i den överlåtande föreningsbanken får sättas ned i samband med en överlåtelse av en del av rörelsen till annan föreningsbank. Enligt 10 kap 4 § tredje stycket får annars sådan nedsättning endast ske för täckande av förluster. Det är omöjligt att närmare reglera hur stor nedsättningen får vara i olika fall. I många fall torde det vara obehövligt att flytta del av reservfonden till den övertagande föreningsbanken. Mot bakgrund av hur kapitaltäckningsbestämmelsen i 7 kap 5 § är uppbyggd, torde så alltid vara fallet när övertagandet sker inom samma centrala föreningsbanks område. Är det däremot fråga om övertagande över gränsen mellan två centrala föreningsbankers verksamhetsområden, kan det finnas behov av nedsättning av den överlåtande föreningsbankens reservfond. I bestämmelsen anges att nedsättning får ske med skäligt belopp. Enligt nu gällande regler måste sådan nedsättning godkännas av SFF och bankinspektionen eller i visst fall endast av SFF. I förslaget uppställs som villkor för att nedsättning skall få ske att bankinspektionen lämnat sitt medgivande. Som utgångspunkt för bedömningen av vad som kan anses vara skäligt belopp, bör kapitalkravet enligt 5 kap. 7 § för de placeringar som i samband med övertagandet övergår till den andra föreningsbanken användas.

7.2.12.5 Fusion mellan föreningsbank och helägt dotterbolag

9 § Äger en föreningsbank samtliga aktier i ett dotterbolag, kan styrelserna träffa och för registrering anmäla ett sådant avtal om fusion, att dotterbolaget skall gå upp i föreningsbanken. Därvid gäller 5-7 §§ i tillämpliga delar. Dotterbolaget är upplöst när regeringens eller bankinspektionens beslut om tillstånd enligt 5 § har registrerats. Är dotterbolaget ett allmänt aktiebolag, skall bankinspektionen lämna uppgifter om fusionen till patent- och registreringsverket, som skall registrera tillstånd enligt 5 §.

Fusion enligt första stycket får ske utan hinder av att det i aktiebolaget finns sådan egendom som föreningsbanken på grund av bestämmelserna i 5 kap 1-4 §§ inte får förvärva. Sådan egendom måste avyttras senast ett år från registreringen enligt 7 § första stycket. Om synnerliga skäl föreligger, kan bankinspektionen förlänga denna frist.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande lag, innehåller regler om fusion mellan föreningsbank och helägt dotterbolag. Till skillnad från fusion enligt 1 och 2 §§, kan en föreningsbank enligt denna paragraf fusionera med bl.a. ett allmänt aktiebolag. Förutsättningen är att det bolag som föreningsbanken skall fusionera med är helägt (14 kap 9 § BAL)

Som framgått av inledningen till detta kapitel torde någon fusion enligt denna paragraf inte bli aktuell så länge som föreningsbanksrörelsen bibehåller sin nuvarande organisationsform. I syfte att underlätta för

rörelsen att anta den organisationsform som av rörelsen anses vara den mest ändamålsenliga, har utredningen ändå föreslagit att regler om denna fusionsform införs i FbL. Ett tänkbart exempel är att en för hela riket gemensam föreningsbank övertar Föreningsbankernas bank genom fusion enligt denna paragraf. Bestämmelserna i denna paragraf gäller såväl central som lokal föreningsbank. Med hänsyn till bestämmelserna i 5 kap 4 § torde det endast kunna bli aktuellt att tillämpa paragrafen på en lokal föreningsbank i de fall det är fråga om sådant fastighetsbolag som avses i nämnda lagrum punkten 2.

Fusionsavtal träffas enligt *första stycket* mellan styrelserna i de berörda företagen. Eftersom dotterbolaget är helägt krävs inte att bolagsstämman i detta bolag godkänner styrelsebeslutet. En sådan stämma skulle bli en tom formalitet och i verkligheten endast en protokollering av beslut som styrelsen fattat efter föreningsbankens direktiv.

Båda styrelserna skall anmäla fusionsavtalet för registrering. Någon tid för anmälningen är inte utsatt. Det är nämligen inte meningsfullt att fixera en viss tid, vars överskridande skall medföra att fusionsfrågan förfaller, eftersom föreningsbankens och dotterbolagets styrelser i vilket ögonblick som helst kan förnya fusionsavtalet. Den gemensamma registreringsanmälan kan dessutom anses likvärdig med ett bekräftande eller förnyande av fusionsavtalet. Beträffande tillstånd till fusionen och registrering av detta beslut, gäller 5-7 §§ i tillämpliga delar. Något skifte av det helägda dotterbolagets tillgångar blir det inte fråga om.

Föreningsbanks dotterbolag torde som regel utgöras av allmänna aktiebolag. Ett undantag från detta är dock Föreningsbankernas bank. I 14 kap. 8 § ABL ges regler om fusion mellan moderbolag och helägt dotterbolag, vilka båda är allmänna aktiebolag. Som tidigare konstaterats vad gäller absorption (1 §) och kombination (2 §) skiljer sig ABL:s och FL:s regler på flera punkter från de som nu tas upp i FbL. Enligt ABL skall bl.a rätten ge tillstånd till fusioner och kallelseförfarandet är ett annat. Patent- och registreringsverket har hand om registreringen. Utredningen har inte funnit några hinder föreligga mot att de i FbL föreslagna fusionsreglerna skall gälla vid fusion mellan en föreningsbank och ett helägt allmänt aktiebolag. Dotterbolagets verksamhet kommer genom fusionen att föras in i den "egentliga" bankverksamheten och lyda under FbL:s bestämmelser. För att pröva om detta är lämpligt eller om särskilda begränsningar krävs med anledning av bestämmelserna i paragrafens andra stycke, torde det snarare vara nödvändigt att den särskilda prövning som regeringen eller bankinspektionen skall göra enligt 5 § också skall göras vid fusion enligt denna paragraf. Som tidigare nämnts torde bestämmelserna i denna paragraf bli tillämpliga på lokal föreningsbank endast vid fusionering med ett helägt fastighetsbolag som föreningsbanken förvärvat med stöd av 5 kap 4 § första stycket 2. En sådan fusionering kan inte anses vara av den beskaffenheten att regeringens tillstånd skall krävas. Av bestämmelserna i 5 §, som skall tillämpas vid fusion enligt denna paragraf följer också att bankinspektionen kan meddela tillstånd till en fusion, vari en lokal föreningsbank är övertagande föreningsbank. Däremot måste regeringens tillstånd alltid inhämtas vid en fusion enligt denna paragraf, vari en central föreningsbank är övertagande föreningsbank. Med tanke på de skilda slag av bolag som det kan vara fråga

om bör de organisatoriska förändringar som en fusion av detta slag för med sig alltid underkastas regeringens prövning.

Dotterbolaget är upplöst när regeringens eller bankinspektionens tillstånd enligt 5 § har registrerats. Är dotterbolaget ett allmänt aktiebolag skall fusionen registreras inte bara hos bankinspektionen utan också hos patent- och registreringsverket. Bankinspektionen skall bevaka att en sådan registrering samtidigt görs hos patent- och registreringsverket, som också av inspektionen fortlöpande skall hållas underrättad om fusionen.

I 5 kap. ges bestämmelser om den egendom som en föreningsbank får förvärva och driva handel med för egen räkning. Oavsett dessa bestämmelser får en föreningsbank enligt *andra stycket* genom fusionen förvärva all den egendom som dotterbolaget överför till föreningsbanken. Om egendomen utgörs av sådan s.k. förbjuden egendom som föreningsbanken inte får behålla enligt 5 kap 1-4 §§, måste emellertid föreningsbanken avyttra denna. Detta skall ske senast ett år från registreringen av fusionen. I vissa fall kan en vidareförsäljning inom denna frist te sig synnerligen oförmånlig för föreningsbanken. I sådana fall kan bankinspektionen förlänga den frist inom vilken försäljning skall ske.

7.2.12.6 Inlösen av aktier i dotterbolag

Paragraferna 10-14 innehåller bestämmelser om inlösen av minoritetsaktier i dotterbolag. Några motsvarande bestämmelser finns inte i gällande lag. Syftet med bestämmelserna är att möjliggöra en fusion enligt 9 §, även om föreningsbanken inte äger alla men väl en dominerande del av aktierna i ett dotterbolag. Samtliga dessa paragrafer saknar motsvarighet i såväl JkL som FL. De överensstämmer däremot med 14 kap 10-14 §§ BAL. Kooperationsutredningen har i sitt förslag till lag om kooperativa föreningar beträffande inlösningsrätten hänvisat till bestämmelserna i ABL. Eftersom en sådan hänvisning skulle strida mot en av de grundläggande tankarna bakom utformningen av FbL – att lagen skall ge en fullständig reglering av föreningsbankerna – har utredningen valt att föra in bestämmelserna i FbL.

10 § Äger en föreningsbank själv eller tillsammans med ett dotterföretag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i ett dotterbolag, har föreningsbanken rätt att av de övriga aktieägarna i bolaget lösa in de återstående aktierna. Den som har aktier som kan lösas in har också rätt att få dessa inlösta av föreningsbanken.

En tvist om huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet skall prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän, om något annat inte följer av bestämmelserna i detta kapitel. Bestämmelserna i 18 § andra stycket nämnda lag om den tid inom vilken skiljedomen skall meddelas är inte tillämpliga vid sådana tvister.

Har föreningsbanken förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av att en vidare krets inbjudits att till föreningsbanken överlåta sådana aktier mot en viss ersättning, skall lösenbeloppet motsvara ersättningen, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av föreningsbanken, om inte skiljemännen på särskilda skäl ålägger någon annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

I *första stycket* anges förutsättningarna för rätt till inlösen av minoritetsaktier i dotterbolag. Både föreningsbanken och minoritetsaktieägarna har rätt att påfordra inlösen. Inlösen av aktier kan utgöra ett led i ett fusionsförlopp men så behöver inte vara fallet.

För inlösen krävs inte bara att föreningsbanken innehar mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolaget utan också att dessa aktier representerar mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Med föreningsbankens eget innehav av aktier i dotterbolaget likställs indirekta innehav genom annat dotterföretag. Lösningsrätt föreligger sålunda när tillräckligt många aktier i ett dotterbolag innehas antingen av föreningsbanken själv eller av föreningsbank och annat dotterföretag tillsammans.

Att minoritetsaktieägarna tillerkänns rätt att få sina aktier inlösta sammanhänger med att de inte kan åberopa några särskilda minoritetsrättigheter gentemot huvudaktieägaren – föreningsbanken – eftersom deras innehav är mindre än tio procent av aktiekapitalet. De står uppenbarligen i samma prekära ställning gentemot föreningsbanken när dennas aktieinnehav delvis förmedlas av annat koncernbolag.

Den angivna storleken på aktieinnehavet måste föreligga, när föreningsbanken eller minoritetsaktieägare framställer krav på inlösen. Med hänsyn till att föreningsbanken fått inlösningsrätt i syfte att ge föreningsbanken möjlighet att fusionera med ett helägt dotterbolag får föreningsbankens inlösningsrätt antas bortfalla, om under inlösningsförfarandet föreningsbankens innehav av aktier kommer att gå ner under det föreskrivna genom att dessa avyttras. Däremot bör föreningsbanken inte kunna stoppa minoritetsaktieägarnas inlösningsaktion genom att under förfarandet avhända sig aktier i dotterbolaget. Detta torde stå klart utan någon särskild bestämmelse därom.

I *andra stycket* föreskrivs att tvist huruvida inlösen skall ske eller om lösenbeloppets storlek skall avgöras av tre skiljemän. Till skiljemännen kan således hänskjutas inte bara fråga om lösenbeloppets storlek utan också fråga om grund för lösningsanspråket föreligger. Aktieägarna kan bestrida att föreningsbanken äger så många aktier i dotterbolaget som fordras för lösningsrätt t.ex. därför att äganderätten till vissa aktier är omtvistad. En sådan fråga skall, om den över huvud taget uppkommer, prövas i samma process som frågan om lösenbeloppets storlek. Om den förstnämnda frågan skulle gå till särskild domstolsprövning, medför det risker för förlängning och andra komplikationer.

Erfarenheten har visat att det är mycket svårt att slutföra processer av förevarande slag inom de i 18 § andra stycket lagen om skiljemän föreskrivna sex månaderna. Denna särskilda bestämmelse har därför undantagits från dessa skiljeförfaranden. Tillräckliga garantier för att en process av detta slag inte drar ut på tiden bör finnas i bl.a 13 och 14 §§ lagen om skiljemän. Häri sägs att skiljemän alltid skall handlägga saken skyndsamt och att tvisten kan avgöras utan att part som förhalar målet har slutfört sin talan.

Tredje stycket innehåller vissa regler om bestämmande av lösenbeloppet i en speciell situation. Situationen är den att en föreningsbank offentliggjort ett erbjudande att köpa aktier i ett annat bolag för ett visst pris och att detta erbjudande har accepterats av så många aktieägare att föreningsbanken i fråga fått mer än nittio procent av aktierna i det av erbjudandet berörda

bolaget. Det kan då te sig egendomligt att de aktieägare som inte accepterat erbjudandet skall ha möjlighet att i ett inlösningsförfarande få ut ett högre pris för sina aktier. För denna speciella situation bör därför gälla att det av övriga aktieägare godtagna priset skall anses utgöra aktiens värde, om inte särskilda skäl föranleder något annat. Denna särregel bör gälla bara i de fall då erbjudandet om köp av aktier riktats till en vidare krets. Erbjudandet måste alltså beröra ett större antal personer bland allmänheten. Vidare bör fordras att större delen av föreningsbankens aktieinnehav förvärvats på grund av erbjudandet. Ett särskilt skäl att frångå detta pris kan vara att en längre tid förflutit från föreningsbankens aktieförvärv på grund av erbjudandet till dess inlösenförfarandet inleddes. Ett annat skäl kan vara att informationsunderlaget varit ofullständigt eller att nya viktiga omständigheter tillkommit.

Frågan till vilken tidpunkt värderingen skall hänföras är inte angiven i förslaget. Också i ABL saknas regler om detta. Det synes principiellt mest riktigt att löseskillingen fastställs med hänsyn till aktiens värde vid tiden för föreningsbankens begäran om tvistens prövning av skiljemän. Senare inträffade omständigheter som inverkar på aktiernas värde skulle då inte beaktas. Det är dock möjligt att aktiernas värde vid den tid då lösningsanspråket framställdes måste bedömas i ljuset av senare framkomna omständigheter.

Den tvistefråga som hänskjuts till skiljemän gäller i regel lösenbeloppets storlek. Enligt 1944 års ABL bestämdes vid tvist om lösenbelopp detta så att det skulle motsvara aktiernas verkliga värde. Att skiljemännen skulle söka fastställa ett verkligt ekonomiskt värde och inte något rent formellt, som t.ex. aktiens nominella belopp var självklart. Eftersom bestämmelsen var intetsägande också därför att den i övrigt knappast gav någon ledning för lösenbeloppets bestämmande, togs den inte upp i 1975 års ABL. Principerna för bestämmandet av lösenbeloppets storlek bör lämpligen överlämnas till doktrin och rättspraxis. Det bör dock framhållas att aktiernas värdering skall ske utan hänsyn till deras egenskap av minoritetsaktier (se NJA 1957 s 1).

Enligt *fjärde stycket* skall kostnaderna för skiljemannaförfarandet bäras av föreningsbanken, om inte skiljemännen av särskilda skäl ålägger någon annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

11 § Vill föreningsbanken lösa in aktier i dotterbolag enligt 10 § och kan en överenskommelse om detta inte träffas, skall föreningsbanken hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten skall hänskjutas till skiljemän. Samtidigt skall styrelsen uppge sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skall vid begäran enligt första stycket genast genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer anmoda de aktieägare, mot vilka lösningsanspråket riktas, att skriftligen uppge sin skiljeman till dotterbolaget senast två veckor från kungörelsen. Anmodan skall även genom brev sändas till varje sådan aktieägare, om hans postadress är känd för bolaget.

Har inte samtliga aktieägare, vilkas namn är införda i aktieboken och mot vilka lösningsanspråket riktas, inom den föreskrivna tiden uppgivit en gemensam skiljeman, skall dotterbolagets styrelse hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära att god man förordnas. Denne skall hos samma rätt ansöka om förordnande av en sådan skiljeman och i tvisten bevaka de frånvarande aktieägarnas rätt.

Det är inte tillfredsställande att ett inlösningsförfarande tar lång tid i anspråk. För föreningsbanken betyder det att en önskvärd rationalisering av koncernen, som vanligen är ändamålet med förfarandet fördröjs av hänsyn till de befintliga minoritetsintressena i dotterbolaget. Om minoritetsaktieägare vill utnyttja möjligheterna att driva obstruktionspolitik mot föreningsbanken – t.ex. genom att klandra bolagsstämmobeslutet – kan dotterbolagets skötsel under samma tid försvåras. Minoritetens lojala intressen kan i allmänhet knappast heller befrämjas genom en utdragen process mellan föreningsbanken såsom dominerande aktieägare i dotterbolaget och minoriteten. I 1975 års ABL har proceduren förkortats och förenklats så mycket som det ansetts möjligt, utan att rättssäkerheten äventyras för parterna och i synnerhet för dem vilkas aktier skall inlösas.

Vill föreningsbank göra gällande sin lösningsrätt enligt 10 § bör i första hand en frivillig uppgörelse träffas. Kommer parterna emellertid inte överens – det torde räcka att ena parten påstår det – skall föreningsbanken hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten prövas av tre skiljemän enligt skiljemannalagen och uppge sin skiljeman.

När dotterbolagets styrelse får denna begäran skall den omedelbart underrätta alla kända aktieägare och anmoda dessa att uppge sin skiljeman inom två veckor från det anmodan kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar och i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Att kungörelse alltid måste ske synes ofrånkomligt av rättssäkerhetsskäl. För tids vinnande kan styrelsen, så snart kungörelsen utfärdats, hos rätten begära förordnande av god man för aktieägare som inte hör av sig med anledning av kallelsen. En sådan begäran skall annars göras, om samtliga anmodade aktieägare inte inom föreskriven tid uppgivit en för dem gemensam skiljeman. Gode mannen skall hos tingsrätten ansöka om förordnande av sådan skiljeman för aktieägare och även i övrigt i tvisten bevaka aktieägarnas rätt, såvida inte samtliga aktieägare kommer överens om något annat.

Bestämmelser om det nu beskrivna förfarandet har tagits upp i denna paragraf. Som framgår av följande paragrafer kan föreningsbankens förvärv av äganderätt till aktierna ske redan innan skiljedom om lösenbeloppets storlek föreligger.

12 § Prövas en tvist om inlösen enligt 10 § av skiljemän och är det ostridigt mellan parterna att det finns lösningsrätt eller förklaras det i en skiljedom att sådan rätt finns utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till föreningsbanken överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelsen. Detta gäller endast om föreningsbanken ställer säkerhet, som godkänts av skiljemännen, för det kommande lösenbeloppet med ränta.

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

I 12-14 §§ upptas bestämmelser om att föreningsbanken kan förvärva äganderätten till aktierna redan innan skiljedom rörande lösenbeloppets storlek givits.

Som tidigare nämnts är en utdragen process rörande inlösningen förenad med stora olägenheter. Om tvist inte råder rörande föreningsbankens rätt att inlösa aktierna utan endast om lösenbeloppets storlek, synes det inte inge några betänkligheter att låta äganderätten överföras till föreningsbanken

redan innan lösenbeloppet slutgiltigt har bestämts. För föreningsbanken är det en stor fördel att utan det dröjsmål som processen om lösenbeloppet medför kunna genomföra en sådan rationalisering av koncernen som förutsätter att dotterbolaget är helägt och att hänsyn inte längre behöver tas till minoritetsaktieägarna. De senare kan när det är klart att inlösen skall ske, knappast ha något befogat intresse av att under processen om inlösenbeloppet stå kvar som aktieägare. För dem är det i den situationen endast av intresse att de får en tillfredsställande ersättning för aktierna, och det bör vara en fördel också för dem att få ut ersättningen, åtminstone en del av den, väsentligt tidigare mot avstående av äganderätten till aktierna.

Den första förutsättningen för att minoritetsaktieägare skall vara skyldig att överlämna sina aktiebrev är enligt *första stycket* att det inte föreligger tvist huruvida föreningsbanken över huvud taget har rätt att lösa aktierna. Denna förutsättning är för handen, om aktieägare inte bestritt eller inte längre vidhåller ett bestridande av denna rätt. Bestridandet kan grunda sig på ett påstående att föreningsbanken inte äger tillräckligt många aktier för lösningsrätt, t.ex. därför att det råder tvist om äganderätten till vissa aktier. Situationen kan också vara den att bestridandet framställts men ogillats genom mellandom som vunnit laga kraft. Sådan mellandom kan skiljemännen alltid meddela, om parterna samtyckt. Däremot kan skiljemän inte ge mellandom utan båda parternas samtycke (jfr 19 § skiljemannalagen).

Det är självfallet tänkbart att aktieägare kan genom att framställa helt obefogade invändningar mot föreningsbankens rätt att lösa aktierna, avsevärt fördröja föreningsbankens förvärv av dessa aktier. Det är emellertid inte möjligt att ställa upp en rättvis och lämplig regel som hindrar att sådana invändningar framställs och prövas i vanlig ordning. En viss återhållande faktor ligger dock däri att en aktieägare som framställer en obefogad invändning av ifrågavarande slag enligt 10 § sista stycket kan åläggas att svara för uppkommande rättegångskostnader.

En annan förutsättning för att föreningsbanken skall bli ägare till aktierna är att föreningsbanken ställer sådan säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta som skiljemännen godkänt.

Enligt *andra stycket* har aktieägare rätt att få skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts för kommande lösenbelopp enligt första stycket till dess lösenbeloppet förfaller till betalning enligt skiljedomen. Räntans storlek bestäms av skiljemännen.

13 § Om ett fastställt lösenbelopp har erbjudits aktieägare utan att dessa har överlämnat sina aktiebrev, skall föreningsbanken genast sätta ned lösenbeloppet enligt lagen (1927:56) om nedsättning av pengar hos myndighet. Därvid får förbehåll om rätt att återta det nedsatta beloppet inte göras.

Har fastställt lösenbelopp erbjudits aktieägare utan att denne överlämnat sina aktiebrev, skall enligt paragrafen föreningsbanken genast sätta ned lösenbeloppet enligt lagen om nedsättning av pengar hos myndighet. Föreningsbanken får inte göra något förbehåll om rätt att återta det nedsatta beloppet.

14 § Om säkerhet har ställts enligt 12 § eller om nedsättning har skett enligt 13 §, är föreningsbanken ägare till aktierna. Innan aktiebreven har överlämnats till förenings-

banken medför breven i sådana fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till föreningsbanken eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet med ränta.

Har aktiebrevet inte överlämnats inom en månad från det föreningsbanken blivit ägare till aktien, kan det utfärdas ett nytt aktiebrev ställt till föreningsbanken. Det nya aktiebrevet skall innehålla en uppgift om att det ersätter det äldre brevet. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till föreningsbanken, skall det överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

Har säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta ställts enligt 12 § eller nedsättning skett enligt 13 §, är föreningsbanken enligt första stycket ägare till aktierna. Aktieägarnas rätt tillgodoses genom att de så snart skiljedom meddelats kan av de hos länsstyrelsen nedsatta medlen lyfta det i domen fastställda beloppet.

När föreningsbanken blivit ägare av aktierna, har de enligt 12 § rätt att erhålla aktiebreven och få sitt namn infört i aktieboken. När en aktieägare lyfter hos länsstyrelsen nedsatt belopp, skall han överlämna aktiebrevet med vederbörlig transport till föreningsbanken eller in blanco. När aktiebrev överlämnats till länsstyrelsen i samband med lyftande av utdömt belopp, skall länsstyrelsen överlämna dem till föreningsbanken, i vars hand de åter fungerar som vanliga aktiebrev.

Om aktieägare underlåter att överlämna aktiebrev, t.ex. därför att det har förkommit, har föreningsbanken enligt rättspraxis – NJA 1968 s. 123 – inte ansetts behörig att göra ansökan om dödande av aktiebrevet. I *andra stycket* har därför intagits bestämmelsen, att om ett aktiebrev inte avlämnats inom en månad sedan föreningsbanken blev ägare av aktien, nytt aktiebrev kan utfärdas i det inte inlämnade brevets ställe. I ABL var fristen tidigare ett år, men den ändrades den 1 januari 1982 till en månad (prop. 1980/81:146 sid. 16). Det nya aktiebrevet, som givetvis utfärdas av dotterbolagets styrelse, skall innehålla uppgift att det ersätter ett äldre aktiebrev. Denna uppgift hindrar att det nya aktiebrevet ger legitimation att lyfta lösenbelopp. I samband med att det nya aktiebrevet utfärdas skall föreningsbanken införas i aktieboken såsom ägare av aktien. Skulle därefter det äldre aktiebrevet överlämnas till föreningsbanken, skall det makuleras. Denna uppgift ankommer på dotterbolaget, till vilket föreningsbanken alltså skall överlämna aktiebrevet. Om dotterbolaget upplöses genom fusion enligt 9 § övergår denna skyldighet till föreningsbanken.

7.2.13 13 kap. Skadestånd m.m.

I enlighet med den allmänna hänvisningen i 1 § tredje stycket JkL skall reglerna i FL om skadestånd tillämpas också på föreningsbankerna. I FL finns regler om när skadeståndsansvar kan inträda i 106-109 §§ och förfaranderegleрna i 63- 66 §§. I FbL har dessa regler sammanförts till detta kapitel. De föreslagna bestämmelserna överensstämmer i mycket hög grad med gällande rätt och ansluter dessutom nära till skadeståndsreglerna i BAL. Förslaget innebär emellertid vissa nyheter för föreningsbankerna. Eftersom det i FbL införs regler om delegater (6 kap. 5 §) berörs här skadeståndsansvaret också för dessa. Bland andra nyheter märks att skadeståndsregler införs för de fall då ett revisionsbolag utsetts till revisor. Fristen för väckande av skadeståndstalan mot styrelseledamot förlängs från sex månader till ett år

från det årsredovisningen lades fram på stämman. Vidare skärps kraven på att lämnad redovisning skall vara riktig och fullständig för att preskription av skadeståndsansvaret skall inträda om föreningsbanksstämman beviljat styrelsen avsvarsfrihet. En allmän preskriptionsfrist om tre år införs vidare för styrelseledamots ansvar för skada som inte grundar sig på brottslig handling.

Även om reglerna i skadeståndskapitlet inte innehåller några principiellt betydelsefulla nyheter kan bestämmelserna om skadestånd antas komma få större betydelse än tidigare. Som framgår av 17 kap har det stora flertalet straffbestämmelser slopats. Tanken är att skadeståndsansvaret i stället skall sanktionera bestämmelserna i FbL och stadgarna. Genom införandet av de s k generalklausulerna i 6 kap 13 § och 7 kap 17 § vidgas dessutom utrymmet för att begära skadestånd när beslut fattats eller åtgärder vidtagits av styrelsen eller stämman och föreningsbanken, medlem eller annan drabbas därav.

Den allmänna skadeståndsrätten har lagreglerats genom skadeståndslagen (SkL),som trädde i kraft den 1 juli 1972 (1972:207). För att kunna bedöma huruvida FbL:s skadeståndsregler bör anpassas till denna lag eller till FL:s bestämmelser, redogörs i det följande i korthet för skillnaderna mellan dessa båda lagar i detta hänseende.

I FL ingår bestämmelser om skadeståndsskyldighet för bl.a styrelseledamöter. Skadeståndsskyldighet skall kunna åläggas dessa i två olika relationer:

a För den skada som drabbar föreningen blir de ersättningsskyldiga om skadan åsamkats föreningen uppsåtligen eller av oaktsamhet vid fullgörande av uppdraget (106 § första stycket).

b För den skada som drabbar medlem eller annan blir de ersättningsskyldiga om skadan förorsakats uppsåtligen eller av oaktsamhet, dock endast när detta har skett genom överträdelse av bestämmelser i FL eller stadgarna (107 §).

Bestämmelserna är inte begränsade till viss skadetyp utan får anses gälla personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada.

Skadeståndet kan jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt (108 § första stycket).

Talan om skadestånd till föreningen enligt de särskilda skadeståndsreglerna måste väckas inom viss kortare tid (63 §).

Dessa bestämmelser innebär att SkL:s allmänna skadeståndsregler sätts ur spel såvitt gäller det ansvarsreglerade området. Detta följer av 1 kap 1 § SkL.

Reglerna om skada som drabbar förening följer den allmänna culparegeln, med det undantaget att de såvitt gäller ren förmögenhetsskada går längre. Brottslig handling förutsätts nämligen inte för skadeståndsskyldighet, vilket är fallet enligt 2 kap 4 § och 3 kap 1 § SkL. Att FL utvidgar skadeståndsansvaret på denna punkt kan motiveras med att de berörda personerna gentemot föreningen intar en särskild förtroendeställning och att man därför vill vara något strängare och inte låta skadeståndsskyldigheten vara beroende av om den skadebringande handlingen är kriminaliserad eller inte.

Att överträdelse av bestämmelser i FL eller stadgarna skall föreligga för ansvar för skada som vållas medlem eller annan utgör en väsentlig inskränkning i förhållande till culparegeln. Eftersom styrelseledamoten agerar som organ för föreningen kan skadeståndsansvar uppkomma för föreningen själv gentemot skadelidande tredje man oavsett om handlandet innefattat överträdelse av angivet slag eller inte. Föreningens ansvar för sådan skada följer culparegeln i 2 kap 1 § SkL eller eventuellt föreliggande speciella skadeståndsbestämmelser i kontrakt eller liknande. Ansvarsförhållandena blir alltså "haltande" så till vida att föreningen får svara för skador som styrelseledamoten inte kan göras personligen ansvarig för. Detta gäller i de fall då den handling som leder till skada inte innefattar överträdelse av FL eller stadgarna. I praktiken har detta inte så stor betydelse för den skadelidande, eftersom denne kan få ersättning av föreningen. Viktigare är däremot regressituationen. Vad föreningen har gett ut, kan inte i alla situationer krävas tillbaka av den försumlige styrelseledamoten.

Utredningen anser att FbL:s skadeståndsregler bör följa FL:s skadeståndsregler och inte vila på de allmänna skadeståndsreglerna. Bestämmelserna i förslaget kommer därmed i huvudsak att överensstämma med motsvarande bestämmelser om skadestånd i såväl ABL som BAL.

Några särskilda regler om verkställande direktörs skadeståndsansvar finns inte i FbL. I en lokal föreningsbank kan verkställande direktör inte förekomma. Enligt 6 kap 4 § första stycket skall styrelsen i en central föreningsbank emellertid alltid utse minst en verkställande direktör. Enligt samma paragraf tredje stycket skall denne alltid ingå i styrelsen. Verkställande direktör i en föreningsbank är emellertid inte, till skillnad mot i vanliga aktiebolag, något självständigt organ. Sitt uppdrag som verkställande direktör får denne från styrelsen. Han skall också alltid vara styrelseledamot i föreningsbanken. Utredningen har vid utformningen av förslaget utgått ifrån att verkställande direktören i en föreningsbank aldrig kan anses agera utanför både uppdraget som styrelseledamot och som delegat. Verkställande direktören träffas därför alltid av FbL:s skadeståndsregler, antingen som styrelseledamot eller som delegat.

I gällande BL ges samtliga delegater samma skadeståndsansvar som styrelseledamot. Några motsvarande regler för föreningsbankerna finns naturligen inte. Av särskilt intresse är att redovisa de särskilda preskriptionsregler som gäller för bankbolagens rätt att väcka talan om skadestånd mot delegat. Om detta föreskrivs i 109 § andra stycket BL att en sådan talan inte får väckas sedan ett år förflutit sedan redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen för det räkenskapsår, varunder den skadebringande handlingen vidtogs, lades fram på stämman. Bakgrunden till bestämmelsen är att det har ansetts vara naturligt att den som anförtrotts funktioner som är av sådan beskaffenhet att de ankommer på styrelsen inte skall behöva stå det ekonomiska ansvaret för dessa funktioners utövande under en avsevärt längre tid än styrelseledamöterna själva. Utan denna särbestämmelse skulle delegats skadeståndsansvar inte preskriberas förrän tio år efter det att den skadebringande handlingen vidtogs. En komplikation är emellertid att stämman av praktiska skäl inte kan uttala sig i frågan om decharge beträffande alla delegaterna i en bank på samma sätt som skall ske beträffande samtliga styrelseledamöter. Kontrollen av delegaternas funk-

tionsutövning torde i realiteten ankomma på styrelsen. Den föreskrivna tidsfristen har ansetts ge styrelsen tillräcklig tid att utföra den erforderliga granskningen och att ta initiativet till att väcka skadeståndsanspråk mot delegat. I de fall en delegats handlande blir föremål för debatt vid en stämma, kan stämman direkt fatta beslut om väckande av talan. I vissa fall inträder inte preskription vid den angivna tidpunkten. Orsakades skadan av en brottslig gärning kan talan väckas senare. Likaledes kan talan väckas senare om delegaten i väsentliga hänseenden lämnat oriktiga eller ofullständiga upplysningar till stämman eller revisorerna. Normalt brukar frågor rörande delegats funktionsutövning inte förekomma på bankbolags stämma och denna senare bestämmelse saknar därför antagligen praktisk betydelse för inträdet av preskription. Det måste här avslutningsvis påpekas att reglerna om preskription av delegats skadeståndsansvar endast gäller delegatens handlande i anledning av hans uppdrag som delegat. Ett stort antal personer i bankbolagen har sådana uppdrag. I många fall rör det sig emellertid om mindre omfattande uppgifter och det åligger delegaterna en mängd andra arbetsuppgifter i deras egenskap av vanliga anställda. Det är givet att det kan uppstå praktiska svårigheter att bedöma huruvida en skadebringande handling vidtagits inom delegatsuppdraget eller i tjänsten i övrigt. Om handlingen inte omfattas av delegatsuppdraget gäller den vanlig tioårspreskriptionen. Trots de antydda svårigheterna har bestämmelsernas utformning, såvitt känt, inte skapat några problem vid tillämpningen.

Inom utredningen har diskuterats hur delegats skadeståndsskyldighet skall regleras. Fråga har varit om delegats skadeståndsansvar skall specialregleras i likhet med styrelseledamots ansvar eller om dennes ansvar skall följa reglerna om arbetstagares skadeståndsansvar enligt 4 kap 1 § SkL.

4 kap 1 § SkL är en nedsättningsregel som är mer fördelaktig för ansvarsobjektet i det att den utgår från att ansvar kan göras gällande bara om vissa uppräknade omständigheter föreligger och då endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till vissa angivna omständigheter. Regeln kan sägas utgöra en "omvänd jämkningsregel" jämfört med den skadeståndsregel som gäller t ex för styrelseledamot. Denne träffas tämligen omgående av ett skadeståndsansvar med möjlighet till reduktion bl a om skadeståndet skulle bli oskäligt stort med hänsyn till den ansvariges betalningsförmåga. I enlighet med uttalanden i förarbetena till skadeståndslagen skulle sannolikt det stora flertalet delegatuppdrag i bank anses så ansvarsfulla att den person som inom uppdraget åsamkat banken skada i de flesta fall skulle åläggas skadeståndsansvar trots den restriktivitet som bestämmelsen i övrigt manar till. Oavsett vilka regler som tillämpas torde resultatet i det stora flertalet fall, vad gäller skadeståndsbeloppets storlek, bli detsamma. Genom de associationsrättsliga skadeståndsreglerna uttalas emellertid på ett markerat sätt en presumtion för skadeståndsansvar.

I en föreningsbank skall styrelsen förvalta föreningsbankens angelägenheter i enlighet med vad som föreskrivs i FbL. Förutom de rent verkställande uppgifterna innefattar styrelsens förvaltningsrätt samtliga beslutande befogenheter utom dem som enligt uttryckliga stadganden i FbL förbehålls föreningsbanksstämman. Styrelsen får emellertid delegera de rent verkställande uppgifterna till andra personer.

De särskilda skadeståndsregler som återfinns i FL och annan associations-

rättslig lagstiftning markerar ett i vissa avseenden strängare skadeståndsansvar för vissa organpersoner. Delegat som innehar ledande ställning i föreningsbank bör enligt utredningens mening utan tvekan drabbas av samma skadeståndsansvar som en styrelseledamot.

För delegater som är anställda inom föreningsbanken på lägre nivåer och som då regelmässigt har mindre omfattande delegatsuppdrag blir organansvaret som följer av delegationen mer uttunnat. Delegatuppdraget utgör för dessa en naturlig del av deras övriga tjänsteuppdrag.De torde därför i flera fall ha svårt att förstå varför deras ersättningsansvar är "strängare" när de fullgör åligganden inom delegatuppdraget än när de fullgör andra sysslor som i och för sig kan vara väl så ansvarsfulla. Utredningen finner dock skäl föreligga för ett "strängare" ansvar för delegat på sätt som gällande BL stadgar. Uppdraget som delegat har en särskild dignitet eftersom det gäller funktioner som egentligen ankommer på styrelsen. I bankverksamhet föreligger det även ett starkt behov av prevention mot skador. Det ligger i linje med preventionsintresset att ha en uttrycklig föreskrift för skadeståndsskyldighet i stället för en regel som vilar på en presumtion mot skadeståndsskyldighet som den i 4 kap 1 § SkL.

Den förordade lösningen innebär att det måste konstateras huruvida den skadebringande handlingen utförts inom delegatuppdraget eller faller utanför detta. Som framgått tidigare bör emellertid konsekvenserna av detta inte överdrivas. Detta gäller redan nu för bankaktiebolagen och har inte medfört några svårigheter i tillämpningen.

1 § Styrelseledamot eller delegat som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar föreningsbanken, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas medlem eller annan genom överträdelse av denna lag eller stadgarna.

Paragrafen överensstämmer i stort med 106 § första stycket FL (15 kap 1 § BAL).

Som framgår av 6 kap kan i föreningsbankernas styrelse förekomma styrelseledamöter utsedda av andra än stämman. Det kan i en central föreningsbank, vara fråga om arbetstagarledamöter enligt lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Med styrelseledamot i detta kapitel avses samtliga styrelseledamöter. Någon skillnad beträffande ansvar för vidtagna åtgärder bör inte göras mellan styrelseledamöterna.

På sätt beskrivits i inledningen till detta kapitel bör samtliga delegater inom banken träffas av det särskilda skadeståndsansvar som denna paragraf reglerar.

Enligt 6 kap 4 § skall i en central föreningsbank verkställande direktör alltid ingå i styrelsen och enligt 6 kap 5 § får denne sitt uppdrag genom delegation från styrelsen. Verkställande direktören utför sina uppgifter dels i egenskap av styrelseledamot och dels i egenskap av delegat. I dessa båda egenskaper träffas han av skadeståndsbestämmelserna i denna paragraf. Det saknas därför anledning att avgöra i vilken av dessa båda egenskaper han företagit en skadeståndsgrundande handling. En sådan uppdragskombination kan också andra delegater ha. Dessa kan utöver delegatskapet vara anställda i banken. Här är det däremot viktigt att göra skillnad mellan

vederbörandes handlande som delegat och som anställd, eftersom dennes ansvar som anställd följer de allmänna skadeståndsrättsliga reglerna i 4 kap 1 § SkL. Styrelsen skall enligt 6 kap 5 § andra stycket i instruktioner meddela föreskrifter om de befogenheter som i olika avseenden skall tillkomma bl a delegaterna. Dessa instruktioner får tjäna som vägledning för att avgöra i vilken egenskap vederbörande handlat.

Lagrummet är även direkt tillämpligt på likvidator till följd av hänvisningen i 11 kap 8 §.

Första meningen reglerar de där angivna personernas ansvar för skada som tillfogats föreningsbanken. För sådan skada blir vederbörande ersättningsskyldig, om skadan förorsakats genom en åtgärd eller en underlåtenhet som kan läggas honom till last såsom uppsåt eller oaktsamhet. Det skall vara fråga om skada som vederbörande vid fullgörande av sitt uppdrag åsamkat föreningsbanken. En person i organställning kan givetvis förorsaka föreningsbanken skada genom åtgärd som han vidtagit såsom tredje man i förhållande till banken. Förslagets regler är inte tillämpliga i ett sådant fall.

Styrelseledamöter och delegater står i direkt sysslomannaförhållande till föreningsbanken. De är följaktligen gentemot föreningsbanken skyldiga att vid fullgörandet av sitt uppdrag iaktta den omsorg som krävs av en sysslоman i allmänhet. Skadeståndsskyldighet kan sålunda inträda om ett av föreningsbanksstämman fattat beslut verkställts trots att omständigheter därefter inträffat som medför att beslutets verkställande skulle skada föreningsbanken (jfr 6 kap 13 §). Därav framgår för övrigt att styrelseledamöter eller andra ställföreträdare för föreningsbanken inte utan vidare undgår skyldighet att ersätta en skada som åsamkats föreningsbanken genom deras vållande, trots att föreningsbanksstämman beslutat om den åtgärd som medfört skadan.

Enligt *andra meningen* har styrelseledamöter och delegater ansvar också gentemot andra som berörs av deras verksamhet för föreningsbanken. Ansvaret mot dessa – enskilda medlemmar, insättare och andra borgenärer, anställda och andra – är emellertid inte lika vidsträckt som mot föreningsbanken. Skadeståndsskyldighet kan endast inträda, om FbL eller stadgarna överträds uppsåtligen eller av vårdslöshet. De bestämmelser i FbL eller stadgarna som just har till syfte att skydda tredje man blir sanktionerade på detta sätt. Reglerna i andra meningen innebär bl.a. att styrelsen inte blir ansvarig för skada som vållas en föreningsbanks medkontrahent vid kontraktsbrott från föreningsbankens sida. I ett sådant fall drabbar skadeståndsskyldigheten i allmänhet endast föreningsbanken. En annan sak är att föreningsbanken – med stöd av paragrafens första mening – kan kräva att av styrelsen få tillbaka vad föreningsbanken tvingats utge till dess medkontrahent.

En person i organställning kan givetvis ådra sig personlig skadeståndsskyldighet gentemot tredje man till följd av reglerna i den allmänna skadeståndsrätten. Enligt samma regler kan föreningsbanken gentemot den skadelidande få svara för skadeersättningen. Om föreningsbanken i ett dylikt fall tvingas ge ut skadeersättning, har den regressrätt mot skadevållaren. Avgörande för vilka regler denna regressrätt skall bedömas enligt, bör vara om skadevållaren handlat i sin egenskap av organ för föreningsbanken eller inte. Denna fråga behandlas ytterligare under 4 §.

2 § En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han ansvarar även för den skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

Paragrafen, som motsvaras till viss del av 106 § första stycket FL, behandlar skadeståndsansvaret för revisorer och revisionsbolag (15 kap 2 § BAL).

Enligt *första stycket* är revisorerna ersättningsskyldiga enligt de i 1 § första stycket angivna grunderna. De svarar också för den skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av deras medhjälpare. Denna senare regel är en nyhet i förhållande till gällande lag.

Paragrafens *andra stycke* saknar motsvarighet i gällande lag, vilket sammanhänger med den nya regeln i 8 kap 2 § tredje stycket innebärande att ett auktoriserat eller godkänt revisionsbolag kan utses till revisor. I ett sådant fall åligger ersättningsskyldigheten för skada detta bolag och den för revisionen huvudansvarige. På grund av regeln i 4 § andra stycket innebär detta att bolaget och den huvudansvarige alltid svarar solidariskt gentemot den föreningsbank revisionen avser. Frågan om huruvida uppsåt eller oaktsamhet föreligger får normalt avgöras med hänsyn till den huvudansvariges förhållanden.

3 § Medlem i en föreningsbank eller röstberättigad som inte är medlem, är skyldig att ersätta den skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag eller stadgarna uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar föreningsbanken, medlem eller annan.

Paragrafen överensstämmer med 106 § andra stycket FL (15 kap 3 § BAL). Paragrafen reglerar det skadeståndsansvar som åvilar medlem och röstberättigad som inte är medlem gentemot föreningsbanken och gentemot annan medlem eller tredje man. Med begreppet "röstberättigad som inte är medlem" avses företrädare för medlem som är juridisk person (se 6 kap 3 § andra stycket).

En medlem eller röstberättigad är inte skyldig att positivt verka i föreningsbankens intresse. Deltar han i föreningsbankens förvaltning utan att inneha något förtroendeuppdrag, får han i första hand ta tillvara sina egna intressen utan att därigenom bli ansvarig mot föreningsbanken eller tredje man. Paragrafen innebär dock vissa begränsningar därvidlag. En medlem eller röstberättigad är ersättningsskyldig för den skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag eller stadgarna uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar föreningsbanken, medlem eller annan.

Det bör noteras att särskilda regler om fullmäktiges skadeståndsansvar saknas. Detta torde innebära att fullmäktig är underkastad samma skadeståndsansvar som en vanlig medlem.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1–3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån skadeståndsskyldigheten inte jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad

någon betalt i skadestånd får sökas åter av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Paragrafen överensstämmer med 109 § FL (15 kap 4 § BAL).

Enligt *första stycket* kan, om någon är ersättningsskyldig enligt 1-3 §§, skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt. I jämförelse med gällande lag innebär detta en utvidgning av jämkningsmöjligheterna. I begreppet "omständigheterna i övrigt" bör i överensstämmelse med 4 kap. 1 § SkL inbegripas det förhållandet att en delegat haft en blygsam befattning i föreningsbanken.

Jämkning kan i och för sig ske även vid brottslig gärning. Skuldgraden skall dock beaktas vid jämkningsprövningen. Jämkning skall i allmänhet inte ske när fråga är om uppsåtligt brottsligt handlande.

I förarbetena till skadeståndslagen behandlades bl a förhållandet mellan de associationsrättsliga jämkningsreglerna och regeln i 4 kap. 1 § SkL om arbetstagares skadeståndsansvar (se prop. 1972:5 s 433 och 564). Därvid uttalades bl a att de särskilda associationsrättsliga jämkningsreglerna innefattade en exklusiv reglering av skadeståndsansvarets omfattning när, för personer i organställning, fråga är om ersättningsskyldighet på grund av felaktiga beslut eller åtgärder på den juridiska personens vägnar.

När person i organställning vållat skada under utförande av ett arbete, som kunde ha anförtrotts en vanlig arbetstagare skulle enligt samma uttalanden jämkningsregeln i 4 kap. 1 § SkL vinna analogisk tillämpning. Skadeståndstalan mot en person i organställning skall prövas efter FbL:s regler när anspråket grundas på en handling som vederbörande vidtagit i sin egenskap av organ för föreningsbanken. Här gäller således reglerna i detta kapitel om sätt och tid för talans väckande, verkan av beviljad ansvarsfrihet, förutsättningarna för skadeståndsskyldighet och jämkning. Grundas skadeståndsanspråket däremot på en handling som personen i fråga inte vidtagit i sin egenskap av organ för föreningsbanken, skall sådan talan följa allmänna regler. En annan sak är att vid tillämpning av 4 kap. 1 § SkL – något som också uttalades i förarbetena till paragrafen – hänsyn måste tas till om skadevållaren intagit en förtroendeställning.

Enligt *andra stycket,* som överensstämmer med gällande lag, ansvarar flera ersättningsskyldiga för samma skada solidariskt. Den, vars ersättningsskyldighet jämkats, är givetvis solidariskt ansvarig endast med det jämkade beloppet. De ersättningsskyldiga skall sinsemellan ta del i betalningen efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Om omständigheterna inte föranleder något annat, bör fördelningen ske efter huvudtalet. En prövning av fördelningsfrågan efter skälighet skall äga rum även om någon eller några av de till skadan medverkande dömts att betala ett jämkat belopp.

5 § Talan om skadestånd till föreningsbanken enligt 1-3 §§ kan väckas, om vid föreningsbanksstämman majoriteten eller en minoritet, bestående av minst en tiondel av samtliga röstberättigade, har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av föreningsbanksstämman och endast under förutsättning att inte en tiondel av samtliga röstberättigade röstar

mot förslaget. Förs skadeståndstalan av en medlem för föreningsbankens räkning, kan någon uppgörelse inte träffas utan hans samtycke. Talan om skadestånd till föreningsbanken mot en delegat får utan hinder av vad ovan sagts väckas av styrelsen.

Talan om skadestånd till föreningsbanken får föras av röstberättigade som utgör minst en tiondel av samtliga röstberättigade. Om en röstberättigad sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som har väckt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av föreningsbanken för den kostnad som täcks av vad som kommit föreningsbanken till godo genom rättegången.

Talan för föreningsbankens räkning mot en styrelseledamot om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på föreningsbanksstämman.

Har ett beslut fattats att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att det minsta antalet röstberättigade som avses i första stycket röstat mot beslutet eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan trots detta talan enligt första eller andra stycket väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt till föreningsbanksstämman inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.

Utan hinder av vad som sagts ovan i denna paragraf kan skadeståndstalan som grundas på brott föras av styrelsen.

Paragrafen, som motsvaras av 63 och 64 §§ FL, innehåller bestämmelser om talan om skadestånd till föreningsbanken och i samband härmed bestämmelser om ansvarsfrihet (15 kap 5 § BAL).

Frågan om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna är ett obligatoriskt ärende på den ordinarie föreningsbanksstämma vid vilken årsredovisningen skall prövas, se 7 kap 5 § andra stycket 3. Anledningen till detta är att det är av central betydelse för föreningsbanken att frågan om ansvar för styrelseledamöterna snabbt avgörs. Det betyder med andra ord att om ansvarsfrihet har beviljats dessa så kan talan om skadestånd därefter i princip inte anställas. Från denna princip finns emellertid vissa undantag i paragrafens fjärde och femte stycken samt i 6 § andra stycket. Beslut om ansvarsfrihet avser varje person för sig. Stämman kan således bevilja ansvarsfrihet åt vissa styrelseledamöter men vägra ansvarsfrihet för andra.

Enligt *första stycket* ankommer det på föreningsbanksstämman att besluta om talan om skadestånd till föreningsbanken enligt 1-3 §§ skall väckas. Sådan talan får alltså inte väckas om inte ärendet dessförinnan behandlats på stämman. Stämman kan således fatta ett formligt beslut om att skadeståndstalan skall väckas. I de fall det är fråga om talan om skadeståndsansvar för annan än styrelseledamot måste, för att talan skall få väckas, sådant beslut ha fattats. Handläggningen på stämman kan också utmynna i att styrelsen eller styrelseledamot inte beviljas ansvarsfrihet (decharge), och detta är tillräckligt för att skadeståndstalan skall få anhängiggöras mot styrelseledamot. Beslut om beviljande av ansvarsfrihet har alltså avgörande betydelse för frågan om skadeståndstalan skall kunna anställas mot styrelseledamot. Eftersom skadeståndsreglerna har stor betydelse för minoriteten såsom ett led i skyddet mot maktmissbruk från majoritetens sida, följer av detta att minoriteten också måste ha möjlighet att kunna förhindra att beslut om

ansvarsfrihet fattas. I enlighet med detta föreskrivs i första stycket första meningen att talan om skadestånd till föreningsbanken kan väckas, om vid föreningsbanksstämman minst en tiondel av samtliga röstberättigade röstat emot ett förslag om ansvarsfrihet eller biträtt ett förslag om att anställa skadeståndstalan. Det räcker således att minoriteten motsätter sig att ansvarsfrihet beviljas styrelseledamot för att talan om skadestånd skall kunna väckas mot honom. Denna minoritetens rätt att fatta beslut om skadeståndstalan gäller inte bara talan mot styrelseledamot utan även talan mot revisor, medlem eller röstberättigad som inte är medlem. Dessa senare personer kan dock inte beviljas formell ansvarsfrihet.

Om ansvarsfrihet beviljas styrelseledamöterna ligger det i sakens natur att detta beslut är slutgiltigt på det sättet att en ny föreningsbanksstämma inte senare kan besluta att föreningsbanken skall väcka skadeståndstalan för åtgärd som styrelseledamot vidtagit under samma tid. Om ansvarsfrihet inte har beviljats kan antingen styrelsen (i regel en nytillträdande styrelse) eller en medlemsminoritet väcka talan utan något ytterligare beslut av stämman om att skadeståndstalan skall väckas. Det ankommer dock på styrelsen att på eget ansvar pröva, huruvida talan skall föras. I sammanhanget är att märka, att dechargevägran kan ha den karaktären, att stämman endast velat "pricka" den avgående styrelsen men inte önskar göra ekonomiskt ansvar gällande.

Att frågan om ansvarsfrihet resp om väckande av skadeståndstalan har behandlats på föreningsbanksstämma får anses utgöra processförutsättning i skadeståndsmålet. Stämningsansökan skall alltså avvisas, om den förutsättningen inte visas vara för handen. Det ankommer däremot inte på domstolen att pröva, huruvida styrelsen har föreningsbankens uppdrag att föra skadeståndstalan. Denna fråga är en sak mellan den agerande styrelsen och den föreningsbanksstämma som i sinom tid skall ta ställning till spörsmålet om ansvarsfrihet för styrelsen.

Enligt första stycket andra meningen kan endast föreningsbanksstämman träffa uppgörelse beträffande skadeståndsskyldighet enligt 1 – 3 §§. Sådan uppgörelse kan dock inte träffas, om en tiondel av samtliga röstberättigade röstar mot ett förslag om detta. Det är viktigt att alla slag av uppgörelser utom process om skadestånd till föreningsbanken omgärdas med skydd för minoritetens rätt att föra skadeståndstalan. Om föreningsbanksstämman skulle anta ett förslag om förlikning med den skadeståndsskyldige, innebärande att den senare åtar sig att betala visst skadestånd till föreningsbanken, följer härav indirekt att föreningsbanken inte kommer att föra någon talan. Något stämmobeslut om detta i enlighet med reglerna i första stycket första meningen föreligger emellertid inte. I syfte att förhindra ett sådant kringgående, är därför utvidgningen till uppgörelser nödvändig om minoritetsskyddet skall bli effektivt. Om en medlem för talan för föreningsbankens räkning, erfordras förutom ett stämmobeslut också hans samtycke för att uppgörelsen skall kunna äga rum.

I tredje meningen anges förutsättningarna för att talan om skadestånd till föreningsbanken mot en delegat skall kunna väckas. Någon motsvarighet till denna bestämmelse saknas naturligen i FL. Normalt sett saknar stämman underlag för bedömningen huruvida någon av delegaterna i en föreningsbank skall göras till föremål för en skadeståndstalan. Granskningen av delegater-

nas befogenhetsutövning får därför i realiteten ankomma på styrelsen. Det åligger styrelsen att se till att den interna kontrollen i en föreningsbank är uppbyggd på ett sådant sätt att oegentligheter begångna av delegater upptäcks så snabbt som möjligt. Det är trots det förklarligt om en föreningsbank inte före den ordinarie föreningsbanksstämman kan slutföra granskningen av alla delegaters befogenhetsutövning under det föregående räkenskapsåret. Som framgår av 6 § första stycket 2 innebär förslaget att talan om skadestånd till föreningsbanken mot delegat i princip alltid måste väckas senast ett år efter årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på föreningsbankens stämma. Det kan rimligen antas att eventuella oegentligheter begångna av delegater upptäcks inom denna tid, om än inte så snart att utredningen kunnat slutföras till den ordinarie föreningsbanksstämman. Om det skulle krävas att frågan om väckande av talan mot delegat alltid måste bli föremål för stämmans prövning – i likhet med vad som krävs för väckande av talan mot styrelseledamot – skulle det medföra att en extra stämma måste inkallas för att pröva denna fråga. Detta skulle leda till sådana konsekvenser att talan mot delegat i princip är otänkbar. Förslaget innehåller i stället att styrelsen får väcka sådan talan utan att frågan dessförinnan behöver ha behandlats av stämman. Ingenting hindrar givetvis att stämman i enlighet med innehållet i första stycket i övrigt vidtar åtgärder beträffande ett skadeståndsanspråk mot en delegat. Stämman kan dock som framgått inte formellt meddela ansvarsfrihet beträffande en delegat.

Enligt *andra stycket* får skadeståndstalan på föreningsbankens vägnar väckas av minst en tiondel av samtliga röstberättigade. Normalt får emellertid förutsättas att det är styrelsen som väcker sådan talan. En förutsättning för en minoritetstalan mot en styrelseledamot är att giltigt beslut om ansvarsfrihet inte föreligger. Har beslutet om ansvarsfrihet förhindrats enligt första stycket av en medlemsminoritet, kan sålunda också talan väckas av en minoritet. Den minoritet som för talan behöver dock inte bestå av de medlemmar eller röstberättigade som förhindrat beslutet om ansvarsfrihet. Minoritetstalan kan dessutom föras av olika minoritetsgrupper var för sig. Vidare kan en minoritetstalan föras även om styrelsen på majoritetens uppdrag för en skadeståndstalan. Detta är nödvändigt för att varken majoriteten eller olika minoritetsgrupper skall kunna hindra varandra från att föra den talan som varje grupp anser vara befogad.

Om medlemmarna sedan talan väckts avstår från talan, kan de övriga alltid fullfölja denna även om de representerar mindre än en tiondel av samtliga röstberättigade. Om talan anställts av en minoritet, svarar de som anställt talan för rättegångskostnaderna. De har dock rätt till ersättning för dessa kostnader av föreningsbanken i den mån de täcks av vad som kommit föreningsbanken till godo genom rättegången.

Enligt *tredje stycket* skall skadeståndstalan mot styrelseledamot, som inte har beviljats ansvarsfrihet, väckas inom ett år från det årsredovisningen och revisionsberättelsen lades fram på föreningsbanksstämma. Preskriptionsregelns syfte är att frågan om ansvarstalan mot styrelseledamot inte skall kunna hållas svävande under en längre tid; något som skulle kunna inverka störande på föreningsbankens verksamhet. En fristbestämmelse är motiverad också mot bakgrund av de skärpta villkor som uppställs i fjärde stycket. Den

nuvarande fristen för väckande av talan mot styrelseledamot på sex månader har emellertid befunnits alltför kort. Preskriptionsbestämmelsen blir tillämplig även för talan mot likvidator enligt hänvisningen i 11 kap 8 §. För talan om skadeståndsansvar mot revisor, medlem eller röstberättigad som inte är medlem gäller däremot inte ettårsfristen. Redovisningens framläggande är inte en lika naturlig utgångspunkt för en kort preskriptionstid när det gäller dessa personkategorier. Här gäller preskriptionsreglerna i 6 §. För delegaternas skadeståndsansvar gäller också preskriptionsreglerna i 6 §. Av dessa följer att talan mot delegat skall väckas inom samma tid som gäller för väckande av talan mot en styrelseledamot som inte har beviljats ansvarsfrihet, d.v.s. ett år från det redovisningshandlingarna lades fram på stämman.

I *fjärde stycket* regleras verkan av att föreningsbanksstämman inte haft tillgång till riktiga och fullständiga uppgifter när ansvarsfrihet beviljats eller förslag att anställa talan inte biträtts av tillräckligt många röstberättigade.

Enligt gällande rätt har decharge som beviljats – eller på grund av underlåten talan inom ettårsfristens utgång skall anses beviljad – den verkan att styrelseledamot blir fri från skadeståndsansvar mot föreningsbanken. Undantag härifrån gäller för närvarande beträffande åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för föreningsbanken styrelsen eller styrelseledamot uppsåtligen eller av vårdslöshet exempelvis i redovisningshandlingarna lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar. Denna regel kunde komma att innebära att föreningsbanksstämman beslutade om ansvarsfrihet rörande förhållanden som stämman saknade vetskap om. Bestämmelsen har därför skärpts på det sättet att ansvarsfriheten gäller endast om stämman i årsredovisningen, revisionsberättelsen eller på annat sätt givits i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga upplysningar om den åtgärd som är i fråga. För att ansvarsfrihetsbeslutet skall sakna verkan beträffande en viss åtgärd saknar det betydelse om den bristfälliga informationen lämnats uppsåtligen eller av oaktsamhet.

För att beviljad ansvarsfrihet eller talerättens preskription enligt tredje stycket skall befria från ansvar för viss åtgärd, måste alltså i väsentliga hänseenden riktig och fullständig information om åtgärden ha förelegat vid den stämma där beslutet om ansvarsfrihet fattades eller årsredovisning och revisionsberättelse lades fram. Majoriteten av de röstande har enligt 7 kap 5 § möjlighet att uppskjuta frågan om ansvarsfrihet till en fortsatt stämma där mer fullständiga upplysningar kan lämnas.

Regelns tillämpning begränsas inte enbart till styrelseledamot utan gäller även i fråga om talan mot revisor, medlem och röstberättigade som inte är medlem.

Skadeståndstalan enligt detta stycke kan föras utan ny handläggning på föreningsbanksstämman. Det räcker således med den behandling som redan ägt rum enligt första stycket. Exempelvis kan en medlemsminoritet, som anser sig vilseledd, direkt inge stämningsansökan till rätten utan att någon förnyad handläggning av frågan om ansvarsfrihet eller om väckande av skadeståndstalan uppställs som processförutsättning.

Enligt gällande lag kan skadeståndstalan för föreningsbankens räkning mot styrelseledamot på grund av brott i regel väckas oavsett om ansvarsfrihet beviljats. Har brottet – t ex en förskingring – upptäckts efter det att

ansvarsfrihet har beviljats, torde i allmänhet fjärde stycket vara tillämpligt. Men behov kan föreligga att föra målsägandetalan för föreningsbankens räkning innan dechargefrågan behandlats på föreningsbanksstämman. I *femte stycket* föreskrivs därför att styrelsen, utan hinder av vad som sagts ovan i paragrafen, kan föra skadeståndstalan som grundas på brott.

6 § Talan för föreningsbankens räkning enligt 1–3 §§, som inte grundas på brott, kan inte väckas mot

1. styrelseledamot sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslutet eller åtgärden, som talan grundas på, fattades eller vidtogs,
2. delegat sedan ett år förflutit från det årsredovisningen och revisionsberättelsen för det räkenskapsår varunder den ansvarsgrundande åtgärden vidtogs, framlades på föreningsbanksstämman,
3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelsen framlades på föreningsbanksstämman eller yttrande som avses i denna lag avgavs samt
4. medlem i föreningsbanken eller röstberättigad som inte är medlem sedan två år förflutit från beslutet eller åtgärden som talan grundas på.

Försätts föreningsbanken i konkurs på en ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden har gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1-3 §§ utan hinder av att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 5 §. Efter utgången av den nämnda tiden kan en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet.

Paragrafen motsvaras av 65 § andra – fjärde styckena och 66 § första stycket och tredje stycket första meningen FL (15 kap 6 § BAL).

Paragrafen innehåller i *första stycket* bestämmelser om en yttersta preskriptionstid beträffande skadeståndstalan för föreningsbanken i fall där talan inte grundas på straffbelagd gärning.

Preskriptionstiden för talan för föreningsbankens räkning mot styrelseledamot är tre år räknat från utgången av det räkenskapsår då beslutet eller åtgärden som talan grundas på fattades respektive vidtogs. Denna senare regel utgör en nyhet. Den sammanhänger med den föreslagna skärpningen av reglerna i 5 § fjärde stycket vilka anger förutsättningarna för att ett beslut om ansvarsfrihet skall kunna beviljas med befriande verkan. Enligt 11 kap 8 § första stycket gäller preskriptionstiden även för talan mot likvidator.

För delegats skadeståndsansvar gäller en preskriptionstid om ett år räknat från det årsredovisningen och revisionsberättelsen för det räkenskapsår varunder den ansvarsgrundande åtgärden vidtogs, lades fram på föreningsbanksstämman. Preskriptionstiden för delegats skadeståndsansvar kan inte förlängas av det skälet att redovisningshandlingarna eller revisionsberättelsen inte innehållit fullständiga och riktiga uppgifter. Normalt har en delegat mycket små möjligheter att påverka innehållet i dessa handlingar och vanligtvis berör dessa handlingar inte heller frågor som har anknytning till enskilda delegaters befogenhetsutövning. Som tidigare nämnts bör det i stället åligga styrelsen att vidta erforderliga gransknings- och kontrollåtgärder. Denna kontrollverksamhet bör vara organiserad på det sättet att begångna oegentligheter upptäcks inom den stipulerade tiden. Liksom tidigare inträder inte preskription vid den här avsedda tidpunkten för skada som grundas på brottslig gärning.

Preskriptionstiden för talan mot revisor är tre år räknat från den dag revisionsberättelsen lades fram på stämman eller ett sådant revisorsyttrande

som avses i FbL avgavs (7 kap 11 §, 8 kap 10 §, 11 kap 8 § samt 12 kap 1 och 2 §§). Förslaget innebär att preskriptionstiden för anställande av talan mot revisor förlängs med ett år jämfört med gällande rätt. Det främsta skälet för detta är att preskriptionstiden för anställande av en talan mot en revisor bör vara densamma som i ABL. Detta argument gör sig gällande med särskild styrka när föreningsbanken ingår som moderförening i en koncern bestående av bl a aktiebolag.

Preskriptionstiden för talan mot medlem eller röstberättigad som inte är medlem är liksom enligt gällande rätt två år räknat från dagen för beslutet eller åtgärden som talan grundas på.

Om en föreningsbank försätts i konkurs, kan i överensstämmelse med gällande rätt konkursboet enligt *andra stycket* väcka talan mot styrelseledamot utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats denne eller skall anses ha inträtt på grund av bestämmelserna i 5 § tredje stycket. Mot samtliga i 1-3 §§ avsedda personer kan konkursboet väcka talan om skadestånd vid en senare tidpunkt än vad första stycket anger. I sådant fall måste dock konkursansökan ha gjorts inom preskriptionstiden. Talan får inte heller väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet. I jämförelse med gällande rätt innebär detta, såvitt avser ansvarstalan mot styrelseledamot, att tiden inom vilken konkursansökan måste göras förlängs med ett år. Tiden är nämligen enligt FL två år från det årsredovisningen framlades på stämman, men enligt paragrafen tre år från utgången av det räkenskapsår varunder den skadevållande handlingen vidtogs.

7.2.14 14 kap. Föreningsbankens firma

De grundläggande bestämmelserna om firma finns i firmalagen (1974:156), som trädde i kraft den 1 juli 1974. Firmalagen har karaktär av en allmän lagstiftning som är direkt tillämplig på alla slag av firmasubjekt däribland föreningsbankerna.

Förevarande kapitel reglerar bl.a de villkor som vid sidan av firmalagen skall gälla för rätten att erhålla registrering av en föreningsbanks firma. Bestämmelserna överensstämmer i stort med bestämmelserna i 16 kap. ABL och 16 kap. BAL.

I samband med firmalagens tillkomst gjordes vissa ändringar bl.a i FL. De efter dessa ändringar gällande reglerna i FL, vilka regler på grund av den allmänna hänvisningen i 1 § tredje stycket JkL gäller också för föreningsbankerna, har överförts till FbL utan några andra sakliga ändringar än sådana som föranleds av vissa nyheter i FbL. Undantag har dock gjorts för några bestämmelser (9 a § och 101 § andra stycket FL) som avses bli införda i bankrörelseförordningen.

I 4 § JkL behandlas föreningsbankernas firma. Paragrafen erhöll sin nuvarande lydelse år 1973. Förarbetena till lagändringen ingår emellertid i propositionen 1974:4 Ny firmalag m.m. Föredragande statsrådet anförde (s 196 f) beträffande föreningsbankernas firmor bl.a följande.

Användningen av ordet bank i firma är förbehållen riksbanken, bankaktiebolag, postbanken, sparbank, hypoteksbanken och investeringsbanken. Vidare gäller att endast dessa företag samt jordbrukets kreditkassor, dvs jordbrukskassor och

centralkassor för jordbrukskredit, har rätt att i övrigt vid beteckning av affärsrörelse begagna ordet bank. Möjligheten för jordbrukets kreditkassor att använda ordet bank tillkom genom lagändringar år 1968. Dessa var föranledda av en hemställan av Sveriges Jordbrukskasseförbund om rätt för jordbrukskassa och centralkassa för jordbrukskredit att begagna ordet bank såväl i firma som i övrigt vid beteckning av rörelsen. I prop 1968:143 uttalade chefen för finansdepartementet att han inte då fann anledning att medge kreditkassa att ta in ordet bank i sin firma men att han var beredd att pröva om frågan för det fall en ny firmalagstiftning, grundad på firmautredningens förslag, gav anledning till det (s 226).

Jordbrukskasseförbundet har nu återkommit med en framställning om rätt för jordbrukets kreditkassor att använda ordet bank i sina firmor. Framställningen har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, men bankinspektionen har föreslagit att kreditkassorna uttryckligen förpliktas att i firman ta in ordet föreningsbank. Detta ord ingår redan i för jordbrukskasserörelsen registrerade figurmärken. En obligatorisk användning av ordet föreningsbank skulle enligt inspektionen skapa klara linjer från firmasynpunkt i fråga om de olika typerna av bankinstitut. Jordbrukskasseförbundet har anslutit sig till inspektionens förslag.

När kreditkassorna år 1968 fick rätt att använda ordet bank vid beteckning av rörelsen var huvudmotivet att den då föreslagna och senare genomförda samordningen av bankinstitutens rörelseregler gjorde det angeläget att kreditkassa fick beteckna sin rörelse på motsvarande sätt som övriga bankinstitut. Samordningen av bankinstitutens rörelseregler kan även anföras som skäl för att kreditkassa bör medges rätt att använda ordet bank i sin firma. Centralkassa för jordbrukskredit får anses driva bankrörelse enligt lagens definition. Detta gäller i viss mån även jordbrukskassa, i vart fall om man betraktar sådan kassa som filial till centralkassan vilket synes befogat. Efter det att benämningen bank har blivit tillåten vid beteckning av kassornas verksamhet är det förståeligt om, som förbundet gjort gällande, det ibland kan vara svårt att avgöra huruvida det i marknadsföringen använda ordet föreningsbank skall uppfattas som firma eller som en beteckning på verksamheten som sådan. Efter samråd med chefen för finansdepartementet har jag kommit till den uppfattningen att det inte längre bör finnas några betänkligheter mot att medge kreditkassa att även i sin firma använda ordet bank. Jag ansluter mig också till bankinspektionens förslag att kreditkassa skall ha inte bara rätt utan även skyldighet att ta in ordet föreningsbank i firman.

I överensstämmelse med det nu anförda föreslår jag att jordbrukskassas eller centralkassas firma skall innehålla – förutom de f n obligatoriska orden "jordbrukskassa" resp "centralkassa för jordbrukskredit" – även ordet "föreningsbank". Vidare bör slås fast att annan än kreditkassa inte får använda ordet föreningsbank i firma eller vid beteckning av rörelsen. Med anledning härav bör ändringar ske i 4 § lagen om jordbrukskasserörelsen och 2 § lagen om bankrörelse.

I 3 § bankrörelselagen föreslås att ordet bank förbehålls för vissa kreditinrättningar och andra sammanslutningar med anknytning till dessa. Samma lag innehåller i 3 § ett förbud för andra än där uppräknade institut att i sin firma använda ordet bank.

Enligt 1 § firmalagen definieras firma som den benämning under vilken en näringsidkare driver sin verksamhet. Om en del av verksamheten drivs under en särskild benämning, utgör denna benämning bifirma. En bifirma är således inte någon självständig juridisk person. Lagens bestämmelser om firma gäller även bifirma.

Firma (bifirma) kallas i firmalagen för primärt kännetecken. Andra kännetecken som näringsidkare jämte firma använder för sin verksamhet benämns sekundära kännetecken. Firma och sekundärt kännetecken kallas gemensamt näringskännetecken.

Enligt 2 § firmalagen förvärvar en näringsidkare ensamrätt till firma genom registrering eller inarbetning. Ensamrätt till ett sekundärt kännetecken kan bara förvärvas genom inarbetning. Ett näringskännetecken skall anses inarbetat, om det är allmänt känt bland dem till vilka näringsidkarens verksamhet riktar sig. Firma registreras enligt bestämmelserna i firmalagen och vad i annan författning särskilt föreskrivs om registrering av viss slags firma. För föreningsbankernas del gäller alltså förutom firmalagens regler föreskrifterna i detta kapitel.

1 § En lokal föreningsbanks firma skall innehålla ordet "föreningsbank" och en central föreningsbanks firma orden "central föreningsbank".

Firma skall registreras i föreningsbanksregistret. Den skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor, som är införda i föreningsbanksregistret, samt från benämningar på utländska bankinrättningar, som är allmänt kända i Sverige. För registrering av en föreningsbanks firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974:156).

Om föreningsbankens firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i stadgarna.

Paragrafen motsvaras till viss del av 7 § FL (16 kap. 1 § BAL).

Enligt 4 § första stycket JkL behöver föreningsbanks firma inte innehålla orden "ekonomisk förening" eller förkortningen "ek.för.". Däremot måste en lokal föreningsbanks firma också innehålla ordet "jordbrukskassa" och en central föreningsbanks firma orden "centralkassa för jordbrukskredit". Föreningsbankernas firmor innehåller ofta ett geografiskt namn förenat med ordet föreningsbank samt – efter ett kommatecken – orden jordbrukskassa eller centralkassa för jordbrukskredit, exempelvis Mälarprovinsernas föreningsbank, centralkassa för jordbrukskredit.

Även om det i princip kan vara tillräckligt att den allmänna firmalagen förbjuder användning av vilseledande näringskännetecken har det befunnits fördelaktigt att på de olika associationsrättsliga områdena få preciserat vilka beteckningar som typiskt sett är vilseledande och därför inte får brukas utan auktorisation.

Enligt *första stycket* skall en lokal föreningsbanks firma innehålla ordet "föreningsbank" och en central föreningsbanks firma orden "central föreningsbank". Orden "jordbrukskassa" och "centralkassa för jordbruks-kredit" behöver däremot inte ingå i respektive föreningsbankers firmor. Eftersom kopplingen till den allmänna föreningslagen FL slopats, får föreningsbankerna inte i sina firmor använda orden "ekonomisk förening" eller förkortningen "ek.för.". Detta innebär en nyhet eftersom det i JkL bara sägs att föreningsbankerna inte behöver använda dessa ord i sina firmor. Något förbud uppställs däremot inte enligt JkL. Inom utredningen har diskuterats huruvida en lokal föreningsbanks firma måste innehålla också ordet "lokal". I och med att beteckningarna "jordbrukskassa" och "centralkassa för jordbrukskredit" kan förutsättas komma att försvinna, har det uttalats farhågor att föreningsbankernas firmor inte tillräckligt tydligt kommer att utvisa vilken typ av föreningsbank det är fråga om. Utredningen har emellertid bedömt att förslaget inte kommer att medföra några påtagliga förväxlingsrisker. Det avgörande skälet har emellertid varit att eventuella förväxlingar från borgenärssynpunkt i praktiken kommer att sakna betydel-

se. Även om FbL inte ålägger de olika enheterna inom en föreningsbanksgrupp ett formellt solidariskt ansvar för samtliga enheternas förbindelser, kan det förutsättas att ett sådant ansvar i praktiken upprätthålls. Det skulle allvarligt skada hela gruppen om en av enheterna inte skulle kunna infria sina förbindelser och det torde vara angeläget för de övriga enheterna inom gruppen att söka förhindra att så sker.

Enligt ABL skall ett allmänt aktiebolag innehålla ordet aktiebolag och enligt försäkringsrörelselagen ett försäkringsaktiebolags firma ordet försäkringsaktiebolag. För bankaktiebolagens vidkommande har det däremot ansetts obehövligt att firma utöver ordet bank också skall innehålla ordet aktiebolag. Någon risk för förväxling med andra bankinstitut – sparbanker och föreningsbanker – har inte ansetts föreligga.

Införandet i firmalagen av en allmän regel om förbud mot förväxlingsbara firmor har inte inneburit någon ändring i de bestämmelser i speciallagstiftningen som anger att i samma register införda firmor skall tydligt skilja sig från varandra. Motivet för dessa regler är att registrering i samma register av identiskt lika firmor kan medföra förväxlingsrisk. Föreningsbanks firma skall registreras i föreningsbanksregistret, som förs av bankinspektionen. I överensstämmelse med gällande lag föreskrivs därför i första stycket tredje meningen att firman skall tydligt skilja sig från en ännu bestående föreningsbanks firma som är registrerad i detta register. Vidare skall firman också skilja sig från benämningar på de utländska bankinrättningar som är allmänt kända i Sverige. Regeln innebär alltså inte att en ny föreningsbanks firma måste skilja sig från en tidigare i aktiebolagsregistret, handelsregistret eller föreningsregistret införd firma. Innehavaren av en sådan äldre firma eller innehavaren av en i något av de andra bankregistren tidigare införd firma kan, om han lider förfång av likheten med den nya föreningsbankens firma, enligt 15 § firmalagen föra talan om förbud för föreningsbanken att använda firman.

I första stycket sista meningen sägs vidare att för registrering av föreningsbanks firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen. Särskiljningsförmåga har i firmalagen uppställts som krav för registrering. I firmalagen anges vissa förutsättningar för bedömandet av särskiljningsförmågan. Vidare upptar den lagen en katalog över s.k. speciella registreringshinder.

I övergångsbestämmelserna bör intas en bestämmelse om fortsatt giltighet av nu gällande 4 § andra stycket JkL. I detta lagrum sägs att ingen annan än föreningsbank eller SFF får i sin firma eller i övrigt vid beteckning av rörelsen använda ordet jordbrukskassa eller uttrycket centralkassa för jordbrukskredit eller orden jordbrukskreditkassa eller föreningsbank. Det framgår av bankrörelselagen att ingen annan än vissa i lagen uppräknade institut får driva bankrörelse, varmed i detta sammanhang förstås inlåning från allmänheten på räkning som av bank allmänt används. Emellertid ligger det en fara däri att ett företag som driver någon annan form av finansieringsverksamhet skulle anta som beteckning på sin rörelse ett namn som i dag brukas av föreningsbanksrörelsen och därmed komma i åtnjutande av det anseende som föreningsbanksrörelsen har. Det bör därför uppställas hinder mot att dessa ord och uttryck används av andra än enheter ingående i föreningsbanksrörelsen. Den lämpligaste lösningen torde vara att det i

övergångsbestämmelserna intas en bestämmelse om fortsatt giltighet av nu gällande 4 § andra stycket JkL.

Andra stycket anger att om en föreningsbanks firma skall registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i stadgarna. Vad som föreskrivs om firma skall äga tilllämpning på var och en av de olika lydelserna. Varje version måste alltså uppfylla samtliga de allmänna och speciella krav som normalt ställs för registrering av firma. Beträffande registrering av samma firma på olika språk, se vidare 11 § firmalagen (prop. 1974:4 s 217).

2 § Föreningsbankens styrelse kan anta bifirma. Vad som sägs i 1 § första och andra styckena om firma gäller även bifirma.

Paragrafen, som motsvarar 7 § femte stycket FL, innehåller bestämmelser om bifirma (16 kap. 2 § BAL).

Enligt firmalagen får alla näringsidkare begagna bifirma för del av sin verksamhet. Bifirma får med hänsyn till principen om firmans enhet aldrig avse hela verksamheten. Den bör inte heller brukas för så stor del av verksamheten att den framstår som en parallell till huvudfirman. Behov av bifirma föreligger exempelvis vid fusioner och jämförliga sammanslagningar av företag, t.ex. ett aktiebolag förvärvar aktierna i ett annat bolag och låter dess verksamhet gå upp i sin egen, men önskar behålla dess firma som ett hos en speciell kundkrets inarbetat kännetecken. Bifirma har också betydelse när vid koncernbildning behov föreligger av att driva särskilda verksamhetsgrenar under skilda beteckningar (prop. 1974:4 s 79, 167 f och 201).

Rätten att registrera bifirma är således densamma för alla firmahavare. Firmautredningens förslag gav emellertid endast aktiebolag och ekonomisk förening rätt att ha bifirma. Bankinspektionen påpekade att även affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor kunde behöva en möjlighet att använda bifirma för del av verksamheten, t.ex. efter fusion, eller för att beteckna en fristående rörelsegren. Inspektionen framhöll vidare att bankers, sparbankers och jordbrukets kreditkassors rörelse inom resp. lagstiftningsram hade undergått och i framtiden beräknades i än högre grad undergå ökad diversifiering (prop. 1974:4 s 130 f). Bankerna gavs därför möjlighet att använda och förvärva skydd för bifirma. Departementschefen anförde i nämnda proposition sid 195 att i fall där frågan om bifirma kan antas ha praktisk betydelse bör i speciallagstiftningen för berört rättssubjekt tas in särskilda föreskrifter om sättet för bifirmans antagande och förutsättningarna för dess registrering. Förutsättningarna för registrering av bifirma är enligt FbL desamma som i fråga om huvudfirma. Utredningen har överfört gällande bestämmelser om bifirma till FbL; dock att ordet föreningsbank nu bör tillåtas ingå i bifirma. Föreskrifter om anmälan för registrering av bifirma har tagits in i den för samtliga bankinstitut gällande bankrörelseförordningen. Utredningens motiv att ändra paragrafen är följande.

Föreningsbanksrörelsen har under årens lopp varit föremål för en fortlöpande strukturomvandling. Många föreningsbanker har gått samman och bildat större enheter. I föreningsbanks firma ingår ofta ett ortsnamn. Vid fusion mellan föreningsbanker är namnfrågan av väsentlig betydelse. En föreningsbank är ju till sin natur starkt knuten till den ort där dess verksamhet bedrivs. Föreningsbanken kommer därför ofta att omfattas med

sådant intresse inom orten att även en av rationaliseringshänsyn starkt motiverad sammanslagning med annan föreningsbank ofta möter starkt motstånd. Det har därför uttryckts önskemål om att få behålla en fusionerad föreningsbanks firma för att därmed ange föreningsbankens lokala anknytning.

En firma till en föreningsbank som övertagits genom fusion skulle kunna behållas såsom registrerad bifirma. En förutsättning för detta är emellertid att ordet föreningsbank tillåts – till skillnad från gällande rätt – ingå i bifirman. Någon förstärkning av skyddet för den övertagna föreningsbankens firma uppnås emellertid inte vid registreringen eftersom ordet föreningsbank redan är skyddat genom bestämmelser i 3 och 5 §§ bankrörelselagen. Förbudet mot att ta in ordet föreningsbank i bifirman motiveras med att en bifirma som innehåller ordet föreningsbank skulle bli vilseledande eftersom den oriktigt kunde ge sken av att ett självständigt företag drivs under denna benämning. Utredningen anser emellertid att någon risk för sådant vilseledande av allmänheten knappast föreligger. Föreningsbanksregistret ger full upplysning om förhållandet. När bifirma används vid firmateckning skall vidare dess underordnade karaktär tydligt framgå genom att även firman för hela verksamheten anges (se 3 §). Med hänsyn till föreningsbankernas struktur och verksamhet är det för övrigt svårt att föreställa sig, att någon skulle kunna komma till skada genom att tro att den verksamhet som under bifirma drivs från ett särskilt avdelningskontor är ett självständigt rättssubjekt. Främst i syfte att underlätta en önskvärd strukturomvandling inom föreningsbanksrörelsen har utredningen således funnit skäl föreligga att tillåta föreningsbank att anta bifirma i vilken ordet föreningsbank ingår. I reklam och annat marknadsföringssammanhang torde det enligt utredningens mening liksom hittills inte föreligga något hinder mot att bifirma används utan att sambandet med huvudfirman anges. Föreskrifter om anmälan för registrering av bifirma tas in i bankrörelseförordningen.

3 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för en föreningsbank, bör undertecknas med föreningsbankens firma. Har styrelsen eller någon annan ställföreträdare för föreningsbanken utfärdat en handling utan firmateckning och framgår det inte av dess innehåll att den har utfärdats på föreningsbankens vägnar, är de som har undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelsen enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte, om

1. det av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för föreningsbanken och
2. den till vilken handlingen ställts av föreningsbanken utan oskäligt dröjsmål får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen efter det att antingen en begäran om godkännande framställts eller personlig ansvarighet gjordes gällande mot undertecknarna.

Paragrafen motsvarar 35 § FL och innehåller bestämmelser om firmateckning (16 kap. 3 § BAL).

Skriftliga handlingar som utfärdas för föreningsbanken bör undertecknas med dess firma. I firmalagen (26 §) finns allmänna anvisningar om hur firma kan tecknas. Där föreskrivs att firmateckning sker genom tydlig angivelse av den fullständiga firman och underskrift av firmatecknare. Eftersom delar av en firma kan återfinnas i andra firmor, är det viktigt att firman skrivs ut i sin

helhet, så att förväxling utesluts. Firmateckningen för en föreningsbank blir inte komplett om den inte är försedd med minst två egenhändiga namnteckningar. Om bifirma används, måste också huvudfirman anges.

De återgivna bestämmelserna har karaktären av ordningsföreskrifter. Det är alltså inte säkert att firmateckningen blir bindande även om dessa bestämmelser följts. För att en föreningsbanks firmateckning skall bli bindande krävs att bestämmelserna i 6 kap. 15 § har iakttagits.

I 11 kap. 8 § finns en särskild regel om firmateckning under likvidation. Denna kompletteras av en allmän föreskrift i firmalagen om att firma under likvidation eller konkurs skall tecknas med tillägg, som utvisar det ändrade förhållandet. Firman skall i så fall tecknas med tillägg av orden "i likvidation" resp. "i konkurs".

I de återstående bestämmelserna av paragrafen ges regler för de fall då firmateckningen inte fyller FbL:s eller firmalagens krav. Dessa regler överensstämmer med gällande lag (35 § FL).

4 § Om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering finns det bestämmelser i firmalagen (1974:156).

Paragrafen överensstämmer med 102 § första stycket FL (16 kap. 4 § BAL).

När det gäller förbud mot användning av firma (näringskännetecken) hänvisar paragrafen till firmalagen, som emellertid behandlar åsyftade förbudssituationer i en vidare bemärkelse.

Enligt 15 § firmalagen kan domstol vid vite förbjuda innehavaren att använda kännetecknet, om detta eller dess användning strider mot goda seder eller allmän ordning eller är vilseledande. Sådant förbud får också meddelas, om någon gör intrång i annans rätt till näringskännetecken (firmaintrång). Talan om förbud får föras av var och en som lider förfång av kännetecknet eller dess användning. I vissa fall får sådan talan också föras av myndighet och av sammanslutning av berörda näringsidkare. Talan om utdömande av vite förs av den som ansökt om förbudet eller i visst fall av myndighet.

Reglerna om förbud mot användning av föreningsbanks firma bör ses mot bakgrund av förbudet för annan än bank att driva sådan in- och utlåningsrörelse som omfattas av bankrörelsedefinitionen i 1 § bankrörelselagen. Det kan inte bedömas som särskilt troligt att annan bank obehörigen använder sig av en firma vartill banken i fråga inte är berättigad. Antalet föreningsbanker är så begränsat att ett sådant förfarande skulle kunna fortgå endast under mycket kort tid. Allvarligare är emellertid det fallet att någon som saknar oktroj genom att använda ordet föreningsbank söker vilseleda allmänheten. Mot detta förfarande finns det emellertid regler i bankrörelselagen, vilka regler gör det möjligt att omedelbart beivra sådana överträdelser. Förbudsförfarandet enligt firmalagen behöver således inte utnyttjas.

Om hävande av registrering stadgas i 16 – 17 §§ firmalagen. Hänvisning till dessa bestämmelser görs i förevarande paragraf.

Om en föreningsbanks firma har registrerats i strid mot firmalagen eller mot vad som är föreskrivet i firmalagen och om hinder mot registrering fortfarande föreligger, kan domstol häva registreringen, såvida inte rätten till

firman ändå skall bestå enligt 8 § firmalagen. I 16 § firmalagen anges fall, när registrering får hävas samt när talan om hävande av registrering får föras.

Sedan dom om hävande av registrering vunnit laga kraft, skall firman avföras ur registret.

Gällande FL innehåller i 102 § andra stycket en bestämmelse av vilken följer att om någon i annat fall än när fråga är om firmaintrång, anser att en införing i bankregistret länder honom till förfång, kan han föra talan vid domstol om registreringens hävande och om skadestånd. Någon motsvarighet härtill har inte upptagits i förslaget. Skälet till detta är att det inte finns något praktiskt behov av en sådan bestämmelse. Se i övrigt härom lagrådets uttalande om ABL:s motsvarande bestämmelse (prop. 1975:103 s 782).

7.2.15 15 kap. Tillsyn

Som framgått av redogörelsen för utredningens arbete (avsnitt 1.2) har utredningen ansett sig förhindrad att nu fullgöra det uppdrag som ursprungligen ålades utredningen, såvitt gäller bankinspektionens tillsyn över bankerna. Utredningen har därför endast företagit en språklig bearbetning av de nu gällande reglerna och fört in dessa i ett särskilt kapitel. För föreningsbankerna har det däremot funnits anledning att göra vissa följdändringar i bestämmelserna om tillsynen, bl.a. till följd av att de centrala föreningsbankerna i FbL föreslås erhålla auktorisation i form av oktroj. En saklig nyhet är att bankinspektionen ges möjlighet att förordna revisor också i lokal föreningsbank. Övriga förändringar har föranletts av utredningens strävanden att bringa de olika bankinstitutgruppernas lagar i så nära överensstämmelse med varandra som möjligt.

Eftersom utredningen i princip inte anlagt andra än språkliga synpunkter på utformningen av bestämmelserna i detta kapitel, har utredningen avstått från att motivera de bestämmelser som överförts utan saklig ändring.

I 71 § JkL finns det bestämmelser som ger bankinspektionen befogenhet att utse revisorer om sådana inte har utsetts till föreskrivet antal, att entlediga obehöriga revisorer och att i deras ställe utse nya revisorer. Motsvarande befogenheter ges länsstyrelsen enligt 10 kap. 6 § ABL och 47 § andra stycket FL. Emellertid upptas motsvarande bestämmelser varken i BL eller i gällande SpL, och de föreslås inte heller införda i BAL och SpLF. Som motivering för denna avvikelse från den allmänna associationsrätten har åberopats att bankinspektionen enligt bestämmelserna om tillsynen har möjlighet att ändå få en likvärdig rättelse till stånd (se kommentaren till 8 kap. 6 §). De bestämmelser som avses är främst bankinspektionens skyldighet att utse egen revisor (3 §) och möjligheten att enligt 7 § förelägga styrelsen göra rättelse och fullgöra vad som enligt lag åvilar styrelsen. Bl.a. mot bakgrund av att bankinspektionen nu föreslås få möjlighet att utse revisor också i en lokal föreningsbank, anser utredningen inte att denna, från de övriga bankinstitutgruppernas lagar avvikande bestämmelse, behöver föras över till FbL.

I 79 § JkL upptas regler rörande bankinspektionens tillsyn över riksorganisationen, SFF. Enligt 1 kap. 3 § andra stycket skall SFF vara registrerat hos bankinspektionen. Eftersom SFF:s ställning och uppgifter inte längre regleras i lag, bör det inte i FbL upptas några regler om tillsyn över

förbundet. Detta skall inte behöva medföra att bankinspektionens tillsyn begränsas på något betydelsefullt sätt, eftersom SFF inte driver någon bankrörelse. Bestämmelserna i 79 § JkL har därför inte förts över till FbL.

1 § Bankinspektionen skall övervaka, att föreningsbankerna i sin verksamhet ställer sig till efterrättelse denna lag och andra författningar, såvitt de särskilt avser föreningsbanker, ävensom de för föreningsbankerna gällande stadgarna samt de föreskrifter som med stöd av stadgande i lag eller stadgarna meddelats av föreningsbanksstämman eller styrelsen.

Det åligger bankinspektionen att även i övrigt med uppmärksamhet följa föreningsbankernas verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden som kan inverka på en föreningsbanks säkerhet eller i övrigt är av betydelse för en sund utveckling av föreningsbanksrörelsen.

Bankinspektionen är inte på grund av vad här föreskrivits skyldig att övervaka att sådana bestämmelser iakttas, som angår föreningsbankernas inre angelägenheter.

Paragrafen överensstämmer med 68 § JkL (17 kap. 1 § BAL).

2 § Tillsynen utövas med ledning av de handlingar, som enligt denna lag skall sändas in till bankinspektionen, samt de upplysningar som inhämtas vid undersökningar eller på något annat sätt. Undersökning skall anställas så ofta som inspektionen anser det nödvändigt eller när regeringen anbefaller sådan.

Paragrafen överensstämmer med 69 § JkL (17 kap. 2 § BAL).

3 § Bankinspektionen skall för varje central föreningsbank förordna en eller flera revisorer att med övriga revisorer delta i granskningen av styrelsens förvaltning och föreningsbankens räkenskaper. Inspektionen får när som helst återkalla ett sådant förordnande och i stället utse en ny revisor.

Bankinspektionen får förordna revisor i lokal föreningsbank.

För revisor som förordnats av bankinspektionen skall inspektionen utfärda instruktion.

Paragrafen motsvaras av 70 § JkL (17 kap. 3 § BAL).

I det *första stycket* föreslås en saklig nyhet. Enligt gällande lag har bankinspektionen skyldighet att utse en revisor i varje central föreningsbank. Någon möjlighet att utse flera revisorer finns inte. Samma gäller i dag enligt SpL. Enligt gällande BL ges däremot bankinspektionen möjlighet att, om särskilda omständigheter föreligger, utse flera revisorer i en affärsbank. Enligt utredningens mening bör det införas en möjlighet för bankinspektionen att också i en central föreningsbank utse flera revisorer. Det kan i och för sig tänkas finnas anledning att även i den nuvarande organisationen i enstaka fall utse flera revisorer i en central föreningsbank. Normalt bör det dock bara utses en. Om föreningsbanksrörelsen emellertid väljer att anta en annan organisationsform, exempelvis uppbyggd kring en för hela riket gemensam central föreningsbank, får det anses som högst motiverat att bankinspektionen i denna centrala föreningsbank utser flera revisorer. Motsvarande förändring föreslås införd också i SpLF.

I det *andra stycket* föreslås också en nyhet. För närvarande saknar bankinspektionen möjlighet att utse egen revisor i en lokal föreningsbank. Mot bakgrund av det ansvar för den inom en föreningsbanksgrupp bedrivna

bankverksamheten som åvilar den centrala föreningsbanken, får det normalt sett anses vara fullt tillräckligt att bankinspektionen utser en revisor i den centrala föreningsbanken. Det kan emellertid inte uteslutas att förhållandena i en enskild lokal föreningsbank befinnes vara sådana att det finns anledning att genomföra en särskild granskning. Det har av utredningen ansetts vara angeläget att bankinspektionen då har en möjlighet att utse en egen revisor i föreningsbanken. Det skall dock påpekas att den föreslagna förändringen inte syftar till något annat än att öppna en möjlighet att utse revisor i vissa särskilda fall. Avsikten är således inte att revisor i lokal föreningsbank regelmässigt skall utses av bankinspektionen. Normalt sett får det anses fullt tillräckligt att en revisor i den centrala föreningsbanken utses, vilken revisor det åligger att granska verksamheten som bedrivs inom hela gruppen.

4 § Bankinspektionen får, när det anses nödvändigt, sammankalla föreningsbanks styrelse. Har styrelsen inte rättat sig efter en begäran från inspektionen om att kalla till en extra stämma, får inspektionen utfärda sådan kallelse.

Företrädare för inspektionen får närvara vid styrelsesammanträde som inspektionen har utlyst och vid föreningsbanksstämma samt delta i överläggningarna.

Paragrafen överensstämmer med 72 § JkL (17 kap. 4 § BAL).

5 § Bankinspektionen får utfärda närmare föreskrifter om förvaring och inventering av värdehandlingar samt om brottsförebyggande åtgärder. Om rätt för inspektionen att utfärda föreskrifter i fråga om bokföring och redovisning finns det bestämmelser i 9 kap. 1 § fjärde stycket.

Paragrafen motsvaras av 73 § JkL (17 kap. 5 § BAL). Eftersom det i 9 kap. 1 § fjärde stycket sägs att regeringen, eller efter regeringens bemyndigande bankinspektionen får utfärda närmare föreskrifter om föreningsbankernas löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning, har den nu gällande bestämmelsen i 73 § ersatts med en hänvisning till nämnda lagrum i FbL.

6 § Det åligger styrelsen i en föreningsbank

1. att när som helst för den befattningshavare hos bankinspektionen, som enligt av regeringen meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda inspektionen, samt för den särskilda undersökning, regeringen kan finna för gott att anställa, hålla föreningsbankens kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning,
2. att genast efter varje månads slut enligt de formulär som fastställs av inspektionen, upprätta och till denna sända in en översikt, som utvisar föreningsbankens tillgångar och skulder, ävensom uppgift om de räntesatser föreningsbanken under månaden tillämpat vid in- och utlåning,
3. att om bankinspektionen begär det, till inspektionen i avskrift sända in styrelsens årsredovisningshandlingar och, i förekommande fall, koncernredovisningshandlingar, revisionsberättelse med tillhörande handlingar, ävensom delårsrapport samt protokoll över förhandlingarna vid ordinarie föreningsbanksstämman,
4. att dels på den tid som inspektionen bestämmer, till inspektionen sända de uppgifter som denna anser nödvändiga för att kunna upprätta en översikt över resultatet av föreningsbankens verksamhet under räkenskapsåret samt dess ställning vid årets slut, dels utöver detta, efter regeringens bestämmande, avge ytterligare statistiska uppgifter om föreningsbankens verksamhet och ställning,

5. att jämväl i övrigt meddela inspektionen eller en sådan befattningshavare vid denna, som ovan sagts, alla de upplysningar om föreningsbanken som de begär samt
6. att när det kan finnas anledning till antagande att en central föreningsbank gjort sådana förluster att den centrala föreningsbankens jämte de anslutna lokala föreningsbankernas eget kapital inte svarar mot det belopp som fordras enligt 5 kap. 7 §, genast låta upprätta en särskild balansräkning samt, om balansräkningen bekräftar antagandet i fråga, genast sända meddelande härom till inspektionen.

Paragrafen motsvaras av 74 § JkL (17 kap. 6 § BAL).

Paragrafen har givits en annan utformning än i JkL. I sex punkter anges vilka skyldigheter som åvilar en föreningsbanks styrelse, såvitt gäller att lämna uppgifter till bankinspektionen. I jämförelse med gällande lag har dessa regler byggts ut med motsvarande bestämmelser i BL som förebild. Den föreslagna ändringen torde emellertid från saklig synpunkt innebära högst obetydliga förändringar. Paragrafen har i förslaget givits en med motsvarande bestämmelse i BAL överensstämmande utformning.

7 § Har styrelsen eller föreningsbanksstämman fattat ett beslut som står i strid med lag eller stadgarna, får bankinspektionen förbjuda verkställighet av beslutet. Inspektionen får också förelägga styrelsen att, om ett beslut som nyss sagts gått i verkställighet, göra rättelse där så kan ske samt att fullgöra vad styrelsen åligger enligt lag eller stadgarna. Ett sådant föreläggande får dock inte meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff.

Sker svårare avvikelser från denna lag eller stadgarna, har inspektionen att göra anmälan om detta till regeringen, som kan förklara den centrala föreningsbankens oktroj förverkad.

Paragrafen motsvaras av 75 § första och tredje styckena JkL (17 kap. 7 § BAL).

Nu gällande 75 § JkL har i förslaget delats upp i två paragrafer, 7 och 8 §§. Bestämmelserna har därmed givits en med såväl BL som BAL överensstämmande utformning. Denna förändring avser emellertid inte att medföra några sakliga nyheter. Däremot har vissa följdändringar måst vidtas i det andra stycket. Enligt JkL skall såväl central föreningsbank som lokal föreningsbank godkännas av regeringen respektive bankinspektionen. Av 2 kap. FbL följer emellertid att några krav på auktorisation av lokal föreningsbank inte längre uppställs. En lokal föreningsbank som ingår i föreningsbanksrörelsen får förutsättas alltid vara ägnad att fullgöra sin uppgift. Däremot måste den centrala föreningsbanken erhålla auktorisation, vilken auktorisation enligt utredningens förslag i överensstämmelse med såväl BAL som SpLF skall benämnas oktroj. I anslutning till 11 kap. 4 § har utredningen redovisat sin syn på de olika föreningsbankernas inbördes förhållande i detta sammanhang. Sammanfattningsvis anser utredningen att den centrala föreningsbanken, som har det övergripande ansvaret för den bankverksamhet som bedrivs inom en föreningsbanksgrupp, har givits en så dominerande ställning inom gruppen att den centrala föreningsbanken har både rätt och skyldighet att medverka till att uppdagade missförhållanden i en ansluten lokal föreningsbank undanröjs. Om så inte skulle komma att ske, riskerar den centrala föreningsbanken att dess oktroj förklaras förverkad.

förklaras förverkad. Det andra stycket innehåller sålunda endast en bestämmelse om att svårartade missförhållanden kan föranleda att den centrala föreningsbankens oktroj förklaras förverkad.

8 § Även om avvikelser från lag eller stadgarna inte har skett, får bankinspektionen meddela de erinringar i fråga om föreningsbankens verksamhet, som inspektionen kan finna påkallade.

Om verksamheten till följd av allvarliga missförhållanden beträffande föreningsbankens ledning kan befaras komma att bli till skada för det allmänna, får inspektionen förelägga föreningsbankens styrelse att vidta för ändamålet nödvändiga åtgärder. Om styrelsen underlåter att rätta sig efter ett sådant föreläggande gäller vad i 7 § andra stycket sägs.

Paragrafen motsvaras av 75 § andra stycket JkL (17 kap. 8 § BAL). I anslutning till 7 § har redovisats motiven för att dessa bestämmelser givits en annan utformning än i JkL. Som där framhölls torde förändringarna inte innebära några sakliga skillnader.

9 § Om oktroj har beviljats för en central föreningsbank och föreningsbanken därefter inte anmäls för registrering inom föreskriven tid, skall regeringen efter anmälan av bankinspektionen förklara oktrojen förverkad. Detsamma gäller om anmälningen för föreningsbankens registrering genom lagakraftägande beslut avskrivits eller avslagits.

Om registrering av beslut, varigenom oktrojen har förverkats, förordnar regeringen.

Paragrafen saknar motsvarighet i JkL (17 kap. 9 § BAL). Den överensstämmer i stort sett helt med nu gällande 155 och 156 §§ BL. Dessa bestämmelser bör lämpligen föras in i lagen eftersom de centrala föreningsbankerna enligt FbL skall beviljas oktroj.

10 § Bankinspektionen har under en föreningsbanks likvidation i fråga om likvidatorerna och föreningsbanksstämma samma befogenhet som, innan föreningsbanken trätt i likvidation, enligt denna lag tillkommer inspektionen beträffande styrelsen och föreningsbanksstämman.

Paragrafen överensstämmer i sak med 76 § tredje stycket JkL (17 kap. 10 § BAL). I och med att det i 11 kap. 7 § föreslås att bankinspektionen alltid skall utse likvidatorerna i en föreningsbank, är nu gällande bestämmelser i 76 § första och andra styckena om utseende av ombud i likvidation m.m. inte längre behövliga. De har därför inte förts över till FbL. Inte heller har reglerna om rätt för bankinspektionen att utse likvidationsrevisor förts över, eftersom det i FbL förutsätts att de vanliga revisorerna – i en central föreningsbank däribland den av bankinspektionen utsedde revisorn – fortsätter att fullgöra sitt uppdrag också under likvidationsförfarandet.

11 § Har en föreningsbank försatts i konkurs, skall bankinspektionen förordna ett allmänt ombud. Det allmänna ombudet skall som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning tillsammans med den eller de förvaltare som utses enligt konkurslagen (1921:225).

Det allmänna ombudet kan beträffande medförvaltare göra en sådan framställning som avses i 80 § konkurslagen.

Även om beslut om delning av konkursboets förvaltning har fattats, får det allmänna

ombudet delta i förvaltningen i dess helhet.

Om arvode till det allmänna ombudet gäller bestämmelserna i konkurslagen om arvode till konkursförvaltare.

Paragrafen överensstämmer med 77 § JkL (17 kap. 11 § BAL).

12 § Bankinspektionens beslut enligt denna lag överklagas hos regeringen genom besvär. Inspektionens beslut får verkställas utan hinder av anförda besvär, om inte regeringen förordnar något annat.

Om besvär över beslut i vissa fall finns bestämmelser i 16 kap. 6 § och 17 kap. 2 § sista stycket.

Paragrafens första stycke överensstämmer med 82 § andra stycket JkL, medan det andra stycket saknar direkt motsvarighet i JkL (17 kap. 12 § BAL). Bestämmelser som i viss mån svarar mot det andra stycket finns dock i 82 § första stycket JkL. I de lagrum, vartill detta stycke hänvisar, upptas vissa särskilda besvärsbestämmelser som har det gemensamt att besvärstalan i däri angivna fall skall föras hos kammarrätten och inte hos regeringen. I 16 kap. 6 § sägs att besvärstalan mot bankinspektionens beslut, varigenom en anmälan om registrering avskrivits eller en registrering vägrats skall föras hos kammarrätten inom två månader från beslutets dag samt att detsamma skall gälla talan mot ett beslut innebärande att frågan om fusion har fallit enligt 12 kap. 5 §. I 17 kap. 2 § sägs att talan mot bankinspektionens beslut att förelägga vite eller att döma ut förelagt vite skall föras hos kammarrätten. Besvärstiden får anses vara normala tre veckor.

13 § Varje central föreningsbank skall årligen betala ett bidrag för att täcka kostnaderna för bankinspektionens organisation och verksamhet. Bidragets storlek beräknas som en procentandel av föreningsbankens jämte anslutna lokala föreningsbankers sammanlagda egna kapital och skulder vid utgången av det nästföregående kalenderåret. Procentandelen skall vara lika för alla föreningsbanker och får inte överstiga en hundradels procent. Närmare föreskrifter om fastställande av bidrag och bidragens erläggande meddelas av regeringen.

En föreningsbank skall även utge ersättning till revisor, som förordnats enligt 3 §, med belopp som bankinspektionen bestämmer.

Paragrafens första stycke motsvaras av 80 § JkL och det andra stycket av 78 § JkL (17 kap. 13 § BAL). I sak innebär förslaget inga betydelsefulla nyheter. Det *första stycket* innehåller bestämmelse om skyldighet för föreningsbankerna att erlägga bidrag till bestridande av kostnaderna för bankinspektionens organisation och verksamhet. Enligt JkL åvilar denna skyldighet rörelsen i dess helhet. Enligt förslaget skall däremot varje enskild central föreningsbank vara betalningsskyldig. Beräkningsgrunden är dock densamma, nämligen gruppens sammanlagda egna kapital och skulder vid utgången av det nästföregående kalenderåret.

I 78 § JkL åläggs föreningsbank skyldighet att utge ersättning till av bankinspektionen utsedd revisor, likvidationsrevisor och ombud i likvidation. Eftersom FbL inte ger inspektionen någon möjlighet att utse varken likvidationsrevisor eller ombud i likvidation (se under 10 §) är bestämmelsen tillämplig bara på sådan revisor som inspektionen utser med stöd av 3 §. Bestämmelsen har förts in i *andra stycket*.

14 § En ledamot av styrelsen för bankinspektionen eller en befattningshavare hos bankinspektionen får inte vara ledamot i styrelsen för eller anställd hos en föreningsbank.

Paragrafen motsvaras av 81 § JkL (17 kap. 14 § BAL). Förslaget avviker i viss mån från gällande rätt. I stort överensstämmer JkL:s bestämmelse med motsvarande bestämmelse i BL. En skillnad är dock att styrelseledamot och befattningshavare hos bankinspektionen inte heller får vara anställd hos SFF. Denna bestämmelse har inte förts över till FbL eftersom SFF inte regleras av FbL. En annan skillnad är att styrelseledamot och befattningshavare hos bankinspektionen inte heller tillåts vara revisor i en föreningsbank. Utredningen har inte funnit något bärande skäl för denna avvikelse och har därför avstått från att föra över den till FbL.

15 § Närmare bestämmelser om föreningsbanksregistret och om bankinspektionens organisation och verksamhet meddelas av regeringen.

Paragrafen motsvaras av 91 § JkL (17 kap. 15 § BAL). Bestämmelser om föreningsbanksregistret föreslås ingå i den för bankinstituten gemensamma bankrörelseförordningen. Bestämmelserna om bankinspektionens organisation och verksamhet finns intagna i förordning (1982:885) med instruktion för bankinspektionen.

7.2.16 16 kap. Registrering m.m.

Gällande bestämmelser för föreningsbankerna om registrering finns i FL, och har i huvudsak utformats med 1944 års ABL som förebild. Bestämmelserna är detaljerade och ganska svåröverskådliga. De återfinns i registreringsavsnittet men även på andra ställen i FL. Registreringsbestämmelserna är i själva verket i stor utsträckning en instruktion för bankinspektionen om vad som vid olika tillfällen skall iakttas beträffande införingar i registret m.m.

De föreslagna registreringsbestämmelserna bygger på samma principer som FL. I överensstämmelse med 1975 års ABL har vissa förenklingar vidtagits. En del bestämmelser om registrering bör tas in i en av regeringen utfärdad förordning och inte regleras i lag; såsom exempelvis 101 § JkL.

För närvarande gäller att föreningsbank har rätt att vinna registrering om den bildats och organiserats i överensstämmelse med föreskrifterna i JkL och FL och detta styrks inför bankinspektionen med de uppgifter och de handlingar som särskilt föreskrivs. Härutöver krävs att regeringen eller bankinspektionen godkänt föreningsbanken. Med undantag för godkännandet gäller vad som nu sagts om registrering av föreningsbank också beträffande registrering av stämmobeslut eller annat som skall anmälas för registrering. Innebär ett stämmobeslut att stadgarna behöver ändras, krävs emellertid stadfästelse av ändringen innan registrering kan ske.

Registreringssystemets betydelse ligger i den legalitetskontroll och den publicitet det innefattar. Till själva registreringen eller till kungörandet av vad som införts i registret knyts i flera fall viktiga rättsverkningar. Publiciteten avser också att ge intresserade – medlemmar och andra – en inblick i föreningsbankens förhållanden i viktiga avseenden och att motverka

sådana åtgärder som är bedrägliga eller i övrigt ägnade att väcka kritik.

Föreningsbanksregistret skall föras av bankinspektionen. Det som förs in i registret skall med ett undantag kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Bankinspektionen skall se till att uppgifter och anmälningar lämnas enligt bestämmelserna i FbL och förordningen. Inspektionen skall också se till att beslut och annat som anmälan gäller överensstämmer med FbL och stadgarna, liksom att besluten till sitt innehåll inte strider mot andra författningar. Granskningen skall också innefatta att besluten inte fått en avfattning som gör dem i något hänseende otydliga eller vilseledande.

1 § Hos bankinspektionen skall föras föreningsbanksregister för registrering enligt denna lag eller andra författningar.

Paragrafen motsvaras av 5 § andra stycket första meningen JkL (18 kap. 1 § BAL).

Enligt 1 kap. 3 § FbL skall föreningsbankerna vara registrerade hos bankinspektionen. För registreringar enligt denna lag eller andra författningar skall inspektionen föra ett föreningsbanksregister. Varje bankinstitutgrupp har i dag sitt register; bankaktiebolagen bankregistret, sparbankerna sparbanksregistret och föreningsbankerna föreningsregistret för jordbrukskasserörelsen. För närvarande meddelas närmare anvisningar om hur föreningsregistret för jordbrukskasserörelsen skall föras i förordningen (1977:879) om föreningsregistret för jordbrukskasserörelsen. Enligt FbL benämns registret framdeles föreningsbanksregistret. Bestämmelserna om detta föreslås bli införda i den för de tre bankinstitutgrupperna gemensamma förordningen, bankrörelseförordningen.

Införningarna i registret grundas på anmälan av föreningsbanker eller i fall som avses i 6 kap. 15 § av den som anmälan gäller eller på underrättelse av rätten eller konkursdomaren. Införningarna kan dessutom vara grundade på åtgärder som bankinspektionen vidtar ex officio.

I 18 kap. 1 § tredje stycket ABL stadgas om avgifter i registreringsärenden. I förslaget återfinns inte några motsvarande bestämmelser. Bankinstitutens registreringsavgifter avskaffades år 1972 (prop. 1972:118). Bankinstitutens allmänna tillsynsbidrag till bankinspektionens verksamhet täcker i stället kostnaderna för registreringar och kungöranden (se 15 kap. 13 §)

2 § Bankinspektionen skall genast i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införs i föreningsbanksregistret med undantag av registrering av underrättelser enligt 2 kap. 8 § och 11 kap. 20 §.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 104 § första stycket FL (18 kap. 2 § BAL).

Enligt denna paragraf skall allt som införs i föreningsbanksregistret genast kungöras av bankinspektionen i Post- och Inrikes Tidningar. Detta motsvarar vad som för närvarande gäller. Undantag från kungörelseplikten görs dock i fråga om registrering av anmälan enligt 2 kap. 8 § om att en nybildad föreningsbank kungjort att den börjat sin rörelse. Samma gäller beträffande meddelanden från konkursdomaren att föreningsbanken blivit försatt i konkurs och anmälan att beslut om konkurs upphävts eller konkurs avslutats. I dessa fall har nämligen kungörelse redan skett.

3 § Det som enligt denna lag eller särskilda bestämmelser har införts i föreningsbanksregistret och kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det inte av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap om det.

Enligt paragrafen, som överensstämmer med 105 § första stycket FL, har registreringen och kungörandet den verkan att tredje man skall anses ha fått kännedom om det som blivit infört i registret (18 kap. 3 § BAL). Undantag från detta görs dock i det fallet att det av omständigheterna framgår att tredje man varken ägde eller bort äga vetskap om vad som införts i registret.

Innan kungörandet skett kan således ett förhållande som blivit eller bort bli infört i registret inte med laga verkan åberopas mot annan än dem som kan visas ha ägt vetskap om detta. En bestämmelse om detta finns intagen i 105 § andra stycket FL, men torde även utan särskilt stadgande alltjämt gälla.

4 § Har en sökande vid anmälan för registrering inte iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidta rättelse. Detsamma gäller, om bankinspektionen finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet regeringens stadfästelse inte krävs, eller en handling som bifogas anmälningen

1. inte har tillkommit i behörig ordning, eller
2. till sitt innehåll strider mot denna lag eller andra författningar eller mot stadgarna eller
3. i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning.

Underlåter sökanden att rätta sig efter föreläggandet, skall anmälningen avskrivas. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet avgivits något hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns någon anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör inte något hinder för registrering av ett stämmobeslut, om rätten till talan mot beslutet gått förlorad enligt 7 kap. 18 § andra stycket.

Bankinspektionen skall genast skriftligen underrätta föreningsbanken när inspektionen fattar beslut enligt 12 kap. 5 § eller 17 kap. 2 §.

Paragrafen, som motsvaras av 100 § första – fjärde styckena och sjätte stycket FL, innehåller bestämmelser bl.a. om när registrering skall vägras (18 kap. 4 § BAL).

Bestämmelserna i *första och andra styckena* innebär att registrering av anmälan inte kan ske utan föregående legalitetsprövning i formellt eller materiellt avseende. Bankinspektionen skall således se till att uppgifter och handlingar lämnas enligt bestämmelserna i FbL och bankrörelseförordningen. Den skall vidare granska att beslut och annat som anmälan gäller överensstämmer med lagens och stadgarnas föreskrifter liksom att beslut till sitt innehåll inte strider mot lag eller annan författning. Granskningen skall också innefatta att beslutet inte fått en avfattning som gör det i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande.

Paragrafens första stycke innehåller också bestämmelser om förfarandet hos bankinspektionen motsvarande de bestämmelser som infördes i FL år 1974 i samband med firmalagens ikraftträdande.

Ett stämmobeslut som inte tillkommit i behörig ordning eller som på grund

av sitt innehåll strider mot lagen eller stadgarna får enligt paragrafen i princip inte registreras. Enligt 7 kap. 18 § gäller dock att vissa av dessa stämmobeslut kan bli gällande, om klandertalan inte väckts inom en viss i nyssnämnda paragraf angiven tid. Ett beslut som blir gällande därför att klandertalan inte väckts, kan enligt *tredje stycket* registreras. Utgångspunkten är alltså den att när klanderfristen på tre månader gått till ända, föreligger inte längre något hinder för registrering. Skulle bankinspektionen finna att det finns en klandergrund som måste göras gällande genom talan inom viss tid, bör självfallet utgången av denna tid avvaktas. Har klandertalan väckts, bör bankinspektionen i princip inte verkställa registreringen förrän lagakraftvunnen dom föreligger.

Att ett beslut har registrerats innan preskriptionstiden har löpt ut, hindrar i och för sig inte att klandertalan ändå kan anställas. Klandertalan får också väckas om bankinspektionen skulle ha registrerat ett stämmobeslut som är en nullitet.

Har ett stämmobeslut registrerats, kan röstberättigad genom talan vid domstol enligt 7 kap. 18 § få registreringen upphävd. Beträffande sådana beslut som är underkastade klanderpreskription gäller dock självfallet att talan måste väckas innan preskription har inträtt. Rätt för annan än föreningsbanken att föra talan om upphävande av registrering finns enligt allmänna rättsgrundsatser. Talan mot beslut om registrering kan också föras i administrativ ordning, se 6 §.

Bankinspektionen har rätt att från sökanden infordra de handlingar och uppgifter som behövs för prövning enligt denna paragraf. Detta framgår även av 15 kap. 6 §.

Det följer av bestämmelserna i 100 § sjätte stycket FL att bankinspektionen, om registrering vägras, ofördröjligen skall översända underrättelse om beslutet med skälen för detta till föreningsbanken eller, där anmälan skett med tillämpning av 37 § FL, till den som gjort anmälningen. Föreskrift om sådan underrättelseskyldighet vid vägrad registrering eller vid avskrivning av anmälan har inte tagits upp i förslaget, eftersom denna skyldighet åvilar inspektionen redan på grund av bestämmelserna i 18 § förvaltningslagen (1971:290). I fjärde stycket föreskrivs emellertid underrättelseskyldighet i de fall då bankinspektionen meddelar beslut utan föregående anmälan. Det gäller när bankinspektionen

1. förklarat frågan om fusion enligt 12 kap. 5 § förfallen och
2. förelagt eller dömt ut vite enligt 17 kap. 2 §.

Föreskriften i detta stycke skall ses mot bakgrund av reglerna om besvär i 6 § och 17 kap. 2 §.

5 § Bestämmelser om att avföra en firma ur registret sedan en dom om att häva firmaregistreringen vunnit laga kraft finns i firmalagen (1974:156).

Paragrafen motsvaras av 103 § 1 mom. första stycket FL (18 kap. 5 § BAL).

Paragrafen innehåller en hänvisning till firmalagens regler om avförande av registrerad firma och motsvarar de bestämmelser som år 1974 infördes i FL.

6 § Bankinspektionens beslut varigenom en anmälan avskrivits eller en registrering vägrats enligt 4 § första stycket överklagas hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller om bankinspektionen förklarat frågan om fusion förfallen enligt 12 kap. 5 §.

Paragrafen motsvaras av 105 a § andra stycket FL (18 kap. 7 § BAL).

I likhet med gällande lag ges i förslaget rätt till besvär över bankinspektionens beslut i registreringsärenden endast i särskilt angivna fall. Besvärstiden räknas inte från delgivning av beslutet utan från beslutets dag. I paragrafen föreskrivs sålunda att talan mot bankinspektionens beslut förs hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag, när bankinspektionen avskrivit anmälan eller vägrat registrering enligt 4 § eller förklarat fråga om fusion (12 kap. 5 §) förfallen.

Besvärsberättigad enligt denna paragraf är den som beslutet angår, om det gått honom mot (11 § förvaltningslagen). Att talan kan föras från kammarrätten till regeringsrätten följer av 33 § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

I 15 kap. 12 § finns en allmän regel om överklagande av bankinspektionens beslut enligt denna lag. Utöver de i förevarande paragraf intagna besvärsreglerna finns det också en särskild besvärshänvisning avseende de fall då bankinspektionen förelägger eller dömer ut vite. Även i dessa senare fall är kammarrätten besvärsinstans. I förevarande fall är dock besvärstiden två månader, mot normalt tre veckor för talan mot beslut till kammarrätten enligt andra regler i FbL.

7.2.17 17 kap. Straff och vite

I 1950 års jordbrukskasseutrednings förslag till JkL hade bestämmelserna om straff och vite utformats på det sättet att i JkL intogs endast de bestämmelser som utöver motsvarande regler i FL skulle tillämpas på föreningsbankerna. Föredragande statsrådet ansåg emellertid att den föreslagna systematiken ledde till vissa oklarheter vid avgörandet om de allmänna reglerna i FL eller om särbestämmelserna i JkL skulle tillämpas. Han anförde vidare (prop. 1956:122 s. 203):

För vissa förseelser torde enligt förslaget straffbestämmelser i båda lagarna bli tillämpliga. I anledning härav har i departementsförslaget avsnittet om straffbestämmelser omarbetats så, att däri införts samtliga bestämmelser som skall gälla med avseende på jordbrukets kreditkassor. I fråga om riksorganisationen, som ej har bankmässiga uppgifter, skall däremot de i föreningslagen givna bestämmelserna helt tillämpas, varjämte en särskild straffbestämmelse upptagits beträffande överträdelse av ett stadgande, som ej har motsvarighet i föreningslagen. I enlighet med denna princip har i 83 §, varmed avsnittet inledes, utsagts att med avseende på jordbrukets kreditkassor skall i stället för vad i 110–112 §§ lagen om ekonomiska föreningar stadgas, gälla de straffbestämmelser, som upptagits i 84-86 §§, medan i fråga om riksorganisationen skall gälla, förutom nyssnämnda bestämmelser i föreningslagen, stadgandet i 84 § 3. Vid angivandet av de därefter i 84 och 85 §§ upptagna straffbestämmelserna har förebild hämtats ur såväl 1955 års banklag som föreningslagen.

Straff- och vitesbestämmelserna i JkL får bedömas som omfattande och svåröverskådliga. Straffbestämmelserna har i praktiken tillämpats i mycket

ringa omfattning. Huvuddelen av straffbestämmelserna i aktiebolagslagstiftningen slopades i och med 1975 års ABL. Straffbestämmelser som täcktes av brottsbalkens regler togs bort. Vidare slopades straffstadgandena i de fall där straffsaktionen ansågs onödig. Straffet utgör nämligen bara en av flera sanktionsformer i ABL:s sanktionssystem. Andra sanktionsformer är exempelvis skadeståndet. Hit hör också möjligheten för en bolagsstämma att entlediga en försumlig styrelse eller en ledamot av denna. Hit hör också sådana påföljder som att rättshandlingar kan bli ogiltiga, att beslut under vissa förhållanden förfaller eller att bolaget tvingas gå i likvidation. I sammanhanget kan också nämnas revisorernas kontrolluppgifter och klander mot bolagsstämmobeslut. En viktig kontrollfunktion utövas av registreringsmyndigheten genom dess granskning av beslut och andra förhållanden som anmälts för registrering.

De skäl som anförts för att minska antalet straffstadganden i ABL kan också med fog göras gällande för en minskning av straffstadgandena i FbL. Lagförslaget rymmer ett stort antal sanktionsformer som minskar behovet av straffbestämmelser. Vid mera allvarliga former av överträdelser av FbL:s regler blir det i allmänhet också fråga om ansvar enligt brottsbalken eller annan lagstiftning.

I förhållande till ABL:s straffbestämmelser innebär utredningens förslag till BAL en ytterligare inskränkning av det straffbara området. För föreningsbankerna föreslås regler som nära sluter sig an till bestämmelserna i BAL. Anledningen till detta är främst att de olika bankinstituten är underkastade en offentlig tillsyn och kontroll genom bankinspektionen. FbL är tillämplig endast på ett relativt litet antal subjekt, varför bankinspektionen bör ha möjlighet att fullgöra denna tillsynsskyldighet på ett nära och noggrant sätt. Bankinspektionen kan förbjuda verkställighet av beslut som fattas av föreningsbankernas styrelser eller stämmor samt meddela föreläggande och erinringar. Om det sker svårare avvikelser från FbL eller stadgarna skall inspektionen göra anmälan om detta till regeringen, som kan förklara oktrojen för den centrala föreningsbanken förverkad. JkL:s straffbestämmelser har i praktiken tillämpats i ett fåtal fall. Den administrativa kontroll som bankinspektionen utövar i förening med vitesföreläggande torde tillsammans med de sanktionsformer av associationsrättslig karaktär som ovan beskrivits vara i stort sett tillräckliga instrument för att komma till rätta med de överträdelser som kan tänkas komma i fråga. Dessa sanktionsformer kan i stor utsträckning förväntas få samma preventiva effekt som straffbestämmelser.

Några av de överträdelser som straffbeläggs i JkL är emellertid av sådan beskaffenhet att de alltjämt bör vara straffbelagda. Vissa av BL:s straffbestämmelser föreslås bli straffbelagda i bankrörelselagen. Där stadgas ansvar för dels den som driver bankrörelse i Sverige utan att vara berättigad till detta och dels för den som för ett utländskt bankföretags räkning förestår en verksamhet som utan tillstånd drivs från ett kontor eller något annat fast driftställe i Sverige. Slutligen straffas den som utan att äga rätt till det använder ordet bank i sin firma eller i övrigt vid beteckning av affärsrörelse. Ytterligare en överträdelse anser utredningen vara straffvärd. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet meddelar oriktiga eller vilseledande uppgifter till bankinspektionen bör enligt en bestämmelse i FbL dömas till

böter eller fängelse. Enligt utredningens mening torde inte några ytterligare straffbestämmelser vara nödvändiga i FbL.

Frågan har emellertid varit föremål för lagrådets prövning i samband med försäkringsrörelselagens (1982:713) tillkomst. På anförda skäl, vilka redovisas i anslutning till 19 kap BAL, ansåg lagrådet att vissa ytterligare regler borde straffsanktioneras. Lagrådets kritik beaktades och föranledde vissa ändringar i förslaget till försäkringsrörelselag. I BAL har dessa ändringar, i den mån de är tillämpliga, införts och föranlett att vissa ytterligare regler straffsanktionerats. Utredningen anser att dessa ändringar bör inflyta även i FbL, vilket medför att bestämmelsen om skyldighet att föra medlemsförteckning straffsanktionerats liksom vissa regler för styrelsearbetet. Förslaget överensstämmer därmed också i stort med kooperationsutredningens förslag till ny föreningslag. Gemensamt för dessa bestämmelser är att de har karaktären av ordningsföreskrifter och överträdelserna inte förorsakar någon direkt påvisbar ekonomisk skada.

Utredningen föreslår också att bankinspektionen skall ges befogenhet att både förelägga och döma ut vite för att trygga att redovisningshandlingar, revisionsberättelser och delårsrapporter sänds in till inspektionen och att anmälningar om registrering görs hos inspektionen. Övriga viten som förelagts av inspektionen bör det däremot ankomma på allmän domstol att döma ut.

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet till bankinspektionen meddelar oriktiga eller vilseledande uppgifter om sådana omständigheter som han är skyldig att lämna uppgift om enligt denna lag,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra medlemsförteckning eller utfärda intyg enligt 3 kap 6 § fjärde stycket,
3. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 6 kap 9 § första stycket andra meningen eller 10 § första stycket andra eller tredje meningen.

I fall som avses i 8 kap. 13 § första stycket skall inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Den som har åsidosatt vitesföreläggande som avses i 2 § döms ej till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Paragrafen motsvarar 84 och 85 §§ JkL (19 kap 1 § BAL).

De brott som utredningen föreslår skall straffbeläggas återfinns i *första stycket*. För att ansvar skall kunna ådömas krävs i samtliga fall att handlingen eller underlåtenheten skall ha skett uppsåtligen eller av oaktsamhet. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år och preskriptionstiden är därmed enligt allmänna straffrättsliga regler (35 kap 1 § brottsbalken) två år.

Punkten 1 torde inte kräva någon ytterligare kommentar. I *punkten 2* har överträdelser av bestämmelserna i 3 kap 6 § om medlemsförteckningen straffbelagts. Att medlemsförteckningen förs på föreskrivet sätt har ansetts vara av sådan vikt att underlåtenhet i dessa avseenden är straffsanktionerad i JkL. Någon större principiell förändring i fråga om medlemsförteckningens betydelse föreslås inte. Förteckningen innehåller uppgifter som är av vikt för medlemmarna, föreningsbankens ledning och revisorer. Vidare tjänar den som underlag för upprättande av röstlängd. Bestämmelserna om hur medlemsförteckning skall föras bör därför alltjämt vara straffsanktionerade.

Detsamma gäller regeln i 3 kap 6 § fjärde stycket om skyldighet att utfärda uppgift om medlemskapet. Som förutsättning för straffansvar gäller att överträdelsen skett uppsåtligen eller av oaktsamhet. Däremot föreslås ingen straffbestämmelse för den som meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i skriftlig uppgift ur medlemsförteckningen eftersom ett sådant förfarande, om det skett uppsåtligen, torde kunna bestraffas som osant intygande enligt 15 kap 11 § brottsbalken. Det har inte heller ansetts nödvändigt att straffsanktionera det förfarandet att medlemsförteckningen inte hålls tillgänglig för medlemmarna enligt bestämmelserna i 3 kap 6 §.

Enligt gällande lag kan påföljden bestämmas endast till böter. Enligt 1975 års ABL och BAL kan emellertid underlåtenhet att föra aktiebok medföra fängelse. En underlåtenhet att föra medlemsförteckning bör anses vara ett jämförbart brott. Förslaget innebär bl.a. därför att fängelse i högst ett år också kan ådömas den som underlåter att efterkomma bestämmelserna i 3 kap 6 §. Normalstraffet bör framdeles alltjämt vara böter, men för mer svårartade fall anser utredningen att också fängelse bör kunna komma i fråga.

I *punkten 3* har, främst för att säkra att arbetstagarrepresentanter i de centrala föreningsbankernas styrelser får tillfälle att effektivt delta i styrelsearbetet, skyldigheten för styrelseordförande att på begäran kalla till styrelsesammanträde straffsanktionerats. Detsamma gäller bestämmelserna om att styrelseledamot och styrelsesuppleant skall beredas tillfälle att delta i behandlingen av styrelseärende m.m. Jfr vad som anförts vid 6 kap. 9 och 10 §§.

Enligt 20 kap 3 § brottsbalken döms för brott mot tystnadsplikt den som röjer någon uppgift som han är pliktig att hemlighålla bl.a. enligt lag. Frågan om räckvidden av denna bestämmelse mot bakgrund bl.a. av bestämmelser om revisors tystnadsplikt (8 kap 13 § första stycket) har aktualiserats av lagrådet i prop. 1981/82:180 sid 340 f. Lagrådet förordade att straffansvar enligt 20 kap 3 § brottsbalken ej skulle ifrågakomma om revisor åsidosatte ifrågavarande bestämmelse. På sätt som också har skett i försäkringsrörelselagen har i *andra stycket* tagits in en bestämmelse att det i fall som avses i 8 kap 13 § första stycket inte skall följa ansvar enligt 20 kap 3 § brottsbalken. En motsvarande bestämmelse återfinns i banksekretessbestämmelsen som förs in i 4 § tredje stycket bankrörelselagen.

För att inte dubbla sanktioner skall kunna drabba den som gör sig skyldig till en överträdelse, har i *tredje stycket* upptagits en bestämmelse om att straff inte får ådömas för en överträdelse som omfattas av ett åsidosatt vitesföreläggande. En motsvarande bestämmelse har intagits i 21 kap 1 § tredje stycket försäkringsrörelselagen.

2 § Bankinspektionen kan vid vite förelägga styrelseledamöterna att fullgöra skyldighet enligt denna lag eller andra författningar att

1. till bankinspektionen sända in behöriga redovisningshandlingar, revisionsberättelser eller delårsrapporter eller

2. hos inspektionen göra behöriga anmälningar för registrering.

Föreläggande enligt första stycket 2 får inte meddelas, om underlåtenhet att göra anmälan medför att föreningsbanksstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller föreningsbanken blir skyldig att träda i likvidation.

Bankinspektionen kan förena även annat föreläggande enligt denna lag än som avses

i första stycket med vite.

Har inspektionen förelagt vite skall den mot vilken föreläggandet riktas genast skriftligen underrättas om detta.

Följs inte ett sådant vitesföreläggande som avses i första stycket kan bankinspektionen döma ut vitet.

Bankinspektionens beslut varigenom vite förelagts eller utdömts får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Paragrafen motsvaras av 74 § tredje stycket och 75 § fjärde stycket JtL och innehåller bestämmelser om vite (19 kap 2 § BAL).

Enligt *första stycket* kan bankinspektionen vid vite förelägga styrelseledamöterna att på föreskrivet sätt sända in redovisningshandlingar, revisionsberättelser och delårsrapporter samt att göra anmälningar för registrering. Ett vitesföreläggande enligt detta stycke bör i en central föreningsbank riktas mot verkställande direktören med hänsyn till att denne i praktiken ombesörjer sådana uppgifter för styrelsens räkning. Hela styrelsen bär emellertid ansvaret för att skyldigheten fullgörs. Av praktiska skäl bör föreläggandet därför kunna meddelas vilken som helst av styrelseledamöterna.

Uppenbarligen kan skyldigheten att sända in redovisningshandling, revisionsberättelse och delårsrapport inte anses fullgjord, om de insända handlingarna är så bristfälliga att de över huvud taget inte kan rubriceras som resultaträkning etc. Men även om bristfälligheten inte är så grav att handlingen måste betraktas som en nullitet, är det av allmänna skäl motiverat att brister i denna rättas till. Bankinspektionen måste anses kunna vid vite förelägga styrelseledamöterna att avhjälpa sådana brister.

Något vitesföreläggande bör dock enligt *andra stycket* inte ifrågakomma när i lagen föreskrivs att föreningsbanksstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller föreningsbanken blir skyldig att träda i likvidation om anmälan inte sker. De fall som avses är beslut om bildande av föreningsbanken (2 kap 6 § tredje stycket) och fusion (12 kap 3 och 5 §§). Vitesföreläggande kan inte heller användas för att framtvinga en anmälan om att föreningsbankens rörelse öppnats, eftersom påföljden härför kan vara tvångslikvidation (11 kap 4 §).

I *tredje stycket* ges inspektionen möjlighet att förena även annat föreläggande enligt denna lag än som avses i första stycket med vite. Bestämmelsen överensstämmer med gällande lag.

Vitesföreläggande enligt tredje stycket bör riktas mot föreningsbanken. De förbud eller förelägganden som inspektionen meddelar enligt 15 kap 7 och 8 §§ bör inte annat än i undantagsfall kombineras med ett vitesföreläggande. Om så sker kan risk föreligga för skiljaktiga avgöranden hos allmän domstol, som dömer ut vitet, och regeringen, som prövar inspektionens förbud och förelägganden enligt 15 kap.

Om bankinspektionen förelagt vite skall enligt *fjärde stycket* den mot vilken föreläggandet riktas meddelas skriftligen om detta.

Femte stycket rör frågan om utdömande av vite. Ur principiell synvinkel inger det betänkligheter att låta en förvaltningsmyndighet som förelagt ett vite, också döma ut vitet. Traditionellt har det ansetts böra ankomma på domstolarna att döma ut sådana viten. Bankinspektionen får meddela vitesförelägganden som avser skyldighet att vidta olika åtgärder inom ramen

för föreningsbanks verksamhet. Föreläggandena kan innefatta ståndpunktstaganden i rättsliga frågor av stor betydelse. Vidare kan det finnas erforderligt att bestämma vitet till ett mycket stort belopp. Dessa omständigheter talar med styrka för att inspektionen inte bör få befogenhet att döma ut vite. Enligt gällande JkL ankommer denna uppgift uteslutande på allmän domstol.

Utredningen delar uppfattningen att det får anses föreligga särskilda betänkligheter mot att låta samma förvaltningsmyndighet både förelägga och döma ut vite. Utdömandet av vite bör därför alltjämt ankomma på allmän domstol. Utredningen föreslår dock ett undantag från denna regel. Bankinspektionen bör få döma ut sådant vite som förelagts för att trygga att redovisningshandlingar, revisionsberättelser och delårsrapporter sänds in till inspektionen och att anmälningar för registrering görs hos inspektionen. Uppgiften att kontrollera att handlingar och anmälningar kommit in till inspektionen kan enklast fullgöras av inspektionen själv. Något behov av särskild polisutredning och åklagarprövning med åtföljande domstolsförfarande för att få ett sådant vite utdömt föreligger knappast. Sådant vitesföreläggande som avses i paragrafens första stycke bör således kunna dömas ut av inspektionen. Andra vitesföreläggande skall däremot alltjämt dömas ut av allmän domstol.

Talan mot bankinspektionens beslut varigenom vite förelagts eller utdömts enligt denna paragraf förs enligt *sjätte stycket* hos kammarrätten genom besvär. Besvärstiden är tre veckor. Kammarrätten är också besvärsinstans vid besvär över beslut i vissa registreringsärenden enligt 16 kap 6 §.

Bilaga 1 Lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen i dess lydelse den 1 januari 1984

Särtryck ur Sveriges rikes lag 1984

Lag (1956:216) om jordbrukskasserörelsen

Inledande bestämmelser

1 § Jordbrukskasserörelsens huvudsakliga ändamål är att tillgodose jordbrukets kreditbehov samt att främja sparverksamhet.

I jordbrukskasserörelsen ingå dels jordbrukets kreditkassor, vilka utgöras av jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, dels en riksorganisation.

Kreditkassorna och riksorganisationen skola registreras såsom ekonomiska föreningar. Vad om sådana föreningar är i lag stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kreditkassorna och riksorganisationen, såvitt ej annat följer av vad nedan förordnas.

Lag (1951:308) om ekonomiska föreningar. Bih. – Enl. den vid 26 § anm. lagen gäller ej 6 § 6 och 22 § 2 st. lagen om ekonomiska föreningar arbetstagarledamot eller suppleant för sådan.

2 § Jordbrukskassa skall bestå av minst tjugu medlemmar.

3 § Till centralkassa skola, där ej för särskilt fall regeringen annat medgiver, minst tio jordbrukskassor vara anslutna. **Lag 1975:229.**

I samband med ändring av vissa §§ g. **Lag 1975:229** meddelades dessa övergångsbestämmelser:

Vid tillämpningen av 3, 23, 24, 28, 34, 72 och 74 §§ i den nya lydelsen skall med sådant beslut av regeringen som där sägs jämställas beslut som före d. 1 jan. 1975 har fattats av Konungen.

4 § Jordbrukskassas firma skall innehålla orden "föreningsbank" och "jordbrukskassa". Centralkassas firma skall innehålla ordet "föreningsbank" och uttrycket "centralkassa för jordbrukskredit". Varken jordbrukskassas eller centralkassas firma behöver innehålla orden "ekonomisk" och "förening" eller förkortningen "ek.för.".

Ej må annan än förening som avses i denna lag i sin firma eller eljest vid beteckning av rörelsen använda ordet jordbrukskassa eller uttrycket centralkassa för jordbrukskredit eller orden jordbrukskreditkassa eller föreningsbank. **Lag 1973:1096.**

5 § Jordbrukskasserörelsen skall stå under tillsyn av bankinspektionen.

Kreditkassorna och riksorganisationen registreras hos tillsynsmyndigheten. Bestämmelserna om länsstyrelse i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar äga i fråga om jordbrukskasserörelsen motsvarande tillämpning på tillsynsmyndigheten. **Lag 1977:695,** som trätt i kraft 1 jan. 1978 och tillika innehåller:

Bestämmelserna i 5 § i sin äldre lydelse gäller fortfarande i fråga om anteckning i registret som har skett före ikraftträdandet.

Ang. registret se 91 § med anm.

Om jordbrukskasserörelsens organisation och de olika organens uppgifter

Jordbrukskassorna

6 § Jordbrukskassa har till huvudsaklig uppgift att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att bereda kredit åt medlemmarna.

7 § Sedan beslut fattats att bilda jordbrukskassa och stadgar för kassan antagits, skall stadfästelse på dessa sökas hos tillsynsmyndigheten. I ärendet skall tillfälle beredas riksorganisationen och den centralkassa, vari jordbrukskassan skall bliva medlem, att avgiva yttrande.

Finner tillsynsmyndigheten att stadgarna överensstämma med denna lag samt lag och författning

i övrigt ävensom att stadgarna innehålla föreskrifter som göra kassan ägnad att fullgöra sina uppgifter, skall tillsynsmyndigheten stadfästa stadgarna och godkänna kassan. Stadfästelse skall ock sökas på beslut om ändring i jordbrukskassas stadgar. **Lag 1968: 605.**

8 § Registrering av jordbrukskassa såsom ekonomisk förening må ej ske med mindre kassan godkänts och stadfästelse meddelats på dess stadgar. Ej heller må registrering ske av ändring i stadgarna med mindre stadfästelse meddelats på ändringsbeslutet.

9 § Jordbrukskassa må ej driva verksamhet utan att vara medlem i centralkassa.

10 § Jordbrukskassas verksamhetsområde fastställes av riksorganisationen. Verksamhetsområdet skall vara skilt från andra jordbrukskassors.

11 § Jordbrukskassa är ansvarig för centralkassans förbindelser i enlighet med vad därom stadgas i 21 §.

12 § Villkoren för inträde som medlem i jordbrukskassa fastställas av riksorganisationen. **Lag 1968: 605.**

13 § Jordbrukskassa må ej utan centralkassans tillstånd förskaffa sig kredit av annan än centralkassan.

Såsom ombud för centralkassan har jordbrukskassa att, i den ordning riksorganisationen bestämmer, förmedla inlåning för centralkassans räkning samt att i övrigt biträda centralkassan i dennas verksamhet.

14 § Jordbrukskassa må bereda kredit allenast åt sina medlemmar. **Lag 1968: 605.**

15 § Jordbrukskassa skall ställa sig till efterrättelse de instruktioner och anvisningar för verksamheten som meddelas av riksorganisationen och centralkassan, hålla hos jordbrukskassan inneliggande kontanta medel och övriga tillgångar samt kassans böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning av behöriga företrädare för riksorganisationen och centralkassan ävensom tillhandagå dem med de upplysningar som de begära angående verksamheten.

16 § Jordbrukskassas styrelse skall bestå av minst fem och högst sju ledamöter. Riksorganisationen äger dock efter hörande av centralkassan, om särskilda skäl därtill äro, medgiva jordbrukskassa att för viss tid, ej över fem år, utse högst nio styrelseledamöter.

Kassans firma skall tecknas av minst två personer i förening.

Centralkassorna

17 § Centralkassa för jordbrukskredit har till huvudsaklig uppgift att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att bereda kredit åt medlemmarna.

Centralkassa äger från allmänheten mottaga inlåning på räkning som av bank allmänneligen begagnas ävensom upptaga lån mot sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis). Härutöver må kassan, i samband med återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning, hos denna fond upptaga däremot svarande lån.

Det åligger centralkassa, att i den mån så erfordras, meddela instruktioner och anvisningar för de anslutna jordbrukskassornas verksamhet samt att öva kontroll och tillsyn över dessa kassor. **Lag 1965: 221.**

18 § Sedan beslut att bilda centralkassa fattats och stadgar för kassan antagits, skall stadfästelse på dessa sökas hos regeringen. Regeringen prövar stadgarnas överensstämmelse med denna lag samt lag och författning i övrigt så ock om stadgarna innehålla föreskrifter som göra kassan ägnad att fullgöra sina uppgifter. Finnes den tillämnade rörelsen vara nyttig för det allmänna, stadfäster regeringen stadgarna och godkänner kassan.

På beslut om ändring i centralkassas stadgar skall ock sökas regeringens stadfästelse. Regeringen må uppdraga åt tillsynsmyndigheten att i regeringens ställe meddela stadfästelse på ändringsbeslut.

Registrering av centralkassa såsom ekonomisk förening må ej ske med mindre kassan godkänts och stadfästelse meddelats på dess stadgar. Ej heller må registrering ske av ändring i stadgarna med mindre stadfästelse meddelats på ändringsbeslutet. **Lag 1975: 229.**

19 § Centralkassa må ej driva verksamhet utan att vara medlem i riksorganisationen.

20 § Centralkassas verksamhetsområde skall angivas i dess stadgar. Verksamhetsområdet skall vara skilt från andra centralkassors.

21 § Kunna centralkassas förbindelser icke infrias med anlitande av dess egna medel, äger centralkassan infordra tillskott från de anslutna jordbrukskassorna. Därvid skall beloppet av jordbrukskassas tillskott bestämmas i förhållande till jordbrukskassans låneskuld till centralkassan vid utgången av räkenskapsåret närmast före det då tillskott infordras. Kan jordbrukskassa icke utgiva infordrat tillskott, skola övriga till centralkassan anslutna jordbrukskassor efter den angivna fördelningsgrunden ansvara för bristen.

22 § Till medlem i centralkassa må allenast antagas
jordbrukskassa vars styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde, samt
bolag, förening eller annan sammanslutning, som har till huvudsaklig uppgift att ekonomiskt eller på annat sätt främja jordbruket, binäring därtill eller fisket eller intressen som äro gemensamma för utövare av sådana näringar.
Riksorganisationen äger meddela närmare föreskrifter om villkoren för beviljande av medlemskap i centralkassa. **Lag 1968: 605.**

23 § Regeringen må lämna centralkassa tillstånd att inom hela sitt område eller del därav själv utöva den verksamhet som eljest ankommer på jordbrukskassa. Har sådant tillstånd lämnats, äger centralkassan, såvitt gäller det område som avses med tillståndet, antaga medlemmar enligt samma bestämmelser som jordbrukskassa. I samband med att tillstånd lämnas äger regeringen meddela de särskilda föreskrifter beträffande kassans organisation och verksamhet som må prövas erforderliga. **Lag 1975: 229.**

24 § Centralkassa må bereda kredit allenast åt medlemmar i kassan eller i ansluten jordbrukskassa samt åt bankaktiebolag, sparbank, centralkassa eller annan allmän kassa eller inrättning vars reglemente fastställts av regeringen, kreditaktiebolag, försäkringsföretag med svensk koncession och utländskt bankföretag.
Kreditgivningen till jordbrukskassor skall företrädesvis ske mot säkerhet av jordbrukskassornas fordringsbevis med tillhörande säkerheter. **Lag 1975: 229.**

25 § Centralkassa skall ställa sig till efterrättelse de instruktioner och anvisningar för verksamheten som meddelas av riksorganisationen, hålla hos centralkassan inneliggande kontanta medel och övriga tillgångar samt kassans böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning av behöriga företrädare för riksorganisationen ävensom tillhandagå dem med de upplysningar som de begära angående verksamheten.

26 § Centralkassas styrelse skall bestå av minst fem och högst nio på kassans stämma valda ledamöter. Dessa styrelseledamöter skola utse verkställande direktör att under styrelsens inseende leda verksamheten. Utses annan än styrelseledamot till verkställande direktör, skall denne ingå som ledamot i styrelsen. Styrelsen äger därjämte förordna ställföreträdare för verkställande direktören. Därest till ställföreträdare utses annan än styrelseledamot eller suppleant, skall ställföreträdaren ingå som suppleant i styrelsen. Verkställande direktör eller annan befattningshavare i centralkassan må icke vara ordförande i styrelsen.
Av styrelseledamöterna må högst en eller, om antalet styrelseledamöter överstiger fem, högst två vara befattningshavare i jordbrukskassa, som är ansluten till centralkassan.
Styrelsen åligger att i en för ett år i sänder fastställd instruktion meddela föreskrifter angående den befogenhet i olika avseenden, som skall tillkomma verkställande direktören. Uppdrag som meddelas i instruktion för verkställande direktör må när som helst återkallas eller inskränkas. Utan hinder av uppdrag äger styrelsen själv avgöra varje slag av ärende.

Jfr **Lag (1976: 355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag,** inf. efter lagen 1955: 183. Bih. Enl. den lagen skall vid tillämpning av 1 st. 1 p. hänsyn ej tagas till arbetstagarledamöter och äger 2 st. ej tillämpning på sådan ledamot.

27 § Centralkassas firma skall tecknas av minst två personer i förening.

Riksorganisationen

28 § Jordbrukskasserörelsens riksorganisation är ett organ för central ledning, samordning och kontroll av jordbrukets kreditkassor och deras verksamhet. Annan än centralkassa för jordbruckskredit kan ej antagas såsom medlem i riksorganisationen.
I riksorganisationens verksamhet ingår
att meddela instruktioner och anvisningar för centralkassornas och jordbrukskassornas verksamhet,
att följa och, i mån av behov, genom undersökning eller på annat sätt övervaka kassornas verksamhet,
att främja sparverksamhet, samt
att fullgöra de särskilda uppgifter som eljest enligt denna lag ankommer på riksorganisationen.
Registrering av riksorganisationen såsom ekonomisk förening må ej ske med mindre regeringen meddelat stadfästelse på dess stadgar. Ej heller må registrering ske av ändring i stadgarna med mindre stadfästelse meddelats på ändringsbeslutet. **Lag 1975: 229.**

Om kreditkassornas verksamhet

Återbetalning av insatsmedel

28 a § Överskjutande insatsbelopp som avses i 16 a § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar får utbetalas endast om det kan ske med hänsyn till 34 §.
Bestämmelsen i 10 § första stycket sista punkten lagen om ekonomiska föreningar gäller ej i fråga om kreditkassorna. **Lag 1975: 229.**

Reservfond

29 § I stället för bestämmelserna i 17 § lagen om ekonomiska föreningar skall gälla följande.

Av kreditkassas årsvinst, efter avdrag för vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust från föregående år, skola minst femtio procent avsättas till reservfond. Då reservfonden uppgår till belopp som motsvarar tio procent av kassans utlåning vid utgången av det senast förflutna räkenskapsåret, må vidare avsättning till fonden upphöra. Nedgår fonden under vad sålunda stadgats, skall avsättning ånyo vidtaga.

Till reservfonden skola alltid läggas inträdesavgifter samt vad medlem vid avgång ur kassan icke återfår av sina insatser.

Nedsättning av reservfonden må, förutom i fall som avses i 88 § 2 mom., beslutas allenast för täckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått på kassans verksamhet i dess helhet och som icke kan ersättas av befintliga, till framtida förfogande avsatta medel. **Lag 1962: 88.**

Rörelsen

30 § Kreditkassa får låna ut pengar och anskaffa medel till utlåningen i den ordning denna lag föreskriver samt idka verksamhet som står i samband därmed.

Jordbrukskassa får ej för egen räkning låna in pengar från allmänheten.

Utan tillstånd av tillsynsmyndigheten får kreditkassa icke mottaga värdehandlingar till förvaring och förvaltning. Tillstånd får meddelas endast om kassan med hänsyn till dess organisation och förvaringsanordningar samt fonder kan på ett betryggande sätt handha sådan verksamhet. När förutsättningar icke längre föreligga för tillstånd, får det återkallas.

I kreditkassas stadgar skall angivas vilken rörelse kassan får utöva.

Om rätt för centralkassa att driva fondkommissionsrörelse finns bestämmelser i fondkommissionslagen (1979: 748). **Lag 1979: 753.**

Lagen 1979: 748 inf. i Bih.

31 § Kreditkassa får ej för egen räkning driva handel med eller, med de undantag som angivas i 32 och 33 §§, förvärva annat än guld, mynt, växlar, checkar, anvisningar, obligationer, förlagsbevis och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar. **Lag 1979: 1052.**

32 § Kreditkassa får förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda kassan eller ansluten kassa lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov,
2. aktie i bolag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt som förvärvats för det under 1 angivna ändamålet,
3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som kassan äger, eller till lokaler, som kassan i övrigt innehar,
4. bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i kassan eller i ansluten kassa.

Ärende om förvärv enligt första stycket av fast egendom, tomträtt eller aktie avgöres av stämman, om ej annat följer av kreditkassans stadgar. Detsamma gäller ärende om förbättring av byggnad i vilken kassans eller ansluten kassas lokaler äro eller avses bliva inrymda.

Centralkassa får till belopp, som vid varje tidpunkt sammanlagt svarar mot högst tio procent av kassans och anslutna jordbrukskassors eget kapital, förvärva andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant bolag, som tillgodoser för kreditkassor gemensamma intressen, eller garantifondbevis eller förlagsbevis, som utfärdats av föreningen eller bolaget, eller i övrigt tillskjuta medel till föreningen eller bolaget.

Utöver vad som följer av tredje stycket får centralkassa efter tillstånd av tillsynsmyndigheten tillskjuta medel till förening eller aktiebolag som avses i nämnda stycke, om antingen det tillskjutna kapitalet icke kan grunda upplåningsrätt eller täcka krav på eget kapital hos föreningen, bolaget eller annorstädes eller fråga är om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet. Efter tillstånd av regeringen får centralkassa förvärva aktie även i annat svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses gagneligt för bankväsendet eller det allmänna, samt garantifondbevis eller förlagsbevis utfärdat av sådant bolag.

Centralkassa får endast efter tillstånd av tillsynsmyndigheten medverka vid emission av aktier eller förlagsbevis på den allmänna marknaden. Centralkassan får förvärva aktie som ingår i emissionen men skall avyttra den så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet. Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten förlänga denna frist.

Centralkassa som har tillstånd att driva fondkommissionsrörelse får, för att underlätta rörelsen, i samband med denna dessutom förvärva aktie, emissionsbevis samt andel i aktiefond och i ekonomisk förening. Centralkassa får dock ej inneha sådana värdepapper till högre anskaffningsvärde än som anges i 16 § första stycket fondkommissionslagen (1979: 748).

Om synnerliga skäl föreligga, kan tillsynsmyndigheten medgiva att centralkassa får inneha värdepapper som avses i sjätte stycket i större omfattning än som anges där. **Lag 1979: 1052.**

Se anm. vid 30 §.

33 § För att skydda fordran får kreditkassa *dels* på offentlig auktion eller fondbörs eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller pantsatt för fordringen *dels*, om det är uppenbart att kassan annars skulle lida avsevärd förlust, såsom betalning för fordran övertaga för fordringen pantsatt eller annan egendom. Vad nu sagts gäller ej bevis om andel i eller tillskott till kreditkassan själv eller annan jordbrukets kreditkassa.

Egendom, som kreditkassa förvärvat enligt första stycket, skall avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast när det kan äga rum utan förlust för kassan.

Förvärv enligt denna paragraf skall ofördröjligen anmälas hos tillsynsmyndigheten. **Lag 1972: 658.**

34 § Centralkassa jämte anslutna jordbrukskassor skall till insättarnas skydd ha eget kapital till visst lägsta belopp. Detta bestämmes för kassorna gemensamt i förhållande till deras tillgångar och av dem ingångna garantiförbindelser (placeringar). Vid beräkningen av kapitalkravet indelas placeringarna i följande fyra grupper, nämligen

A. 1. inneliggande kassa, checkar, postremissväxlar samt fordringar hos riksbanken och riksgäldskontoret,
2. skattkammarväxlar och obligationer som utfärdats av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, bankaktiebolag, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, allmän kassa eller inrättning, vars reglemente fastställts av regeringen, kreditaktiebolag eller Nordiska investeringsbanken,
3. andra fordringar för vilka staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, bankaktiebolag, sparbank, centralkassa eller annan under A 1 eller 2 avsedd kassa eller inrättning, kreditaktiebolag, sådant bankägt aktiebolag som enligt regeringens medgivande får jämställas med kreditaktiebolag vid tillämpningen av detta stycke eller försäkringsföretag med svensk koncession svarar,
4. fordringar för vilka säkerheten utgöres av värdehandling eller fordran, som angives under A 1–3,
5. garantiförbindelser, som utfärdats av centralkassan eller ansluten jordbrukskassa och för vilka kassan erhållit säkerhet i värdehandling eller fordran, som angives under A 1–4,

B. 1. andra fullgoda obligationer än de som angivas under A 2,
2. fordringar för vilka utländskt bankföretag eller annat försäkringsföretag än som avses under A 3 eller samfällighetsförening svarar, därvid fordringar för vilka utländskt bankföretag svarar skall tagas upp till en och en halv gånger fordringarnas belopp,
3. fordringar för vilka säkerheten utgöres av
värdehandling eller fordran, som angives under B 1 eller 2, eller
inteckning i jordbruks-, affärs- eller bostadsfastighet eller tomträtt till sådan fastighet inom sjuttiofem procent av det uppskattade värdet av den fasta egendomen eller, i fråga om tomträtt, av byggnad som hör till tomträtten,
4. garantiförbindelser, som utfärdats av centralkassan eller ansluten jordbrukskassa och för vilka kassan erhållit säkerhet i värdehandling eller fordran, som angives under B 1–3,

C. 1. fordringar för vilka säkerheten utgöres av
inteckning i jordbruksfastighet, i bostadsfastighet med en- eller tvåfamiljshus eller med flerfamiljshus för vilket statligt bostadslån utgår eller i tomträtt till sådan fastighet, om inteckningen ligger mellan sjuttiofem och etthundra procent av det uppskattade värdet av den fasta egendomen eller, i fråga om tomträtt, av byggnad som hör till tomträtten,
inteckning i fastighet, som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet, eller i tomträtt till sådan fastighet inom femtio procent av det uppskattade värdet av den fasta egendomen eller, i fråga om tomträtt, av byggnad och annan egendom som hör till tomträtten, eller
förlagsbevis eller aktie, som noteras vid fondbörs här i landet,
2. garantiförbindelser, som utfärdats av centralkassan eller ansluten jordbrukskassa och för vilka kassan erhållit säkerhet i form av värdehandling eller fordran som angives under C 1,

D. övriga tillgångar och garantiförbindelser utom sådana som enligt femte och sjätte stycken skola avräknas från eget kapital.

För placeringar, som angivas under A, fordras ej eget kapital. I övrigt skall centralkassa jämte anslutna jordbrukskassor vid varje tidpunkt ha eget kapital till lägst ett belopp, som motsvarar sammanlagt
en procent av summan av placeringar, som angivas under B,
fyra procent av summan av placeringar, som angivas under C, och
åtta procent av summan av placeringar, som angivas under D.
Placeringar skall tagas upp till följande värden, nämligen
1. fordringar, för vilka reserver som avses i fjärde stycket avsatts, till sitt bruttovärde,
2. övriga tillgångar, till sitt nettovärde.

3. garantiförbindelser, som är knutna till kreditgivning, till sitt nominella belopp samt
4. övriga garantiförbindelser, till halva sitt nominella belopp.

Med eget kapital avses insatskapital, reservfond, dispositionsfond och av stämma fastställd vinstbalans. Med eget kapital får, intill ett belopp motsvarande det belopp vartill centralkassans och anslutna jordbrukskassors eget kapital uppgår, likställas dels fyrtio procent av ett belopp som svarar mot centralkassans och anslutna jordbrukskassors reserver för utlåning, garantiförbindelser och utländska valutor samt mot reserv för obligationer, varmed avses det belopp med vilket obligationernas värde beräknat enligt 44 § andra stycket andra meningen överstiger nettovärdet, dels det nominella värdet av förlagsbevis utställda av centralkassan.

Från centralkassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital skall avräknas det bokförda värdet av vad de såsom aktiekapital eller i annan form tillskjutit till företag som driver någon form av bankverksamhet. Sådan avräkning skall dock ej ske i fråga om företag där staten är delägare eller i fråga om kreditaktiebolag som har till huvudsakligt ändamål att lämna lån mot säkerhet i form av panträtt på grundval av inteckning i bostads-, kontors- eller affärsfastighet eller att lämna lån till kommuner.

Har centralkassa eller ansluten jordbrukskassa väsentligt ekonomiskt intresse i aktiebolag som uteslutande har till syfte att förvalta fastighet eller tomträtt som förvärvats för att bereda någon av kassorna lokaler för dess inrymmande eller tillgodose därmed sammanhängande behov, skall från det egna kapitalet avräknas åtta procent av summan av det bokförda värdet av aktierna i fastighetsbolaget och bolagets bokförda skulder eller den del av dessa som svarar mot kassans innehav av aktier i fastighetsbolaget.

Med uppskattat värde avses det värde, som kreditkassa bestämt på grundval av särskild värdering. Har enligt gällande bestämmelser om lån av statsmedel till främjande av bostadsbyggandet sådant lån beviljats till uppförande av viss byggnad, skall till grund för bedömandet i stället för uppskattningsvärdet läggas det enligt nämnda bestämmelser fastställda pantvärdet för byggnaden eller den fastighet, där denna uppföres, om ej särskilda skäl föranleda annat. **Lag 1979: 1052.**

35 § Centralkassa skall hålla en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig kassareserv.

Kassareserven skall bestå av tillgångar som med lätthet kunna förvandlas i pengar och skall tillsammans med inneliggande kassa uppgå till lägst ett belopp som svarar mot tio procent av kassans samtliga förbindelser med undantag av förlagslån, lån mot inteckning i egen fastighet, lån som tagits upp hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån enligt fondens reglemente och garantiförbindelser. Nedgår kassareserven tillfälligt under föreskrivet belopp, skall den snarast ökas till detta.

Är tillgång som angives i andra stycket pantsatt, får den ej inräknas i kassareserven. Utgör tillgången säkerhet för avtalad kredit som centralkassan ej begagnat till fullo, får den ändå beräknas till det belopp, som kassan enligt avtalet har rätt att ytterligare erhålla vid anfordran. **Lag 1968: 605.**

36 § Kredit får beviljas endast mot betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen. Utan säkerhet får dock kredit lämnas till ett sammanlagt belopp, som vid varje tidpunkt svarar mot högst tio procent av summan av centralkassas och anslutna jordbrukskassors eget kapital samt centralkassans inlåning. Därutöver får kredit utan säkerhet beviljas

1. sådan låntagare, som avses i 34 § första stycket A 2 eller 3, dock icke staten, samt utländskt bankföretag,
2. näringsidkare i och för hans rörelse, om krediten är kortvarig.

Kredit utan säkerhet enligt första stycket beviljas av centralkassa eller, efter medgivande av denna, av ansluten jordbrukskassa.

Aktie i bolag, som huvudsakligen förvaltar eller driver handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, får mottagas som pant endast om aktien noteras vid fondbörs här i landet. Vad nu sagts gäller även förlagsbevis som utfärdats av sådant bolag.

Kreditkassa får ej som pant mottaga aktie i bolag, som har till uppgift att tillgodose för kreditkassor gemensamma intressen, eller förlagsbevis, som sådant bolag eller centralkassa utfärdat, och ej heller bevis om andel i eller tillskott till kreditkassan själv eller annan jordbrukets kreditkassa. **Lag 1979: 1115.**

36 a § Kreditkassa får ej bevilja kredit mot skuldebrev som medför rätt till betalning först efter låntagarens övriga borgenärer. Efter tillstånd av regeringen får centralkassa dock bevilja kredit mot sådant skuldebrev till svenskt aktiebolag, vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna. (Införd g. **Lag 1980: 1115.**)

37 § Kreditkassa skall ägna särskild uppmärksamhet åt att kredit i sådan omfattning, att fara kan uppkomma för kreditkassans säkerhet, icke lämnas till samma låntagare eller till låntagare, som äro förbundna med varandra i väsentlig ekonomisk intressegemenskap, eller mot säkerhet av aktier eller förlagsbevis, som utgivits av samma aktiebolag eller aktiebolag som äro förenade i sådan gemenskap som nu sagts.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på borgen och annan garantiförbindelse till kreditkassan. **Lag 1968: 605.**

38 § Kreditkassa får ej utan tillstånd lämna kredit till ledamot av kassans styrelse, revisor i kassan eller suppleant för styrelseledamot eller revisor och ej heller till den som är anställd i ledande ställning i kassan. Detsamma gäller kredit mot säkerhet av borgen eller fordringsbevis, som utfärdats av sådan person.

Tillstånd enligt första stycket lämnas såvitt gäller centralkassa av riksorganisationen och såvitt gäller jordbrukskassa av centralkassan.

Tillsynsmyndigheten prövar fråga om anställd skall anses ha sådan ledande ställning som avses i första stycket. **Lag 1975: 229.**

39 § Bestämmelserna om kredit i 36–38 §§ äga motsvarande tillämpning på garantiförbindelse som kreditkassa ikläder sig. **Lag 1968: 605.**

40 § Ställes lån icke att betalas inom ett år, skall kreditkassa förbehålla sig rätt att säga upp lånet till återbetalning senast inom sagda tid.

Utan förbehåll enligt första stycket får

1. centralkassa bevilja återlån enligt reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning med längre löptid än ett år,

2. kreditkassa utlämna andra lån mot skuldebrev med längre löptid än ett år till ett sammanlagt belopp, som tillsammans med belopp av här avsedd utlåning från övriga kreditkassor inom vederbörande centralkassas verksamhetsområde vid varje tidpunkt svarar mot högst tjugofem procent av summan av centralkassans och anslutna jordbrukskassors eget kapital samt centralkassans inlåning efter avdrag för lån som tagits upp hos allmänna pensionsfonden i samband med återlån.

Förfallotiden för lån skall bestämmas så, att den är förenlig med villkoren för kreditkassans förbindelser. Lån som avses i andra stycket 2 får icke ställas på längre återbetalningstid än tio år. Har för sådant lån icke ställts säkerhet i fast eller lös egendom, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid för vilken lånet beviljas.

Centralkassa skall enligt 17 § tredje stycket meddela de särskilda anvisningar som fordras för tillämpningen av bestämmelserna i andra stycket 2 och tredje stycket första punkten.

Kreditkassa skall förbehålla sig rätt att säga upp lån som avses i andra stycket till återbetalning senast inom tre månader, om säkerheten för lånet försvagas i märklig mån eller, i fråga om lån utan säkerhet, om trygghet icke längre föreligger för låneförbindelsens fullgörande.

Bestämmelserna i denna paragraf äga icke tillämpning på lån, för vars fulla gäldande staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet svarar. Föreskriften i tredje stycket första punkten gäller dock även sådant lån. I fråga om lån för vilket utländskt bankföretag svarar får, om särskilda skäl föreligga, undantag ske från tredje stycket tredje punkten och femte stycket. Undantag från tredje stycket tredje punkten får, om särskilda skäl föreligga, ske även i fråga om lån som lämnas av kreditkassa tillsammans med utländskt bankföretag eller som i sin helhet refinansieras utomlands. **Lag 1975: 229.**

41 § Kreditkassa får ej vid avtal om kredit eller annars i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som kassan själv icke äger avsluta.

Ej heller får kreditkassa, där ej är fråga om utdelning på aktier eller vad i övrigt kan tillkomma kassan som ägare av aktier, på annat sätt beredas andel i vinst på verksamhet, som kassan själv icke äger driva. **Lag 1968: 605.**

42 § Vid beviljande av kredit får kreditkassa icke göra förbehåll om att kreditbeloppet eller del av detta skall sättas in hos centralkassa för längre tid än sex månader eller på längre tids uppsägning än sex månader. **Lag 1968: 605.**

42 a § Kreditkassa får ej i andra fall än som anges i andra och tredje styckena utfärda tryckta eller graverade, till innehavaren eller till viss man eller order ställda förbindelser eller ikläda sig ansvarighet för sådana förbindelser.

Centralkassa får utfärda räntebärande förlagsbevis som lyder på minst etthundra kronor.

Centralkassa får utfärda och ställa garanti för räntebärande obligationer som lyder på minst etthundra kronor. Löptiden för obligationer som centralkassa ger ut i Sverige får vara längst sju år. Obligationer som centralkassa ger ut i Sverige med längre löptid än ett år får utfärdas intill ett belopp som motsvarar högst tre procent av centralkassans inlåning från allmänheten. **Lag 1980: 1115.**

42 b § Motbok eller annat bevis, som centralkassa utfärdar om tillgodohavande på räkning, skall ställas till viss man och innehålla att överlåtelse får ske endast till viss man och att överlåtelsen bör anmälas hos kassan.

Centralkassa får ej träffa förbehåll om rätt för kassan att åberopa betalning till annan än rätt innehavare av motbok.

Om efterlysning och dödande av förkommen motbok gälla särskilda bestämmelser. **Lag 1968: 605.**

Lag (1927: 85) om dödande av förkommen handling 12 §. Bih. – Jfr rättsfall vid 35 a § lagen 1955: 416. Bih.

42 c § Om en kreditkassa har beslutat att inrätta ett bankkontor, skall det utan dröjsmål anmälas hos tillsynsmyndigheten. **Lag 1980: 1007.**

42 d § Omyndig äger utan förmyndarens tillåtelse förfoga över medel som den omyndige själv satt in hos centralkassa efter det att han fyllt sexton år. Utan den omyndiges samtycke får kassan ej betala ut sådana medel till förmyndaren. Har förmyndaren fått överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och företett bevis på detta, äger den omyndige ej vidare förfoga över medlen. Sådan inskränkning i den omyndiges rätt skall antecknas på insättningsbevis eller i motbok, när beviset eller motboken företes hos kassan.

Medel som förmyndaren eller god man förvaltar enligt föräldrabalken få, utom såvitt angår ränta som stått inne kortare tid än ett år, tagas ut utan överförmyndarens tillstånd endast om förbehåll därom skett enligt 15 kap. 9 § andra stycket nämnda balk. Överförmyndaren kan när som helst förordna, att förbehållet ej skall gälla. Sådant förordnande skall antecknas på bevis eller i motbok, som utfärdats om insättningen. Överförmyndare, förmyndare och god man äga på begäran erhålla bevis om beloppet av de medel, som sättas in eller stå inne, och i förekommande fall intyg att meddelat tillstånd icke utnyttjats. **Lag 1968: 605.**

Styrelsens årsredovisning

43 § I fråga om styrelsens årsredovisning gäller 38 § första och tredje – femte styckena lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar. Resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen (1976: 125) skall upprättas enligt bestämmelserna i sistnämnda lag samt 44 och 45 §§ nedan. **Lag 1980: 1106.**

44 § Räntebärande obligation som avses i 34 § första stycket A 2 eller B 1 får tas upp till ett värde (medeltalsvärde) som grundas på ett medeltal av emissionsräntorna under de senaste tio åren på obligationer som utfärdats av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB och Sparbankernas Inteckningsaktiebolag och som avser kreditgivning för nyproduktion av bostäder eller, i den mån statligt bostadslån utgår, för annat byggande. Medeltalet tillkännages av tillsynsmyndigheten.

Anläggningstillgång, som har ett bestående värde som väsentligt överstiger det belopp vartill den är uppförd i närmast föregående balansräkning, får tas upp till högst detta värde, om tillsynsmyndigheten har medgivit uppskrivningen. I fråga om fast egendom får ej i något fall uppskrivning ske över senast fastställda taxeringsvärdet.

Förvaltningskostnader får icke tas upp såsom tillgång. **Lag 1981: 1333.**

45 § I balansräkningen får fordran på insats icke tas upp såsom tillgång. Redovisningen av fullgjorda insatser får ske så att i balansräkningen anges hela insatskapitalet samt hur mycket härav som icke betalats, varefter skillnaden – de betalda insatserna – utförs som särskild post under eget kapital. **Lag 1980: 1106.**

46 § Förvaltningsberättelsen skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed. **Lag 1980: 1106.**

47 § I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av kassans verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, dels om händelser av väsentlig betydelse för kassan, som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet under räkenskapsåret anställda personer såväl för kassan i dess helhet som för varje arbetsställe med mer än tjugo anställda. Vidare skall anges det sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och andra personer i ledande ställning, dels till övriga befattningshavare hos kassan.

Styrelsen skall i förvaltningsberättelsen framställa förslag om avsättning till reservfond, därest sådan avsättning skall ske, så ock i övrigt förslag i anledning av kassans vinst eller förlust enligt balansräkningen. **Lag 1980: 1106.**

48 § Senast en månad efter det resultaträkningen och balansräkningen blivit fastställda, skall avskrifter av årsredovisning och revisionsberättelse hållas tillgängliga hos kassan för alla som är intresserade samt efter särskilt föreläggande av tillsynsmyndigheten insändas dit. Sådant föreläggande utfärdas när någon begär det. På avskriften av årsredovisningen skall styrelseledamot eller verkställande direktör teckna bevis om att resultaträkning och balansräkning har fastställts med uppgift om fastställelsedagen. Beviset skall även innehålla uppgift om stämmans beslut beträffande kassans vinst eller förlust.

Centralkassas redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga såväl inom kassans och dess avdelningskontors som inom anslutna jordbrukskassors expeditionslokaler. **Lag 1980: 1106.**

Revision

49 § I fråga om revision av styrelsens förvaltning och kredikassas räkenskaper tillämpas 45 §, 46 § 1 och 2 mom. och 49 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar samt, i stället för 47, 48, 50 och 51 §§ nämnda lag de föreskrifter som meddelas i 50–54 §§ nedan. **Lag 1980: 1106.**

50 § Antalet revisorer skall i jordbrukskassa vara lägst två och i centralkassa lägst tre.

Till revisor i centralkassa må ej utses styrelseledamot i eller befattningshavare hos ansluten jordbrukskassa.

Av revisorerna i centralkassa utses en av tillsynsmyndigheten enligt vad i 70 § är stadgat och en av riksorganisationen. Minst en av centralkassas revisorer skall vara auktoriserad revisor. För auktoriserad revisor skall finnas suppleant som jämväl är auktoriserad revisor. **Lag 1973:225.**

51 § Hava revisorer ej utsetts till föreskrivet antal eller hava revisorer utsetts utan iakttagande av bestämmelserna i 46 § 1 mom. lagen om ekonomiska föreningar eller 50 § andra eller tredje stycket denna lag, åligger det styrelsen och styrelseledamot att ofördröjligen göra anmälan om förhållandet hos tillsynsmyndigheten. Anmälan må göras även av medlem i kreditkassan eller borgenär.

52 § Revisorerna skall i den omfattning som följer av god revisionssed granska kassans årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

Minst en gång varje halvår skall revisorerna

granska större krediter och andra större placeringar av kassans medel;

granska av styrelsen vidtagna åtgärder i fråga om förvaltning och avyttring av egendom, som kassan inköpt eller övertagit jämlikt 33 §;

ta del av de föreläggande och erinringar som tillsynsmyndigheten kan ha gjort till kassan; samt

ta del av rapporter över inspektioner och undersökningar rörande kassan. **Lag 1980:1106.**

53 § De på stämma valda revisorerna hava att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som meddelas av stämma och ej innefatta inskränkning i deras i lag stadgade skyldigheter eller eljest strida mot lag eller författning eller mot stadgarna.

Styrelsen skall giva revisor tillgång till kassans böcker, räkenskaper och andra handlingar samt i övrigt det biträde, som av honom påkallas för uppdraget. Av revisor begärd upplysning angående förvaltningen må ej av styrelsen vägras.

Revisorerna skola skriftligen delgiva styrelsen de erinringar i fråga om kassans verksamhet, till vilka deras granskning må giva anledning.

54 § 1 mom. Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge en av dem undertecknad revisionsberättelse, som skall överlämnas till styrelsen minst två veckor före kassans ordinarie stämma. Revisorerna skall också inom samma tid till styrelsen återställa de redovisningshandlingar som har överlämnats till dem.

Revisorerna i centralkassa skall därvid på balansräkningen samt resultaträkningen göra en påskrift med yttrande, huruvida dessa handlingar överensstämmer med kassans av dem granskade böcker eller icke. Påskriften skall i övrigt beträffande granskningen innefatta hänvisning till revisionsberättelsen. **Lag 1980:1106.**

2 mom. Revisionsberättelsen skall innehålla redogörelse för resultatet av revisorernas granskning samt uttalande, huruvida anmärkning i avseende på de till revisorerna överlämnade redovisningshandlingarna, kassans bokföring eller inventeringen av dess tillgångar eller eljest beträffande förvaltningen av kassans angelägenheter föreligger eller icke. Föreligger anledning till anmärkning, skall denna angivas i revisionsberättelsen. Revisorerna äga ock i berättelsen meddela erinringar, som de anse böra komma till medlemmarnas kännedom.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilt uttalande angående

omfattningen av den av revisorerna verkställda granskningen;

kreditkassans förvaltningsutgifter;

den inre kontrollen inom kassan;

fastställelse av balansräkningen;

ansvarsfrihet för styrelseledamöterna; samt

styrelsens förslag i anledning av kassans vinst eller förlust enligt balansräkningen, därvid skall angivas huruvida förslaget omfattar stadgad avsättning till reservfonden.

Har tillgång upptagits till högre värde än i senaste fastställda balansräkning eller har tillgång som anskaffats under räkenskapsåret upptagits till högre värde än anskaffningskostnaden, skall särskilt uttalande därom göras i revisionsberättelsen.

Revisor, som hyser från de i revisionsberättelsen gjorda uttalandena skiljaktig mening eller eljest finner särskilt uttalande påkallat, äger till revisionsberättelsen foga yttrande därom, såframt han ej avgiver särskild revisionsberättelse.

Stämma

55 § 1 mom. I fråga om kreditkassas stämma skall i tillämpliga delar gälla vad i 52–56 §§, 57 § 1 mom. och 58–62 §§ lagen om ekonomiska föreningar är stadgat samt, i stället för bestämmelserna i 57 § 2 mom. nämnda lag, de föreskrifter som meddelas i 2 mom. nedan.

2 mom. Styrelsen är pliktig att på ordinarie stämma, i den mån det av medlem äskas och kan ske utan förfång för kassan eller nämnvärd olägenhet för enskild, meddela till buds stående närma-

re upplysningar angående förhållanden som kunna inverka på bedömandet av värdet av kassans tillgångar, av dess ställning i övrigt och av resultatet av dess verksamhet samt av styrelsens förvaltning av kassans angelägenheter.

Det åligger styrelsen att jämväl eljest på stämma giva medlem upplysning efter vad nu är sagt i avseende på ärende som skall förekomma på stämman.

Finner styrelsen att begärd upplysning icke kan av styrelsen utan förfång för kassan eller nämnvärd olägenhet för enskild lämnas på stämman, skall upplysningen i stället lämnas till revisorerna inom två veckor därefter. Revisorerna skola inom en månad efter stämman till styrelsen avgiva skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller eljest giver anledning till erinran. Där det är fallet, skall ändringen eller erinringen angivas i yttrandet. Revisorernas yttrande skall av styrelsen hållas hos kassan tillgängligt för medlemmarna samt i avskrift översändas till medlem, som framställt begäran om upplysningen.

Likvidation och upplösning

56 § I fråga om likvidation och upplösning av kreditkassa skall i tillämpliga delar gälla vad i 80–82 §§, 83 § första och sista styckena, 84–90, 92, 93 och 95 §§ lagen om ekonomiska föreningar är stadgat samt, i stället för bestämmelserna i 70–79 §§, 83 § andra stycket, 91 § och 94 § nämnda lag, de föreskrifter som meddelas i 57–67 §§ nedan.

Vid tillämpningen av nämnda bestämmelser i lagen om ekonomiska föreningar skall iakttagas

att i 80 § hänvisningarna till 47 och 50 §§ i stället skola avse 51–53 och 71 §§ samt 78 § denna lag,

att i 81 § hänvisningarna till 40–44 §§ i stället skola avse 43–48 §§ denna lag samt att hänvisningarna till 50 och 51 §§ i stället skola avse 52–54 §§ denna lag,

samt att i 87 och 89 §§ hänvisningarna till 51 § i stället skola avse 54 § denna lag. **Lag 1968: 605.**

57 § Kreditkassas stämma äger besluta att kassan skall träda i likvidation. I annat fall än i 58 § sägs är sådant beslut icke giltigt, med mindre samtliga medlemmar förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande stämmor och på den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Är för giltighet av beslutet något ytterligare villkor bestämt i stadgarna, länder det till efterrättelse.

Föreligger ej fall som i 58 § sägs, må kassans stämma kunna i beslutet föreskriva, att likvidationen skall inträda först viss kommande dag högst två månader därefter, dock senast första dagen av nästa räkenskapsår.

58 § Har kreditkassa icke öppnat sin rörelse inom ett år från det kassan godkändes,

eller har godkännandet för kassan återkallats,

eller har antalet medlemmar nedgått under det föreskrivna lägsta antalet och tillräckligt antal medlemmar ej inträtt inom tre månader,

och har ej på grund av anmälan inom sex veckor därefter enligt 63 § i föreningsregistret blivit infört att kassan trätt i likvidation, skall rätten, på ansökan av styrelseledamot eller medlem av kassan eller på anmälan av tillsynsmyndigheten och efter kassans hörande förklara, att kassan skall träda i likvidation; och skall rätten förelägga kassan att inom viss tid, ej understigande sex veckor, till rätten ingiva bevis, att registrering skett enligt 63 §, vid äventyr att eljest en eller flera likvidatorer förordnas av rätten.

Genom rättens försorg skall ofördröjligen till tillsynsmyndigheten avsändas dels för registrering meddelande om beslut att kassan skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress. **Lag 1968: 605.**

59 § Beslutar stämma att kassan skall träda i likvidation, skall stämman välja två eller flera likvidatorer; dock må i stadgarna kunna bestämmas, att en eller flera likvidatorer skola tillsättas i annan ordning att jämte de på stämma valda deltaga i likvidationen.

Har rätten enligt 58 § förklarat att kassan skall träda i likvidation, åligger det styrelsen att genast sammankalla stämma för val av likvidatorer, ändå att ändring sökes i beslutet.

Då likvidatorer utsetts på stämma eller förordnats av rätten, skall kassan anses hava trätt i likvidation, såframt ej stämman, efter vad i 57 § andra stycket sägs, beslutat att likvidationen skall inträda först senare dag.

60 § Utser kreditkassa ej likvidatorer, ehuru antalet medlemmar i kassan nedgått under det föreskrivna lägsta antalet och tillräckligt antal medlemmar ej inträtt inom tre månader, äro de, som med vetskap om förhållandet deltaga i beslut om fortsättande av kassans verksamhet eller handla på dess vägnar, ansvariga för uppkommande förbindelser en för alla och alla för en såsom för egen skuld. Därest efter utgången av nämnda tid om tre månader tillräckligt antal medlemmar inträder, äger dock ej ansvarighet rum för förbindelse, som uppkommer sedan det föreskrivna lägsta medlemsantalet sålunda uppnåtts.

61 § Likvidator skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare.

Uppdraget att vara likvidator gäller intill dess likvidationen blivit avslutad, men den som meddelat uppdraget må när som helst entlediga likvidatorn och utse annan i hans ställe. Kreditkassas stämma äger ock utse likvidator i stället för likvidator, som förordnats av rätten i annat fall än nedan i fjärde stycket sägs.

Om likvidator, som är vald på stämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider eller hinder för honom att vara likvidator uppkommer enligt första stycket och suppleant ej finnes, åligger det övriga likvidatorer att ofördröjligen sammankalla stämma för val av ny likvidator.

Visar likvidator uppenbarligen motvilja eller försummelse vid fullgörande av sitt uppdrag, äger rätten, på anmälan av tillsynsmyndigheten eller likvidationsrevisor och efter likvidatorns hörande, entlediga honom och förordna annan i hans ställe. Har rätten entledigat likvidator och i hans ställe förordnat annan, skall underrättelse därom med angivande av dennes fullständiga namn och postadress genom rättens försorg ofördröjligen avsändas till tillsynsmyndigheten.

Vad i denna paragraf är stadgat om likvidator skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant för likvidator.

62 § Finnes kreditkassa, som enligt verkställd registrering trätt i likvidation, sedermera sakna till föreningsregistret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten på ansökan av medlem, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda kassan, eller på anmälan av tillsynsmyndigheten förordna likvidatorer.

Genom rättens försorg skall till tillsynsmyndigheten ofördröjligen avsändas underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress. **Lag 1968: 605.**

63 § Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla att kassan trätt i likvidation eller, om likvidationen efter vad i 57 § andra stycket sägs skall inträda viss kommande dag, att kassan träder i likvidation den dagen. Anmälningen skall innehålla uppgift om likvidatorerna samt, där suppleanter för dem utsetts, om dessa. Skall befogenhet att teckna kassans firma ej tillkomma allenast likvidatorerna gemensamt, skall vidare uppgivas av vilka och hur firman skall tecknas.

Sker ändring i avseende på de till likvidatorer eller suppleanter utsedda personerna eller i fråga om rätten att teckna kassans firma eller ändras kassans postadress, skola likvidatorerna därom ofördröjligen göra anmälan för registrering. Rätt att göra anmälan tillkommer den som beröres av anmälningen.

I övrigt skall beträffande anmälan, varom i första och andra styckena sägs, vad i 9 § lagen om ekonomiska föreningar är stadgat för där avsedda fall äga motsvarande tillämpning; anmälningen skall innehålla uppgift om dagen för val eller rättens förordnande.

64 § I balansräkning för kreditkassa i likvidation skall tas upp kassans tillgångar och skulder, tillgångarna till verkliga värdet. Insatskapitalet skall i balansräkningen tas upp inom linjen. I övrigt gäller beträffande balansräkning för kreditkassa i likvidation bestämmelserna i bokföringslagen (1976: 125). **Lag 1980: 1106.**

65 § Har i anledning av kreditkassas likvidation ombud förordnats av tillsynsmyndigheten enligt 76 §, må kassans egendom ej avyttras under hand utan ombudets samtycke. Finnes han hava utan skäl vägrat sitt samtycke, äger myndigheten på ansökan av likvidatorerna tillåta försäljningen. Samtycke, som nu är sagt, är ej av nöden då likvidatorerna vilja till gällande börspris överlåta på fondbörs noterat värdepapper.

66 § Hava under likvidationen kreditkassas tillgångar så nedgått i värde, att fara är för handen, att de ej fullt förslå till skuldernas gäldande, och är ej ställningen sådan, att kassans egendom genast bör avträdas till konkurs, skola likvidatorerna om ställningen, så snart det kan ske, lämna meddelande på stämma och till denna kalla jämväl de kända fordringsägare, vilka ännu icke erhållit betalning.

67 § Där efter avslutande av kreditkassas konkurs överskott ej finnes, anses kassan upplöst, då konkursen avslutades.

Finnes överskott skall likvidation verkställas och skall i avseende därpå vad eljest gäller om likvidation äga motsvarande tillämpning, dock ej 81 § lagen om ekonomiska föreningar. Har ej inom en månad efter konkursens avslutande för registrering anmälts, att kassan trätt i likvidation, skall rätten, på ansökan av styrelseledamot, medlem eller borgenär eller på anmälan av tillsynsmyndigheten, förklara, att kassan skall träda i likvidation. I fråga om ärendets handläggning och om beslutet skall i tillämpliga delar gälla vad i 58 § är stadgat.

Hade kassan, i fall som avses i andra stycket, trätt i likvidation, innan dess egendom avträddes till konkurs, skall gälla vad som i 92 § lagen om ekonomiska föreningar är stadgat.

Särskilda bestämmelser om konkurs se **Lag (1956: 217) om vissa kreditinrättningars konkurs**, anm. vid **KP** 9 § – Jfr efter **KP** inf. **Ackordslag (1970: 847)** 48 § – Se även 77 § denna lag.

Om den offentliga tillsynen

68 § Tillsynsmyndigheten skall övervaka, att jordbrukets kreditkassor och riksorganisationen i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse denna lag och andra författningar, såvitt de hava särskilt avseende på jordbrukskasserörelsen, ävensom de för riksorganisationen och kassorna gällande stadgarna samt de föreskrifter, som med stöd av bestämmelse i lag eller stadgar meddelats av stämma eller styrelse.

Det åligger tillsynsmyndigheten att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa jordbrukskasserörelsen i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden som kunna inverka på kreditkassas säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av rörelsen.

Tillsynsmyndigheten är icke på grund av vad här föreskrivits pliktig att övervaka iakttagandet av sådana bestämmelser, som angå jordbrukskasserörelsens inre angelägenheter.

Ang. tillsynsmyndighet se 5 §.

69 § Tillsynen över jordbrukets kreditkassor utövas med ledning av handlingar, vilka jämlikt lag eller eljest insändas till tillsynsmyndigheten, ävensom upplysningar, som inhämtas vid undersökning eller annorledes. Undersökning skall anställas så ofta sådan av myndigheten anses erforderlig eller av regeringen anbefalles. **Lag 1975: 229.**

70 § Tillsynsmyndigheten skall förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av centralkassas räkenskaper och styrelsens förvaltning. Myndigheten äger när som helst återkalla förordnande som här avses och i stället utse ny revisor. För revisor, varom i denna paragraf stadgas, skall myndigheten utfärda instruktion.

71 § Har anmälan gjorts enligt 51 § skall tillsynsmyndigheten, i fall då revisorer icke utsetts till föreskrivet antal, förordna revisor eller revisorer. Är en revisor omyndig eller i konkurs eller har någon, som ej är här i riket bosatt svensk medborgare, utan vederbörligt tillstånd utsetts till revisor eller har någon utsetts till revisor i strid med 46 § 1 mom. tredje stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar, skall på anmälan därom tillsynsmyndigheten förklara honom entledigad och förordna en revisor i hans ställe. Har anmälan ej gjorts av kreditkassans styrelse, skall styrelsen beredas tillfälle att yttra sig i ärendet. Förordnande av revisor skall avse tiden till dess annan revisor blivit utsedd i föreskriven ordning.

Tillsynsmyndigheten äger när som helst återkalla förordnandet och i stället utse ny revisor. **Lag 1980: 1106.**

72 § Tillsynsmyndigheten äger sammankalla kreditkassas styrelse, när sådant prövas nödigt. Har styrelsen icke efterkommit av myndigheten framställd begäran om utfärdande av kallelse till extra stämma, må kallelse utfärdas av myndigheten.

Den som enligt av regeringen meddelade bestämmelser har befogenhet att företräda myndigheten äger närvara vid stämma eller av myndigheten utlyst styrelsesammanträde och deltaga i överläggningarna. **Lag 1975: 229.**

73 § Därest tillsynsmyndigheten så finner erforderligt, må myndigheten meddela närmare föreskrifter om sättet att föra kreditkassas räkenskaper, om förvaring och inventering av värdehandlingar samt om brottsförebyggande åtgärder. **Lag 1973: 557.**

74 § Kreditkassans styrelse åligger

att när som helst för den befattningshavare hos tillsynsmyndigheten, som enligt av regeringen meddelade bestämmelser har att i sådant avseende företräda myndigheten, samt för den särskilda undersökning, regeringen kan finna för gott anställa, hålla de hos kreditkassan inneliggande kontanta medlen och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning, samt

att jämväl i övrigt tillhandahålla myndigheten eller sådan befattningshavare därstädes, som ovan sagts, de upplysningar rörande kassan som äskas.

Yppas anledning till antagande att centralkassa gjort sådana förluster att kassans och de anslutna jordbrukskassornas eget kapital icke svarar mot det belopp som fordras enligt 34 §, skall centralkassans styrelse ofördröjligen låta upprätta särskild balansräkning för utvisande av centralkassans ställning samt, därest balansräkningen bekräftar antagandet i fråga, ofördröjligen avsända meddelande härom till tillsynsmyndigheten.

Centralkassas styrelse åligger därjämte att på den tid och i den ordning tillsynsmyndigheten bestämmer tillhandahålla myndigheten de redovisningshandlingar, översikter och övriga handlingar, rörande kassans och de anslutna jordbrukskassornas ställning som av tillsynsmyndigheten äskas. **Lag 1980: 1106.**

75 § Har kreditkassas styrelse eller stämma fattat beslut, vilket står i strid med lag eller stadgarna, kan tillsynsmyndigheten förbjuda verkställighet av beslutet. Myndigheten kan också föreläggа styrelsen att, om beslut som nyss nämnts gått i verkställighet, göra rättelse där så kan ske samt att fullgöra vad som åligger styrelsen enligt lag eller stadgarna. Sådant föreläggande får dock, utom

vad angår innehållet av resultaträkning eller balansräkning, icke av myndigheten meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff.

Ändå att avvikelse från lag eller stadgar icke skett, äger tillsynsmyndigheten meddela de erinringar beträffande kassans verksamhet, som myndigheten kan finna påkallade.

Underlåter kassa att ställa sig till efterrättelse av myndigheten meddelat förbud eller föreläggande eller handhar kassan eljest sina angelägenheter på sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan den som godkänt kassan återkalla godkännandet.

Tillsynsmyndigheten äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt denna lag. **Lag 1980: 1106.**

76 § Träder kreditkassa i likvidation äger tillsynsmyndigheten förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden, med rätt att yttra sig till protokollet, samt att i övrigt övervaka likvidationen.

Likvidatorerna skola bereda ombudet tillfälle att när som helst inventera kreditkassans inneliggande kontanta medel och övriga tillgångar samt granska kassans böcker, räkenskaper och andra handlingar; och må av ombudet begärd upplysning angående förvaltningen ej av likvidatorerna förvägras.

Tillsynsmyndigheten äger under likvidationen i avseende på likvidatorer och stämma enahanda befogenhet som, innan kassan trätt i likvidation, enligt denna lag tillkommer myndigheten beträffande styrelse och stämma.

Tillsynsmyndigheten må, därest så prövas erforderligt, förordna likvidationsrevisor. Beträffande denne skall vad om revisor i 70 § sägs äga motsvarande tillämpning.

77 § Har centralkassas egendom avträtts till konkurs, förordnar tillsynsmyndigheten ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare deltaga i konkursboets förvaltning med övriga konkursförvaltare.

Utan hinder av beslut, som kan vara fattat om delning av förvaltningen av boet, äger allmänna ombudet deltaga i förvaltningen i alla dess delar. Ombudet äger beträffande medförvaltare göra sådan anmälan, som sägs i 80 § konkurslagen.

Om arvode till ombud gäller vad i konkurslagen är i allmänhet stadgat beträffande arvode till konkursförvaltare.

Jfr anm. vid 67 § – Ang. 3 st. se 82–86 a §§ **KonkL.**

78 § Till revisor, likvidationsrevisor eller ombud som förordnas enligt 70, 71 eller 76 § skall ersättning med belopp som tillsynsmyndigheten bestämmer utgivas av den kassa som avses med förordnandet.

79 § Vad i 69 §, 72 §, 74 § första och tredje styckena, 75 § första, andra och fjärde styckena, 76 §, 77 § samt 78 § stadgas skall i tillämpliga delar gälla jämväl med avseende på tillsynen över riksorganisationen. På riksorganisationen skall särskilt ankomma att, på den tid och i den ordning tillsynsmyndigheten äskar, tillhandahålla översiktliga uppgifter beträffande jordbrukskasserörelsen i dess helhet.

80 § Till bestridande av kostnaden för tillsynsmyndighetens organisation och verksamhet skall jordbrukskasserörelsen årligen erlägga bidrag efter visst förhållande till sammanlagda beloppet av rörelsens eget kapital och skulder vid utgången av nästföregående kalenderår, dock icke över en hundradels procent. Närmare föreskrifter om fastställande av bidrag och bidrags erläggande meddelas av regeringen. **Lag 1975: 229.**

F 1975: 3 anm. vid 159 § lagen 1955: 183. Bih.

81 § Ledamot av eller befattningshavare hos tillsynsmyndigheten må ej vara ledamot i styrelsen för eller revisor i eller anställd hos kreditkassa eller riksorganisationen.

82 § Den som icke åtnöjes med tillsynsmyndighetens beslut, varigenom ansökan om eller anmälan för registrering avskrivits eller registrering vägrats, må sist inom två månader från beslutets dag föra talan däremot hos kammarrätten genom besvär. I samma ordning föres talan mot beslut om sådan förklaring som avses i 103 § 2 mom. lagen om ekonomiska föreningar.

Talan mot annat beslut, som tillsynsmyndigheten meddelar med stöd av denna lag, föres hos regeringen genom besvär, men beslutet går ändock i verkställighet, om icke regeringen annorlunda förordnar. **Lag 1975: 229.**

Straffbestämmelser

83 § Med avseende på jordbrukets kreditkassor skola, i stället för vad i 110–112 §§ lagen om ekonomiska föreningar stadgas, gälla de straffbestämmelser som nedan upptagas i 84–86 §§. I fråga om riksorganisationen skall, förutom nyss nämnda bestämmelser i lagen om ekonomiska föreningar, gälla stadgandet i 84 § 3 denna lag.

84 § Till böter eller fängelse döms

1. styrelseledamot, vilken vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller resultaträkning som avses i 38 § lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar eller i 81 § samma lag, jämförd med 56 § denna lag, eller i 74 § andra stycket denna lag uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 43–47 §§ denna lag;

2. likvidator, vilken vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning eller förvaltningsberättelse som avses i 83 § första och tredje styckena eller 86 § lagen om ekonomiska föreningar eller i 89 § samma lag, jämförd med 56 § denna lag, eller i 64 § denna lag uppsåtligen förfar i strid med bestämmelser i sagda lagrum;

3. styrelseledamot, likvidator eller befattningshavare, vilken uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift vid lämnande av upplysning som avses i 69, 74, 76 eller 79 § denna lag;

4. revisor eller likvidationsrevisor, vilken i revisionsberättelse eller annan handling, som framlägges på stämma eller annorledes hålles tillgänglig för medlemmar eller röstberättigade, eller i påskrift å sådan handling uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift rörande kreditkassas angelägenheter eller uppsåtligen eller av grov vårdslöshet underlåter att göra anmärkning beträffande förvaltningen, ändå att anledning därtill föreligger.

Har gärning som avses i första stycket 1 eller 2 skett av vårdslöshet, döms till böter. **Lag 1980:1106.**

85 § Med dagsböter straffes

1. den som bryter mot vad i 4 § andra stycket stadgas;

2. styrelseledamot, vilken uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i ansökan om stadfästelse på kassas stadgar;

3. styrelseledamot, likvidator eller annan, som i anmälan för eller ansökan om registrering eller i handling som fogas därvid eller i uppgift varom förmäles i 10 § lagen om ekonomiska föreningar uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

4. styrelseledamot eller likvidator, vilken, i annat fall än i 84 § första stycket 1 och 2 samt andra stycket avses, uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i handling, som hålles tillgänglig för medlemmar eller röstberättigade eller framlägges på stämma, eller i påskrift å sådan handling;

5. styrelseledamot, vilken deltagit i beslut om åtgärd som strider mot bestämmelserna i 9 eller 19 §;

6. styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet i strid med bestämmelserna i 18 § lagen om ekonomiska föreningar låter verkställa utdelning eller utbetalning till medlem eller annan;

7. revisor, likvidationsrevisor eller revisors eller likvidationsrevisors medhjälpare som, oaktat han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid verkställd granskning kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag.

86 § Till böter döms också

1. styrelseledamot eller likvidator, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som är meddelad i 10 § första eller andra stycket lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar eller i 48 § eller 53 § andra stycket denna lag eller i 80 § sista stycket eller 81 § sista stycket förstnämnda lag, vartdera lagrummet jämfört med 53 § andra stycket och 56 § denna lag;

2. styrelseledamot eller likvidator, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som beträffande anmälan för registrering är meddelad i 37, 68, 90 eller 92 § lagen om ekonomiska föreningar eller i 63 § denna lag;

3. styrelseledamot eller likvidator, som underlåter att till revisor eller likvidationsrevisor avlämna handlingar enligt vad som stadgas i 38 § femte stycket, 81 § andra stycket, 83 § sista stycket eller 86 § sista stycket lagen om ekonomiska föreningar eller i 89 § första stycket samma lag, jämfört med 56 § denna lag;

4. styrelseledamot eller likvidator, som försummar att fullgöra vad i 55 § sista stycket, 84 § sista stycket, jämfört med 55 § sista stycket, eller 86 § andra stycket sista punkten lagen om ekonomiska föreningar finnes stadgat eller som underlåter att iakttaga föreskrift, som med avseende på framläggande av handlingar på stämma eller tillhandahållande av handlingar viss tid före stämma är meddelad i 57 § 1 mom., 81 § andra stycket, 87 § andra stycket eller 89 § andra stycket lagen om ekonomiska föreningar eller i 81 § sista stycket samma lag, jämfört med 56 § denna lag;

5. revisor, vilken underlåter att iakttaga föreskrift som meddelats i 54 § 1 mom. denna lag eller i 81 § andra stycket lagen om ekonomiska föreningar, så ock likvidationsrevisor, som försummar att fullgöra vad i 87 § första stycket första punkten eller 89 § första stycket fjärde punkten sistnämnda lag finnes stadgat. **Lag 1980:1106.**

Om fusion m. m.

(Rubriken införd g. **Lag 1962: 88.**)

87 § 1 mom. Genom fusion må jordbrukskassa uppgå i annan kreditkassa och centralkassa i annan centralkassa. Därvid skall vad i 96 och 98 §§ lagen om ekonomiska föreningar är stadgat gälla; dock skall för fusionsavtals verkställande fordras icke rättens utan tillsynsmyndighetens tillstånd. I stället för bestämmelserna i 97 § nämnda lag skall vid fusion mellan kreditkassor gälla vad nedan i 2 mom. stadgas.

2 mom. Senast fyra månader efter det på anmälan jämlikt 96 § 2 mom. lagen om ekonomiska föreningar registrering skett av beslut om godkännande av fusionsavtal skall såväl den övertagande som den överlåtande kassans styrelse göra ansökan om tillsynsmyndighetens tillstånd att bringa fusionsavtalet till verkställighet.

Tillsynsmyndighetens tillståndsprövning skall grundas på ett bedömande av huruvida fusionen kan anses var förenlig med deras intressen, som äro insättare i eller eljest hava fordringar å de av fusionen berörda kassorna. Tillstånd må icke meddelas, med mindre riksorganisationen lämnat medgivande till fusionen eller, då centralkassa övertager annan kreditkassas rörelse, regeringen eller myndighet regeringen förordnar prövat övertagandet icke vara till skada för det allmänna.

Tillsynsmyndigheten skall ombesörja, att kungörelse om beslut, varigenom tillstånd lämnas till fusionsavtalets verkställande, jämte besvärshänvisning ofördröjligen införes i Post- och Inrikes Tidningar.

Beslut, varigenom tillstånd givits, skall inom sex månader sedan beslutet vunnit laga kraft av båda kassornas styrelser anmälas för registrering.

När beslut om tillstånd till fusionsavtalets verkställande registrerats, anses fusionen genomförd.

Hör till den överlåtande kreditkassan pensionsstiftelse eller personalstiftelse, gäller om stiftelsens överförande till den övertagande kreditkassan vad i lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m. är stadgat. **Lag 1977: 695.**

Jfr **Lag (1977: 654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m. m.**, inf. omedelbart efter **RP** – Lagen 1967: 531 inf. i Bih.

3 mom. Vid tillämpning i fråga om fusion av kreditkassor av bestämmelserna i 103 § 2 mom. lagen om ekonomiska föreningar skall vad där stadgas om rättens tillstånd i stället avse tillsynsmyndighetens tillstånd.

88 § 1 mom. Jordbrukskassa må övertaga del av annan jordbrukskassas rörelse, såframt riksorganisationen det medgivit.

Ej må centralkassa övertaga del av annan kreditkassas rörelse, med mindre regeringen eller myndighet regeringen förordnar prövat övertagandet icke vara till skada för det allmänna samt lämnat tillstånd därtill. **Lag 1975: 229.**

2 mom. Om del av kreditkassas rörelse skall övergå till annan kassa, må efter beslut av förstnämnda kassa och med godkännande av tillsynsmyndigheten och riksorganisationen eller, såvitt gäller övergång endast mellan jordbrukskassor inom samma centralkassas verksamhetsområde, med godkännande av riksorganisationen ensam reservfonden nedsättas med skäligt belopp. **Lag 1962: 88.**

88 a § Har kreditkassa övertagit annan kassas rörelse helt eller delvis och finnes bland sistnämnda kassas tillgångar egendom, som kreditkassa ej må förvärva, må den egendomen, även om sådant fall ej är för handen som i 32 eller 33 § sägs, förvärvas av den övertagande kassan. Egendom som kassan på detta sätt förvärvat skall, i den mån egendomen ej, jämlikt vad i nyssnämnda lagrum stadgas, må av kassan behållas, åter avyttras så snart lämpligen kan ske och senast då avyttring kan äga rum utan förlust för kassan. **Lag 1968: 605.**

Särskilda bestämmelser

89 § Enskildas förhållanden till kreditkassa får inte obehörigen röjas.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980: 100).

I fall som avses i första stycket skall inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. **Lag 1980: 177,** som trätt i kraft 1 jan. 1981.

Lagen 1980: 100 inf. i Bih.

90 § Driver kreditkassa verksamhet i strid med föreskrift i 9 eller 19 §, skola medlemmar i kassan så ock styrelseledamöterna eller andra ställföreträdare för kassan, i den mån de deltagit i åtgärden eller beslut därom svara för uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld.

91 § Närmare bestämmelser om föreningsregistret för jordbrukskasserörelsen samt de föreskrifter, som i övrigt utöver vad denna lag innehåller finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av regeringen. **Lag 1975: 229.**

F (1969: 88) om föreningsregistret för jordbrukskasserörelsen, efter ändringar – bl. a. av rubr. – omtryckt i **F 1977: 879.**

Övergångsbestämmelser

92 § Denna lag träder i kraft d. 1 jan. 1957; –

93–95 §§ Dessa §§, som numera saknar betydelse, inf. i 1974 och tidigare års lageditioner.

96 § I fråga om medel, som förvaltas av förmyndare eller god man och som sedan d. 1 jan. 1941 innestå på räkning hos kreditkassa utan villkor att de må lyftas allenast med överförmyndarens tillstånd, skall, såframt ej överförmyndaren annorlunda förordnar, vid tillämpning av vad i 42 d § stadgas så anses som om förbehåll enligt 15 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken gjorts, att de må uttagas utan sådant tillstånd. Vad nu sagts skall ock gälla medel, som sedermera insatts eller framdeles insättas på räkningen, och ränta som lagts eller lägges till kapitalet. **Lag 1968: 605.**

97 § Beträffande återlämnande till staten av grundfond, sôm sägs i 8 och 26 §§ förordningen d. 5 juni 1942 om jordbrukets kreditkassor, skall gälla vad i särskild ordning föreskrives.

Bilaga 2

Sammanställning med hänvisningar mellan lagrummen i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen och banklagsutredningens förslag till föreningsbankslag

JkL	FbL
1 § 1 st	1 kap 1 § 3 st
2 st	Utgår
3 st	2 kap 6 §
2 §	2 kap 1 § 1 st
3 §	2 kap 1 § 1 st
4 §	14 kap 1 § o. övergångsbest
5 § 1 st	1 kap 3 §
2 st 1 m	1 kap 3 § o. 16 kap 1 §
2 st 2 m	Utgår
6 §	1 kap 1 § 3 st
7 § 1 st 1 m	2 kap 1 § 2 st o. 2 § 1 st
1 st 2 m	2 kap 4 §
2 st 1 m	2 kap 2 § 1 st
2 st 2 m	2 kap 2 § 3 st
8 §	Jfr 2 kap 2 § o. 6 §
9 §	Jfr 1 kap 1 § 2 st
10 §	1 kap 1 § 4 st
11 §	1 kap 2 §
12 §	3 kap 1 §
13 § 1 st	1 kap 4 § 2 st
2 st	Utgår
14 §	Utgår
15 §	1 kap 5 §
16 § 1 st	6 kap 1 o. 3 §§
2 st	6 kap 12 §
17 § 1 st	1 kap 1 § 3 st
2 st 1 m	1 kap 4 § 1 st
2 st 2 m	Jfr 5 kap 16 §
3 st	Jfr 1 kap 5 §
18 § 1 st	2 kap 1 § 2 st
1 st 1 m	2 kap 2 § 2 st
1 st 2 m	2 kap 2 § 1 st
1 st 3 m	2 kap 2 § 3 st
2 st	2 kap 2 § 1 st o. 3 §
3 st	Jfr 2 kap 2 § o. 6 §
19 §	Utgår
20 §	1 kap 1 § 4 st
21 §	1 kap 6 §
22 §	3 kap 1 §

JkL	FbL
23 §	Jfr 1 kap 1 § 1 st
24 §	Utgår
25 §	Utgår
26 § 1 st	6 kap 1 o. 4 §§
2 st	6 kap 3 §
3 st	6 kap 5 § 2 st
27 §	6 kap 12 §
28 §	Utgår (Jfr dock 1 kap 3 § 2 st)
29 §	10 kap 4 §
30 §	5 kap 1 §
31 §	5 kap 2 §
32 § 1–4 st	5 kap 4 §
3 st	5 kap 11 § 3 st
5–7 st	5 kap 5 §
33 §	5 kap 6 §
34 §	5 kap 7 §
35 §	5 kap 8 §
36 §	5 kap 9 §
36a §	5 kap 10 §
37 §	5 kap 12 §
38 §	5 kap 13 §
39 §	5 kap 14 §
40 §	5 kap 15 §
41 §	5 kap 1 § 1–2 st
42 §	Utgår
42a §	5 kap 16 §
42b §	5 kap 17 §
42c §	5 kap 18 §
42d §	5 kap 19 §
43 §	9 kap 1 o. 7 §§
44 § 1 st	9 kap 4 § 2 p
2 st	9 kap 5 §
3 st	9 kap 7 § 3 st
45 §	Utgår (Jfr 1 kap 2 § 2 st)
46 §	9 kap 9 § 1 st
47 §	9 kap 9 § 2–4 st
48 §	9 kap 3 §
49 §	Utgår
50 § 1 st	8 kap 1 §
2 st	8 kap 4 § 1 st 1–2 p
3 st 1 m	15 kap 3 §
3 st 2–3 m	8 kap 3 §
51 §	8 kap 6 §
52 §	8 kap 7 §
53 § 1 st	8 kap 7 §
2 st	8 kap 8 §
3 st	8 kap 11 §
54 § 1 mom 1 st	8 kap 10 § 1 st
1 mom 2 st	8 kap 9 §
2 mom	8 kap 10 § 2–5 st
55 § 1 mom	Utgår
2 mom	7 kap 11 §
56 §	Utgår
57 §	11 kap 1 §
58 § 1 st	11 kap 2 o. 4 §§
2 st	11 kap 7 §
59 § 1–2 st	11 kap 7 §
3 st	Utgår

JkL	FbL
60 §	11 kap 3 §
61 §	Jfr 11 kap 8 § 1 st
62 §	Utgår
63 § 1 st 1 m	11 kap 7 §
1 st 2–3 m	Jfr 11 kap 8 § 1 st
2 st	Jfr 11 kap 8 § 1 st
3 st	Utgår
64 §	11 kap 13 §
65 §	Utgår
66 §	Utgår
67 §	11 kap 19 §
68 §	15 kap 1 §
69 §	15 kap 2 §
70 §	15 kap 3 §
71 §	Utgår (jfr 11 kap 8 § 2 st)
72 §	15 kap 4 §
73 §	15 kap 5 § (jfr 9 kap 1 §)
74 §	15 kap 6 §
75 § 1 st	15 kap 7 § 1 st
2 st	15 kap 8 § 1 st
3 st	15 kap 7 § 2 st
4 st	17 kap 2 §
76 § 1–2 st	Utgår
3 st	15 kap 10 §
77 §	15 kap 11 §
78 §	15 kap 13 § 2 st
79 §	Utgår
80 §	15 kap 13 § 1 st
81 §	15 kap 14 §
82 § 1 st	Jfr 15 kap 12 § 2 st
2 st	15 kap 12 § 1 st
83 §	Utgår
84 §	17 kap 1 §
85 §	17 kap 1 §
7 p	8 kap 13 § 1 st
86 §	Utgår
1 p	17 kap 1 § 1 st 2 p
87 § 1 mom	12 kap 1 §
2 mom 1–2 st	12 kap 5 §
3 st	Jfr 16 kap 2 §
4–5 st	12 kap 7 §
6 st	12 kap 6 §
88 §	12 kap 8 §
88a §	Utgår
89 §	Förordningen
90 §	Utgår (Jfr 11 kap 4 § 1 st 3p)
91 §	Utgår
92 §	–
93 §	–
94 §	–
95 §	–
96 §	Övergångsbest
97 §	–

Bilaga 3

Sammanställning med hänvisningar mellan lagrummen i banklagsutredningens förslag till föreningsbankslag, lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen/lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar och utredningens förslag till bankaktiebolagslag

FbL	JkL/FL	BAL
1 kap		
1 § 1 st	–	1 kap 1 §
2 st	–	1 kap 1 §
3 st	1 § 1 st, 6 § o. 17 § 1 st JkL	
4 st	10 o. 20 §§ JkL	
2 §	11 § JkL o. 2 § FL	
3 §	5 § 2 st 1 m JkL	1 kap 2 §
4 § 1 st	17 § 2 st 1 m Jkl	
2 st	13 § 1 st JkL	
5 §	15 § JkL	
6 §	21 § JkL	
7 §	–	1 kap 3 §
2 kap		
1 § 1 st	2–3 §§ JkL	
2 st	7 § 1 st 1 m o. 18 § 1 st JkL	
2 § 1 st	7 § 1 st 1 m o. 2 st 1 m, 18 § 1 st 2 m o. 2 st JkL	2 kap 4 § 1 m
2 st	18 § 1 st 1 m JkL	
3 st	7 § 2 st 2 m, 18 § 1 st 3 m JkL	
3 §	18 § 2 st JkL	2 kap 4 § 2 m
4 §	7 § 1 st 2 m JkL	
5 §	6 § FL	2 kap 5 §
6 §	8 § FL, Jfr 1 § 3 st JkL	2 kap 12 §
7 § 1–2 st	3 § FL	2 kap 16 § 1–2 st
3 st	–	2 kap 16 § 3 st
8 §	–	2 kap 17 §
3 kap		
1 §	12 o. 22 §§ JkL 11 § FL	
2 § 1–2 st	12 § FL	
3 st	–	
3 §	13 § FL	
4 §	14 § FL	
5 §	15 § FL	
6 §	10 § FL	

FbL	JkL/FL	BAL
4 kap		
1 §	16 § 1 mom FL	
2 §	16 § 2 mom FL	
3 §	16a § FL	
5 kap		
1 §	30 § JkL	7 kap 1 §
2 §	31 § JkL	7 kap 2 §
3 §	–	7 kap 3 §
4 §	32 § 1–4 st JkL	7 kap 4 §
5 §	32 § 5–7 st JkL	7 kap 5 §
6 §	33 § JkL	7 kap 6 §
7 §	34 § JkL	7 kap 7 §
8 §	35 § JkL	7 kap 9 §
9 §	36 § JkL	7 kap 10 §
10 §	36a § JkL	7 kap 11 §
11 § 1–2 st	41 § JkL	7 kap 12 § 1–2 st
3 st	32 § 3 st JkL	7 kap 12 § 3 st
12 §	37 § JkL	7 kap 13 §
13 §	38 § JkL	7 kap 14 §
14 §	39 § JkL	7 kap 15 §
15 §	40 § JkL	7 kap 16 §
16 §	42a § JkL	7 kap 17 §
17 §	42b § JkL	7 kap 18 §
18 §	42c § JkL	7 kap 19 §
19 §	42d § JkL	7 kap 20 §
6 kap		
1 §	16 § 1 st o. 26 § 1 st JkL	8 kap 1 §
2 §	21 § 3–4 st FL	8 kap 2 §
3 §	22 § FL samt 16 § 1 st o. 26 § 2 st JkL	8 kap 3 §
4 §	26 § 1 st JkL	8 kap 4 §
5 §	–	8 kap 5 §
6 §	–	8 kap 6 §
7 §	–	8 kap 9 §
8 §	25 § 1 st FL	8 kap 10 §
9 §	25 § 2–3 st FL	8 kap 11 §
10 §	26 § FL	8 kap 12 §
11 §	27 § FL	8 kap 13 §
12 §	28 § FL 16 § 2 st o. 27 § JkL	8 kap 14 §
13 §	20 § 2 st o. 32 § 1 st FL	8 kap 15 §
14 §	33 § 1 st FL	8 kap 16 §
15 §	9 § 1–2 st samt 37 § FL	8 kap 17 §
7 kap		
1 § 1 st	52 § FL	9 kap 1 §
2 st	jfr 56 § 1 st 1 p	–
3 st	–	–
2 §	56 § 2–3 p FL	9 kap 2 §
3 §	54 § 1–2 st FL	9 kap 3 § 2–3 st
4 §	–	9 kap 4 §
5 §	57 § 1 mom FL	9 kap 5 §
6 §	58 § FL	9 kap 6 §
7 §	–	9 kap 7 §
8 §	60 § o. 61 § 1 st FL	9 kap 8 §
9 §	61 § 3 st FL	9 kap 9 §
10 §	55 § FL	9 kap 10 §

FbL	JkL/FL	BAL
11 §	55 § 2 mom JkL	9 kap 11 §
12 § 1–4 st	62 § FL	
5 st	–	
13 §	56 § 1 st 4–5 p samt 67 § 4 st FL	9 kap 12 §
14 §	67 § 1 st FL	9 kap 13 § 1 st
15 §	67 § 2–3 st samt 68 § 2 st FL	9 kap 14 §
16 §	68 § 1 o. 3 st. FL	9 kap 13 § 2 st
17 §	20 § 2 st FL	9 kap 15 §
18 §	69 § FL	9 kap 16 §
19 §	116 § FL	9 kap 17 §
8 kap		
1 §	50 § 1 st o. 3 st JkL samt 45 § 1–2 st FL	10 kap 1 §
2 §	46 § 1 mom 1–2 st o. 3 mom FL	10 kap 2 §
3 §	50 § 3 st 2–3 m JkL	10 kap 3 §
4 §	46 § 1 mom 3 st o. 49 § 1 st FL	10 kap 4 §
5 §	45 § 2 st FL	10 kap 5 §
6 §	51 § JkL	10 kap 6 §
7 §	52 § o. 53 § 1 st JkL	10 kap 7 §
8 §	53 § 2 st JkL	10 kap 8 §
9 §	54 § 1 mom 2 st JkL o. 50 § 4 st FL	10 kap 9 §
10 §	54 § JkL 51 § FL	10 kap 10 §
11 §	53 § 3 st JkL o. 50 § 5 st FL	10 kap 11 §
12 §	53 § FL	10 kap 12 §
13 § 1 st	85 § 7 p JkL	10 kap 13 § 1 st
2 st	89 § JkL	10 kap 13 § 2 st
3 st	–	10 kap 13 § 3 st
9 kap		
1 §	43 § JkL 38 § 1 st FL	11 kap 1 §
4 st	jfr 73 § JkL	
2 §	38 § 3–4 st FL	11 kap 2 §
3 §	54 § 1 mom 1 st o. 48 § JkL	11 kap 3 §
4 § 1 p	–	11 kap 4 §
2 p	44 § 1 st JkL	
5 §	44 § 2 st JkL	11 kap 5 §
6 §	–	11 kap 6 §
7 §	43 § JkL 41 § FL	11 kap 7 §
8 §	jfr 42 § FL	11 kap 8 §
9 §	47 § JkL	11 kap 9 §
10 §	–	11 kap 10 §
11 §	–	11 kap 11 §
12 §	–	11 kap 12 §
13 §	–	11 kap 13 §
14 §	–	11 kap 14 §
10 kap		
1 §	18 § 1 st FL	12 kap 1 §
2 §	18 § FL	12 kap 2 §
3 §	–	12 kap 3 § 1 st
4 §	29 § JkL	12 kap 4 §
5 §	19 § FL	12 kap 5 §
6 §	20 § 1 st 2 m FL	12 kap 6 §
11 kap		
1 §	57 § JkL	13 kap 1 §
2 §	58 § 1 st JkL	–

FbL	JkL/FL	BAL
3 §	60 § JkL	13 kap 2 §
4 §	58 § 1 st JkL	13 kap 4 §
5 §	–	13 kap 5 §
6 §	–	13 kap 6 §
7 §	59 § 1–2 st samt 63 § 1 st 1 m JkL	13 kap 7 §
8 § 1 st	Jfr 61 § JkL	13 kap 8 §
2 st	Jfr 80 § FL	13 kap 8 §
9 §	82 § FL	13 kap 9 §
10 §	81 § FL	13 kap 10 §
11 §	83 § 1 st FL	13 kap 11 §
12 §	84 § 1 st FL	13 kap 12 §
13 §	86 § o. 87 § 2 st FL	13 kap 13 §
14 § 1 st	88 § 1 st FL	
2 st	–	
3 st	88 § 3 st FL	
4 st	88 § 4 st FL	
15 §	89 § FL	13 kap 15 §
16 § 1 st	90 § 1 st FL	13 kap 16 §
2 st	Jfr 95 § FL	13 kap 16 §
17 §	92 § FL	13 kap 17 §
18 §	–	13 kap 18 §
19 §	67 § JkL	13 kap 19 §
12 kap		
1 §	87 § 1 mom JkL 96 § 1 mom FL	14 kap 1 §
2 §	–	14 kap 2 §
3 §	96 § 2 om 1–2 st FL	–
4 §	96 § 2 mom 3 st FL	14 kap 3 §
5 §	87 § 2 mom 1–2 st JkL	14 kap 4 §
6 §	87 § 2 mom 6 st JkL	14 kap 5 §
7 §	87 § 2 mom 4–5 st JkL	14 kap 6 § o. 8 § 1 st
8 §	88 § JkL	–
9 §	–	14 kap 9 §
10 §	–	14 kap 10 §
11 §	–	14 kap 11 §
12 §	–	14 kap 12 §
13 §	–	14 kap 13 §
14 §	–	14 kap 14 §
13 kap		
1 §	106 § 1 st FL	15 kap 1 §
2 §	106 § 1 st FL	15 kap 2 §
3 §	106 § 2 st FL	15 kap 3 §
4 §	109 § FL	15 kap 4 §
5 §	63–64 §§ FL	15 kap 5 §
6 §	65 § 2–4 st o. 66 § 1 st o. 3 st 1 m FL	15 kap 6 §
14 kap		
1 §	7 § FL	16 kap 1 §
2 §	7 § 5 st FL	16 kap 2 §
3 §	35 § FL	16 kap 3 §
4 §	102 § 1 st FL	16 kap 4 §
15 kap		
1 §	68 § JkL	17 kap 1 §
2 §	69 § JkL	17 kap 2 §
3 §	70 § JkL	17 kap 3 §

FbL	JkL/FL	BAL
4 §	72 § JkL	17 kap 4 §
5 §	73 § JkL	17 kap 5 §
6 §	74 § JkL	17 kap 6 §
7 § 1 st	75 § 1 st JkL	17 kap 7 §
2 st	75 § 3 st JkL	17 kap 7 §
8 § 1 st	75 § 2 st JkL	17 kap 8 § 1 st
2 st	–	17 kap 8 § 2 st
9 §	–	17 kap 9 §
10 §	76 § 3 st JkL	17 kap 10 §
11 §	77 § JkL	17 kap 11 §
12 § 1 st	82 § 2 st JkL	17 kap 12 §
2 st	jfr 82 § 1 st JkL	17 kap 12 §
13 § 1 st	80 § JkL	17 kap 13 §
2 st	78 § JkL	17 kap 13 §
14 §	81 § JkL	17 kap 14 §
16 kap		
1 §	5 § 2 st 1 m JkL	18 kap 1 §
2 §	104 § 1 st FL	18 kap 2 §
3 §	105 § 1 st FL	18 kap 3 §
4 §	100 § 1–4 o. 6 st FL	18 kap 4 §
5 §	103 § 1 mom 1 st FL	18 kap 5 §
6 §	105a § 2 st FL	18 kap 7 §
17 kap		
1 §	84–85 §§ JkL	19 kap 1 §
2 §	74 § 3 st o. 75 § 4 st JkL	19 kap 2 §

Statens offentliga utredningar 1984

Kronologisk förteckning

1. Sociala aspekter på regional planering. I.
2. Värdepappersmarknaden. Fi.
3. Domstolar och eko-brott. Ju.
4. Långtidsutredningen. LU 84. Huvudrapport. Fi.
5. Sektorstudier. LU 84. Bilagedel 1. Fi.
6. Särskilda studier. LU 84. Bilagedel 2. Fi.
7. Långtidsutredningen. LU 84. Bilagedel 3. Fi.
8. Näringstillstånd. Ju.
9. Förslag till lag om Kooperativa föreningar. I.
10. Kompletterande motståndsformer. Fö.
11. Rösträtt och medborgarskap. Ju.
12. Rösträtt och medborgarskap. Bilaga. Ju.
13. Samordnad narkotikapolitik. S.
14. RF 10:5. Ju.
15. Ekonomisk brottslighet i Sverige. Bakgrund, övervägande, åtgärder. Ju.
16. Förvärv i god tro. Ju.
17. Sveriges internationella transporter. K.
18. Arbetsmarknadsstriden I. A.
19. Arbetsmarknadsstriden II. A.
20. Datorer och arbetslivets förändring. A.
21. Förenklad självdeklaration. Fi.
22. Panträtt. Ju.
23. Folkbibliotek i Sverige. U.
24. En bättre information om kemiska produkter. Jo.
25. Ny konsumentköplag. Ju.
26. Ny Banklagstiftning. Del 1. Bankrörelselag. Fi.
27. Ny Banklagstiftning. Del 2. Bankaktiebolagslagen. Fi.
28. Ny Banklagstiftning. Del 3. Sparbankslag. Fi.
29. Ny Banklagstiftning. Del. 4. Föreningsbankslag. Fi.

Statens offentliga utredningar 1984

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Kommissionen mot ekonomisk brottslighet. 1. Domstolar och eko-brott. [3] 2. Näringstillstånd. [8] 3. Ekonomisk brottslighet i Sverige. Bakgrund, övervägande, åtgärder. [15]
1983 års rösträttskommitté. 1. Rösträtt och medborgarskap. [11] 2. Rösträtt och medborgarskap. Bilaga. [12]
RF 10:5. [14]
Förvärv i god tro. [16]
Panträtt. [22]
Ny konsumentköplag. [25]

Försvarsdepartementet

Kompletterande motståndsformer. [10]

Socialdepartementet

Samordnad narkotikapolitik. [13]

Kommunikationsdepartementet

Sveriges internationella transporter. [17]

Finansdepartementet

Värdepappersmarknaden. [2]
Långtidsutredningen. 1. Långtidsutredningen. LU 84. Huvudrapport. [4] 2. Sektorstudier. LU 84. Bilagedel 1. [5] 3. Särskilda studier. LU 84. Bilagedel 2. [6] 4.Långtidsutredningen. LU 84. Bilagedel 3. [7]
Förenklad självdeklaration. [21]
Banklagsutredningen. 1. Ny banklagstiftning. Del 1. Bankrörelselag. [26] 2. Ny banklagstiftning. Del 2. Bankaktiebolagslagen. [27]. Ny banklagstiftning. Del 3. Sparbankslag. [28] 4. Ny banklagstiftning. Del 4. Föreningsbankslag. [29]

Utbildningsdepartementet

Folkbibliotek i Sverige. [23]

Arbetsmarknadsdepartementet

Konfliktutredningen. 1. Arbetsmarknadsstriden I. [18] 2. Arbetsmarknadsstriden II. [19]
Datorer och arbetslivets förändring. [20]

Industridepartementet

Sociala aspekter på regional planering. [1]
Förslag till lag om Kooperativa föreningar. [9]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

KUNGL. BIBL.
1984-05-18
STOCKHOLM

Liber
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-08257-8
ISSN 0375-250X